ספרי׳ — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא״ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים״
770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה״ק כפר חב״ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה
הי׳ תהא שנת נפלאות בכל
צדי״ק שנה להולדת כ״ק אדמו״ר שליט״א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד׳

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומָש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קי

א לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְהוָה | לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד־אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ: ב מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח יְהוָה
מִצִּיּוֹן רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ: ג עַמְּךָ נְדָבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחַר לְךָ טַל יַלְדֻתֶיךָ: ד נִשְׁבַּע
יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה־כֹהֵן לְעוֹלָם עַל־דִּבְרָתִי מַלְכִּי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יְמִינְךָ מָחַץ בְּיוֹם־אַפּוֹ מְלָכִים:
ו יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל־כֵּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

א הַלְלוּיָהּ | אוֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוּשִׁים לְכָל־חֶפְצֵיהֶם:
ג הוֹד־וְהָדָר פָּעֳלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חַנּוּן וְרַחוּם יְהוָה: ה טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו
יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים
כָּל־פִּקּוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת וְיָשָׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ
קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חָכְמָה | יִרְאַת יְהוָה שֵׂכֶל טוֹב לְכָל־עֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד:

אגרות קודש

ב״ה, ח׳ אייר, תשי״ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו שנתקבל זה עתה, וממהר הנני לענות עליו כיון שכותב שבדעתו לעזוב בקרוב מדינתו עתה.

ולא נראית לי סברא זו כלל, כיון שחוננו השי״ת בכשרונות מיוחדים בשדה החינוך הכשר, נמצא הוא במדינה שהמחסור בכחות בשטח זה מבהיל הוא, וכנראה גם במוחש התוצאות האיומות ממחסור זה במצב היהדות במדינה האמורה, שלכן ע״פ ציווי רז״ל הידוע עניי עירך קודמין, לדעתי עליו האחריות והזכות לחפש ביגיעה הדרושה האפשריות במדינה בה נמצא עתה לעבוד בעניני חינוך.

כיון שאינו כותב הטעם לשינוי העכשוי והתכנית שלו, שהוא היפך ממה שהי׳ בדעתו לפני איזה זמן, אינני עומד על פרטי המצב ב... אבל באמת אין זה נוגע כלל בהנוגע לפועל, כיון ששתי הנקודות האמורות אמיתיות הן בהחלט, כשרונותיו וכן כשרון זוגתו תחי׳ בשדה החינוך הכשר והמצב האיום המשוע למחנכים מסורתים וטובים אשר במדינה.

אפשר שגם תנאי אופני המשכורת גרמו להסברא החדשה שלו, אף שחשש רחוק הוא בעיני, בכל זה לדעתי בטוח השי״ת אשר במדתו שהיא מדה כנגד מדה, הנה כל אלו שיעסקו בקירוב בנ״י במדינה האמורה ע״י חינוכם בכשרות, לברכם בהמצטרך להם מנפש ועד בשר.

בברכה לבשו״ט בכל האמור.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים ק״י קי״א ..... ג

ג) מאמר ד״ה כי תבואו אל הארץ (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת בהר, ט״ו אייר, ה׳תשמ״ו ..... ה

ד) שיחת שבת פרשת בהר, ט״ו אייר, ה׳תשי״ט.. יא

ה) לקוטי שיחות פרשת בהר (בלה״ק) כרך יז..... יז

ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ״ק הרה״ג הרה״ח המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל .....כד

ז) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת בהר ..... כה

ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בהר..... כח

ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהר..... מב

י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת בהר .....מג

יא) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת בהר..... נב

יב) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... נד

שיעורי רמב״ם – מהדורת וגשל:

יג) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת בהר ..... נז

יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהר ..... קז

טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת בהר .....קיג

טז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף יט עד דף כה ..... קיד

יז) נביאים וכתובים
שמואל-ב פרק א-ב, תהלים פרק יט-כ ..... קמב

יח) מסכת מנחות עם ביאורים
מדף ס עד דף סו ..... קמד

יט) עין יעקב מסכת שבת .....קעב

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כ) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קעג

כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קעג

כב) תורה אור – ד״ה זכור את יום השבת
אדמו״ר הזקן .....קעד

כג) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... קעו

כד) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קעו

כה) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קעח

כו) קונטרס עץ החיים
אדמו״ר מוהרש״ב..... קעח

כז) ספר המאמרים ה׳תרצ״ז
אדמו״ר מוהריי״צ..... קעט

כח) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ..... קעט

כט) רשימת י״א-י״ג ניסן תרנ״ג
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קפא

ל) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קפג

לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ג ..... קפה

לב) חומש לקריאה בציבור ..... קפו

לג) לוח זמנים לשבוע פרשת בהר ..... קצ

לד) סדר הדלקת נרות לשבת קודש .....קצא

בס"ד. שבת פרשת בהר, ט"ו אייר ה'תשמ"ו.

הנחה בלתי מוגה

1 **כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ**
2 **שַׁבָּת לַה׳, שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר**
3 **כַּרְמֶךָ גו׳**[1]. **וְיָדוּעַ הַדִּיּוּק בָּזֶה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת**[2] **וּבִכְפָרָט**
4 **בִּדְרוּשׁ כ"ק אַדְמו"ר הָאֶמְצָעִי שֶׁנִּדְפַּס לָאַחֲרוֹנָה**[3] **דְּיֵשׁ**
5 **לְהָבִין בִּלְשׁוֹן הַמַּאֲמָר כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ, דְּמַשְׁמַע**
6 **דְּמִיָּד שֶׁיָּבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר**
7 **שֶׁיִּהְיֶה מִיָּד שָׁנָה שְׁבִיעִית אִם לֹא קָדְמוּ תְּחִלָּה שֵׁשׁ שָׁנִים**
8 **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ גו׳ וְאַחַר כָּךְ וּבַשָּׁנָה**
9 **הַשְּׁבִיעִית גו׳. וְגַם אֵיךְ אָמַר לָשׁוֹן וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ, הֲלֹא**

ביאור בדרך אפשר

1 במאמר זה מדובר אודות כך שעבודתו של היהודי צריכה להיות מתוך מחשבה
2 אודות השבת, ויתירה מזו העבודה צריכה להיעשות באופן ׳שַׁבָּתִי׳.
3 לאחר ששת ימי החול מגיע יום השבת אשר בו האדם מְצוּוֶּה לשבות מכל
4 מלאכה, לאחר שש שנות חרישה וזריעה מגיעה שנת השבת שזו שנת השמיטה
5 הנקראת בכתוב בשם ׳שנת
6 שבתון׳ אשר בה הארץ צריכה
7 לשבות מעבודת האדמה וכמו כן
8 לאחר ששת אלפי השנה מאז
9 בריאת העולם מגיעה השבת של
10 העולם כולו, האלף השביעי.
11 מהותה של השבת זו מנוחה,
12 המנוחה המגיעה לאחר סיום
13 והשלמת העבודה. השבת נקראת
14 בשם ׳שבת עונג׳ כיוון שלאחר
15 סיום המלאכה מתגלה התענוג
16 מכך שהתממשה התכלית אשר
17 לשמה המלאכה נעשתה.
18 בדוגמת אדם העוסק בבניית
19 בית, לאחר שהושלם הבניין כולו
20 אזי מתממשת כוונתו של האדם
21 אשר לשמה נבנה הבית, האדם
22 ומשפחתו נכנסים לדור בתוכו. אחד ההבדלים בין השלב בו האדם היה נתון
23 בעיצומה של הבניה לבין השלב בו האדם דר בביתו החדש הוא, במהלך
24 הבניה נפשו של האדם טרודה ומכווצת בהתעסקות בפרטי המלאכה השונים
25 אך בשעה שהוא נכנס לבית החדש אזי נפשו נינוחה והינה בהתרחבות יתירה,
26 מצב זה קשור בתענוג שיש לאדם מכך שרצונו הושלם.
27 ככל הדברים האמורים הרי כך הוא בנוגע לבריאה כולה. העולם נברא לשם
28 מטרה מסויימת הכרוכה בעבודה המוטלת על האדם אשר על ידי עבודה זו
29 העולם יגיע למימוש התכלית אשר בשבילה הוא נברא.
30 תכלית זו היא כדברי חז"ל: ׳נִתְאַוָּה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה
31 בתחתונים׳ כלומר הסיבה בגללה ברא הקדוש ברוך הוא את העולם היא על
32 מנת לגור ולשכון דווקא בעולם הזה בתוך מציאותם של הנבראים התחתונים.
33 תחתוניותם של הנבראים היא בכך שהם מרגישים את עצמם בעלי מציאות
34 נפרדת ממציאותו של הקדוש ברוך הוא, הרגשה זו נגרמת על ידי רוח הטומאה
35 השוררת בעולם כולו (רוח ה׳סטרא אחרא׳) המסתירה על אור ה׳ הממלא את
36 העולמות כולם. עשיית העולם לדירה לקדוש ברוך הוא פירושה סילוק רוח
37 הטומאה והתגלותו של הקדוש ברוך הוא בתוך המציאות כולה כך שתמורת
38 כך שתחילה הרגישו הנבראים את עצמם כבעלי מציאות נפרדת מהבורא, הרי
39 ישותם מתבטלת לגמרי והם מתאחדים ממש עם אור ה׳ השוכן בתוכם. הבאת
40 העולם למימושה של תכלית זו, תפקיד זה מוטל על האדם אשר לשם כך ירדה
41 נשמתו לעולם הזה. על ידי כך שהאדם סר מרע הוא דוחה את רוח הטומאה
42 שבו ושבעולם כולו, ועל ידי שהוא עוסק בעשיית טוב הוא גורם להתגלות
43 האור האלוקי בתוך המציאות.
44 במשך ששת אלפי השנה מאז בריאת העולם והאדם העבודה בעיצומה. באלף

ביאור בדרך אפשר

45 השביעי, השבת הכללית, העולם מגיע ליעודו. התחלתה וכניסתה של שבת זו
46 היא כבר בחלקו האחרון של האלף השישי, בתקופת ימות המשיח ותחיית
47 המתים.
48 שתי תקופות אלה, ששת אלפי השנה והאלף השביעי, משתקפים בימות
49 השבוע בששת ימי החול ויום
50 השבת. במשך ימות החול האדם
51 נתון בעיצומה של עבודת הפיכת
52 חושך העולם לאור, עבודה זו
53 כרוכה במלחמה מול היצר ומול
54 חושך העולם, נפש האדם
55 מכווצת וטרודה בפרטי הפרטים
56 שבעבודת האדם אשר בהם הוא
57 צריך להתגבר ולכופף את יצרו,
58 וכמו כן להתייגע לזכך ולהאיר
59 את שכלו ואת מידותיו וגם את
60 גופו באור של יצרו הטוב ושל
61 נפשו האלוקית. מהותה של
62 השבת, היום השביעי, זו עליית
63 העולמות כלומר יציאתם
64 מהחושך בו היו נתונים, אזי
65 מאירה בבריאה אחדות ה׳.
66 בשבת עבודת האדם איננה בהתגברות על החושך אלא בהוספה יתירה של
67 דביקות בה׳, בשבת נפשו של האדם נמצאת בהתרחבות יתירה הכרוכה
68 בהתענגותה על מציאות ה׳.
69 כמו כן הדבר בא לידי ביטוי בששת שנות עבודת האדמה לעומת שנת
70 השמיטה. משמעותה הרוחנית של עבודת האדמה והארץ היא היגיעה הגדולה
71 הכרוכה בהכשרת העולם וה׳ארציות׳ שיהיו כלים ראויים להכיל בתוכם את
72 התגלותו של הבורא. אודות שנת השמיטה נאמר ׳ושבתה הארץ׳ העולם
73 וה׳ארציות׳ שבו שובתים, כלומר יוצאים ממצבם הקודם ומתעלים ומתאחדים
74 באור ה׳ המתגלה בעולם כולו.
75 בפרשת ׳בהר׳ אודות מצוות השמיטה נאמר:
76 **׳כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת**
77 **לַה׳, שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ גו׳**[1].
78 **וְיָדוּעַ הַדִּיּוּק בָּ**משתמע מלשונו של פסוק **זֶה**, כמובא **בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת**[2]
79 בתורת החסידות **וּבִכְפָרָט בִּדְרוּשׁ** (=במאמר) **כ"ק אַדְמו"ר הָאֶמְצָעִי**
80 **שֶׁנִּדְפַּס לָאַחֲרוֹנָה**[3], הדיוק הוא בכך **דְּיֵשׁ לְהָבִין בִּלְשׁוֹן הַמַּאֲמָר**
81 של התורה אודות מצוות שמיטה, באומרה **׳כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ׳** ועוד
82 לפני שהיא מזכירה את העבודה האמורה להיעשות במשך שש השנים
83 הראשונות, היא כבר אומרת ׳ושבתה הארץ שבת לה׳, **דְּ**מכך **מַשְׁמַע דְּמִיָּד**
84 **שֶׁיָּבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ** כלומר עוד לפני שש שנות העבודה, הנה כבר
85 **׳וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ׳, וְ**אינו מובן **אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה מִיָּד שָׁנָה**
86 **שְׁבִיעִית אִם לֹא קָדְמוּ** לה **תְּחִלָּה שֵׁשׁ שָׁנִים** של עבודה **כְּמוֹ**
87 **שֶׁ**אכן **כָּתוּב** בהמשך הפרשה **׳שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ גו׳ וְאַחַר כָּךְ**
88 **׳וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית גו׳. וְגַם** צריך להבין **אֵיךְ אָמַר** הפסוק **לָשׁוֹן**

---

1) בהר כה, ב־ג. 2) ראה לקו"ת ר"פ בהר. רד"ה ושבתה תקס"ב, תרס"ב. ועוד. 3) מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תרצט.

ביאור בדרך אפשר

'וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ' כלומר איך התורה משתמשת במושג 'שביתה' לפני שהתחילה העבודה, **הֲלֹא יָדוּעַ דְּאֵין לְשׁוֹן 'שְׁבִיתָה' שַׁיָּךְ** אלא **רַק** כאשר מדובר אודות שביתה **מִן הָעֲבוֹדָה וּמְלָאכָה** שקדמו לה, **וְאם** כן **אֵיךְ אָמַר** הכתוב **'וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ' אַחַר שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ** ולא הזכיר **תְּחִלָּה** אודות **עֲבוֹדָה בָּאָרֶץ כְּלָל, וְהָיָה לוֹ** לַכָּתוּב **לוֹמַר תְּחִלָּה 'כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע גוֹ' וְרק אַחַר כָּךְ 'וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ גוֹ'. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה** (**בְּתוֹר מַאֲמָר הַמֶּסְגָּר**) עד כמה אכן היתה שנת השמיטה רחוקה מהזמן שבו בני ישראל נכנסו לארץ, שהרי **בַּכְּנִיסָה לָאָרֶץ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה** (**בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ**), **הִנֵּה לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לְחַכּוֹת ו' שָׁנִים** של חרישה וזריעה בקרקע **עַד שֶׁהָיְתָה שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה, אֶלָּא שֶׁגַּם לִפְנֵי־זֶה הָיוּ שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁכָּבְשׁוּ** השנים **הָיוּ** צריכים לחכות תחילה **שֶׁבַע שָׁנִים** שֶׁבמהלכן **כָּבְשׁוּ** את ארץ ישראל מידי עמי כנען **וְלאחר** מכן היה עליהם לחכות עוד **שֶׁבַע שָׁנִים** שֶׁבמהלכן **חִלְּקוּ** לכל שבט את נחלתו, **וְרַק לְאַחַר הַכִּבּוּשׁ וְהַחֲלָקָה וְהַהִתְיַשְּׁבוּת, אָז הִתְחִיל עִנְיַן 'שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וגו', וְרַק לְאַחֲרֵי־זֶה בָּאָה הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית**[4], **וְאִם כֵּן דּוֹרֵשׁ בֵּאוּר בְּיוֹתֵר לְשׁוֹן הַכָּתוּב 'כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ גוֹ' 'וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ גוֹ'.**

ביאור בדרך אפשר

וסופה זה התממשותה של התכלית. לדוגמה: אדם העוסק בבניית בית, הרי **התחלת** הענין היא המחשבה שלו אודות הצורך בבית אשר מחשבה זו היא המניעה את הירתמותו של האדם לבנייה זו, **הסוף** זו כניסת האדם לביתו החדש. על כך נאמר 'נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן' כלומר התממשותו של **'תחילת'** כל דבר נעוצה בהגעה אל **'סופו'** וכמו כן היכולת להגיע ל**'סוף'** הדבר נעוצה במחשבה הראשונה, ב'תחילתו'. **וְהַיְנוּ**[6], **שֶׁסּוֹף וּגְמַר הָעִנְיָן נָעוּץ וְנִמְצָא כְּבָר בִּתְחִלָּתוֹ** הסוף קיים כבר במחשבה שהולידה את כל הענין, **וְלָכֵן אָמַר כָּאן בַּכָּתוּב 'כִּי תָבוֹאוּ גוֹ'** ומיד לאחר מכן **'וְשָׁבְתָה', שֶׁמִּיָּד בִּתְחִלַּת בִּיאָתָם לָאָרֶץ** עוד לפני תחילת העבודה, כבר בשלב זה **נָעוּץ הַסּוֹף דְּ'וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַה'. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה לְאִידָךְ גִּיסָא** (=לצד שני), **שֶׁתְּחִלָּתָן נָעוּץ בְּסוֹפָן, הַיְנוּ, דְּהַתְחָלַת כָּל דָּבָר שֶׁהִיא הַכַּוָּנָה וְהַתַּכְלִית שֶׁבִּגְלָלָהּ מַתְחִילִים אֶת הַדָּבָר,** התממשותה **הִיא נְעוּצָה בַּסּוֹף, דְּמִלּוּי** ומימוש **הַכַּוָּנָה הוּא בַּסּוֹף. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב 'כִּי תָבוֹאוּ גוֹ' וְשָׁבְתָה', שֶׁעוד** לפני תחילת העבודה, **תֵּכֶף בִּתְחִלַּת הָעִנְיָן שֶׁהִיא** המחשבה הבאה לפני התחלת העבודה, הרי מחשבה זו היא אודות **הַכַּוָּנָה וְהַתַּכְלִית,** כלומר כבר במחשבה הראשונה אשר מתוכה ניגשים לעבודה **נָעוּץ הַ'סּוֹף' שֶׁיִּהְיֶה 'וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַה', וְעִנְיָן זֶה נִמְשָׁךְ** גם **בְּכָל מַה שֶּׁבֵּינְתַּיִם** כלומר מחשבה זו מלווה את כל מהלך העבודה שבין שלב ה'תחילה' לבין שלב ה'סוף', בדוגמת המחשבה אודות הבית אשר היא זו המלווה ועומדת מאחורי כל פעולה ופעולה במהלך בניית הבית, **עַד שֶׁבְּסוֹף הָעִנְיָן בָּאָה לִידֵי גִּלּוּי** ולידי מימוש **הַכַּוָּנָה וְהַתַּכְלִית שֶׁהיתה בִּתְחִלָּתוֹ,** מגיעים לכך **שֶׁיִּהְיֶה** בְּפוֹעֵל **'וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַה'.**

וְהִנֵּה[6] **כְּלוּת פָּרָשָׁה זוֹ** העוסקת במצוות שמיטה, מבחינת משמעותה

1 יָדוּעַ דְּאֵין לְשׁוֹן שְׁבִיתָה שַׁיָּךְ רַק מִן הָעֲבוֹדָה וּמְלָאכָה,
2 וְאֵיךְ אָמַר וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ אַחַר שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ תְּחִלָּה עֲבוֹדָה
3 בָּאָרֶץ כְּלָל, וְהָיָה לוֹ לוֹמַר תְּחִלָּה כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ
4 שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע גוֹ' וְאַחַר כָּךְ וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית וְשָׁבְתָה
5 הָאָרֶץ גוֹ'. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה (בְּתוֹר מַאֲמָר הַמֶּסְגָּר),
6 בַּכְּנִיסָה לָאָרֶץ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה (בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ), הִנֵּה לֹא
7 זוֹ בִּלְבַד שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לְחַכּוֹת ו' שָׁנִים עַד שֶׁהָיְתָה שְׁנַת
8 הַשְּׁמִיטָה, אֶלָּא שֶׁגַּם לִפְנֵי־זֶה הָיוּ שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁכָּבְשׁוּ
9 וְשֶׁבַע שָׁנִים שֶׁחִלְּקוּ, וְרַק לְאַחַר הַכִּבּוּשׁ וְהַחֲלָקָה
10 וְהַהִתְיַשְּׁבוּת, אָז הִתְחִיל עִנְיַן שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וגו',
11 וְרַק לְאַחֲרֵי־זֶה בָּאָה הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית[4], וְאִם כֵּן דּוֹרֵשׁ
12 בֵּאוּר בְּיוֹתֵר לְשׁוֹן הַכָּתוּב כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ גוֹ'
13 וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ גוֹ'.
14 **וְהִנֵּה** נְקֵדַת הַבֵּאוּר בָּזֶה הִיא, עַל פִּי הַכְּלָל הַיָּדוּעַ[5]
15 דְּנָעוּץ תְּחִלָּתָן בְּסוֹפָן וְסוֹפָן בִּתְחִלָּתָן. וְהַיְנוּ[6],
16 שֶׁסּוֹף וּגְמַר הָעִנְיָן נָעוּץ וְנִמְצָא כְּבָר בִּתְחִלָּתוֹ, וְלָכֵן אָמַר
17 כָּאן בַּכָּתוּב כִּי תָבוֹאוּ גוֹ' וְשָׁבְתָה, שֶׁמִּיָּד בִּתְחִלַּת בִּיאָתָם
18 לָאָרֶץ נָעוּץ הַסּוֹף דְּוְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַה'. וְעַל־דֶּרֶךְ־
19 זֶה לְאִידָךְ גִּיסָא, שֶׁתְּחִלָּתָן נָעוּץ בְּסוֹפָן, הַיְנוּ, דְּהַתְחָלַת
20 כָּל דָּבָר שֶׁהִיא הַכַּוָּנָה וְהַתַּכְלִית שֶׁבִּגְלָלָהּ מַתְחִילִים אֶת
21 הַדָּבָר, הִיא נְעוּצָה בַּסּוֹף, דְּמִלּוּי הַכַּוָּנָה הוּא בַּסּוֹף. וְזֶהוּ
22 מַה שֶּׁכָּתוּב כִּי תָבוֹאוּ גוֹ' וְשָׁבְתָה, שֶׁתֵּכֶף בִּתְחִלַּת הָעִנְיָן
23 שֶׁהִיא הַכַּוָּנָה וְהַתַּכְלִית, נָעוּץ הַסּוֹף שֶׁיִּהְיֶה וְשָׁבְתָה
24 הָאָרֶץ שַׁבָּת לַה', וְעִנְיָן זֶה נִמְשָׁךְ בְּכָל מַה שֶּׁבֵּינְתַּיִם, עַד
25 שֶׁבְּסוֹף הָעִנְיָן בָּאָה לִידֵי גִּלּוּי הַכַּוָּנָה וְהַתַּכְלִית
26 שֶׁבִּתְחִלָּתוֹ, שֶׁיִּהְיֶה וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַה'.

37 **הַכָּתוּב** אשר לפיו משמע שכאשר **'כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ גוֹ'** הנה תיכף
38 **'וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ גוֹ'.**
39 אלא בכך יש רמז אשר ראשית הכל היא המחשבה אודות 'ושבתה הארץ' ורק
40 לאחר מכן האדם ניגש לעבודה עצמה, ויתירה מזו העבודה עצמה צריכה
41 להיעשות ברוחה של 'ושבתה הארץ'.
42 **וְהִנֵּה נְקֵדַת הַבֵּאוּר בָּזֶה הִיא, עַל פִּי הַכְּלָל הַיָּדוּעַ**[5] **דְּ'נָעוּץ**
43 **תְּחִלָּתָן בְּסוֹפָן וְסוֹפָן בִּתְחִלָּתָן'.** בכל מציאות ישנה תחילתה וישנו
44 סופה. תחילתה זו המחשבה אודות התכלית אשר בשבילה מציאות זו קיימת

---

4) רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ב. וש"נ. 5) ספר יצירה פ"א מ"ז. 6) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי שם בסוף המאמר (ע' תשיח).

וְהִנֵּה[6] כְּלָלוּת פָּרָשָׁה זוֹ קָאֵי עַל כְּלָלוּת עֲבוֹדַת הָאָדָם, שֶׁתַּכְלִית הָעֲבוֹדָה הִיא שֶׁיִּהְיֶה וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַה', לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים[7], וְזֶה נִפְעָל עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בֵּינְתַּיִם בְּשִׁית אַלְפֵי שְׁנִין דְּהָוֵי עָלְמָא[8], דְּשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ. דְּעִנְיַן שָׂדֶה וְכֶרֶם רוֹמֵז לְב' אוֹפַנִּים כְּלָלִיִּים בַּעֲבוֹדַת ה', דְּשָׂדֶה הוּא מְקוֹם גְּדוּל הַלֶּחֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[9] אֶרֶץ מִמֶּנָּה יֵצֵא לֶחֶם, שֶׁהַלֶּחֶם הוּא מֻכְרָח לְקִיּוּם הָאָדָם[10], מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כֶּרֶם עִנְיָנוֹ הוּא לְגַדֵּל עֲנָבִים לְיַיִן וְזֵיתִים לְשֶׁמֶן[11], וּבִכְלָלוּת הוּא עִנְיָן שֶׁל תַּעֲנוּג שֶׁהוּא דָּבָר נוֹסָף עַל הַמֻּכְרָח[12]. וְכַמְּבֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת[13] בְּבֵאוּר הַלָּשׁוֹן (בְּבִרְכַּת בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת) וְחֶסְרוֹנָן עַל כֹּל מַה שֶּׁבָּרָאתָ לְהַחֲיוֹת כּוֹ', דְּחֶסְרוֹנָן קָאֵי עַל דְּבָרִים הַמֻּכְרָחִים לְקִיּוּם הָאָדָם, וּלְהַחֲיוֹת קָאֵי עַל דְּבָרִים שֶׁל תַּעֲנוּג וְכוּ'. וּבַעֲבוֹדָה רוּחָנִית הֵם ב' הָעִנְיָנִים דְּתוֹרָה וּמִצְוֹות. דְּבִכְלָלוּת קִיּוּם הַמִּצְוֹות (גַּם מִצְוַת תַּלְמוּד תּוֹרָה) הוּא עִנְיָן הַמֻּכְרָח, וְלִמּוּד הַתּוֹרָה (כְּשֶׁאֵינוֹ בִּשְׁבִיל לֵידַע אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן וְאֵלֶּה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה, אֶלָּא לִמּוּד תּוֹרָה לִשְׁמָהּ) הוּא עִנְיָן שֶׁל תַּעֲנוּג. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בִּפְרָטִיּוּת בַּמִּצְוֹות וּבַתּוֹרָה עַצְמָן, דְּבִמְצְוֹות הִנֵּה קִיּוּם הַמִּצְוָה מֵעִקַּר הַדִּין הוּא עִנְיָן הַמֻּכְרָח, וְקִיּוּמָהּ בְּהִדּוּר הוּא עִנְיָן שֶׁל תַּעֲנוּג. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בַּתּוֹרָה, הִנֵּה לִמּוּד הַתּוֹרָה כְּדֵי לֵידַע אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן כּוֹ' הוּא עִנְיָן הַמֻּכְרָח, וְכֵן לִמּוּד הַתּוֹרָה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת[13] בְּבֵאוּר הַלָּשׁוֹן (הנאמרת בְּבִרְכַּת 'בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת') 'וְחֶסְרוֹנָן עַל כֹּל מַה שֶּׁבָּרָאתָ לְהַחֲיוֹת כּוֹ', במילים אלה אנו מודים לה' על שני סוגי מאכלים, דְּהמילה 'חֶסְרוֹנָן' קָאֵי (=מוסבת) עַל דְּבָרִים הַמֻּכְרָחִים לְקִיּוּם הָאָדָם אשר בלעדם הוא במחסור, וּהמילים 'לְהַחֲיוֹת בהם כו' קָאֵי (=מוסבות) עַל דְּבָרִים שֶׁל תַּעֲנוּג וְכוּ' אשר הם מוסיפים 'חִיּוּת' באדם.

וּהמשמעות של עבודת השדה ועבודת הכרם בַּעֲבוֹדָה רוּחָנִית הֵם ב' הָעִנְיָנִים דְּלימוד הַתּוֹרָה ועשיית הַמִּצְוֹות. דְּבִכְלָלוּת באופן כללי העבודה הכרוכה בְּקִיּוּם ועשיית הַמִּצְוֹות הוא בדוגמת עבודת השדה וּבַתּוֹרָה עַצְמָן כלומר בכל אחד מהם ניתן למצוא דוגמת עבודת השדה ודוגמת עבודת הכרם, דְּבִמְצְוֹות, הִנֵּה כל זמן שמדובר אודות קִיּוּם הַמִּצְוָה רק במידה בה הוא מחוייב מֵעִקַּר הַדִּין, הוּא עִנְיָן הַמֻּכְרָח. ולעומת זאת כאשר מדובר אודות קִיּוּמָהּ בְּהִדּוּר, הוּא עִנְיָן שֶׁל תַּעֲנוּג. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה בַּלימוד תּוֹרָה, הִנֵּה כאמור, כל זמן שלִמּוּד הַתּוֹרָה הוא רק כְּדֵי לֵידַע אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן כּוֹ' הוּא עִנְיָן הַמֻּכְרָח, וְכֵן כאשר הסיבה לִלְמוּד הַתּוֹרָה היא רק לִהְיוֹתָהּ אַחַת מֵרַמַ"ח מִצְוֹות־עֲשֵׂה בהם האדם מחוייב, הוּא עִנְיָן הַמֻּכְרָח. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כאשר לִמּוּד הַתּוֹרָה הוא על מנת לִדְבוֹק

ביאור בדרך אפשר

הרוחנית קָאֵי (=מוסבת) עַל כְּלָלוּת עֲבוֹדַת הָאָדָם, שֶׁתַּכְלִית הָעֲבוֹדָה הִיא להביא לכך שֶׁיִּהְיֶה וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַה' כלומר מנוחתה של הארץ, של העולם כולו, מהמלחמה ומהיגיעה הנדרשת על מנת להכשירם להיות דירה לה' ועלייתם למצב של אחדות שלימה עם הבורא, מצב זה יהיה בעיקר ב'שבת' הכללית, האלף השביעי, לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים, וְזֶה נִפְעָל עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה הנעשית על ידי האדם בֵּינְתַּיִם בְּשִׁית אַלְפֵי שְׁנִין דְּהָוֵי עָלְמָא(=בששת אלפי השנים שקיים העולם), אשר על ששת אלפי שנים אלה רומז הפסוק דְּשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ. דְּעִנְיַן 'שָׂדֶה' וְ'כֶרֶם' רוֹמֵז לְב' אוֹפַנִּים שהינם שני תחומים כְּלָלִיִּים הצריכים להיות בַּעֲבוֹדַת ה', ההבדל ביניהם הוא: דְּשָׂדֶה הוּא מְקוֹם גְּדוּל החיטה אשר ממנה נעשה הַלֶּחֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב אֶרֶץ מִמֶּנָּה יֵצֵא לֶחֶם', שֶׁהַלֶּחֶם הוּא דבר מֻכְרָח לְקִיּוּם הָאָדָם, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן 'כֶּרֶם' עִנְיָנוֹ הוּא לְגַדֵּל עֲנָבִים לְיַיִן וְזֵיתִים לְשֶׁמֶן, ולעומת לחם, הרי היין והשמן בִּכְלָלוּת באופן כללי הוּא עִנְיָן שֶׁל תַּעֲנוּג שֶׁהוּא דָּבָר נוֹסָף עַל הַמֻּכְרָח. וְכַמְּבֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּבֵאוּר הַלָּשׁוֹן (הנאמרת בְּבִרְכַּת 'בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת') 'וְחֶסְרוֹנָן עַל כֹּל מַה שֶּׁבָּרָאתָ לְהַחֲיוֹת כּוֹ', דְּהמילה 'חֶסְרוֹנָן' קָאֵי (=מוסבת) עַל דְּבָרִים הַמֻּכְרָחִים לְקִיּוּם הָאָדָם אשר בלעדם הוא במחסור, וּהמילים 'לְהַחֲיוֹת בהם כו' קָאֵי (=מוסבות) עַל דְּבָרִים שֶׁל תַּעֲנוּג וְכוּ' אשר הם מוסיפים 'חִיּוּת' באדם.

ביאור בדרך אפשר

(וכמו כן גַּם כאשר מדובר אודות לימוד התורה, אך כל זמן שהתעסקותו של האדם בכך היא רק במידה שבה הוא מחוייב מצד מִצְוַת תַּלְמוּד תּוֹרָה) הוּא עִנְיָן הַמֻּכְרָח שהרי בדברים אלה האדם מחוייב בתור עבד ה' וכשחסר בחלק זה של עבודת ה' אזי חסר במידת התקשרותו הבסיסית של האדם עם הקדוש ברוך הוא ולכן כל זה הוא בדוגמת הלחם שהוא המזון הבסיסי בו תלוי קיום האדם, וְלעומת זאת לִמּוּד הַתּוֹרָה (כְּשֶׁאֵינוֹ רק בִּשְׁבִיל לֵידַע אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן וְאת אֵלֶּה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה, אֶלָּא מדובר אודות לִמּוּד תּוֹרָה לִשְׁמָהּ כלומר לשם התורה בעצמה, התעסקותו של האדם בלימוד התורה איננה רק במידה שבה הוא מחוייב בכך על פי כְּלָלֵי מצוות תלמוד תורה אלא התמסרותו ללימוד התורה היא על מנת לְהתאחד ולהתעצם עם התורה בעצמה) הוּא עִנְיָן שֶׁל תַּעֲנוּג התקשרותו של האדם עם הקדוש ברוך הוא איננה רק במידת ההכרח אלא כל חִיּוּתו וכל כח התענוג שלו קשורים באלוקות והרי זה בדוגמת יין ושמן הקשורים בכח התענוג של האדם. וְכשם שחלוקה זו מתבטאת באופן כללי בהבדל שבין עשיית המצוות ולימוד התורה, עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא מתבטא גם בִּפְרָטִיּוּת בַּמִּצְוֹות

---

7) תמיד בסופה. ר"ה לא, א. 8) ר"ה שם. 9) איוב כח, ה. 10) ראה עקב ח, ג. תהלים קד, טו. ברכות לה, א־ב. לקו"ש חט"ז ע' 530 ובהערה. 11) ראה ב"מ פז, ב. וש"נ. 12) ראה בכ"ד לקו"ש שם ואילך. ועוד. 13) טור או"ח סר"ז. וראה לקו"ת בשלח א, ג. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

בתורה עצמה דבר זה בא לידי ביטוי בכך שאיננו מסתפק בללמוד רק את מה שנדרש על מנת לידע את האסור והמותר אלא לימודו הוא **בְּאֹפֶן דְּ'יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר'**[14] כלומר לימוד הכרוך בליבון הסוגיות השונות בתורה לשם הגדלת והאדרת התורה עצמה, על לימוד באופן זה נאמר **'דְּרֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר'**[15] כלומר נתינת השכר מלמעלה היא על עצם ההתעסקות בדרישת ובליבון דברי התורה, המעלה הקיימת בעצם הדבקות בתורה היא מצד **מַה שֶּׁהַתּוֹרָה הִיא חָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה**[16], אשר אופן לימוד זה **הוּא עִנְיָן שֶׁל תַּעֲנוּג. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב 'שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ', דְּגַם הַסֵּדֶר בְּפָסוּק זֶה הוּא בְּדִיּוּק** תחילה מוזכרת עבודת השדה ולאחר מכן עבודת הכרם, **דְּתְחִלָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֲבוֹדָה בְּעִנְיָנִים הַמַּכְרָחִים - 'שָׂדֶה', וְאַחַר כָּךְ צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֲבוֹדָה בְּעִנְיְנֵי תַּעֲנוּג - 'כֶּרֶם'. וְאַחַר כָּךְ 'וְשָׁבְתָּה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַהֲוָיָ'**, כלומר **דְּאַחַר שְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה בְּכָל עִנְיָנִים אֵלּוּ מַגִּיעִים אֶל** התממשותה של המחשבה הראשונה **וְהַכַּוָּנָה שֶׁהָיְתָה כְּבָר בִּתְחִלַּת כָּל הָעִנְיָנִים,** כלומר מגיעים למצב בו העולם כולו נמצא ב**'שַׁבָּת לַהֲוָיָ'**, אשר כך יהיה לעתיד לבוא **לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים. וּבָזֶה גּוּפָא** (=עצמו) **אוֹמְרִים** שאין זה שרק לאחר סיומה של העבודה המייגעת בתוך חשכת העולם זוכים להגיע לשבת, להתענג על ה', אלא **דְּ'נָעוּץ סוֹפָן בִּתְחִלָּתָן וּתְחִלָּתָן בְּסוֹפָן', שֶׁכְּבָר בִּתְחִלַּת הָעִנְיָן** (עוד לפני תחילת העבודה **לִפְנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים כּוּ') כְּתִיב** כבר אז **כְּתִיב** (=כתוב) אודות סוף הענין **'וְשָׁבְתָּה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַהֲוָיָ'**. כלומר הכניסה לעבודה, הכרוכה בירידה לתוך פרטי המציאות למטה, נעשית מתוך המחשבה אודות התכלית שהיא העלייה הבאה לאחר מכן שהיא ההתאחדות השלימה בבורא.

עד כאן דובר אודות העבודה הנעשית במשך שש השנים וכמו כן דובר אודות כך שהמחשבה אודות השנה השביעית, שנת השבתון, קיימת כבר לפני כן. מחשבה זו נותנת את הכח להצליח בעבודה ולגרום לכך שאכן תתממש

ביאור בדרך אפשר

התכלית. מצד אחד במשך שש השנים וכמו כן במשך ששת ימות החול על האדם לרדת לתוך המציאות הגשמית ולפעול מתוכה, אך מצד שני המחשבה אודות השבת, אודות העלייה הבאה לאחר הירידה, מחשבה זו גורמת לכך שהעבודה תיעשה בשמחה ובְחִיּוּת יתירה.

לְהִיוֹתָהּ אַחַת מֵרַמַּ"ח מִצְוֹות־עֲשֵׂה הוּא עִנְיָן הַמַּכְרָח, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לִמּוּד הַתּוֹרָה בְּאֹפֶן דְּיַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר[14], דְּרֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר[15], מַה שֶּׁהַתּוֹרָה הִיא חָכְמָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה[16], הוּא עִנְיָן שֶׁל תַּעֲנוּג. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ, דְּגַם הַסֵּדֶר בְּפָסוּק זֶה הוּא בְּדִיּוּק, דִּתְחִלָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֲבוֹדָה בְּעִנְיָנִים הַמַּכְרָחִים - שָׂדֶה, וְאַחַר כָּךְ צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֲבוֹדָה בְּעִנְיְנֵי תַּעֲנוּג - כֶּרֶם. וְאַחַר כָּךְ וְשָׁבְתָּה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַהֲוָיָ, דְּאַחַר שְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה בְּכָל עִנְיָנִים אֵלּוּ מַגִּיעִים אֶל הַכַּוָּנָה שֶׁהָיְתָה כְּבָר בִּתְחִלַּת כָּל הָעִנְיָנִים, שַׁבָּת לַהֲוָיָ, לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים. וּבָזֶה גּוּפָא אוֹמְרִים דְּנָעוּץ סוֹפָן בִּתְחִלָּתָן וּתְחִלָּתָן בְּסוֹפָן, שֶׁכְּבָר בִּתְחִלַּת הָעִנְיָן (לִפְנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים כּוּ) כְּתִיב וְשָׁבְתָּה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַהֲוָיָ.

וְיֵשׁ לוֹמַר בְּדֶרֶךְ אֶפְשָׁר בְּעֹמֶק יוֹתֵר, בְּבֵאוּר עִנְיָן זֶה דִּנְעִיצַת הַהִתְחָלָה בַּסּוֹף. דְּהִנֵּה לְפִי פְּשׁוּטוֹ (בְּלִי עִיּוּן) לוֹמְדִים, שֶׁיֵּשׁ כָּאן ב' עִנְיָנִים, בִּתְחִלָּה הַכַּוָּנָה שֶׁלִּפְנֵי הַמַּעֲשֶׂה, וְאַחַר כָּךְ בְּפֹעַל בַּסּוֹף נִשְׁלֶמֶת כַּוָּנָה זוֹ. וְהַיְנוּ, דְּמַה שֶּׁנָּעוּץ בִּתְחִלָּה הִיא רַק הַכַּוָּנָה וְהָרָצוֹן אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, וּבְפֹעַל נִפְעָל זֶה לְבַסּוֹף [וְעַל־דֶּרֶךְ הַמְּבֹאָר בִּדְרוּשֵׁי רֹאשׁ הַשָּׁנָה[17] בְּעִנְיַן כַּוָּנַת הַבְּרִיאָה, שֶׁגִּלּוּי הַתַּעֲנוּג שֶׁבַּבְּרִיאָה הוּא דַּוְקָא בִּגְמַר הַמְּלָאכָה]. וְיֵשׁ

ביאור בדרך אפשר

בחלקו הבא של המאמר מדובר אודות כך שאין זה שבתחילת העבודה רק המחשבה לבדה נתונה בשבת אך השבת עצמה מגיעה בסוף, אלא השבת עצמה נמצאת כבר בתחילת העבודה אשר לכן עבודתו של האדם צריכה להיעשות באופן 'שַׁבָּתִי'. השבת נמצאת בעולם כבר מתחילה עוד לפני שהאדם ניגש לעבודתו שהרי אחדותו של העולם כולו עם הקדוש ברוך הוא כבר קיימת כיוון שכל הפירוד הוא רק מבחינת הרגשתו של הנברא אך מצד האמת האלוקית הרי מציאותו של הנברא איננה מחוץ לקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא 'נושא' ומכיל בתוכו את המציאות כולה. עבודתו של האדם היא רק לגלות אמת זו בכל פרט ופרט בבריאה. כאשר האדם חש שעבודתו איננה בשביל להביא את המציאות למצב חדש שיהיה רק בעתיד אלא עבודתו היא רק לגלות את האמת הקיימת כבר כעת אזי עוד בעיצומם של ימות החול עבודתו נעשית מתוך רוממות, מתוך מנוחה שמחה ותענוג.

וְיֵשׁ לוֹמַר בְּדֶרֶךְ אֶפְשָׁר בְּעֹמֶק יוֹתֵר, בְּבֵאוּר עִנְיָן זֶה דִּנְעִיצַת הַהִתְחָלָה בַּסּוֹף עד כמה ההתחלה והסוף קשורים זה בזה. **דְּהִנֵּה** כאשר לומדים את הסוגיא של 'נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן' ברובד החיצוני **לְפִי פְּשׁוּטוֹ (בְּלִי עִיּוּן)** אזי **לוֹמְדִים, שֶׁיֵּשׁ כָּאן ב' עִנְיָנִים** שונים, ה'תחילה' הינה רק **המחשבה** אודות התכלית, וה'סוף' הוא התממשותה במציאות, **בְּשלב** של ה**'תְּחִלָּה'** קיימת רק **הַכַּוָּנָה שֶׁלִּפְנֵי הַמַּעֲשֶׂה, וְאַחַר כָּךְ בְּפֹעַל בַּסּוֹף' נִשְׁלֶמֶת** ומתממשת **כַּוָּנָה זוֹ** במציאות. **וְהַיְנוּ, דְּמַה שֶּׁנָּעוּץ בִּשלב** של **'תְּחִלָּה' הִיא רַק הַכַּוָּנָה וְהָרָצוֹן** אודות **אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה** בסוף, **וּ**ההתממשות במציאות **בְּפֹעַל נִפְעָל זֶה** רק **לְבַסּוֹף [וְעַל־דֶּרֶךְ הַמְּבֹאָר בִּדְרוּשֵׁי רֹאשׁ הַשָּׁנָה[17] בְּעִנְיַן כַּוָּנַת הַבְּרִיאָה, שֶׁגִּלּוּי הַתַּעֲנוּג שֶׁבַּבְּרִיאָה הוּא דַּוְקָא בִּגְמַר**

---

14) ישעי' מב, כא. חולין סו, ב. 15) סוטה מד, א. וש"נ. 16) ראה תניא פ"ד. ובכ"מ. 17) ראה המשך ר"ה אעת"ר (סה"מ אעת"ר

לוֹמַר בְּעֹמֶק יוֹתֵר, דְּלֹא רַק הַכַּוָּנָה יֶשְׁנָהּ בַּהַתְחָלָה, אֶלָּא שֶׁגַּם הַתַּכְלִית עַצְמוֹ וְהָעִנְיָן עַצְמוֹ שֶׁמִּתְגַּלֶּה לְבַסּוֹף יֶשְׁנוֹ כְּבָר בַּתְּחִלָּה. דְּזֶהוּ דִּיּוּק הַלָּשׁוֹן (סְ'איז אַרַיינְגֶעשְׁטֶעלְט און אַרַיינְגֶעשְׁטֶעקְט) שֶׁל הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית עַצְמוֹ בַּהַתְחָלָה, הַיְינוּ שֶׁכְּבָר בְּהַתְחָלַת הָעִנְיָן יֶשְׁנוֹ הַסּוֹף (וְהַתַּכְלִית) בְּפֹעַל. וּמִכֵּיוָן שֶׁעִנְיָן זֶה (הַסּוֹף) נָעוּץ וְנִמְצָא כְּבָר בַּהַתְחָלָה, חֲרֵי עִנְיָן זֶה הוּא גַּם בְּכָל מַה שֶׁבֵּינְתַּיִם, וְנִמְצָא, שֶׁבְּכָל הַדָּבָר כֻּלּוֹ נִמְצָא וְנָעוּץ הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית שֶׁלּוֹ. וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל־פִּי הַמּוּבָן בִּדְרוּשֵׁי רֹאשׁ הַשָּׁנָה[18] לְגַבֵּי כַּוָּנַת הַבְּרִיאָה (מַה שֶׁנִּתְאַוָּה הַקָּבָּ"ה לִהְיוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים[19]) דְּמִכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ תַּעֲנוּג לְמַעְלָה מֵהַדִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים, חֲרֵי תַּעֲנוּג זֶה נִשְׁפָּע וְנִמְשָׁךְ בְּכָל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה רְפִיּוֹן יָדַיִם כו', עַד שֶׁיִּהְיֶה גִּלּוּי תַּעֲנוּג בְּמִלּוּי הַכַּוָּנָה, דְּהֶאָרַת הַתַּעֲנוּג מְאִירָה בְּכָל דַּרְגָּא בְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יֵשׁ לוֹמַר בְּעִנְיָנֵנוּ, דְּמִכֵּיוָן שֶׁהַסּוֹף וְהַתַּכְלִית נָעוּץ בַּהַתְחָלָה, חֲרֵי הַסּוֹף עַצְמוֹ נִמְצָא בַּהַתְחָלָה וּבְכָל מַה שֶׁבֵּינְתַּיִם. וְזֶהוּ עִנְיָן נָעוּץ סוֹפָן בִּתְחִלָּתָן וּתְחִלָּתָן בְּסוֹפָן, שֶׁהַסּוֹף עַצְמוֹ נָעוּץ בַּהַתְחָלָה וּבְכָל מַה שֶׁבֵּינְתַּיִם.

וּמִזֶּה יוּבָן גַּם בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, דִּבְעֵת עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּכָל הָעִנְיָנִים דְּשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ, צָרִיךְ לִהְיוֹת נִכָּר לֹא רַק שֶׁהַתַּכְלִית הוּא שֶׁיִּהְיֶה שַׁבָּת לַה', אֶלָּא שֶׁעֲבוֹדָה זוֹ עַצְמָהּ הִיא בְּאֹפֶן וּבְכָל מַה שֶׁבֵּינְתַּיִם. וְזֶהוּ עִנְיָן נָעוּץ סוֹפָן בִּתְחִלָּתָן וּתְחִלָּתָן בְּסוֹפָן, שֶׁהַסּוֹף עַצְמוֹ נָעוּץ בַּהַתְחָלָה וּבְכָל מַה שֶׁבֵּינְתַּיִם. **וּמִזֶּה** יוּבָן גַּם בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, דִּבְעֵת עֲבוֹדַת הָאָדָם במשך ימי הגלות שהם בדוגמת ימות החול המשמשים הכנה ליום השבת, שזו הגאולה העתידה, עבודה זו היא **בְּכָל הָעִנְיָנִים** האמורים **דְּ'שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ'**, הרי עוד בעיצומה של העבודה **צָרִיךְ לִהְיוֹת נִכָּר לֹא רַק שֶׁהַתַּכְלִית הוּא** שֶׁבסופו של דבר **יִהְיֶה שַׁבָּת לַה', אֶלָּא שֶׁעֲבוֹדָה זוֹ עַצְמָהּ הִיא בְּאֹפֶן דְּשַׁבָּת לַה'** כלומר עוד בעיצומם של הרגעים האחרונים של הגלות העבודה נעשית באופן 'שַׁבָּתִי'

ביאור בדרך אפשר

הַמְּלָאכָה]. וְכאשר לומדים סוגיא זו ברובד יותר פנימי אזי **יֵשׁ לוֹמַר בְּעֹמֶק יוֹתֵר, דְּלֹא רַק הַכַּוָּנָה** והמחשבה אודות התכלית **יֶשְׁנָהּ בַּהַתְחָלָה, אֶלָּא שֶׁגַּם הַתַּכְלִית עַצְמוֹ וְהָעִנְיָן עַצְמוֹ שֶׁמִּתְגַּלֶּה לְבַסּוֹף יֶשְׁנוֹ כְּבָר בַּתְּחִלָּה. דְּזֶהוּ דִּיּוּק הַלָּשׁוֹן** במשפט 'נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן', הדיוק הוא בכך שעל מנת לבטא עד כמה קשורים ההתחלה והסוף זה בזה, משתמשים במילה **'נָעוּץ'**, פירוש המילה 'נעיצה' היא 'תחיבה', ממשותו של דבר אחד 'תחובה' בדבר שני כלומר **שֶׁיֵּשׁ כָּאן 'נְעִיצָה'** (**סְ'איז אַרַיינְגֶעשְׁטֶעלְט אוֹן אַרַיינְגֶעשְׁטֶעקְט** =זה הוכנס והועמד, זה הוכנס ונינעץ) **שֶׁל הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית עַצְמוֹ בַּהַתְחָלָה, הַיְינוּ שֶׁכְּבָר בְּהַתְחָלַת הָעִנְיָן יֶשְׁנוֹ הַסּוֹף (וְהַתַּכְלִית) בְּפֹעַל. וּמִכֵּיוָן שֶׁעִנְיָן זֶה (הַסּוֹף) נָעוּץ וְנִמְצָא כְּבָר בַּהַתְחָלָה,** חֲרֵי עִנְיָן זֶה הוּא **גַּם בְּכָל מַה שֶׁבֵּינְתַּיִם**, **וְנִמְצָא, שֶׁבְּכָל הַדָּבָר כֻּלּוֹ נִמְצָא וְנָעוּץ הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית שֶׁלּוֹ. וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל־פִּי הַמּוּבָן בִּדְרוּשֵׁי רֹאשׁ הַשָּׁנָה**[18] (אשר הכוונה העומדת מאחורי הבריאה של העולמות כולם, גם של העליונים, היא **מַה שֶׁנִּתְאַוָּה הַקָּבָּ"ה לִהְיוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה** דווקא **בְּתַחְתּוֹנִים**[19]) בדרך משל כאשר האדם עוסק בבניית בית, התענוג שיש לו מכך שעוד מעט יהיה לו בית משלו, הרי תענוג זה הוא העומד מאחורי כל השלבים והפעולות השונות הנדרשות לצורך הבנייה, תענוג זה הוא שמניע את ההתעסקות בהם ובגללו נעשים גם הם מתוך חשק. כמו כן **דְּמִכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ תַּעֲנוּג לְמַעְלָה** אצל הקדוש ברוך הוא **מֵהַדִּירָה** שתהיה **בְּתַחְתּוֹנִים, חֲרֵי** למרות שהתענוג קשור בתכלית המתממשת דווקא למטה וכל העולמות הנמצאים למעלה הם סך הכל 'שלב ביניים' בלבד, הם משמשים כצינורות רוחניים אשר על ידם עובר השפע

ביאור בדרך אפשר

האלוקי מלמעלה מעלה עד למטה לעולם הזה, אך בכל זאת **תַּעֲנוּג זֶה** של הקדוש ברוך הוא מעבודתם של התחתונים **נִשְׁפָּע וְנִמְשָׁךְ** גם למעלה **בְּכָל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** של העולמות העליונים, החיות האלוקית הניתנת לעולמות העליונים לצורך קיומם שלהם, גם היא ניתנת מתוך תענוג **כְּדֵי שֶׁ**הענקת החיות אליהם **לֹא יִהְיֶה** בדוגמת אדם עייף העושה את מלאכתו ללא תענוג אלא **בִּרְפִיּוֹן יָדַיִם כו'**, התענוג של הקדוש ברוך הוא מניע ועומד מאחורי נתינת החיים לכל העולמות **עַד שֶׁ**בסופו של דבר **יִהְיֶה** למטה בעולם שלנו **גִּלּוּי הַתַּעֲנוּג** הנעוץ **בְּמִלּוּי** ובהתממשותה של **הַכַּוָּנָה** האלוקית. על כל פנים מובן מכל האמור **דְּהֶאָרַת הַתַּעֲנוּג מְאִירָה בְּכָל דַּרְגָּא** ושלב **בְּסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** של העולמות. עד כאן תוכן הדברים המבוארים בדרושי ראש השנה. **וְכשם** שהדברים אמורים כלפי התענוג של הקדוש ברוך הוא, אשר הוא מאיר לא רק בסוף אלא גם במשך כל הדרגות והשלבים שבינתיים, **עַל־דֶּרֶךְ־זֶה יֵשׁ לוֹמַר** גם **בְּעִנְיָנֵנוּ** כלפי עבודת האדם, אשר השבת שהיא תכלית וסוף העבודה כולה, הרי היא כבר נמצאת גם בכל משך הזמן שבינתיים, **דְּמִכֵּיוָן שֶׁהַסּוֹף וְהַתַּכְלִית נָעוּץ בַּהַתְחָלָה, חֲרֵי הַסּוֹף עַצְמוֹ נִמְצָא בַּהַתְחָלָה וּבְכָל מַה שֶׁבֵּינְתַּיִם. וְזֶהוּ עִנְיָן נָעוּץ סוֹפָן בִּתְחִלָּתָן וּתְחִלָּתָן בְּסוֹפָן, שֶׁהַסּוֹף עַצְמוֹ נָעוּץ בַּהַתְחָלָה וּבְכָל מַה שֶׁבֵּינְתַּיִם. וּמִזֶּה יוּבָן גַּם בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, דִּבְעֵת עֲבוֹדַת הָאָדָם** במשך ימי הגלות שהם בדוגמת ימות החול המשמשים הכנה ליום השבת, שזו הגאולה העתידה, עבודה זו היא **בְּכָל הָעִנְיָנִים** האמורים **דְּ'שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ'**, הרי עוד בעיצומה של העבודה **צָרִיךְ לִהְיוֹת נִכָּר לֹא רַק שֶׁהַתַּכְלִית הוּא** שֶׁבסופו של דבר **יִהְיֶה שַׁבָּת לַה', אֶלָּא שֶׁעֲבוֹדָה זוֹ עַצְמָהּ הִיא בְּאֹפֶן דְּשַׁבָּת לַה'** כלומר עוד בעיצומם של הרגעים האחרונים של הגלות העבודה נעשית באופן 'שַׁבָּתִי'

ע' ו. ועוד). סידור שער התקיעות רמו, א ואילך. וראה גם סידור קעד, א ואילך. ובכ"מ. 18) ראה סידור שער התקיעות שם. 19) ראה תניא פל"ו. 20) ראה בזה גם בשיחה שאחרי המאמר.

ביאור בדרך אפשר

מתוך מנוחה והתענגות על ה׳. ונקודה זו אשר כל הפעולות שבימות החולין נעשות בצורה ׳שבתית׳, רמוזה בסיפור חז״ל המובא בהלכות שבת **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ**[21] **עָלָיו עַל שַׁמַּאי הַזָּקֵן שֶׁכָּל יָמָיו** גם בימי החול **הָיָה אוֹכֵל לִכְבוֹד שַׁבָּת, כֵּיצַד, מָצָא בְּהֵמָה נָאָה לוֹקְחָהּ וְאוֹמֵר זוֹ לְשַׁבָּת** וכשהיה מוצא אחרת נאה יותר היה אוכל את הראשונה ואת השניה מייעד לשבת **כוֹ׳, הַיְינוּ שֶׁכְּבָר בָּתוך הָעֲבוֹדָה דְּחֹל יֶשְׁנוֹ אֶצְלוֹ עִנְיַן הַשַּׁבָּת.** וכשם ששמאי הזקן היה מצליח למצוא בימי החול דבר נאה שיהיה ראוי לשבת כך גם בני ישראל למרות שעבודתם נעשית בחשכת ובקשיי הגלות אך **מִכֵּיוָן שֶׁעֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל הִיא בִּשְׁלֵמוּת** שהרי אין הקדוש ברוך הוא מבקש מהם אלא לפי כוחם, והם מצידם נותנים את כל כולם, **הֲרֵי בֶּטַח שֶׁעוד בִּימוֹת הַחֹל** עוד בהיותם בגלות, הקדוש ברוך הוא עוזר והם **מוֹצְאִים תָּמִיד מָנָה יָפָה (מָנָה נָאָה)** כלומר כל פעולה הנעשית מצידם היא בבחינת מנה יפה ונאה, **וְאוֹמְרִים ׳זוֹ לְשַׁבָּת׳,** כלומר כל פעולה חדורה בהכרה בכך **שֶׁכָּל עִנְיָנָהּ הוּא לָבוֹא לְשַׁבָּת לַהֲוָיָ׳.**

ביאור בדרך אפשר

וְזֶהוּ כְּלָלוּת מַעֲשֵׂינוּ וַעֲבוֹדָתֵינוּ בְּמֶשֶׁךְ שִׁית אַלְפֵי שְׁנִין דַּהֲוָה עָלְמָא, דְּכָל הַגְּלוּיִים דִּלְעָתִיד לָבֹא תְּלוּיִים[22] **בְּמַעֲשֵׂינוּ וַעֲבוֹדָתֵינוּ** הנעשים כעת, **שֶׁהָעֲבוֹדָה הִיא בְּאֹפֶן דְּ׳שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ׳,** והיא נעשית **בְּאֹפֶן** ׳שבתי׳ **שֶׁכְּבָר בַּהַתְחָלָה נָעוּץ הַסּוֹף, שֶׁהַסּוֹף וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה הוּא שֶׁיִּהְיֶה וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַה׳, בָּאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי שֶׁהוּא יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים, וְזֶה נִמְצָא כְּבָר בָּעֲבוֹדָה עַתָּה** אשר לכן כבר כעת העבודה יכולה להיעשות מתוך רוממות גדולה ומתוך שמחה ותענוג. **וִיהִי־רָצוֹן שֶׁמִּזֶּה נָבוֹא לְגִלּוּי הַ׳סּוֹף׳** שיתגלה לא רק בתוך הפעולות והמעשים שלנו אלא גם **בְּפֹעַל** בעולם כולו, כלומר **שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בִּזְמַן הַגָּלוּת נָבוֹא בְּקָרוֹב מַמָּשׁ אֶל הַגְּאוּלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה, וְעַד לְתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת שֶׁבָּזֶה, לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים.**

---

21) שו״ע אדה״ז הל׳ שבת סרמ״ב ס״י. וש״נ. 22) תניא רפל״ז.

אגרות קודש

ב״ה, אדר״ח אייר, תשי״ח
ברוקלין

שלום וברכה!

... אף שאינו מזכיר עד״ז תקותי חזקה שיודע ע״ד המסופר בע״פ וגם בהנדפסים, שצ״ל עין איש הישראלי טובה גם בשל אחרים, וכששומעים דברי התעוררות ודברי חסידות, לא להטמינם בצלחת, שאז ע״פ הרוב אינו פועל אפילו על עצמו, אלא להשתדל למסור אותם גם לאחרים שאז מתגדלת גם הפעולה בהנוגע לעצמו, וכנראה במוחש וע״ד מארז״ל, ומתלמידי יותר מכולם.

בס"ד. שיחת שבת פרשת בהר, ט"ו אייר, ה'תשי"ט.

בלתי מוגה

א. ימי הספירה הם הימים שמקשרים את יציאת מצרים ומתן תורה: מיציאת מצרים באים מיד למתן תורה, כמו שכתוב[1] "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה". והימים שבינתיים אינם ענין בפני עצמו, אלא הם מקשרים הענינים דיציאת מצרים ומתן תורה, דכולא חד.

ואם הדברים אמורים בנוגע לכל ימי הספירה, הרי בודאי שכן הוא בנוגע לשבתות שבימי הספירה:

ביום השבת באה לידי גילוי כללות העבודה דששת ימי החול, שענינה הוא הכנה לשבת, כמאמר רבותינו ז"ל[2] "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", דקאי על כל ימי השבוע, החל מיום ראשון בשבוע, שבהם צריכים להתכונן ולהזכיר את יום השבת, וכמו שכתב הרמב"ן[3] שמנין ימי השבוע לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת כו', נכלל במצוה ד"זכור את יום השבת"[3].

ונמצא, שהענינים שהם בהעלם בששת ימי החול — הנה ביום השבת באים הם לידי גילוי.

ומזה מובן גם בנוגע לימי הספירה שבהם היא ההכנה למתן תורה וקבלת התורה — שביום השבת הרי זה בגילוי.

וכל זה מודגש יותר בשנה זו, שהיא שנת השמיטה, שהשנה כולה היא בבחינת שבת, כמו שכתוב[4] "ושבתה הארץ שבת לה'", ופירש רש"י: "כשם שנאמר בשבת בראשית"[5], והיינו, שאפילו ימי החול דשנת השמיטה הם בבחינת שבת, שבהם צריך לעסוק בתורה[6], ועל־אחת־כמה־וכמה בימי הספירה ובפרט בשבתות שבימי הספירה, שבהם ישנו בגילוי ענין ההכנה לקבלת התורה.

ב. ההכנה לקבלת התורה היא — שיהיה "ופרצת" בתורה[7].

ובהקדמה — שאף שלכאורה פשוט הדבר שלימוד התורה צריך להיות באופן של "ופרצת", שהרי התורה היא בלי גבול, כמו שכתוב[8] "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים", מכל־מקום, יש צורך בתוספת כח וחיזוק בדבר.

וטעם הדבר — שהרי "לא ניתנה תורה למלאכי השרת"[9], וגם לא לנשמות כפי שהם למעלה, כי אם, לנשמות כפי שירדו למטה ונתלבשו בגופים, והרי הגוף הוא בהגבלה, והגבלת הגוף פועלת גם על הנשמה כפי שנתלבשה בגוף.

ולהעיר: גם הנשמה מצד עצמה כפי שהיא למעלה יש לה הגבלה, כמו שכתוב גבי אליהו ואלישע[10] "חי הוי' (או חי הוי' אלקי ישראל) אשר עמדתי לפניו", "עמדתי" דייקא, שפירוש ענין העמידה היינו שאינה יכולה לצאת ממעמדה ומצבה, שזהו ענין של הגבלה. ונוסף על הגבלת הנשמה מצד עצמה — הנה בירידתה למטה ניתוסף אצלה גם הגבלות הגוף.

ואף־על־פי־כן, הנה דוקא בירידתה למטה נעשית בבחינת "מהלך"[11], שהפירוש בזה הוא — הילוך עד אין קץ, בלי גבול.

והיינו, שעל־ידי ירידתה למטה מתעלית הנשמה למעלה יותר מכמו שהיתה למעלה "תחת כסא הכבוד"[12], ולמעלה יותר, בבחינת "טהורה היא"[13], דקאי על הנשמה כפי שהיא בעולם האצילות[14] — שהרי גם אצילות הוא רק מלשון אצלו וסמוך[15], אבל עדיין אין זה עצמותו יתברך, ואילו על־ידי ירידת הנשמה למטה הרי היא מגעת "לאשתאבא בגופא דמלכא"[16], בעצמותו יתברך.

---

1) שמות ג, יב ובפרש"י. וראה שמו"ר פ"ג, ד.
2) ע"ז ג, סע"א.
3) יתרו כ, ח.
4) פרשתנו כה, ב.
5) ראה גם שיחת ש"פ בהו"ב דאשתקד ס"ז (תו"מ חכ"ב ע' 310).
6) ראה ספורנו פרשתנו עה"פ.
7) ראה משיחת ש"פ קדושים, מבה"ח אייר שנה זו (לעיל ע' 266 ואילך). וש"נ.
8) איוב יא, ט. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ה.
9) ברכות כה, ב. וש"נ.
10) מלכים־א יז, א. יח, טו. מלכים־ב ג, יד. ה, טז. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 147 הערה 53. וש"נ.
11) ראה תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). לקו"ת ר"פ בחוקותי. ובכ"מ.
12) ראה זח"ג כט, רע"ב. ובהנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.
13) נוסח ברכת אלקי נשמה כו' (מברכות ס, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ז ה"ג. ועוד).
14) לקו"ת פ' ראה כח, סע"ג. המשך תרס"ו ע' תעב. ע' תפה ואילך. ועוד.
15) פרדס שער אבי"ע בתחלתו.
16) זח"א ריז, ב.

ועל־דרך־זה בנוגע לתורה: ישנו ענין התורה כפי שהיא למעלה – שעל־זה נאמר "נעלמה מעיני כל חי"[17], "ואהיה אצלו גו' שעשועים"[18]; אבל עדיין אין זה עצמותו יתברך. ודוקא כאשר התורה יורדת למטה ונלמדת על־ידי איש ישראל למטה – הרי הוא מחבר את התורה בהקב"ה[19], שהוא ענין החיבור עם עצמותו יתברך (כפי שענין זה שייך בתורה).

וכשם שאצל הנשמה, הנה דוקא על־ידי־זה שיורדת למטה, ומקבלת את הגבלות הגוף ונפש הבהמית, ואף־על־פי־כן פורצת היא את הגבלות הגוף ונפש הבהמית, אזי היא יוצאת מכל ההגבלות (גם מהגבלות של הנשמה מצד עצמה) – כן הוא גם בתורה, שדוקא על־ידי־זה שהתורה יורדת למטה בהגבלה, ויהודי לומד תורה מבלי להתחשב כלל בהגבלות, "ופרצת", אזי נעשית עליה בתורה לדרגא נעלית יותר מכמו שהיא בשרשה למעלה.

ג. כשם שבנשמות קשורה העליה עם ענין הירידה למטה בגוף ונפש הבהמית, ודוקא הירידה למטה מטה ביותר קשורה עם הגבוה גבוה ביותר[20] – כמו כן קשור הענין ד"ופרצת" בתורה עם ירידה בענין של גשמיות, שזהו ענין "גדולה לגימה שמקרבת"[21], היינו, שעל־ידי לגימה גשמית נעשה קירוב לענין ד"ופרצת" בלימוד התורה.

ובמכל־שכן ממה שמצינו ענין של קירוב על־ידי לגימה בקו ההפכי, כדאיתא בגמרא[22] ש"גזרו על יינן משום בנותיהן ועל בנותיהן משום דבר אחר" (עבודה זרה), שזהו הקצה הכי תחתון בקו ההפכי. ומרובה מדה טובה[23] – לפעול על־ידי לגימה קירוב לקדושה.

וכן נהגו רבותינו נשיאינו בכל דור, החל מרבינו הזקן, וגם המגיד, ובעיקר הבעל־שם־טוב, עד לכ"ק מורי־וחמי אדמו"ר – שכאשר הוצרכו לפעול ענין של קירוב, פעלו זאת על־ידי התוועדות, "גדולה לגימה שמקרבת".

ועל־ידי הנהגה זו נתנו רבותינו נשיאינו כח לכל השייכים אליהם – שעל־ידי לגימה יפעלו קירוב לקדושה בכלל, ול"ופרצת" בתורה, שזהו הענין הנוגע לימי הספירה ביחוד, כנ"ל.

ד. מטעם הנ"ל – היתה צריכה להיות התוועדות גם בשבת שלפני־זה (פרשת אמור). אבל, כיון שנערכה "ברית מילה" אצל ראש־ישיבה כו'[24], חשבתי שיתוועדו שם, וידברו אודות הענינים שצריך לדבר אודותם – בענין "ופרצת"; אך כנראה לא כיוונתי ("איך האָב ניט צוגעטראָפן")...

כבר ניסיתי לדבר בענין "ופרצת" בכל האופנים[25] – על־דרך מה שכתב רש"י בפרשת אחרי[26] – ניסיתי לדבר, לצעוק, לרגוז כו', וללא הועיל! ממני – יוצאים הדברים, ולהזולת – אינם מגיעים, אלא נשארים באיזה מקום ("ערגעץ וואו") באמצע... וגם אם ישנם כאלו שהדברים הגיעו בפנימיות נקודת לבבם – אינם מדברים על זה; חוסכים את הזמן, את הטירחא כו', מלדבר בענין זה.

בשיחות דשנת ה'ש"ת – היה זה אכן בשבת פרשת אמור – סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר[27], שפעם נכנס אל אדמו"ר האמצעי חסיד מהעיירה בעשענקאָוויטש, וביקש ברכה שיהיה שייך לעבודה, באמרו: מהי עבודה – אינני יודע, אבל, מרוב העדר הרצון בזה ("דאָס ווילט זיך זייער ניט"), הנני מבין, שזהו דבר טוב מאד.

ועל־דרך־זה בנידון־דידן: מזה גופא שלא רוצים בשום אופן ענין של "ופרצת", לצאת מההגבלות – היו צריכים להבין שזהו דבר טוב מאד. אבל לפועל, גם חשבון זה אינו מועיל.

ולכאורה, כיון שאין הדברים מועילים, הרי, "כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע"[28].

אבל, ישנם כאלו שאינם אשמים בכך, הנה אליהם הנני מדבר – שצריך להיות "ופרצת" בתורה.

וכיון ש"גדולה לגימה שמקרבת" – הנה על זה נערכה ההתוועדות, כדי לעורר ולפעול שיהיה "ופרצת" בתורה.

וכאמור, שזהו ענין שנוגע ביחוד להכנה למתן תורה שבימי הספירה – "וספרתם לכם"[29], כפירוש רבינו

17) איוב כח, כא.
18) משלי ח, ל.
19) ראה זח"ג רכב, ב. ס' הבהיר סנ"ח (קצו). סה"מ תש"ה ע' 121 ואילך. ועוד.
20) ראה לקו"ת ראה יט, ג. ובכ"מ.
21) ראה סנהדרין קג, סע"ב ואילך.
22) שבת יז, ב (ובפרש"י).
23) ראה יומא עו, א. וש"נ.
24) אצל נכדו של הרא"י סימפסון שהי' חבר בהנהלת הישיבה.
25) ראה גם תו"מ חכ"ד ע' 257.
26) בתחלתה.
27) סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 105.
28) יבמות סה, ב.
29) אמור כג, טו.

הזקן[30] "וספרתם" מלשון בהירות, "צריכים לעשות שיהיה ה'לכם' בהיר", להאיר את כל שבעת המדות כפי שכל אחת כלולה משבע, שזהו ענין שבעה שבועות שבכל אחד יש שבעה ימים – הנה בכל ענינים אלו צריך לפעול "ופרצת" בתורה.

ה. ולכל לראש – אמורים הדברים בנוגע לתלמידי הישיבה.

וכמדובר בהתוועדות שלפני־זה בנוגע לתלמידי הישיבה, שגם אם חסרים ענינים מסויימים, אין זה ממעט את הזכות, החוב והאחריות של התלמידים לעסוק בלימוד התורה. החסרון בענינים אלו מהווה רק ראיה שנותנים להם יותר כחות, וכיון שנותנים להם יותר כחות, אזי האחריות היא גדולה יותר.

וכיון שאמרו "קודשא־בריך־הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש מסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא"[31] – הנה על־ידי הענין ד"ופרצת" בתורה, יומשך "ופרצת" גם בעולם, היינו, שמרוחניות הישיבה יומשך גם בגשמיות הישיבה, ועל־ידי־זה גם ברוחניות וגשמיות העולם.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר "לחיים", ואחר כך אמר:]

כאשר צריכים לפעול אצל התלמידים את הענין ד"ופרצת" בתורה על־ידי דרכים השייכים לחסידות פולין ("פוילישע דרכים") ... – צריכה להיות ה"לגימה שמקרבת" אצל התלמידים עצמם, ועל־ידי־זה יפעלו הקירוב ל"ופרצת" בתורה.

* * *

ו. התחלת פרשת אמור[32] היא: "אמור ואמרת", ודרשו רבותינו ז"ל[33]: "להזהיר גדולים על הקטנים". ענין זה – "להזהיר גדולים על הקטנים" – נאמר בתורה ג' פעמים[34]: בנוגע לדם, בנוגע לשקצים, ובנוגע לכהנים.

והחידוש שבדבר – שהרי כמה ענינים והלכות לא נתפרשו בתורה שבכתב אלא ברמז בלבד, ואילו הענין ד"להזהיר גדולים על הקטנים" נתפרש ג' פעמים.

הטעם על־פי נגלה שענין זה נתפרש ג' פעמים, הוא – לפי שבכל אחד מהם יש מעלה מיוחדת: ב"דם" – "איכא כרת", "שקצים" – "איסורן במשהו", ו"כהנים" – "ריבה בהן מצוות יתרות"[35].

ויש לבאר הענין בעבודת האדם[36] – שג' ענינים אלו ישנם בכל ענין של עבודה ומצוה (כדלקמן), והיינו, שעם היותם ג' ענינים, הרי, כיון שכל ענין שבתורה הוא בדרך כלל ופרט[37], יש גם בכל ענין פרטי כל ג' ענינים אלו.

ז. והענין בזה:

בכל עבודה פרטית ישנם ג' ענינים: האדם העובד, העולם שבו נעשית העבודה, והקישור שלהם – שהאדם פועל בעולם.

וג' ענינים אלו מרומזים בג' הענינים דכהנים, שקצים ודם:

כהנים ש"ריבה בהם מצוות יתרות" – הוא ענין האדם העובד, שהרי מעלת האדם היא שנצטווה במצוות, והמובחר שבאדם נצטווה במצוות יתרות, ובכללות קאי על כל בני ישראל, שנקראים "ממלכת כהנים וגוי קדוש"[38].

שקצים ש"איסורן במשהו" – קאי על העולם והדברים הגשמיים שבהם נעשית המצוה, כי, בַּגשמיות ישנו עצמותו יתברך[39], והעצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו[40], שלכן, לא נוגע ענין הכמות, אלא אפילו "משהו", אם ישנה רק אחיזה בגשמיות – אזי ישנו בזה העצם כולו.

ודם שיש בו כרת – מורה על הקישור של פעולת האדם בעולם, שקישור זה אינו בענין פרטי, אלא בכל העצם, שזהו ענין הדם ש"הוא הנפש"[41], וכפי שמתבטא הדבר בקו ההפכי בענין ה"כרת", "וכל אויבך יכרתו"[42],

30) "התמים" ח"ו ע' צד (נעתק ב"היום יום" י אייר). וראה גם מכתב ה' אייר שנה זו (אג"ק חי"ח ע' שנז).
31) זח"ב קסא, רע"ב.
32) כנראה, בשייכות להאמור לעיל (ס"ד) שהיתה צריכה להתקיים התוועדות גם בש"פ אמור (המו"ל).
33) יבמות קיד, סע"א (הובא בפרש"י עה"פ).
34) יבמות שם.
35) שם, ב.
36) ראה גם אג"ק ח"א ע' קיט. ע' רפג ואילך. לקו"ש ח"ז ע' 148 ואילך.
37) ראה גם לעיל ע' 227. וש"נ.
38) יתרו יט, ו.
39) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).
40) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סרכ"ז. וש"נ.
41) פ' ראה יב, כג.
42) מיכה ה, ח.

שנכרת לגמרי רחמנא־ליצלן, ומזה מובן במכל־שכן – שהרי "מרובה מדה טובה"[43] – שעל־ידי המצוה נעשית ההתקשרות בכל העצם, וזהו גם ענין ה"כתר" – אותיות כרת[44] – שהוא הממוצע והקישור דלמעלה מהשתלשלות עם ההשתלשלות.

ובכל פרטי ענינים אלו צריכה להיות ההנהגה ד"להזהיר גדולים על הקטנים".

ח. ובפרטיות יותר – ישנם כמה ענינים בנוגע לגדלות וקטנות (גדולים וקטנים):
לכל לראש – גדלות וקטנות בשנים, ובפרט החילוק שבין קודם בר־מצוה ולאחר בר־מצוה, שזהו חילוק עיקרי.

וכמו כן בגדולים בשנים גופא ישנו חילוק בין גדול בדעת לקטן בדעת. והיינו, שכשם שעיקר החילוק בין גדול בשנים לקטן בשנים הוא בענין הדעת, שגדול יש בו דעת וקטן אין בו דעת[45], כמו כן בגדולים גופא ישנו החילוק בין גדול בדעת לקטן בדעת.

ובכל אופני גדלות וקטנות הנ"ל צריכה להיות ההנהגה ד"להזהיר גדולים על הקטנים".

ולדוגמא – בנוגע לתלמידי הישיבה – שתלמידי הכיתה המבוגרת צריכים להתמסר אל תלמידי הכיתה הצעירה, לעורר אצלם את הענין ד"ופרצת" בתורה.

ואף־על־פי שענין זה צריך לפעול ה'ריש־מתיבתא' של הכיתה, מכל־מקום, מוטל החוב גם על התלמידים המבוגרים. וכאמור לעיל שהרמי"ם המשפיעים וההנהלה הם ענינים טפלים להישיבה, וגם אם חסר בענינים הטפלים אין זה ממעט חובת התלמידים, ובמילא, אם ה'ריש־מתיבתא' אינו עושה זאת, מוטל החוב על תלמידי הכיתה המבוגרת.

הכיתה המבוגרת שעומדת לעלות – צריכה להבטיח שהכיתה הצעירה תמלא את מקומם, והרי הפירוש ד"מילוי מקום" הוא שכל המקום נעשה ממולא בכל הפרטים, דאם לא כן, הרי נשאר מקום פנוי בפרט מסויים שלא נתמלא, ובענין זה מוטל החוב על הכיתה המבוגרת לפעול שהכיתה הצעירה תמלא את מקומם.

וכמו כן בכללות, יש לכל אחד ענין ומעלה מיוחדת שבזה הוא ה"גדול", וכידוע שיש גם מעלה ברגל על הראש, שהרגל מוליך את הראש למקום שמצד עצמו אינו יכול לבוא לשם[46], ובענין זה שבו הוא ה"גדול", עליו להזהיר את הקטנים.

וכאשר ישנה פעולת הגדולים להזהיר את הקטנים בכל האופנים האמורים לעיל – הנה על־ידי־זה ניתוסף עילוי גם אצל הגדולים.

ט. הענין דגדלות וקטנות – ישנו גם בעבודתו הפרטית של כל אחד מישראל:
ישנם זמנים שהאדם נמצא במצב של גדלות, וישנם זמנים שהוא במצב של קטנות. ולדוגמא – שאינה דומה מעלת לימוד התורה קודם התפילה, כאשר "נשמה באפו"[47], ללימוד התורה שלאחרי התפילה[48], שאז הוא בבחינת גדלות. וגם זה אינו דומה להעילוי שבשעת התפילה עצמה.

ועל זה היא ההוראה "להזהיר גדולים על הקטנים" – שכאשר נמצא במעמד ומצב של גדלות, שעובד עבודתו מתוך חיות כו', עליו לחגור את עצמו ("זיך אָנגאַרטלען") בתוספת כח לצורך הזמנים שבהם הוא במעמד ומצב של קטנות, שגם אז יוכל להיות כמו שהוא בשעת התפילה כו'.

י. אך לכאורה נשאלת השאלה: כיצד אפשר שבזמני הקטנות יוכל להיות כמו בזמני הגדלות?
והמענה לזה – בדברי המשנה[49] "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ":

לכאורה אינו מובן דיוק הלשון "עול תורה"[50] – הרי התורה ענינה הבנה והשגה, שזהו ענין שנעשה מתוך חיות כו', ולא באופן של "עול"?

---

43) ראה יומא עו, א. וש"נ.
44) תו"א בהוספות יתרו קט, א. ובכ"מ.
45) ראה אנציק' תלמודית ערך גדול בתחלתו (כרך ה ע' קלז). וש"נ.
46) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.
47) ישעי' ב, כב. וראה ברכות יד, א. לקו"ת פינחס עט, ד. וראה גם תו"מ חי"ב ע' 196. וש"נ.
48) ראה ברכות ה, ב ובפרש"י. לקו"ת ברכה צו, ב. ובכ"מ.
49) אבות פ"ג מ"ה – הפרק דש"פ אמור.
50) ראה גם תו"מ ח"ג ס"ע 72 ואילך. וש"נ.

אך הענין הוא – שיהודי צריך לחגור את עצמו ("זיך אָנגאַרטלען") לצורך הזמנים שבהם אין לו חיות כו', בגלל הבלבולים שמצד הטרדות בענינים גשמיים כו', שגם בזמנים אלו יעסוק בתורה מתוך קבלת עול – "עול תורה".

וכאשר "מקבל עליו עול תורה", היינו, שלא מתחשב בהגבלות העולם, אלא לומד תורה באופן של "ופרצת" – אזי "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ", היינו, שמתבטלים הענינים המבלבלים, ואז אכן נעשה אצלו מעמד ומצב כמו בזמני הגדלות.

ולא כדעת הטועים שכאשר ישנם ענינים המבלבלים, אזי העצה היא למעט בלימוד כדי שיהיה קל יותר כו' – שהרי אדרבה: "כל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ"[49], כך, שהעצה היחידה להפטר מה"עול" של העולם היא – על־ידי "עול תורה".

וכדי שהעבודה בזה תהיה בנקל יותר – לכן הראו דוגמא בהנהגת המדינה בענין אחד, שחוק המדינה הוא שהמקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות, ועל־ידי־זה שרואים זאת בגלוי בענין אחד כללי, אזי נקל יותר לבוא לידי הכרה שכן הוא גם בכל הפרטים.

יא. וכאמור לעיל בענין "אסתכל באורייתא וברא עלמא", שעל־ידי "ופרצת" בתורה, נעשה "ופרצת" גם בעולם. והמדובר הוא הן בנוגע לבעלי־עסקים, ובפרט בנוגע ליושבי־אוהל, וביחוד בנוגע לתלמידי הישיבה – שצריך להיות אצלם "ופרצת" בתורה, ועל־ידי־זה יומשך הדבר גם בעולם.

והיינו, שגם אם ישנן טרדות, מצד בנים ובנות, מצד בריאות הגוף, או מצד פרנסה – אזי העצה היחידה היא שלא להתחשב בטרדות, ולעסוק בענין ד"ופרצת" בתורה, ועל־ידי־זה יומשך "ופרצת" גם בבני חיי ומזוני רויחי.

* * *

יב. מאמר (כעין שיחה) 'דיבור המתחיל' להבין ענין הילולא דרבי שמעון בן יוחאי.

* * *

יג. בהתחלת פרשת השבוע נאמר: "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה'".
וידועה הקושיא[51], שמסגנון לשון הכתוב משמע שכאשר "תבואו אל הארץ" הנה מיד צריך להיות "ושבתה הארץ שבת לה'" – היפך הדין ששנת השמיטה באה לאחרי שש השנים שבהם עוסקים בעבודת האדמה, כמפורש בהמשך הכתוב[52]: "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ גו'"?

והביאור בזה – נרמז בפירוש רש"י "שבת לה', כשם שנאמר בשבת בראשית"[53]:

בשבת (שבת בראשית) – ישנם ב' ענינים[54]: (א) ענין השבת כפי ששייך לבריאת העולם – "ויכולו השמים והארץ גו'"[55], שעל־זה נאמר "זכר למעשה בראשית", (ב) ענין השבת כפי שהוא מצד (וקשור עם) יציאת מצרים – "זכר ליציאת מצרים".

וב' ענינים אלו ישנם בכל שבת, ונחלקים לב' זמנים[56]: ליל שבת – שאז אומרים "ויכולו", ויום שבת – שבתפילת שחרית אין אומרים "זכר למעשה בראשית".

וכללות החילוק ביניהם[57] – שענין השבת הקשור עם הבריאה הוא באופן ד"מקדשא וקיימא"[58], שהוא ענין הקדושה הבאה מלמעלה, ואילו ענין השבת הקשור עם יציאת מצרים הוא באופן שבא על־ידי עבודת האדם – "לעשות את השבת"[59].

וכמו כן ישנם ב' ענינים אלו בשנת השמיטה:

---

51) ראה לקו"ת ריש פרשתנו. סה"מ תרכ"ז ריש ע' רנו. המשך תרס"ו ע' רכ. וראה גם מכ' ט"ז אייר שנה זו (אג"ק חי"ח ע' שעה).
52) שם, ג.
53) ראה גם לקו"ש חי"ב ע' 111 ואילך.
54) ראה מו"נ ח"ב פל"א. הובא ברמב"ן ואתחנן ה, טו. מט"מ סתל"ז.
55) בראשית ב, א.
56) ראה שער הכולל פי"ז סכ"ט.
57) ראה גם ד"ה את שבתותי דש"פ בהר ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ס"ע 79 ואילך).
58) ביצה יז, א.
59) תשא לא, טז.

ישנה קדושת שנת השמיטה שבאה מלמעלה, ללא הקדמת עבודת האדם – שעל־זה נאמר "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה'"; וישנה קדושת השמיטה שבאה על־ידי עבודת האדם – שעל־זה נאמר "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת שבתון".

ואף שענין זה בא על־ידי העבודה דלמטה, הנה ההמשכה שנעשית על־ידי העבודה היא נעלית יותר מאתערותא־דלעילא שמצד עצמה – שזהו מה שכתוב "ובשנה השביעית שבת שבתון", היינו, לא רק שבת סתם, אלא "שבת שבתון", כפי שנאמר ביום הכיפורים[60], שזהו מעין ודוגמת "יום שכולו שבת כו'"[61].

יד. המשך השיחה – בענין מה שכתוב[62] "וצויתי את ברכתי גו' בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים", שכאשר יהודי מתנהג על־פי רצון הקב"ה, נמשכת לו ברכה באופן נסי שלמעלה מהטבע לגמרי[63], שדוקא בשנה הששית, שהשדה היא כחושה ביותר, מצמחת תבואה לשלש השנים – נכלל בשיחה המוגהת שנדפסה ב'לקוטי שיחות' חלק כ"ז עמוד 189 ואילך[64].

טו. בענין הנ"ל – "וצויתי את ברכתי גו' בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים" – יש גם הוראה בנוגע ליוקר הזמן, שזהו ענין הקשור גם עם ימי הספירה:

לכאורה אינו מובן: מהו הענין בספירת הזמן – הרי מהלך הזמן הוא תמיד באותו אופן?

אך הענין הוא – שניצול הזמן יכול להיות בכמה אופנים: ישנו אופן שממלאים את הזמן בתוכן של עבודת ה', ומצד זה הנה גם ריבוי זמן נחשב "כימים אחדים"[65]; וישנו אופן שהזמן אינו ממולא כו'. אדם יכול לחיות שבעים שנה, שמונים שנה ומאה ועשרים שנה, ולא לפעול מאומה; ויכול להיות מעמד ומצב ש"בשעה אחת" הרי הוא "קונה עולמו"[66], עד כדי כך, שרבינו הקדוש מקנא בו!

וזהו גם פירוש מאמר רבותינו ז"ל[67] "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא":

ב"כל חיי העולם הבא" נכללים כל פרטי המדריגות: תענוג המורגש, תענוג הבלתי מורגש כו', עד להדרגא ד"יום שכולו שבת ומנוחה". וכיון שכל זה נעשה על־ידי העבודה דעכשיו, הרי מובן, שהעבודה דעכשיו היא למעלה אפילו מ"יום שכולו שבת ומנוחה".

וכל זה הוא ב"שעה אחת" – שכל שעה, אם מנצלים אותה כדבעי, אזי היא נעלית יותר מהגילויים דלעתיד, למעלה גם מהעילוי ד"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".

וזהו גם הענין ד"ופרצת" בנוגע לזמן – שנוסף על שמירת הזמן באופן שכל כמות הזמן ממולא בלימוד התורה וקיום המצוות, צריך להיות גם "ופרצת" בנוגע לאיכות הזמן, היינו, שמילוי הזמן בעניני תורה ועבודה יהיה מתוך מסירה ונתינה וחיות כו', כך, שגם מיעוט הזמן בכמות כולל ריבוי זמן באיכות, על־דרך שבשנה הששית נעשית צמיחת תבואה לשלש השנים.

* * *

טז. כיון שנכנסים עתה לפרשת בחוקותי – יתן השם־יתברך שיהיה הענין ד"בחוקותי תלכו"[68], "שתהיו עמלים בתורה"[69], שעל־ידי־זה יהיה גם "את מצוותי תשמרו"[68], ועל־ידי־זה יומשכו גם כל ההשפעות בגשמיות, בכל הברכות האמורות בפרשה.

---

60) אחרי טז, לא. אמור כג, לב.
61) תמיד בסופה.
62) פרשתנו כה, כא.
63) כידוע שבענין הנסים גופא יש כמה מדריגות: יש נסים שעם היותם למעלה מהטבע, מ"מ יש בהם סדר כו' (ראה סה"מ תרנ"ז ע' רנב. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכא. סה"מ תרע"ח ע' רכב. אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' רסו), ויש נסים שהם למעלה לגמרי מסדר והגבלה. ובלשון המדרש (ב"ר פנ"ט, ה) על הפסוק (בשלח יז, טו) "ה' נסי": "משה – ניסן של ישראל כו' ומי הוא ניסו של משה – הקב"ה".
64) בשילוב עם שיחת ש"פ בהר תשל"ג, וליל ב' דחג הפסח תשכ"ח.
65) ויצא כט, כ.
66) ע"ז יו"ד, סע"ב. וש"נ.
67) אבות פ"ד מי"ז.
68) ר"פ בחוקותי.
69) תו"כ ופרש"י עה"פ.

לקוטי שיחות פרשת בהר* כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

א.

מצות שביתת הארץ בשביעית - חובת הארץ או חובת גברא?

על מצות שביתת הארץ בשביעית, אומר הרמב"ם[1]: "מצות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה שביעית שנאמר[2]: ושבתה הארץ שבת לה' ונאמר[3] בחריש ובקציר תשבות" — וידוע הדיון על כך[4]: האם המצוה היא שהאדמה תשבות, כפי שמובן מלשון הפסוקים בפרשתנו "ושבתה הארץ שבת לה'.. שבת שבתון יהיה לארץ.. שנת שבתון יהיה לארץ"[5], וכפי שאומר הרמב"ם במקום אחר[6], שהמצוה היא שתשבות הארץ בשביעית ממלאכתה"[7]. או שהמצוה היא שהאדם ישבות מעבודת האדמה, כלשון הפסוק "בחריש ובקציר תשבות", וכלשון הרמב"ם דלעיל[8] "לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן"[9].

[לגבי הלאוין שבענין זה — "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור"[10] — מובן בפשטות שאיסור הלאו חל רק על האדם "שלא יעבוד עבודת הארץ בשנה זו..."[11]].

אחת מהתוצאות הנובעות מכך למעשה היא: אם המצוה היא שקרקע של יהודי צריכה לשבות, אין כלל הבדל מיהו השולל את שביתתה ומעבד את הקרקע, ואף אם עושה זאת גוי[12], עובר בעל הקרקע על מצות העשה. אך אם זוהי חובת גברא, הרי אם גוי מעבד את האדמה אין בעל השדה עובר על מצות עשה זו.

ב.

הפקרת פירות שביעית - חובת גברא או אפקעתא דמלכא?

כמו־כן יש דיון ומחלוקת לגבי מצות עשה נוספת בשביעית — "והשביעית תשמטנה ונטשתה"[13], האם מצות שמיטת הפירות היא שבעל הבית צריך להשמיט (להפקיר) את תוצרת האדמה בשביעית[14], כלשון הרמב"ם בספר המצוות[15] "שצונו להפקיר כל מה שתצמח", ובספר היד החזקה[16] "להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית". או שהשמיטה היא באופן של "אפקעתא דמלכא"[17] — שהתורה הפקירה[18] את פירות[19] השביעית ובעל הבית אינו עושה דבר בענין זה[20].

ההבדל בפשטות בין שתי השיטות הוא כאשר[21] האדם

---

*) וסיום מס' שביעית.

1) ריש הל' שמיטה ויובל.

2) פרשתנו כה, ב.

3) תשא לד, כא.

4) ראה מנ"ח מצוה קיב. ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג מ"ע סא (רסג, ג ואילך. רסה, ב ואילך). ובס' לאור ההלכה להרש"י שי' [ז"ל] זוין (ע' צד) מציין עוד ספרים דשקו"ט בזה.

5) שם, ד־ה. ברמב"ם ריש הל' שמיטה ויובל הביא (מהנ"ל בפנים) רק הכתוב "ושבתה הארץ", ובסהמ"צ מ"ע קלה: "(והוא אמרו.. בחריש ובקציר תשבות) וכבר נכפל זה הציווי פעמים ואמר שבת שבתון יהי' לארץ.. האי שבתון עשה (ואח"כ) ואמר גם כן ושבתה הארץ". ובפרש"י ע"ז (טו, ב) הביא הכתוב "שנת שבתון יהי' לארץ". וראה לקמן הערה 8, 12.

6) במנין המצות (מצוה א') שבהכותרת להל' שמיטה ויובל.

7) להעיר מתו"כ עה"פ (בחוקתי כו, לד. מג) "אז תרצה הארץ גו' והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתותי" — "בשביל שתדעו שהארץ שלי כו' והיא תשמט מאילי' כל שמיטים שהיא חייבת לי".

8) ועד"ז לשונו במנין המצות בריש ספר היד מ"ע קלה ובהסהמ"צ שם. ועפ"ז יומתק מה שבסהמ"צ הביא הכתוב "בחריש ובקציר תשבות" ורק אח"כ "וכבר נכפל זה הציווי פעמים ואמר שבת שבתון". ובמנין המצות שם הביא רק הכתוב "בחריש ובקציר". וכ"ה בחינוך שם "לבטל עבודת הארץ בשנה השביעית שנאמר בחריש ובקציר תשבות ובא הפי' כו'". אבל להעיר שבריש הל' שמיטה ויובל הקדים הרמב"ם הכתוב "ושבתה הארץ".

9) וי"ל שתלוי בהטעמים למצות שמיטה: "שתוסיף הארץ תבואתה ותתחזק בעמדה שמוטה" (מו"נ ח"ג פל"ט), שביתת הארץ. או "לקבוע בלבנו כו' ענין חידוש העולם כי ששת ימים עשה כו' הכתיב מנוחה על עצמו כו'" — "אין דבר מיוחד מרשותו רק שהכל ברשות אדון הכל" (חינוך מצוה פד. שכח. וראה רמב"ן פרשתנו כה, ב. ובארוכה אברבנאל ריש פרשתנו), שביתת האדם.

10) פרשתנו שם, ד.

11) לשון הרמב"ם בהכותרת להלכות שמיטה ויובל מצוה ב' (וראה לשונו בסהמ"צ ובמנין המצות בתחילת ספר היד מל"ת רכ ואילך). וראה צפע"נ מהד"ת ג, רע"ג.

12) ראה תוס' רי"ד ע"ז שם (מהדו"ק). חכמת שלמה (מהרש"ל) ב"מ צ, א. ובתוס' רי"ד (בשם המורה — רש"י) וח"ש הביאו הכ' "שבת שבתון יהי' לארץ".

13) משפטים כג, יא. וראה חינוך מצוה פד "ומצוה זו שהיא להפקיר כל פירותי' ומצוה אחרת שציונו הא־ל לשבות בה כו' קשר אחד להם".

14) והנהגתו מוכיחה שהפקיר וא"צ הפקר בדיבור, או שסתמי' — אוקמי בחזקת כשרות.

15) מ"ע קלד. ועד"ז בחינוך ריש מצוה פד.

16) הל' שמיטה ויובל פ"ד הכ"ד. ובמנין המצות (מ"ע קלד) שבריש ספר היד "להשמיט קרקע". וראה לקמן הערה 19.

17) לשון הגמרא ב"מ לט, רע"א (ובפרש"י שם: מצות המלך). קו, א (ובפרש"י: המלך ביטלו מלזורעה כו'). קט, א (לגבי יובל).

18) להעיר מלשון הרמב"ם בהכותרת שם (מצוה ו') "שישמט מה שתוציא הארץ".

19) ולשון הגמרא נדרים מב, ב: "ארעא נמי (רחמנא) אפקרה" היינו ללקוט פירות כמ"ש בר"ן ורא"ש שם.

20) ראה בכהנ"ל (ובהבא לקמן): מחלוקת ב"י והמבי"ט (שו"ת אבקת רוכל סי' כד. שו"ת מבי"ט ח"א סי"א. מהרי"ט ח"א סי' מב, מג). מנ"ח מצוה פד. ביאור הרי"פ פערלא שם (רסו, א ואילך). ובאור ההלכה שם (ע' צו) הביא עוד כמה ספרים. אנציקלופדיא תלמודית בערכו. ובצפע"נ (מאכא"ס פ"י הט"ו (צ, ד). נדרים פ"ו הי"ג (יג, א). תרומות פ"ב סהי"ב (מה, ב). מת"ע פ"ר ה"ה (סג, ב). ועוד) דפליגי הראשונים, מחלוקת רש"י ותוס' בר"ה טו, א.

21) מנ"ח שם.

נמנע במפורש להפקיר שדהו (גודר שדהו ונועל כרמו)[22]: אם מוטלת חובת גברא על בעל הבית להפקיר[23] את הפירות, הרי למרות שהוא עובר על מצות עשה זו, בכל זאת, אסור לזולת לקחת זאת, ואם לוקחים עוברים על איסור גזל. אך אם זאת אפקעתא דמלכא, ניתן לקחת ולזכות בפירות אפילו בניגוד לרצון הבעלים.

הבדל נוסף למעשה נובע מכך: פירות שביעית פטורים ממעשר כיון שהם הפקר, ולפיכך, אם חובת ההפקרה מוטלת על האדם, יוצא, שפירות שביעית שהוא לא הפקיר (גודר שדהו וכדומה) חייבים במעשרות, אבל אם הם הפקר מצד "אפקעתא דמלכא", מובן, שהעובדה שהאדם לא הפקירם אינה משפיעה כלל, והפירות פטורים ממעשרות.

ג.
בשנה השביעית אינה חלה חובת המעשרות

אך ניתן לומר, שגם אם אדם אינו מפקיר את פירות השביעית, הם פטורים ממעשרות אף לפי הדעה שזוהי חובת גברא[24], כי יש לומר שפירות שביעית פטורים ממעשרות מטעם הפקר, לא מפני שהם מופקרים בפועל, אלא עקב החובה להפקירם.

והסבר לכך הוא: כשם שבשש השנים הקודמות יש הבדל בחובת המעשרות, שבשנים הראשונה, השניה, הרביעית, והחמישית, מפרישים מעשר שני, ובשלישית וששית מפרישים במקום זאת מעשר עני, והטעם הפשוט לכך הוא כדי שלא יצטרכו לתת בשנה אחת את כל המעשרות[25], בכל זאת לא נמצאת בשום מקום סברא לומר שאם אדם לא נתן, לדוגמא, מעשר שני בשנה הראשונה, עליו לתת מעשר עני, כיון שתבואה שנה זו אינה חייבת במעשר עני.

דומה לכך הדבר לגבי התבואה והפירות על השנה השביעית, שעקב מצות התורה להפקירם, אין חלה בשנה זו חובת המעשרות[26], אף אם לא הפקירו אותם למעשה[27].

ד.
מלשון המדרש על "גבורי כח" אין הוכחה לגבי הפקר פירות שביעית

לכאורה ניתן להוכיח שהפקר פירות שביעית היא אפקעתא דמלכא, מלשון[28] המדרש[29] על הפסוק[30] "גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו" — "אלו שומרי שביעית, ולמה נקרא שמם גבורי כח, רואה ששדהו מופקרת ואילנותיו מופקרים והסייגים מופרצים ורואה

22) ראה רמב"ם שם (פ"ד הכ"ד) "וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מ"ע". משא"כ בסתם י"ל בפשטות דהוי הפקר ממילא לכו"ע. ראה בהמובא באנצקלפדיא שם. ועוד.

23) ולשונות הגמרא הנ"ל (הערה 17, 19) תירצו באחרונים לדיעה זו — ראה בהמובא בהערה 20.

24) מחלוקת הב"י והמבי"ט (הנ"ל בהערה 20) היא בעיקר לגבי פירות עכו"ם בשביעית. ובתוך דבריו כתב הב"י (אבקת רוכל שם) "כי לא נפטרו פירות שביעית ממעשרות אלא מטעם הפקר וכל שאינו מופקר לא נפטר ממעשרות, ומה שטען אטו ישראל שגדר כרמו ולא הפקיר כו' דאיכא למימר בהא אין הכי נמי שהיא חייבת אע"ג דרחמנא אפקירא כיון דאיהו לא אפקרי' ואפי' את"ל דפטורה איכא למימר שאני התם דרחמנא אפקרי' מה שאין כן בשל גוי כו'". הרי דגם לשיטתי' דמצוה על האדם להפקיר לא פסיקא לי' מילתא בפירות של ישראל.

25) אף שלמדוהו מהכתובים ראה יד, כח־כט. (ראה ספרי שם. ר"ה יב, ב. רמב"ם הלכות מת"ע פ"ו ה"ד) — הרי י"ל שזהו טעם הכתוב שצ"ל רק מעשר אחד ולא שזהו גזה"כ בלי טעם.

26) להעיר מתוד"ה יד הכל ר"ה טו, א. ראה צפע"נ שבהערה 20. ובכמה אחרונים. ולהעיר עד"ז בהיתר — מי שאנסוהו לחלל שבת — המחוייב להניח תפילין. העושה מלאכה בחוה"מ האם מחוייב בתפילין — שו"ת אמרי יושר ח"ב סקמ"ט (ושם גם שקו"ט בהולך במדבר ושכח מתי שבת כו'). וראה ג"כ הצ"צ למו"ק פ"ג מ"ד.

27) ראה ספרי (ראה יד, כח. תבוא כו, יב. ילקו"ש שם): "יכול אף שנה שביעית תהא חייבת במעשר ת"ל שנת המעשר שנה שחייבת במעשר יצאה שביעית שאינה חייבת במעשר". ובמהרי"ט שם סי' מג מוכיח מזה שפירות שביעית פטורין מן המעשר מגזה"כ ולא מטעם הפקר כלל (וראה שם שהביא מפרש"י ר"ה שם). ובזית רענן לילקוט ראה שם (אות מה) "שהכל הפקר", ולפי הנ"ל בפנים י"ל פי' הספרי בפשטות שפירות שביעית אינן חייבות במעשר מכיון שחייב להפקירם [ולהעיר שבספרי (וילקוט) שם ממשיך "יכול יהו שני מעשרות נוהגים בה (בשלישית) ת"ל שנת המעשר מעשר אחד כו'"]. וראה צפע"נ מת"ע הנ"ל.

28) עוד יש להוכיח (לכאורה) דשביעית הוי אפקעתא דמלכא מזה שהוצרכו לשומרי ספיחים בשביעית להביא מהן עומר ושתי הלחם (שקלים פ"ד מ"א. תוספתא מנחות פ"י ה"ה) ובתוס' בכ"מ (יבמות קכב, א (ד"ה שלו). ב"מ נח א (ד"ה לשמור). מנחות פד, א (ד"ה שומרי). ועוד) שקו"ט האיך מותר והלא צריך ממשקה ישראל מן המותר לישראל ובת"כ פרשתנו (כה, ה) מן שמור בארץ אין אתה בוצר כו', ולמה לא הקנו את השדות לפני שנת השביעית לקטנים שלאו בני מצוה נינהו ואינם צריכים להפקרים, והיו יכולין להביא מהם עומר ושתי הלחם, ומוכח לכאורה דאפקעתא דמלכא הוי שלכן גם השדות דחש"ו הוי הפקר מאליהם (ראה עד"ז מנ"ח מצוה פד)*.

אבל אינו — כי מצות התורה לא ניתנו שיהא אפשר לקיימם רק ע"י ערמה וכיו"ב, ופשיטא שאין לומר שקיום מצות עומר ושתה"ל בשנה השביעית ניתן באופן כזה שיהא מחוייבים ליקח שדה של המחוייב במצות וליתנו להקטן כדי להפקיעו ממצות שמיטה. ופשוט.

29) תנחומא ר"פ ויקרא. וראה ויק"ר שם.

30) תהלים קג, כ.

*) ומה"ט אין מספיק מ"ש במנ"ח שם שאפשר שלא הי' סמוך לירושלים כו'. ומ"ש במנ"ח ד"אפילו הי' (שדות של חשו"ק סמוך לירושלים) מ"מ אינם בני הקנאה מה"ת", הרי זה שייך להשקו"ט בנתינת לובן לקטן אם מהני מתנתו דקטן אפילו לדאורייתא (ראה שד"ח כרך ב' שפ, ב ואילך). אבל להעיר דצריך למוסרו לצבור יפה יפה ובזה שקו"ט ומחלוקת אם מהני גם בגדול (ירושלמי שקלים שם (ובמפרשים). ב"מ קיח, א. ועיין תוי"ט שקלים שם דמחלק בין הנ"ל ושקלים דמקבלים מקטנים (שקלים פ"א מ"ה. וראה רנ"ב שם) ולא חיישינן. וראה בארוכה מל"מ ושנעה"מ שקלים פ"ד ה"ו. ועוד). ובכל אופן י"ל בפשטות שיכולים ליקח מהם בתורת הפקר ב"ד הפקר. ואכ"מ.

פירותיו נאכלים וכובש את יצרו ואינו מדבר", ומן הסגנון "רואה ששדהו מופקרת ואילנותיו מופקרים" משתמע שהשדה נעשית מופקרת מאליה, עקב אפקעתא דמלכא, ולא מפני שהוא הפקירה.

ברם, ניתן בדוחק להסביר שבמדרש מתואר מצבם של השדה ושל האילן למעשה – "שדהו מופקרת ואילנותיו מופקרים...", בלי להתייחס לגורם לכך, אף שגם לדעת המדרש הופקרה השדה רק על־ידי שהאדם הפקירה[31]. והחידוש כאשר הוא "רואה" – למרות שהוא עצמו הפקירה – הוא בכך, שהוא רואה זאת למעשה, בדומה לענין שאינה דומה ראיה לשמיעה.

ה.

שמיטת כספים - אפקעתא דמלכא

ויש לומר, שניתן לראות כמקור והוכחה לדעה, ששמיטת קרקעות היא חובת גברא ולא אפקעתא דמלכא, את ההשוואה בין שמיטת קרקעות לבין שמיטת כספים[32]: "וזה דבר השמיטה שמוט[33], בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים. בזמן שאתה משמט קרקע..."[34]. אמנם, זוהי דעת רבי בלבד ולא דעת רבנן[35], אך למרות זאת המחלוקת ביניהם היא רק על דברי רבי "בזמן שאתה משמט קרקע...", אך לא על ההשוואה בין השמטת קרקע לבין השמטת כספים"[36].

לגבי שמיטת כספים נאמר במשנה במסכת שביעית[37]: "המחזיר חוב בשביעית (לאחר זמן השמיטה)[38] יאמר לו: משמט אני, אמר לו אף־על־פי־כן, יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמיטה" – אם השמיטה היא אפקעתא דמלכא והחוב בטל מאליו, אין מובנים הביטויים במשנה "המחזיר חוב", "משמט אני", וביאור המפרשים על דברי הלווה "אף־על־פי־כן", שברצונו "לפרוע" את החוב[39]?

יותר מכך: כיון שהתורה קובעת שהשביעית משמטת ומבטלת את החוב, היה, לכאורה, אסור ללווה לנהוג להיפך מכך – להחזיר את הכסף כחוב, ואילו לפי המשנה לא זו בלבד שמותר ללווה לעשות כך, אלא אף "רוח חכמים נוחה הימנו", כנאמר במשנה הבאה[40]?

מכל זה מובן, ששמיטת כספים בשביעית אינה אפקעתא דמלכא, שהחוב מתבטל לגמרי מאליו[41], אלא (א) חלה חובת גברא על המלוה לשמט את החוב[42], (ב) החובה אינה להפקיע ולבטל את החוב לגמרי, אלא לעזוב – לשמט אותו: המלוה אינו דורש אותו בחזרה – לא יגוש.

[לפי זה מובנים דברי הרמב"ם[43]: "מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית שנאמר..." – את זאת ניתן לומר, בפשטות, כאשר ההשמטה היא חובת המלוה ולא אפקעתא דמלכא[44]].

לפי זה ניתן לבאר את דברי הרמב"ם[45]: "וצריך המלוה לומר למחזיר משמיט אני וכבר נפטרת ממני, אמר לו אף על פי כן רצוני שתקבל, יקבל ממנו שנאמר לא יגוש והרי

---

31) גם צע"ק את"ל דהוי אפקעתא דמלכא ואינו שייך לפעולת האדם כלל – מדוע נקרא "שומרי שביעית" עי"ז ש"כובש את יצרו ואינו מדבר", ובויק"ר שם "בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום א' לשבת א' לחודש א' שמא לשאר ימות השנה", דמשמע שהעדר דיבורו בכל ימות השנה הוי מצוה.

32) להעיר מרע"מ ריש פרשתנו (זח"ג קח, ב): "פקודא דא לשבות בשנה השביעית כו' ואבתרי' להשמיט כספים בשביעית כו'". ובויק"ר שם: וא"ת אינו מדבר בשומרי שביעית נאמר כאן עושי דברו ונאמר להלן וזה דבר השמיטה מה דבר שנאמר להלן בשומרי שביעית הכתוב מדבר אף דבר האמור כאן בשומרי שביעית הכתוב מדבר.

33) ראה טו, ב.

34) גיטין לו, סע"א. וש"נ.

35) בגיטין שם: בשביעית בזה"ז ורבי היא (וראה פרש"י שם ד"ה בשביעית. שם ע"ב ד"ה רבא). ובמו"ק ב, סע"ב מוסיף "אפי' תימא רבנן כו'".

36) ובסהמ"צ להרמב"ם מ"ע קמא ובחינוך מצוה תעז: ולשון התוספתא בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקעות ואחת שמיטת כספים. וראה לאור הלכה שם ע' קי שרוב הראשונים פוסקים כרבי, ואשר כן פסק הרמב"ם. אבל ראה לקמן הערה 61.

37) פ"י מ"ח. גיטין לז, ריש ע"ב (בשינוי לשון).

38) בזמן שהשביעית נוהגת ועברה עליו שביעית – פרש"י גיטין שם. הרא"ש שביעית שם. וראה ר"ש, פי' מהר"י בן מלכי צדק, רע"ב (ועוד) שביעית שם.

39) בר"ש (וברע"ב) שם "אני רוצה לפרוע (לך)". וראה מה שהקשה בתוי"ט שביעית שם ובמשנה ראשונה שם. ובפרש"י גיטין שם ד"ה ואם "אני רוצה להחזירו לך". ויתירה מזו בפרש"י שבת (קמח, ב): אעפ"כ איני חפץ שישמטו יקבל ממנו.

40) מ"ט שם.

41) אבל במרדכי גיטין פ"ד סי' שפ: "דשביעית הפקעתא דמלכא הוא אע"ג דלא אמר משמט אני". וראה סמ"ע שו"ע חו"מ סס"ז סקט"ו. וכן פשיטא לי' להמנ"ח מצוה תעז בתחילתו. וראה ספר התרומות שער מה (חלק א') אות ה' (ותשובות הרא"ש כלל עז אות ד') בשם תשובת הרמב"ן. ולהעיר מפרש"י גיטין (לו, א ד"ה מוסרני. שם ב ד"ה רבא) דתירוץ רבא "הפקר ב"ד הי' הפקר" קאי גם על קושיא הא' שם "ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא והתקין הלל דלא תשמט". ועד"ז בחי' הרשב"א שם (ושם: "הפקר הלל ממונו של לוה לגבי מלוה ומגבי לי'"). וי"ל.

42) וכן מוכח בתשובת מהרשד"ם חו"מ סי' סא. (ועד"ז מקושי' התומים סס"ז סקכ"ה): ושמא אפי' טעמא דב"ד אביהן של יתומין לא איצטריך ליתומים קטנים שהלוו שהרי לאו בני מיעבד מצוה נינהו וקרא כו'. ועי"ש בסוף התשובה, ואם הוי אפקעתא דמלכא, הרי החיוב נפקע מאליו ולמאי נפק"מ, כמ"ש במנ"ח שם. וראה בהנסמן לקמן הערה 51.

43) רפ"ט שם. ובסהמ"צ מ"ע קמא. ראה ביאור הרי"פ פערלא שם (רסו, ג).

44) כי דוחק לומר שס"ל שכל המצוה היא רק שיאמר משמט בדבור אבל אפקעתא דמלכא היא מעצמה כי: א) רק כשבא הלוה להחזיר מצינו שצריך שיאמר משמט אני, ולא פסיקא מילתא בכל מלוה עד שיתכן לומר "מ"ע להשמיט המלוה בשביעית כו'" ב) אם לזה כוונתו הו"ל לפרש. וראה רי"פ פערלא שם. לקמן הערה 48.

45) שם פ"ט הכ"ח. וראה רדב"ז וכס"מ שם.

לא נגש". כלומר, חיוב מצות המלוה – "משמיט אני" – היא בקיום הענין של "לא יגוש". אין זה איסור ולאו נפרד בשמיטת כספים[46], אלא זהו אופן קיום חובת ההשמטה, כמצות עשה, כלשון ספר החינוך[47]: "לעזוב החובות" – לא לדרוש אותם. וכפי שמשתמע מלשון הפסוקים "שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגוש את רעהו ואת אחיו... ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך"[48].

וכיון שהאיסור "לא יגוש" מחייב את המלוה לא לדרוש את החוב, מובן שממילא מתבטלת חובת הלווה לפרוע את החוב, כי הא בהא תליא[49], וכלשון הרמב"ם: "משמיט אני וכבר נפטרת ממני" – הלווה נפטר משעבודו למלוה[50]. אך השעבוד מתבטל רק ביחס שבין המלוה ללווה, אבל עדיין נשאר השעבוד על נכסי הלווה[51], כי עצם החוב כשלעצמו לא התבטל[52].

ולפיכך מובן מדוע למרות שלפי רוב הפוסקים – חוץ מדעת־יחיד של ספר יראים[53] – מהות מצות הלווה להחזיר את החוב למלוה אינה קיימת (אף לפני דברי המלוה "משמיט אני"), הרי בכל זאת הוא נקרא[54] "מחזיר חובו" – שכן למרות היותו פטור מהחזרת ההלוואה, עדיין החוב קיים ולא התבטל[55]. במילים אחרות: כאשר הוא לוה חלה מעין בעלות המלוה על חלק מנכסיו, לפי סכום ההלוואה.

קשה לומר שהחזרת החוב למרות ההשמטה היא מצוה של פריעת בעל חוב, כפי שיש המפרשים את משמעות המשנה[56], וההוכחה לכך היא, כדלעיל, שרק דעת יחיד סוברת שהלווה חייב להחזיר את החוב למלוה אם הלה לא אמר "משמט אני". ועוד, אם יש כאן מצוה של פריעת חוב – ואפילו לפי הדעה שזה מדרבנן[57] – הרי זו חובה ממש[58], ולא רק ענין של "רוח חכמים[59] נוחה הימנו"[60].

ו.
שמיטת קרקעות ושמיטת כספים - אותה מהות של שמיטה

לפי הסבר זה לגבי שמיטת כספים, מסתבר שכך הוא גם בשמיטת קרקעות, כי אותה מהות של שמיטה בשנה השביעית קיימת הן בקרקעות והן בכספים. ובמיוחד כאשר

---

46) ועפ"ז יובן מה שבהמצות ל"ת (סהמ"צ ל"ת רל) כללם יחד: הזהירנו שלא לתבוע משאות בשנת השמיטה אבל ישמטו כלם יחדו* שנאמר שמוט כל בעל משה ידו כו' ואינו מתיר לגוש כו' אבל ישמט". ולהעיר שגם בספר היד שם רפ"ט כתב: "מ"ע להשמיט המלוה כו' והתובע חוב כו' עבר על ל"ת שנאמר כו'" ולא כתב מ"ע להשמיט כו' ואסור לתבוע כו'.

47) מצוה תעז.

48) ולפי"ז מה שצריך לומר משמט אני לדעת הרמב"ם כיון דכל הגדר הוא מצד לא יגוש, י"ל דס"ל דהוי מצוה שיאמר ההשמטה בפה כפרש"י גיטין ושבת שם. וכן הוא דעת אדה"ז הלכות הלואה סל"ו. (וכ"כ במרדכי שם ואו"ז פ"א דע"ז סי' קח לדעתם דשביעית משמטת מאילי'. וראה תוס' רי"ד גיטין לז, ב. ב"ח חו"מ סי' סז סקל"ה וסקל"ו). וברי"פ פערלא שם בתחלתו (רסב, ד) כ' דלהרמב"ם בלא אמירת משמט אני עובר בלא יגוש.

49) ראה יתירה מזו בקצה"ח סי' קד סק"ב דבהלואה בכלל (לא בשנת השמיטה) כשאין המלוה תובע אין על הלוה מצוה לפרוע. וגם לדעת הנתה"מ (שם סק"א) דחייב כיון דרחמנא חייבא לפרוע, היינו כשחסרה התביעה בפועל, אבל בנדו"ד ד(מצוה ו)איסור על המלוה לתבוע כו', י"ל שגם לשיטתו אין על הלוה מצוה לפרוע. וכדמשמע מהלשון רוח חכמים נוחה הימנו ולא קיום מצות פבע"ח וכיו"ב (וכבפנים).

50) ולשונו "וכבר נפטרת ממני" היינו שנפטרת ממני לא ע"י אמירתו עכשיו "משמיט אני".

51) להעיר מתומים שם, דס"ל לרש"י בפי' דברי ר"ש בספרי "בעל משה ולא היורש" דעיקר מה שהקפיד התורה הוא ללא יגוש אותו דהוא משועבד גופא כו' ובשביעית פטרה התורה לבל יכול לנגוש אותו הפקיעה שעבוד הגוף כו' אבל בלוה מת ונשתייר נכסים נכסי אביו ערבים בשביל אביו כו' נכסיו ערבים מיום הלואה כו' וגובה מהם. וראה בית רידב"ז הל' שביעית ס"י בסופו.

ויומתק ע"פ דעת ר"ת (ר"ן כתובות פה, ב) דשני שעבודים יש לו למלוה על הלוה שעבוד גופו שהוא מחוייב לפרוע ושעבוד על נכסיו, וכשמחלו פקע שעבוד הגוף וממילא פקע שעבוד נכסים כו', משא"כ כשמת הלוה כו', והרי בנדו"ד המלוה לא מחל השעבוד, וא"כ מובן שנשאר איזה שעבוד נכסים.

52) ומ"ש הרמב"ם פ"ט סה"ד שם "וכשתשקע חמה בליל ר"ה של מוצאי שביעית אבד החוב" – אין פירושו שבטל החוב או נפקע וכיו"ב, כ"א שאא"פ לו לתובעו עוד, ובא בהמשך למ"ש לפנ"ז ד"בשביעית עצמה גובה חובו כו' וכשתשקע חמה כו' אבד החוב".

53) סי' רעח. ובהשלם – סי' קסד. וראה תועפת ראם שם סקט"ז מהרקאנטי, דהירא חזר בו, עיי"ש שלא חזר בו מהדין שצריך הלוה להחזירו למלוה ואינו רשאי לעכבו אלא ע"פ מלוה כו'. וס"ל כפשוטו שכל הגדר הוא רק שלא יגוש את רעהו בפועל. וראה אברבנאל ראה טו, ב.

54) אף ד"כשהוא נותן לו אל יאמר לו בחוב אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הן ובמתנה אני נותן לך" (גיטין לז, ב) – ראה יראים שם (סי' רעח) "ותיקון לשון דיבור הוא שתקנו לומר במתנה שיהא הדבר ניכר ונראה שלא ע"י נגישה נותן לו".

ואף שכתבו לדעתו דשמיטה דקרא אינה מחילה כו', ויש שכתבו (נסמן בהערה שלפנ"ז) שהיראים חזר בו – הרי כשבא להחזיר חובו לפני אמירת משמט אני, פשיטא שנקרא מחזיר חובו (כבהערה שלפנ"ז), וגם אח"כ מאמירת הלוה "אעפ"כ" משמע ג"כ שהוא מחזיר חובו, כבהערה 39. וראה פרש"י גיטין שם ד"ה עד דאמר.

55) ולהעיר מצפע"נ כלאים פ"י הכ"ז (יט, ג־ד). מהד"ת בסופו.

56) משנה ראשונה שביעית מ"ט שם.

57) ראה אנציק' תלמודית כרך ט' ע' רכז ואילך. וש"נ.

58) ראה כתובות פו, סע"א דכופין על מ"ע.

59) ראה בארוכה בצ"צ חידושים על הש"ס סוף שביעית בגדר רוח חכמים נוחה ממנו.

אבל להעיר דלפרש"י כתובות (שם) ד"ה פריעת בע"ח מצוה – "מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו דכתיב הין צדק שיהא הן שלך צדק כו'", והרי לכמה פירושים זהו הפירוש בסוף משנתנו "כל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו" – ר"מ ורע"ב. וראה ירושלמי שביעית כאן. אבל ראה לקמן בפנים. – וראה לקו"ש חל"ב ע' 157.

60) ולפי היראים הנ"ל, י"ל בפשטות ד"רוח חכמים נוחה ממנו" היינו אחר שאמר המלוה משמט אני שאז כבר אין עליו חוב לפרוע, וכפשטות סדרם במשנה, דהמשנה "רוח חכמים נוחה ממנו" באה לאחרי מ"ח "המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני". ראה מלאכת שלמה שם. אבל ברמב"ם מקדים "כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית רוח חכמים נוחה הימנו (ואח"כ) וצריך המלוה לומר למחזיר משמיט אני כו'".

*) כ"ה בהוצאה שלפנינו. אבל בתרגום קאפח "ישמטו כליל לגמרי". ובהוצאת העליר מתרגום א"א "אבל יפלו לגמרי".

מקשרים ביניהם ב"וזה דבר השמיטה", וכפי שמציין הרמב"ם בספר המצוות, במצות עשה של שמיטת כספים "ולשון התוספתא בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקעות ואחת שמיטת כספים"[61]. משמעות הפסוק "וזה דבר השמיטה" היא כפשוטה, שמה שמוזכר בהמשך זוהי מצות השמיטה, כלומר, מצוה על ה"גברא" לבצע דברים — להפקיר את שדהו[62].

ההבדל ביניהם הוא רק בכך, שבשמיטת כספים המצוה היא "שמוט כל בעל משה ידו... לא יגוש את רעהו" — האיסור הוא רק על הנגישה, ולכן החוב עצמו — "חפצא" — נשאר משועבד, כדלעיל. ואילו בשמיטת קרקע נאמר "והשביעית תשמטנה ונטשתה", ולכן הפירות והתבואה נעשים הפקר לגמרי.

ז.

גם בשני החלקים האחרים במשנה מדובר על אותו ענין ואותו טעם

לפי ההסבר לעיל על השמטת כספים ועל "המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה ממנו", אפשר להבין גם את המשך המשנה בסוף מסכת שביעית: "הלוה מן הגר שנתגיירו בניו עמו לא יחזיר לבניו, ואם החזיר רוח חכמים נוחה ממנו, כל המטלטלין נקנין במשיכה וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו" —

הקשר שבין שני החלקים האחרונים לבין החלק הראשון — "המחזיר חוב בשביעית" — אינו רק בכך שבכל שלושת הענינים "רוח חכמים נוחה ממנו", אלא גם בסיבה הגורמת לכך ש"רוח חכמים נוחה ממנו":

כשם שאצל "המחזיר חוב בשביעית" אין חלים חובה ושעבוד גברא לגבי תשלום החוב, אלא שעבוד חפצא בלבד, ולכן פרעון החוב הוא בגדר של "רוח חכמים..." — כך גם בשני החלקים האחרים, הלווה אינו משועבד, שעבוד גברא, ל"בניו של הגר", וכן המוכר ללוקח, אלא שעבוד חפצא בלבד, ולכן גם מעשיהם הם בגדר של "רוח חכמים...".

בנוסף לכך: כלל הוא שלרוב[63] סדר החלקים במשנה הוא באופן של "לא זו אף זו". ולפי זה יש לומר, ששלושת החלקים במשנה זו מסודרים באופן אשר בכל חלק מאוחר יותר יש חידוש בענין של "רוח חכמים נוחה ממנו", על פני החלק הקודם.

ח.

"רוח חכמים נוחה" - בכל שלושת מרכיבי ההלוואה

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את הדיוק במשנה:

בחלק השני: לשם מה אומרת המשנה "לא יחזיר לבניו" — אילו נאמר רק "הלוה מן הגר שנתגיירו בניו עמו אם החזיר לבניו רוח חכמים נוחה ממנו" כבר היה מובן שאין חייבים להחזיר את החוב לבנים.

בחלק השלישי: "כל המטלטלין נקנין במשיכה וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו" — אין מובן, כשאלת המפרשים: מטרת המשנה היא לציין את מעלת "המקיים את דברו", שהרי אין כאן המקום לבאר דיני קנין, אך מצד שני, קיום דברו אינו דוקא בקניית מטלטלין[64], ומדוע נאמרת ההקדמה "כל המטלטלין נקנין במשיכה".

ההסבר לכך הוא: המשמעות הפשוטה של "רוח חכמים נוחה ממנו" היא, ש"חכמים אוהבים אותו על זה וישר בעיניהם מה שעשה"[65] לא רק משום שקיים מצוה צדדית או לא עבר על איסור צדדי, למרות שאין הוא חייב בהם — אלא מפני שעל ידי כך הוא עושה דבר טוב בעצם הדבר שבו נעשתה פעולתו.

ובענינו — ענין ההלוואה: "רוח חכמים נוחה ממנו" מפני מעשהו הטוב, למרות שאינו חייב, שהוא דבר של מעלה וטובה בעצם ההלוואה עצמה, ולא בענין צדדי אחר.

---

61) הנ"ל הוא לפרש"י גיטין לו, סע"א דשמיטת קרקע קאי על השביעית. אבל גם לפי' ר"ת בתוס' שם ד"ה בזמן (וכן פירש ברמב"ן ריטב"א ר"ן מאירי שם. ובכמה פוסקים שפסקו כרבי), שמפרש דברי רבי כהירושלמי דהשמטת קרקע מדובר ביובל, והשמטת כספים פי' שביעית בכלל — גם דקרקע, הרי פשיטא ששוין הן שהרי כוללם יחד. ויתירה מזו: קורא לשביעית בכלל — שמיטת כספים.

אבל להעיר דלפי' הא' דר"ת בקדושין (לח, ב סד"ה השמטת) "נקט נמי שמיטת כספים דדמיא להו שמיטת יובל שביובל חוזרות השדות מלוקח למוכר ושמיטת כספים כמו כן מופקעים ממלוה ללוה" (ועד"ז הוא ברשב"א גיטין שם). וברמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ט ה"ב "אין שמיטת כספים כו' אלא בזמן שהיובל נוהג.. שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף כו' אמרו חכמים בזמן שאתה משמיט קרקע כו'". וראה לשונו פ"י ה"ט שם. ובסוף הפרק שם "יובל משמיט קרקע בתחלתו ושביעית אינה משמטת כספים אלא בסופה". ובכ"מ פ"ד הכ"ה שם (פ"ט ה"ב. פ"י ה"ט) דלהרמב"ם דוקא שמיטת כספים הוקשו ליובל. וראה מל"מ פ"ד שם.

62) ע"פ הנ"ל הערה 48 אולי י"ל ההשתוות דשמיטת קרקע ושמיטת כספים גם בזה שגם בקרקע המצוה "להשמיט כל מה שתוציא הארץ" היינו שמניחו הפקר [ורק "כל הנועל כרמו כו' ביטל מ"ע" (רמב"ם שם פ"ד הכ"ד)] וגם להפקיר בפה — ראה רמב"ם שם "אלא יפקיר הכל". וראה רי"פ פערלא שם רסו, א ואילך.

63) ראה עירובין (ע"ו סע"א) וש"נ לכו"כ מקומות דזו ואצ"ל זו קתני. דרכי שלום כללי הש"ס סי' קפ (וש"נ). ובשד"ח כללים מערכת ז' כלל יא: כתבו הראשונים בכ"מ דאף שתירוץ זו ואין צריך לומר זו לא נאמר אלא מדוחק אבל תירוץ לא זו אף זו אינו דוחק כלל. — ולהעיר מתוד"ה דחביבה (יבמות ל, א).

64) ואי לאשמעינן בנוגע למתנת קרקע וכיו"ב — הרי העיקר חסר מן הספר.

65) לשון הר"מ כאן. וראה צ"צ כאן בארוכה.

פעולת ההלואה, וכך גם קנין, מורכבת מן: (א) המלוה, (ב) הלווה, (ג) הממון, המקשר בין המלוה ללווה.

"רוח חכמים נוחה ממנו" לגבי "המחזיר חוב בשביעית" בכל שלושת הפרטים הללו: לגבי המלוה, המקיים את מצות התורה "כסף תלוה": לגבי הלווה — "רוח חכמים נוחה" מכך שיש רגש בלבו להחזיר טובה למלוה[66], שהוא "בור ששתית ממנו מים", וכן מהתועלת שצומחת ללווה עצמו, שכאשר יזדקק לכך, יוכל שוב לקבל הלואה מהמלוה[67].

ולגבי עצם החוב — ה"חפצא" של ההלוואה: הרי למרות שעל הלוואה לא חל שעבוד גברא, בכל זאת הממון נשאר משועבד, ולכן "רוח חכמים נוחה" כאשר ה"חוב" מוחזר לבעליו[68]

ט.

"הלווה מן הגר" - הטובה מתבטאת רק בשניים מן הפרטים

גם בחלק השני — "הלווה מן הגר שנתגיירו בניו לא יחזיר לבניו ואם החזיר רוח חכמים נוחה ממנו" — הענין של "רוח חכמים נוחה ממנו" אינו עקב ענינים צדדיים (כדי שהבנים לא יחזרו לסורם וכדומה), אלא עקב התועלת לגבי ההלוואה עצמה, אך רק בשניים ממרכיבי ההלוואה: הלווה, וה"חפצא" — החוב עצמו.

לגבי הלווה: כיון שנהנה מהגר שלוה ממנו כסף בכוונה להשיבו, הרי למרות שמן הדין הוא פטור מלהחזירו לאחר פטירת הגר, בכל זאת, כיון שלוה בכוונה להחזיר עדיין זהו המשך של חוב, ומידה טובה היא להשיב זאת.

וכן לגבי החוב עצמו: אמנם אין קיים מלוה שניתן להחזיר לו את החוב, אך השעבוד על חלק מנכסי הלווה, בשווי החוב, מאי בטלי'ה[69] (=מי ביטל שעבוד זה)? ולכן יש טעם להחזרת החוב,

וכיון שרק ל"בניו" יש קשר כלשהו לממון זה (שלא יחזרו לסורם) — יחזיר לבניו, ולכן "רוח חכמים נוחה ממנו"[70].

לעומת זאת לגבי המלוה לא צומחת מכך שום טובה, כי המלוה, הגר, מת, ו"בניו" אינם בגדר של מלוים.

וכך מובנת התוספת במשנה: "לא יחזיר לבניו", המציינת זאת למרות שהדבר מובן מן הנאמר "החזיר — רוח חכמים נוחה ממנו" בלבד, כדי להדגיש שלווה אין שום קשר עם בניו של המלוה, לא רק מעצם הדין, כיון שאין הם בגדר של מלוים, והלווה אינו משועבד להם כלל, אלא גם מבחינת "רוח חכמים".

ולפי זה מובן החידוש שישנו בחלק השני, המדבר על הלווה מן הגר, על־פני החלק הראשון, המדבר על "המחזיר חוב בשביעית", באופן של "לא זו אף זו": הענין של "רוח חכמים נוחה ממנו" אינו קיים רק כאשר הטוב שבמעשהו מתבטא בכל שלושת פרטי הענין הנדון, כבמקרה של "המחזיר חוב בשביעית", אלא גם במקרה שהטוב מתבטא רק בשניים מן הפרטים.

י.

"כל המטלטלין..." - הטובה מתבטאת רק באחד מן הפרטים

"כל המטלטלין נקנין במשיכה וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו": גם כאן "רוח חכמים נוחה ממנו" לא רק בגלל ענין צדדי שהוא "מקיים את דברו", אלא מצד ה"חפצא" — המיטלטלין, אך לא ביחס לשני הפרטים האחרים, המוכר והלקוח:

כיון שהלוקח לא ביצע משיכה, ואף אם הוא שילם כסף[71], לא נוצר כאן שעבוד בין המוכר לבין הלוקח, ולא נוצר ביניהם קשר של מוכר וקונה, בהתאם להגדרת הקנינים.

יותר מכך: על ידי שהאדם במקרה זה "מקיים דברו" אינה נמנעת טובה כלפי המוכר או כלפי הקונה, שהרי מהלוקח לא נגרע דבר, כי במקרה שהלוקח כבר שילם הוא מקבל זאת חזרה, אלא חל שינוי רק לגבי ה"חפצא" עצמו: המיטלטלין נעשו שייכים לקונה על ידי דיבורו של המוכר, או אף עקב התשלום של הלוקח, ועל כך נאמר במשנה שגם במקרה כזה, כאשר יש השפעה לטובה רק לגבי אחד משלושת הפרטים, גם אז "רוח חכמים נוחה ממנו"[72].

---

66) ראה ר"ש סיריליאו ומלאכת שלמה כאן "רוח חכמה וחסידות בקרבו דאינו רוצה ליהנות ממון אחרים". וראה בעל העיטור אות פה פרוזבול "שאינו רוצה ליהנות בממון חבירו אבל לכתחלה אין לו להחזיר".

67) ראה במשנה ראשונה כאן.

68) ראה לשון המפרשים (דלעיל הערה 66) "ממון אחרים" — "בממון חבירו".

69) להעיר מב"ק (קט, א) בגזל הגר בזקפו עליו במלוה לר"ע (וכ"ה ההלכה — רמב"ם פ"ח מהל' גזילה ה"ד) שחייב להוציא מתחת ידו, וגם לר"י שם, עכ"פ צריך למחול לנפשי' לאחר מיתת הגר, עיי"ש. ולהעיר מגמרא שם ע"ב "קנאו השם".

70) ועפ"ז תתורץ קושי' משנה ראשונה כאן "מאי אירי לוה מן הגר כו' אפילו לוה מן העכו"ם".

71) לפי הר"מ והרע"ב. משא"כ להר"ש לתויו"ט. וראה צ"צ שם.

72) ובירושלמי שביעית מסיים "דרב נהג (כשאמר לבני ביתו ליתן מתנה

יא.

שמיטה, כספירת המלכות, הכוללות שני ענינים

בענין הנ״ל של שמיטת כספים קיים דבר והיפוכו:

מצד אחד מהותה של שמיטת כספים — ״שמוט כל בעל משה ידו... לא יגוש את רעהו״ — היא שלילה והעדר, ומסיבה זו, כמוסבר לעיל, ״המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה ממנו״.

דומה לכך מהותה של שמיטת קרקעות — ״ושבתה הארץ שבת לה׳״, ״שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור שנת שבתון יהיה לארץ״ — גם היא ענין של שלילה.

מצד שני, צריכה עצם שלילה זו של השמיטה להתבטא בפעולה חיובית, בדיבור, כאמור לעיל ״המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני... שנאמר וזה דבר השמיטה״, ולפי מספר דעות דיבור זה, ״משמט אני״, הוא מצוה מדאורייתא[73]. בהמשך המשנה נאמר ״רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני, אמרו לו אף על פי כן, יקבל מהם, שנאמר וזה דבר הרוצח״. זוהי הימנעות מנתינת כבוד לרוצח עקב טעות, כמבואר בירושלמי[74] בדומה לאדם שמכבדים אותו כיון שחושבים שהוא יודע שתי מסכתות בשעה שהוא יודע אחת בלבד הרי הוא חייב להבהיר להם זאת.

יש לומר שהסבר הדברים לפי פנימיות הענינים הוא: מהותה של שנה השביעית היא ספירת המלכות[75], אשר יש בה שני הענינים: התבטלות ספירת המלכות כלפי הספירות שמעליה. ועם זאת, ספירת המלכות היא עולם הדיבור,

ולפיכך קיימים בשביעית שני הענינים הללו: ״ושבתה הארץ״ — התבטלות ושביתת הארץ — מלכות, ו״לא תזרע...״, וכן שמטת כספים; ויחד עם זאת קיימת מצוה בדיבור ״דבר השמיטה״.

לפי זה מובן המדרש שהוזכר לעיל, ששומרי שביעית נקראים ״עושי דברו לשמוע בקול דברו״, ולא בביטוי הנפוץ ״עושי מצוותיו״, ״עושי חוקותיו״, וכדומה, כי ענין השמיטה קשור במיוחד לדיבור.

כפי שמוכיח המדרש שמדובר כאן על ״שומרי שביעית״ — ״נאמר כאן עושי דברו ונאמר להלן וזה דבר השמיטה, מה דבר שנאמר להלן בשומרי שביעית הכתוב מדבר, אף דבר האמור כאן בשומרי שביעית הכתוב מדבר״.

ולפי זה יובן יותר מדוע סיום מסכת שביעית הוא ״כל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו״.

ובאמצעות הלימוד והעיסוק בהלכות שביעית, אשר ״כל העוסק בתורת... כאילו עשה״[76], מחישים את ״רצית ה׳ ארצך (״ועשו את השמיטין״) שבת שבית יעקב״ (״אתבת שבייתא דבית יעקב״) ו״גם ה׳ יתן הטוב וארצנו תתן יבולה״[77], ונהיה ״גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו״, שומרי שביעית — בקיום מצות שביעית כפשוטה בארץ הקודש ומן התורה, בקרוב ממש כאשר הקדוש־ברוך־הוא ״יקיים״ את ״דברו״, ״דבר ה׳ זה הקץ״[78] — ״והיתה לה׳ המלוכה״, בביאת משיח צדקנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.

(משיחות חודש תשרי תשל״ג
– שנת השמיטה)

לבר נש לא הוי חחזר בו) למדת חסידות״, ולפי הפי׳ שבמשנתינו איירי כשנתן דמים יומתק החידוש וההמשך בירושלמי שהוא ג״כ בדרך לא זו אף זו. וראה בארוכה לקו״ש חל״ב ע׳ 154 ואילך.

73) ראה לעיל הערה 48, 62.

74) במס׳ שביעית כאן.

75) ראה דרמ״צ מצות קדושת שנה השביעית מכתבי האריז״ל (ושם גם בנוגע לשמיטת כספים). תורת לוי יצחק ע׳ קלה. לקוטי לוי יצחק אגרות־קודש ע׳ רמד. וראה לקו״ת פרשתנו מב, ד. ועוד.

76) ראה מנחות בסופה בנוגע לקרבנות.

77) תהלים פה, ב. שם, יג. מדרש תהלים שם. תרגום שם.

78) שבת קלח, ב.

ל"ג בעומר

שמעון — מורה על בחינת גבורה, על דרך שם שמעון הראשון, שהוא שמעון בן יעקב, גבורה[1].

שמעו"ן ב"ן יוח"י — הוא מספר שברי"ם, קול השופר שכנגד יצחק, גבורה.

ורשב"י היה גדול מאד מאד ברזין דאורייתא, על דרך שלעתיד יאמרו ליצחק דוקא כי אתה אבינו[2], וכמעלת הזהב - גבורה, על הכסף - חסד.

(הערות לזהר ב עמ' תמב)

מה שאצלנו הוא נס, היה אצל רשב"י דרך הטבע, ומה שנקרא נס אצלו, הוא דרגה יותר גבוה ממה שנקרא אצלנו נס.

והנהגתו הטבעית היתה שכלום אדם חורש כו'[3], אלא שהדבר יעשה מעצמו, וכמו שאיברי להו חרובא ועינא דמיא[4], וכדומה.

ואל תתמה, איך הוא שמה שאצלנו הוא למעלה מדרך הטבע, אצל רשב"י הוא דרך הטבע,

כי הרי מצינו, שמה שעתה גן עדן, שכר רוחני לנשמה בצאתה מן הגוף, הנה אצל אדם הראשון קודם החטא, היה זה מקום ומושב גשמי, נשמה בגוף.

(ליקוטים ואגרות עמ' רסד)

חג השבועות - פסוקים

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל[5].

אמירה — היינו עצם אמירת ההלכות, כמו שנמסרו למשה מסיני.

הגדה, דברים הקשים כגידין — היינו החריפות והפלפול שבתורה.

ועל דרך רב יוסף ורבה, סיני ועוקר הרים[6].

(ליקוטים ואגרות עמ' שמג)

ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים . . ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש[7].

בפסוק זה נרמזו חמש המדריגות – נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה[8].

שמוע תשמעו בקולי — נשמה, בינה, כי שמיעה היא בבינה[9]. וראשי תיבות כל הנשמה תהלל[10] — גימטריא שמיע"ה.

ושמרתם את בריתי — רוח, ז"א, בחינת דכורא, והיינו יסוד, אות ברית קדש[11].

סגולה — נפש, מלכות, שהיא המבררת את הניצוצות של עולם התהו שנפלו לתוך עולמות בי"ע. בתהו היה רק שני קוים, והבירור הוא לפעול בהם התכללות, והיינו סגול, שהוא שלש נקודות.

ממלכת כהנים — חיה, חכמה, כי כהן הוא בחכמה[12].

גוי קדוש — יחידה, כתר, כי קדושה, קדוש ומובדל, היא בכתר.

(ליקוטים ואגרות עמ' רט)

וגוי קדוש.

ספירת העומר — היא תיקון שבע המדות, שכל אחת כלולה משבע. על ידי תיקון זה נמשכת טהרה מספירת הבינה, וקדושה מספירת החכמה. וכפי שאומרים בספירת העומר: ואטהר ואתקדש . . ולטהרנו ולקדשנו.

אך הקדושה שנמשכת על ידי מתן תורה, ביום החמישים, היא קדושה עליונה ונפלאה, שלמעלה מקדושת ספירת העומר, כי שער החמישים הוא המשכה מכתר, כמו שכתוב במתן תורה[13] בעטרה שעטרה לו אמו, ומלאכי השרת קשרו שני כתרים לכל איש ישראל[14].

(ליקוטים ואגרות עמ' קצט)

1) לקוטי תורה להאריז"ל פרשת ויצא.
2) ישעיה סג, טז.
3) ברכות לה, ב.
4) שבת לג, ב.
5) יתרו יט, ג.
6) סוף הוריות.
7) יתרו יט, ה-ו.
8) בראשית רבה פי"ד, ט.
9) זח"ג קלח, ב.
10) תהלים קנ, ו.
11) הקדמת תיקוני זהר (פתח אליהו).
12) ראה תניא פ"נ.
13) שיר השירים ג, יא. תענית כו, ב.
14) שבת פח, א.

כה, ב – דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לה'

א. בהתחלת פ' בהר נאמר – "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה'"[1].

וידוע הקושיא[2]: מכיון שקיום מצות השמיטה, "ושבתה הארץ שבת לה'", אינו אלא לאחר שבע שכבשו ושבע שחלקו, ולאחרי ההקדמה ד"שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך", שאז, "ובשנה **השביעית** שבת שבתון יהי' לארץ שבת לה'" (כמפורש בהמשך הכתובים)[3] – מדוע נאמר "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ גו'", היינו **שתיכף ומיד** בכניסה לארץ ("כי תבואו אל הארץ") אזי "ושבתה הארץ שבת לה'"?!

והביאור בזה יש לפרש כפשוטו ממש, ביחס לכניסה לארץ בגאולה העתידה:

הכניסה לארץ בגאולה העתידה לא תהי' באופן של כיבוש ומלחמה, כבכניסה לארץ בפעם הראשונה, שבע שכבשו ושבע שחלקו – אלא, מתוך מנוחה, "בשובה ונחת"[4], ותיכף ומיד.

ונוסף לזה, לא יצטרכו לעבודה ד"שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך" – שהרי "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת"[5], אשר, עם היותם "גלוסקאות וכלי מילת" שיצאו מ"**הארץ**" (לא מהשמים), מ"מ, לא יהי' צורך בפעולה טבעית כדי להשיגם, מכיון שארץ ישראל תוציאם בדרך **נס**, כך, שלא יהי' צורך להמתין משך זמן.

[בנוגע ללידה, "עתידה אשה שתלד בכל יום" – הרי, מכיון שצריך להיות עיבור תחלה, לכן, גם לעתיד לבוא יהי' דרוש משך זמן, אלא, שבמקום ט' חדשים יהי' העיבור במשך ט' שעות (כמבואר ברשימות הצ"צ[6]), אמנם, בנוגע ל"גלוסקאות וכלי מילת", מכיון שלא שייך בהם ענין העיבור, לא יהי' צורך להמתין ט' שעות, ואפילו לא ט' רגעים, אלא, תיכף ומיד ממש].

ועפ"ז, בכניסה לארץ בגאולה העתידה – מכיון שלא יצטרכו להמתין לכיבוש וחלוקה, ולשש שנים של עבודה בשדה ובכרם – הרי תיכף ומיד "ושבתה הארץ שבת לה'" **כפשוטו**; ורק לאח"ז, מכיון שצריך להיות דירה **בתחתונים** דוקא, יהי' גם "שש שנים תזרע שדך" – באופן ד"ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם"[7].

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ז – משיחות ערב ל"ג בעומר – עמוד 279

1) כה, ב.

2) ראה לקוטי תורה ריש פרשת בהר. ובכמה מקומות.

3) שם, ג-ד.

4) ישעי' ל, טו. וראה המשך וככה תרל"ז בסופו.

5) שבת ל, סע"ב.

6) אור התורה (יהל אור) לתהלים עמוד תריט. וראה ביאורי הזוהר חלק ב' עמוד תתכז-ח. (עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תזריע סימן מג, ובהנסמן שם).

7) ישעי' סא, ה.

כה, ג – שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר כרמך ואספת את תבואתה

ב. כתב הרב מנחם רקאנטי ז"ל בשם הרב הגדול בקצור דבריו, כי הימים של ימי בראשית, שאמר (שמות לא, יז) כי ששת ימים עשה ה' וגו', הם רמז לימות עולם שהם שית אלפי שני ויום השביעי שבת לה' ליום שכולו שבת, והשנית שאמר שש שנים ירמוז לאשר יהי' בבריאה כל ימי עולם, ועל כן החמירה תורה בשמיטה יותר מכל שאר חייבי לאוין וחייב גלות עלי', כמו שהחמיר בעריות שנאמר (ויקרא כו, לד) אז תרצה הארץ את שבתותי', וכן שנינו (אבות פ"ה מ"ט) גלות באה לעולם על שמיטת הארץ וכו'.

אמרו רז"ל שאל רבי שמעון התימני את רבי זירא שמעתי עליך שאתה בקי בחדרי התורה ושאלה אחת אני שואל אותך, אמר לו כמה שני חיי עולם, אמר לו ששת אלפים, אמר לי' מנא לך, אמר לי' מפי האותיות, א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י הרי לך חמשים וחמש, כ"ל מ"ן ס"ע פ"ץ ק"ר ש"ת, הרי אלף ות"ק חסר חמשה, חזור לך לאותיות הפשוטות מנצפ"ך (היינו בחשבון אי"ק בכ"ר) הרי ג' אלפים ות"ק[8], נמצא חשבון כל האותיות ה' אלפים חסר ה', חזור לאל"ף שהוא ראש האותיות עדיין חסרים ה', אלא כיון דכתיב (ישעי' כו, ד) כי בי-ה ה' צור עולמים (עיין מנחות כט), וכתיב (בראשית ב, ד) בהבראם בה' בראם, הרי ששה אלפים שנה, והז' שבת, יום הדין גדול.

וכן תיבות בראשית שש בפסוק כל בראשית חוץ מן השם, ומלת בראשית שש אותיות, ויש בפסוק ששה אלפי"ן כנגד אלפי שני, ונשתתף שמו של הקב"ה להשלים עמידת עולמו ו' אלפים שנה שיעמוד העולם, והשם השביעי הוא כנגד יום הדין, שיהא הקב"ה דן את העולם ויעמוד אלף שנה חרב וכו'.

אמר לו הרי מן התורה שמא יש לך ממקום אחר, אמר לו הן, משמות ז' רקיעים ושמות ז' ארצות שהם נכנסים בחשבון זה, שמים רקיע שחקים זבול מעון מכון ערבות, חשוב לך אותיות של ז' ארצות, ארץ ארקא גיא יבשה חרבה תבל חלד, וחשבון הכולל שבעה רקיעים ושבע ארצות הם ז' אלפים וע"ו[9] (היינו בחשבון אי"ק בכ"ר), הוצא מהם ששת אלפים לעולם, ואלף ליום הדין הגדול שהוא שבת, נשתיירו ע"ו, הוסף עליהם ה' משמו שנשתתף עם עולמו שנאמר כי

8) פי' מאותיות א עד י (1+2+3+4+5+6+7+8+9+10) = 55, ומאותיות כ עד ת (20+30+400+300+200+100+90+80+70+60+50+40) = 1440, ביחד, דהיינו (55 + 1440) = 1495, וכן מצרפים אותיות הסופיות, מנצפ"ך, וכידוע אות ך הוא 500, אות ם = 600, ן = 700, ף = 800, ץ = 900, ביחד הוא 3500, והכל ביחד (55 + 1440 + 3500) = 4995 + אֶלֶף (1000), דחוזרים כל האותיות לאלף, + מספר חמשה (5), דעוה"ז נברא באות ה', היינו 4995 + 1000 + 5 = 6000.

9) אם מצרפים חשבון ז' רקיעים + מספר חשבון ז' ארצות ביחד, כזה: שמי"ם בגי' (950) [אות "ם" סופית הוא שש מאות כידוע (כנ"ל בהערה הקודמת) בחשבון אי"ק בכ"ר... וס"ם זע"ן וכו'], + רקי"ע (380), + שחקי"ם (1080), + זבו"ל (45), + מעו"ן (816), + מכו"ן (766), + ערבו"ת (678) סך הכל = 4651, + אר"ץ (1101), + ארק"א (302), + גי"א (14), + יבש"ה (317), + חרב"ה (215), + תב"ל (432), + חל"ד (42), סך הכל = 2423, נמצא גי' כל ז' רקיעים + כל ז' ארצות ביחד, היינו 4651 + 2423 = 7074, וכן מוסיפים עוד מספר 2, כנגד ב' כוללים, כולל א' כל הרקיעים וכולל א' כל הארצות, נעשה סך הכל 7076 – ז' אלפים ע"ו.

ב-ה ה' צור עולמים הרי פ"א, ומה טיבן של פ"א אלו מלמד שנשתתף שמו וכסאו של הקב"ה עמהם לקיים העולם, שכן כסא עולה פ"א, ואלמלא כך לא הי' העולם מתקיים ע"כ.

שפתי כהן[10]

כה, ד – ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור

ג. רבן גמליאל ובית דינו התקינו שיהו מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה.

תוספתא שביעית פרק א הלכה א.

רבן גמליאל ובית דינו התקינו וכו', לפום מאי דמסיק רב אשי בגמ' רפ"ק דמ"ק דף ד' דר"ג וב"ד ס"ל כר' ישמעאל דמדאורייתא ליכא איסור כלל לחרוש כל ערב שביעית אלא דהלכה למשה מסיני היא, שבזמן הבית אסור בעבודה ל' יום לפני ראש השנה, ושמאי והלל הוסיפו על ההלכה וגזרו שיהו אסורין בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד העצרת. ולפי המסקנא לא צריכינן למ"ש שם מעיקרא שהתנו בדידהו כל הרוצה לבטל יבא ויבטל, שחששו שמא יתקלקלו הקרקעות ע"ש, אלא לא תקנו שמאי והלל אלא להוסיף על זמן ההלכה ומיהו דוקא בזמן ההלכה שלא שייך התוספת אלא היכא דאיכא העיקר.

ולפ"ז צריכים לפרש מאי דקתני הכא התקינו דומיא דההיא דמפרש תלמודא גבי רבן יוחנן בן זכאי (סוכה מא) דיום הנף מאי התקין דרש והתקין, ה"נ דרשו כמ"ש התו' שם דדייקי מאי שייכות יש לתוספת שביעית עם ניסוך המים דבכל מקום שונה להו כי הדדי עשר נטיעות ניסוך המים וערבה הלכה למשה מסיני אלא למילף מה ניסוך המים דוקא בזמן הבית אף תוספת שביעית לא אסיר אלא בזמן הבית.

נמצא דבמהרה יבנה בית המקדש[11] ויחזור הדבר לאיסורו ל' יום לפני ראש השנה באופן דאיכא נפקותא בין דין ג' אילנות ובעשר וכו' אפילו לאחר תקנת רבן גמליאל, והיינו טעמא דהרמב"ם ז"ל בפרק ג' אף על גב דפסק כתקנת רבן גמליאל מכל מקום פסק גם כן לדין ג' אילנות וכו'.

חסדי דוד[12] על תוספתא, ועיין גם כן רבינו נתן אדלר ז"ל מס' שביעית פ"ב מ"א

כה, י – וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור[13] בארץ לכל יושביה יובל[14] היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו

ד. יש ליישב בתחלת הפרשה מה שכתוב וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם. דכתב ג' אמירות, ועוד דפתח בלשון רבים **כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם**, וסיים בלשון יחיד **שש שנים תזרע**, וחזר לומר **וקדשתם את שנת החמשים וגו'**, משום דמדבר בג' זמנים, אחד לשעתה דהיינו בימי יהושע דאז היו כל יושבי' עלי' ועל זה אמר בלשון רבים, ועוד על ימי עזרא דאז לא היו יושבי' עלי' אלא מקצתן ולכך אמר בלשון יחיד, ועוד לעתיד לבוא דהיינו לאחר שיחזרו כל יושבי' לכך חזר ואמר בלשון רבים.

אכן למאן דאמר דלא מנו יובלות כל זמן שלא היו כל יושבי' עלי' אלא כדי למנות שמיטות שהיו נוהגים אפילו אין יושבי' עלי' אבל יובלות אינו נוהג אלא כל זמן שכל יושבי' וכדמסיק שם[15], יוצדק טפי מה שפתח בלשון רבים ובאמצע אמר לשון יחיד הרי דתחלה אמר לשון רבים ואחר כך לשון יחיד, ובדין יובלות אמר איפכא **והעברת שופר** הרי לשון יחיד, **וקדשתם את שנת וגו'** הרי לשון רבים, וזהו **וידבר ה' אל משה לאמר** לאותו דור, ואחר כך **דבר אל בני ישראל** מה ששייך לדור אחר, **ואמרת אלהם** לדור שלעתיד לבוא.

וזה שמפרש ואזיל **כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם** לכולכם בזמן שכל יושבי' עלי' ולא מיבעי אז אלא אפילו בזמן שקצתם עלי' והיינו לענין שמיטה כי **שש שנים תזמור כרמך וגו'** אפילו מקצתם עלי', אכן לענין יובלות נהי שו**העברת שופר** וגו' אפילו במקצתה עלי' היינו לצורך שמיטה הנ"ל, אבל לענין קדושה **וקדשתם וגו'** כולכם דוקא בזמן שכל יושבי' עלי' וכאמור.

זרע ברך[16]

ה. יובל היא תהיה לכם. ד' פעמים אמר יובל, הג' עם תהי' לכם (פעם א' בפסוק י', פעם ב' בפסוק יא, פעם ג' בפסוק יב), והד' בלא לכם (בפסוק יג), לרמוז שגאולת הג' גליות על ידי בשר ודם, רצה לומר בזכות בשר ודם שהם אברהם יצחק יעקב, אבל הגאולה מגלות ד' היא בעבור שמו לכן לא אמר לכם. ונראה שמטעם זה היא גאולת עולם, וזה שכתוב[17] ישראל נושע בה' רצה לומר כשישראל נושע בה' בעבור כבוד ה' היא תשועת עולמים.

צמח דוד[18]

---

10) ר' מרדכי הכהן ז"ל, מגורי האריז"ל.

11) עיין עוד בענין זה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אמור סימן קט, ובהנסמן שם. פרשת שמיני סימן סט, ובהנסמן שם. פרשת קדושים סימן קלא. ועוד.

12) ר' דוד פאדרו ז"ל, מח"ס משכיל לדוד על פירש"י עה"ת, ועוד.

13) עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ויחי סימן שמז ("דרר" ר"ת "**ד**וד **ר**גל **ר**ביעי" – רמז למשיח).

14) עיין עוד רמזים וביאורים בענין יובל, בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת וירא סימן ריא ("יובל" ר"ת "**ל**א **י**דע **ב**שכבה **ו**בקומה" – רמז למשיח). פרשת יתרו סימן צד. צה. ("יובל" ר"ת "**ב**תוף **ו**כנור **י**זמרו **ל**ו" – רמז למשיח). ועיין גם כן שם סימן עג. פרשת בשלח סימן מד. פרשת משפטים סימן צ. פרשת כי תשא סימן קטו. קמ. ועיין בענין אין העולם פחות מפ"ה יובלות וכו' פרשת וישלח סימן שכו.

15) עיין ערכין לב:

16) ר' ברך ברכי' ז"ל, תלמיד המגלה עמוקות, נדפס תצ"ד.

17) עיין עוד בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בא סימן יד. קיא. שלד. קסה. פרשת שמות סימן קנח. קנט. קפד. רמג. (קפב). פרשת וארא סימן קכג. קעט. קפ. קפא. פרשת בשלח סימן תנח.

18) ר' יוסף חיים ז"ל, אב"ד שאלונקי.

כה, יג – בשנת היובל הזאת[19] תשבו איש אל אחזתו

ו. בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו. שלש תשובות, (ג' פעמים, **ושבתם**, **תשובו**, **תשובו**) רמז כי ג' פעמים באו לארץ, כשיצאו ממצרים ומגלות בבל ולעתיד לבוא.

רמזי רבנו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

כה, כג – והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי

ז. והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ. ובתורת כהנים איתא לצמיתות לחולטנית, כי לי הארץ אל תרע עינך בה, כי גרים ותושבים אתם אל תעשו עצמכם עיקר וכן הוא אומר (דברי הימים-א כט) כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו וכן דוד אומר (תהלים לט, ג) כי גר אנכי עמך, אתם עמדי דיו לעבד שיהי' כרבו, כשתהי' שלי הרי היא שלכם. ע"כ.

קשה לו בכתוב כי גרים ותושבים שהם שני הפכים שאם הם גרים אינם תושבים, ועוד מאי עמדי, לכן פירש על דרך שכתוב באברהם (בראשית כג, ד) גר ותושב אנכי עמכם אם תרצו אני גר ואם לא אהי' תושב וכו', וכאן יאמר אל תעשו עצמכם עיקר רק תהיו כגרים לחשוב שהארץ שלי היא ואני נתתי' לכם כי אז תהיו תושבים.

והביא ראי' מפסוק שאמר דוד בד"ה א' כ"ט כי גרים אנחנו לפניך כלומר כשנהי' לפניך כגרים שנחזיק עצמנו כך, אז **ותושבים** נזכה להיות תושבים ככל אבותינו כמו שנזכר שם באברהם וכן כלם שאף על פי שהבטיחם להיות הארץ שלהם עשו עצמם כגרים וכן דוד לעצמו אמר כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי אף על פי שהי' מלך על כל הארץ.

ואמר **עמדי** להורות מ"ש ז"ל (ספרי סוף פרשת מסעי דף כט) בכל מקום שגלו שכינה עמהם, ואם אני גולה ממנה גם אתם תלכו בגלות כי דיו לעבד להיות כרבו, והוסיף כשתהי' שלי הרי היא שלכם כלפי מה שכתוב אחר כך **ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ** שתזכו לחזור אלי' וגם אני אחזור עמכם כדכתיב ושב ה' אלקיך את שבותך (דברים ל, ג) והשיב לא נאמר אלא ושב כי כביכול ישוב עמהם.

גבול בנימין[20] חלק ג' דרוש כ"ט בהר ובחקותי

כה, לו – אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלקיך וחי אחיך עמך

ט. כל הנשמות וגרים שעתידין להתגייר עמדו בסיני "כי את אשר ישנו פה [וגו'] ואת אשר איננו פה עמדו היום (דברים כט, יד).

ואל תתמה, אם לא קיבלו בני אפרים את התורה, שנהרגו, למה לא עמד בתחיי' מי שהלוה ברבית[21], ולא קיים "וחי אחיך עמך" (כה, לו).

ורמז מת, כתיב (פסוק לז) "ובמרבית לא תתן", וכתיב (פסוק לו) "אל תקח מאתו נשך **ות**רבית", הרי **מת** מיותר על **רבי"ת**:

מה נשך שהביא מיתה לעולם, ולא יהי' לנחש תקנה לעתיד (בראשית רבה כ, ה) – כן לא יעמוד בתחיי' מלוה ברבית, "מאתו **נשך**" בגי' **זה נחש**.

ספר גימטריאות לרבינו יהודה החסיד ז"ל

* * *

תורת מנחם התוועדויות ה'שי"ת, משיחות ש"פ בהר בחוקותי עמוד 71. לקוטי שיחות חלק ג עמוד 1011

* * *

מעשה הי' בזמן הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל, שהי' בעירו עשיר גדול דכל עסקיו היו ברבית, ומזה נתעשר בעושר גדול, ואחר שמת לא רצו הקהל לקברו עד שיתנו יורשיו שני אלפים רייא"ל כסף לקופת הכולל של העיר, והלכו בניו וקבלו אצל הנסיך על הדבר הזה, באומרם שאין דרכם ליקח בשביל קבורה אפילו מעשיר גדול מאד יותר מעשרים רייא"ל כסף, ובעבור אביהם תובעים שני אלפים רייא"ל, והרי זה עול גדול שאי אפשר לסבלו, וישלח הנסיך ויקרא את הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל הנזכר, וידבר אתו קשות על הדבר הזה.

ויענהו הגאון, בתלמוד שלנו כתוב שהמלוה ברבית שכל עסקיו הם בכך אינו קם בתחיית המתים, אלא ישאר בקבר. והנה זה האיש כל הרווחתו ופרנסתו הי' מן הרבית ומזה נתעשר, על כן בשלמא שאר ישראל שבודאי יקומו בתחיית המתים אין המתים לוקחין קרקע של הקבר מן הקהל לאחוזה, ורק נקברים בה בשכירות, יען כי בתחיית המתים יצאו ממנה וילכו לביתם לשלום, ואין אנחנו יכולין להעמיס עליהם שכירות הרבה, דאין אנחנו יודעים כמה ידורו בקרקע זו של הקבר, דאולי שנה זו יבא המשיח, ואחר מעט יחיו המתים ויקומו מקבריהם, ואין להם עוד צורך בקרקע זו של הקבר.

אבל זה האיש כיון דאינו קם בתחיית המתים, נמצא הדבר ברור שלוקח גוף הקרקע של הקבר לאחוזת עולם עד אין קץ, וכיון שקרקע זו שנתייחדה לקבורת המתים היא מקודשת אצלינו, וערכה לפי גודל קדושתה רב הוא מאד לכך עשינו לה ערך לפי כבוד קדושתה סך שני אלפים רייא"ל כסף. וערבה להנסיך תשובה זו של הגאון, ויצו שיתנו היורשים כאשר הושת עליהם מן העדה, ואם לאו יקברו אותו אצלם, ע"כ שמעתי.

עוד יוסף חי

---

19) בפסוק הזה מרומז הקץ דשנת ת"ח בגי' "זאת", ועיין ילקוט משיח וגאולה עה"ת פרשת תולדות סימן מ. פרשת וירא סימן טו. פרשת חיי שרה סימן כח (וסוף סימן טו). פרשת תולדות סימן תקנד. פרשת בשלח סימן תלח. תלט. פרשת יתרו סימן סח. (פרשת ויקרא סימן סו). פרשת אחרי סימן לה. לו.

20) ר' בנימין הלוי ז"ל, תלמיד הרמ"ז.

21) פרד"א ס"פ ל"ג. שמות רבה פ' ל"א, טו. עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בשלח סימן ג.

◆ יום ראשון ד׳ אייר ◆

כה (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר:** א **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְסִינַי לְמֵימַר:**

רש״י◄ **בְּהַר סִינַי•** מָה עִנְיַן שְׁמִטָּה אֵצֶל הַר סִינַי? וַהֲלֹא כָּל הַמִּצְוֹת נֶאֱמְרוּ מִסִּינַי?! אֶלָּא, מַה שְּׁמִטָּה נֶאֱמְרוּ כְּלָלוֹתֶיהָ, פְּרָטוֹתֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ מִסִּינַי, אַף כֻּלָּן נֶאֱמְרוּ כְּלָלוֹתֵיהֶן וְדִקְדּוּקֵיהֶן מִסִּינַי; כָּךְ שְׁנוּיָה בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים. וְנִרְאָה לִי שֶׁכָּךְ פֵּרוּשָׁהּ: לְפִי שֶׁלֹּא מָצִינוּ שְׁמִטַּת קַרְקָעוֹת שֶׁנִּשְׁנֵית בְּעַרְבוֹת מוֹאָב בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה, לָמַדְנוּ שֶׁכְּלָלוֹתֶיהָ וּפְרָטוֹתֶיהָ כֻּלָּן נֶאֱמְרוּ מִסִּינַי, וּבָא הַכָּתוּב וְלִמֵּד כָּאן עַל כָּל דִּבּוּר שֶׁנִּדְבַּר לְמֹשֶׁה, שֶׁמִּסִּינַי הָיוּ כֻּלָּם, כְּלָלוֹתֵיהֶן וְדִקְדּוּקֵיהֶן, וְחָזְרוּ וְנִשְׁנוּ בְּעַרְבוֹת מוֹאָב.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יז עמ׳ 276)

כְּלָלוֹתֶיהָ וּפְרָטוֹתֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ (רש״י כה, א) **כְּלָלוֹתֶיהָ** – ״וְהַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמְטֶנָּה וּנְטַשְׁתָּהּ״ (מִשְׁפָּטִים כג, יא). **פְּרָטוֹתֶיהָ** – ״לֹא תִזְרָע . . לֹא תִזְמֹר״ (פסוק ד). **דִּקְדּוּקֶיהָ** – ״לֹא תִקְצוֹר, לְהִיוֹת מַחֲזִיק בּוֹ כִּשְׁאָר קָצִיר, אֶלָּא הֶפְקֵר יִהְיֶה לַכֹּל״ (פסוק ה וברש״י). אַף זֶהוּ בִּפְרָטִיּוּת, כְּשֶׁמְּדַיְּקִים בַּלָּשׁוֹן; וּבִכְלָלוּת יוֹתֵר, הֵן ׳פְּרָט׳ וְהֵן ׳דִּקְדּוּק׳ כּוֹלֵל שְׁנֵיהֶם. וְלָכֵן, לְאַחַר שֶׁמְּפָרֵט חֲלוּקוֹת אֵלּוּ אֵינוֹ חוֹזֵר עֲלֵיהֶן, אֶלָּא כּוֹתֵב בַּהֶמְשֵׁךְ ״כְּלָלוֹתֵיהֶן וְדִקְדּוּקֵיהֶן״. **אור החיים**

(ב) **דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה:**

ב **מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵּעֲלוּן לְאַרְעָא דִּי אֲנָא יָהֵב לְכוֹן וְתַשְׁמֵט אַרְעָא שְׁמִטְתָּא קֳדָם יְיָ:**

רש״י◄ **שַׁבָּת לַה׳•** לְשֵׁם ה׳, כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּשַׁבַּת בְּרֵאשִׁית. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

א) **בְּהַר סִינַי וְגוֹ׳.** צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה הִזְכִּיר הַר סִינַי בְּמִצְוָה זוֹ, וַהֲגַם שֶׁרַבּוֹתֵינוּ ז״ל אָמְרוּ (תּוֹרַת כֹּהֲנִים) כִּי לְלַמֵּד בָּא שֶׁכָּל הַמִּצְוֹות נֶאֱמְרוּ כְּלָלוֹתֵיהֶן וּפְרָטוֹתֵיהֶן בְּסִינַי, עֲדַיִן יֵשׁ מָקוֹם לִשְׁאֹלָתֵנוּ לָמָּה לֹא לִמֵּד זֶה אֶלָּא בְּמִצְוָה זוֹ בְּדִיּוּק וְלֹא בְּמִצְוָה רִאשׁוֹנָה אוֹ אַחֲרוֹנָה, וְאוּלַי כִּי לְצַד שֶׁהִזְכִּיר מַתְּנַת הָאָרֶץ דִּכְתִיב אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן דִּקֵּדֵק לוֹמַר בְּהַר סִינַי, לוֹמַר כִּי מֵחֲמַת הַר סִינַי פֵּרוּשׁ מַה שֶׁקִּבְּלוּ בּוֹ הִיא שֶׁנִּגְמְרָה הַמַּתָּנָה, שֶׁעַל מְנַת תּוֹרָה נָתַן ה׳ אֶת הָאָרֶץ:

עוֹד עַל פִּי מַאֲמַר הַגְּמָרָא מַסֶּכֶת עֲבוֹדָה זָרָה (כ׳.) וּפְסָקוֹ רַמְבָּ״ם בְּפֶרֶק ג׳ מֵהִלְכוֹת זְכִיָּה וְזֶה לְשׁוֹנוֹ אָסוּר לָתֵת לְעַכּוּ״ם מַתְּנַת חִנָּם ע״כ וְאִם כֵּן יִשְׂרָאֵל קֹדֶם שֶׁקִּבְּלוּ הַתּוֹרָה דִּינָם כְּעַכּוּ״ם וְאַחַר קַבָּלַת תּוֹרָה יָכוֹל לִתֵּן לָהֶם, לָזֶה אָמַר **בְּהַר סִינַי** שֶׁבָּזֶה יוּכַל לוֹמַר אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם, וּבָזֶה נִתְיַשֵּׁב גַּם כֵּן לָמָּה הֵצְרַךְ לוֹמַר אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן כִּי פְּשִׁיטָא כִּי הוּא הַנּוֹתֵן וְאֵין אַחֵר לִטְעוֹת בּוֹ, וְתִמְצָא שֶׁבְּפָרָשַׁת קְדוֹשִׁים (לְעֵיל י״ט כ״ג) אָמַר כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם וְגוֹ׳ וְלֹא הֵצְרַךְ לוֹמַר בָּהּ סִימָן, אֶלָּא שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְמַה שֶׁכָּתַבְנוּ, וּמִצְּעָתָה יִתְיַשֵּׁב לָמָּה בָּחַר ה׳ לְלַמֵּד בִּנְיַן אָב זֶה לְכָל הַתּוֹרָה בְּפָרָשָׁה זוֹ וְלֹא בְּפָרָשָׁה אַחֶרֶת:

ב) **דַּבֵּר וְגוֹ׳ וְאָמַרְתָּ וְגוֹ׳.** טַעַם הַכֶּפֶל, לְצַד שֶׁיֵּשׁ בְּמִצְוָה זוֹ שְׁנֵי מְנִיעַת עֲבוֹדַת אֲדָמָה וְהַפְקָרַת הַפֵּרוֹת הָעוֹלִים מֵהָאִילָנוֹת וְצָמַח הָאֲדָמָה, כְּנֶגֶד מְנִיעַת עֲבוֹדַת הָאֲדָמָה וַהֲכָנַת הַצְלָחָתוֹ אָמַר **דַּבֵּר** לְשׁוֹן קֹשִׁי, כִּי הוּא דָּבָר שֶׁאֵין רְצוֹן אָדָם חָפֵצָה בּוֹ לְצַד הֱיוֹתוֹ מְנִיעַת הַטּוֹב, וּכְנֶגֶד הַפְקָרַת הַצּוֹמֵחַ אָמַר וְאָמַרְתָּ, כִּי הוּא דָּבָר שֶׁכָּל אֶחָד יִשְׂמַח בּוֹ שֶׁיֹּאמַר יָדוֹ בַּכֹּל, גַּם לְצַד הַהַבְטָחוֹת שֶׁצִּוָּה ה׳ בְּעִנְיָן (פָּסוּק כ״א) וְעָשָׂת אֶת הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים, אָמַר וְאָמַרְתָּ אֲמִירָה הַמַּסְעֶדֶת אֶת הַלֵּב:

עוֹד יְרֵצָה לְצַד שֶׁמִּצְוָה זוֹ שֶׁל שְׁבִיעִית הָאָרֶץ יֵשׁ בָּהּ ב׳ דְּבָרִים, הָא׳ דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן שֶׁעַל עֲבָדָיו חִיּוּב לְקַיֵּם כָּל דָּבָר, וְהַב׳ הֲגַם שֶׁיִּהְיֶה דָּבָר זֶה בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ יִתְחַיֵּב עֲשׂוֹתוֹ כְּפִי הַדִּין, כִּי הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵרוֹ וּמַתְּנָה עִמּוֹ בִּשְׁעַת הַמַּתָּנָה תְּנָאוֹ קַיָּם, וּכְמוֹ כֵן הָאָדוֹן ב״ה בִּשְׁעַת הַמַּתָּנָה מַתְּנָה תְּנָאִים כְּאוֹמְרוֹ אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן וְלֹא אָמַר אֲשֶׁר נָתַתִּי, אֲשֶׁר עַל כֵּן אָמַר כְּנֶגֶד דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן אָמַר דַּבֵּר, וּכְנֶגֶד הֱיוֹת הַדָּבָר מִתְחַיֵּב מֵהַמִּשְׁפָּט אָמַר וְאָמַרְתָּ פֵּרוּשׁ בְּלֹא טַעַם גְּזֵרַת מֶלֶךְ יְקַבְּלוּ הַמַּאֲמָר:

וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ וְגוֹ׳. צָרִיךְ לָדַעַת מַה הִיא כַּוָּנַת הַכָּתוּב בְּמַאֲמָר זֶה, אִם עַל שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּסָמוּךְ וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן:

אָכֵן נִתְכַּוֵּן ה׳ לוֹמַר סָמוּךְ לְזִכְרוֹן הַנְּתִינָה לָהֶם שִׁיּוּר לַה׳ בָּאָרֶץ, וְהוּא אוֹמְרוֹ **אֲנִי נוֹתֵן** וְלֹא מַתָּנָה חֲלוּטָה אֶלָּא **וְשָׁבְתָה** וְגוֹ׳ **לַה׳**, וְחָזַר וּפֵרֵשׁ שִׁעוּר שַׁבָּת זֶה, אִם חֹדֶשׁ, אִם שָׁנָה, בְּכַמָּה שָׁנִים, וְאָמַר שֵׁשׁ שָׁנִים **וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שַׁבָּת** וְגוֹ׳, וּמִצַּעְתָּה אִם לֹא הָיָה אוֹמֵר הַכָּתוּב וְשָׁבְתָה וְגוֹ׳ אֶלָּא מַה שֶּׁאָמַר אַחַר כָּךְ וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית לֹא הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁשִּׁיֵּר ה׳ לְעַצְמוֹ שָׁנָה זוֹ אֶלָּא שֶׁנָּתַן מַתָּנָה חֲלוּטָה לְצְמִיתוּת וְלֹא כֵּן הוּא:

וְהִצַּצְתִּי וְרָאִיתִי כִּי אֱלֹהִים חֲשָׁבָהּ לְטוֹבָה בְּסֵדֶר מַעֲשֶׂה זֶה, כִּי אִם הָיָה ה׳ נוֹתֵן הָאָרֶץ עַל תְּנַאי בְּהִבָּטֵל הַתְּנַאי תִּתְבַּטֵּל הַמַּתָּנָה, וּבַמֶּה שֶׁעָשָׂה הַשִּׁיּוּר כְּשֶׁיִּשְׁלְחוּ יָד בַּשִּׁיּוּר לֹא מִפְּנֵי זֶה תִּתְבַּטֵּל הַמַּתָּנָה אֶלָּא עֲלֵיהֶם לִפְרֹעַ כָּל הָעוֹלֶה בַּשִּׁיּוּר, וְהָעֵד הַנֶּאֱמָן מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (לְקַמָּן כ״ו ל״ד) אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ אֵת אֲשֶׁר לֹא שָׁבְתָה וְגוֹ׳, וּמִצַּעְתָּה אֵין בְּטוּל לְמַתְּנַת הָאָרֶץ עַד עוֹלָם:

עוֹד נִרְאֶה טַעַם סְמִיכוּת וְשָׁבְתָה לַאֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן, עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם שֶׁאָמְרוּ (ב״מ כ״ג.) הֵן שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם בִּמְקוֹם שְׁבוּעָה, וְהֶחָכָם אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת חָכְמָה הוּא ה׳ אֱלֹהִים, וְלָזֶה כְּשֶׁהוֹצִיא מִפִּי עֶלְיוֹן אֲנִי נוֹתֵן אֲמִירָתוֹ בִּמְקוֹם שְׁבוּעָה. אוֹ גַּם כֵּן לְצַד שֶׁמַּתְּנַת ה׳ לְיִשְׂרָאֵל דִּין צְדָקָה יֵשׁ לָהּ וַאֲמִירָתָהּ כְּדִין נֶדֶר (ר״ה ו׳.) וְלָזֶה תֵּכֶף וּמִיָּד תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר לְאוֹמְרוֹ אֲשֶׁר אֲנִי נוֹתֵן אָמַר וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ וְגוֹ׳, וְזוּלַת זֶה מַה שֶּׁאָמַר אַחַר כָּךְ וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית וְגוֹ׳ אֵינוֹ תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר לְמַאֲמַר הַנְּתִינָה שֶׁהֲרֵי הִפְסִיק בְּמַאֲמַר שֵׁשׁ שָׁנִים וְגוֹ׳ וְשֵׁשׁ שָׁנִים וְגוֹ׳:

(ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ׃ אור החיים

ג שִׁית שְׁנִין תִּזְרַע חַקְלָךְ וְשִׁית שְׁנִין תִּכְסַח כַּרְמָךְ וְתִכְנוֹשׁ יָת עֲלַלְתַּהּ׃

(ד) וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר׃

ד וּבְשַׁתָּא שְׁבִיעֵתָא נְיַח שְׁמִטְתָּא יְהֵי לְאַרְעָא דְּתַשְׁמֵט קֳדָם יְיָ חַקְלָךְ לָא תִזְרַע וְכַרְמָךְ לָא תִכְסָח׃

רש״י ◄ יִהְיֶה לָאָרֶץ • לַשָּׂדוֹת וְלַכְּרָמִים. לֹא תִזְמֹר • שֶׁקּוֹצְצִין זְמוֹרוֹתֶיהָ; וְתַרְגּוּמוֹ: ״לָא תִכְסָח״, וְדוֹמֶה לוֹ (ישעיה לג יב) ״קוֹצִים כְּסוּחִים״, (תהלים פ יז) ״שְׂרֻפָה בָאֵשׁ כְּסוּחָה״.

(ה) אֶת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצוֹר וְאֶת־עִנְּבֵי נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ׃

ה יָת כַּתִּי דַחֲצָדָךְ לָא תֶחֱצַד וְיָת עִנְּבֵי שִׁבְקָךְ לָא תִקְטוֹף שְׁנַת שְׁמִטְתָּא יְהֵי לְאַרְעָא׃

רש״י ◄ אֶת סְפִיחַ קְצִירְךָ • אֲפִלּוּ לֹא זָרַעְתָּהּ וְהִיא צָמְחָה מִן הַזֶּרַע שֶׁנָּפַל בָּהּ בְּעֵת הַקָּצִיר, הוּא קָרוּי ׳סְפִיחַ׳. לֹא תִקְצוֹר • לִהְיוֹת מַחֲזִיק בּוֹ כִּשְׁאָר קָצִיר, אֶלָּא הֶפְקֵר יִהְיֶה לַכֹּל. נְזִירֶךָ • שֶׁהִנְזַרְתָּ וְהִפְרַשְׁתָּ בְּנֵי־אָדָם מֵהֶם וְלֹא הִפְקַרְתָּם. לֹא תִבְצֹר • אוֹתָם אֵינְךָ בּוֹצֵר, אֶלָּא מִן הַמֶּפְקָר.

(ו) וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ׃

ו וּתְהֵי שְׁמִטַּת אַרְעָא לְכוֹן לְמֵיכַל לָךְ וּלְעַבְדָּךְ וּלְאַמְתָּךְ וְלַאֲגִירָךְ וּלְתוֹתָבָךְ דְּדָיְרִין עִמָּךְ׃

רש״י ◄ וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ וְגוֹ׳ • אַף־עַל־פִּי שֶׁאֲסַרְתִּים עָלֶיךָ, לֹא בַּאֲכִילָה וְלֹא בַּהֲנָאָה אֲסַרְתִּים, אֶלָּא שֶׁלֹּא תִּנְהֹג בָּהֶם כְּבַעַל הַבַּיִת, אֶלָּא הַכֹּל יִהְיוּ שָׁוִים בָּהּ, אַתָּה וּשְׂכִירְךָ וְתוֹשָׁבְךָ. שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה • (ת״כ) מִן הַשָּׁבוּת אַתָּה אוֹכֵל וְאִי אַתָּה אוֹכֵל מִן הַשָּׁמוּר. לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ • (ת״כ) לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג יא): ״וְאָכְלוּ אֶבְיֹנֵי עַמֶּךָ״, יָכוֹל יִהְיוּ אֲסוּרִים בַּאֲכִילָה לַעֲשִׂירִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ״, הֲרֵי בְּעָלִים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת אֲמוּרִים כָּאן. וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ • (ת״כ) אַף הַנָּכְרִים. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ג) שֵׁשׁ שָׁנִים וְגוֹ׳. נִתְכַּוֵּן לִתֵּן עֲשֵׂה עַל הַזְּרִיעָה וְגוֹ׳ וְעַל הַזְּמִירָה שֶׁל שָׁנָה שְׁבִיעִית, כִּי לָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה עֲשֵׂה (פְּסָחִים מ״א:), וַהֲגַם שֶׁכָּתַב רַמְבַּ״ם בְּהִלְכוֹת שְׁמִיטָה (פ״א) כִּי עֲשֵׂה נִשְׁמַע מֵאוֹמְרוֹ וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת וְגוֹ׳, אַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ נִשְׁמָע מִשָּׁם עֲשֵׂה דִּזְרִיעָה וַעֲשֵׂה דִּזְמִירָה, אוֹ אוּלַי לְחַיְּבוֹ בְּב׳ עֲשִׂין, וְעַיֵּן בַּפָּסוּק וְאָסַפְתָּ: **וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר.** כָּפַל לוֹמַר וְשֵׁשׁ שָׁנִים וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְתִזְמֹר כַּרְמְךָ, יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל בְּפֶרֶק ה׳ דִּשְׁבִיעִית וְז״ל בְּנוֹת שׁוּחַ שְׁבִיעִית שֶׁלָּהֶם שְׁנֵיָּה וְכוּ׳, וְכָתְבוּ הַטַּעַם מִשּׁוּם שֶׁאָנוּ הוֹלְכִים בָּהֶם אַחַר חֲנָטָה וְכֵיוָן שֶׁחָנְטוּ בִּשְׁבִיעִית דִּינָם כְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית וַאֲסוּרִים בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה לִשְׁבִיעִית, הֲרֵי שֶׁבְּאִילָנוֹת אָנוּ הוֹלְכִים אַחַר חֲנָטָה, וּבְדָגָן וּבִירָקוֹת אָנוּ הוֹלְכִים בָּהֶם אַחַר לְקִיטָה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּפֶרֶק קַמָּא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (י״ג:), וַאֲשֶׁר עַל כֵּן הִבְדִּיל ה׳ וְאָמַר שֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁל זְרוֹעֵנִי שָׂדֶה בִּפְנֵי עַצְמָן וְשֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁל הַכֶּרֶם בִּפְנֵי עַצְמָן לְצַד שֶׁאֵין מִשְׁפָּטָן שָׁוֶה שֶׁזֶּה אָנוּ הוֹלְכִים בּוֹ אַחַר לְקִיטָה וְזֶה אָנוּ הוֹלְכִים בּוֹ אַחַר חֲנִיטָה: **וְאָסַפְתָּ וְגוֹ׳.** צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה הֵצְרַךְ לוֹמַר וְאָסַפְתָּ, וְאוּלַי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְדַיֵּק וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ וְלֹא סְפִיחֶיהָ הָעוֹלִים בִּשְׁבִיעִית, וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה לִתֵּן עֲשֵׂה עַל אֲסִיפַת סְפִיחִים כִּי לָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה עֲשֵׂה, אוֹ יִרְצֶה לְהַבְטִיחַ שֶׁהַגַּם שֶׁזָּרְעוּ הָאָרֶץ שֵׁשׁ שָׁנִים וּכְפִי טֶבַע הָאָרֶץ כְּשֶׁזּוֹרְעָהּ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה לֹא תִּתֵּן כֹּחָהּ, וּכְמַאֲמָרָם ז״ל (ב״ב כ״ט.) זוֹרֵעַ שָׁנָה אַחַת וּמוֹבִירָהּ שָׁנָה אַחַת וְכוּ׳, שֶׁבָּזֶה תִּתֵּן כֹּחָהּ אֲבָל שָׁנָה עַל שָׁנָה וּבִפְרָט שֵׁשׁ שָׁנִים וַדַּאי שֶׁתִּכְחַשׁ הָאָרֶץ, וְיֹאמַר הָאוֹמֵר הִנֵּה טוֹב מְאֹד שֶׁתִּשְׁבֹּת הָאָרֶץ בְּאֹפֶן אֶחָד בְּסִדֶר שֶׁתִּתֵּן כֹּחָהּ בִּשְׁנַת הַזְּרִיעָה, וְאֵין לְדָבָר זֶה גְּבוּל שֶׁתִּהְיֶה שָׁנָה הַשְּׁבִיעִית בְּדִיּוּק שְׁנַת שַׁבָּתוֹן, לָזֶה אָמַר שֵׁשׁ שָׁנִים וְאַף עַל פִּי כֵן וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ בְּגֹדֶר הָרָאוּי לָהּ בְּלֹא הִכָּחֲשָׁה מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, וְאֵין צֹרֶךְ לְהוֹבִיר אוֹתָהּ בְּשָׁנָה מִשְּׁנֵי הַשֵּׁשׁ כִּי יְצוֹ ה׳ אֶת הַבְּרָכָה בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְאוּלַי כִּי לָזֶה גַּם כֵּן נִתְכַּוֵּן בְּאָמְרוֹ **דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ,** דַּבֵּר כִּפְשָׁטָהּ, וְאָמַרְתָּ כִּי אַדְרַבָּה מַתָּנָה טוֹבָה אֲנִי נוֹתֵן לָהֶם שֶׁיִּזְרְעוּ הַשָּׂדֶה וְכוּ׳ שֵׁשׁ שָׁנִים זֶה אַחַר זֶה וְלֹא תִּכְחַשׁ הָאָרֶץ מִתֵּת כֹּחָהּ בְּשָׁוֶה מִבְּלִי שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְהוֹבִיר זוּלַת שָׁנָה הַשְּׁבִיעִית לְמִצְוַת מֶלֶךְ: **עוֹד** יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁאָמְרוּ בְּסַנְהֶדְרִין דַּף כ״ו וְז״ל מַכְרִיז ר׳ יַנַּאי פּוּקוּ וְזִרְעוּ בַּשְּׁבִיעִית מִשּׁוּם אַרְנוֹנָא, וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת וְאִם תֹּאמַר מִשּׁוּם אַרְנוֹנָא הִתִּירוּ לַחֲרֹשׁ בִּשְׁבִיעִית דְּאוֹרַיְתָא וְי״ל וְכוּ׳ אִי נָמֵי י״ל דִּפְקוּחַ נֶפֶשׁ הוּא שֶׁשּׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ וְאֵין לוֹ וְכוּ׳ ע״כ, וְהוּא מַאֲמַר הַכָּתוּב שֵׁשׁ שָׁנִים וְגוֹ׳ וְאָסַפְתָּ וְגוֹ׳ פֵּרוּשׁ אֵימָתַי אֵין אֲנִי מַתִּיר לְךָ אֶלָּא שֵׁשׁ וְלֹא שֶׁבַע וְאָסַפְתָּ כְּשֶׁאַתָּה זוֹרֵעַ לְאֶסֹּף לְצִצְמְךָ אֲבָל לְאַרְנוֹנָא לָתֵת לַמּוֹשֵׁל זְרֹעוּ אֲפִלּוּ בִּשְׁבִיעִית כְּדִבְרֵי ר׳ יַנַּאי:

ו) **וְהָיְתָה שַׁבַּת וְגוֹ׳.** פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא תֹּאמַר שֶׁיִּהְיֶה מִשְׁפָּטוֹ כִּשְׁאָר שֶׁלְּחָן הַגְּבוֹהַּ שֶׁהַכֹּהֲנִים זוֹכִים בּוֹ אֶלָּא לָכֶם לְכָלְכֶם יַחַד כֹּהֲנִים לְוִיִּים יִשְׂרְאֵלִים וְכוּ׳, וְחָזַר וּפֵרַט לְךָ וְגוֹ׳, וְאִם תֹּאמַר אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר לָכֶם שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לוֹמַר אֶלָּא הָאָרֶץ לְאָכְלָה לְךָ וְגוֹ׳, וְנִרְאֶה כִּי חָשׁ לוֹמַר בְּדֶרֶךְ זֶה שֶׁהָיִיתִי אוֹמֵר הַקּוֹדֵם בַּפָּסוּק קוֹדֵם בַּאֲכִילָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ (סִפְרִי) עֲנִיֶּיךָ וַעֲנִיֵּי עִירְךָ וְגוֹ׳ מִמַּה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (דְּבָרִים ט״ו ז׳) כִּי יִהְיֶה בְךָ אֶבְיוֹן וְגוֹ׳, לָזֶה קָדַם הַכָּתוּב וְכָלַל כֻּלָּם יַחַד וְאָמַר לָכֶם שֶׁאֵין גֹּדֶר לְאֶחָד יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית:

(ז) וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל׃

ז וְלִבְעִירָךְ וּלְחַיְתָא די בְּאַרְעָךְ תְּהֵא כָּל עֲלַלְתַּהּ לְמֵיכָל׃

רש״י ◄ **וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה** • אִם חַיָּה אוֹכֶלֶת, בְּהֵמָה לֹא כָּל שֶׁכֵּן, שֶׁמְּזוֹנוֹתֶיהָ עָלֶיךָ! מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״וְלִבְהֶמְתְּךָ״? מַקִּישׁ בְּהֵמָה לְחַיָּה: כָּל זְמַן שֶׁחַיָּה אוֹכֶלֶת מִן הַשָּׂדֶה, הַאֲכֵל לִבְהֶמְתְּךָ מִן הַבַּיִת, כָּלָה לַחַיָּה מִן הַשָּׂדֶה, כַּלֵּה לִבְהֶמְתְּךָ מִן הַבַּיִת (ת״כ. תענית ו).

(ח) וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה׃

ח וְתִמְנֵי לָךְ שְׁבַע שְׁמִטִּין דִּשְׁנִין שְׁבַע שְׁנִין שְׁבַע זִמְנִין וִיהוֹן לָךְ יוֹמֵי שְׁבַע שְׁמִטִּין דִּשְׁנִין אַרְבְּעִין וְתֵשַׁע שְׁנִין׃

רש״י ◄ **שַׁבְּתֹת שָׁנִים** • שְׁמִטּוֹת שָׁנִים, יָכוֹל יַעֲשֶׂה שֶׁבַע שָׁנִים רְצוּפוֹת שְׁמִטָּה וְיַעֲשֶׂה יוֹבֵל אַחֲרֵיהֶם? תַּלְמוּד לוֹמַר: שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים, הֱוֵי אוֹמֵר: כָּל שְׁמִטָּה וּשְׁמִטָּה בִּזְמַנָּהּ (ת״כ). **וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע וְגוֹ׳** • מַגִּיד לְךָ, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא עָשִׂיתָ שְׁמִטּוֹת, עֲשֵׂה יוֹבֵל לְסוֹף מ״ט שָׁנָה. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: יַעֲלֶה לְךָ חֶשְׁבּוֹן שְׁנוֹת הַשְּׁמִטּוֹת לְמִסְפַּר מ״ט.

(ט) וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם׃

ט וְתַעֲבַר שׁוֹפַר יַבָּבָא בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא בְּיוֹמָא דְכִפּוּרַיָּא תַּעַבְּרוּן שׁוֹפָרָא בְּכָל אַרְעֲכוֹן׃

רש״י ◄ **וְהַעֲבַרְתָּ** • לְשׁוֹן (שמות לו ו) ״וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה״, לְשׁוֹן הַכְרָזָה. **בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים** • (ת״כ) מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר: ״בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים״, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ? אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: תְּקִיעַת עָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ דּוֹחָה שַׁבָּת בְּכָל אַרְצְכֶם, וְאֵין תְּקִיעַת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה דּוֹחָה שַׁבָּת בְּכָל אַרְצְכֶם, אֶלָּא בְּבֵית דִּין בִּלְבַד.

(י) וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ׃

י וּתְקַדְּשׁוּן יָת שְׁנַת חַמְשִׁין שְׁנִין וְתַקְרְיוּן חֵרוּתָא בְּאַרְעָא לְכָל יָתְבָהָא יוֹבְלָא הִיא תְּהֵי לְכוֹן וּתְתוּבוּן גְּבַר לְאַחֲסַנְתֵּהּ וּגְבַר לְזַרְעִיתֵהּ תְּתוּבוּן׃

רש״י ◄ **וְקִדַּשְׁתֶּם** • (ת״כ) בִּכְנִיסָתָהּ מְקַדְּשִׁין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין וְאוֹמְרִים: ״מְקֻדֶּשֶׁת הַשָּׁנָה!״. **וּקְרָאתֶם דְּרוֹר** • לַעֲבָדִים, בֵּין נִרְצָע בֵּין שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ שֵׁשׁ שָׁנִים מִשֶּׁנִּמְכַּר, (ר״ה ט) אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַהוּ לְשׁוֹן ״דְּרוֹר״? כִּמְדַיֵּר בֵּי־דְיָרָא וְכוּ׳, שֶׁדָּר בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה וְאֵינוֹ בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים. **יוֹבֵל הִוא** • שָׁנָה זֹאת מֻבְדֶּלֶת מִשְּׁאָר שָׁנִים בִּנְקִיבַת שֵׁם לָהּ לְבַדָּהּ, וּמַה שְּׁמָהּ? ״יוֹבֵל״ שְׁמָהּ, עַל שֵׁם תְּקִיעַת שׁוֹפָר. **וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ** • שֶׁהַשָּׂדוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. **וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ** • לְרַבּוֹת אֶת הַנִּרְצָע.

(יא) יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְזִרֶיהָ׃

יא יוֹבְלָא הִיא שְׁנַת חַמְשִׁין שְׁנִין תְּהֵי לְכוֹן לָא תִזְרְעוּן וְלָא תַחְצְדוּן יָת כַּפָּהָא וְלָא תִקְטְפוּן יָת שִׁבְקָהָא׃

רש״י ◄ **יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה** • מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְקִדַּשְׁתֶּם וְגוֹ׳״, כִּרְאִיתָא בְּ׳רֹאשׁ־הַשָּׁנָה׳ וּבְ׳תּוֹרַת כֹּהֲנִים׳. **אֶת־נְזִרֶיהָ** • אֶת הָעֲנָבִים הַמְשֻׁמָּרִים, אֲבָל בּוֹצֵר אַתָּה מִן הַמַּפְקָרִים, כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בַּשְּׁבִיעִית, כָּךְ נֶאֱמַר בַּיּוֹבֵל, נִמְצְאוּ שְׁתֵּי שָׁנִים קְדוֹשׁוֹת סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ: שְׁנַת מ״ט – שְׁמִטָּה, וּשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים – יוֹבֵל.

(יב) כִּי יוֹבֵל הִוא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ׃

יב אֲרֵי יוֹבְלָא הִיא קוּדְשָׁא תְּהֵי לְכוֹן מִן חַקְלָא תֵּיכְלוּן יָת עֲלַלְתַּהּ׃

רש״י ◄ **קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם** • (ת״כ) תּוֹפֶסֶת דָּמֶיהָ כְּהֶקְדֵּשׁ, יָכוֹל תֵּצֵא הִיא לְחֻלִּין? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״תִּהְיֶה״, בַּהֲוָיָתָהּ תְּהֵא. **מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ** • (ת״כ) עַל־יְדֵי הַשָּׂדֶה אַתָּה אוֹכֵל מִן הַבַּיִת, שֶׁאִם כָּלָה לַחַיָּה מִן הַשָּׂדֶה, אַתָּה צָרִיךְ לְבַעֵר מִן הַבַּיִת, כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בַּשְּׁבִיעִית, כָּךְ נֶאֱמַר בַּיּוֹבֵל.

(יג) **בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ:**

יג בְּשַׁתָּא דְיוֹבֵלָא הָדָא תְּתוּבוּן גְּבַר לְאַחֲסַנְתֵּהּ:

רש״י ◄ **תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ** • וַהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר: ״וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ״? אֶלָּא לְרַבּוֹת הַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ וְעָמַד בְּנוֹ וּגְאָלָהּ, שֶׁחוֹזֶרֶת לְאָבִיו בַּיּוֹבֵל.

◆ יום שני ה׳ אייר ◆

(יד) **וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו:**

יד וַאֲרֵי תְזַבֵּן זְבִינִין לְחַבְרָךְ אוֹ תִזְבֹּן מִידָּא דְחַבְרָךְ לָא תּוֹנוּן גְּבַר יָת אַחוֹהִי:

רש״י ◄ **וְכִי־תִמְכְּרוּ וְגוֹ׳** • לְפִי פְּשׁוּטוֹ, כְּמַשְׁמָעוֹ. וְעוֹד יֵשׁ דְּרָשָׁה: מִנַּיִן כְּשֶׁאַתָּה מוֹכֵר, מִכֹּר לְיִשְׂרָאֵל חֲבֵרְךָ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר — לַעֲמִיתֶךָ״ מִכֹּר. וּמִנַּיִן שֶׁאִם בָּאתָ לִקְנוֹת, קְנֵה מִיִּשְׂרָאֵל חֲבֵרְךָ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אוֹ קָנֹה — מִיַּד עֲמִיתֶךָ״. **אַל־תּוֹנוּ** • (ת״כ, ב״מ נח) זוֹ אוֹנָאַת מָמוֹן. **אור החיים**

(טו) **בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי־תְבוּאֹת יִמְכָּר־לָךְ:**

טו בְּמִנְיַן שְׁנַיָּא בָּתַר יוֹבֵלָא תִּזְבֹּן מִן חַבְרָךְ בְּמִנְיַן שְׁנֵי עַלַּלְתָּא יְזַבֵּן לָךְ:

רש״י ◄ **בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה** • זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ לְיַשֵּׁב הַמִּקְרָא עַל אָפְנָיו: עַל הָאוֹנָאָה בָּא לְהַזְהִיר: כְּשֶׁתִּמְכֹּר, אוֹ תִּקְנֶה קַרְקַע, דַּע, כַּמָּה שָׁנִים יֵשׁ עַד הַיּוֹבֵל, וּלְפִי הַשָּׁנִים וּתְבוּאוֹת הַשָּׂדֶה שֶׁהִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת, יִמְכֹּר הַמּוֹכֵר וְיִקְנֶה הַקּוֹנֶה, שֶׁהֲרֵי סוֹפוֹ לְהַחֲזִירָהּ לוֹ בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל, וְאִם יֵשׁ שָׁנִים מֵעָטוֹת וְזֶה מוֹכְרָהּ בְּדָמִים יְקָרִים, הֲרֵי נִתְאַנָּה לוֹקֵחַ, וְאִם יֵשׁ שָׁנִים מְרֻבּוֹת וְאָכַל מִמֶּנָּה תְּבוּאוֹת הַרְבֵּה, הֲרֵי נִתְאַנָּה מוֹכֵר; לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִקְנוֹתָהּ לְפִי הַזְּמַן, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: ״בְּמִסְפַּר שְׁנֵי־תְבוּאֹת יִמְכָּר־לָךְ״, לְפִי מִנְיַן שְׁנֵי הַתְּבוּאוֹת שֶׁתְּהֵא עוֹמֶדֶת בְּיַד הַלּוֹקֵחַ תִּמְכֹּר לוֹ. וְרַבּוֹתֵינוּ דָרְשׁוּ (ערכין כ): מִכָּאן, שֶׁהַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ אֵינוֹ רַשַּׁאי לִגְאֹל פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁתַּעֲמֹד שְׁתֵּי שָׁנִים בְּיַד הַלּוֹקֵחַ מִיּוֹם לְיוֹם, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ שָׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת בְּאוֹתָן שְׁתֵּי שָׁנִים, כְּגוֹן שֶׁמְּכָרָהּ לוֹ בְּקָמוֹתֶיהָ, וּ״שְׁנֵי״ אֵינוֹ יוֹצֵא מִפְּשׁוּטוֹ, כְּלוֹמַר, מִסְפַּר שָׁנִים שֶׁל תְּבוּאוֹת וְלֹא שֶׁל שִׂדְפוֹן; וּמְעוּט שָׁנִים, שְׁנַיִם. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יד) **וְכִי תִמְכְּרוּ וְגוֹ׳.** בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים אָמְרוּ וז״ל מִנַּיִן שֶׁאֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת תַּלְמוּד לוֹמַר אוֹ קָנֹה מִיַּד אַל תּוֹנוּ הַמְּטַלְטְלִין יֵשׁ לָהֶם אוֹנָאָה וְאֵין אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת ע״כ, וּבַגְּמָרָא (ב״מ נ״ו.) הִקְשׁוּ מִפָּסוּק אֶת כָּל אַרְצוֹ מִידוֹ וְהֶעֱלוּ כָּל יָדוֹ יָדוֹ מַמָּשׁ וְשַׁאנִי הָתָם דְּלִבָּא לְמֵימַר הֲכִי ע״כ, קֶשֶׁה וְנִלְמֹד מִשָּׁם שֶׁכְּשֶׁיֹּאמַר יָדוֹ אֵין יָדוֹ מַמָּשׁ וְי״ל שֶׁתֵּבַת יָדוֹ מַשְׁמָעוּתוֹ הוּא יָדוֹ מַמָּשׁ אֶלָּא שֶׁגַּם יָכוֹל לִהְיוֹת נִשְׁמָע גַּם כֵּן רְשׁוּתוֹ אֲבָל מַשְׁמָעוּת יָדוֹ הוּא יוֹתֵר קָרוֹב בַּנִּשְׁמָע, וְלָזֶה כְּשֶׁיֹּאמַר הַכָּתוּב יָדוֹ הֲגַם שֶׁבִּ׳ הַפֵּרוּשִׁים צוֹדְקִים בָּהּ אֵין אֲנִי דָּן בָּהּ אֶלָּא הַדַּרְגָּה הַיּוֹתֵר קְרוֹבָה שֶׁהוּא יָדוֹ, וְאִם אֵין כַּוָּנַת הַכָּתוּב לוֹמַר יָדוֹ מַמָּשׁ עָלָיו שֶׁלֹּא לוֹמַר תֵּבָה שֶׁנּוּכַל לְפָרֵשׁ בָּהּ הֶבְנָה זָרָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לְפָרֵשׁ בָּהּ אֶלָּא פֵּרוּשׁ אֶחָד לֹא יָחוּשׁ הַכָּתוּב לְדַבֵּר בְּלָשׁוֹן שֶׁיָּכוֹל לִשְׁמַע בּוֹ הָעִנְיָן. וְנִשְׁאָר לָנוּ לַחֲקֹר זֹאת לְדִבְרֵיהֶם ז״ל שֶׁדָּרְשׁוּ שֶׁאֲזָהֲרַת אַל תּוֹנוּ אֵינָהּ אֶלָּא בִּמְטַלְטְלִין וַהֲלֹא עִקַּר הַכָּתוּב בְּמֶכֶר קַרְקָעוֹת נֶאֱמַר:

וְנִרְאֶה כִּי הֲגַם שֶׁרַבּוֹתֵינוּ ז״ל דָּרְשׁוּ כֵּן הוּא עַל פִּי הַהֲלָכוֹת שֶׁהָיָה בְּיָדָם מִסִּינַי סְמָכוּם בַּכְּתוּבִים. וְעַל כָּל פָּנִים יִתְיַשֵּׁב הַכָּתוּב לְפִי פְּשׁוּטוֹ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי לְצַד שְׁצִוָּה ה׳ עַל הָאָרֶץ שֶׁלֹּא תִּמָּכֵר לִצְמִיתוּת צִוָּה שֶׁלֹּא יְאַנֶּה הַמּוֹכֵר לַלּוֹקֵחַ שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בְּמִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה כִּי הָאָרֶץ תִּהְיֶה לוֹ וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם, וְאַחַר כָּךְ יָבוֹא בְּטַעֲנַת דְּבַר מֶלֶךְ לְהַחֲזִירָהּ לוֹ, וְדָבָר זֶה כַּיּוֹצֵא בְּאוֹנָאָה זוֹ יֶצְדַּק גַּם בְּקַרְקָעוֹת הַמּוֹכֵר קַרְקַע עַל מְנַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ מְעָרְעָרִים וְיָצְאוּ עָלֶיהָ מְעָרְעָרִים שֶׁהוּא בְּטוּל מֶקַח, וְכָאן אֵין לְךָ מְעָרְעָרִים כְּהוּא עַצְמוֹ שֶׁחוֹזֵר לְעָרְעֵר עַל שָׂדֵהוּ לְהַחֲזִירוֹ בְּטַעֲנַת זְכוּת הַתּוֹרָה, לָזֶה צִוָּה ה׳ וְאָמַר בְּמִסְפַּר שָׁנִים וְגוֹ׳ יִמְכֹּר לָךְ, אֶלָּא בַּמֶּה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב אַל תּוֹנוּ סְתָם שֶׁכְּלַל כָּל מִין אוֹנָאָה זֶה אֵינוֹ אֶלָּא בִּמְטַלְטְלִין כְּמוֹ שֶׁדִּקְדֵּק לוֹמַר קָנֹה מִיַּד כְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז״ל:

טו) **בְּמִסְפַּר וְגוֹ׳ אַחַר הַיּוֹבֵל.** צָרִיךְ לְדַעַת

א׳ לָמָּה אָמַר אַחַר הַיּוֹבֵל וְלֹא אָמַר עַד הַיּוֹבֵל כִּי שָׁנִים הַנִּקְנִים הֵם מִזְּמַן הַקְּנִיָּה עַד הַיּוֹבֵל לֹא מַה שֶּׁעָבְרוּ מִשְּׁנַת הַיּוֹבֵל עַד זְמַן הַקְּנִיָּה, ב׳ לָמָּה שִׁנָּה הַכָּתוּב לְשׁוֹנוֹ כְּשֶׁהִזְכִּיר מִסְפַּר שָׁנִים אָמַר תִּקְנֶה וְתָלָה הַדָּבָר בַּלּוֹקֵחַ וּכְשֶׁהִזְכִּיר מִסְפַּר תְּבוּאוֹת אָמַר יִמְכֹּר לָךְ יֵחֵס הַדָּבָר לַמּוֹכֵר, וּבְמַסֶּכֶת עֲרָכִין פֶּרֶק הַמּוֹכֵר (כ״ט:) תָּנָן הַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ בִּשְׁעַת הַיּוֹבֵל אֵינוֹ מוּתָּר לִגְאֹל פָּחוֹת מִב׳ שָׁנִים שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאוֹת, הָיְתָה שְׁנַת שִׂדָּפוֹן אוֹ שְׁבִיעִית אֵינָהּ עוֹלָה מִן הַמִּנְיָן, ר״א אוֹמֵר מְכָרָהּ לוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מְלֵאָה פֵּרוֹת הֲרֵי זֶה אוֹכֵל ג׳ תְּבוּאוֹת ע״כ, וּבַגְּמָרָא אֵינוֹ גּוֹאֵל לֹא קָתָנֵי אֶלָּא אֵינוֹ מוּתָּר אַלְמָא קָסָבַר אִסּוּרָא נָמֵי אִכָּא, וְלֹא מִבָּעְיָא מוֹכֵר דְּקָאי בְּעֵשָׂה דִּכְתִיב יִמְכֹּר לָךְ אֶלָּא אֲפִלּוּ לוֹקֵחַ נָמֵי קָאי בַּעֲשֵׂה דִּכְתִיב תִּקְנֶה ע״כ, עוֹד תַּנְיָא שָׁם וז״ל אֲכָלָהּ שָׁנָה אַחַת לִפְנֵי הַיּוֹבֵל מַשְׁלִימִין לוֹ שָׁנָה אַחֶרֶת אַחַר הַיּוֹבֵל ע״כ, נִמְצִינוּ אוֹמְרִים ד׳ הֲלָכוֹת, הא׳ מִצְוָה לִשְׁנֵיהֶם שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַמֶּכֶר פָּחוֹת מִגְּבוּל הָאָמוּר בַּכָּתוּב, ב׳ שֶׁאִם הָיוּ ג׳ תְּבוּאוֹת בְּב׳ שָׁנִים הֵם לְלוֹקֵחַ, הג׳, אִם לֹא הָיוּ תְּבוּאוֹת בְּב׳ שָׁנִים כְּגוֹן שְׁנַת שִׂדָּפוֹן וְכוּ׳ אֵינָהּ עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְיָן, הד׳ אִם אֶרֶץ יוֹבֵל בְּתוֹךְ הַב׳ שָׁנִים אֵינָהּ יוֹצְאָה עַד שֶׁיַּשְׁלִימוּ ב׳ שָׁנִים, וּפְסַק הָרַמְבָּ״ם לְד׳ הֲלָכוֹת אֵלּוּ בְּפֶרֶק י״א מֵהִלְכוֹת שְׁמִיטָה וְיוֹבֵל:

(טז) לְפִי ׀ רֹב הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעֹט הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מֹכֵר לָךְ׃

רש״י◄ תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ • תִּמְכְּרֶנָּה בְּיֹקֶר. תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ • תַּמְעִיט בְּדָמֶיהָ.

טז לְפוּם סְגִיאוּת שְׁנַיָּא תַּסְגֵּי זְבִינוֹהִי וּלְפוּם זְעֵרוּת שְׁנַיָּא תַּזְעֵר זְבִינוֹהִי אֲרֵי מִנְיַן עַלַּלְתָּא הוּא מְזַבֵּן לָךְ׃

(יז) וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

יז וְלָא תוֹנוּן גְּבַר יָת חַבְרֵהּ וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

רש״י◄ וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ • (ת״כ) כָּאן הִזְהִיר עַל אוֹנָאַת דְּבָרִים, שֶׁלֹּא יַקְנִיט אִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא יַשִּׂיאֶנּוּ עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ, לְפִי דַּרְכּוֹ וַהֲנָאָתוֹ שֶׁל יוֹעֵץ. וְאִם תֹּאמַר: מִי יוֹדֵעַ אִם נִתְכַּוַּנְתִּי לְרָעָה? לְכָךְ נֶאֱמַר: ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״; הַיּוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת, הוּא יוֹדֵעַ. כָּל דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, שֶׁאֵין מַכִּיר אֶלָּא מִי שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה בְּלִבּוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ: ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כז עמ׳ 146)

וְלֹא יַשִּׂיאֶנּוּ עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ (רש״י כה, יז) וְקָשֶׁה, ״לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל״ (לִפְנֵי הַסּוּמָא בְּדָבָר לֹא תִתֵּן עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ, רש״י) לָמָּה לִי, וַהֲרֵי זֶה בִּכְלָל אוֹנָאַת דְּבָרִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהוּא לַעֲבֹר עָלָיו בִּשְׁנֵי לָאוִין. וְאַף שֶׁיֵּשׁ לְהִשְׁתַּדֵּל לִמְצֹא חִדּוּשׁ דִּין, וְרַק כְּשֶׁאֵין חִדּוּשׁ אוֹמְרִים ״לַעֲבֹר עָלָיו בִּשְׁנֵי לָאוִין״ – הוּא רַק אִם זֶהוּ אוֹתוֹ הַלָּאו, וְאִלּוּ אוֹנָאַת דְּבָרִים כּוֹלֶלֶת גַּם עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הֲגוּנָה וְגַם שֶׁלֹּא יַקְנִיט אֶת חֲבֵרוֹ (שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ לְ״לִפְנֵי עִוֵּר״). **אור החיים**

(יח) וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וִישַׁבְתֶּם עַל־הָאָרֶץ לָבֶטַח׃

יח וְתַעְבְּדוּן יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי תִּטְרוּן וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן וְתִיתְבוּן עַל אַרְעָא לְרָחְצָן׃

רש״י◄ וִישַׁבְתֶּם עַל־הָאָרֶץ לָבֶטַח • שֶׁבַּעֲוֹן שְׁמִטָּה, יִשְׂרָאֵל גּוֹלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כו לד): ״אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ״ ״וְהִרְצָת אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ״; וְשִׁבְעִים שָׁנָה שֶׁל גָּלוּת בָּבֶל, כְּנֶגֶד שִׁבְעִים שְׁמִטּוֹת שֶׁבִּטְּלוּ, הָיוּ.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְעַל פִּי זֶה יִתְיַשְּׁבוּ הַדִּקְדּוּקִים עַל נָכוֹן אוֹמְרוֹ **בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל** פֵּרוּשׁ מִסְפַּר הַשָּׁנִים שֶׁאוֹמֵר הַכָּתוּב יִתְחַיְּבוּ לִהְיוֹת הֲגַם שֶׁיִּשְׁלְמוּ אַחַר הַיּוֹבֵל כִּי אֵין הַיּוֹבֵל מַפְקִיעָם, וְשִׁנָּה הַכָּתוּב לְשׁוֹנוֹ לוֹמַר פַּעַם אֶחָד תִּקָּנֶה וּפַעַם אַחַת יִמְכָּר לְהַטִּיל מִצְוָה עַל הַלּוֹקֵחַ וְעַל הַמּוֹכֵר שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַמֶּכֶר פָּחוֹת מֵהָאָמוּר, וְהִזְכִּיר הַשָּׁנִים וְהַתְּבוּאוֹת לָתֵת זְכוּת הַשָּׁנִים וּזְכוּת הַתְּבוּאוֹת, וְאָמַר **מִסְפַּר תְּבוּאֹת** וְלֹא אָמַר מִסְפַּר תְּבוּאָה לְאִם הָיוּ שָׁנִים שֶׁאֵין בָּהֶם תְּבוּאָה אוֹ מֵחֲמַת שִׁדָּפוֹן אוֹ שְׁנַת שְׁמִיטָה וְיוֹבֵל אֵינָם עוֹלִים לוֹ מֵהַמִּנְיָן, וְיֵשׁ לָדַעַת טַעַם נָכוֹן בְּדָבָר זֶה לָמָּה יֵאָסֵר ה׳ לְלוֹקֵחַ לְבַל יַחֲזִיר הַשָּׂדֶה פָּחוֹת מִב׳ שָׁנִים וְכוּ׳ וְכִי אָסוּר לוֹ לָאָדָם לָתֵת אוֹ לִמְחֹל מָמוֹנוֹ אוֹ לְהַפְקִירוֹ וְיִהְיֶה זֶה כְּאֶחָד מֵהֶם, וְאוּלַי לְצַד כִּי רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ הוּא לְבַל יִמְכֹּר אָדָם שָׂדֵהוּ, וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ ז״ל (תּוֹרַת כֹּהֲנִים) בַּפָּסוּק (כ״ה) כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ וְגוֹ׳ שֶׁאֵין אָדָם רַשַּׁאי לִמְכֹּר שָׂדֵהוּ וּלְהַנִּיחַ הַמָּעוֹת וְכוּ׳, לָזֶה יְכַוֵּן ה׳ בְּצַוּוֹ לַלּוֹקֵחַ לְבַל יָשִׁיב הַקָּנְיָן לַמּוֹכֵר כְּדֵי שֶׁבְּאֶמְצָעוּת הַדָּבָר יַעֲמֹד בֵּין עֵינָיו הֶחְלֵט הַחֲזָרָה תּוֹךְ ב׳ שָׁנִים וְלִפְעָמִים יִמָּנַע מֵחֲמַת זֶה וְלֹא יִמְכֹּר:

עוֹד נִרְאֶה עַל פִּי שֶׁכָּתַב רַמְבַּ״ם שָׁם בְּפֶרֶק י״א וְז״ל הַמּוֹכֵר שָׂדֵהוּ לְשִׁשִּׁים שָׁנָה אֵינָהּ יוֹצְאָה בַּיּוֹבֵל שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר בַּיּוֹבֵל אֶלָּא דָּבָר הַנִּמְכָּר סְתָם אוֹ לְצָמִיתוּת ע״כ, וְהַכֶּסֶף מִשְׁנֶה לֹא רָשַׁם מִנַּיִן הוֹצִיא הָרַב דִּין זֶה, וְאוּלַי כִּי זֶה הוּא מַה שֶּׁרָשַׁם ה׳ בְּמַאֲמָר זֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ **בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל** פֵּרוּשׁ כְּשֶׁהוּא מוֹכֵר בְּמִסְפַּר הַשָּׁנִים לְמִ׳ אוֹ ס׳ שָׁנָה וָמַעְלָה, יִמְכֹּר פֵּרוּשׁ יָכוֹל לִמְכֹּר וְיִמָּשֵׁךְ הַמֶּכֶר גַּם אַחַר הַיּוֹבֵל וְאֵין הַיּוֹבֵל מַפְסִיק לְהוֹצִיאָהּ מִיָּדוֹ כֵּיוָן שֶׁמָּכַר לְמִסְפַּר שָׁנִים, וּמַה שֶּׁגָּמַר אֹמֶר **בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְּבוּאֹת** וְגוֹ׳ פֵּרוּשׁ נוֹתֵן טַעַם לַדָּבָר לָמָּה מֶכֶר לְשָׁנִים יִמָּשֵׁךְ אַחַר הַיּוֹבֵל, וְאָמַר בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְּבוּאֹת יִמְכֹּר לְךָ מֶכֶר זֶה, פֵּרוּשׁ כֵּיוָן שֶׁמּוֹכֵר לְשָׁנִים הֲרֵי זֶה אֵינוֹ מוֹכֵר אֶלָּא שְׁנֵי תְּבוּאֹת לֹא גּוּף הַקַּרְקַע, שֶׁעַל מְכִירָתוֹ הוּא שֶׁמַּקְפִּיד הַכָּתוּב:

יז) **וְלֹא תוֹנוּ וְגוֹ׳**. רַבּוֹתֵינוּ ז״ל דָּרְשׁוּ (ב״מ נ״ח:) שֶׁהַכָּתוּב מְדַבֵּר בְּאוֹנָאַת דְּבָרִים, וּלְפִי פְּשַׁט הַכָּתוּב יִרְצֶה כִּי הֲגַם שֶׁאָמַר לְמַעְלָה אַל תּוֹנוּ וְדִקְדֵּק לוֹמַר מִיָּד לְהוֹדִיעַ כִּי בְּאוֹנָאַת מְטַלְטְלִים הַכָּתוּב מְדַבֵּר וְלֹא בְּאוֹנָאַת קַרְקַע, חָשׁ הַכָּתוּב שֶׁיִּטְעֶה הַטּוֹעֶה כִּי בְּקַרְקָעוֹת מֻתָּר לְאוֹנוֹת, לָזֶה אָמַר לֹא תּוֹנוּ וְגוֹ׳, וְאָמַר וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ פֵּרוּשׁ הֲגַם שֶׁאֵין דִּין אוֹנָאָה בָּהֶם, הוּא דַּוְקָא לְעִנְיַן מִשְׁפַּט יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל, אֲבָל לְעוֹלָם אִסּוּר אוֹנָאָה יֵשׁ בַּדָּבָר, וְטַעַם שֶׁאָמַרְתִּי שֶׁאֵין בּוֹ אוֹנָאָה הוּא מִטַּעַם שֶׁהַנַּחְתִּי מִשְׁפָּט זֶה לָדוּן אוֹתוֹ אֲנִי, וְהוּא אוֹמְרוֹ **כִּי אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם** פֵּרוּשׁ שׁוֹפֵט אֶתְכֶם בַּדָּבָר הַזֶּה לֹא לְצַד שֶׁמּוּתָּר לְהוֹנוֹת בְּקַרְקַע, וְהַרְבֵּה דִּינִים מָצִינוּ בַּתּוֹרָה שֶׁה׳ סִלֵּק מִשְׁפָּטָם לְבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה, וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְתִּי בְּפָרָשַׁת מִשְׁפָּטִים (כ״א י״ב) וּמַה שֶּׁלְּפָנֵינוּ יֵשׁ טַעַם בַּדָּבָר לְצַד שֶׁיִּמָּצֵא אָדָם מוֹכֵר שׁוּם מֵאָה בַּחֲמִשִּׁים אוֹ לְהֵפֶךְ וְאֵין בֵּית דִּין יָכוֹל לַעֲמֹד עַל הַדָּבָר לָדַעַת הַקָּנְיָן שֶׁהוּא לְצַד הָרָצוֹן וְאֶת שֶׁהוּא לְצַד הָאוֹנָאָה וְסִלֵּק ה׳ דִּינוֹ לְבוֹחֵן לִבּוֹת וְיוֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹת אָדָם וְתַחְבֻּלוֹתָיו:

וּכְבָר כָּתַבְתִּי לְמַעְלָה כִּי מֶקֶם טָעוּת יֶשְׁנוֹ אֲפִלּוּ בְּקַרְקָעוֹת, וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ״ם בְּפֶרֶק ט״ו מֵהִלְכוֹת מְכִירָה וְכֵן הַמּוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ קַרְקַע וְכוּ׳ וְנִמְצָא בַּמֶּקֶם מוּם שֶׁלֹּא יָדַע בּוֹ הַלּוֹקֵחַ מַחֲזִירוֹ אֲפִלּוּ לְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים ע״כ, וּפֵרוּשֵׁנוּ זֶה כְּלָלוּהוּ חַז״ל בְּמַאֲמָרָם שֶׁאָמְרוּ אַל תּוֹנוּ בְּאוֹנָאַת דְּבָרִים שֶׁבָּזֶה נִכְלָל כָּל מִין אוֹנָאָה כִּי גַּם הַמַּאֲנֶה חֲבֵרוֹ לְרַמּוֹתוֹ בְּדִבְרֵי שֶׁקֶר הוּא מְאַנֵּהוּ וַהֲרֵי הוּא בִּכְלַל אוֹנָאַת דְּבָרִים:

◆ יום שלישי ו׳ אייר ◆

(יט) וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ׃

יט וְתִתֵּן אַרְעָא אִבַּהּ וְתֵיכְלוּן לְמִשְׂבָּע וְתֵיתְבוּן לְרָחֲצָן עֲלַהּ׃

רש״י◂ **וְנָתְנָה הָאָרֶץ** וְגוֹ׳ **וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ** • שֶׁלֹּא תִּדְאֲגוּ מִשְּׁנַת בַּצֹּרֶת. **וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע** • אַף בְּתוֹךְ הַמְּעַיִם תְּהֵא בּוֹ בְּרָכָה. אור החיים

(כ) וְכִי תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרָע וְלֹא נֶאֱסֹף אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ׃

כ וַאֲרֵי תֵימְרוּן מָא נֵיכוּל בְּשַׁתָּא שְׁבִיעָתָא הָא לָא נִזְרַע וְלָא נִכְנוֹשׁ יָת עַלְלָתָנָא׃

רש״י◂ **וְלֹא נֶאֱסֹף** • אֶל הַבַּיִת. **אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ** • כְּגוֹן יַיִן וּפֵרוֹת הָאִילָן וּסְפִיחִין הַבָּאִים מֵאֲלֵיהֶם. אור החיים

(כא) וְצִוִּיתִי אֶת־בִּרְכָתִי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית וְעָשָׂת אֶת־הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים׃

כא וַאֲפַקֵּד יָת בִּרְכָתִי לְכוֹן בְּשַׁתָּא שְׁתִיתָתָא וְתַעְבֵּד יָת עַלַלְתָּא לִתְלַת שְׁנִין׃

רש״י◂ **לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים** • לְמִקְצָת הַשִּׁשִּׁית, מִנִּיסָן וְעַד רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְלַשְּׁבִיעִית וְלַשְּׁמִינִית, שֶׁיִּזְרְעוּ בַּשְּׁמִינִית בְּמַרְחֶשְׁוָן וְיִקְצְרוּ בְּנִיסָן. אור החיים

(כב) וּזְרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וַאֲכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד ׀ הַשָּׁנָה הַתְּשִׁעִת עַד־בּוֹא תְבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשָׁן׃

כב וְתִזְרְעוּן יָת שַׁתָּא תְּמִינָתָא וְתֵיכְלוּן מִן עַלַלְתָּא עַתִּיקָא עַד שַׁתָּא תְּשִׁיעָתָא עַד מֵעַל עַלַלְתַּהּ תֵּיכְלוּן עַתִּיקָא׃

רש״י◂ **עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁעִת** • עַד חַג הַסֻּכּוֹת שֶׁל תְּשִׁיעִית, שֶׁהִיא עֵת בֹּא תְבוּאָתָהּ שֶׁל שְׁמִינִית לְתוֹךְ הַבַּיִת, שֶׁכָּל יְמוֹת הַקַּיִץ הָיוּ בַּשָּׂדֶה בַּגְּרָנוֹת, וּבְתִשְׁרֵי הוּא עֵת הָאָסִיף לַבַּיִת, וּפְעָמִים שֶׁהָיְתָה צְרִיכָה לַעֲשׂוֹת לְאַרְבַּע שָׁנִים: בַּשִּׁשִּׁית שֶׁלִּפְנֵי הַשְּׁמִטָּה הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהֵן בְּטֵלִין מֵעֲבוֹדַת קַרְקַע שְׁתֵּי שָׁנִים רְצוּפוֹת: הַשְּׁבִיעִית וְהַיּוֹבֵל; וּמִקְרָא זֶה נֶאֱמַר בִּשְׁאָר הַשְּׁמִטּוֹת כֻּלָּן.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ז עמ׳ 172)

וּפְעָמִים שֶׁהָיְתָה צְרִיכָה לַעֲשׂוֹת לְאַרְבַּע . . הַשְּׁבִיעִית וְהַיּוֹבֵל (רש״י כה, כב) **שְׁמִטָּה** - הִיא עֲבוֹדָה שֶׁל קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, בְּטוּל **הַיֵּשׁ**. כְּלוֹמַר, הָעוֹבֵד הוּא 'יֵשׁ וּמְציאוּת', אֶלָּא שֶׁמְּבַטֵּל אֶת יֵשׁוּתוֹ. **יוֹבֵל** - הוּא בִּסְפִירַת הַבִּינָה, 'עָלְמָא דְּחֵירוּ', בְּטוּל

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יט) **וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ.** פֵּרוּשׁ פְּרִי הַקָּצוּב בְּכֹחָהּ לַעֲשׂוֹת, שֶׁהֲגַם שֶׁנִּרְאֶה פְּרִי הָאָרֶץ לֹא נִשְׁעַר כִּי זֶה הוּא כֹּחַ הָאָרֶץ וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁהֲלֹא תִּמְצָא (כְּתֻבּוֹת קי״ב.) שֶׁגָּעַר הֶחָכָם בָּאָרֶץ וְעָצְרָה כֹּחָהּ וְלֹא נָתְנָה פִּרוֹתֶיהָ אַחַר כָּךְ כַּסֵּדֶר הָרִאשׁוֹן, וְהָרוֹאֶה פֵּרוֹתֶיהָ אַחַר גַּעֲרָתוֹ לֹא קָדֵם יַחְשֹׁב כִּי הוּא זֶה כֹּחָהּ: **וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע.** אוּלַי כִּי לְצַד שֶׁאָמַר וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ שֶׁהוּא בַּגְּבוּל הָאַחֲרוֹן בְּשֵׁמֶן הַפֵּרוֹת וְטַעַם הַפֵּרוֹת, לְצַד זֶה אֵין אָדָם יָכוֹל לֶאֱכֹל מֵהֶם כְּדֵי שְׂבִיעָה, וְזֶה הוּא מִדְּבָרִים הַנִּרְגָּשִׁים כְּפִי הַטֶּבַע, לָזֶה הִבְטִיחָם ה׳ כִּי יִהְיוּ הַפֵּרוֹת בְּאֹפֶן שֶׁיֹּאכְלוּ מֵהֶם לִשֹּׂבַע: **וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח וְגוֹ׳.** וַהֲגַם שֶׁכְּבָר אָמַר בַּפָּסוּק שֶׁלְּפָנֵי זֶה וִישַׁבְתֶּם עַל הָאָרֶץ לָבֶטַח חָזַר לוֹמַר כֵּן, לְהַבְטִיחַ שֶׁלֹּא יְסוֹבֵב הַפְּלָגַת שֶׁבַח הַפֵּרוֹת לָבוֹא עֲלֵיהֶם שׁוֹדֵד, וְלָזֶה דִּקְדֵּק לוֹמַר בְּפָסוּק רִאשׁוֹן וִישַׁבְתֶּם עַל הָאָרֶץ לוֹמַר שֶׁהַבְטָחָה זוֹ הִיא עַל חִמּוּד הָאָרֶץ, וְהַבְטָחָה שְׁנִיָּה עַל חִמּוּד פֵּרוֹתֶיהָ, וּבָזֶה נִמְצְאוּ בְּטוּחִים עַל הָאָרֶץ וְעַל פֵּרוֹתֶיהָ:

כ) **וְכִי תֹאמְרוּ וְגוֹ׳.** פֹּשֵׁט הַכָּתוּב הוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל, וּלְצַד שֶׁיֵּשׁ בְּמַשְׁמָעוּת מַאֲמָר זֶה ב׳ דְּרָכִים, הָא׳ הוּא טַעַם שְׁלִילוּת הָרָצוֹן בְּדָבָר זֶה שֶׁלֹּא יִזְרְעוּ וְכוּ׳ שֶׁאִם כֵּן מַה נֹּאכַל וּבְהֶכְרֵחַ לִזְרֹעַ לְחַיּוֹתֵנוּ עַל הָאֲדָמָה, וְדֶרֶךְ ב׳ הוּא שְׁאֵלָה עַל הַנִּסְבָּב מִקִּיּוּם מִצְוָה זוֹ מַה נֹּאכַל כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִזְרָע, לָזֶה בָּא הַכָּתוּב וּפֵרֵשׁ הַכַּוָּנָה בְּמַאֲמַר מַה נֹּאכַל בַּמֶּה שֶׁגָּמַר אֹמֶר הֵן לֹא נִזְרָע וְגוֹ׳ פֵּרוּשׁ לֹא שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים מַה נֹּאכַל לָתֵת טַעַם לִשְׁלִילוּת קִיּוּם מִצְוָה זוֹ אֶלָּא הֵן אָנוּ מְקַבְּלִים לֹא נִזְרָע וְגוֹ׳ אֶלָּא כְּבֵן שֶׁאוֹמֵר לִפְנֵי אָבִיו מַה נֹּאכַל אָז וְצִוִּיתִי וְגוֹ׳, אֲבָל אִם תִּהְיֶה כַּוָּנָתָם בְּמַאֲמַר מַה נֹּאכַל לַדֶּרֶךְ הָרִאשׁוֹן אָז לֹא יָצוּ ה׳ אִתָּם אֶת הַבְּרָכָה:

כא) **וְצִוִּיתִי אֶת בִּרְכָתִי וְגוֹ׳.** בְּרָכָה זוֹ אֵינָהּ בַּצּוֹמֵחַ שֶׁכְּבָר הִבְטִיחַ וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ שֶׁהוּא גְּבוּל שֶׁגָּבַל ה׳ בְּכֹחָהּ, אֶלָּא שֶׁמַּבְטִיחַ בִּרְכַּת הַתְּבוּאָה כְּכַד קֶמַח הַצָּרְפִית (מְלָכִים א׳ י״ז) וּכְשֶׁמֶן אֵשֶׁת עוֹבַדְיָה (מ״ב ד׳), וְהוּא שֶׁדִּקְדֵּק לוֹמַר וְעָשָׂת אֶת הַתְּבוּאָה פֵּרוּשׁ הַבְּרָכָה שֶׁיָּצוּ ה׳ תַּעֲשֶׂה רִבּוּי בַּתְּבוּאָה כְּדֵי שֶׁתַּסְפִּיק לְג׳ שָׁנִים הֲגַם שֶׁהָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ כְּמִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה, צֵא וּלְמַד מִקַּב חִטִּים שֶׁבָּעֲלִיָּה

בִּמְצִיאוּת. לָכֵן נֶאֱמַר "**לִשְׁלֹשׁ** הַשָּׁנִים", שֶׁכֵּן הַצֹּרֶךְ לְתֶרֶץ קֻשְׁיָא ("מַה נֹּאכַל") קַיָּם רַק בְּדַרְגַּת 'שְׁמִטָּה', וְאִלּוּ בְּדַרְגַּת 'יוֹבֵל' אֵין מִלְּכַתְּחִלָּה מָקוֹם לְקֻשְׁיָא כְּלָל. **אור החיים**

(כג) **וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי־לִי הָאָרֶץ כִּי־גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי:**

כג וְאַרְעָא לָא תִזְדַּבַּן לַחֲלוּטִין אֲרֵי דִילִי אַרְעָא אֲרֵי דַיָּרִין וְתוֹתָבִין אַתּוּן קֳדָמָי:

רס״י ◄ **וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר•** (ת״כ) לִתֵּן 'לָאו' עַל חֲזָרַת שָׂדוֹת לַבְּעָלִים בַּיּוֹבֵל, שֶׁלֹּא יְהֵא הַלּוֹקֵחַ כּוֹבְשָׁהּ. **לִצְמִתֻת•** לִפְסִיקָה, לִמְכִירָה פְּסוּקָה עוֹלָמִית. **כִּי־לִי הָאָרֶץ•** (ת״כ) אַל תֵּרַע עֵינְךָ בָּהּ, שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְּךָ.

(כד) **וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזָּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ: ס**

כד וּבְכֹל אַרְעָא אַחֲסָנָתְכוֹן פֵּרְקָנָא תִּתְּנוּן לְאַרְעָא:

רס״י ◄ **וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזָּתְכֶם•** (ת״כ) לְרַבּוֹת בָּתִּים וְעֶבֶד עִבְרִי, וְדָבָר זֶה מְפֹרָשׁ בְּקִדּוּשִׁין בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן (דף כא). וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ, סָמוּךְ לַפָּרָשָׁה שֶׁלְּאַחֲרָיו, שֶׁהַמּוֹכֵר אֲחֻזָּתוֹ רַשַּׁאי לְגָאֳלָהּ לְאַחַר שְׁתֵּי שָׁנִים, אוֹ הוּא אוֹ קְרוֹבוֹ, וְאֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לְעַכֵּב.

◆ יום רביעי ז׳ אייר ◆

(כה) **כִּי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹאֲלוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו וְגָאַל אֵת מִמְכַּר אָחִיו:**

כה אֲרֵי יִתְמַסְכַּן אָחוּךְ וִיזַבֵּן מֵאַחֲסָנָתֵהּ וְיֵיתֵי פָּרִיקֵהּ דְּקָרִיב לֵהּ וְיִפְרוֹק יָת זְבִינֵי אֲחוּהִי:

רס״י ◄ **כִּי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר•** (ת״כ) מְלַמֵּד, שֶׁאֵין אָדָם רַשַּׁאי לִמְכֹּר שָׂדֵהוּ אֶלָּא מֵחֲמַת דֹּחַק עֹנִי. **מֵאֲחֻזָּתוֹ•** וְלֹא כֻּלָּהּ, לִמְדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁיְּשַׁיֵּר שָׂדֶה לְעַצְמוֹ. **וְגָאַל אֵת מִמְכַּר אָחִיו•** (ת״כ) וְאֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לְעַכֵּב. **אור החיים**

(כו) **וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ גֹאֵל וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ:**

כו וּגְבַר אֲרֵי לָא יְהֵי לֵהּ פָּרִיק וְתַדְבֵּק יְדֵהּ וְיַשְׁכַּח כְּמִסַּת פֵּרְקָנֵהּ:

רס״י ◄ **וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ גֹאֵל•** (קידושין שם. ת״כ) וְכִי יֵשׁ לְךָ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ גוֹאֲלִים? אֶלָּא גוֹאֵל שֶׁיּוּכַל לִגְאֹל מִמְּכָרוֹ. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(תַּעֲנִית כ״ד.), וְעַיֵּן מַה שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בַּפָּסוּק וְכִי יֵשׁ לִי כֹּל (בְּרֵאשִׁית ל״ג י״א):

לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים. פְּשַׁט הַכָּתוּב הוּא לַשָּׁנָה עַצְמָהּ שֶׁהִיא שִׁשִּׁית וּשְׁנַת שְׁבִיעִית וְשָׁנָה שְׁמִינִית, עַל זֶה הַדֶּרֶךְ מֵחֹדֶשׁ סִיוָן שֶׁל שָׁנָה ו׳ עַד חֹדֶשׁ סִיוָן שֶׁל ז׳ וְשֶׁל ח׳ הֲרֵי ב׳ שָׁנִים וּמֵחֹדֶשׁ סִיוָן שֶׁל ח׳ עַד סִיוָן שֶׁל תְּשִׁיעִית הֲרֵי ג׳ שָׁנִים, וְהוּא מַאֲמַר הַכָּתוּב **עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית** וְלֹא עַד תְּחִלָּתָהּ שֶׁל ט׳ אֶלָּא עַד בּוֹא תְּבוּאָתָהּ הֲרֵי ג׳ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם, וְהֶצְרֵךְ הַכָּתוּב לְפָרֵשׁ לְבַל תַּחֲשֹׁב שֶׁמִּקְצַת שָׁנָה חָשׁוּב שָׁנָה:

כב) **וּזְרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה וְגוֹ׳.** הֵצֶרֵךְ לוֹמַר כֵּן, מִצַּד שֶׁאָמַר וְעָשָׂת אֶת הַתְּבוּאָה לְג׳ שָׁנִים חָשׁ שֶׁיֹּאמַר הָאוֹמֵר אִם שָׁנָה שְׁמִינִית בַּת זְרִיעָה הִיא לָמָּה יַעֲשֶׂה גַּם כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה תְּבוּאַת שָׁנָה ו׳ עוֹשֶׂה לִשְׁמִינִית, לָזֶה גָּמַר אֹמֶר וּזְרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִית, וְנָתַן טַעַם לְבִרְכַּת תְּבוּאַת שָׁנָה ו׳ צָרְכֵי שָׁנָה שְׁמִינִית שֶׁהוּא מִטַּעַם וַאֲכַלְתֶּם מִן הַתְּבוּאָה יָשָׁן וְלֹא חָדָשׁ שֶׁתֹּאכְלוּ שָׁנָה שְׁמִינִית תְּבוּאָה יָשָׁן וְלֹא חָדָשׁ כִּי הַיָּשָׁן מְשֻׁבָּח לַבְּרִיּוֹת יוֹתֵר מִן הֶחָדָשׁ (ב״ב צ״א:) כַּיָּדוּעַ, וּכְרַחֵם אָב עַל בָּנִים יְרַחֵם ה׳ עַל עַמּוֹ:

כה) **כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ וְגוֹ׳.** פָּרָשָׁה זוֹ תִּרְמֹז עִנְיָן גָּדוֹל וְהֶעָרָה לְיוֹשְׁבֵי תֵּבֵל, כִּי יָמוּךְ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (קֹהֶלֶת י׳ י״ח) בַּעֲצַלְתַּיִם יִמַּךְ הַמְּקֶרֶה, וְאָמְרוּ ז״ל (תַּעֲנִית ז׳:) עֲשִׂיתֶם לְאוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (תְּהִלִּים ק״ד) הַמְּקֶרֶה בַּמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו מָךְ, כִּי כְּשֶׁהַתַּחְתּוֹנִים מַטִּין מִדֶּרֶךְ הַטּוֹב מִסְתַּלְּקִים הַהַשְׁפָּעוֹת וּמִתְמַסְכֵּן עַמּוּד הַקְּדֻשָּׁה, כִּי הָעִקָּר תָּלוּי בְּהַתַּחְתּוֹנִים, וְאָמַר **וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ** יִרְצֶה עַל הַמַּשְׂכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר הוּא אֲחֻזָּתוֹ יִתְ׳ שֶׁבּוֹ הִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ וּבְעֲוֹנוֹתֵינוּ נִמְכַּר הַבַּיִת בְּיַד הָאֻמּוֹת, וּכְמַאֲמָרָם ז״ל (מִדְרַשׁ תְּהִלִּים ע״ט) בְּפֵרוּשׁ פָּסוּק מִזְמוֹר לְאָסָף בָּאוּ גוֹיִם וְגוֹ׳, וְהוֹדִיעַ הַכָּתוּב כִּי גְּאֻלָּתוֹ הִיא בְּיַד הַצַּדִּיק אֲשֶׁר יִהְיֶה קָרוֹב לֵהּ׳ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (לְעֵיל י׳ ג׳) בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ הוּא יִגְאַל מִמְּכַר אָחִיו, כִּי הָאָדוֹן ב״ה יִקְרָא לַצַּדִּיקִים אָח כְּבִיָכוֹל דִּכְתִיב (תְּהִלִּים קכ״ב) לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי, וְהַגְּאֻלָּה תִּהְיֶה בְּהָעִיר לִבּוֹת בְּנֵי אָדָם וְיֹאמַר לָהֶם הַטּוֹב לָכֶם כִּי תֵּשְׁבוּ חוּץ גּוֹלִים מֵעַל שֻׁלְחַן אֲבִיכֶם וּמַה יֶּעֱרַב לָכֶם הַחַיִּים בָּעוֹלָם זוּלַת הַחֶבְרָה הָעֶלְיוֹנָה אֲשֶׁר הֱיִיתֶם סְמוּכִים סָבִיב לְשֻׁלְחַן אֲבִיכֶם הוּא אֱלֹהֵי עוֹלָם ב״ה לָעַד, וְיִמָּאֵס בְּעֵינָיו תַּאֲוַת הַנִּדְמִים וְיָעִירֵם בַּחֵשֶׁק הָרוּחָנִי גַּם נִרְגָּשׁ לְבַעַל נֶפֶשׁ כָּל חַי עַד אֲשֶׁר יֵיטִיבוּ מַעֲשֵׂיהֶם, וּבְזֶה יִגְאַל ה׳ מִמְּכָרוֹ, וְעַל זֶה יַתְּידִין לִתֵּן אֶת הַדִּין כָּל אֲדוֹנֵי הָאָרֶץ גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל וּמֵהֶם יְבַקֵּשׁ ה׳ עֶלְבּוֹן הַבַּיִת הֶעָלוּב:

כו) **וְאוֹמְרוֹ וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֹאֵל.** עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (סַנְהֶדְרִין צ״ג.) אֵין אִישׁ אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דִּכְתִיב (שְׁמוֹת ט״ו ג׳) ה׳ אִישׁ מִלְחָמָה, כְּשֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ גוֹאֵל כִּי אֵין אִישׁ שָׂם עַל לֵב אֵין מְנַהֵל וְאֵין מַחֲזִיק בְּיַד אִמָּה יִשְׂרָאֵלִית לְהַשִּׁיבָהּ אֶל אָבִיהָ, אַל תֹּאמַר כִּי ח״ו אֲבֵדָה תִּקָּוָה, אֶלָּא וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְּאֻלָּתוֹ, אָמְרוּ ז״ל (סַנְהֶדְרִין צ״ח) כִּי הַיִּסּוּרִין וְהַגָּלוּת הֵם תִּקּוּן הָאֻמָּה לְהַכְשִׁירָהּ, וְהוּא מַה שֶּׁרָמַז **וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ** עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (דְּבָרִים ב׳ ט״ו) יַד ה׳ הָיְתָה בָּם

(כז) **וְחִשַּׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהֵשִׁיב אֶת־הָעֹדֵף לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃**

כז וִיחַשֵּׁב יָת שְׁנֵי זְבִינוּהִי וְיָתֵב יָת מוֹתָרָא לְגֻבַר דִּי זַבֵּן לֵהּ וִיתוּב לְאַחֲסַנְתֵּהּ׃

רש״י◄ **וְחִשַּׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ•** כַּמָּה שָׁנִים הָיוּ עַד הַיּוֹבֵל? כָּךְ וְכָךְ; וּבְכַמָּה מְכַרְתִּיהָ לְךָ? בְּכָךְ וְכָךְ; עָתִיד הָיִיתָ לְהַחֲזִירָהּ בַּיּוֹבֵל, נִמְצֵאתָ קוֹנֶה מִסְפַּר הַתְּבוּאוֹת כְּפִי חֶשְׁבּוֹן שֶׁל כָּל שָׁנָה – אָכַלְתָּ אוֹתָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ אַרְבַּע, הוֹצֵא אֶת דְּמֵיהֶן מִן הַחֶשְׁבּוֹן וְטֹל אֶת הַשְּׁאָר. וְזֶהוּ: **וְהֵשִׁיב אֶת־הָעֹדֵף•** בִּדְמֵי הַמִּקָּח עַל הָאֲכִילָה שֶׁאָכַל, וְיִתְּנֵם לַלּוֹקֵחַ. **לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ•** הַמּוֹכֵר הַזֶּה שֶׁבָּא לְגָאֳלָהּ. אור החיים

(כח) **וְאִם לֹא־מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃ ס**

כח וְאִם לָא תַשְׁכַּח יְדֵהּ כְּמִסַּת אֲתֵב לֵהּ וִיהֵי זְבִינוּהִי בִּידָא דִּזְבַן יָתֵהּ עַד שַׁתָּא דְּיוֹבֵלָא וְיִפּוֹק בְּיוֹבֵלָא וִיתוּב לְאַחֲסַנְתֵּהּ׃

רש״י◄ **דֵּי הָשִׁיב לוֹ•** (ערכין ל) מִכָּאן, שֶׁאֵינוֹ גּוֹאֵל לַחֲצָאִין. **עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל•** (ת״כ) שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְתוֹךְ אוֹתָהּ שָׁנָה כְּלוּם, שֶׁהַיּוֹבֵל מְשַׁמֵּט בִּתְחִלָּתוֹ. אור החיים

◆ יום חמישי ח׳ אייר ◆

(כט) **וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹּר בֵּית־מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד־תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ׃**

כט וּגְבַר אֲרֵי יְזַבֵּן בֵּית מוֹתַב קַרְתָּא מַקְּפָא שׁוּר וּתְהֵי פֻרְקָנֵהּ עַד מִשְׁלַם שַׁתָּא דִּזְבִינוּהִי עִדָּן בְּעִדָּן תְּהֵי פֻרְקָנֵהּ׃

רש״י◄ **בֵּית־מוֹשַׁב עִיר־חוֹמָה•** (ת״כ) בַּיִת בְּתוֹךְ עִיר הַמֻּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן. **וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ•** לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּשָׂדֶה שֶׁיָּכוֹל לְגָאֳלָהּ מִשְּׁתֵּי שָׁנִים וְאֵילָךְ כָּל זְמַן שֶׁיִּרְצֶה, וּבְתוֹךְ שְׁתֵּי שָׁנִים הָרִאשׁוֹנִים אֵינוֹ יָכוֹל לְגָאֳלָהּ, הֵצְרַךְ לְפָרֵשׁ בָּזֶה שֶׁהוּא חִלּוּף, שֶׁאִם רוֹצֶה לִגְאֹל בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה, גּוֹאֲלָהּ, וּלְאַחַר מִכָּאן אֵינוֹ גּוֹאֲלָהּ. **וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ•** שֶׁל בַּיִת. **יָמִים•** יְמֵי שָׁנָה שְׁלֵמָה קְרוּיִים יָמִים, וְכֵן (בראשית כד נח): ״תֵּשֶׁב הַנַּעֲרָה אִתָּנוּ יָמִים״.

(ל) **וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּעִיר אֲשֶׁר־לוֹ חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל׃**

ל וְאִם לָא יִתְפְּרַק עַד מִשְׁלַם לֵהּ שַׁתָּא שְׁלֻמְתָּא וִיקוּם בֵּיתָא דִּי בְקַרְתָּא דִּי לֵהּ שׁוּרָא לַחֲלוּטִין לְדִי זְבַן יָתֵהּ לְדָרוֹהִי לָא יִפּוֹק בְּיוֹבֵלָא׃

רש״י◄ **וְקָם הַבַּיִת וְגוֹ׳ לַצְּמִיתֻת•** יָצָא מִכֹּחוֹ שֶׁל מוֹכֵר וְעָמַד בְּכֹחוֹ שֶׁל קוֹנֶה. [**אֲשֶׁר־לֹא חֹמָה•** ״לוֹ״ קָרֵינַן, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ עַכְשָׁו, הוֹאִיל וְהָיְתָה לוֹ קֹדֶם לָכֵן, וְ״עִיר״, נְקֵבָה הִיא, וְהֵצְרַךְ לִכְתֹּב ״לָהּ״, אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁצָּרִיךְ לִכְתֹּב ״לֹא״ בִּפְנִים, תִּקְּנוּ ״לוֹ״ בַּמָּסֹרֶת; זֶה נוֹפֵל עַל זֶה]. **לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל•** אָמַר רַב סַפְּרָא: [אַף] אִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, לֹא יֵצֵא.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שֶׁהִיא מִדַּת הַגְּבוּרָה הַחוֹבֶטֶת בָּאֱמָה בַּגְּלוּת הַמַּר, וּבְאֶמְצָעוּת זֶה יַשִּׂיג לִמְצֹא כְּדֵי גְּאֻלַּת הַבַּיִת:

כז) **וְאוֹמְרוֹ וְחִשַּׁב וְגוֹ׳.** הִנֵּה לְצַד שֶׁהַמֶּכֶר הוּא בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ כְּאוֹמְרוֹ (יְשַׁעְיָה נ׳ א׳) הֵן בַּעֲוֹנוֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם וְהָעָוֹן הוּא חוֹב עַל הָאָדָם, בִּשְׁעַת קְרִיעַת הַשְּׁטָר צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת חֶשְׁבּוֹן הַחוֹב שֶׁעָלָיו וְלִפְרֹעַ הַנִּשְׁאָר, וְהוּא אוֹמְרוֹ **וְחִשַּׁב אֶת שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ** הַשָּׁנִים שֶׁנִּשְׁאָר הַבַּיִת מָכוּר וְיִתְנַכֶּה לְפִי שִׁעוּר הַשָּׁנִים מֵעֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, **וְהֶעֹדֵף** יָשִׁיב עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (יוֹמָא פ״ו:) בְּמִשְׁפְּטֵי הַתְּשׁוּבָה וְתִקּוּנֶיהָ תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל אִם אָדָם נֶהֱנֶה מֵהָעָוֹן יְסַגֵּף עַצְמוֹ כְּשִׁעוּר מַה שֶּׁנֶּהֱנָה מֵהַחֵטְא וּבָזֶה יִפְרַע חוֹבוֹ, וּכְמוֹ כֵן יַעֲשֶׂה אָדוֹן הָעוֹלָם כְּשֶׁיִּתְקָרֵב זְמַן הַגְּאֻלָּה, וְהוּא מַאֲמָרָם ז״ל (סַנְהֶדְרִין צ״ח) שֶׁיִּהְיוּ חֲבָלֵי מָשִׁיחַ, וּבָזֶה **וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ** פֵּרוּשׁ חוֹזֵר אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, גַּם עַל יִשְׂרָאֵל עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (דְּבָרִים ל׳ ג׳) וְשָׁב ה׳ אֶת שְׁבוּתְךָ וְאָמְרוּ ז״ל (מְגִלָּה כ״ט.)

יָשִׁיב לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא **וְשָׁב וְגוֹ׳:**

כח) **וְאוֹמְרוֹ וְאִם לֹא מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב.**

פֵּרוּשׁ אִם יִרְאֶה הָאָדוֹן כִּי אֵין כֹּחַ בָּעָם לִסְבֹּל חֲבָלִים עוֹד וְרַבּוּ חוֹבוֹתֵיהֶם לִמַּעְלָה רֹאשׁ וְאָפַס בָּהֶם כֹּחַ הַסֵּבֶל, **וְהָיָה מִמְכָּרוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל** שֶׁהוּא זְמַן הַמֻּגְבָּל לַגְּאֻלָּה בְּעִתָּהּ, **וְאָז וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ** כִּי קֵץ הַגָּלוּת יֶשְׁנוֹ אֲפִלּוּ יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל רְשָׁעִים גְּמוּרִים ח״ו:

כט) **וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר.** אַחַר שֶׁאָמַר עִנְיַן מֶכֶר הַבַּיִת חָזַר הַכָּתוּב לָתֵת טַעַם לַדָּבָר אֵיךְ יִהְיֶה הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁיִּמְכֹּר ה׳ אֲחֻזָּתוֹ בֵּית הַבְּחִירָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאִישׁ זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, **כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב** פֵּרוּשׁ בֵּית שֶׁבּוֹ מוֹשַׁב אֱלֹהִים זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, עִיר חוֹמָה זוֹ יְרוּשָׁלַיִם דִּכְתִיב (תְּהִלִּים קכ״ה) יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סָבִיב לָהּ, אָמַר הַטַּעַם הוּא **וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ** שֶׁבְּאֶמְצָעוּת זֶה אַדְרַבָּה נִגְאָל, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (מִדְרַשׁ תְּהִלִּים ע״ט) בַּפָּסוּק מִזְמוֹר לְאָסָף וְגוֹ׳ שֶׁהִשְׁלִיךְ ה׳ חֲמָתוֹ עַל עֵצִים וַאֲבָנִים שֶׁזּוּלַת זֶה לֹא הָיָה נִשְׁאָר מִיִּשְׂרָאֵל שָׂרִיד וּפָלִיט וְאִם אֵין יִשְׂרָאֵל אֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְלֹא יְרוּשָׁלַיִם, לָזֶה **וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ** שֶׁל עַם וּגְאֻלַּת הַבַּיִת כִּי יֵשׁ תִּקְוָה וְשָׁבוּ בָּנִים לִגְבוּלָם:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יב עמ׳ 97)

שָׁנָה תְּמִימָה (כה, ל) **לְהָבִיא חֹדֶשׁ הָעִבּוּר** (ערכין ט, ג) וְהֵינוּ, שֶׁבִּתְמִימוּת יֵשׁ שְׁנֵי עִנְיָנִים. **א.** תְּמִימוּת כִּפְשׁוּטָהּ, שְׁלֵמוּת בְּלִי חִסָּרוֹן; תְּמִים בְּנִגּוּד לְבַעַל מוּם. **ב.** תְּמִימוּת הַמּוֹסִיפָה מַעֲלָה בַּדָּבָר, אַף שֶׁאֵין הַדָּבָר חָסֵר גַּם בְּלִי מַעֲלָה זוֹ. וְזוֹהִי הַתְּמִימוּת שֶׁל 'שָׁנָה תְּמִימָה': גַּם בְּלִי הַחֹדֶשׁ הַנּוֹסָף הִיא נִקְרֵאת 'שָׁנָה', אֲבָל חֹדֶשׁ הָעִבּוּר מוֹסִיף בָּהּ 'תְּמִימוּת'.

(לא) **וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חוֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ וּבַיֹּבֵל יֵצֵא:**

לא **וּבָתֵּי** פַּצְחַיָּא דִּי לֵית לְהוֹן שׁוּר מַקַּף סְחוֹר סְחוֹר עַל חֲקַל אַרְעָא יִתְחַשַּׁב פֻּרְקָנָא תְּהֵי לֵהּ וּבְיוֹבֵלָא יִפּוֹק:

רש״י ◄ **וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ״פַּצְחַיָּא״, עֲיָרוֹת פְּתוּחוֹת מֵאֵין חוֹמָה, וְיֵשׁ הַרְבֵּה בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ (יהושע יג כח): ״הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶם״; (בראשית כה טז) ״בְּחַצְרֵיהֶם וּבְטִירֹתָם״. **עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב** • הֲרֵי הֵן כַּשָּׂדוֹת הַנִּגְאָלִים עַד הַיּוֹבֵל וְיוֹצְאִין בַּיּוֹבֵל לַבְּעָלִים – אִם לֹא נִגְאֲלוּ. **גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ** • (ת״כ) מִיָּד אִם יִרְצֶה, וּבָזֶה יָפֶה כֹּחוֹ מִכֹּחַ שָׂדוֹת, שֶׁהַשָּׂדוֹת אֵין נִגְאָלוֹת עַד שְׁתֵּי שָׁנִים. **וּבַיֹּבֵל יֵצֵא** • בְּחִנָּם.

(לב) **וְעָרֵי הַלְוִיִּם בָּתֵּי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם:**

לב **וְקִרְוֵי** לֵיוָאֵי בָּתֵּי קִרְוֵי אַחֲסָנָתְהוֹן פֻּרְקַן עָלָם תְּהֵי לְלֵיוָאֵי:

רש״י ◄ **וְעָרֵי הַלְוִיִּם** • אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה עִיר שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם. **גְּאֻלַּת עוֹלָם** • גּוֹאֵל מִיָּד אֲפִלּוּ לִפְנֵי שְׁתֵּי שָׁנִים, אִם מָכְרוּ שָׂדֶה מִשְּׂדוֹתֵיהֶם הַנְּתוּנוֹת לָהֶם בְּאַלְפַּיִם אַמָּה סְבִיבוֹת הֶעָרִים, אוֹ אִם מָכְרוּ בַּיִת בְּעִיר חוֹמָה, גּוֹאֲלִין לְעוֹלָם וְאֵינוֹ חָלוּט לְסוֹף שָׁנָה.

(לג) **וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן־הַלְוִיִּם וְיָצָא מִמְּכַר־בַּיִת וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בַּיֹּבֵל כִּי בָּתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם הִוא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

לג **וְדִי** יִפְרוֹק מִן לֵיוָאֵי וְיִפּוֹק זְבִין בֵּיתָא וְקַרְתָּא אַחֲסָנָתֵהּ בְּיוֹבֵלָא אֲרֵי בָּתֵּי קִרְוֵי לֵיוָאֵי הִיא אַחֲסָנָתְהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש״י ◄ **וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן־הַלְוִיִּם** • וְאִם יִקְנֶה בַּיִת אוֹ עִיר מֵהֶם. **וְיָצָא בַּיֹּבֵל** • אוֹתוֹ מִמְּכַר שֶׁל בַּיִת אוֹ שֶׁל עִיר, וְיָשׁוּב לַלֵּוִי שֶׁמָּכְרוֹ, וְלֹא יִהְיֶה חָלוּט כִּשְׁאָר בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּ״גְּאֻלָּה״ זוֹ, לְשׁוֹן מְכִירָה. דָּבָר אַחֵר: לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: ״גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם״, יָכוֹל לֹא דִּבֵּר הַכָּתוּב אֶלָּא בְּלוּקַח יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָה בַּיִת בְּעָרֵי הַלְוִיִּים, אֲבָל לֵוִי שֶׁקָּנָה מִלֵּוִי יִהְיֶה חָלוּט? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן־הַלְוִיִּם״, אַף הַגּוֹאֵל מִיַּד לֵוִי, גּוֹאֵל גְּאֻלַּת עוֹלָם. **וְיָצָא מִמְּכַר־בַּיִת** • הֲרֵי זוֹ מִצְוָה אַחֶרֶת, וְאִם לֹא גְּאָלָהּ, יוֹצְאָה בַּיּוֹבֵל, וְאֵינוֹ נֶחֱלָט לְסוֹף שָׁנָה כְּבַיִת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. **כִּי בָּתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם הִיא אֲחֻזָּתָם** • לֹא הָיָה לָהֶם נַחֲלַת שָׂדוֹת וּכְרָמִים, אֶלָּא עָרִים לָשֶׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם, לְפִיכָךְ הֵם לָהֶם בִּמְקוֹם שָׂדוֹת, וְיֵשׁ לָהֶם גְּאֻלָּה כְּשָׂדוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵּפָקַע נַחֲלָתָם מֵהֶם.

(לד) **וּשְׂדֵה מִגְרַשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם הִוא לָהֶם:**

לד **וַחֲקַל** רְוַח קִרְוֵיהוֹן לָא יִזְדַּבָּן אֲרֵי אַחֲסָנַת עָלָם הוּא לְהוֹן:

רש״י ◄ **וּשְׂדֵה מִגְרַשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר** • מֻכָּר גִּזְבָּר, שֶׁאִם הִקְדִּישׁ בֶּן לֵוִי אֶת שָׂדֵהוּ וְלֹא גְּאָלָהּ, וּמְכָרָהּ גִּזְבָּר, אֵינָהּ יוֹצְאָה לַכֹּהֲנִים בַּיּוֹבֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל (ויקרא כז כ): ״וְאִם־מָכַר אֶת־הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר לֹא־יִגְאַל עוֹד״, אֲבָל בֶּן לֵוִי גּוֹאֵל לְעוֹלָם.

(לה) **וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחָי עִמָּךְ:**

לה **וַאֲרֵי** יִתְמַסְכַּן אָחוּךָ וּתְמוּט יְדֵהּ עִמָּךְ וְתַתְקֵף בֵּהּ דַּיָּר וְתוֹתָב וִיחֵי עִמָּךְ:

רש״י ◄ **וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ** • (ת״כ) אַל תַּנִּיחֵהוּ שֶׁיֵּרֵד וְיִפֹּל וְיִהְיֶה קָשֶׁה לַהֲקִימוֹ, אֶלָּא חַזְּקֵהוּ מִשְּׁעַת מוֹטַת הַיָּד, לְמַה זֶּה דּוֹמֶה? לְמַשָּׂאוֹ שֶׁעַל הַחֲמוֹר; עוֹדֵהוּ עַל הַחֲמוֹר, אֶחָד תּוֹפֵס בּוֹ וּמַעֲמִידוֹ; נָפַל לָאָרֶץ, חֲמִשָּׁה אֵין מַעֲמִידִין אוֹתוֹ. **גֵּר וְתוֹשָׁב** • אַף אִם הוּא גֵּר אוֹ תּוֹשָׁב, וְאֵיזֶהוּ תּוֹשָׁב? כָּל שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת אֱלִילִים וְאוֹכֵל נְבֵלוֹת. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לה) **וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וְגוֹ׳.** פָּרָשָׁה זוֹ תָּעִיר הָאָדָם עַל רוּחַ ה׳ אֶחֵינוּ אֲשֶׁר שָׁכֵן בְּתוֹכֵנוּ, וְאָמַר כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ שֶׁהוּא רוּחַ הַחַיִּים אֲשֶׁר נָטַע בְּתוֹכֵנוּ לְחַיּוֹתֵנוּ, אִם רָאָה הָאָדָם כִּי לֹא הֵאִיר בַּתּוֹרָה וְלֹא בַּמִּצְוֹת כִּי אֵין עָנִי כִּי אִם מִן הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וּמָטָה

(לו) אַל־תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ׃

לו לָא תִּסַּב מִנֵּהּ חִבּוּלְיָא וְרִבִּיתָא וְתִדְּחַל מֵאֱלָהָךְ וִיחֵי אָחוּךָ עִמָּךְ׃

רש״י ◄ **נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית** • חַד שַׁוִּינְהוּ רַבָּנָן, וְלַעֲבֹר עָלָיו בִּשְׁנֵי לָאוִין. **וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ** • לְפִי שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם נִמְשֶׁכֶת אַחַר הָרִבִּית וְקָשֶׁה לִפְרֹשׁ הֵימֶנּוּ, וּמוֹרֶה לְעַצְמוֹ הֶתֵּר בִּשְׁבִיל מְעוֹתָיו שֶׁהָיוּ בְּטֵלוֹת אֶצְלוֹ, הֵצְרַךְ לוֹמַר: ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״, (ב״מ סב) אוֹ הַתּוֹלֶה מְעוֹתָיו בְּנָכְרִי כְּדֵי לְהַלְווֹתָם לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, הֲרֵי זֶה דָּבָר הַמָּסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, לְכָךְ הֵצְרַךְ לוֹמַר: ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״.

(לז) אֶת־כַּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא־תִתֵּן אָכְלֶךָ׃ אור החיים

לז יָת כַּסְפָּךְ לָא תִתֵּן לֵהּ בְּחִבּוּלְיָא וּבְרִבִּיתָא לָא תִתֵּן מֵיכְלָךְ׃

(לח) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֶת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים׃ ס

לח אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּקִית יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם לְמִתַּן לְכוֹן יָת אַרְעָא דִּכְנַעַן לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהּ׃

רש״י ◄ **אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי וְגוֹ׳** • וְהִבְחַנְתִּי בֵּין בְּכוֹר לְשֶׁאֵינוֹ בְּכוֹר, אַף אֲנִי יוֹדֵעַ וְנִפְרָע מִן הַמַּלְוֶה מָעוֹת לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית וְאוֹמֵר: ״שֶׁל נָכְרִי הֵם״. דָּבָר אַחֵר: ״אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם״, עַל מְנָת שֶׁתְּקַבְּלוּ עֲלֵיכֶם מִצְוֹתַי, אֶפְלוּ הֵן כְּבֵדוֹת עֲלֵיכֶם. **לָתֶת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן** • בִּשְׂכַר שֶׁתְּקַבְּלוּ מִצְוֹתַי. **לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים** • (ת״כ) שֶׁכָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲנִי לוֹ לֵאלֹהִים, וְכָל הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה, כְּעוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ח עמ׳ 97)

וַאֲפִלּוּ הֵן כְּבֵדוֹת עֲלֵיכֶם (רש״י כה, לח) לְרַשִׁ״י הִקְשָׁה: הֲרֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיא הַיְסוֹד לְקִיּוּם כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה כֻּלָּן, וּמַדּוּעַ הִיא מְזֻכֶּרֶת לְגַבֵּי אִסּוּר רִבִּית דַּוְקָא. וּכְדֵי לְתָרֵץ שְׁאֵלָה זוֹ מוֹסִיף ״וַאֲפִלּוּ הֵן כְּבֵדוֹת עֲלֵיכֶם״.

◆ יום שישי ט׳ אייר ◆

(לט) וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר־לָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד׃

לט וַאֲרֵי יִתְמַסְכַּן אָחוּךָ עִמָּךְ וְיִזְדַּבַּן לָךְ לָא תִּפְלַח בֵּהּ פֻּלְחַן עַבְדִּין׃

רש״י ◄ **עֲבֹדַת עָבֶד** • עֲבוֹדָה שֶׁל גְּנַאי, שֶׁיְּהֵא נִכָּר בָּהּ כְּעֶבֶד: שֶׁלֹּא יוֹלִיךְ כֵּלָיו אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, וְלֹא יִנְעַל לוֹ מִנְעָלָיו. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יָדוֹ וְהֶחְשִׁיךְ אוֹרוֹ וְהוֹדוֹ, עִמָּךְ פֵּרוּשׁ לְצַד הֱיוֹתוֹ עִמָּךְ הוּא שֶׁנִּתְמוֹטֵט שֶׁזּוּלָתְךָ הָיָה אוֹרוֹ מֵאִיר מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וְתִמְצָא שֶׁיְּבַקֵּשׁ ה׳ לְהַחֲזִיר לוֹ הָרוּחַ כַּאֲשֶׁר נְתָנָהּ כְּאוֹמְרוֹ (קֹהֶלֶת י״ב ז׳) וְהָרוּחַ תָּשׁוּב וְגוֹ׳ וְאָמְרוּ ז״ל (שַׁבָּת קנ״ב:) תְּנָה לוֹ כְּמוֹ שֶׁנְּתָנָהּ לָךְ, וַיְצַו ה׳ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ פֵּרוּשׁ שֶׁיִּתְחַזֵּק לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה לַהֲשִׁיבוֹ לִמְכוֹנוֹ, כִּי אֵין לְךָ דָּבָר הַמַּעֲמִיד לְרוּחַ הַחַיּוּנִי בְּמָקוֹם גְּבוֹהַּ כִּתְשׁוּבָה:

וְאָמַר גֵּר וְתוֹשָׁב. דַּע כִּי אֶמְרוּ יוֹדְעֵי נִסְתָּרוֹת לַה׳ (קַב הַיָּשָׁר פל״ב) כִּי יֵשׁ בְּחִינַת נְפָשׁוֹת שֶׁה׳ מְבִיאָם בָּאָדָם בְּסוֹד הָעִבּוּר לְסִבּוֹת יְדוּעוֹת, יֵשׁ שֶׁבָּאִים לְהִתְגּוֹרֵר עִם הָאָדָם בַּעֲשׂוֹתוֹ אֵיזֶה מִצְוָה כְּדֵי לְהִשְׁתַּתֵּף בַּמַּעֲשֶׂה וְזוֹכֶה בָּזֶה, וְיֵשׁ שֶׁבָּאָה וּמִתְיַשֶּׁבֶת לְסִבּוֹת מֻפְלָאוֹת אֲשֶׁר הִפְלִיא ה׳ בְּתִקּוּן הַנְּפָשׁוֹת, וּכְנֶגֶד שְׁנֵיהֶם אָמַר גֵּר וְתוֹשָׁב וְחֵי עִמָּךְ כְּנֶגֶד ב׳ הַנְּפָשׁוֹת הַבָּאִים שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ כְּשֶׁהוּא מִתְחַזֵּק לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, וְיִזְהַר עוֹד שֶׁלֹּא יַחֲשִׁיךְ אוֹר רוּחוֹ וְהַגֵּרִים אִתּוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ מַה שֶּׁיֵּשׁ בּוֹ וּבַמֶּה בְּנַפְשְׁךָ וּבְמַרְבִּית כַּאֲשֶׁר אֲבָאֵר בְּסָמוּךְ, וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ פֵּרוּשׁ כִּי מֵאוֹרוֹ חֵלֶק הַנְּפָשׁוֹת הַטְּהוֹרוֹת הָשֵׁב לוֹ פִּקְדוֹנוֹ, וּמְבַקֵּשׁ עוֹד וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ שֶׁיַּחֲזִיר הַנֶּפֶשׁ בְּתוֹסָפוֹת חַיּוּת בְּאֶמְצָעוּת עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה׳, וַהֲגַם שֶׁאָמְרוּ תְּנָה לוֹ כְּמוֹ שֶׁנְּתָנָהּ לָךְ, זֶה צַד הַהִסְתַּפְּקוּת, אוֹ לְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי בְּסִפְרִי חֵפֶץ ה׳ (שַׁבָּת קנ״ב) כִּי כְּשֶׁיִּתְּנָהּ לַה׳ כְּמוֹ שֶׁנְּתָנָהּ לוֹ בָּזֶה הִיא מִתְעַלֵּית וּמוֹסִיפָה חַיִּים וְאוֹר עֶלְיוֹן וְעַיֵּן שָׁם:

לז) **וְאָמַר אֶת כַּסְפְּךָ וְגוֹ׳.** כָּאן פֵּרֵשׁ מַה הוּא הַנֶּפֶשׁ וְהַתַּרְבִּית אֲשֶׁר מַחֲשִׁיכִים אוֹרוֹ, **אֶת כַּסְפְּךָ** הֵם הַדְּבָרִים שֶׁהָאָדָם כּוֹסֵף בָּעוֹלָם הַזֶּה לִדְבָרִים הַנִּדְמִים, **לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ** כִּי כְּשֶׁאָדָם מַשְׁלִים תַּאֲוַת נַפְשׁוֹ לַבְּהֵמִית וּמַטְעִים רוּחוֹ מִכִּסּוּפָיו הוּא נָשׁוּךְ בָּזֶה וּמִטִּיל בּוֹ אֶרֶס הַחֵטְא, וְאָמַר **וּבְמַרְבִּית לֹא תִתֵּן אָכְלֶךָ** פֵּרוּשׁ אֲפִלּוּ אָכְלֶךָ שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁהֶרְשִׁיתָ לֶאֱכֹל לֹא תַּרְבֶּה בּוֹ, כִּי כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר גְּרוֹנוֹ וְיַשֶּׁה גְּבוּל הַתַּאֲוָה שֶׁבּוֹ לְמוֹתְרוֹת כָּזֶה יַחֲשִׁיךְ אוֹר הַנֶּפֶשׁ כִּי כְּשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל כְּשֶׁמִּתְרַבֶּה תַּאֲבוֹן הַמֶּרְגָּשׁ מִתְמַעֵט תַּאֲבוֹן הָרוּחָנִי, וְהוּא מַאֲמַר הַכָּתוּב (מִשְׁלֵי י״ג כ״ה) צַדִּיק אוֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ, לֹא לְהַנָּאַת הַהֶרְגֵּשׁ, וְאוֹמְרוֹ **אֲנִי ה׳ וְגוֹ׳** פֵּרוּשׁ וַהֲגַם שֶׁאֲנִי אוֹמֵר לָכֶם לְהוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֶת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן לֹא לֶאֱכֹל מִטּוּבָהּ וְלִשְׂבֹּעַ מִפִּרְיָהּ הוּא הַתַּכְלִית אֶלָּא לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים הוּא עִקַּר הָאָרֶץ, וְאָמְרוּ ז״ל בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים וְז״ל כָּל הַיּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם: לט) **וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וְגוֹ׳.** פֵּרָשָׁה זוֹ תִּרְמֹז לְמַה שֶׁאָמְרוּ ז״ל בְּסֵפֶר הַזֹּהַר (תִּקּוּנִים י׳) כִּי ה׳ צִוָּה לְשַׂר אֱדוֹם שֶׁהוּא ס״מ שֶׁלֹּא יִתְנַהֵג בְּאַכְזְרִיּוּת עִם יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אוֹמְרוֹ **כִּי**

(מ) כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ:

מ כַּאֲגִירָא כְּתוֹתְבָא יְהֵי עִמָּךְ עַד שַׁתָּא דְּיוֹבֵלָא יִפְלַח עִמָּךְ:

רש״י◄ **כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב** • עֲבוֹדַת קַרְקַע וּמְלֶאכֶת אֻמָּנוּת, כִּשְׁאָר שְׂכִירִים הִתְנַהֵג בּוֹ. **עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל** • אִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל לִפְנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים, הַיּוֹבֵל מוֹצִיאוֹ.

(מא) וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב:

מא וְיִפּוֹק מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנוֹהִי עִמֵּהּ וְיִתוּב לְזַרְעִיתֵהּ וּלְאַחֲסָנַת אֲבָהָתוֹהִי יְתוּב:

רש״י◄ **הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ** • אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אִם הוּא נִמְכָּר, בָּנָיו מִי מְכָרָן? אֶלָּא מִכָּאן, שֶׁרַבּוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת בָּנָיו. **וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו** • (ת״כ. מכות יב) אֶל כְּבוֹד אֲבוֹתָיו, וְאֵין לְזַלְזְלוֹ בְּכָךְ. **אֲחֻזַּת** • חֲזָקַת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יב עמ׳ 152)

בָּנָיו מִי מְכָרָן (רש״י כה, מא) וְאִלּוּ בַּגְּמָרָא נֶאֱמַר "מִי **נִמְכָּרִים**". וְיֵשׁ לְבָאֵר: **מִי נִמְכָּרִים** – לְפִי רַז״ל אֵין בִּכְלָל אֶפְשָׁרוּת שֶׁאָב יִמְכֹּר אֶת בְּנוֹ, כְּפִי שֶׁדָּרְשׁוּ בַּגְּמָרָא מִן הַכָּתוּב "וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת **בִּתּוֹ** לְאָמָה". **מִי מְכָרָן** – בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט אֶפְשָׁר לִמְכֹּר בֵּן, כִּי מִצַּד הַסִּבָּרָא אֵין הֶבְדֵּל בֵּין בֵּן לְבַת, וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר "בִּתּוֹ" הוּא מִצַּד הַדִּינִים הַמְיֻחָדִים בְּאָמָה (כְּגוֹן יְעוּד); אֶלָּא שֶׁהָאָב לֹא מִמֵּשׁ אֶת זְכוּתוֹ וְלֹא מְכָרָן.

(מב) כִּי־עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד:

מב אֲרֵי עַבְדַּי אִנּוּן דִּי אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם לָא יִזְדַּבְּנוּן זְבוּן עַבְדִּין:

רש״י◄ **כִּי עֲבָדַי הֵם** • (ת״כ) שְׁטָרֵי קוֹדֵם. **לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד** • בְּהַכְרָזָה: ׳כָּאן יֵשׁ עֶבֶד לִמְכֹּר׳! וְלֹא יַעֲמִידֶנּוּ עַל אֶבֶן הַלֶּקַח.

(מג) לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ:

מג לָא תִּפְלַח בֵּהּ בְּקַשְׁיוּ וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ:

רש״י◄ **לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ** • מְלָאכָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ כְּדֵי לְעַנּוֹתוֹ, אַל תֹּאמַר לוֹ: "הָחֵם לִי אֶת הַכּוֹס הַזֶּה!" וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ, "עַדֹּר תַּחַת הַגֶּפֶן עַד שֶׁאָבוֹא!". שֶׁמָּא תֹּאמַר: אֵין מַכִּיר בַּדָּבָר אִם לָאו, וְאוֹמֵר אֲנִי לוֹ שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ, הֲרֵי הַדָּבָר הַזֶּה מָסוּר לַלֵּב, לְכָךְ נֶאֱמַר: "וְיָרֵאתָ".

(מד) וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה:

מד וְעַבְדָּךְ וְאַמְתָּךְ דִּי יְהוֹן לָךְ מִן עַמְמַיָּא דִּי בְסַחְרַנֵיכוֹן מִנְּהוֹן תִּקְנוּן עַבְדִּין וְאַמְהָן:

רש״י◄ **וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ** • אִם תֹּאמַר: אִם־כֵּן, בַּמֶּה אֶשְׁתַּמֵּשׁ? בְּעַבְדֵּי אֵינִי מוֹשֵׁל, בְּז׳ אֻמּוֹת אֵינִי נוֹחֵל, שֶׁהֲרֵי הִזְהַרְתַּנִי (דברים כ טז): "לֹא תְחַיֶּה כָּל־נְשָׁמָה", אֶלָּא מִי יְשַׁמְּשֵׁנִי? **מֵאֵת הַגּוֹיִם** • הֵם יִהְיוּ לְךָ לַעֲבָדִים. **אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם** • וְלֹא שֶׁבְּתוֹךְ גְּבוּל אַרְצְכֶם, שֶׁהֲרֵי בָּהֶם אָמַרְתִּי: "לֹא תְחַיֶּה כָּל־נְשָׁמָה".

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יָמוּךְ אָחִיךָ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מַלְאָכִי א׳) הֲלֹא אָח עֵשָׂו לְיַעֲקֹב, עִמָּךְ פְּרוּשׁוֹ נְמִיכוּתוֹ וַעֲנִיּוּתוֹ הוּא לְצַד הֱיוֹתוֹ עִמָּךְ שֶׁנִּתְלֶוֶה לִדְרָכֶיךָ הָרָעִים, וְנִמְכַּר לָךְ עַל דֶּרֶךְ (יְשַׁעְיָה נ״ב ג׳) חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם וְדָרְשׁוּ בְּסֵפֶר הַזֹּהַר (ח״ב קכ״ח.) כִּי בְּחִינַת ס״מ תִּקָּרֵא חִנָּם, שֶׁגָּלוּת הַחֵל הַזֶּה הוּא לֶאֱדוֹם זְכֹר ה׳ לִבְנֵי אֱדוֹם, וִיצוֹ ה׳ **לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבוֹדַת עָבֶד** עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (יִרְמְיָה ב׳ י״ד) הֲעֶבֶד יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳, אֶלָּא **כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה** וְגוֹ׳, לְצַד שֵׁשׁ בְּיִשְׂרָאֵל ב׳ בְּחִינוֹת, הַמּוֹן הָעָם וְיוֹשְׁבֵי בִּשֶּׁבֶת תַּחְכְּמוֹנִי (ש״ב כ״ג), וְתִמְצָא שֶׁהֻגַּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל מַעֲלִין מִסִּים וְאַרְנוֹנִיּוֹת אֵין לוֹמְדֵי הַתּוֹרָה בִּכְלָל דִּכְתִיב (דְּבָרִים ל״ג ג׳) וְהֵם תֵּכוּ לְרַגְלֶךָ וְאָמְרוּ ז״ל (ב״ב ח׳.) וְכוּ׳, וּכְתִיב (עֶזְרָא ז׳) מִנְדָּה בְּלוֹ וַהֲלָךְ לָא שַׁלִּיט וְגוֹ׳, כְּנֶגֶד הַהֲמוֹן עַם אָמַר כְּשָׂכִיר שֶׁהֵם מְכוּרִים בְּצַד עֲוֹנוֹתֵיהֶם, וּכְנֶגֶד הַצַּדִּיקִים אָמַר כְּתוֹשָׁב שֶׁאֵינָם אֶלָּא יוֹשְׁבִים בֵּין הָאֻמּוֹת בַּגָּלוּת אֲבָל אֵין עֲלֵיהֶם מַשָּׂא מֶלֶךְ:

וְאוֹמְרוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא גְּבוּל הַגְּאוּלָּה כַּיָּדוּעַ יַעֲבֹד עִמָּךְ, וּמוֹדִיעַ ה׳ כִּי סוֹף סוֹף יֵצֵא מֵעִמּוֹ דִּכְתִיב **וְיָצָא מֵעִמָּךְ, הוּא וּבָנָיו** פֵּרוּשׁ הַנִּיצוֹצִים הַמִּתְבָּרְרִים בְּאֻמְּצָעוּת הֱיוֹתָם עִמּוֹ וְהוּא סוֹד הַגָּלוּת, שֶׁאִם לֹא כֵן לָמָּה לֹא יִיסְּרֵם ה׳ בְּשֵׁבֶט מוּסָר שֶׁם בְּאַרְצָם וּבִנְחֲלָתָם אֶלָּא אֶחָד מֵהַטְּעָמִים הוּא כְּדֵי שֶׁיִּבָּרְרוּ הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה מִבֵּין הָאֲרָצוֹת כִּי כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם שֶׁיִּמְצָאוּן שָׁם יִשְׂרָאֵל בְּאֻמְּצָעוּת הַיִּסּוּרִין וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַנִּיצוֹצוֹת מִתְבָּרְרִים מֵעַצְמָם, וְהוּא סוֹד אוֹמְרוֹ (קֹהֶלֶת ח׳) עֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרַע לוֹ. וְאִם תֹּאמַר אִם כֵּן אִם לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל חוֹטְאִים וְגוֹלִים מִי הָיָה מְבָרֵר הַמִּתְבָּרְרִים עַתָּה בִּתְפֻצַּת יִשְׂרָאֵל, דַּע כִּי אִם לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל חוֹטְאִים הָיָה לָהֶם כֹּחַ לְבָרֵר נִיצוֹצוֹת הַקְּדֻשּׁוֹת בְּמָקוֹם שֶׁהֵם מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אַחַר חֶטְאָם דְּחָלַשׁ כֹּחָם וּלְוַאי שֶׁתַּשִּׂיג יָדָם בַּמָּקוֹם עַצְמוֹ אֲשֶׁר שָׁם הַנִּיצוֹצוֹת, וְאָמַר וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי בְּבוֹא הַגּוֹאֵל יִטַּע ה׳ בְּתוֹכֵנוּ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר שָׁם הוּא מִשְׁפַּחַת עַם בְּנֵי

(מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה:

מה וְאַף מִבְּנֵי תוֹתָבֵיָּא עָרְלַיָּא דְּדָיְרִין עִמְּכוֹן מִנְּהוֹן תִּקְנוּן וּמִזַּרְעֵיתְהוֹן דְּעִמְּכוֹן דִּי אִתְיְלִידוּ בְּאַרְעֲכוֹן וִיהוֹן לְכוֹן לְאַחֲסָנָא:

רש״י◄ **וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים** • (קידושין סז) שֶׁבָּאוּ מִסְּבִיבוֹתֵיכֶם לִשָּׂא נָשִׁים בְּאַרְצְכֶם וְיָלְדוּ לָהֶם, הַבֵּן הוֹלֵךְ אַחַר הָאָב וְאֵינוֹ בִּכְלַל ״לֹא תְחַיֶּה״, אֶלָּא אַתָּה מֻתָּר לִקְנוֹתוֹ כְּעֶבֶד. **מֵהֶם תִּקְנוּ** • אוֹתָם תִּקְנוּ.

(מו) וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ס

מו וְתִתְחַסְּנוּן יָתְהוֹן לִבְנֵיכוֹן בַּתְרֵיכוֹן לִירֻתַּת אַחֲסָנָא לְעָלָם בְּהוֹן תִּפְלְחוּן וּבְאַחֵיכוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר בַּאֲחוּהִי לָא תִּפְלַח בֵּהּ בְּקַשְׁיוּ:

רש״י◄ **וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם** • הַחֲזִיקוּ בָּהֶם לְנַחֲלָה לְצֹרֶךְ בְּנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם; וְלֹא יִתָּכֵן לְפָרֵשׁ: ״הַנְחִילוּם לִבְנֵיכֶם״, שֶׁאִם־כֵּן הָיָה לוֹ לִכְתֹּב ׳וְהִנְחַלְתֶּם אוֹתָם לִבְנֵיכֶם׳. **וְהִתְנַחַלְתֶּם** • כְּמוֹ ׳וְהִתְחַזַּקְתֶּם׳. **אִישׁ בְּאָחִיו** • לְהָבִיא נָשִׁיא בְּעַמּוֹ וּמֶלֶךְ בִּמְשָׁרְתָיו, שֶׁלֹּא לִרְדּוֹת בְּפָרֶךְ.

◆ שבת קודש י׳ אייר ◆

(מז) וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר:

מז וַאֲרֵי תַדְבֵּק יַד עָרֵל וְתוֹתָב עִמָּךְ וְיִתְמַסְכַּן אָחוּךָ עִמֵּהּ וְיִזְדַּבַּן לְעָרֵל תּוֹתָב עִמָּךְ אוֹ לְאַרְמֵי זַרְעִית גִּיּוֹרָא:

רש״י◄ **יַד גֵּר וְתוֹשָׁב** • גֵּר וְהוּא תּוֹשָׁב, כְּתַרְגּוּמוֹ: ״עָרֵל תּוֹתָב״, וְסוֹפוֹ מוֹכִיחַ: ״וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב״. **וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ** • מִי גָּרַם לוֹ שֶׁיַּעֲשִׁיר? דִּבּוּקוֹ עִמָּךְ. **וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ** • מִי גָּרַם לוֹ שֶׁיָּמוּךְ? דִּבּוּקוֹ עִמּוֹ, עַל־יְדֵי שֶׁלָּמַד מִמַּעֲשָׂיו. **מִשְׁפַּחַת גֵּר** • (קידושין כ. ב״מ ע״א) זֶהוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר ״לְעֵקֶר״, זֶה הַנִּמְכָּר לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים עַצְמָהּ לִהְיוֹת לָהּ שַׁמָּשׁ, וְלֹא לֶאֱלֹהוּת, אֶלָּא לַחֲטֹב עֵצִים וְלִשְׁאֹב מַיִם.

(מח) אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֻנּוּ:

מח בָּתַר דְּיִזְדַּבַּן פֻּרְקָנָא תְּהֵי לֵהּ חַד מֵאַחוֹהִי יִפְרְקֻנֵּהּ:

רש״י◄ **גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ** • מִיָּד, אַל תַּנִּיחֵהוּ שֶׁיִּטָּמַע עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל, שֶׁהֲרֵי כָּל עַצְמוֹ לֹא קְנָאוֹ אֶלָּא לְעָבְדוֹ עַד הַיּוֹבֵל, שֶׁהֲרֵי בַּיּוֹבֵל יֵצֵא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְמַטָּה: ״וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל״, וּבְנָכְרִי שֶׁתַּחַת יָדְךָ הַכָּתוּב מְדַבֵּר (ב״ק קיג), וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, לֹא תָּבֹא עָלָיו בַּעֲקִיפִין מִפְּנֵי חִלּוּל הַשֵּׁם, אֶלָּא כְּשֶׁבָּא לִגָּאֵל, יְדַקְדֵּק בַּחֶשְׁבּוֹן, לְפִי הַמַּגִּיעַ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה יְנַכֶּה לוֹ הַנָּכְרִי מִן דָּמָיו: אִם הָיוּ עֶשְׂרִים שָׁנָה מִשֶּׁנִּמְכַּר עַד הַיּוֹבֵל, וּקְנָאוֹ בְּעֶשְׂרִים מָנֶה, נִמְצָא שֶׁקָּנָה הַנָּכְרִי עֲבוֹדַת שָׁנָה בְּמָנֶה; וְאִם שָׁהָה זֶה אֶצְלוֹ חָמֵשׁ שָׁנִים וּבָא לִגָּאֵל יְנַכֶּה לוֹ חֲמִשָּׁה מָנִים וְיִתֵּן לוֹ הָעֶבֶד ט״ו מָנִים, וְזֶהוּ ״וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים״.

(מט) אוֹ־דֹדוֹ אוֹ בֶן־דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־מִשְׁאַר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־הִשִּׂיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל:

מט אוֹ אַח אֲבוּהִי אוֹ בַר אַח אֲבוּהִי יִפְרְקֻנֵּהּ אוֹ מִקָּרִיב בִּשְׂרֵהּ מִזַּרְעֵיתֵהּ יִפְרְקֻנֵּהּ אוֹ דְּתַדְבֵּק יְדֵהּ וְיִתְפְּרַק:

(נ) וְחִשַּׁב עִם־קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ:

נ וִיחַשֵּׁב עִם קָנְיָנֵהּ מִשַּׁנַת דְּאִזְדַּבַּן לֵהּ עַד שַׁתָּא דְּיוֹבְלָא וִיהֵי כְּסַף זְבִינוּהִי בְּמִנְיַן שְׁנָיָא כְּיוֹמֵי אֲגִירָא יְהֵי עִמֵּהּ:

רש״י◄ **כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ** • חֶשְׁבּוֹן הַמַּגִּיעַ לְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, יַחְשׁוֹב כְּאִלּוּ נִשְׂכַּר עִמּוֹ כָּל שָׁנָה בְּמָנֶה, וִינַכֶּה לוֹ.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יִשְׂרָאֵל, גַּם יָקוּמוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר וְיָשׁוּבוּ כָּל אֶחָד אֶל אֲחֻזַּת אֲבוֹתָיו הוּא אוֹר עוֹלָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כּוֹנְנוּ יָדָיו יִתְבָּרַךְ, לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ, וּמִצַּד דָּבָר זֶה יִתְחַיֵּב מִיתָה ס״מ לְעָתִיד לָבוֹא כְּמַאֲמָרָם ז״ל (סֻכָּה נ״ב.) שֶׁהֲרֵי הוּא מֻתְּרֶה וְעָבַר מִצְוַת ה׳:

(נא) אִם־עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ׃

נא אִם עוֹד סְגִיּוּת בִּשְׁנַיָּא לְפוּמְהֵן יָתִיב פֵּרְקָנֵהּ מִכְּסַף זְבִינוֹהִי׃

רש״י ◄ אִם־עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים • עַד הַיּוֹבֵל. לְפִיהֶן • הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי.

(נב) וְאִם־מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב־לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ׃

נב וְאִם זְעֵר יִשְׁתְּאַר בִּשְׁנַיָּא עַד שַׁתָּא דְיוֹבֵלָא וִיחַשֵּׁב לֵהּ כְּפוּם שְׁנוֹהִי יָתֵב יָת פֵּרְקָנֵהּ׃

(נג) כִּשְׂכִיר שָׁנָה בְשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ׃

נג כַּאֲגִיר שְׁנָא בִּשְׁנָא יְהֵי עִמֵּהּ לָא יִפְלַח בֵּהּ בְּקַשְׁיוּ לְעֵינָיךְ׃

רש״י ◄ לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ • כְּלוֹמַר וְאַתָּה רוֹאֶה.

(נד) וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ׃

נד וְאִם לָא יִתְפְּרַק בְּאִלֵּין וְיִפּוֹק בְּשַׁתָּא דְיוֹבֵלָא הוּא וּבְנוֹהִי עִמֵּהּ׃

רש״י ◄ וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה • ״בְּאֵלֶּה״ הוּא נִגְאָל, וְאֵינוֹ נִגְאָל בְּשֵׁשׁ. (הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ • הַנָּכְרִי חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת בָּנָיו).

(נה) כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

נה אֲרֵי דִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַבְדֵּי אִנּוּן דִּי אַפֵּיקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

רש״י ◄ כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים • שִׁטְרֵי קוֹדֵם. אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם • כָּל הַמְשַׁעְבְּדָן מִלְּמַטָּה כְּאִלּוּ מְשַׁעְבְּדָן מִלְּמַעְלָה. אור החיים

כו (א) לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה לֹא־תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

א לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן טַעֲוָן וְצֶלֶם וְקָמָא לָא תְקִימוּן לְכוֹן וְאֶבֶן סָגְדָא לָא תִתְּנוּן בְּאַרְעֲכוֹן לְמִסְגַּד עֲלַהּ אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

רש״י ◄ לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם • (ת״כ) כְּנֶגֶד זֶה הַנִּמְכָּר לְנָכְרִי, שֶׁלֹּא יֹאמַר: הוֹאִיל וְרַבִּי מְגַלֶּה עֲרָיוֹת, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ. הוֹאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ. הוֹאִיל וְרַבִּי מְחַלֵּל שַׁבָּת, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ; לְכָךְ נֶאֱמְרוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ, וְאַף הַפָּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ נֶאֱמְרוּ עַל הַסֵּדֶר: בַּתְּחִלָּה הִזְהִיר עַל הַשְּׁבִיעִית; וְאִם חָמַד מָמוֹן וְנֶחְשַׁד עַל הַשְּׁבִיעִית, סוֹפוֹ לִמְכֹּר מִטַּלְטְלָיו, לְכָךְ סָמַךְ לָהּ: ״וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר״, (מה כתיב בה? ״אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ״, דָּבָר הַנִּקְנֶה מִיַּד לְיָד); לֹא חָזַר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֲחֻזָּתוֹ; לֹא חָזַר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶת בֵּיתוֹ; לֹא חָזַר בּוֹ, סוֹף לוֹוֶה בְּרִבִּית — כָּל אֵלּוּ הָאַחֲרוֹנוֹת קָשׁוֹת מִן הָרִאשׁוֹנוֹת; לֹא חָזַר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ; לֹא חָזַר בּוֹ, לֹא דַּיּוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אֶלָּא אַפִּלּוּ לְנָכְרִי. **וְאֶבֶן מַשְׂכִּית** • לְשׁוֹן כִּסּוּי, כְּמוֹ (שמות לג כב): ״וְשַׂכֹּתִי כַפִּי״, שֶׁמְּכַסִּין הַקַּרְקַע בְּרִצְפַּת אֲבָנִים. **לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ** • אֲפִלּוּ לַשָּׁמַיִם, לְפִי שֶׁהִשְׁתַּחֲוָאָה בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם הִיא, וְאָסְרָה תּוֹרָה לַעֲשׂוֹת כֵּן, חוּץ מִן הַמִּקְדָּשׁ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לז עמ׳ 72)

הוֹאִיל וְרַבִּי . . אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ (רש״י כו, א) **עֲרָיוֹת** – הוֹאִיל וְרַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית לְהוֹלִיד עֲבָדִים, יֵשׁ מָקוֹם לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מְזַהֵר עַל הָעֲרָיוֹת הַמְּתֻרוֹת לִבְנֵי נֹחַ, כְּרַבּוֹ. **עֲבוֹדָה זָרָה** – הֱיוֹת שֶׁמְּקַבֵּל כָּל צְרָכָיו מֵרַבּוֹ, שֶׁאֵינוֹ מְצַוֶּה עַל ׳שִׁתּוּף׳, יֵשׁ מָקוֹם לוֹמַר שֶׁהַדָּבָר הֻתַּר גַּם לוֹ. **שַׁבָּת** – כֵּיוָן שֶׁאֵצֶל רַבּוֹ הַשַּׁבָּת הוּא יוֹם רָגִיל, יֵשׁ מָקוֹם לוֹמַר שֶׁשִּׁעְבּוּדוֹ לְרַבּוֹ מְחַיֵּב אוֹתוֹ לַעֲבֹד גַּם בְּשַׁבָּת.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נה) **כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים וְגוֹ׳.** צל״ד לָמָּה כָּפַל לוֹמַר עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם, וְנִרְאֶה כִּי יְכַוֵּן לוֹמַר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים מֵעִקָּרָם קְדוֹשִׁים מִבֶּטֶן וּמֵהֲרָיוֹן בְּשֹׁרֶשׁ נַפְשׁוֹתָם הֲגַם שֶׁלֹּא הָיָה מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם, וְכָל זֶה לְמַה שֶׁמִּמֶּנּוּ וְאֵלָיו, אֲבָל מַה שֶּׁמֵּהֶם לְחַיֵּבָם לְהַחֲזִיק אֶת עַצְמָן לַעֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁהוּא טַעַם מַכֶּרֶת לָהֶם וּמְחַיֵּב לְהִתְיַחֵס לָהֶם שֵׁם עַבְדוּת: **אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם.** טַעַם שֶׁהִתְחִיל הַכָּתוּב לְדַבֵּר דֶּרֶךְ נִסְתָּר כִּי לִי וְגוֹ׳ עֲבָדַי הֵם וְגָמַר אֹמֶר לְנוֹכֵחַ אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם, אוּלַי כִּי לְצַד שֶׁמִּצְוָה לַקּוֹנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֶׁיְּשַׁלְּחֶנּוּ בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל, לָזֶה נָתַן לוֹ הַטַּעַם לְצַד שֶׁהוּא עֶבֶד ה׳ כְּאוֹמְרוֹ עֲבָדַי הֵם, וּלְצַד שֶׁיֹּאמַר הַקּוֹנֶה כִּי טַעַם זֶה יַצְדִּיק לְגַבֵּי הָעֶבֶד שֶׁלֹּא יַפְקִיעַ עַבְדּוּתוֹ וְיִמְכֹּר עַצְמוֹ לִצְמִיתוּת אֲבָל הַקּוֹנֶה אֵין עָלָיו חִיּוּב, וּמַה גַּם אִם הוּא מוֹכֵר עַצְמוֹ

(ב) אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃

רש״י◄ אֲנִי ה׳• נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר׃ אור החיים

ב יָת יוֹמֵי שַׁבַּיָּא דִּילִי תִּטְרוּן וּלְבֵית מַקְדְּשִׁי תְּהוֹן דָּחֲלִין אֲנָא יְיָ׃ פ פ פ

נ״ז פסוקים, חטי״ל סימן. לאחוז״ה סימן. חסלת פרשת בהר

הפטרה לפרשת בהר נדפסה בעמ׳ קפח

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לְגֵר תּוֹשָׁב אוֹ לְעֵקֶר הוּא הָעוֹבֵר עַל מִצְוַת ה׳, לָזֶה גָּמַר אֹמֶר אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם מְדַבֵּר עִם הַקּוֹנֶה שֶׁעִמּוֹ הִתְחִיל לְדַבֵּר בִּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה וְנִמְכַּר לָךְ וְעִם אוֹתָם שֶׁצִּוָּה אוֹתָם לְנוֹכֵחַ לֹא יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ, כִּי דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן עֲלֵיהֶם לְקַיֵּם כָּל הַכָּתוּב:

ב) **אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וְגוֹ׳.** צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה חָזַר הַכָּתוּב וְצִוָּה כָּאן עַל הַשַּׁבָּת, וְנִרְאֶה שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהַסְמִיךְ מִצְוַת שַׁבָּת לַמִּצְוָה שֶׁלְּפָנֶיהָ דִּכְתִיב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וְגוֹ׳ לוֹמַר כְּשֵׁם שֶׁע״ז שְׁקוּלָה כְּכָל הַתּוֹרָה גַּם מִצְוַת שַׁבָּת שְׁקוּלָה כְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, גַּם עוֹד יְכַוֵּן לוֹמַר עַל הַשְּׁמִיטוֹת שֶׁהֵם נִקְרָאִים שַׁבָּתוֹת דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כ״ה ב׳) שַׁבָּת לַה׳ שֶׁמַּזְהִיר עֲלֵיהֶם לְשָׁמְרָם, וְסָמַךְ לְאַזְהָרָה זוֹ אוֹמְרוֹ **וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ** עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (אָבוֹת פ״ה) לֹא נֶחֱרַב הַבַּיִת אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא שָׁמְרוּ מִצְוַת שְׁבִיעִית, וְכֵן אָמַר הַכָּתוּב (וַיִּקְרָא כ״ו ל״ד) אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ, וְהוּא עַצְמוֹ אוֹמְרוֹ **אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ** שֶׁלֹּא תְּסַבְּבוּ לְהַחֲרִיבוֹ כְּשֶׁלֹּא תְּקַיְּמוּ מִצְוַת הַשַּׁבָּתוֹת, וְיֵשׁ לְךָ לָדַעַת כִּי הֲגַם שֶׁה׳ מַשְׁלִיךְ חֲמָתוֹ עַל בֵּיתוֹ וְנַחֲלָתוֹ לְחַלְּלָהּ לְכַפָּרַת עָוֹן כְּאוֹמְרָם ז״ל (מִדְרַשׁ תְּהִלִּים ע״ט) בַּפָּסוּק מִזְמוֹר לְאָסָף עִם כָּל זֶה עַל הַכֹּל יָבִיא ה׳ בַּמִּשְׁפָּט כָּל הַמְסַבֵּב בְּחֶטְאוֹ אֶת הַדָּבָר הָרַע הַזֶּה בְּיוֹם הַמִּשְׁפָּט הַנּוֹרָא כְּשֶׁיַּצְמֹד בַּעַל הַבַּיִת הַמְקֻדָּשׁ וְיִתְבַּע הָאִישׁ הַמְגֻרָשׁ, וּמַה גַּם לְמַה שֶׁאָמַר הַנָּבִיא (הוֹשֵׁעַ י״א) לֹא אָבוֹא בְּעִיר וְדָרְשׁוּ ז״ל (זֹהַר ח״א א׳:) נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כּוּ׳ אָנָּה יוֹלִיךְ אֶת חֶרְפָּתוֹ וּמַה מַּעֲנֶה בִּלְשׁוֹנוֹ וּמַה גְּמוּל יַעֲרִיכֶנּוּ, וְהוּא מַה שֶּׁרָמַז הַכָּתוּב כָּאן בְּאוֹמְרוֹ **וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ** כִּי עָנְשׁוֹ גָּדוֹל, וִישַׁעֵר מִזֶּה עֹנֶשׁ הַשְּׁמִיטָה לְשָׁמְרָהּ:

חֲסָלַת פָּרָשַׁת בְּהַר סִינַי

אגרות קודש

ב״ה, ט׳ אייר, תשי״ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום החמישי, בו כותב אודות הצעת משרת ש״ץ לימים הנוראים הבע״ל, וצריך להיות שם לבחינה.

נכונה סברתו לנסוע לשם באוירון ולא ברכבת, כי חבל על הזמן, ויהי רצון שיצליח בנסיעתו זו באופן הטוב לפניו ולפני ב״ב שיחיו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

מהנכון שיקבל עליו עוד שליחות מצוה לשם, זאת אומרת שיפעול באותן הימים שיהי׳ שם בעניני החזקת היהדות והפצתה ומהם גם אמירת דברי תורה וחסידות והתעוררות ליראת שמים ברבים אם בצורת נאום או לימוד מבפנים וכו׳ מתאים לתנאי המקום.

בעת רצון אזכיר את גיסו וב״ב שיחיו להמצטרך להם בגו״ר ואשר מתוך מנוחת הנפש אמיתית והרחבת הפרנסה יגדלו את כל ילדיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, מוארים אור וחיות חסידותי.

בברכה.

שיעורי תהלים לשבוע שבת בהר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ד' אייר מפרק כג עד סוף פרק כח	**יום רביעי - ז' אייר** מפרק לט עד סוף פרק מג
יום שני - ה' אייר מפרק כט עד סוף פרק לד	**יום חמישי - ח' אייר** מפרק מד עד סוף פרק מח
יום שלישי - ו' אייר מפרק לה עד סוף פרק לח	**יום שישי - ט' אייר** מפרק מט עד סוף פרק נד
שבת קודש - י' אייר פרק כ מפרק נה עד סוף פרק נט	

יום ראשון ד' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סה, פרק מו ויש דרך... עד עמ' סה, חבירו אליו.

פֶּרֶק מו. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, דרך נוספת, כיצד לקיים תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש הלב – במדת הרחמים, מדתו של יעקב אבינו: לעורר רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה, לקיים תורה ומצוות, כדי להשיב את הנשמה למקורה ולהוציא את מקור הנשמה מגלות, שהוגלה לשם, עקב מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הלא־טובים.

בפרק מ"ו, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שקיימת דרך נוספת השווה לכל נפש (וקרובה מאד מאד) – לעורר את אהבתו המסותרת של יהודי, שתהיה בהתגלות בלבו תוך אהבת להב־שלהבת להקב"ה. ואהבה זו תביא אותו לקיום תורה ומצוות, וכן לעמוד ולנצח את כל הגורמים, הפנימיים והחיצוניים, המפריעים לעניני עבודת ה'. וזאת, על ידי התבוננותו – שכשם שבטבע האדם, כשמישהו מגלה לזולת אהבה חזקה – הרי זה מזמין, ממילא, אהבה חוזרת מהזולת אליו; ובמיוחד אם זה שמגלה את האהבה הוא אדם גדול ביותר, וזה שכלפיו מגלים את האהבה הוא אדם נחות ביותר, הרי בודאי יעורר הדבר בו אהבה חוזרת עמוקה לאדם הגדול – על דרך זה, ובמדה מרובה בהרבה, צריך להיות ביחס לאהבה הגדולה והבלתי מוגבלת שהראה, ומראה, הקב"ה לבני ישראל, החל ממה שהקב"ה בחר בהם מכל העליונים ותחתונים, הוציאם ממצרים ונתן להם את התורה והמצוות. אהבה זו מראה הקב"ה לבני ישראל בכל הזמנים – הרי שבודאי על אהבתו זו של הקב"ה, לעורר בבני ישראל אהבה גדולה להקב"ה; וכשם שהקב"ה סילק את כל המניעות לבריאת העולם, בגלל אהבתו לאדם התחתון, לבני ישראל (כמבואר בארוכה בפרק מ"ט) – כך על בני ישראל לסלק את הגורמים המפריעים לעבודת ה'. כשהחלו ללמוד (בשיעורי ה"תניא" מעל גלי האתר, בארצות הברית) פרק מ"ו, הפנה מחבר הספר את השאלות הבאות אל הרבי שליט"א: לא מובן לכאורה, מדוע מפסיק בפרק מ"ה – בעבודה מצד מדת התפארת – בין אופני עבודה שמצד אהבה? – כי הלא גם האהבה דכמים הפנים (דפרק מ"ו) הוא אופן דהתעוררות אהבה. והאם יש מקום לומר אשר מפני שעד כאן דיבר באופנים שאמר עליהם שהם "קרוב מאד", וכאן מדבר באופן שהוא קרוב "מאד מאד" (אשר לכאורה זה גופא צריכים להבין, איך הוא קרוב "מאד מאד" – מאחר שגם בזה צריכים להתבונן בכמה ענינים של גדולתו יתברך ואיך שהיה נחוץ כל הצמצומים וכו')?". על כך ענה הרבי שליט"א (הדברים שולבו בהמשך הפרק גם בכל ענין שהדברים שייכים אליו):

"כל משנ"ת ע"ע – שאף שמדרי' האדם נמוכה יותר – בכ"ז גם הוא יכול לעורר אהוי"ר וכו'. כאן מבאר להיפך: שא"צ להתבוננות מיוחדת (שה"ז טבע), שווה לכל – מצד כללות ההתבוננות, וקרוב (אפי' באם היו שווים במעלה) מאד (כיון שא"א בנידון דידן שווים) ומאד נוסף על המאד – כדלקמן. רק באהבה זו – כל שמדרי' והבנת האדם נמוכה יותר, קרוב יותר לעורר את האהבה – כמבואר בהמשל באריכות כו"כ דרגות: 1) שווים במעלה, מלך 2) גדול 3) ורב, ובקצה השני 2) הדיוט 3) ונבזה 4) ושפל וכו' וכו'".

ליקוטי אמרים

פרק מו ויש דרך ישר לפני איש שוה לכל נפש וקרוב הדבר מאד מאד לעורר ולהאיר אור האהבה התקועה ומסותרת בלבו להיות מאירה בתוקף אורה כאש בוערה בהתגלות לבו ומוחו למסור נפשו לה' וגופו ומאודו בכל לב ובכל נפש ומאד מעומקא דלבא באמת לאמיתו ובפרט בשעת ק"ש וברכותיה כמו שיתבאר. והוא כאשר ישים אל לבו מ"ש הכתו' כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם פי' כמו שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים כן נראה לו שם במים אותה צורה עצמה ככה ממש לב

וֵיֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ, שָׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ, וְקָרוֹב – ואפשרי, **הַדָּבָר מְאֹד מְאֹד, לְעוֹרֵר וּלְהָאִיר אוֹר הָאַהֲבָה הַתְּקוּעָה וּמְסֻתֶּרֶת בְּלִבּוֹ,** - אהבה זו קיימת בלבו של כל יהודי, אלא היא מסותרת – וקרוב הדבר מאד מאד לגלותה, **לִהְיוֹת מְאִירָה בְּתֹקֶף אוֹרָהּ כְּאֵשׁ בּוֹעֶרֶת בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ וּמֹחוֹ,** - עד שהיא תפעל עליו **לְמָסֹר נַפְשׁוֹ לַה' וְגוּפוֹ וּמְאֹדוֹ** – ודבר זה ייעשה **בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ וּמְאֹד,** - במסירות בלתי מוגבלת של עצם הנפש, **מֵעֻמְקָא דְּלִבָּא** – מעומק הלב, **בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וּבִפְרָט** – מסוגל האדם לעורר אהבה זו, **בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.** – לקמן, השייכות המיוחדת של קריאת שמע וברכותיה להתגלות אהבה זו. **וְהוּא,** - הדרך לגלות אהבה זו, היא: **כַּאֲשֶׁר יָשִׂים אֶל לִבּוֹ** – כאשר יתעמק אדם ברצינות, **מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב[1]: "כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם אֶל הָאָדָם"; פֵּרוּשׁ[2], כְּמוֹ שֶׁכִּדְמוּת וְצוּרַת הַפָּנִים שֶׁהָאָדָם מַרְאֶה בַּמַּיִם, כֵּן נִרְאֶה לוֹ שָׁם בַּמַּיִם אוֹתָהּ צוּרָה עַצְמָהּ** – כשאדם מסתכל

---

1. משלי כז, יט. **2.** מחבר ספר זה, שאל: מה הכוונה בתיבת "פירוש" אחר שמביא הפסוק "כמים הפנים וגו'": האם זה לשלול פי' התרגום וכו' רק לפרש כמו רש"י והמצודות? או שיש בזה הוספה גם על פירושם? (לכאורה בתיבות "דמות וצורה" מרומז כמו המצודות – "פנים שוחקות וכו'"). על כך ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תיבת "פירוש" (שאחר הפסוק כמים הפנים וגו') היא לשלול הפי' הפשוט. ועצ"ע איך ליישב הפי' שבתניא בכתוב. – כי ענינו דס' משלי הוא ככתוב בתחלתו: לדעת חכמה ומוסר וגו' – **ללמד** מוסר ואיך להתנהג וכו'. ובמילא גם כתוב זה פי' **הוראה** שכמים הפנים לפנים, כן (צ"ל) לב האדם אל האדם, ולא לשלם רעה תחת טובה וכיו"ב. וכמו בשארי מוסרי ס' משלי – מהם כמה שבקל יוכל לקיימם, וכמה מהם שצ"ל דוקא עבודה קשה בהם. **ואין כל ראי' כלל לנדו"ד. ומפרש** – אדה"ז הפי' שהדמיון "כמים" – הוא בכל הפרטים, שכמו שכמים הפנים לפנים – וא"א אחרת, כי זהו בטבע, כן "**טבע הנהוג במדת כל** אדם" (ואפי' לעבודה **קלה** אין זקוק – ורק שימת לב לזה, משא"כ כשחושב בענין אחר שא"א לחשוב ב' מחשבות). לפי' אדה"ז הפי' **וההוראה** י"ל בדא"פ: כיון **שבטבע** כמים גו' כן לב גו' – עליו להשתדל ביותר באהבתו (כיון שעי"ז יפעול גם בחבירו) ואפילו אם לע"ע חבירו שונאו – ג"כ ינסה כו' וראה אגה"ק סו"ס ב'".

במים, משתקפת במים אותה צורת־פנים של האדם המסתכל; ולא רק הצורה החיצונית של הפנים משתקפת במים, אלא גם תווי הפנים המבטאים רגשות ותנועות הנפש הפנימיות, כמו שמחה, עצב וכדומה, **כָּכָה מַמָּשׁ לֵב הָאָדָם הַנֶּאֱמָן בְּאַהֲבָתוֹ לְאִישׁ אַחֵר, חֲרִי הָאַהֲבָה זוֹ מְעוֹרֶרֶת אַהֲבָה בְּלֵב חֲבֵרוֹ אֵלָיו גַּם כֵּן לִהְיוֹת אוֹהֲבִים נֶאֱמָנִים זֶה לָזֶה,** - עצם קיום רגש האהבה בלבו של אחד לשני, מעורר אהבה חוזרת בנאהב, שבלבו משתקפת חזרה אהבה לאוהב הראשון; **בִּפְרָט כְּשֶׁרוֹאֶה אַהֲבַת חֲבֵרוֹ אֵלָיו.** - כשאהבתו לשני אינה נשארת ברגשי הלב בלבד, אלא הוא מראה את אהבתו שתיראה גם לעיני השני - הרי זה בודאי מעורר אהבה בשני אליו.

ליקוטי אמרים

האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו ג"כ להיות אוהבים נאמנים זה לזה בפרט כשרואה אהבת חבירו אליו.

יום שני ה' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סה, והנה זהו טבע... עד עמ' סה, לאהבת המלך:

וְהִנֵּה, זֶהוּ טֶבַע הַנָּהוּג בְּמִדַּת כָּל אָדָם, אַף אִם שְׁנֵיהֶם שָׁוִים בְּמַעֲלָה. - לא שהאחד הוא אדם גדול והשני אדם פשוט, אלא שניהם הם באותה מעלה ובאותו מעמד - גם אז טבעי הדבר שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. **וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, אִם מֶלֶךְ** - איזה מלך? **גָּדוֹל וְרַב** - מלך על מדינות רבות **מַרְאֶה אַהֲבָתוֹ** - ואיזו אהבה? - **הַגְּדוֹלָה וְהָעֲצוּמָה** - ולמי הוא מראה אהבה גדולה ועצומה זו? - **לְאִישׁ הֶדְיוֹט וְנִבְזֶה וּשְׁפַל אֲנָשִׁים וּמְנֻוָּל הַמֻּטָּל בָּאַשְׁפָּה,** - כיצד, ובאלו דרכים מראה המלך את אהבתו הגדולה? - **וְיוֹרֵד אֵלָיו** - אל אותו איש הדיוט ונבזה וכו', **מִמְּקוֹם כְּבוֹדוֹ עִם כָּל שָׂרָיו יַחְדָּו, וּמְקִימוֹ וּמְרִימוֹ מֵאַשְׁפָּתוֹ, וּמַכְנִיסוֹ לְהֵיכָלוֹ הֵיכַל הַמֶּלֶךְ,** - ובהיכל המלך עצמו, הוא מכניס אותו **חֶדֶר לִפְנִים מֵחֶדֶר,** - בחדרו הפרטי והאישי, **מָקוֹם שֶׁאֵין כָּל עֶבֶד וְשַׂר נִכְנָס לְשָׁם, וּמִתְיַחֵד עִמּוֹ שָׁם בִּיחוּד וְקֵרוּב אֲמִתִּי וְחִבּוּק וְנִשּׁוּק** - המלך מחבק אותו ומנשקו, והוא מחבק את המלך ומנשקו, **וְאִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא** - והם מתדבקים ומתאחדים רוח ברוח, **בְּכָל לֵב וָנֶפֶשׁ** - וכשמלך גדול כזה מראה אהבה גדולה כזו וקירוב גדול כזה לאדם נחות כזה, הרי - **עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁתִּתְעוֹרֵר מִמֵּילָא הָאַהֲבָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת בְּלֵב הַהֶדְיוֹט וּשְׁפַל אֲנָשִׁים הַזֶּה אֶל נֶפֶשׁ הַמֶּלֶךְ**[3], **בְּהִתְקַשְּׁרוּת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ מִלֵּב וָנֶפֶשׁ מֵעֻמְקָא דְּלִבָּא** - מעומק הלב, **לְאֵין קֵץ, וְאַף אִם לִבּוֹ** - של אותו אדם פשוט, אליו מראה המלך אהבה כזו, הוא **כְּלֵב הָאֶבֶן** - ולא בקלות כל כך מתעורר לבו ברגשי אהבה לזולת - בכל

ליקוטי אמרים

והנה זהו טבע הנהוג במדת כל אדם אף אם שניהם שוים במעלה ועל אחת כמה וכמה אם מלך גדול ורב מראה אהבתו הגדולה והעצומה לאיש הדיוט ונבזה ושפל אנשים ומנוול המוטל באשפה ויורד אליו ממקו' כבודו עם כל שריו יחדיו ומקימו ומרימו מאשפתו ומכניסו להיכלו היכל המלך חדר לפנים מחדר מקום שאין כל עבד ושר נכנס לשם ומתייחד עמו שם ביחוד וקירוב אמיתי וחיבוק ונישוק ואתדבקות רוחא ברוחא בכל לב ונפש עאכ"ו שתתעורר ממילא האהבה כפולה ומכופלת בלב ההדיוט ושפל אנשים הזה אל נפש המלך בהתקשרות הנפש ממש מלב ונפש מעומקא דלבא לאין קץ. ואף אם לבו כלב האבן המס ימס והיה למים

---

3. בהתאם לכך – לומד הרבי שליט"א (בהערה שהובאה בהתחלת הפרק) יובן, מדוע בדרך זו – "שוה לכל נפש" לאהוב את הקב"ה, ולא זו בלבד שזה "קרוב", אלא "קרוב מאד", ויתירה מזו: "קרוב הדבר מאד מאד" (כפי שרבנו הזקן מתבטא בסוג זה של אהבה). היא "שוה לכל נפש" מצד ההתבוננות הכללית של כמים הפנים, שכן, הרי זה טבע **בכל אחד**, שאהבה שמראים לו – מעוררת בו אהבה חוזרת; ו"קרוב הדבר" גם כששניהם שווים במעלה, והיא גם קרובה "מאד", מחמת שבענינו בנמשל של הקב"ה ובני ישראל, הרי לא שייך ששניהם יהיו שווים במעלה, אלא, זהו כמו במשל, כשמלך גדול ורב מראה אהבה לאיש שפל, כך הרי ודאי הדבר שעל אהבתו של הקב"ה לישראל, לעורר בהם אהבה להקב"ה; ועוד פעם "**מאד**" בנוסף ל"מאד" הראשון – שכן, אהבה זו מיוחדת בכך, שככל שמדריגתו והבנתו של האדם נחותה יותר – קרוב הדבר **יותר** לעורר את האהבה, שהרי ככל שהוא נחות יותר, מחייבת אותו האהבה שהקב"ה מראה לו – לעורר בו אהבה גדולה להקב"ה. דבר זה מודגש בדרגות השונות הנזכרות במשל: כששניהם שווים במעלה (שגם אז זה מעורר אהבה); "מלך" – כשמעורר האהבה הוא מלך – בודאי שזה מעורר אהבה חוזרת; גדול – עוד יותר, ורב – עוד ועוד יותר. וכך גם בקצה השני, אל מי שמראים את האהבה, נזכרות גם כן דרגות שונות: שלא זו בלבד שאין הוא שווה למלך, אלא, ראשית כל – הוא "הדיוט", יתר על כן – "נבזה", ויתירה מזו – "שפל אנשים", וכך הלאה. על כל פנים, הרי ככל שהוא למטה במדריגתו ובהשגתו – עליה לעורר יותר ויותר את האהבה בו. ולכן זה "מאד מאד", שלא זו בלבד שזה "מאד", שאין היא דומה במעלה, אלא האהבה היא מהקב"ה לאדם – אלא, יתירה מזו, אם הוא נחות יותר – בודאי שזה צריך לעורר בו אהבה חוזרת. זהו החידוש ב"דרך" שבפרק זה, לגבי הדרכים איך לעורר אהבת ה' שלמדנו בפרקים הקודמים. שכן, בפרקים הקודמים דובר **שאפילו** אם מדריגתו והשגתו של האדם נחותות, **בכל זאת** יש בכוחו לעורר אהבת ה' ויראת ה' וכו'. ואילו, כאן מוסבר, להיפך, שככל שמדריגתו והשגתו של האדם נחותות יותר – בכוחו יותר לעורר את האהבה, שכן, כאמור, אין הוא זקוק ל"התבוננות" מיוחדת, כי אם ל"שימת לב" לענין של "כמים הפנים", וזה – כאמור – הרי מחייב, שככל שהוא נחות יותר – יותר ויותר זה צריך לעורר את האהבה.

זאת: **הַמֵּם יִמַּס** – לבו, **וְהָיָה לְמַיִם, וְתִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשׁוֹ כַּמַּיִם בִּכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ לְאַהֲבַת הַמֶּלֶךְ:** - האהבה שתתעורר בלבו למלך, תהיה באופן, שנפשו תשתפך בכלות הנפש אל המלך. להלן יסביר רבנו הזקן, שכל הפרטים האמורים במשל, של מלך בשר ודם, ישנם, ובמדה נעלה ביותר, בנמשל, של מלך מלכי המלכים, הקב"ה, המלך הגדול של כל העולם, שהראה אהבה גדולה כזו לעם ישראל, בשעה שהיו במצב הנחות ביותר, בהיותם במצרים, והוציאם משם והעלה אותם למדריגות הנעלות ביותר בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות מתאחדים בני ישראל במדה הנעלה ביותר של התאחדות. ולא רק אז אלא בכל זמן ובכל שעה, קיים מצב זה בין הקב"ה לבין בני ישראל – ולפיכך ההתעמקות בכל האמור, באופן של "כמים הפנים לפנים" – מעוררת בבני ישראל, אהבה גדולה ביותר להקב"ה.

ליקוטי אמרים

ותשתפך נפשו כמים בכלות הנפש ממש לאהבת המלך:

יום שלישי ו' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סה, והנה ככל הדברים... עד עמ' 130, כנ"ל באריכות:

ובלשון ה"תניא": **וְהִנֵּה, כְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** – שפורטו במשל המלך הגדול וההדיוט ושפל אנשים, **וּכְכָל הַחִזָּיוֹן הַזֶּה,** - באופן האהבה שהמלך מראה לאותו הדיוט, **וְגָדוֹל יָתֵר מְאֹד בְּכִפְלֵי כִפְלַיִם לְאֵין קֵץ,** - מכפי שהדברים מופיעים במשל המלך, **עֲשָׂה לָנוּ אֱלֹהֵינוּ.** – הקב"ה הראה לבני ישראל, אהבה גדולה בהרבה, בלי גבול, מאשר אופן האהבה שבמשל. **כִּי לִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר,** - גדולתו של הקב"ה היא למעלה מחקר והבנת השכל, כך – שהדברים הם כמו שהם במשל מלך גדול ורב, אלא שבנמשל, גדלותו של המלך, הקב"ה, היא למעלה באין־ערוך מאשר גדלותו של המלך בשר ודם הגדול; ובהשוואה למשל, שמדובר במלך שהוא לא רק "גדול" אלא גם "ורב", שהוא מולך בהרבה מדינות – גם בנמשל כך, אלא שם זה במדה גדולה ורבה יותר באין ערוך, שכן – **וְאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין,** - הקב"ה ממלא ומקיף את כל העולמות; **וְנוֹדָע מִזּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ וְהָאַר"י זַ"ל,** - אודות, **רִבּוּי הַהֵיכָלוֹת** – "היכלות" הם מדריגות כלליות בכל עולם מהעולמות העליונים, **וְהָעוֹלָמוֹת עַד אֵין מִסְפָּר, וּבְכָל עוֹלָם וְהֵיכָל רִבּוּא רְבָבוֹת מַלְאָכִים לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא[4]: כְּתִיב** - כתוב[5]: **"חֲיֵשׁ מִסְפַּר לְגִדּוּדָיו",** - היש מספר לגדודי המלאכים שלו? **וּכְתִיב** – ופסוק אחר אומר[6]: **"אֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵיהּ, וְרִבּוֹ רִבְבָן קֳדָמוֹהִי כּוּ",** - אלף אלפים משמשים אותו, וריבוא רבבות עומדים לפניו; הרי, מוכח מהפסוק השני, שקיים מספר מוגבל, אלא שהמספר הוא גדול ורב ביותר, ואילו בפסוק הראשון כתוב שאין להם מספר **כלל? וּמְשַׁנֵּי** – והגמרא מתרצת: **"אֶלֶף אַלְפִין וְכוּ'" - מִסְפַּר גְּדוּד אֶחָד,** - מה שכתוב בפסוק השני "אלף אלפין וכו'" המדובר במספר הפרטים שבמחנה מלאכים אחד, **אֲבָל לִגְדוּדָיו - אֵין מִסְפָּר,** - בפסוק הראשון מדובר על "גדודיו" – מחנות, ולהם אין מספר כלל. **וְכֻלָּם קַמֵּיהּ כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבִי,** - וכל אלה האמורים, נחשבים לכלום לגבי הקב"ה, **וּבְטֵלִים בַּמְּציאוּת מַמָּשׁ, כְּבִטּוּל דִּבּוּר אֶחָד מַמָּשׁ לְגַבֵּי מָהוּת הַנֶּפֶשׁ הַמְדַבֶּרֶת וְעַצְמוּתָהּ,** - הנפש כוללת את כוח הדיבור, **בְּעוֹד שֶׁהָיָה דִּבּוּרָהּ** – של הנפש, **עֲדַיִן בְּמַחֲשַׁבְתָּהּ אוֹ בִּרְצוֹן וְחֶמְדַּת הַלֵּב, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת:** - כפי שנתבאר באריכות בפרקים כ' וכ"א, עד כמה אין לדיבור אחד ויחיד ערך כלל לגבי הנפש המדברת, גם לאחרי שהאדם כבר ביטא את המלה (שאז היא נראית כמציאות לעצמה), וכל שכן כשהדיבור נמצא עדיין בתוך הנפש המדברת, ויותר מכך, – כשהדיבור נמצא עדיין במחשבה, ויותר מכך – כשהדיבור נמצא עדיין בחמדת הלב (שמכל אלה נובע הדיבור, שכן, אדם מדבר מה שהוא חושב לפני זה במחשבה ומה שהוא רוצה וחומד לפני כן בלבו לדבר) ושם – דיבור יחיד ואחד זה בטל לגמרי ואינו נרגש כלל למציאות; כך גם למעלה, הדיבור, ממנו נוצרים וחיים המלאכים, העולמות והנבראים – כלול תמיד במקורו, וממילא הוא בטל במציאות לגמרי;

ליקוטי אמרים

והנה ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה וגדול יתר מאד בכפלי כפליים לאין קץ עשה לנו אלהינו כי לגדולתו אין חקר ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין ונודע מז"הק והאר"י ז"ל ריבוי ההיכלות והעולמות עד אין מספר ובכל עולם והיכל ריבוא רבבות מלאכים לאין קץ ותכלית. וכמ"ש בגמ' כתיב היש מספר לגדודיו וכתיב אלף אלפין ישמשוניה וריבו רבבן קדמוהי כו' ומשני אלף אלפין וכו' מספר גדוד אחד אבל לגדודיו אין מספר וכולם קמיה כלא ממש חשיבי ובטלים במציאות ממש כביטול דבור א' ממש לגבי מהות הנפש המדברת ועצמותה בעוד שהיה דיבורה עדיין במחשבתה או ברצון וחמדת הלב כנ"ל באריכות:

---

4. חגיגה יג, ב. 5. איוב כה, ג. 6. דניאל ז, י.

יום רביעי ז' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 130, וכולם שואלים... עד עמ' סו, באור א"ס ב"ה.

וְכֻלָּם – כל המלאכים, **שׁוֹאֲלִים: "אֵיֵה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ"**, - של הקב"ה, **וְעוֹנִים: "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"**[7] - "כל הארץ" הכוונה לעולם הזה, התחתון – **הֵם יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ**, - הקב"ה מלא את כל הארץ ב"כבודו" – על ידי הימצאותם של בני ישראל שם. **כִּי הִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת** – העולמות **הָעֶלְיוֹנִים וְאֶת** – העולמות **הַתַּחְתּוֹנִים**, - כלומר: אין העולמות העליונים ותחתונים מהווים תכלית הכוונה של הקב"ה בבריאת העולם, **וְלֹא בָּחַר בְּכֻלָּם כִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, וְהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם, עֶרְוַת הָאָרֶץ, מְקוֹם הַזֻּהֲמָא וְהַטֻּמְאָה**, - שם נמצאו בני ישראל; וזאת בהשוואה למה שנאמר במשל, שהמלך מעלה ומוציא את ה"הדיוט ושפל אנשים" מאשפה – והקב"ה הוציא אותם ממצרים **לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי כּוֹ'**, - לא על ידי מלאך, שהוא נברא בעולמות בריאה־יצירה־עשיה, ולא על ידי שליח, שהוא מדריגת "עולם האצילות", **אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ יָרַד לְשָׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[8]**: "וָאֵרֵד לְהַצִּילוֹ וְגוֹ'"**, - הקב"ה אומר: אני עצמי ירדתי למצרים להצילו. וכמו במשל, שאחרי שהמלך הרים את ה"איש הדיוט" מ"אשפה", הביאו והכניסו להיכלו ושם התייחד אתו ב"יחוד גמור וקירוב אמיתי בחיבוק ונישוק" וכו' – כך הדבר גם בנמשל – **כְּדֵי לְקָרְבָם אֵלָיו בְּקֵרוּב וְיִחוּד אֲמִתִּי, בְּהִתְקַשְּׁרוּת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ** – שנפשו של יהודי תהיה קשורה בהקב"ה, וכך גם לגבי הקב"ה כביכול, אומרת התורה: "אנא נפשי כתבית יהבית" (ראשי תיבות: אנכי) שהקב"ה כביכול, הכניס את "נפשי", את הנפש שלו, בתורה בשביל ישראל, **בִּבְחִינַת נְשִׁיקִין פֶּה לְפֶה**, - שפיו של יהודי יתאחד עם ה"פה" וה"דיבור" שלמעלה, **לְדַבֵּר דְּבַר ה' זוֹ הֲלָכָה**, - בשעה שיהודי מדבר ולומד תורה, מתאחד דיבורו בדיבור שלמעלה, בבחינת "נשיקין" פה לפה; וכשם שב"נשיקין" ישנו, כאמור בפרק הקודם, יחוד נוסף, פנימי יותר, שה"רוח" של האחד מתאחדת עם של השני – כך הדבר גם ביחס לתורה: **וְאִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא**, - דביקות והתאחדות "רוח" האדם עם בחינת "רוח" שלמעלה, **הִיא הַשָּׂגַת הַתּוֹרָה וִידִיעַת רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ**, - בשעה שלומדים תורה מתוך השגה, כדי להבין את שכל התורה, יודעים בכך את רצונו וחכמתו של הקב"ה – פסק ההלכה של תורה, שדבר זה כשר או פסול, זהו הרצון, שהקב"ה רוצה שכך יהיה הדבר; וה"שכל" שבאותה הלכה, הוא חכמתו של הקב"ה, **דְּכֻלָּא חַד מַמָּשׁ**, - רצונו וחכמתו של הקב"ה הם דבר אחד עם הקב"ה עצמו – ועל ידי תורה, מתאחדים בני ישראל, רוח ברוח, עם הקב"ה כביכול עצמו. **וְגַם בִּבְחִינַת חִבּוּק**, - ה"יחוד" שיהודי מתייחד ומתאחד עם הקב"ה, על ידי תורה ומצוות, הוא גם בבחינת "חיבוק", כמו למשל אדם מחבק את חברו בגופו ובזרועותיו – **הוּא קִיּוּם הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּרַמְ"ח** – 248 **אֵבָרִים**, - שישנם באדם – שאז, בשעה שיהודי מקיים מצוות מעשיות, ברמ"ח אבריו, יש בכך משום ענין של "חיבוק", שרמ"ח האברים שלמעלה כביכול, מחבקים את רמ"ח אבריו; **דְּרַמְ"ח פִּקּוּדִין הֵן רַמְ"ח אֵבָרִין דְּמַלְכָּא** – 248 מצוות־העשה הן 248 אברי ה"מלך", שלמעלה כביכול, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל**, - בפרק כ"ג, שכמו שאבר אדם הוא כלי לכוח בנפש שלו: העין – כלי לכוח הראיה, האוזן – לכוח השמיעה, וכך הלאה, כך גם, כל מצוה היא כלי מיוחד להמשכה מיוחדת של הרצון העליון, שרוצה שיהודי יקיים אותה מצוה. **וְדֶרֶךְ כְּלָל נֶחְלָקִין** – 248 מצוות־העשה, **לְשָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת: יָמִין וּשְׂמֹאל וְאֶמְצַע, שֶׁהֵן חֶסֶד דִּין רַחֲמִים**, - ישנן מצוות שהן מבחינת "ימין", ויש מצוות שהן מבחינת "שמאל", וכך הלאה. בחינת "ימין" היא חסד, "שמאל" – גבורה ודין, ו"אמצע" – רחמים, הקו האמצעי, והם: **תְּרֵין דְּרוֹעִין וְגוּפָא וְכוּ'**. – שתי "זרועות" וגוף, חסד – זרוע ימנית, גבורה – זרוע שמאלית, ורחמים – גוף. הרי, כשם שחיבוקו של אדם מתבטא בכך שהוא מחבק את חברו בשתי זרועותיו ובגופו, כך גם למעלה, שה"תרין דרועין" – שתי הזרועות, ו"גופא" – והגוף, שלמעלה, שבמצוות, "מחבקים" את היהודי המקיים את המצוות.

וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים: - בברכה שמברכים על קיום מצוה: **"אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"**, - הקב"ה **מקדש** אותנו במצוותיו. "קדשנו" מלשון קידושין, כמו שאומרים בשעה שמקדשים אשה – "הרי את מקודשת", שכן, גם במצוות הדבר הוא: **כְּאָדָם הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה לִהְיוֹת מְיֻחֶדֶת עִמּוֹ בִּיחוּד גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[9]**: "וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ**

ליקוטי אמרים

וכולם שואלים איה מקום כבודו ועונים מלא כל הארץ כבודו הם ישראל עמו. כי הניח הקב"ה את העליונים ואת התחתונים ולא בחר בכולם כי אם בישראל עמו והוציאם ממצרים ערות הארץ מקום הזוהמא והטומאה לא ע"י מלאך ולא ע"י כו' אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו ירד לשם כמ"ש וארד להצילו וגו' כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי בהתקשרות הנפש ממש בבחי' נשיקין פה לפה לדבר דבר ה' זו הלכה ואתדבקות רוחא ברוחא היא השגת התורה וידיעת רצונו וחכמתו דכולא חד ממש. וגם בבחי' חיבוק הוא קיום המצות מעשיות ברמ"ח אברים דרמ"ח פיקודין הן רמ"ח אברין דמלכא כנז"ל. ודרך כלל נחלקין לשלש בחי' ימין ושמאל ואמצע שהן חסד דין רחמים תרין דרועין וגופא וכו'. וז"ש אשר קדשנו במצותיו כאדם המקדש אשה להיות מיוחדת עמו ביחוד גמור כמ"ש ודבק באשתו והיו לבשר אחד. ככה ממש ויתר על כן

---

7. ישעי' ו, ג. 8. שמות ג, ח. 9. בראשית ב, כד.

וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד" – הרי, שיש כאן התאחדות מלאה, עד שהם נהיים "לבשר אחד". **כָּכָה מַמָּשׁ** – כמו ה"יחוד" שעל ידי קידושין, **וְיֶתֶר עַל כֵּן לְאֵין קֵץ, הוּא יִחוּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית הָעוֹסֶקֶת בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְנֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית וּלְבוּשֵׁיהֶן הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל,** - שהם כולם מתאחדים **בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא.** – יחוד זה הוא "יתר לאין קץ" מהיחוד של איש ואשה. רבנו הזקן מציין את היחוד של איש ואשה, מפני שבגשמיות זהו אופן היחוד החזק ביותר, וזה מתואר בלשון קידושין.

ליקוטי אמרים

לאין קץ הוא יחוד נפש האלהית העוסקת בתורה ומצות ונפש החיונית ולבושיהן הנ"ל באור א"ס ב"ה.

יום חמישי ח' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סו, ולכן המשיל שלמה... עד עמ' סו, עולמם בחייהם.

וְלָכֵן הִמְשִׁיל שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם בְּ"שִׁיר הַשִּׁירִים", יִחוּד זֶה – של ישראל והקב"ה על ידי תורה ומצוות, **לְיִחוּד חָתָן וְכַלָּה,** - שהוא: **בִּדְבִיקָה** – דביקות שהיא חיצונית, **וַחֲפִיצָה** – ב"חפץ" שהוא פנימי עוד יותר, **בְּחִבּוּק וְנִשּׁוּק.** – כל הדברים האמורים, ישנם ביחודו של יהודי עם הקב"ה כשהוא מקיים תורה ומצוות. למדנו לעיל: שהמלה "קדשנו" הוא מלשון "קידושין", כמו שהדבר למטה, שה"יחוד" נעשה על ידי "קידושין". להלן יסביר רבנו הזקן, שבמלה "קדשנו" כאן, מתכוונים גם למדריגה **בקדושה,** בה מתקדש יהודי ומתעלה על ידי תורה ומצוות – מדריגת "קדש" שלמעלה מהעולמות ומובדלת מעולמות: **וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים:** - כשמברכים על מצוה: **"אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו",** - שהמלה **קדשנו** משמעה, **שֶׁהֶעֱלָנוּ לְמַעֲלַת קֹדֶשׁ הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִיא קְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, וּקְדֻשָּׁה** – המלה "קדושה", **הִיא לְשׁוֹן הַבְדָּלָה, מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא מֻבְדָּל** – ולמעלה, **מֵהָעוֹלָמוֹת, וְהִיא בְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין",** - מקיף כל העולמות, **מַה שֶּׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן,** - אין ביכולתו להתלבש בפנימיות בעולמות, אלא פועל ומשפיע בעולמות, בהיותו למעלה מהם – למדריגה זו של קדושה, מתעלים בני ישראל על ידי מצוות. **כִּי עַל יְדֵי יִחוּד הַנֶּפֶשׁ וְהִתְכַּלְּלוּתָהּ בְּאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הֲרֵי הִיא בְּמַעֲלַת וּמַדְרֵגַת קְדֻשַּׁת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מַמָּשׁ, מֵאַחַר שֶׁמִּתְיַחֶדֶת** – הנפש, **וּמִתְכַּלֶּלֶת בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהָיוּ לַאֲחָדִים מַמָּשׁ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב[10]: "וִהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה', וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי",** - הפסוק נותן טעם לקדושתם של בני ישראל, ומקשר אותה לקדושתו של הקב"ה – "קודש העליון", אליה מתעלים בני ישראל על ידי תורה ומצוות ובה הם מתקדשים. הפסוק מוסיף ומשתמש בלשון הבדלה – "ואבדיל", ש"קדושה" משמעה – הבדלה; **וְאוֹמֵר[11]: "וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגוֹ'";** - כמו שאדם מקדש אשה, שתהיה מיוחדת רק לו[12]. **פֵּרוּשׁ, כִּי עַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת הֲרֵינִי אֱלוֹהַּ שֶׁלָּכֶם,** - של בני ישראל, **כְּמוֹ** – שהקב"ה נקרא: **"אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְכוּ'", שֶׁנִּקְרָא כֵּן מִפְּנֵי שֶׁהָאָבוֹת הָיוּ בְּחִינַת מֶרְכָּבָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ,** - האבות היו מסורים כל כולם ובטלים להקב"ה כמו "מרכבה" הבטלה לרוכב עליה, שאין למרכבה כל רצון אחר מאשר רצונו של הרוכב, **וּבְטֵלִים וְנִכְלָלִים בְּאוֹרוֹ,** - של הקב"ה. **וְכָכָה הוּא בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת.** – שבשעת מעשה הוא בטל ונכלל באורו יתברך; באבות זה היה תמיד, ואילו בשאר בני ישראל, הם עומדים במצב כזה רק **בשעה** שהם עוסקים בתורה ובמצוות. **וְלָכֵן חִיְּבוּ רַז"ל[13] לָקוּם וְלַעֲמֹד מִפְּנֵי כָּל עוֹסֵק בְּמִצְוָה, אַף אִם** – מקיים המצוה, **הוּא בּוּר וְעַם הָאָרֶץ,** - בכל זאת, בשעה

ליקוטי אמרים

ולכן המשיל שלמה ע"ה בשיר השירים יחוד זה ליחוד חתן וכלה בדביקה חשיקה וחפיצה בחיבוק ונישוק. וז"ש אשר קדשנו במצותיו שהעלנו למעלת קודש העליון ב"ה שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו וקדושה היא לשון הבדלה מה שהקב"ה הוא מובדל מהעולמות והיא בחי' סובב כל עלמין מה שאינו יכול להתלבש בהן. כי ע"י יחוד הנפש והתכללותה באור א"ס ב"ה הרי היא במעלת ומדרגת קדושת א"ס ב"ה ממש מאחר שמתייחדת ומתכללת בו ית' והיו לאחדים ממש. וז"ש והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי ואומר ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם אני ה' אלהיכם וגו' פי' כי ע"י קיום המצות הריני אלוה שלכם כמו אלהי אברהם אלהי יצחק וכו' שנקרא כן מפני שהאבות היו בחי' מרכבה לו ית' ובטלים ונכללים באורו. וככה הוא בכל נפש מישראל בשעת עסק התורה והמצות ולכן חייבו רז"ל לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה

---

10. ויקרא כ, ו. **11.** במדבר טו, מ. **12.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל ג' הפסוקים: והייתם גו' כי קדוש אני (ל' קדושה קדש העליון) ואבדיל – ל' הבדלה, קדושים לאלקיכם – כאדם המקדש אשתו [לי דפסוק הא' עיקר פי' בשבילי או לשמי, באופני – שלכן אינו זז לעולם – וכיו"ב וכדמסיים כי קדוש אני שג"ז קדושה בפ"ע משא"כ אלקיכם – ביחד עם ישראל]". **13.** ראה קדושין לג, א.

שהוא מקיים מצוה, כמו למשל בשעה שהוא מביא ביכורים, צריכים לקום מפניו, **וְהַיְנוּ מִפְּנֵי ה' הַשּׁוֹכֵן וּמִתְלַבֵּשׁ בְּנַפְשׁוֹ בְּשָׁעָה זוֹ.** – שהוא מקיים את המצוה, ולכן צריכים לקום מפניו, **רַק שֶׁאֵין נַפְשׁוֹ מַרְגֶּשֶׁת,** – בקדושה השורה בנפשו בשעה שהוא מקיים מצוה, וכל כך למה? – **מִפְּנֵי מְסַךְ הַחֹמֶר הַגּוּפָנִי** – בו לבושה נפשו, **שֶׁלֹּא נִזְדַּכֵּךְ, וּמַחֲשִׁיךְ עֵינֵי הַנֶּפֶשׁ מֵרְאוֹת "מַרְאוֹת אֱלֹהִים",** **כְּמוֹ הָאָבוֹת וְכִיוֹצֵא בָּהֶן שֶׁרָאוּ עוֹלָמָם** – העולם הבא, **בְּחַיֵּיהֶם.** – שגם בהיותם בעולם־הזה, ראו האבות התגלויות אלקיות, שהנשמה רואה בעולם־הבא – וזאת, מפני שגופם היה מזוכך ולא הסתיר על אלקות; כך באמת היה יכול כל יהודי לראות בשעת קיומו מצוה, לולא החומר הגופני שלו, המסתיר ואינו מאפשר לעיני נפשו, לראות את הקדושה הנמשכת בנפשו בשעה שהוא מקיים מצוה.

ליקוטי אמרים

אף אם הוא בור ועם הארץ והיינו מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה זו רק שאין נפשו מרגשת מפני מסך החומר הגופני שלא נזדכך ומחשיך עיני הנפש מראות מראות אלהים כמו האבות וכיוצא בהן שראו עולמם בחייהם.

יום שישי ט' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סו, וז"ש אסף... עד עמ' 132, האצילות]:

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר אָסָף[14] **בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּעֵר כָּל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּגוֹלָה**[15]**:** - ההעלם וההסתרה על אלקות וקדושה, הם במדה חזקה יותר בזמן של גלות – ועל זמן הגלות, אמר אסף: **"וַאֲנִי בַּעַר וְלֹא אֵדָע, בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ, וַאֲנִי תָּמִיד עִמָּךְ", כְּלוֹמַר**[16] **שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֲנִי כִּבְהֵמָה בְּהִיוֹתִי עִמָּךְ,** - שגם בשעה שאני מקיים מצוה, המאחדת אותי אתך – אני דומה לבהמה, **וְלֹא אֵדַע וְלֹא אַרְגִּישׁ בְּנַפְשִׁי יִחוּד זֶה,** - של נפשי עם הקב"ה, על ידי קיומה של מצוה, שהרי לו הרגשתי בכך, היה הדבר צריך להשפיע – **שֶׁתִּפֹּל עָלֶיהָ** – על הנפש, **אֵימָתָה וָפַחַד תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ** – היתה הנפש מקבלת **אַהֲבָה רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים** – אהבה שבה יש לנפש תענוג מאלקות, **אוֹ** – אהבה, **כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ,** - לאלקות, **כְּמִדַּת הַצַּדִּיקִים שֶׁנִּזְדַּכֵּךְ חֹמְרָם,** - בשעה שהצדיקים מקיימים מצוה, הם, אכן, מרגישים את ה"יחוד", איך הנפש מתאחדת עם הקב"ה על ידי המצוה, ודבר זה משפיע בנפש, בתחילה מורא ופחד, ולאחר מכן – אהבה גדולה ביותר להקב"ה; ברם, אלה שהם בבחינת "ולא אדע", שאינם מרגישים ב"יחוד" בשעת קיום המצוה – אין הדבר מעורר בהם יראה ואהבה, **וְכַנּוֹדַע** – וכידוע, **שֶׁדַּעַת הוּא לְשׁוֹן הַרְגָּשָׁה בַּנֶּפֶשׁ, וְהוּא** – בחינת ה"דעת" והרגש שבנפש, **כּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה** – "חסד" – אהבה, ו"גבורה" – יראה – שבשעה שישנן דעת והרגשה, זה מעורר, כאמור, אהבה רבה בתענוגים, או אהבה כרשפי אש, ויראה – אימתה ופחד. אך, מכיוון ש"ואני בער ולא אדע", כשאין בי הדעת וההרגשה – אין הדבר מעורר בי מורא ואהבה הבאים מן ה"דעת" – אך, **אַף עַל פִּי כֵן "וַאֲנִי תָּמִיד עִמָּךְ",** - עם הקב"ה, **כִּי אֵין הַחֹמֶר מוֹנֵעַ יִחוּד הַנֶּפֶשׁ בְּאוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין,** - כל העולמות, ונמצא בכל מקום. בכוחו של ה"חומר" למנוע רק את ההתגלות של ה"יחוד" בנפש, שלא יהיה גלוי ומורגש בנפש איך שהיא מתאחדת עם אור אין סוף בשעת קיום מצוה, ואילו, את עצם ה"יחוד" אין בכוח ה"חומר" למנוע. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[17]**: "גַּם חֹשֶׁךְ לֹא יַחֲשִׁיךְ מִמֶּךָּ".** **וּבָזֶה** – במה שלמדנו, שלכל יהודי המקיים מצוה, נמשכת בנשמתו, קדושה מ"קודש העליון" ומתהווה יחוד של אור אין סוף ברוך הוא, וזאת, גם כשאין הוא מרגיש את הקדושה ואת היחוד בנפשו, כפי שהדבר אצל

ליקוטי אמרים

וז"ש אסף ברוח הקדש בעד כל כנסת ישראל שבגולה ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך. כלומר שאע"פ שאני כבהמה בהיותי עמך ולא אדע ולא ארגיש בנפשי יחוד זה שתפול עליה אימתה ופחד תחלה ואח"כ אהבה רבה בתענוגים או כרשפי אש כמדת הצדיקי' שנזדכך חומרם וכנודע שדעת הוא לשון הרגשה בנפש והוא כולל חסד וגבורה. אעפ"כ אני תמיד עמך כי אין החומר מונע יחוד הנפש באור א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וכמ"ש גם חושך לא יחשיך ממך. ובזה יובן

---

14. תהלים עג, כב־כג. **15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "אינו רגיל בתניא לציין מי אמר הכתוב ושברוה"ק וכו'. ויל"פ בדא"פ: פי' הפשוט (וכן מוכרח פי' הפסוקים שלפ"ז) שאסף מדבר בשאלת רשע וטוב לו כו', בעד עצמו, עכ"פ בשם בנ"י **שבדורו, וכדמפרש:** אבוא אל מקדשי א־ל, שביהמ"ק קיים. ואז הרי לא הי' החומר מסתיר כ"כ. ומפרש **דלא** כן הוא: **וזה שאמר** (גם "בהמות הייתי עמך" כדלקמן) אסף (אף שלא הי' נביא – רש"י מגילה יד, א. ומדמזכיר שם רש"י סדר עולם, מוכח דגם בסד"ע לא גריס לי' רש"י. אבל אמר זה) ברוח הקודש (שיודעים עתידות עי"ז – גם אלה שאינם נביאים. וכדמוכח מהעתידות דדניאל אף שמפורש בגמרא, הובא ברש"י שם, דלא הוי נביא) – (שעי"ז ידע ודיבר) בעד כל כנס"י שבגולה (אף שהי' זה כמה שנים לאח"ז)". **16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "לא כפי' הפשוט וכהפסוקים **שלפ"ז, שאסף מדבר בעד עצמו,** דעמל היא בעיני עד אבוא אל מקדשי א־ל (שאז) אבינה (וכאן כופל) "ואני בער ולא אדע" מה מוסיף ב"בהמות הייתי עמך"? וע"כ צ"ל דהפי' אינו כפשוטו, **אלא כלומר,** דאני בער וגו' ולא עוד אלא דאפילו בהיותי עמך אני כבהמה כו'. – ועפ"ז מובן מה שהובאו בתניא גם התיבות "ואני בער ולא אדע" אף שאין להם שייכות להמדובר כאן; והטעם – שהן המוכיחות דלא כפי' הפשוט". **17.** תהלים קלט, יב.

צדיק, **יוּבָן חֹמֶר עֹנֶשׁ אִסּוּר מְלָאכָה בְּשַׁבָּתוֹת וְחָמֵץ בְּפֶסַח הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ**, - אותו עונש חמור שהיה מגיע לצדיק לו היה חס־ושלום עושה מלאכה בשבת או אוכל חמץ בפסח, אותו עונש חמור מגיע ל"בור" ול"עם הארץ", כשהוא עושה אותן עבירות, וכל כך למה? – **לְפִי שֶׁאַף בְּנֶפֶשׁ בּוּר וְעַם הָאָרֶץ גָּמוּר מֵאִיר אוֹר קְדֻשַּׁת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, וְנִדּוּן בְּנַפְשׁוֹ בְּכָרֵת** – על אכילת חמץ בפסח, **וּסְקִילָה** – על עשיית מלאכה בשבת, **עַל חִלּוּל קְדֻשָּׁה זוֹ**[18], - המאירה בנפש; ומכיוון שכאמור, שלמרות **שאין** הוא **מרגיש** בקדושה, בכל זאת היא **מאירה** בנפשו, לכן מובן מדוע ניתן אותו עונש חמור גם למי שאינו מרגיש בקדושה, שכן, גם הוא פוגם, על ידי כך, בקדושת השבת או החג המאירה בנפשו. **וְגַם מַשֶּׁהוּ חָמֵץ** – בפסח, **אוֹ טִלְטוּל מֻקְצֶה**[19] - בשבת, **פּוֹגֵם בַּקְדֻשָּׁה שֶׁעַל נַפְשׁוֹ** – של עם הארץ, **כְּמוֹ** – שהדבר פוגם **בִּקְדֻשַּׁת נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק, כִּי תּוֹרָה אַחַת לְכֻלָּנוּ** – כלפי כל בני ישראל, במדה שווה, קיים אותו דין ואיסור לעשות מלאכה בשבת, או לאכול חמץ בפסח, וכדומה. על כל פנים, למדנו, שלמרות ש"ואני בער ולא אדע" – למרות שאינני מרגיש בקדושה הנמשכת בנפש על ידי מצוה, ו"**בהמות** הייתי עמך" – אני בבחינת בהמה ואיני מרגיש – בכל זאת נמשכת הקדושה בעם־הארץ בדיוק כפי שהיא נמשכת בתלמיד־חכם, כפי שהפסוק אומר מיד לאחר מכן (אחרי "בהמות הייתי עמך") – "ואני תמיד עמך". הדבר מוסבר להלן כך, שלכן אומר הפסוק "**בהמות** הייתי עמך" בהמות – לשון רבים (ולא "בהמה הייתי עמך"), כדי להדגיש שעל ידי קיום מצוות באופן של "בהמה", שלמטה מדעת והרגשה, קשור הדבר בבחינה שלמעלה מדעת והרגשה, שגם בחינה זו נקראת "בהמה", מפני שאין בה "דעת", אלא שאין משמעה שהיא למטה מ"דעת", כי אם שהיא למעלה מ"דעת", וזו המשמעות בלשון "בהמות" (לשון רבים) – שתי בחינות בבהמה – שבחינת "בהמה" שלמטה מ"דעת", קשורה בבחינת "בהמה" שלמעלה מ"דעת". [**וּמַה שֶּׁכָּתוּב "בְּהֵמוֹת" לְשׁוֹן רַבִּים** – כשהוא משתמש לפני זה בלשון יחיד "**ואני בער**", וכן מיד לאחר מכן: "**ואני** תמיד", **לְרַמֵּז כִּי לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ גַּם בְּחִינַת דַּעַת הָעֶלְיוֹן, הַכּוֹלֵל חֶסֶד וּגְבוּרָה, נִדְמֶה כִּבְהֵמוֹת וַעֲשִׂיָּה גּוּפָנִית** – לא כמו עולם העשיה הרוחני, כי אם כ"עשיה גופנית" **לְגַבֵּי אוֹר־אֵין־סוֹף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[20]: **"כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ"**, - הרי שמייחס את הלשון עשיה לחכמה ("בחכמה עשית"), מפני שגם חכמה היא כמו עשיה לגבי הקב"ה, **וְנִקְרָא "בְּהֵמָה רַבָּה"**, - לא בחינת בהמה שלמטה מ"דעת", כי אם זו שלמעלה מ"דעת", **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, וְהוּא** – בשמות העליונים, **שֵׁם 'בַּ"ן'** – אחד מצירופי שם הוי' עולה נ"ב (52) הנקרא ב"ן, **בְּגִימַטְרִיָּא "בְּהֵמָה" שֶׁלְּפְנֵי הָאֲצִילוּת** – שלמעלה מ"עולם האצילות"]. הרי שגם בקיום מצוות בבחינת "בער" ו"בהמה", מבלי לדעת ומבלי להרגיש בקדושה הנמשכת בנפש בשעת מעשה – משמש אדם כלי לבחינת "בהמה" שלמעלה מ"דעת", – ולאיזה סוג של דעת? – ל"דעת" של "עולם האצילות".

ליקוטי אמרים

חומר עונש איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח השוה לכל נפש לפי שאף בנפש בור ועם הארץ גמור מאיר אור קדושת שבת וי"ט ונידון בנפשו בכרת וסקילה על חילול קדושה זו. וגם משהו חמץ או טלטול מוקצה פוגם בקדושה שעל נפשו כמו בקדושת נפש הצדיק כי תורה אחת לכולנו. [ומ"ש בהמות לשון רבים לרמז כי לפניו ית' גם בחי' דעת העליון הכולל חו"ג נדמה כבהמות ועשייה גופנית לגבי אור א"ס כמ"ש כולם בחכמה עשית ונק' בהמה רבה כמ"ש במ"א. והוא שם ב"ן בגימ' בהמ"ה שלפני האצילות]:

יום שבת קודש י' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 154, פרק מז והנה בכל דור ודור... עד עמ' סז, כמש"ל:

פֶּרֶק מז. בפרק מ"ו החל רבנו הזקן להסביר, דרך נוספת השווה לכל אדם מישראל, להגיע לאהבה גדולה להקב"ה, ואשר מתוך אהבה זו יקיים תורה ומצוות – והיא האהבה של "כמים הפנים לפנים": כמו שהמים בטבעם משקפים את הפנים שאדם מראה בהסתכלו אל תוך המים, כך גם "לב האדם לאדם" – בשעה שאחד אוהב את השני, ובמיוחד כשהוא מראה אהבתו זו, הדבר משפיע על השני שתתעורר בו אהבה אליו. הדבר הוא בטבע, גם כששני האנשים שווים במעלה. וודאי שהדבר כך, כשמלך גדול ורב מראה אהבה גדולה לאדם פשוט ושפל, יורד אליו למקומו הנחות, מעלה אותו ומביאו לחדרו הפרטי שבהיכל המלך, ושם הוא מתייחד אתו בהתאחדות חזקה – ברור הדבר, שזה יעורר באדם הנחות והשפל, אהבה גדולה למלך, עד לידי כלות הנפש לאהבת המלך. ורבנו הזקן הסביר, שכבל הפרטים שפורטו באהבתו של המלך הגדול אל האדם השפל – והרבה יותר מהם – עשה הקב"ה אתנו בני ישראל, שבהיות בני ישראל במצב הנחות ביותר במצרים – הראה לנו הקב"ה אהבה גדולה כזו, שהוא יתברך בכבודו ובעצמו

---

18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עי"ז יובן (מה שלכאורה אינו מובן **כלל וכלל**) 1) חומר עונש (סקילה וכרת) איסור מלאכה בשבתות וחמץ בפסח (דמחלל את הקדושה ששורה בזמן זה, ולכאורה ע"ה – אין שורה בו מקדושת שויו"ט) (ואת"ל שעכ"פ שמץ מנהו מהקדושה דשויו"ט שבצדיק – ישנו גם בע"ה, עדיין אינו מובן, 2) זה שהחומר הוא) השווה לכל נפש (אף שבע"ה יש רק שמץ מנהו מהקדושה וכו'). יש להמתיק הדיוק דמביא ראי' מאיסור שויו"ט דוקא דמלאכה בשבת "אין גופה עבירה **אלא הוא** (האדם) עבר עבירה" (ירוש' שבת פי"ג, ג) ובפרט לבאור כמה אחרונים (בירושלמי שבת הנ"ל) שזהו איסור **גברא** (ולא חפצא) ובכ"ז גם בזה אין חילוק בין גברא לגברא". **19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "משווה שניהם – לשיטתו בשו"ע שלו דשניהם הם איסור חכמים (ולא מה"ת): ר"ס שח ר"ס תמז. ומביא – שגם רבנן אסרו בשווה לע"ה וצדיק". **20.** תהלים קד, כד.

ליקוטי אמרים

פרק מז והנה בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים. והיא יציאת נפש האלהית ממאסר הגוף משכא דחויא ליכלל ביחוד אור א"ס ב"ה ע"י עסק התורה והמצות בכלל ובפרט בקבלת מלכות שמים בק"ש שבה מקבל וממשיך עליו יחודו ית' בפירוש באמרו ה' אלהינו ה' אחד. וכמש"ל כי אלהינו הוא כמו אלהי אברהם וכו' לפי שהיה בטל ונכלל ביחוד אור א"ס ב"ה רק שאברהם זכה לזה במעשיו והילוכו בקודש ממדרגה למדרגה. כמ"ש ויסע אברם הלוך ונסוע וגו': אבל אנחנו ירושה ומתנה היא לנו שנתן לנו את תורתו והלביש בה רצונו וחכמתו ית' המיוחדים במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד והרי זה כאלו נתן לנו את עצמו כביכול. כמ"ש בז"הק ע"פ ויקחו לי תרומה [דלי כלומר אותי והל"ל ותרומה אלא משום דכולא חד ע"ש היטב]: וז"ש ותתן לנו ה' אלהינו באהבה כו' כי באור פניך נתת לנו ה' אלהינו כו' ולזה

ירד להצילנו ממצרים, כדי להביאנו לחדריו הפנימיים, בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות – מתאחד יהודי בהקב"ה, במדה הגדולה ביותר של התאחדות. בכך פירש רבנו הזקן את המלה "קדשנו", שיהודי אומר בברכתו על מצוה, שהיא מלשון "קידושין", כאדם המקדש אשה שתהיה אתו ביחוד גמור; כמו כן מוסבת המלה "קדשנו" על המדריגה העליונה של קדושה, קודש העליון, בה מתקדש יהודי על ידי קיום מצוה. וכן מורה המלה "קדשנו" (מלשון הבדלה), על ההבדלה שבני ישראל נעשים מובדלים ומורמים על ידי קיום מצוות, כמו קדושתו של הקב"ה המובדלת והיא למעלה מהעולמות.

בפרק מ"ז, אותו אנו עומדים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר (ובלשון הערת הרבי שליט"א): ולתרץ: כיצד דורשים **כיום** את האהבה של כמים הפנים לפנים, בשעה שאת האהבה מלמעלה הראו **לפני** אלפי שנים, בשעת יציאת מצרים? אלא, מסביר רבנו הזקן, שלא זו בלבד שיכולה וצריכה להיות האהבה של כמים הפנים לפנים, על ידי שניזכר **כעת** שבשעת יציאת מצרים ומתן תורה, ירד הקב"ה בעצמו כו' (כלומר: הקב"ה הראה אהבה גדולה לישראל, ב"ירידתו" אליהם בכבודו ובעצמו), כי אם גם מצד **ההוה** – שכן, דוגמת יציאת מצרים ו"ירד ה'" – ישנה יציאת מצרים בכל יום ויום. **וְהִנֵּה, בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, וְכָל יוֹם וְיוֹם, חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא הַיּוֹם מִמִּצְרַיִם.** – "בכל דור ודור חייב אדם וכו'", הוא לשון המשנה (פסחים פרק י' משנה ה'), ורבנו הזקן מוסיף: "וכל יום ויום", שלא רק בכל דור ישנו הענין של יציאת מצרים, כי אם גם בכל יום, יש בעבודתו הרוחנית של יהודי, ענין יציאת מצרים, **וְהִיא יְצִיאַת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית מִמַּאֲסַר הַגּוּף, מָשְׁכָא דְּחִוְיָא,** - "עור הנחש" – שכן, חיותה של הנפש באה מהקליפה, ולכן לגבי הנפש האלקית, נחשב הגוף לגלות ולבית סוהר – והנפש האלקית יוצאת מן הגלות והמאסר, **לְכָלֵל בְּיִחוּד אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בִּכְלָל,** - שעל ידי שיהודי לומד תורה ומקיים מצוות, יוצאת נפשו האלקית מגלות הגוף, ומתאחדת עם אור אין סוף ברוך הוא – ובמיוחד נעשה דבר זה על ידי שהוא מקבל על עצמו עול מלכות שמים בשעת קריאת שמע. ובלשון ה"תניא": **וּבִפְרָט בְּקַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם בִּקְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁבָּהּ** – בקריאת שמע הוא **מְקַבֵּל וּמַמְשִׁיךְ עָלָיו יִחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּפֵרוּשׁ, בְּאָמְרוֹ: "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד", וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל,** - בפרק הקודם, **כִּי "אֱלֹהֵינוּ" הוּא כְּמוֹ "אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְכוּ'", לְפִי שֶׁהָיָה** – אברהם אבינו, **בָּטֵל וְנִכְלָל בְּיִחוּד אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא;** - שעקב ביטולו והתאחדותו עם הקב"ה, נקרא הקב"ה "אלקי אברהם", כך נקרא הקב"ה "אלקינו" – האלקה של כל יהודי, שכן, על ידי קיום מצוה – יהודי בטל ומאוחד עם אור אין סוף ברוך הוא. **רַק שֶׁאַבְרָהָם זָכָה לָזֶה** – להיות מאוחד עם אור אין סוף ברוך הוא, **בְּמַעֲשָׂיו וְהִלּוּכוֹ בַּקֹּדֶשׁ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה,** - עד שהתעלה למדריגה העליונה, להיות בטל ומאוחד עם אור אין סוף ברוך הוא, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[1]**: "וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ וְגוֹ'",** - הנגבה, אברהם הלך ממדריגה למדריגה עד שהגיע "הנגבה", המרמז על המדריגה העליונה ביותר באהבה להקב"ה – הרי שבאברהם זה בא על ידי עבודתו העצמית. **אֲבָל אֲנַחְנוּ** – בני אברהם, **יְרֻשָּׁה וּמַתָּנָה הִיא לָנוּ, שֶׁנָּתַן לָנוּ** – הקב"ה, **אֶת תּוֹרָתוֹ, וְהִלְבִּישׁ בָּהּ** – בתורה, **רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הַמְיֻחָדִים בְּמָהוּתוֹ וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַכְלִית הַיִּחוּד,** - כך, שחכמתו ורצונו הם דבר אחד אתו יתברך, **וַהֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת עַצְמוֹ כְּבִיכוֹל,** - על ידי מה שיהודי לומד תורה ומקיים מצוות "יקח" אותו יתברך ויתאחד אתו יתברך. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ**[2] **עַל פָּסוּק**[3]**: "וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה" [דְּ"לִי" כְּלוֹמַר "אוֹתִי",** - כי, ב"זוהר"[4] מפרש את המלה "תרומה" – תורה, המלה תרומה, מורכבת מ"תורה מ'" – התורה שניתנה לארבעים יום – ומבואר ב"זוהר" שם, שעל ידי "תרומה", על ידי תורה, באים ל"ויקחו לי", תקחו אותי, את הקב"ה עצמו, **וַהֲוֵי לֵיהּ לְמֵימַר** – והיה עליו לומר: **"וּתְרוּמָה",** - ב"וא"ו" – מכיוון ש"לי" מכוון להקב"ה, ו"תרומה" – לתורה, היה על הפסוק לומר "ויקחו לי ותרומה", שיקחו אותו יתברך **ו** (על ידי מה? – "ותרומה" – על ידי) תורה – **אֶלָּא מִשּׁוּם דְּכֻלָּא חַד,** - הכל דבר אחד. הקב"ה ותורה הם דבר אחד – ולכן לא כתוב "ותרומה", כי אז היתה המשמעות ש"לי" הוא דבר אחד ותרומה (תורה) דבר נוסף, אלא "לי תרומה" – הם דבר אחד. **עַיֵּן שָׁם** – ב"זהר", **הֵיטֵב]. וְזֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים**[5]**: "וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה כו'",** - כלומר: מצד אהבתו של הקב"ה לישראל, נתן לנו מתנה, שיהיה ה' אלקינו – אלקה **שלנו**, שנהיה מאוחדים אתו יתברך, **"כִּי בְּאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ כו'". וְלָזֶה** – ולכן, מכיוון שאין זה ענין שיהודי משיג אותו על ידי עבודתו העצמית –

---

1. בראשית יב, ט. 2. חלק ב קא, ב. 3. שמות כה, ב. 4. חלק ג קעט, א. 5. בנוסח התפילה.

שאז, יש מקום לומר, שלא כל אחד נמצא במדריגה הנחוצה להיות מאוחד עם הקב"ה, עד לידי כך שהקב"ה יקרא אלקה **שלו** – כי אם זה ענין של ירושה ומתנה, וביחס לירושה לא משנה מצבו ודרגתו של היורש – אם הוא רק נכלל במושג של "יורש" – הריהו יורש; כמו כן מתנה איננה כמו שכר, שהוא תלוי בכמות ואיכות העבודה של מקבל השכר, כי אם זה ניתן לו במתנה, מבלי שיתייגע על כך – לכן, זהו ענין ששייך לכל אחד מישראל, וכפי שיוסבר להלן: **אֵין מוֹנֵעַ לָנוּ מִדְּבֵקוּת הַנֶּפֶשׁ בְּיִחוּדוֹ וְאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ**, - שנפשו של יהודי תהיה דבוקה ומאוחדת עם אור אין סוף ברוך הוא – אין מה שימנע מכך – **אֶלָּא הָרָצוֹן**, - בלבד, **שֶׁאִם אֵין הָאָדָם רוֹצֶה כְּלָל חַס וְשָׁלוֹם לְדָבְקָה בּוֹ כו'**, - אז, אין בו יחוד זה. **אַבָל מִיָּד שֶׁרוֹצֶה וּמְקַבֵּל וּמַמְשִׁיךְ עָלָיו אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְאוֹמֵר "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד"** - **הֲרֵי מִמֵּילָא נִכְלֶלֶת נַפְשׁוֹ בְּיִחוּדוֹ יִתְבָּרֵךְ, דְּרוּחַ אֵיתִי רוּחַ וְאַמְשִׁיךְ רוּחַ**[6], - רוח מביאה רוח וממשיכה רוח – שכן, ה"רוח" והתעוררות הרצון של אדם, מביאה "רוח" והתעוררות מלמעלה, וממשיכה, לאחר מכן, "רוח" באדם, שיימשך ויהיה דבוק בהקב"ה. **וְהִיא** – ביחס לנפש, **בְּחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם.** – ענין קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע והתבטאות הרצון להיות דבוק ביחודו של הקב"ה – זה ענין יציאת מצרים, שהנפש יוצאת מגלות הגוף ומתאחדת עם הקב"ה. **וְלָכֵן תִּקְּנוּ** – החכמים, לומר **פָּרָשַׁת יְצִיאַת מִצְרַיִם בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע דַּוְקָא** - יחד עם קריאת שמע, **אַף, שֶׁהִיא** – זכירת ואמירת פרשת יציאת מצרים, **מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְלֹא מִמִּצְוַת קְרִיאַת שְׁמַע, כִּדְאִיתָא** – כמו שמובא **בַּגְּמָרָא וּפוֹסְקִים**[7], - שיציאת מצרים היא מצוה בפני עצמה, מדוע, איפוא, הורו חכמינו לאומרן יחד? – **אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן דָּבָר אֶחָד מַמָּשׁ.** – קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע, וענין יציאת מצרים, הם דבר אחד ממש, שכן, על ידי קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע, נוצר ענין יציאת מצרים ברוחניות, שהנפש האלקית יוצאת מהגבלות הגוף. **וְכֵן בְּסוֹף פָּרָשַׁת יְצִיאַת מִצְרַיִם מְסַיֵּם גַּם כֵּן "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", וְהַיְנוּ גַּם כֵּן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל:** - שעל ידי יציאת מצרים – נעשה "אני ה' אלקיכם", אלקה שלכם, שיהודי מתאחד עם הקב"ה. הרי, שבכל יום יש ביהודי ענין יציאת מצרים – וכשם שכאמור, האהבה שהראה הקב"ה לבני ישראל בשעת יציאת מצרים צריכה לעורר בבני ישראל "כמים הפנים לפנים" אהבה גדולה להקב"ה, כך צריכה לעורר יציאת מצרים שבכל יום, שגם בכך, באה לידי ביטוי אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני ישראל.

ליקוטי אמרים

אין מונע לנו מדביקות הנפש ביחודו ואורו ית' אלא הרצון שאם אין האדם רוצה כלל ח"ו לדבקה בו כו'. אבל מיד שרוצה ומקבל וממשיך עליו אלהותו ית' ואומר ה' אלהינו ה' אחד הרי ממילא נכללת נפשו ביחודו ית' דרוח אייתי רוח ואמשיך רוח והיא בחי' יציאת מצרים ולכן תקנו פ' יציאת מצרים בשעת ק"ש דווקא. אף שהיא מצוה בפני עצמה ולא ממצות ק"ש כדאיתא בגמרא ופוסקים אלא מפני שהן דבר אחד ממש. וכן בסוף פ' יציאת מצרים מסיים ג"כ אני ה' אלהיכם והיינו גם כן כמש"ל:

---

6. זהר חלק ב קסב, ב. **7.** ברכות כא, א. שו"ע או"ח סי' סז סעי' א־ב.

אגרות קודש

ב"ה, ח' אייר, תשי"ז
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד סניף ירושלים עיה"ק ת"ו
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מכ"ט ניסן עם המצורף אליו ולפלא שאין נזכר ע"ד הכנות לנצול יום הל"ג בעומר, הן בהנוגע לביקור בכפר מירון והעיקר לפעולות על אתר בירושת"ו ככל האפשרי וכותב הנני ובעיקר, אף שאמרו אל תהי יושב ושוקל מצותי' של תורה כיון שמספר הנשארים בירושת"ו רק יותר מאלה הנוסעים למירון, ובטח ימלאו במכתבם הבא.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש ולבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

יום ראשון

יום ראשון — ד אייר, יט לעומר — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: אמור, פרשה ראשונה עם פירש״י.
תהלים: כג־כח.
תניא: פרק מו. ויש . . . סה חבירו אליו.

מִנְהַג יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְגַלֵּחַ וְשֶׁלֹּא לְסַפֵּר שַׂעֲרוֹת רֹאשׁ תִּינוֹק עַד מְלֹאת לוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים.

גְּזִיזַת הַשְּׂעָרוֹת – אָפְּשֶׁערֶענֶעשׁ [=תִּסְפֹּרֶת] (שֶׁל תִּינוֹק) – הוּא דָּבָר גָּדוֹל בְּמִנְהָגֵי יִשְׂרָאֵל. וְעִקָּרוֹ הוּא בְּהַחְנוּךְ דְּהַשְׁאָרַת פֵּאוֹת הָרֹאשׁ. וּמִיּוֹם הַגְּזִיזָה וְהַנָּחַת פֵּאוֹת הָרֹאשׁ נָהֲגוּ לְהַדֵּר לְהַרְגִּיל אֶת הַתִּינוֹק בְּעִנְיַן נְשִׂיאַת טַלִּית קָטָן וּבְרָכוֹת הַשַּׁחַר וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה.

יום שני

יום שני — ה אייר, כ לעומר — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: אמור, שני עם פירש״י.
תהלים: כט־לד.
תניא: והנה זהו . . . סה המלך.

רבינו הזקן קבל מר׳ מרדכי הצדיק ששמע מהבעש״ט: עס קומט אַראָפּ א נשמה אויף דער וועלט און לעבט אָפּ זיבעציג אכציג יאָהר, צוליב טאָן א אידען א טובה בגשמיות ובפרט אין רוחניות.

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן קִבֵּל מֵר׳ מָרְדְּכַי הַצַּדִּיק שֶׁשָּׁמַע מֵהַבַּעַל שֵׁם טוֹב:

יוֹרֶדֶת נְשָׁמָה לָעוֹלָם וְחָיָה שִׁבְעִים־שְׁמוֹנִים שָׁנָה, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת לִיהוּדִי טוֹבָה בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְפָרָט בְּרוּחָנִיּוּת.

יום שלישי

יום שלישי — ו אייר, כא לעומר — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: אמור, שלישי עם פירש״י.
תהלים: לה־לח.
תניא: והנה ככל . . . 130 באריכות.

אמרז״ל: אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, ופירשו הוד כ״ק אבותינו רבותינו הקדושים, אזא דבר תורה וואָס מאַכט איהם – דעם הערער – פאר א מהלך . ענין ההילוך הוא לעלות מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, מעלת הנשמות על מעלות המלאכים, דעלי׳ זו היא ביותר על ידי עבודה בפועל טוב, טאָן א טובה א אידען בגשמיות בכלל וברוחניות בפרט.

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: "אַל יִפָּטֵר אָדָם מֵחֲבֵרוֹ אֶלָּא מִתּוֹךְ דְּבַר הֲלָכָה", וּפֵרְשׁוּ הוֹד כְּבוֹד קְדֻשַּׁת אֲבוֹתֵינוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, דְּבַר תּוֹרָה כָּזֶה, שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ – אֶת הַמַּאֲזִין – לִ׳מְהַלֵּךְ׳. עִנְיַן הַהִלּוּךְ הוּא לַעֲלוֹת מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא בְּעִלּוּי אַחַר עִלּוּי, מַעֲלַת הַנְּשָׁמוֹת עַל מַעֲלוֹת הַמַּלְאָכִים, דַּעֲלִיָּה זוֹ הִיא בְּיוֹתֵר עַל יְדֵי עֲבוֹדָה בְּפֹעַל טוֹב, לַעֲשׂוֹת טוֹבָה לִיהוּדִי בְּגַשְׁמִיּוּת בְּכְלָל וּבְרוּחָנִיּוּת בְּפְרָט.

יום רביעי

יום רביעי — **ז אייר, כב לעומר** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט־מג.
תניא: וכולם . . . סו א"ס ב"ה.

בַּעֲטִיפַת טַלִּית גָּדוֹל אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ עַד פִּיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהִלְכוֹת צִיצִית אֲשֶׁר בַּסִּדּוּר. אֲבָל נוֹהֲגִין לְכַסּוֹת בְּחֶלְקוֹ הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַטַּלִּית גָּדוֹל גַּם הָעֵינַיִם.

נוֹהֲגִים לִלְמֹד בִּימֵי הַסְּפִירָה מַסֶּכֶת סוֹטָה – נוֹסָף עַל שִׁעוּרִים הַקְּבוּעִים – דַּף לְיוֹם דַּף לְיוֹם.

יום חמישי

יום חמישי — **ח אייר, כג לעומר** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מד־מח.
תניא: ולכן המשיל . . . סו בחייהם.

א שליח איז דאָך איין זאך מיט דעם משלח, – ע"ד המבואר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבואר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה. – והנה חסידים זיינען שלוחים פון רבי'ן, פון אלטען רבי'ן, איז אז מ'טוט, איז מען מקושר, איז דאמאָלט איז ער אין אלץ מקושר: עס געהט א חסיד, עסט א חסיד, שלאָפט א חסיד.

שָׁלִיחַ הוּא מְאֻחָד עִם הַמְּשַׁלֵּחַ – עַל דֶּרֶךְ הַמְּבֹאָר בְּעִנְיַן שֶׁהַמַּלְאָךְ נִקְרָא בְּשֵׁם ה' מַמָּשׁ כְּשֶׁהוּא שָׁלִיחַ מִלְּמַעְלָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן נְשָׁמוֹת, וּמְבֹאָר שֶׁבַּנְּשָׁמוֹת הוּא עוֹד בְּמַעֲלָה יְתֵרָה.

וְהִנֵּה חֲסִידִים הֵם שְׁלוּחֵי הָרַבִּי, שֶׁל אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן, וּכְשֶׁפּוֹעֲלִים הֲרֵי מְקֻשָּׁרִים; וְאָז מְקֻשָּׁרִים בַּכֹּל: הוֹלֵךְ חָסִיד, אוֹכֵל חָסִיד, יָשֵׁן חָסִיד.

יום ששי

יום ששי — **ט אייר, כד לעומר** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט־נד.
תניא: וז"ש אסף . . . האצילות.

מוֹרֵנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב אָמַר: כָּל דָּבָר וְדָבָר אֲשֶׁר הָאָדָם רוֹאֶה אוֹ שׁוֹמֵעַ, הוּא הוֹרָאַת הַנְהָגָה בַּעֲבוֹדַת ה'. וְזֶהוּ עִנְיַן הָעֲבוֹדָה, לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל מִכֹּל, דֶּרֶךְ בַּעֲבוֹדַת ה'.

שבת קודש

שבת — **י אייר, כה לעומר** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה־נט.
תניא: פרק מז. והנה . . . כמש"ל.

נַהֲגִינָן [=אָנוּ נוֹהֲגִים] לְהַטְבִּיל פְּרוּסַת הַמּוֹצִיא שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּמֶּלַח, וְלֹא לִזְרוֹק הַמֶּלַח עַל הַפְּרוּסָה.

יוֹם ב' דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תרכ"א בַּסְּעוּדָה סִפֵּר הַ"צֶּמַח צֶדֶק": יוֹם ב' דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תקנ"ה בַּסְּעוּדָה אָמַר אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי (רַבֵּנוּ הַזָּקֵן) : בְּיוֹם ב' דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תקכ"ח בַּסְּעוּדָה אָמַר כְּבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹרִי וְרַבִּי (הַמַּגִּיד מִמֶּעזְרִיטְשׁ), "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם", וּסְפַרְתֶּם הוּא מִלְּשׁוֹן סַפִּירוּת וּבְהִירוּת. "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם", צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת שֶׁיִּהְיֶה הַ"לָּכֶם" בָּהִיר. וַיִּשָּׁעֵן כְּבוֹד קְדֻשַּׁת אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן] עַל זְרוֹעוֹת קָדְשׁוֹ, וַיְשׁוֹרֵר אֶת הַנִּגּוּן שֶׁל ד' בָּבוֹת בִּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה. אַחַר כָּךְ הִגְבִּיהַּ אֶת רֹאשׁוֹ הַקָּדוֹשׁ, וַיֹּאמֶר – בְּנִגּוּן שֶׁל שְׁאֵלָה: וּבַמֶּה מְסַפְּרִים אֶת הַ"לָּכֶם"? וְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר אָמַר – בְּנִגּוּן שֶׁל תְּשׁוּבָה: בְּשֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת, בְּבֵרוּר שֶׁבַע הַמִּדּוֹת, שֶׁכָּל מִדָּה וּמִדָּה תִּהְיֶה כְּלוּלָה מִשֶּׁבַע, וְשֶׁבַע הַמִּדּוֹת עַצְמָם יִהְיוּ שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת, דְּשַׁבָּת אֵינָהּ צְרִיכָה בֵּרוּר.

סחיטת פירות וסחיטת בגדים

יום ראשון ד' אייר ה'תשע"א

הלכות שבת פרק ט, הלכה יא: הַמְכַבֵּס בְּגָדִים – חֲרֵי הוּא תּוֹלֶדֶת מְלַבֵּן, וְחַיָּב. וְהַסּוֹחֵט אֶת הַבֶּגֶד עַד שֶׁיּוֹצִיא הַמַּיִם שֶׁבּוֹ – חֲרֵי זֶה מְכַבֵּס, וְחַיָּב; שֶׁהַסְּחִיטָה מִצָּרְכֵי כִּבּוּס הִיא.

פסק אדמו"ר הזקן (או"ח סי' שכ, סי"א) פירות וירקות כבושים שלדברי הכל אסור לסחטם בשבת לצורך הנוזל שבתוכם, מותר לסחטם "לצורך גופן לתקנם לאכילה על ידי כך שאז אין בו משום מפרק כיון שאינו צריך כלל לדבר המתפרק".

כלומר, מלאכת מפרק היא סחיטה לצורך הדבר שנסחט, אך אם אין צורך בנוזל שנסחט, מותר לסחוט ואין כאן משום 'מפרק'. אמנם בהמשך (שם, סכ"ד) פסק אדה"ז, שבגדים או ספוג שבלוע בהם יין אסור לסחטם גם אם אינו זקוק ליין שנסחט.

ונשאלת השאלה: מה ההבדל בין פירות וירקות כבושים לבגדים וספוג?

והנה, הרמב"ם כאן פוסק שכיבוס בגדים הוא תולדת מלבן וסחיטת בגד היא בכלל כיבוס, אלא שהרמב"ם מדבר בבגד שבלועים בו מים. אבל יש ראשונים (רמב"ן שבת קיא, א ועוד) שסוברים שאיסור מכבס שייך גם ביין ובשאר משקים. ולפי שיטה זו, בגד שבלוע בו יין אסור לסוחטו משום מלבן.

ואם כן, ההבדל בין ירקות כבושים לבגדים מובן בפשטות – בירקות כבושים שהאיסור הוא רק משום מפרק, כיון שהמים הולכים לאיבוד מותר לסוחטם אבל בבגדים יש איסור משום מלבן, ולכן אסור לעשות זאת גם אם היין הולך לאיבוד.

(לב השבת סי' נד)

אש ללא להבות

יום שני ה' אייר ה'תשע"א

הלכות שבת פרק יב, הלכה א: הַמְחַמֵּם אֶת הַבַּרְזֶל כְּדֵי לְצָרְפוֹ בַּמַּיִם – חֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַבְעִיר, וְחַיָּב.

והראב"ד חולק וסובר שאין חיוב מבעיר במתכת. ואת דעת הרמב"ם מבאר המגיד משנה: "כבר הזכירו גחלת של אש בלשון אש גמור" ולכן גם חימום מתכת נחשב כהבערת אש ולפי זה לכאורה המדליק נורת חשמל בשבת עובר על איסור 'מבעיר' מדאורייתא.

אך יש מדייקים בלשון "המחמם את הברזל כדי לצרפו" שדוקא בחימום למטרת צירוף יש איסור הבערה כי לא מצאנו הבערת מתכת במשכן אלא בצורפי הזהב והכסף (אבנ"ז או"ח רכ"ט). ויש שהוסיפו כי במתכת שאינה נשרפת אין משום הבערה כי הבערה מותנית בכליון חומר הבעירה (לבושי מרדכי או"ח מ"ז-ח).

אך יש שתמהו על כך (מנחת שלמה קמא סי' י"ב): אם הבערת מתכת אינה בכלל מבעיר, מדוע הבערה לצירוף נחשבת מלאכה, אלא שלדעת הרמב"ם הבערה אינה תלויה בכיליון החומר אלא במציאות האש וגם גחלת נחשבת כאש. ואף לא מסתבר שנדרשת כוונת צירוף כי כך היה במשכן, שהרי גם המדליק את הנר להתחמם או להאיר (כמבואר בתחילת ההלכה) אסור אף שאינו דומה למשכן. ומה שנקט הרמב"ם "כדי לצרף" כוונתו למעט הבערה שאינה לתועלת כלל, שפטור עליה מדין 'מקלקל' (וכשם שנקט בהדלקת הנר דוגמא של "להתחמם ולהאיר" אף שגם לצורך בישול חייב) אך כשהמלאכה נעשית לתועלת חייבים עליה, ובכלל זה הדלקת אור החשמל.

ויתכן שגם הראב"ד מודה לכך, והשגתו אינה לגבי עצם הגדרת מתכת רותחת כאש, אלא שלדעתו מלאכת הבערה היא רק כאשר נוצרת אש חדשה, כאש הנתפסת בעצים ומכלה אותם ומכך נוצרות להבות חדשות, אך במתכת שאינה נאכלת אין האש מתרבית אלא שחומה נכנס למתכת. ולפי זה, בהדלקת חשמל היוצרת בעירה חדשה אף הראב"ד יודה שהיא בכלל מבעיר (מנח"ש שם).

האם 'לחי' יש לו שיעור?

יום שלישי ו' אייר ה'תשע"א

הלכות שבת פרק יז, הלכה יב: בְּכֹל עוֹשִׂין לְחָיַיִם... וַאֲפִלּוּ בְּאִסּוּרֵי הֲנָיָה – עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת עַצְמָהּ אוֹ אֲשֵׁרָה שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ לְחִי – כָּשֵׁר; שֶׁהַלְּחִי עֲבִיוֹ כָּל שֶׁהוּא.

כלומר, אפשר להעמיד 'לחי' (לתקן את המבוא שניתן יהיה לטלטל בו כדין רשות היחיד) אפילו בדבר אסור בהנאה כגון לחי של עבודה זרה, כי 'לחי' – כשר אפילו אם עוביו הוא כלשהו.

ומקשה הראב"ד: אכן עובי ה'לחי' יכול להיות אפילו כלשהו אבל יש שיעור לגובה הלחי (עשרה טפחים), ולמה אם כן לחי שאסור בהנאה כשר?

והביאור:

דבר אסור בהנאה אינו יכול להיחשב כמציאות למרות שבפועל הוא קיים, כי "כתותי מיכתת שיעוריה", היינו ה'שיעור' כמו מתבטל וכאילו אינו, אך עצם קיומו לא מתבטל.

וזהו פשר דברי הרמב"ם "אשרה שעשה אותה לחי, כשר, שהלחי עוביו כל שהוא":

כדי שיהיה ניתן לטלטל בתוך "מבוי", למרות שהוא פרוץ לרשות הרבים, יש להעמיד מחיצה שתתחום את המבוי וניתן לעשות זאת באמצעות 'לחי', עמוד בגובה עשרה טפחים, שנחשב כמחיצה בפני רשות הרבים. אבל מאחר שעובי הלחי הוא אפילו כלשהו, לא חל כאן "כתותי מיכתת שיעוריה", כי אף שה'שיעור' מתבטל, עצם הלחי קיים, וכדי שהעמוד יחשב כ'לחי' אין צורך ב'שיעור' של עובי לחי אלא די ב'כלשהו' של לחי, וממילא אין משמעות לכך שהלחי אסור בהנאה.

אך לדעת הראב"ד כיון שגובה הלחי צריך להיות בשיעור עשרה טפחים, ובאיסור הנאה שיעור זה כמו מתבטל, איך אפשר לומר שהלחי תהיה כשרה אם אינה בעלת עשרה טפחים?!

ואילו לפי הרמב"ם שיעור גובה הלחי אינו דין בלחי אלא במקום המבוי, שצריך להיות מוקף מחיצות בגובה של עשרה טפחים, ולכן לא שייך כאן דין כתותי מיכתת שיעוריה, כי סוף סוף מבחינת המקום יש כאן עשרה טפחים בכל מצב.

(חידושי רבינו חיים הלוי)

שביתת בהמתו במכירה ובשכירות

יום רביעי ז' אייר ה'תשע"א

הלכות שבת פרק כ, הלכה ג: אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַשְׁאִיל אוֹ לְהַשְׁכִּיר בְּהֵמָה גַּסָּה לְנָכְרִי; שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, וַהֲרֵי הוּא מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ. אָסְרוּ חֲכָמִים לִמְכֹּר בְּהֵמָה גַּסָּה לְנָכְרִי, שֶׁמָּא יַשְׁאִיל אוֹ יַשְׁכִּיר.

לענין מכירת בהמה גסה הוסיף הרמב"ם (בהלכה ד) - "מותר למכור להם סוס, שאין הסוס עומד אלא לרכיבת אדם לא למשאוי, והחי נושא את עצמו", אבל לענין השאלה או השכרה גם הסוס בכלל האיסור. והטעם: במכירה, שהבהמה עוברת לבעלות הגוי ואיסורה רק מדרבנן, שמא יבואו להתיר שאלה ושכירות, לא אסרו למכור סוס המיועד בדרך כלל לרכיבה (שאינה מלאכה), אך בשאלה או השכרה, הבהמה לא יצאה מבעלות ישראל והוא מצווה מן התורה על שביתתה, לכן, גם בסוס יש לחשוש שמא יטעין עליו משא או יקשרנו לעגלה (ביאור הלכה או"ח סי' רמו ד"ה בהמתו).

ובשלחן ערוך (יור"ד קנ"א, ד) כתב: "עכשיו נהגו היתר בכל", היינו שמותר למכור בהמה גסה לגוי אפילו לצורך מלאכה, כי בזמן הזה אין הדרך להשאיל או להשכיר בהמה לגוי. אך יש לבעל נפש לחשוש ולמעט במכירת בהמה גסה לגוי, ובוודאי שיש לאסור השאלה או השכרה לגוי, ויש למחות בנוהגים היתר (ט"ז יור"ד שם ס"ק ה).

ומוסיף ה'מגן אברהם' (או"ח שם ס"ק ה) שאם הבהמה שכורה ביד היהודי מגוי, הרי כיון ש"שכירות לא קניא" יש לומר שיכול לחזור ולהשכירה או להשאילה לגוי אחר. אך יש מי שאוסר להשאיל לגוי בהמה השכורה לו כי יש להסתפק שמא קנה אותה על ידי השכירות, ואם ישאילה לגוי בשבת יעבור משום שביתת בהמתו, אבל להשכיר בהמה שנמצאת אצלו בשכירות מגוי, מותר 'ממה נפשך': אם 'שכירות קניא' – הרי בהשכרתו לגוי יוצאת הבהמה מבעלותו ואינו מצווה על שביתתה, ואם 'שכירות לא קניא', לא נכנסה הבהמה לבעלותו מלכתחילה.

הולדת ריח באוכל ומשקה

יום חמישי ח' אייר ה'תשע"א

הלכות שבת פרק כב, הלכה יא: מֻתָּר לְעָרֵב יַיִן וּדְבַשׁ וּפִלְפְּלִין בְּשַׁבָּת לְאָכְלָן; אֲבָל יַיִן וּמַיִם וְשֶׁמֶן אַפְרְסְמוֹן – אָסוּר; שֶׁאֵין זֶה רָאוּי לַאֲכִילַת בְּרִיאִים.

תערובת יין ודבש ופלפלין נעשית לשתיה ומותר לעשותה בשבת, אבל תערובת יין ומים ושמן אפרסמון מיועדת לצנן את חום הגוף, ודומה לרפואה האסורה בשבת גזירה משום שחיקת סממנים (שבת ק"מ, א, ורש"י שם).

ומהלכה זו רצה בעל ה'נחפה בכסף' (או"ח סי' ד') להוכיח שאף "שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה" (ש"ע אדה"ז או"ח סי' תקיא ס"ז) ולכן אסור להוליד ריח בשבת – באוכלין לא חל האיסור שהרי "מותר לערב יין ודבש ופלפלין", אף שמוליד ריח. וכן מוכח גם מכך שאסור לערב יין ומים ושמן אפרסמון משום "שאין זה ראוי לאכילת בריאים" ודומה לרפואה, משמע שאלמלא חשש רפואה היה מותר לעשותו. ומכאן, שבאוכלין ומשקין אין איסור להוליד ריח.

ותמה על ה'מגן אברהם' (או"ח שם ס"ק י"א) שאוסר "ליתן דבר המריח לתוך המים כדי שיריחו" והרי התירו לערב יין ודבש ופלפלין אף ש"עינינו הרואות שהפלפלין מולידין ריח כשהם נידוכים"?

ואדמו"ר הזקן סובר כה'מגן אברהם' שאסור להוליד ריח באוכלין (שם סע' ז' וקו"א ס"ק א), אך מחדש שהאיסור הוא רק אם כוונתו להוסיף ריח אבל אם כוונתו רק להוסיף טעם הרי אף שממילא נתווסף בו גם ריח מותר, כי הולדת ריח, שאינה מלאכה ממש אלא 'קרוב' לעושה מלאכה חדשה מותרת אם אינו מתכוין לכך.

ולכן מותר לערב יין ודבש ופלפלין אף שאסור להוליד ריח גם באוכלין, כי הכוונה היא להוסיף את טעם הפלפלין ולא את ריחם. וכך גם בתערובת יין ומים ושמן אפרסמון הנעשית בכוונה להוסיף את טעם שמן האפרסמון.

(פרדס חב"ד 18, עמ' 208)

מי צריך לחנך?

יום שישי ט' אייר ה'תשע"א

הלכות שבת פרק כד, הלכה יא: קָטָן שֶׁעָשָׂה בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת... אֵין בֵּית־דִּין מְצֻוִּין לְהַפְרִישׁוּ. וְכֵן אִם הִנִּיחוֹ אָבִיו – אֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ.

משמע מכאן שרק בדבר האסור משום שבות אין בית דין מצווין להפרישו, אבל באיסור דאורייתא חייבים. ולכאורה הרי זה סותר לדברי הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות (פי"ז הכ"ז): "קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות או שעשה מלאכה בשבת אין בית דין מצווין להפרישו", הרי שאפילו באיסור דאורייתא אין צריך להפרישו!

ומתרץ ה'בית יוסף' (או"ח סי' שמ"ג, וראה כס"מ כאן):

בהל' מאכלות אסורות מדובר על חובת בית דין ביחס לקטן עצמו, ועל כך נפסק שאין צריכים להפרישו אפילו באיסור דאורייתא, אך בחלקה השני של הלכה זו מדובר אודות חובת בית דין למחות באב על שמניח לבן לעבור איסור, ובזה מוחים רק באיסור דאורייתא.

והב"ח (שם) מחלק:

בהל' מאכלות אסורות מדובר בקטן שלא הגיע לחינוך ולכן אין צריך להפרישו אפילו מאיסור דאורייתא, ואילו כאן מדובר בקטן שהגיע לחינוך ולכן באיסור דרבנן בית דין לא חייבים להתערב, אך באיסור דאורייתא חייבים למחות. ולכן כשיש לו אב מוחים ביד האב שלא יניח לו לעבור, וכשאין לו אב חייבים בית דין להפרישו.

ויש מבארים:

בהל' מאכלות אסורות מדובר כשהקטן עושה לצורך עצמו, ולכן אין חיוב על בית דין להפרישו אפילו באיסור דאורייתא, כי חיוב חינוך מוטל רק על האב, ואילו כאן מדובר בקטן שעושה לדעת הגדול וחובת בית דין למחות בגדול שהרי נאמר 'לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך...', וכשם שמוזהר על שביתת בהמתו מוזהר על שביתת בנו. ולכן כתב הרמב"ן שרק באיסורי שבות אין בית דין מצווים להפרישו כשעושה לצורך גדול, אך לא באיסורים מהתורה (ערוך לנר יבמות קיד, א).

ברכת בשמים במוצאי שבת

שבת קודש י' אייר ה'תשע"א

הלכות שבת פרק כט, הלכה כט: וְלָמָּה מְבָרְכִים עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת? מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ דּוֹאֶבֶת לִיצִיאַת שַׁבָּת, מְשַׂמְּחִין אוֹתָהּ וּמְיַשְּׁבִין אוֹתָהּ בְּרֵיחַ טוֹב.

בגמרא (תענית כז, ב) נאמר: "נשמה יתירה ניתנה בו באדם בערב שבת, במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר 'שבת וינפש' – כיון ששבת וי אבדה נפש". וכתבו ראשונים (תוס' פסחים קב, ב, ד"ה כי, ועוד) שמטעם זה תקנו חכמים להריח בבשמים כל מוצאי שבת, כדי להשיב את הנפש הדואבת על איבוד ה'נשמה יתירה'.

אך מלשון הרמב"ם "מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת" משמע שאין כוונתו לאיבוד הנשמה היתירה, אלא ליציאת השבת – וצריך להבין את משמעות השינוי.

כן יש להבין: בדרך כלל אין הרמב"ם כותב בספר 'היד' את טעמי ההלכות, ומדוע כתב כאן את הטעם לברכת בשמים במוצאי שבת?

והביאור:

בתחילת הפרק (ה"א) כתב הרמב"ם שמצוות קידוש ביום השבת היא לזכור "זכירת שבת וקידוש", וצריך לזכרהו "בכניסתו וביציאתו... וביציאתו בהבדלה", היינו שגם הבדלה, ולא רק קידוש, ענינה לזכור את יום השבת לקדשו, ומטרתה 'המשכת' זכרון השבת גם לימי החול הבאים לאחריה.

ו'זכירת שבת וקידוש' צריכה להיות מתוך שמחה ולא כאשר נפשו דואבת, כפי שביאר רש"י בספר 'הפרדס' (ריש הלכות הבדלה), שעל ידי הרחת הבשמים "לא יתעצב אל ליבו בזוכרו ששת ימי המעשה, וכל זה תיקנו כדי שיהא זכרון שבת בלבו ויהא שמח אף בצאתו".

ולכן לא כתב הרמב"ם שהרחת בשמים במוצאי שבת היא כדי להשיב את הנפש הדואבת על יציאת ה'נשמה יתירה', אלא "מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת" כי בכך מודגשת השייכות של ברכת הבשמים לחיוב הבדלה הקשורה ליציאת השבת, ולא רק ליציאת ה'נשמה יתירה'. כי ברכת הבשמים אינה באה רק לתקן את דאבון הנפש במוצאי שבת, אלא 'להמשיך' את פעולת השבת לימים הבאים, ולכן היא מהווה השלמה לזכירת שבת בהבדלה (ליקוטי שיחות לא, עמ' 197).

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אייר, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום החמישי עם המוסגר בו רשימת ההגרלה, ולפלא שאינו מאשר קבלת המכתב-תמי' על מה שלא ביקר בירושלים עיה"ק ת"ו למסור פ"ש מכאן. ואף שאחרים עשו זה, ידוע מרז"ל לא מכל אחד אדם לומד. ובפרט במסירת פ"ש, שכל אחד מוסר וואס ער האט גענומען מער, והלא אין דיעותיהם שוות. והעיקר - שמה שאחרים ימסרו הנ"ל אפילו את"ל שלא יחסר מאומה בהנוגע להשומעים, אבל בודאי שחסר הענין אצל זה הצריך למסור הפ"ש. ומי לנו גדול מרבותינו נשיאינו וידוע נוסח פ"נ של כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע שכתבו לפני אמירת דא"ח "שיפעלו בי ובהשומעים".

בודאי הנמצאים באה"ק ת"ו אין זקוקים להתעוררות מיוחדה לנצול יום הבהיר ל"ג בעומר הבע"ל, ובכל זה גם עד"ז מזכיר הנני בזה, ולו יהא ע"ד הפתגם לא נצרכה אלא להעדפה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור מתוך בריאות הנכונה.

מ. שניאורסאהן.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ד'-י' אייר ה'תשע"א

יום ראשון ד' אייר ה'תשע"א

הִלְכוֹת שַׁבָּת

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי[1]

א. הָאוֹפֶה[2] כִּגְרוֹגֶרֶת[3] - חַיָּב. אֶחָד הָאוֹפֶה אֶת הַפַּת, אוֹ הַמְבַשֵּׁל אֶת הַמַּאֲכָל אוֹ אֶת הַסַּמְמָנִין, אוֹ הַמְחַמֵּם אֶת הַמַּיִם - הַכֹּל עִנְיָן אֶחָד[4] הוּא. שִׁעוּר הַמְחַמֵּם אֶת הַמַּיִם - כְּדֵי לִרְחֹץ[5] בָּהֶן אֵבֶר קָטָן[6]. וְשִׁעוּר מְבַשֵּׁל סַמְמָנִין[7] - כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִין לַדָּבָר שֶׁמְּבַשְּׁלִין אוֹתָן לוֹ.

ב. הַנּוֹתֵן[8] בֵּיצָה בְּצַד הַמֻּחַם[9] בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְגַּלְגֵּל[10], וְנִתְגַּלְגְּלָה - חַיָּב; שֶׁהַמְבַשֵּׁל בְּתוֹלֶדֶת הָאוּר - כִּמְבַשֵּׁל בָּאוּר עַצְמָהּ. וְכֵן[11] הַמַּדְרִיס בְּחַמִּין דָּג מָלִיחַ הַיָּשָׁן[12] אוֹ קוֹלְיָס הָאִסְפָּנִין[13], וְהוּא דָּג דַּק וְרַךְ בְּיוֹתֵר - הֲרֵי זֶה חַיָּב; שֶׁהֲדָחָתָן בְּחַמִּין זֶה הוּא גְּמַר[14] בִּשּׁוּלָן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן.

ג. הַמַּפְקִיעַ[15] אֶת הַבֵּיצָה בְּבֶגֶד חַם אוֹ בְּחוֹל וּבַאֲבַק דְּרָכִים שֶׁהֵן חַמִּים מִפְּנֵי הַשֶּׁמֶשׁ[16], אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּצְלִית - פָּטוּר[17]; שֶׁתּוֹלְדוֹת חַמָּה אֵינָם כְּתוֹלְדוֹת הָאֵשׁ[18], אֲבָל גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי תּוֹלְדוֹת הָאוּר. וְכֵן הַמְבַשֵּׁל בְּחַמֵּי טְבֶרְיָה[19] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם - פָּטוּר[20]. הַמְבַשֵּׁל[21] עַל הָאוּר דָּבָר שֶׁהָיָה מְבֻשָּׁל כָּל צָרְכּוֹ[22] אוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ בִּשּׁוּל כְּלָל - פָּטוּר[23].

ד. אֶחָד[24] נָתַן אֶת הָאוּר[25], וְאֶחָד נָתַן אֶת הָעֵצִים, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַקִּדְרָה[26], וְאֶחָד נָתַן אֶת הַמַּיִם, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַבָּשָׂר, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַתַּבְלִין, וּבָא אֶחָד וְהֵגִיס[27] - כֻּלָּם חַיָּבִים מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל; שֶׁכָּל הָעוֹשֶׂה דָּבָר מִצָּרְכֵי הַבִּשּׁוּל, הֲרֵי זֶה מְבַשֵּׁל. אֲבָל[28] אִם שָׁפַת אֶחָד אֶת הַקִּדְרָה תְּחִלָּה, וּבָא אַחֵר וְנָתַן אֶת הַמַּיִם, וּבָא אַחֵר וְנָתַן אֶת הַבָּשָׂר, וּבָא אַחֵר וְנָתַן אֶת הַתַּבְלִין, וּבָא אַחֵר וְנָתַן אֶת הָאוּר, וּבָא אַחֵר וְנָתַן עֵצִים עַל הָאוּר, וּבָא אַחֵר וְהֵגִיס - שְׁנַיִם[29] הָאַחֲרוֹנִים בִּלְבַד חַיָּבִין מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) כלל בו עשר מלאכות הנמנות שניות פרק שביעי [האופה, הגוזז, המלבן, המנפץ, הצובע, הטווה, העושה שני בתי נירין, המיסך, הארג והבוצע]. ודרך רבינו בהן כדרכו בראשונות. 2) מלאכת אפייה לא הייתה במשכן, כי אם מלאכת בישול סממנים (לצבע תכלת וארגמן ותולעת שני), ולפי זה בישול הוא אב מלאכה ואפייה היא תולדה (ירושלמי מסכת שבת פרק ז הלכה ב), מכיוון שרק מלאכה שהייתה במשכן נקראת אב (למעלה פרק ז הלכה א). אולם רבינו כתב כלשון המשנה (מסכת שבת דף עג עמוד א) שמנתה "אופה" בין אבות מלאכות ובגמרא מפורש: "תנא סידורא דפת נקט", התנא מנה את המלאכות החורש, הזורע, הטוחן וכו' עד אפיית הפת, המצוייה יותר מבישול סממנים (הר"ן). 3) (תוספתא שבת פרק י) ושיעור גרוגרת, ראה למעלה פרק ח הלכה ג. 4) פעולה באמצעות כוח האש להרתיח או לשנות דבר מכמות שהיה, כגון להקשות דבר רך או לרכך דבר קשה. 5) סתם מחמם מים לרחיצה (פרי חדש). 6) אצבע קטנה של רגל קטן בן יומו כשיעור סיכה (להלן פרק י"ח הלכה ב - פרי חדש). 7) זהו השיעור באיכות, שיהיה ראוי לעשות מהם הצבע הדרוש (לחם משנה), אבל בכמות המים יש שיעור אחר: "כדי לצבוע בהם בגד קטן של פי סבכה" שמניחות הבנות על ראשיהן (רבינו בפרק י"ח הלכה ח והמקור בתוספתא שבת פרק י). 8) משנה (מסכת שבת דף לח עמוד ב). 9) "שם הכלי שייחמו בו המים" (פירוש המשניות מסכת שבת פרק ג). 10) "תתערב, שתתבשל קצת" (שם). 11) משנה (מסכת שבת דף קמה עמוד ב). 12) במשנה כתוב "מליח הישן" ופירשו רבינו ורש"י: "דג מליח שעברה עליו שנה משמלחו" ובספר הפרדס לרש"י כתוב: בשר מלוח הרבה, וגם ברמב"ם כתב יד התימנים חסרה המלה "דג". 13) דג מארץ ספרד שקליפתו רכה ומולחים אותו לאכילה. 14) מכיוון שאי אפשר לאכלם אם לא הודחו בחמין, נחשבת הדחתם כבישול, אבל דברים שאפשר לאכלם על ידי הדחה במים צוננים, יש אומרים שמותר להדיחם אף במים חמים. 15) (מסכת שבת דף לה עמוד ב במשנה) המבקיע, שובר את הביצה. 16) שנתחממו בשמש. 17) מעונש, אבל אסור מדרבנן. 18) האסורות מן התורה. 19) (מסכת שבת דף מ עמוד ב) המעיינות החמים שעל חוף ים כינרת על־יד טבריה. 20) "שאין דרך בישול בכך לבשל בחמה או בתולדות חמה" (רש"י מסכת שבת דף לט עמוד א). 21) משנה (מסכת שבת דף קמה עמוד ב). 22) דעת הרשב"א וכמה מהראשונים שאפילו לא נתבשל כל צרכו אין בו משום בישול, אם נתבשל "כמאכל בן דרוסאי" שהוא חצי בישולו לדעת רבינו ושליש בישולו לדעת רש"י (ראה למעלה בפרק ג). 23) משום שאין בישול אחר בישול; אבל בבישול דבר שנאפה או נצלה פעם, יש מחלוקת בין הראשונים, הסמ"ג סובר שיש בישול אחר אפייה וצלייה, וראייתו מהדין שאין אדם יוצא ידי חובת מצה בלילה הראשון של פסח במצה שנאפתה ואחר כך נתבשלה (רבינו בהלכות חמץ ומצה פרק ו הלכה ו), אבל המרדכי בשם ראבי"ה כתב שלעניין שבת אין בישול אחר אפייה וצלייה (אורח חיים סימן שיח). ומותר לכתחילה, כמו שכתב רבינו (להלן פרק כ"ב הלכה ח): "דבר שנתבשל קודם השבת, אף על פי שהוא עכשיו צונן, מותר לשרותו בחמין בשבת". 24) (תוספתא מסכת שבת פרק יב; מסכת ביצה דף לד.) 25) כיוון שהביא את האש בתחילה, כל מה שנעשה אחר כך מלאכת בישול היא וכולם חייבים (רש"י). 26) הראב"ד השיג כאן מדברי הגמרא (שם) שחיוב השופת את הקדירה הוא רק בקדירה חדשה של חרס, המתחזקת על ידי ליבון, אבל בעל מגדל עוז ביאר כי הברייתא שלאחריה לא חילקה בין חדשה לישנה וכן פסק הרי"ף שם. 27) בחש בכף הקדירה וסייע לבשל. 28) כשהבאת האש הייתה האחרונה, הקודמים לה פטורים. 29) אלה שעסקו מהבאת האש והלאה חייבים משום מבשל (כלשון רבינו) אבל המביא את האור חייב משום מבעיר ובכתב יד משנת קס"ב מובא במעשה רוקח, הנוסח: "שלושה האחרונים" ולפי זה המביא את האור חייב משום מבשל, ומורנו הרב יעקב בירב ביאר כי בחלוקה ראשונה עשו כולם בבת אחת ולכן כולם צורך בישול עשו, ובחלוקה השנייה עשו בזה אחר זה "ובא אחר ונתן" "ובא אחר והגיס" ולא נתחייבו בבישול רק האחרונים (כסף משנה).

ה. הִנִּיחַ[30] בָּשָׂר עַל גַּבֵּי גֶחָלִים: אִם נִצְלָה[31] בּוֹ כִּגְרוֹגֶרֶת, אֲפִלּוּ[32] בִּשְׁנַיִם וּשְׁלִשָׁה מְקוֹמוֹת - חַיָּב[33]; לֹא נִצְלָה בּוֹ כִּגְרוֹגֶרֶת, אֲבָל נִתְבַּשֵּׁל כֻּלּוֹ[34] חֲצִי[35] בְּשׁוּל - חַיָּב[36]; נִתְבַּשֵּׁל חֲצִי בְּשׁוּל מִצַּד אֶחָד - פָּטוּר, עַד שֶׁיַּהֲפָךְ בּוֹ וְיִתְבַּשֵּׁל חֲצִי בְּשׁוּל מִשְּׁנֵי צְדָדִין. שֶׁכַח[37] וְהִדְבִּיק פַּת בְּתַנּוּר בְּשַׁבָּת, וְנִזְכַּר[38] - מֻתָּר[39] לוֹ[40] לִרְדּוֹתָהּ קֹדֶם שֶׁתֵּאָפֶה וְיָבוֹא לִידֵי מְלָאכָה.

ו. הַמַּתִּיךְ[41] אֶחָד מִמִּינֵי מַתָּכוֹת כָּל שֶׁהוּא, אוֹ הַמְחַמֵּם[42] אֶת הַמַּתָּכוֹת עַד שֶׁתֵּעָשֶׂה גַּחֶלֶת - חֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְבַשֵּׁל. וְכֵן[43] הַמְמַסֵּס אֶת הַדּוֹנַג[44] אוֹ אֶת הַחֵלֶב אוֹ אֶת הַזֶּפֶת וְהַכֹּפֶר[45] וְהַגֶּפְרִית[46] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם - חֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְבַשֵּׁל[47], וְחַיָּב. וְכֵן הַמְבַשֵּׁל כְּלֵי אֲדָמָה[48] עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ חֶרֶס - חַיָּב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: בֵּין שֶׁרִפָּה גּוּף קָשֶׁה בָּאֵשׁ אוֹ שֶׁהִקְשָׁה גּוּף רַךְ - חֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל.

ז. הַגּוֹזֵז[49] צֶמֶר אוֹ שֵׂעָר - בֵּין מִן הַבְּהֵמָה, בֵּין מִן הַחַיָּה[50], בֵּין מִן הַחַי, בֵּין מִן הַמֵּת, אֲפִלּוּ מִן הַשֶּׁלַח[51] שֶׁלָּהֶן - חַיָּב. כַּמָּה שֶׁעוּרוֹ? כְּדֵי לִטְווֹת מִמֶּנּוּ חוּט שֶׁאָרְכּוֹ כְּרֹחַב הַסִּיט[52] כָּפוּל. וְכַמָּה רֹחַב הַסִּיט? כְּדֵי לִמְתֹּחַ מִן בֹּהֶן[53] שֶׁל יָד עַד הָאֶצְבַּע הָרִאשׁוֹנָה כְּשֶׁיִּפְתַּח בֵּינֵיהֶן בְּכָל כֹּחוֹ, וְהוּא קָרוֹב לִשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי זֶרֶת[54]. הַתּוֹלֵשׁ כָּנָף מִן הָעוֹף - חֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת גּוֹזֵז[55]. הַטּוֹוֶה אֶת הַצֶּמֶר מִן הַחַי - פָּטוּר; שֶׁאֵין דֶּרֶךְ גִּזֵּיזָה בְּכָךְ[56], וְאֵין דֶּרֶךְ נִפּוּץ בְּכָךְ, וְאֵין דֶּרֶךְ טְוִיָּה בְּכָךְ.

ח. הַנּוֹטֵל[57] צִפָּרְנָיו אוֹ שְׂעָרוֹ אוֹ שְׁפָמוֹ אוֹ זְקָנוֹ - חֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת גּוֹזֵז, וְחַיָּב[58]. וָהוּא, שֶׁיִּטֹּל בִּכְלִי; אֲבָל אִם נְטָלָן בְּיָדוֹ, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר - פָּטוּר. וְכֵן הַחוֹתֵךְ[59] יַבֶּלֶת מִגּוּפוֹ, בֵּין בַּיָּד בֵּין בִּכְלִי[60] - פָּטוּר, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר. וּמֻתָּר לַחְתֹּךְ יַבֶּלֶת[61] בַּמִּקְדָּשׁ בַּיָּד[62], אֲבָל לֹא בִּכְלִי[63]. וְאִם הָיְתָה יְבֵשָׁה - חוֹתְכָהּ אַף בִּכְלִי וְעוֹבֵד[64] עֲבוֹדָה.

ט. הַנּוֹטֵל שְׂעָרוֹ[65] בִּכְלִי, כַּמָּה יִטֹּל וְיִהְיֶה חַיָּב? שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. וְאִם לִקֵּט לְבָנוֹת מִתּוֹךְ שְׁחֹרוֹת, אֲפִלּוּ אַחַת[66] - חַיָּב[67]. צִפֹּרֶן שֶׁפֻּרְשָׁה רֻבָּהּ וְצִיצִין[68] שֶׁל עוֹר שֶׁפֻּרְשׁוּ רֻבָּן[69]: אִם פֻּרְשׁוּ כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמְצַעֲרוֹת אוֹתוֹ - מֻתָּר לִטֹּל אוֹתָן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

30) (מסכת מנחות דף נז עמוד א). 31) צלייה גמורה. 32) לא נצלה במקום כשיעור גרוגרת, אלא בצירוף שניים או שלושה מקומות. 33) שדרך צלייה בכך. 34) כל החתיכה. 35) הנקרא בתלמוד: "כמאכל בן דרוסאי", ראש לשודדים נודדים שהיו רגילים לאכול מאכליהם בחצי בישולם. 36) שדרך בישול הוא למי שאין לו פנאי להמתין עד שיתבשל לגמרי. 37) (מסכת שבת דף ד עמוד א). 38) שהיום שבת, ואם יניחנו כך יאפה הפת ויתחייב אם בשוגג - חטאת, ואם במזיד - סקילה. 39) להוציא את הפת מן התנור, ואף שרדיית הפת איסור שבות הוא מדרבנן (רבינו להלן פרק כ"ב הלכה א), התירו לו חכמים לעבור על איסור דרבנן שלא יבוא לידי מלאכה האסורה מן התורה. 40) אבל לאדם אחר לא התירו לרדות את הפת מן התנור כדי שלא יבוא המדביק לידי איסור חטאת או סקילה, מטעם שאמרו (מסכת שבת דף ד עמוד א): "וכי אומרים לו לאדם חֲטָא כדי שיזכה חבירך". 41) (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ז הלכה ב); "המתיך אבר (עופרת) חייב משום מבשל" (מסכת יבמות דף ו עמוד ב). 42) כדי להתיכו הוא תולדת מבשל, אבל "המחמם את הברזל כדי לצרפו (לחסמו) במים, הרי זה תולדת מבעיר" (רבינו להלן בפרק י"ב הלכה א). 43) (מסכת שבת דף עד עמוד ב). 44) שעווה. 45) כעין זפת. 46) חומר שריפה הנמצא באדמה. 47) אף על פי שהוא חוזר ומתקשה ואין הבישול ניכר בו (ר"ן). 48) (מסכת שבת דף עד עמוד ב) "האי מאן דשדא סיכתא לאתונא, חייב משום מבשל" ופירש בספר העיתים בשם הגאונים: "מבשל כלי אדמה דקין", אולם רש"י פירש: "השליך יתד של עץ רך לתנור החם לייבשו שיתקשה". 49) (תוספתא מסכת שבת פרק ט). 50) בתוספתא כתוב: "ומן העופות". 51) העור הנפשט אחר השחיטה. והשמיענו שגם כך דרך גזיזה (חסדי דוד). 52) שם מידת האורך. 53) אגודל (מסכת שבת דף קה עמוד ב). 54) זרת האמורה בתורה (שמות פרק כח, עמוד טז), הוא חצי אמה של שישה טפחים (תוספתא כלים בבא מציעא פרק ו) שהוא שלושה טפיח, והטפח הוא ארבע אצבעות (להלן פרק י"ז הלכה ו) נמצא שהזרת היא י"ב אצבעות (עיין רש"י מסכת שבת דף קו עמוד א). וזה לשון רבינו (בפירוש המשניות ערלה פרק ג משנה ב) על שיעור הסיט: "ונחזק אצלי זה הפירוש, מפני שהוא פירוש הקדמונים, והקדמון הוא יותר חכם בלשון מן האחרון". 55) (מסכת שבת דף עד עמוד ב). 56) (שם) ולמעלה אמר: "הגוזז צמר מן החי חייב" הרי שדרך גזיזה בכך? אולם כוונת רבינו שאין דרך גזיזה - לגזוז אחר הטוויה. 57) משנה (מסכת שבת דף צד עמוד ב) ורבינו פסק כחכמים שאינו חייב רק אם נטלן בכלי. 58) וזהו לדעת רבינו שפסק (בפרק א) כרבי יהודה: מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, אבל לדעת הראשונים הסוברים מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, גם כאן אינו חייב רק אם צריך לשער או לציפורניים (תוספות מסכת שבת דף צד עמוד ב). 59) (משנה מסכת עירובין דף קג עמוד א). 60) שם במשנה כתוב: "ואם בכלי כאן וכאן (אף במקדש) אסור", "שאב מלאכה הוא הואיל ואינו משנה מהאופן שעושים בחול" (רש"י). והקשו ב"מגיד משנה" וב"מעשה רוקח" על הרמב"ם הפוטר בכלי, וב"צפנת פענח" להגאון מדווינסק כתב שבאמת פטור מגוזז כמו שכתב רבינו, ובעירובין חייבתו המשנה משום תיקון - שמתקן את האדם או הבהמה שלא יהיו בעלי מום וחייב משום מכה בפטיש (ראה להלן פרק י הלכה י"ז). 61) הוא מום עובר בכהן ואסור בעבודה, והבהמה שיש בה יבלת אסורה להקרבה. 62) כיוון שאיסורו מדרבנן, "ואין שבות במקדש כלל" (רבינו הלכות קרבן פסח פרק א הלכה ט"ז). 63) שמלאכה גמורה היא האסורה אף במקדש. 64) בדפוס ויניציא חסרה המלה "עבודה". וכתב במעשה רוקח שכוונת רבינו שלא נאמר כיוון שבין השמשות לא היה ראוי לעבודה מסיבת היבלת, לא יוכל לעבוד כל השבת, אלא כיוון שהסיר היבלת מותר לו לעבוד, מכיוון שהייתה יבשה ונפרכת, חשובה כמסולקת מקודם. 65) (מסכת שבת דף צד עמוד ב). 66) שהוא עושה כן כדי שלא יהא נראה כזקן ומקפיד אפילו על אחת (רש"י). 67) ואף בחול אסור משום "ולא ילבש גבר שמלת אשה" (דברים פרק כב פסוק ה), שדרך הנשים להקפיד על זה (רבינו בהלכות עבודת כוכבים פרק י"ב הלכה י). 68) כעין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הציפורן (רש"י מסכת שבת דף צד עמוד ב). 69) שאז הן קרובות להינתק וכאילו נתלשו כבר.

בְּיָדוֹ[70], אֲבָל לֹא בִּכְלִי; וְאִם נְטָלָן בִּכְלִי - פָּטוּר; וְאִם אֵינָן מְצַעֲרוֹת אוֹתוֹ - אֲפִלּוּ בַּיָּד אָסוּר. וְאִם לֹא פְּרָשוּ רֶבֶן, אֲפִלּוּ מְצַעֲרוֹת אוֹתוֹ - אָסוּר לְנָטְלָן בְּיָדוֹ; וְאִם נְטָלָן בִּכְלִי - חַיָּב.

י. הַמְלַבֵּן[71] אֶת הַצֶּמֶר אוֹ אֶת הַפִּשְׁתָּן אוֹ אֶת הַשָּׁנִי[72] וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִמַּה שֶּׁדַּרְכָּן לְהִתְלַבֵּן - חַיָּב. וְכַמָּה שִׁעוּרוֹ? כְּדֵי לִטְוּוֹת מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד אָרְכּוֹ כִּמְלֹא רֹחַב הַסִּיט[73] כָּפוּל, שֶׁהוּא אֹרֶךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים.

יא. הַמְכַבֵּס בְּגָדִים - הֲרֵי הוּא תּוֹלֶדֶת מְלַבֵּן[74], וְחַיָּב. וְהַסּוֹחֵט[75] אֶת הַבֶּגֶד עַד שֶׁיּוֹצִיא הַמַּיִם[76] שֶׁבּוֹ - הֲרֵי זֶה מְכַבֵּס, וְחַיָּב; שֶׁהַסְּחִיטָה מִצָּרְכֵי[77] כִּבּוּס הִיא, כְּמוֹ שֶׁהַהֲגָסָה מִצָּרְכֵי הַכִּשּׁוּל. וְאֵין סְחִיטָה בְּשֵׁעָר[78]. וְהוּא הַדִּין לְעוֹר[79], שֶׁאֵין חַיָּבִין עַל סְחִיטָתוֹ.

יב. הַמְנַפֵּץ[80] אֶת הַצֶּמֶר אוֹ אֶת הַפִּשְׁתָּן אוֹ אֶת הַשָּׁנִי וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - חַיָּב. וְכַמָּה שִׁעוּרוֹ? כְּדֵי[81] לִטְוּוֹת מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד אָרְכּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים. וְהַמְנַפֵּץ אֶת הַגִּידִים[82] עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ כְּצֶמֶר כְּדֵי לִטְוּוֹת אוֹתָן - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְנַפֵּץ, וְחַיָּב.

יג. הַצּוֹבֵעַ[83] חוּט שֶׁאָרְכּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים, אוֹ דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לִטְוּוֹת מִמֶּנּוּ חוּט כָּזֶה - חַיָּב. וְאֵין הַצּוֹבֵעַ חַיָּב עַד שֶׁיְּהֵא צֶבַע הַמִּתְקַיֵּם[84]. אֲבָל צֶבַע שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁהֶעֱבִיר סָרָק[85] אוֹ שָׂשַׂר[86] עַל גַּבֵּי בַּרְזֶל אוֹ נְחֹשֶׁת וּצְבָעוֹ - פָּטוּר[87]; שֶׁהֲרֵי אַתָּה מַעֲבִירוֹ לִשְׁעָתוֹ, וְאֵינוֹ צוֹבֵעַ כְּלוּם; וְכֹל שֶׁאֵין מְלַאכְתּוֹ מִתְקַיֶּמֶת בְּשַׁבָּת - פָּטוּר.

יד. הָעוֹשֶׂה עֵין הַצֶּבַע - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת צוֹבֵעַ[88], וְחַיָּב. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנָּתַן קַנְקַנְתּוֹם[89] לְתוֹךְ מֵי עַפְצָא[90], שֶׁנַּעֲשָׂה הַכֹּל שָׁחֹר; אוֹ שֶׁנָּתַן אִסְטִיס[91] לְתוֹךְ מֵי כַּרְכֹּם[92], שֶׁנַּעֲשָׂה הַכֹּל יָרֹק. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכַמָּה שִׁעוּרוֹ? כְּדֵי לִצְבֹּעַ בּוֹ חוּט שֶׁאָרְכּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים.

טו. הַטּוֹוֶה[93] אֹרֶךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים מִכָּל דָּבָר הַנִּטְוֶה - חַיָּב. אֶחָד הַטּוֹוֶה אֶת הַצֶּמֶר אוֹ אֶת הַפִּשְׁתָּן אוֹ אֶת הַנּוֹצָה אוֹ אֶת הַשֵּׂעָר אוֹ אֶת הַגִּידִין וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. הָעוֹשֶׂה אֶת הַלֶּבֶד[94] - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת טוֹוֶה, וְחַיָּב. וְהוּא, שֶׁיִּלְבֵּד דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לִטְוּוֹת מִמֶּנּוּ חוּט אֹרֶךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים בְּעֹבִי בֵּינוֹנִי.

טז. הָעוֹשֶׂה[95] שְׁנֵי בְּתֵי נִירִין[96] - חַיָּב. הָעוֹשֶׂה נָפָה[97] אוֹ כְּבָרָה[98], אוֹ סַל אוֹ סְבָכָה[99], אוֹ שֶׁסָּרַג מִטָּה בַּחֲבָלִים[100] - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת עוֹשֶׂה נִירִין[101]; וּמִשֶּׁיַּעֲשֶׂה שְׁנֵי בָּתִּים בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ - חַיָּב. וְכֵן כָּל הָעוֹשֶׂה שְׁנֵי בָּתֵּי נִירִין בְּדָבָר שֶׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ בָּתִּים בָּתִּים כְּגוֹן אֵלּוּ - חַיָּב.

יז. דֶּרֶךְ[102] הָאוֹרְגִין: שֶׁמּוֹתְחִין הַחוּטִין תְּחִלָּה בְּאֹרֶךְ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

70) משום צערו לא אסרו חכמים ליטול ביד. ולא גזרו שמא יעשה כן בכלי שמכיוון שפירשו רובן - גם בכלי אינו אסור אלא מדרבנן. 71) משנה (מסכת שבת דף קו עמוד א) המכבס את הצמר אחרי הגזיזה שיהיה לבן. 72) שמלבנים אותו תחילה לפני צביעתו לאדום. 73) מבואר למעלה בהלכה ז. 74) תוספתא (שבת פרק י) המכבס והסוחט מלאכה אחת. 75) דיני סחיטה ראה להלן בפרק כב הלכה טו. 76) "אמר רבא זרק בגד למים - חייב" (מסכת זבחים דף צד עמוד ב). 77) מקרבת את הליבון, כמו שההגסה מקרבת את הבישול (מרכבת המשנה). 78) (מסכת שבת דף קכח עמוד ב) "שהוא קשה ואינו בולע" (רש"י). 79) (מסכת זבחים דף צד עמוד א). 80) משנה (מסכת שבת דף קה עמוד ב) מפריד ומנער את הצמר ביד לנקותו מפסולת. 81) כמו למעלה בהלכה ז. 82) (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ז הלכה ב) ועיין מעשה רוקח. 83) משנה (מסכת שבת דף קה עמוד ב). 84) וכדברי רבינו (להלן פרק יא הלכה ט"ו) לעניין כותב: "אינו חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד... ויכתוב על דבר שמתקיים הכתב עליו" ומקורו בתוספתא (מסכת שבת פרק י"ב): "אינו חייב עד שיכתוב בדבר של קיימא על דבר של קיימא". והביא ב"מגיד משנה" ראייה שכן הדין גם בשאר מלאכות, ממשנה (מסכת שבת דף קב עמוד ב) "זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת - חייב", אבל הר"ן פירש משנה זו (וכן הרע"ב), שכל העושה מלאכה בשבת, שמקיימים אותה כמות שהיא ואין צורך להוסיף עליה, שמלאכתה נגמרה - חייב, ולדבריהם אין משם ראייה לדעת רבינו, ובעל "מגדל עוז" כתב שמקור הרמב"ם הוא מהגמרא (מסכת שבת דף צד עמוד ב): "וחכמים אוסרים (כוחלת) משום שבות" ואינה חייבת משום צובעת כיוון שצבע הכחל אינו מתקיים. 85) צבע צהוב. 86) צבע אדום־בהיר "ומשוח בששר" (ירמי' פרק כב פסוק יד). 87) ודעת הסמ"ג והירא שכל צבע הרצוי לאדם, אף אם הוא רק לשעה, חייב עליו מן התורה, והביאו ראייה מדברי רב (מסכת שבת דף עה עמוד א): "שוחט משום מה חייב" - משום צובע" (בדם השחיטה), ואף שצבע הדם אינו מתקיים. 88) (מסכת שבת דף יח עמוד א) הראב"ד השיג על דבריו, שאינו חייב משום צובע רק אם נגמרה מלאכת צביעה בכך ולא בעושה מי צבע. וב"צפנת פענח" ביאר דברי רבינו, שבאמת במי צבע לא נעשית צביעה, והם רק תערובת צבע, וכוונת רבינו כאן שעל ידי תערובת שני המינים נוצר צבע חדש, וזהו תולדת צובע שעל ידי פעולתו נולד דבר חדש. 89) חומצת הנחושת ששמים בדיו כדי להשחירה. 90) פרי האלון, כעין אגוז קטן, שנותנים אותו בדיו ומעבדים בו עורות. 91) צמח שממנו עושים צבע כחול לצביעת בגדים. 92) זעפרן, צמח בְּצָלִי מצבע כתום שלפרחיו ריח נודף. 93) (משנה מסכת שבת דף קה עמוד ב). 94) צמר טרוף וכבוש בלתי ארוג; הראב"ד משיג כאן: "כי מלאכת עשיית הלבד אינה דומה לטווייה לפי שהוא לוקח צמר מלובן ומנופץ, ושוטחו על גבי בגד, ונותן מוך על מוך עד שנעשה עבה, ומטפיחו במים, וכורכו עם הבגד ומהדקו עד שמתחבר ומתקשה ונעשה הלבד ונראה יותר שהוא כמגבן תולדת בונה"; אבל ב"מעשה רוקח" העלה שמלאכת עשיית הלבד דומה למלאכת הטווייה, שהוא מקבץ את החלקים הנפרדים מן הצמר או הפשתים ומחברם יחד - תולדת הטווה. 95) (מסכת שבת דף קה עמוד ב). 96) המכניס חוטי השתי בנירין (המכון של הקנים להעלאת חוטי השתי והורדתם נקרא בשם נירים), שיעלה אחד וירד השני, כדי להכניס חוטי הערב בשתי. 97) רשת עשוייה נקבים קטנים, לנפות הקמח ולנקותו מן הסובין והפסולת. 98) נקביה גדולים משל הנפה. 99) מכסה על הראש, עשוי מעשה רשת. 100) או בתבן ובכל דבר. 101) שבכל הנזכרים נפה וכברה וכו' הוא מותח בראשונה את חוטי האורך - "הַשְׁתִּי" ואחר כך הוא קולע בהם את חוטי "הַעֶרֶב" (הרוחב) וחייב, שכל המתקן שני החוטים במסכת נקרא עושה שני בתי ניר, וכן העושה קליעה של שני בתים בארג חייב, וכן מובא בספרא אחרי פרשה ז: "מניין שלא יכתוב שתי אותיות ולא יארוג שני חוטין ולא יעשה שני בתים בנפה ובכברה תלמוד לומר: מלאכה". 102) (מסכת שבת דף עג עמוד א ודף עה עמוד ב).

הַיְרִיעָה וּבְרָחְבָּהּ, וּשְׁנַיִם אוֹחֲזִין זֶה מִכָּאן וְזֶה מִכָּאן, וְאֶחָד שׁוֹבֵט בְּשֵׁבֶט[103] עַל הַחוּטִין וּמְתַקֵּן אוֹתָן זֶה בְּצַד זֶה עַד שֶׁתֵּעָשֶׂה כֻּלָּהּ שְׁתִי[104] בְּלֹא עֵרֶב[105]. וּמִתִּיחַת הַחוּטִין כְּדֶרֶךְ הָאוֹרְגִין, הִיא הַנִּסֶּכֶת הַמַּסֶּכֶת[106]. וְזֶה הַמּוֹתֵחַ נִקְרָא מֵסִךְ. וּכְשֶׁכּוֹפְלִין אוֹתָהּ וּמַתְחִיל לְהַכְנִיס הַשְּׁתִי בָּעֵרֶב - נִקְרָא אוֹרֵג.

יח. הַמֵּסִךְ[107] - חַיָּב. וְהוּא מְלָאכָה מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת. וְהַשּׁוֹבֵט עַל הַחוּטִין עַד שֶׁיִּפְרְקוּ וִיתַקְּנֵם - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מֵסִךְ. וְכַמָּה שִׁעוּרוֹ? מִשֶּׁיְּתַקֵּן רֹחַב שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת. וְכֵן הָאוֹרֵג[108] שְׁנֵי חוּטִין בְּרֹחַב שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת - חַיָּב. בֵּין שֶׁאָרְגָן בַּתְּחִלָּה, בֵּין שֶׁהָיָה מִקְצָת הַבֶּגֶד אָרוּג וְאָרַג עַל הָאָרוּג - שִׁעוּרוֹ שְׁנֵי חוּטִין. וְאִם אָרַג חוּט אֶחָד[109] וְהִשְׁלִים בּוֹ הַבֶּגֶד - חַיָּב. אָרַג בִּשְׂפַת[110] הַיְרִיעָה שְׁנֵי חוּטִין בְּרֹחַב שְׁלֹשָׁה בָּתֵּי נִירִין - חַיָּב. הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְאוֹרֵג צִלְצוּל[111] קָטָן בְּרֹחַב שְׁלֹשָׁה בָּתֵּי נִירִין.

יט. הַמְדַקְדֵּק[112] אֶת הַחוּטִין וּמַפְרִידָן בְּעֵת הָאֲרִיגָה - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת אוֹרֵג. וְכֵן הַקּוֹלֵעַ[113] אֶת הַנִּימִין - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת אוֹרֵג. וְשִׁעוּרוֹ - מִשֶּׁיַּעֲשֶׂה קְלִיעָה בְּאֹרֶךְ שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת.

כ. הַבּוֹצֵעַ[114] שְׁנֵי חוּטִין - חַיָּב. וּבוֹצֵעַ הוּא הַמַּפְרִישׁ אֶת הָאָרוּג. בֵּין שֶׁהוֹצִיא הָעֵרֶב מִן הַשְּׁתִי אוֹ שֶׁהֶעֱבִיר הַשְּׁתִי מֵעַל הָעֵרֶב - הֲרֵי זֶה בּוֹצֵעַ וְחַיָּב. וָהוּא, שֶׁלֹּא יִהֵא מְקַלְקֵל[115], אֶלָּא יִתְכַּוֵּן לְתַקֵּן. כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין אֵלּוּ שֶׁמְּאַחִין[116] אֶת הַבְּגָדִים הַקַּלִּים בְּיוֹתֵר, שֶׁבּוֹצְעִין וְאַחַר כָּךְ מְאַחִין, וְחוֹזְרִין וְאוֹרְגִין חוּטִין שֶׁבָּצָעוּ, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ שְׁנֵי הַבְּגָדִים אוֹ שְׁנֵי הַקְּרָעִים אֶחָד. וְהַסּוֹתֵר[117] אֶת הַקְּלִיעָה לְתַקֵּן - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹצֵעַ. וְשִׁעוּרוֹ - כְּשִׁעוּר הַבּוֹצֵעַ.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

א. הַקּוֹשֵׁר קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא וְהוּא מַעֲשֵׂה אֻמָּן - חַיָּב. כְּגוֹן: קֶשֶׁר הַגַּמָּלִין וְקֶשֶׁר הַסַּפָּנִין, וְקִשְׁרֵי רְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל שֶׁקּוֹשְׁרִין הָרְצָעָנִין בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָן, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל הַקּוֹשֵׁר קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא וְאֵינוֹ מַעֲשֵׂה אֻמָּן - פָּטוּר. וְקֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא וְאֵינוֹ מַעֲשֵׂה אֻמָּן - מֻתָּר לְקָשְׁרוֹ לְכַתְּחִלָּה.

ב. כֵּיצַד? נִפְסְקָה לוֹ רְצוּעָה וּקְשָׁרָהּ, נִפְסַק הַחֶבֶל וּקְשָׁרוֹ, אוֹ שֶׁקָּשַׁר חֶבֶל בִּדְלִי, אוֹ שֶׁקָּשַׁר רֶסֶן בְּהֵמָה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הַקְּשָׁרִים, שֶׁהֵן מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט וְכָל אָדָם קוֹשֵׁר אוֹתָן לִקְיָמָא. וְכָל קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא, אִם קְשָׁרוֹ קֶשֶׁר אֻמָּן - הֲרֵי זֶה אָסוּר.

ג. קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפְּתְחֵי הֶחָלוּק, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים; וְחוּטֵי סְבָכָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא רָפוּי בְּרֹאשָׁהּ; וּרְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל, שֶׁקּוֹשְׁרִין אוֹתָן עַל הָרֶגֶל בִּשְׁעַת מַלְבּוּשׁ; וְנוֹדוֹת יַיִן וָשֶׁמֶן, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי אָזְנַיִם; וּקְדָרָה שֶׁל בָּשָׂר, אַף־עַל־פִּי שֶׁיְּכוֹלָה לְהוֹצִיא הַבָּשָׂר וְלֹא תַּתִּיר הַקֶּשֶׁר. וְקוֹשְׁרִין דְּלִי בִּמְשִׁיחָה אוֹ בְּאַבְנֵט וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אֲבָל לֹא בְּחֶבֶל. וְקוֹשְׁרִין לִפְנֵי הַבְּהֵמָה אוֹ בְּרַגְלָהּ בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֵּצֵא, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי אִסָּרוֹת. וְחֶבֶל שֶׁהָיָה קָשׁוּר בַּפָּרָה, קוֹשְׁרוֹ בָּאֲבוּס; הָיָה קָשׁוּר בָּאֲבוּס, קוֹשְׁרוֹ בַּפָּרָה. אֲבָל לֹא יָבִיא חֶבֶל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִקְשֹׁר בַּפָּרָה וּבָאֲבוּס. וְאִם הָיָה חֶבֶל גַּרְדִּי שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא וְקוֹשֵׁר בַּפָּרָה וּבָאֲבוּס. מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלּוּ הַקְּשָׁרִים מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט הֵן וְאֵינָן שֶׁל קַיָּמָא, אֶלָּא פַּעַם קוֹשֵׁר וּפַעַם מַתִּיר, וּלְפִיכָךְ מֻתָּר לְקָשֵׁר אוֹתָן לְכַתְּחִלָּה. חוֹתָלוֹת שֶׁל תְּמָרִים וְשֶׁל גְּרוֹגָרוֹת - מַתִּיר וּמַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ, וְנוֹטֵל וְאוֹכֵל.

ד. כֹּל שֶׁרָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה - מֻתָּר לְקָשֵׁר אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. לְפִיכָךְ, אִם נִפְסְקָה רְצוּעַת סַנְדָּלוֹ בְּכַרְמְלִית - נוֹטֵל גֻּמִּי לַח הָרָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, וְכוֹרֵךְ עָלָיו, וְקוֹשֵׁר הַגֻּמִּי. נִשְׁמְטָה לוֹ רְצוּעַת מִנְעָל וְסַנְדָּל, אוֹ שֶׁנִּשְׁמַט רֹב הָרֶגֶל - מֻתָּר לְהַחֲזִיר הָרְצוּעוֹת לִמְקוֹמָן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְשֹׁר.

ה. הָעֲנִיבָה - מֻתֶּרֶת, לְפִי שֶׁאֵינָהּ מִתְחַלֶּפֶת בִּקְשִׁירָה. לְפִיכָךְ, הַחֶבֶל שֶׁנִּפְסַק - מְקַבֵּץ שְׁנֵי קְצוֹתָיו, וְכוֹרֵךְ עָלָיו מְשִׁיחָה, וְעוֹנֵב עֲנִיבָה.

ו. מֻתָּר לְקָשֵׁר קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא לִדְבַר מִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁיִּקְשֹׁר לְמִדַּד שִׁעוּר מִשִּׁעוּרֵי הַתּוֹרָה. נִימַת כִּנּוֹר שֶׁנִּפְסַק - קוֹשְׁרִין אוֹתָהּ בַּמִּקְדָּשׁ, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה. וְלֹא יִקְשֹׁר נִימָא לְכַתְּחִלָּה אֲפִלּוּ בַּמִּקְדָּשׁ.

ז. כָּל קֶשֶׁר שֶׁחַיָּבִין עַל קִשּׁוּרוֹ, כָּךְ חַיָּבִין עַל הֶתֵּרוֹ. וְכָל קֶשֶׁר שֶׁהַקּוֹשֵׁר אוֹתוֹ פָּטוּר, כָּךְ הַמַּתִּיר אוֹתוֹ פָּטוּר. וְכָל קֶשֶׁר שֶׁמֻּתָּר לְקָשְׁרוֹ, כָּךְ מֻתָּר לְהַתִּירוֹ.

ח. הַפּוֹתֵל חֲבָלִים מִן הַהוּצִין וּמִן הַחֵלֶף, אוֹ מִחוּטֵי צֶמֶר אוֹ מִחוּטֵי פִּשְׁתָּן אוֹ חוּטֵי שֵׂעָר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי זֶה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

103) חובט ומותח את חוטי השתי של האריג שלא יסתבכו בתנועותיהם למעלה ולמטה. **104)** חוטי האורך שבאריג הם חוטי היסוד שבהם מכניסים את הערב. **105)** חוטי הרוחב שבאריג. **106)** מתיחת חוטי השתי כדי להכניס את חוטי הערב. **107)** (מסכת שבת דף עה עמוד ב). **108)** במשנה (מסכת שבת דף קה עמוד א): "רבי אליעזר אומר, האורג שלושה חוטין בתחילה, ואחת על האריג - חייב (כלומר: בארג שנארגו בו הרבה חוטים מקודם, ויש לו כבר שם אריג, גם בחוט אחד חייב). וחכמים אומרים בין בתחילה בין בסוף שיעורו שני חוטין". ו"בסוף" אין הכוונה "בסוף" ממש אלא בהמשך האריג, כמבואר להלן. **109)** (מסכת שבת דף קד עמוד ב). **110)** (מסכת שבת דף קה עמוד א). **111)** חגורה. **112)** (מסכת שבת דף צז עמוד ב) "משווה האריגה, כשיש שני חוטים כרוכים זה עם זה משווה אותם במחט" (רש"י). **113)** תלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק י הלכה ז) בשם רבי יוחנן: "הקולע שלוש נימין באדם - חייב משום אריג" וזהו בבגד, אבל בשער אין דרך אריגה (תוספות במסכת שבת דף צד עמוד ב). **114)** (מסכת שבת דף עג עמוד א), הראב"ד כתב: "זה הפירוש נוטה לקורע על מנת לתפור, וכבר הוא שנוי במשנה ואנו מקובלים, בוצע כמו פוצע, והוא לשון חתוך, שחותך ב' חוטים שאחר שהשלים אריגתו, חותך את הארוג מן המשוייר שבמסכת, ואם חתך ממנו שני חוטים, חייב בחתיכה זו". **115)** ראה למעלה פרק א הלכה יז. **116)** תופרים ומחברים. **117)** (מסכת שבת דף קה עמוד א). **1)** כלל בו ביאור ה' מלאכות הנמנות שלישיות פרק ז [הקושר, המתיר, התופר, הקורע,

מתוך מהדורת וגשל

תּוֹלֶדֶת קוֹשֵׁר, וְחַיָּב. וְשִׁעוּרוֹ - כְּדֵי שֶׁיַּעֲמֹד הַחֶבֶל בִּפְתִילָתוֹ בְּלֹא קְשִׁירָה, שֶׁנִּמְצֵאת מְלַאכְתּוֹ מִתְקַיֶּמֶת. וְכֵן הַמַּפְרִיד אֶת הַפָּתִיל - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַתִּיר, וְחַיָּב. וָהוּא, שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְקַלְקֵל בִּלְבַד. וְשִׁעוּרוֹ - כְּשִׁעוּר הַפּוֹתֵל.

ט. הַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת - חַיָּב. וָהוּא, שֶׁקָּשַׁר רֹאשֵׁי הַחוּט מִכָּאן וּמִכָּאן, כְּדֵי שֶׁתַּעֲמֹד הַתְּפִירָה וְלֹא תִּשְׁמֵט. אֲבָל אִם תָּפַר יָתֵר עַל שְׁתֵּי תְּפִירוֹת, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא קָשַׁר - חַיָּב, שֶׁהֲרֵי מִתְקַיֶּמֶת הַתְּפִירָה. וְהַמּוֹתֵחַ חוּט שֶׁל תְּפִירָה בְּשַׁבָּת - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצָרְכֵי הַתְּפִירָה.

י. הַקּוֹרֵעַ כְּדֵי לִתְפֹּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת עַל מְנָת לִתְפֹּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת - חַיָּב. אֲבָל הַקּוֹרֵעַ לְהַפְסִידָהּ - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. הַקּוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ אוֹ עַל מֵת שֶׁהוּא חַיָּב לִקְרֹעַ עָלָיו - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁמְּיַשֵּׁב אֶת דַּעְתּוֹ בְּדָבָר זֶה וְיָנוּחַ יִצְרוֹ; וְהוֹאִיל וַחֲמָתוֹ שׁוֹכֶכֶת בְּדָבָר זֶה - הֲרֵי הוּא כִּמְתַקֵּן, וְחַיָּב. וְהַפּוֹתֵחַ בֵּית הַצַּוָּאר בְּשַׁבָּת - חַיָּב.

יא. הַמְדַבֵּק נְיָרוֹת אוֹ עוֹרוֹת בְּקוֹלֶן שֶׁל סוֹפְרִים וְכַיּוֹצֵא בּוֹ - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת תּוֹפֵר, וְחַיָּב. וְכֵן הַמְפָרֵק נְיָרוֹת דְּבוּקִין אוֹ עוֹרוֹת דְּבוּקִין, וְלֹא נִתְכַּוֵּן לְקַלְקֵל בִּלְבַד - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת קוֹרֵעַ, וְחַיָּב.

יב. הַבּוֹנֶה כָּל שֶׁהוּא - חַיָּב. הַמַּשְׁוֶה פְּנֵי הַקַּרְקַע בַּבַּיִת, כְּגוֹן שֶׁהִשְׁפִּיל תֵּל אוֹ מִלֵּא גֻּמָּא אוֹ גַיְא - הֲרֵי זֶה בּוֹנֶה, וְחַיָּב. אֶחָד נָתַן אֶת הָאֶבֶן, וְאֶחָד נָתַן אֶת הַטִּיט - הַנּוֹתֵן הַטִּיט חַיָּב. וּבַנִּדְבָּךְ הָעֶלְיוֹן, אֲפִלּוּ הֶעֱלָה אֶת הָאֶבֶן וְהִנִּיחָהּ עַל גַּבֵּי הַטִּיט - חַיָּב, שֶׁהֲרֵי אֵין מַנִּיחִין עָלֶיהָ טִיט אַחֵר. וְהַבּוֹנֶה עַל גַּבֵּי כֵּלִים - פָּטוּר.

יג. הָעוֹשֶׂה אֹהֶל קָבוּעַ - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה, וְחַיָּב. וְכֵן הָעוֹשֶׂה כְּלֵי אֲדָמָה, כְּגוֹן תַּנּוּר וְחָבִית קֹדֶם שֶׁיִּשְׂרְפוּ - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה, וְחַיָּב. וְכֵן הַמְגַבֵּן אֶת הַגְּבִינָה - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה. וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּגַבֵּן כִּגְרוֹגֶרֶת. הַמַּכְנִיס יַד הַקַּרְדֹּם בְּתוֹךְ הָעֵץ שֶׁלּוֹ - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ. וְכֵן הַתּוֹקֵעַ עֵץ בְּעֵץ - בֵּין שֶׁתָּקַע בְּמַסְמֵר, בֵּין שֶׁתָּקַע בָּעֵץ עַצְמוֹ עַד שֶׁנִּתְאַחֵד - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת בּוֹנֶה, וְחַיָּב.

יד. הָעוֹשֶׂה נֶקֶב כָּל שֶׁהוּא בְּלוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לָהֶן הָאוֹרָה - חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה. הַמַּחֲזִיר דֶּלֶת שֶׁל בּוֹר וְשֶׁל דּוּת וְשֶׁל יָצִיעַ - חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה.

טו. הַסּוֹתֵר כָּל שֶׁהוּא - חַיָּב. וָהוּא, שֶׁיִּסְתּוֹר עַל מְנָת לִבְנוֹת; אֲבָל אִם סָתַר דֶּרֶךְ הַשְׁחָתָה - פָּטוּר. הַסּוֹתֵר אֹהֶל קָבוּעַ, אוֹ שֶׁפֵּרַק עֵץ תָּקוּעַ - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת סוֹתֵר, וְחַיָּב. וָהוּא, שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְתַקֵּן.

טז. הַמַּכֶּה בְּפַטִּישׁ הַכָּאָה אַחַת - חַיָּב. וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁהוּא גְּמַר מְלָאכָה - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַכֶּה בְּפַטִּישׁ, וְחַיָּב. כֵּיצַד? הַמְנַפֵּחַ בִּכְלֵי זְכוּכִית, וְהַצַּר בִּכְלֵי צוּרָה, אֲפִלּוּ מִקְצָת הַצּוּרָה, וְהַמְגָרֵד כָּל שֶׁהוּא, וְהָעוֹשֶׂה נֶקֶב כָּל שֶׁהוּא - בֵּין בְּעֵץ, בֵּין בְּמַתֶּכֶת, בֵּין בְּבְנְיָן, בֵּין בְּכֵלִים - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַכֶּה בְּפַטִּישׁ, וְחַיָּב. וְכָל פֶּתַח שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא - אֵין חַיָּבִין עַל עֲשִׂיָּתוֹ.

יז. הַמַּפִּיס שְׁחִין בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְהַרְחִיב פִּי הַמַּכָּה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָרוֹפְאִין עוֹשִׂין, שֶׁהֵן מִתְכַּוְּנִין בִּרְפוּאָה לְהַרְחִיב פִּי הַמַּכָּה - הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ, שֶׁזּוֹ הִיא מְלֶאכֶת הָרוֹפֵא. וְאִם הֶפִּיסָהּ לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה הַלֵּחָה שֶׁבָּהּ - הֲרֵי זֶה מֵתָּר.

יח. הַמְסַתֵּת אֶת הָאֶבֶן כָּל שֶׁהוּא - חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ. הַמְצַדֵּד אֶת הָאֶבֶן בִּיסוֹד הַבִּנְיָן, וְתִקְּנָהּ בְּיָדוֹ, וְהוֹשִׁיבָהּ בַּמָּקוֹם הָרָאוּי לָהּ - חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ. הַלּוֹקֵט יְבוּלֶת שֶׁעַל גַּבֵּי בְּגָדִים בְּיָדוֹ, כְּגוֹן אֵלּוּ הַיְבוּלוֹת שֶׁבִּכְלֵי צֶמֶר - חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ. וָהוּא, שֶׁיְּקַפִּיד עֲלֵיהֶן; אֲבָל אִם הֶסִירָן דֶּרֶךְ עֵסֶק - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. הַמְנַעֵר טַלִּית חֲדָשָׁה שְׁחֹרָה כְּדֵי לְנָאוֹתָהּ וּלְהָסִיר הַצֶּמֶר הַלָּבָן הַנִּתְלֶה בָּהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֻמָּנִין עוֹשִׂין - חַיָּב חַטָּאת. וְאִם אֵינוֹ מַקְפִּיד - מֻתָּר.

יט. הַצָּד דָּבָר שֶׁדֶּרֶךְ מִינוֹ לָצוּד אוֹתוֹ - חַיָּב. כְּגוֹן: חַיָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים. וָהוּא, שֶׁיָּצוּד אוֹתָן לְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מְחֻסַּר צִידָה. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁרָדַף אַחֲרֵי צְבִי עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבַיִת אוֹ לְגִינָה אוֹ לְחָצֵר, וְנָעַל בְּפָנָיו; אוֹ שֶׁהִפְרִיחַ אֶת הָעוֹף עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְמִגְדָּל, וְנָעַל בְּפָנָיו; אוֹ שֶׁשָּׁלָה דָּגִים מִן הַיָּם בְּתוֹךְ סֵפֶל שֶׁל מַיִם - הֲרֵי זֶה חַיָּב. אֲבָל אִם הִפְרִיחַ צִפּוֹר לְבַיִת, וְנָעַל בְּפָנָיו; אוֹ שֶׁהִבְרִיחַ דָּג וַעֲקָרוֹ מִן הַיָּם לִבְרֵכָה שֶׁל מַיִם; אוֹ שֶׁרָדַף אַחַר צְבִי עַד שֶׁנִּכְנַס לִטְרַקְלִין רָחָב, וְנָעַל בְּפָנָיו - הֲרֵי זֶה פָּטוּר, שֶׁאֵין זוֹ צִידָה גְּמוּרָה; שֶׁאִם יָבוֹא לְקַחְתּוֹ - צָרִיךְ לִרְדֹּף אַחֲרָיו וְלָצוּד אוֹתוֹ מִשָּׁם. לְפִיכָךְ, הַצָּד אֲרִי - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ לַכִּפָּה שֶׁלּוֹ שֶׁהוּא נֶאֱסָר בָּהּ.

כ. כָּל מָקוֹם שֶׁאִם יָרוּץ בּוֹ יַגִּיעַ לַחַיָּה בִּשְׁחִיָּה אַחַת, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכִּתְלִים קְרוֹבִין זֶה לָזֶה עַד שֶׁיִּפֹּל צֵל שְׁנֵיהֶם לָאֶמְצַע כְּאֶחָד - הֲרֵי זֶה מָקוֹם קָטָן; וְאִם הִבְרִיחַ הַצְּבִי וְכַיּוֹצֵא בּוֹ לְתוֹכוֹ - חַיָּב. וּמָקוֹם שֶׁהוּא גָּדוֹל מִזֶּה, הַמַּבְרִיחַ חַיָּה וָעוֹף לְתוֹכוֹ - פָּטוּר.

כא. אֶחָד שְׁמֹנָה שְׁרָצִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה וְאֶחָד שְׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים שֶׁיֵּשׁ לְמִינָן צִידָה, הַצָּד אֶחָד מִכֻּלָּן - בֵּין לְצֹרֶךְ בֵּין שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אוֹ לְשַׂחֵק בָּהֶן - חַיָּב, הוֹאִיל וְנִתְכַּוֵּן לָצוּד וָצָד. שֶׁמְּלֶאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ - חַיָּב עָלֶיהָ. הַצָּד אֶת הַיָּשֵׁן וְאֶת הַסּוּמָא - חַיָּב.

כב. הַמְשַׁלֵּחַ כְּלָבִים כְּדֵי שֶׁיָּצוּדוּ צְבָאִים וְאַרְנָבִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, וּבָרַח הַצְּבִי מִפְּנֵי הַכֶּלֶב, וְהָיָה הוּא רוֹדֵף אַחַר הַצְּבִי אוֹ שֶׁעָמַד בְּפָנָיו וְהִבְהִילוֹ עַד שֶׁהִגִּיעַ הַכֶּלֶב וּתְפָשׂוֹ - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת הַצָּד, וְחַיָּב. וְכֵן הָעוֹשֶׂה כַּדֶּרֶךְ הַזּוֹ בְּעוֹפוֹת.

כג. צְבִי שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת, וְנָעַל אֶחָד בְּפָנָיו - חַיָּב. נְעָלוּהוּ שְׁנַיִם - פְּטוּרִין. אִם אֵין אֶחָד יָכוֹל לִנְעֹל, וּנְעָלוּהוּ שְׁנַיִם - חַיָּבִין. יָשַׁב אֶחָד עַל הַפֶּתַח וְלֹא מִלְּאָהוּ, וְיָשַׁב הַשֵּׁנִי וּמִלְּאָהוּ - הַשֵּׁנִי חַיָּב. יָשַׁב הָרִאשׁוֹן וּמִלְּאָהוּ, וּבָא הַשֵּׁנִי וְיָשַׁב בְּצִדּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁעָמַד הָרִאשׁוֹן וְהָלַךְ לוֹ - הָרִאשׁוֹן חַיָּב, וְהַשֵּׁנִי לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וּמֵתָּר לוֹ לֵישֵׁב בִּמְקוֹמוֹ עַד הָעֶרֶב, וְלוֹקֵחַ הַצְּבִי. לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְנוֹעֵל בֵּיתוֹ לְשָׁמְרוֹ וְנִמְצָא צְבִי שָׁמוּר בְּתוֹכוֹ, שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּלוּם. נִכְנְסָה לוֹ צִפּוֹר תַּחַת כְּנָפָיו - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרָהּ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, וּמֻתָּר.

כד. הַצָּד צְבִי זָקֵן אוֹ חִגֵּר אוֹ חוֹלֶה אוֹ קָטָן - פָּטוּר.

הַמְפָרֵק בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף מִן הַמְּצוּדָה - פָּטוּר. הַצָּד חַיָּה וָעוֹף שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ, כְּגוֹן: אַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִין וְיוֹנֵי עֲלִיָּה - פָּטוּר. הַצָּד דָּבָר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ צִידָה, כְּגוֹן: חֲגָבִים הַגּוּזִין צְרָעִין וְיַתּוּשִׁין וּפַרְעוֹשִׁין וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

כה. רְמָשִׂים הַמַּזִּיקִין, כְּגוֹן: נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינָן מְמִיתִין, הוֹאִיל וְנוֹשְׁכִין - מֻתָּר לָצוּד אוֹתָם בְּשַׁבָּת. וָהוּא, שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְהִנָּצֵל מִנְּשִׁיכָתָן. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? כּוֹפֶה כְּלִי עֲלֵיהֶן, אוֹ מַקִּיף עֲלֵיהֶן, אוֹ קוֹשְׁרָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ.

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

א. הַשּׁוֹחֵט - חַיָּב. וְלֹא שׁוֹחֵט בִּלְבַד, אֶלָּא כָּל הַנּוֹטֵל נְשָׁמָה לְאֶחָד מִכָּל מִינֵי חַיָּה וּבְהֵמָה וְעוֹף וְדָג בִּשֶׁרֶץ, בֵּין בִּשְׁחִיטָה אוֹ בִּנְחִירָה אוֹ בְּהַכָּאָה - חַיָּב. הַחוֹנֵק אֶת הַחַי עַד שֶׁיָּמוּת - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת שׁוֹחֵט. לְפִיכָךְ, אִם הֶעֱלָה דָּג מִסֵּפֶל שֶׁל מַיִם וְהִנִּיחוֹ עַד שֶׁמֵּת - חַיָּב מִשּׁוּם חוֹנֵק. וְלֹא עַד שֶׁיָּמוּת, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁיָּבֵשׁ בּוֹ כְּסֶלַע בֵּין סְנַפִּירָיו - חַיָּב, שֶׁעוֹד אֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת. הוֹשִׁיט יָדוֹ לִמְעֵי הַבְּהֵמָה וְדִלְדֵּל עֻבָּר שֶׁבְּמֵעֶיהָ - חַיָּב.

ב. רְמָשִׂים שֶׁהֵן פָּרִין וְרָבִין מִזְּכָר וּנְקֵבָה, אוֹ נֶהֱוִין מִן הֶעָפָר, כְּמוֹ הַפַּרְעוֹשִׁין, הַהוֹרֵג אוֹתָן - חַיָּב כְּהוֹרֵג בְּהֵמָה וְחַיָּה. אֲבָל רְמָשִׂים שֶׁהֲוָיָתָן מִן הַגְּלָלִים וּמִן הַפֵּרוֹת שֶׁהִבְאִישׁוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, כְּגוֹן תּוֹלָעִים שֶׁל בָּשָׂר וְתוֹלָעִים שֶׁבְּתוֹךְ הַקִּטְנִיּוֹת, הַהוֹרְגָן - פָּטוּר.

ג. הַמְפַלֶּה כֵּלָיו בְּשַׁבָּת - מוֹלֵל אֶת הַכִּנִּים וְזוֹרְקָן. וּמֻתָּר לַהֲרֹג אֶת הַכִּנִּים בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִן הַזֵּעָה.

ד. חַיָּה וָרֶמֶשׂ שֶׁהֵן נוֹשְׁכִין וּמְמִיתִין וַדַּאי, כְּגוֹן: זְבוּב שֶׁבְּמִצְרַיִם, וְצִרְעָה שֶׁבְּנִינְוֵה, וְעַקְרָב שֶׁבְּחַדְרֶב, וְנָחָשׁ שֶׁבָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכָלֶב שׁוֹטֶה בְּכָל מָקוֹם - מֻתָּר לְהוֹרְגָן בְּשַׁבָּת כְּשֶׁיֵּרָאוּ. וּשְׁאָר כָּל הַמַּזִּיקִין: אִם הָיוּ רָצִין אַחֲרָיו - מֻתָּר לְהָרְגָן, וְאִם הָיוּ יוֹשְׁבִין בִּמְקוֹמָן אוֹ בּוֹרְחִין מִלְּפָנָיו - אָסוּר לְהָרְגָן. וְאִם דּוֹרְסָן לְפִי תֻּמּוֹ בִּשְׁעַת הִלּוּכוֹ וְהוֹרְגָן - מֻתָּר.

ה. הַמַּפְשִׁיט מִן הָעוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ - חַיָּב. וְכֵן הַמְעַבֵּד מִן הָעוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ - חַיָּב. וְאֶחָד הַמּוֹלֵחַ וְאֶחָד הַמְעַבֵּד, שֶׁהַמְּלִיחָה מִין עִבּוּד הוּא. וְאֵין עִבּוּד בָּאֲכָלִין. וְכֵן הַמּוֹחֵק מִן הָעוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ - חַיָּב. וְאִי זֶהוּ מוֹחֵק? זֶה הַמַּעֲבִיר שֵׂעָר אוֹ הַצֶּמֶר מֵעַל הָעוֹר אַחַר מִיתָה עַד שֶׁיַּחֲלִיק פְּנֵי הָעוֹר.

ו. הַמְפָרֵק דּוּכְסוּסְטוֹס מֵעַל הַקֶּלֶף - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַפְשִׁיט, וְחַיָּב. (הַמְפָרֵק מִן הָעוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ - חַיָּב.) הַדּוֹרֵס עַל הָעוֹר בְּרַגְלוֹ עַד שֶׁיִּתְקַשֶּׁה, אוֹ הַמְרַכְּכוֹ בְּיָדוֹ וּמוֹשְׁכוֹ וּמַשְׁוֶה אוֹתוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָרַצְעָנִין עוֹשִׂין - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְעַבֵּד, וְחַיָּב. הַמּוֹרֵט נוֹצָה מִן הָאֶבְרָה - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מוֹחֵק, וְחַיָּב. וְכֵן הַמְמָרֵחַ רְטִיָּה כָּל שֶׁהוּא, אוֹ שֶׁעָנָה אוֹ זֶפֶת, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִדְּבָרִים הַמִּתְמָרְחִין, עַד שֶׁיַּחֲלִיק פְּנֵיהֶם - חַיָּב מִשּׁוּם מוֹחֵק. וְכֵן הַשָּׁף בְּיָדוֹ עַל הָעוֹר הַמָּתוּחַ בֵּין הָעַמּוּדִים - חַיָּב מִשּׁוּם מוֹחֵק.

ז. הַמְחַתֵּךְ מִן הָעוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ - חַיָּב. וָהוּא, שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְמִדַּת אָרְכּוֹ וּמִדַּת רָחְבּוֹ וְיַחְתֹּךְ בְּכַוָּנָה, שֶׁהִיא מְלָאכָה; אֲבָל אִם חָתַךְ דֶּרֶךְ הֶפְסֵד אוֹ בְּלֹא כַּוָּנָה לְמִדָּתוֹ, אֶלָּא בְּמִתְעַסֵּק אוֹ כְּמִשַّחֵק - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. הַקּוֹטֵם אֶת הַכָּנָף - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְחַתֵּךְ, וְחַיָּב. וְכֵן הַמְגָרֵד רָאשֵׁי כְּלוֹנָסוֹת שֶׁל אֶרֶז - חַיָּב מִשּׁוּם מְחַתֵּךְ. וְכֵן כָּל חֲתִיכָה שֶׁיַּחְתֹּךְ חָרַשׂ־עֵץ מִן הָעֵצִים אוֹ חָרַשׂ־מַתֶּכֶת מִן הַמַּתֶּכוֹת - חַיָּב מִשּׁוּם מְחַתֵּךְ. הַנּוֹטֵל קֵיסָם שֶׁל עֵץ מִלְּפָנָיו וּקְטָמוֹ לַחֲצִץ בּוֹ שִׁנָּיו אוֹ לִפְתֹּחַ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת - חַיָּב.

ח. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא רָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, כְּגוֹן: תֶּבֶן וַעֲשָׂבִים לַחִים וְהוּצִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מֻתָּר לִקְטֹם אוֹתָן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן תִּקּוּן כֵּלִים. וּמֻתָּר לִקְטֹם עֲצֵי בְשָׂמִים לְהָרִיחַ בָּהֶן, אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן קָשִׁים וְיִבֵּשִׁין. וּמְפַשֵּׁחַ מֵהֶן כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה, בֵּין שֶׁפִּשֵּׁחַ עֵץ גָּדוֹל בֵּין שֶׁפִּשֵּׁחַ עֵץ קָטָן.

ט. הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - חַיָּב. הַמּוֹחֵק כְּתָב עַל מְנָת לִכְתֹּב בִּמְקוֹם הַמְּחָק שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - חַיָּב. הַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת גְּדוֹלָה כִּשְׁתַּיִם - פָּטוּר. מָחַק אוֹת אַחַת גְּדוֹלָה וְיֵשׁ בִּמְקוֹמָהּ כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתַּיִם - חַיָּב. כָּתַב אוֹת אַחַת וְהִשְׁלִים בָּהּ אֶת הַסֵּפֶר - חַיָּב. הַכּוֹתֵב עַל מְנָת לְקַלְקֵל הָעוֹר - חַיָּב; שֶׁאֵין חִיּוּבוֹ עַל מְקוֹם הַכְּתָב, אֶלָּא עַל הַכְּתָב. אֲבָל הַמּוֹחֵק עַל מְנָת לְקַלְקֵל - פָּטוּר. נָפְלָה דְיוֹ עַל גַּבֵּי סֵפֶר וּמָחַק אוֹתָהּ, נָפְלָה שַׁעֲנָה עַל גַּבֵּי הַפִּנְקָס וּמָחַק אוֹתָהּ, אִם יֵשׁ בִּמְקוֹמָהּ כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - חַיָּב.

י. הַכּוֹתֵב אוֹת כְּפוּלָה פַּעֲמַיִם, וְהוּא שֵׁם אֶחָד, כְּמוֹ: דַּד, תֵּת, גַּג, רָר, שֵׁשׁ, סָס, חָח - חַיָּב. וְהַכּוֹתֵב בְּכָל כְּתָב וּבְכָל לָשׁוֹן - חַיָּב, וַאֲפִלּוּ מִשְּׁנֵי סִימָנִיּוֹת.

יא. הַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת סָמוּךְ לַכְּתָב, אוֹ כְּתָב עַל גַּבֵּי כְּתָב; וְהַמִּתְכַּוֵּן לִכְתֹּב חֵי"ת וְכָתַב שְׁנֵי זַיְנִי"ן, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר אוֹתִיּוֹת; וְהַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת בָּאָרֶץ וְאוֹת אַחַת בַּקּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי אֵין נֶהְגִּין זֶה עִם זֶה; אוֹ שֶׁכָּתַב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בִּשְׁנֵי דַּפֵּי פִּנְקָס, וְאֵינָן נֶהְגִּין זֶה עִם זֶה - פָּטוּר. כְּתָבָן בִּשְׁנֵי כָּתְלֵי זָוִית אוֹ בִּשְׁנֵי דַּפֵּי פִּנְקָס, וְהֵן נֶהְגִּין זֶה עִם זֶה - חַיָּב.

יב. לָקַח גִּוִּיל וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וְכָתַב עָלָיו אוֹת אַחַת בִּמְדִינָה זוֹ, וְהָלַךְ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְכָתַב אוֹת שְׁנִיָּה בִּמְדִינָה אַחֶרֶת בִּמְגִלָּה אַחֶרֶת - חַיָּב; שֶׁבִּזְמַן שֶׁמִּקְרָבָן נֶהְגִּין זֶה עִם זֶה, וְאֵינָן מְחֻסָּרִין מַעֲשֶׂה לִקְרִיבָתָן.

יג. הַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת, אַף־עַל־פִּי שֶׁקּוֹרִים מִמֶּנָּה תֵּבָה שְׁלֵמָה - פָּטוּר. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁכָּתַב מ, וְהַכֹּל קוֹרִין אוֹתָהּ מַעֲשֵׂר; אוֹ שֶׁכְּתָבָהּ בִּמְקוֹם מִנְיָן, שֶׁהֲרֵי הִיא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב אַרְבָּעִים - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. הַמַּגִּיהַּ אוֹת אַחַת וְעָשָׂה אוֹתָהּ שְׁתַּיִם, כְּגוֹן שֶׁחִלֵּק גַּג הַחֵי"ת וְנַעֲשָׂה שְׁנֵי זַיְנִי"ן - חַיָּב. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יד. הַכּוֹתֵב בִּשְׂמֹאלוֹ אוֹ לְאַחַר יָדוֹ, בְּרַגְלוֹ, בְּפִיו וּבְמַרְפֵּקוֹ

הבונה, הסותר, המכה בפטיש והצד]. 1) כלל בו ביאור ח' מלאכות הנמנות רביעיות פרק ז [השוחט, המפשיט, המעבד, הממחק,

- פָּטוּר. אִטֵּר שֶׁכָּתַב בִּימִינוֹ, שֶׁהִיא לוֹ כִּשְׂמֹאל כָּל אָדָם - פָּטוּר. וְאִם כָּתַב בִּשְׂמֹאלוֹ - חַיָּב. וְהַשּׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו בְּשֶׁוֶה, וְכָתַב בֵּין בִּימִינוֹ בֵּין בִּשְׂמֹאלוֹ - חַיָּב. קָטָן אוֹחֵז בַּקֶּלְמוֹס וְגָדוֹל אוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכוֹתֵב - חַיָּב; גָּדוֹל אוֹחֵז בַּקֶּלְמוֹס וְקָטָן אוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכוֹתֵב - פָּטוּר.

טו. אֵין הַכּוֹתֵב חַיָּב עַד שֶׁיִּכְתֹּב בְּדָבָר הָרוֹשֵׁם וְעוֹמֵד, כְּגוֹן: דְּיוֹ וּשְׁחוֹר וְסִקְרָא וְקוּמוֹס וְקַנְקַנְתּוֹם וְכַיּוֹצֵא בָהֶם; וְיִכְתֹּב עַל דָּבָר שֶׁמִּתְקַיֵּם הַכְּתָב עָלָיו, כְּגוֹן: עוֹר וּקְלָף וּנְיָר וְעֵץ וְכַיּוֹצֵא בָהֶם. אֲבָל הַכּוֹתֵב בְּדָבָר שֶׁאֵין רִשּׁוּמוֹ עוֹמֵד, כְּגוֹן מַשְׁקִין וּמֵי פֵרוֹת; אוֹ שֶׁכָּתַב בִּדְיוֹ וְכַיּוֹצֵא בוֹ עַל עֲלֵי יְרָקוֹת וְעַל כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד - פָּטוּר. אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּכְתֹּב בְּדָבָר הָעוֹמֵד עַל דָּבָר הָעוֹמֵד. וְכֵן אֵין הַמּוֹחֵק חַיָּב עַד שֶׁיִּמְחֹק כְּתָב הָעוֹמֵד מֵעַל דָּבָר הָעוֹמֵד.

טז. הַכּוֹתֵב עַל בְּשָׂרוֹ - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹר. אַף־עַל־פִּי שֶׁחֲמִימוּת בְּשָׂרוֹ מַעֲבֶרֶת הַכְּתָב לְאַחַר זְמַן - הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לִכְתָב שֶׁנִּמְחַק. אֲבָל הַמְשָׁרֵט עַל בְּשָׂרוֹ צוּרַת כְּתָב - פָּטוּר. הַקּוֹרֵעַ עַל הָעוֹר כְּתַבְנִית כְּתָב - חַיָּב מִשּׁוּם כּוֹתֵב. הָרוֹשֵׁם עַל הָעוֹר כְּתַבְנִית כְּתָב - פָּטוּר. הַמַּעֲבִיר דְּיוֹ עַל גַּבֵּי סִקְרָא - חַיָּב שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם כּוֹתֵב, וְאַחַת מִשּׁוּם מוֹחֵק. הֶעֱבִיר דְּיוֹ עַל גַּבֵּי דְּיוֹ, וְסִקְרָא עַל גַּבֵּי סִקְרָא, אוֹ סִקְרָא עַל גַּבֵּי דְּיוֹ - פָּטוּר.

יז. רוֹשֵׁם - תּוֹלֶדֶת כּוֹתֵב הוּא. כֵּיצַד? הָרוֹשֵׁם רְשָׁמִים וְצוּרוֹת בַּכּוֹתֶל וּבְשָׂשֵׂר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַצַּיָּרִין רוֹשְׁמִים - הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם כּוֹתֵב. וְכֵן הַמּוֹחֵק אֶת הָרְשׁוּם לְתַקֵּן - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מוֹחֵק, וְחַיָּב. הַמְשָׂרְטֵט כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת תַּחַת אוֹתוֹ שִׂרְטוּט - חַיָּב. חָרְשֵׁי הָעֵצִים שֶׁמַּעֲבִירִין חוּט שֶׁל סִקְרָא עַל גַּבֵּי הַקּוֹרָה כְּדֵי שֶׁיִּנָּסֵר בְּשָׁוֶה - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מְשָׂרְטֵט. וְכֵן הַגַּבָּלִים שֶׁעוֹשִׂים כֵּן בָּאֲבָנִים כְּדֵי שֶׁיִּפָּצֵל הָאֶבֶן בְּשָׁוֶה. וְאֶחָד הַמְשָׂרְטֵט בְּצֶבַע אוֹ בְּלֹא צֶבַע - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

יום שני ה' אייר ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר[1]

א. הַמַּבְעִיר[2] כָּל שֶׁהוּא[3] - חַיָּב. וְהוּא, שֶׁיִּהֶא צָרִיךְ לָאֵפֶר[4]. אֲבָל אִם הִבְעִיר דֶּרֶךְ הַשְׁחָתָה - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. וְהַמַּבְעִיר[5] גְּדִישוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ הַשּׂוֹרֵף דִּירָתוֹ - חַיָּב, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מַשְׁחִית; מִפְּנֵי שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְהִנָּקֵם מִשּׂוֹנְאוֹ, וַהֲרֵי נִתְקָרְרָה דַעְתּוֹ וְשָׁכְכָה חֲמָתוֹ, וְנַעֲשָׂה כְּקוֹרֵעַ עַל מֵתוֹ אוֹ בַּחֲמָתוֹ שֶׁהוּא חַיָּב, וּכְחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ בִּשְׁעַת מְרִיבָה, שֶׁכָּל אֵלּוּ מְתַקָּנִים הֵן אֵצֶל יִצְרָן הָרָע. וְכֵן הַמַּדְלִיק[6] אֶת הַגֵּר אוֹ אֶת הָעֵצִים, בֵּין לְהִתְחַמֵּם בֵּין לְהָאִיר - הֲרֵי זֶה חַיָּב. הַמְחַמֵּם[7] אֶת הַבַּרְזֶל כְּדֵי לְצָרְפוֹ[8] בַּמַּיִם[9] - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מַבְעִיר[10], וְחַיָּב.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

המחתך, הכותב, המוחק והמשרטט]. 1) כלל בו ביאור ג' מלאכות אחרונות [המבעיר והמכבה] ואחרונה מהן ההוצאה מרשות לרשות, ועניניה מרובים, עד שהביא הצורך לייחד לה פרקים הרבה. ונתבאר בפרק זה קצת מהותה ומהות תולדותיה. 2) כתוב בתורה (שמות פרק לה, פסוק ג): "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", ושאלו חכמינו ז"ל (מסכת שבת דף ע עמוד א) "הלא הבערה בכלל הייתה (בכלל ל"ט מלאכות המשכן שנכלל ב"לא תעשה כל מלאכה") ולמה יצאת (נכתבה במיוחד?) - רבי יוסי סובר הבערה ללאו יצאת (שאין חייבין עליה כרת וסקילה כשאר מלאכות אלא עוברים רק על לאו)"; ודעת רבי נתן: "הבערה בכלל כל המלאכות הייתה, ולמה יצאת? להקיש (להשוות) אליה שאר מלאכות, ולומר לך: מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייב עליה בפני עצמה (שהרי יש לה אזהרת לאו בפני עצמה), אף כל שהיא אב מלאכה, חייבין עליה בפני עצמה, ומכאן לחילוק מלאכות מן התורה" - שאם עשה בשוגג הרבה מלאכות בשבת, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה, אף כל שהיא אב מלאכה, חייבין עליה בפני עצמה, ומכאן לחילוק מלאכות מן התורה" - שאם עשה בשוגג הרבה מלאכות בשבת, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה, אף שכולם נלמדו ממקרא אחד, וכך פוסק רבינו: המבעיר כל שהוא חייב, כמו בשאר מלאכות; ובמכילתא (ויקהל) - לפי נוסח הרמב"ן - מובאה דעת רבי יונתן: "שומע אני, יהא רשאי להדליק את הנר, להטמין לו את החמין, ולעשות מדורה בשבת? (ואף שנאמר לא תעשה כל מלאכה, יהיו מותרות כל המלאכות שאדם נהנה מהן לשם עונג שבת, כמו שמותרות מלאכות אוכל נפש ביום טוב) תלמוד לומר: לא תבערו אש ביום השבת, ביום השבת אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר ביום טוב"; וב"ספר המצוות" (מצוה שכב) פירש רבינו: "הזהיר מענוש הגדרים על החוטא ולהעביר הדינין עליהן ביום השבת והוא אמרו: לא תבערו אש וגו' ביום השבת. רצה בזה: שלא יישרף מי שנתחייב שריפה". ולפיכך כתב רבינו שהמבעיר חייב (בניגוד לדעת רבי יוסי שהבערה ללאו יצאה ואין חייבים עליה). 3) רק במבעיר וצריך לאפר חייב בכל שהוא, אבל המבעיר תחת תבשילו לצורך בישול, אינו חייב אלא אם יש בו כדי לבשל ביצה קלה, כמבואר למעלה בפרק ט (מגיד משנה). 4) (מסכת שבת דף קו עמוד ב): "תני רבי אבוה לפני רבי יוחנן, כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר (שהם חייבים אף אם הם מקלקלים), אמר לו רבי יוחנן: הבערה ובישול אינה משנה (לא שנו אותם בבית המדרש לאיסור), ואם תמצי לומר משנה, חובל - בצריך (את הדם) לכלבו ומבעיר - בצריך לאפרו" (שאז נחשבים לתיקון כיוון שצריך את האפר לאיזה צורך). 5) מבואר למעלה פרק שמיני הלכה ז והלכה ח. 6) (מסכת כריתות דף כ עמוד א). 7) (מסכת שבת דף מא עמוד ב). 8) לחסמו ולחזקו כמבואר בהלכה ב. ושם כתב שאם כיבה שלא בכוונת צירוף פטור. וכתב שם המגיד משנה שכל שאינו מתכוון אין ראוי לומר בו "פסיק רישיה ולא ימות" הוא (למעלה פרק א הלכה ו) וליחייב, מפני שכשהוא מתכוון הוא עושה מלאכה וכשאינו מתכוון אין בו מלאכה כלל שהרי אינו רוצה לעשות ממנו כלי ודומה לזה קטימת קיסם (למעלה פרק יא הלכה ז) שכל שאינו קוטמו לחצוץ בו שיניו אף על פי שראוי לכך בקטימתו - פטור, שכל שהוא מפני תיקון כלי צריך שיתכוון לכך ואם אינו מתכוון פטור. ועיין רמב"ן מסכת שבת דף קיא עמוד ב. 9) אבל אם כדי לעקמו או לתקנו או לעשותו כלי, כבר כתב רבינו למעלה (פרק ט הלכה ו) שחיובו משום מבשל, וכמו שהעיר הראב"ד כאן (מעשה רוקח). 10) לדעת רש"י (מסכת שבת דף מא עמוד ב) חיובו משום מכה בפטיש, שגומר את חסומו בזה; ודעת

ב. הַמְכַבֶּה[11] כָּל שֶׁהוּא - חַיָּב[12]. אֶחָד הַמְכַבֶּה אֶת הַגֵּר וְאֶחָד הַמְכַבֶּה אֶת הַגַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ. אֲבָל הַמְכַבֶּה גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת - פָּטוּר[13]. וְאִם נִתְכַּוֵּן לְצָרֵף - חַיָּב; שֶׁכֵּן לוֹטְשֵׁי הַבַּרְזֶל עוֹשִׂים: מְחַמְּמִים אֶת הַבַּרְזֶל עַד שֶׁיֵּעָשֶׂה גַּחֶלֶת, וּמְכַבִּין אוֹתוֹ בַּמַּיִם כְּדֵי לְחָסְמוֹ. וְזֶהוּ לְצָרֵף, שֶׁהֶעוֹשֶׂה אוֹתוֹ חַיָּב, וְהוּא תּוֹלֶדֶת מְכַבֶּה. וּמֻתָּר[14] לְכַבּוֹת גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת[15] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזּוֹקוּ בָּהּ רַבִּים. הַנּוֹתֵן[16] שֶׁמֶן לְתוֹךְ הַגֵּר הַדּוֹלֵק - חַיָּב מִשּׁוּם מַבְעִיר, וְהַמִּסְתַּפֵּק מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּגֵּר - חַיָּב מִשּׁוּם מְכַבֶּה[17].

ג. דְּלֵקָה שֶׁנָּפְלָה בְּשַׁבָּת, הַמְכַבֶּה אוֹתָהּ מִפְּנֵי אִבּוּד מָמוֹן - חַיָּב[18]; שֶׁאֵין אִבּוּד מָמוֹן דּוֹחֶה שַׁבָּת, אֶלָּא אִבּוּד נְפָשׁוֹת[19]. לְפִיכָךְ, יֵצְאוּ בְּנֵי אָדָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יָמוּתוּ, וְיַנִּיחוּ הָאֵשׁ תְּלַהֵט, וַאֲפִלּוּ שׁוֹרֶפֶת כָּל דִּירָתוֹ כֻּלָּהּ.

ד. מֻתָּר[20] לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה בְּכָל הַכֵּלִים, בֵּין מְלֵאִים בֵּין רֵיקָנִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲבֹר הַדְּלֵקָה. אֲפִלּוּ כְּלֵי חֶרֶשׂ חֲדָשִׁים מְלֵאִים מַיִם - עוֹשִׂין מֵהֶן מְחִצָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁוַּדַּאי מִתְבַּקְּעִין וּמְכַבִּין; שֶׁגְּרַם כִּבּוּי[21] מֻתָּר[22]. וְכוֹפִין קְעָרָה[23] עַל גַּבֵּי הַגֵּר בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֹּאחַז בַּקּוֹרָה.

ה. תֵּבָה[24] שִׁדָּה[25] וּמִגְדָּל[26] שֶׁאָחַז בָּהֶן הָאוּר - מֵבִיא עוֹר גְּדִי[27], וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים שֶׁאֵין הָאוּר מְלַהֶטֶת אוֹתָן, וּפוֹרְשׁוֹ עַל הַקָּצָה שֶׁעַדַּיִן לֹא נִשְׂרַף, כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲבֹר שָׁם הָאֵשׁ[28].

ו. טַלִּית[29] שֶׁאָחַז בָּהּ הָאוּר - פּוֹשְׁטָהּ וּמִתְכַּסֶּה בָּהּ, וְאִם כָּבְתָה - כָּבְתָה[30]. וְכֵן סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאָחַז בּוֹ הָאוּר - פּוֹשְׁטוֹ וְקוֹרֵא בּוֹ, וְאִם כָּבָה - כָּבָה. וְנוֹתֵן[31] מַיִם מִן הַצַּד שֶׁעַדַּיִן לֹא נִתְלָה בּוֹ הָאוּר, וְאִם כָּבְתָה - כָּבְתָה. שָׁכַח[32] גֵּר דָּלוּק עַל גַּבֵּי טַבְלָא - מְנַעֵר[33] אֶת הַטַּבְלָא וְהוּא נוֹפֵל, וְאִם כָּבָה - כָּבָה. אֲבָל הִנִּיחוֹ מִבַּעֲרֶב, אַף־עַל־פִּי שֶׁכָּבָה - אָסוּר לְטַלְטְלוֹ[34].

ז. נָכְרִי[35] שֶׁבָּא לְכַבּוֹת - אֵין[36] אוֹמְרִים לוֹ 'כַּבֵּה' וְ'אַל[37] תְּכַבֶּה', מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עָלֵינוּ. אֲבָל קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה עוֹשֶׂה עַל דַּעַת אָבִיו[38]; אֲבָל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הראב"ד בהשגה, שצירוף הוא רק מדרבנן, ועיקר חיובו כאן הוא משום מבשל. 11) (מסכת שבת דף כט עמוד ב). 12) רבינו סובר (פרק א הלכה ז) כרבי יהודה שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, והמתכוון לכבות "אף על פי שאינו צריך לגוף הכיבוי, ולא כיבה אלא מפני השמן או מפני הכלי או מפני הפתילה, הרי זה חייב". אבל רוב הראשונים - ובכללם הרמב"ן, הרשב"א והטור בשם רבינו חננאל והרי"ף - פסקו כרבי שמעון שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, אם כן אינו חייב בכיבוי רק אם כיבה כדי לעשות פחמין, או כיבוי של הבהוב פתילה להאחיז את האור שיבעיר יפה שאז הוא צריך לגוף הכיבוי. אבל כיבה שלא לצורך הנ"ל - פטור. 13) והטעם דכיבוי גחלת של עץ חייב עליו מן התורה וכיבוי גחלת של מתכת אין חייב עליה אלא מדרבנן, עיקר דבר זה: כי כל דבר שתחילתו אש וכשיכבה ישתנה לדבר אחר ותעשה פחם זה הוא הכיבוי האסור מדאורייתא, אבל גחלת של מתכת שתחילתה מתכת וכשתכבה היא מתכת כשהייתה בתחילה אין כיבוייה מן התורה לפי שאין זה כיבוי שאין גוף האש נתלית בברזל אלא [ה]ברזל (שהוא) חם היה ועכשיו אחר הכיבוי הוא ברזל צונן הילכך כיבוי [זה] מדרבנן (רבינו פרחיה בפירושו (כתב יד אוקספורד) למסכת שבת דף מב עמוד א בשם רבינו הרמב"ם בפירושו לתלמוד וכן הובא בהקדמת ספר מעשה רוקח). 14) לכתחילה, שבמקום נזק לרבים לא גזרו רבנן. 15) מסכת שבת שם. 16) (מסכת ביצה דף כב עמוד א). 17) משום שעל ידי זה ממהר את הכיבוי (הרא"ש), והתוספות כתבו שזה רק גרם כיבוי ומותר (להלן הלכה ד), אלא הטעם הוא "דבאותה שעה שמסתפק ממנו מכבה קצת ומכסה אורו, שאין אור הנר יפה כשיש מעט שמן בנר". 18) לסברת רבינו למעלה שפסק כרבי יהודה, אבל לרוב הפוסקים הסוברים כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה, אין כאן רק איסור דרבנן. 19) שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש, וראה בפרק ב הלכה א. ובמה שכתב רבינו "ואפילו שורפת כל המדינה כולה" כתבו הפוסקים שזה אינו אלא בזמן שישראל על אדמתם, אבל בזמן שהם בין הגויים מותר לכבות דליקה בשבת מפני שיש בה סכנת נפשות שכשהדליקה מתגברת הם חוטפים ושוללים וכשאדם עומד נגדם הורגים אותו (אורח חיים סימן שלד סעיף כז). ויש שכתבו שאפילו אין שם גויים מותר שמא נשאר שם זקן או חולה שאינם יכולים לברוח (משנה ברורה). 20) (משנה מסכת שבת דף קכ עמוד א). 21) הוא הדין בשאר מלאכות (משנה ברורה סימן שלד). 22) "לא תעשה כל מלאכה, עשייה הוא דאסור, הא גרמא שרי" (=גרם מותר - מסכת שבת דף קכ עמוד ב). וכתב המרדכי שגרם מותר רק למנוע הפסד, אבל באופן אחר אף גרם אסור. 23) (מסכת שבת דף קכא עמוד א). 24) (משנה מסכת שבת דף קכ עמוד א). 25) תיבה קטנה (פירוש המשניות לרמב"ם). 26) תיבה גבוהה הנפתחת מן הצד ושמים בה דברים לשמירה. 27) "תועלת פריסת עור של גדי - כי הוא יתחרך ולא יתלהב וימנע האש מהגיע אל העץ" (פירוש המשניות). 28) [דברי רבינו צריכים עיון שהרי כבר כתב למעלה בהלכה ד שגרם כיבוי מותר וכל שכן שמותר לעכב הדליקה ולמה הוצרך להביא הלכה זו]. 29) (תוספתא מסכת שבת פרק י"ד). 30) שגרם כיבוי מותר. 31) (מסכת שבת דף קכ עמוד א). 32) (מסכת שבת דף קכ עמוד ב). 33) הראשונים הקשו: הרי כשמנער נשפך השמן, ורבינו כתב למעלה שהמחסר שמן מן הנר חייב משום מכבה, וגם אם אינו מתכוון לזה הרי זה "פסיק רישיה" (ראה בפרק א)? אולם לדעת רבינו נתן בעל הערוך, שפסיק רישיה שלא ניחא לו (שאינו נהנה מהדבר) מותר, גם כאן מותר לנער שהרי אינו נהנה מהשמן. ויש אומרים שכאן מדובר בנר של שעווה, או בנר שכלה שמנו. 34) "אמרי דבי רבי ינאי: לא שנו אלא בשוכח, אבל במניח נעשה בסיס לדבר אסור" (הטבלא נעשתה בסיס לדבר האסור, ואסור לטלטלה כדי לנערה - רש"י מסכת שבת דף קכ עמוד ב). 35) (משנה מסכת שבת דף קכא עמוד א). 36) ש"אמירה לנכרי שבות", כמבואר למעלה פרק ו הלכה א. 37) אין צריך לומר לו אל תכבה, כי הנכרי עושה על דעת עצמו להנאת עצמו, בדעתו שלא יפסיד אם יעשה. 38) שיודע להבחין שהכיבוי הזה נוח לאביו ועושה בשבילו. (מסכת שבת שם).

מִדַּעַת עַצְמוֹ - אֵין בֵּית־דִּין מְצַוִּין[39] לְהַפְרִישוֹ. וּבִדְלֵקָה הִתִּירוּ לוֹמַר[40]: כָּל הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מַפְסִיד.

ח. הוֹצָאָה[41] וְהַכְנָסָה[42] מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת - מְלָאכָה מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת הִיא. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁדָּבָר זֶה עִם כָּל גּוּפֵי תּוֹרָה מִפִּי מֹשֶׁה מִסִּינַי נֶאֱמְרוּ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בַּתּוֹרָה: אִישׁ וְאִשָּׁה אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ, וַיִּכָּלֵא הָעָם מֵהָבִיא; הָא לָמַדְתָּ[43], שֶׁהַהֲבָאָה - מְלָאכָה קוֹרֵא אוֹתָהּ[44]. וְכֵן לָמְדוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[45], שֶׁהַמַּעֲבִיר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִתְּחִלַּת אַרְבַּע[46] לְסוֹף אַרְבַּע - הֲרֵי הוּא כְּמוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, וְחַיָּב.

ט. אֵין הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת חַיָּב עַד שֶׁיּוֹצִיא כְּשִׁעוּר[47] הַמּוֹעִיל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד[48] לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְיַעֲקֹר[49] מֵרְשׁוּת זוֹ וְיַנִּיחַ בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה. אֲבָל[50] אִם עָקַר וְלֹא הִנִּיחַ, אוֹ הִנִּיחַ וְלֹא עָקַר, אוֹ שֶׁהוֹצִיא פָּחוֹת[51] מִכַּשִּׁעוּר - פָּטוּר. וְכֵן[52] הַמַּעֲבִיר מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲקֹר כַּשִּׁעוּר מִצַּד זֶה וְיַנִּיחֶנּוּ מִצַּד אַחֵרֶת.

י. הַזּוֹרֵק[53] מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת אוֹ הַמּוֹשִׁיט - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מוֹצִיא, וְחַיָּב[54]. וְכֵן הַזּוֹרֵק אוֹ הַמּוֹשִׁיט בְּיָדוֹ מִתְּחִלַּת אַרְבַּע[55] לְסוֹף אַרְבַּע - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת מוֹצִיא, וְחַיָּב. וְהַזּוֹרֵק כִּלְאַחַר יָד[56] - פָּטוּר.

יא. הַמּוֹצִיא[57] מִקְצָת הַחֵפֶץ מֵרְשׁוּת מִשְּׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ[58] לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה[59] - פָּטוּר, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַחֵפֶץ כֻּלּוֹ מֵרְשׁוּת זוֹ לִרְשׁוּת זוֹ. קֻפָּה שֶׁהִיא מְלֵאָה חֲפָצִים, אֲפִלּוּ מְלֵאָה חַרְדָּל[60], וְהוֹצִיא רֻבָּהּ מֵרְשׁוּת זוֹ לִרְשׁוּת זוֹ - פָּטוּר, עַד שֶׁיּוֹצִיא[61] אֶת כָּל הַקֻּפָּה. וְכֵן כָּל הַדּוֹמֶה לָזֶה. שֶׁהַכְּלִי מֶשִׁים כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּחֵפֶץ אֶחָד[62].

יב. הַמּוֹצִיא[63] - בֵּין[64] בִּימִינוֹ, בֵּין בִּשְׂמֹאלוֹ, בֵּין בְּתוֹךְ חֵיקוֹ, אוֹ שֶׁיָּצָא בְּמָעוֹת צְרוּרִין לוֹ בְּסִדִינוֹ[65] - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין. וְכֵן הַמּוֹצִיא עַל כְּתֵפוֹ - חַיָּב, אַף־עַל־פִּי שֶׁהַמַּשֹּׂאוֹי לְמַעְלָה מֵעַשָּׂרָה טְפָחִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; שֶׁכֵּן[66] הָיָה מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת בַּמִּשְׁכָּן לְמַעְלָה מֵעַשָּׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ, וְכָל הַמְּלָאכוֹת מִמִּשְׁכָּן לוֹמְדִין אוֹתָן[67].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

39) (מסכת יבמות דף קיד עמוד א) מעשה ברבי יצחק בר ביסני שאבדו לו מפתחות בית המדרש ברשות הרבים, בא לפני רבי פדת (לשאול מה לעשות בשבת) אמר לו: הנהג לשם תינוק ותינוקת שישחקו שם וימצאו המפתחות ויביאו לך, שמע מינה: "קטן אוכל נבלות אין בית דין מְצַוִּין להפרישו". ובמכילתא דרבי ישמעאל (תשא) מובא: "לדעת כי אני ד' מקדשכם, למה נאמר? - לפי שהוא אומר ושמרו בני ישראל את השבת, שומע אני אפילו חרש שוטה וקטן, תלמוד לומר לדעת כי אני ד' - לא אמרתי אלא במי שיש לו דעת". 40) בפני הגויים (מסכת שבת דף קכא עמוד א). 41) (מסכת שבת דף צו עמוד ב) ובירושלמי (פרק א הלכה א) "מניין שהוצאה קרוייה מלאכה? וכו' - וייכלא העם מהביא, נמנע העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברים... וכשם שנמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברים, כך נמנעו הגזברים מלקבל לידם ולהכניס ללשכה. 42) בגמרא שם אמרו: "מצינו הוצאה (איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים). הכנסה (מרשות הרבים לרשות היחיד) מניין? - סברא הוא, מכדי (הרי) מרשות לרשות הוא, מה לי מוציא מה לי מכניס". אבל קשה שהרי אמרו שם: "הכנסה תולדה" ומדברי רבינו נראה שהכנסה אב. אולם בכתב יד התימנים חסרה כאן המלה "והכנסה" (וכן נראה במגיד משנה). 43) (מסכת שבת דף צו עמוד ב). 44) כשיטת רבינו חננאל בפירוש הסוגיא במסכת שבת שם, ולא גורסים: "וממאי דבשבת קאי וכו'". ואף שמלאכת הוצאה הייתה במשכן כשאר מלאכות, כמבואר בברייתא (מסכת שבת דף מט עמוד ב): "אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה הייתה במשכן, הם זרעו ואתם אל תזרעו... הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה, ואתם לא תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד, הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע, ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים" וכל מלאכה שהייתה במשכן חייבים עליה, אף שאין לנו רמז בכתוב? - הוצאה שאני (שאינה דומה לשאר המלאכות), שהיא "מלאכה גרועה" ואין השכל מחייב שתיחשב מלאכה, ולכן הביאו ראייה מהכתוב שהיא מלאכה האסורה בשבת כשאר מלאכות (תוספות מסכת שבת דף ב עמוד א) וראה למעלה בפרק ז. 45) דבר שלא נכתב בתורה, אלא שחכמינו ז"ל שמעו וקיבלו איש מפי איש עד משה רבינו עליו השלום, והוא הנקרא "הלכה למשה מסיני" ("ספר המאור" - הוצאת ראשונים דף כז עמוד א). 46) (מסכת שבת דף צז עמוד א). 47) להלן פרק י"ח מבוארים שיעורי ההוצאה בשבת. 48) ראה להלן פרק י"ד הלכה א על מהות הרשויות. 49) ראה להלן בפרק י"ג הלכות א ו-ב דיני עקירה והנחה. 50) (משנה ראשונה במסכת שבת דף ב עמוד א). 51) (משנה במסכת שבת דף צג עמוד ב). 52) (מסכת שבת דף ה עמוד ב). 53) (משנה במסכת שבת דף צו עמוד א). 54) שכך הייתה עבודת הלויים כשהלכו אחר עמוד הענן ופרקו את המשכן (רש"י). 55) (מסכת שבת דף צו עמוד ב): "גמרא גמירי לה" - והיא הלכה למשה מסיני. 56) "שלא כדרך זריקה כגון מכתפיו ולאחוריו" (רש"י מסכת שבת דף קנג עמוד ב). 57) משנה במסכת שבת דף צא עמוד ב). 58) רשות היחיד ורשות הרבים שנזכרו בהלכה ט. 59) מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד. 60) שיש הרבה מהחרדל כבר בחוץ. 61) בפעם אחת, אבל אם אחר שהניח הקופה מקצתה ברשות זו ומקצתה ברשות זו, עקרה וגמר להוציאה אינו חייב, לפי שלא הייתה בשעת עקירה שנייה הוצאה בבת אחת ("מגיד משנה"). 62) רבינו פסק כרבי יוחנן שם, הסובר "אגד כלי שמו אגד" - ונחשבים כל הדברים המונחים בכלי כאילו הם דבר אחד, מפני שהכלי מאגדם יחד, ואף אם יצאו החפצים שבכלי לרשות השנייה, אינו חייב עד שהכלי עצמו יצא כולו לרשות שנייה. 63) (משנה במסכת שבת דף צב עמוד א). 64) בתלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק י הלכה ג): "כתוב (במדבר פרק ד, פסוק טז): "ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה", שמן המאור - בימינו וקטורת הסמים - בשמאלו, ומנחת התמיד של יום תלוייה בזרועו". 65) (ברייתא במסכת שבת דף קמז עמוד א). 66) ואוויר רשות הרבים אינו כרשות הרבים אלא עד עשרה טפחים, ולמעלה מזה הוא מקום פטור (להלן פרק י"ד הלכה ג), ואף שאין דרך הוצאה בכך אלא לסבלים וכיוצא בהם, מכל מקום חייב כיוון שנקראה בתורה עבודה "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו" (מעשה רוקח). 67) ראה בפרק ז.

מתוך מהדורת וגשל

יג. אֲבָל הַמּוֹצִיא[68] לְאַחַר יָדוֹ, בְּרַגְלוֹ בְּפִיו[69] וּבְמַרְפֵּקוֹ, בְּאָזְנוֹ וּבִשְׂעָרוֹ, וּבְכִיס שֶׁתָּפוּר בְּבִגְדוֹ וּפִי הַכִּיס לְמַטָּה[70], בֵּין בֶּגֶד לְבֶגֶד, בְּפִי בִגְדוֹ, בְּמִנְעָלוֹ וּבְסַנְדָּלוֹ - פָּטוּר, שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין.

יד. הַמּוֹצִיא[71] מַשֹּׂאוֹי עַל רֹאשׁוֹ: אִם הָיָה מַשֹּׂאוֹי כָּבֵד, כְּגוֹן שַׂק מָלֵא אוֹ תֵּבָה וּמִגְדָּל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁהוּא מֵשִׂים עַל רֹאשׁוֹ וְתוֹפֵשׂ בְּיָדוֹ - חַיָּב; שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַמּוֹצִיאִין, וְנִמְצָא כְּמוֹצִיא עַל כְּתֵפוֹ אוֹ בְּיָדוֹ. אֲבָל אִם לָקַח חֵפֶץ קַל, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחַ בֶּגֶד אוֹ סֵפֶר אוֹ סַכִּין עַל רֹאשׁוֹ וְהוֹצִיאוֹ, וְהוּא אֵינוֹ אוֹחֵז בְּיָדוֹ[72] - הֲרֵי זֶה פָּטוּר, שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין; שֶׁאֵין דֶּרֶךְ רֹב הָעוֹלָם לְהוֹצִיא הַחֲפָצִין מֻנָּחִין עַל רָאשֵׁיהֶם. הַמַּעֲבִיר[73] חֵפֶץ מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אַף־עַל־פִּי שֶׁהֶעֱבִירוֹ לְמַעְלָה מֵרֹאשׁוֹ - חַיָּב.

טו. מֻתָּר[74] לְאָדָם לְטַלְטֵל[75] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצִדָּן, וְיֵשׁ לוֹ לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְרֻבָּע הַזֶּה. וּבְאַמָּה שֶׁלּוֹ[76] מוֹדְדִין. וְאִם הָיָה נַנָּס בְּאֵיבָרָיו - נוֹתְנִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת כְּבֵינוֹנִיּוֹת[77] שֶׁל כָּל אָדָם. וּמִפִּי הַקַּבָּלָה אָמְרוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה "שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו"[78] - שֶׁלֹּא יְטַלְטֵל חוּץ לִמְרֻבָּע זֶה; אֶלָּא בִּמְרֻבָּע זֶה, שֶׁהוּא כְּמִדַּת אֹרֶךְ אָדָם כְּשֶׁיִּפְשֹׁט יָדָיו וְרַגְלָיו, בּוֹ בִּלְבַד יֵשׁ לְטַלְטֵל.

טז. הָיוּ[79] שְׁנַיִם[80], מִקְצָת אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל זֶה לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל זֶה - מְבִיאִין וְאוֹכְלִין בָּאֶמְצַע. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא זֶה מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ לְתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה, וְהָאֶמְצָעִי מֻבְלָע[81] בֵּינְתַיִם - הוּא מֻתָּר עִמָּהֶן וְהֵן מֻתָּרִין עִמּוֹ, וּשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים אֲסוּרִים[82] זֶה עִם זֶה.

יז. לְפִיכָךְ[83] מֻתָּר[84] לְאָדָם לַעֲקֹר חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים וְלִתְּנוֹ לַחֲבֵרוֹ שֶׁעִמּוֹ בְּתוֹךְ[85] אַרְבַּע אַמּוֹת, וְכֵן חֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ הָאַחֵר שֶׁבְּצִדּוֹ, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהַחֵפֶץ הוֹלֵךְ כַּמָּה מִילִין[86] בְּשַׁבָּת - מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן לֹא טִלְטֵל אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלּוֹ.

יח. הוֹאִיל[87] וְיֵשׁ לוֹ לָאָדָם לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְרֻבָּע שֶׁהוּא אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, נִמְצָא מְטַלְטֵל בְּאֹרֶךְ אֲלַכְסוֹנוֹ שֶׁל מְרֻבָּע זֶה חָמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֻמְשֵׁי אַמָּה[88]. לְפִיכָךְ אֵין הַמַּעֲבִיר אוֹ הַזּוֹרֵק בִּרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב[89] עַד שֶׁיַּעֲבִיר חוּץ לְחָמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֻמְשֵׁי אַמָּה[90]. וְכָל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ: מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע, אוֹ: הַמַּעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת חַיָּב - הוּא מִתְּחִלַּת הָאֲלַכְסוֹן שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת עַד סוֹפוֹ[91]; וְאִם הֶעֱבִיר פָּחוֹת מִזֶּה - פָּטוּר.

יט. נִמְצָא כָּאן שָׁלֹשׁ מִדּוֹת: כֵּיצַד? הָעוֹקֵר חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים מִמָּקוֹם זֶה וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים: אִם הָיָה בֵּין שְׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת עַד אַרְבַּע אַמּוֹת - הֲרֵי זֶה מֻתָּר;

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

68) (משנה במסכת שבת דף צב עמוד א). 69) בדבר שאינו אוכל, אבל בדבר שהוא אוכל חייב אף אם הוציאו בפיו, וכן הוא במסכת שבת דף קב עמוד א ("מגיד משנה"). 70) אף אם הכיס צר שאין החפץ נופל ממנו פטור, שאין דרך הוצאה בכך. 71) (מסכת שבת דף צב עמוד א) "אמר רבי חייא: המוציא משאוי על ראשו בשבת חייב, שכן אנשי הוצל עושין כן - וכי הוצל רובא דעלמא (רוב העולם)? אלא כך אמרו: המוציא משאוי על ראשו פטור, ואם תמצא לומר: אנשי הוצל עושין כן? - בטלה דעתם אצל כל אדם" וסובר רבינו, שמשא כבד דרך כל אדם להוציא ואם תופסו בידו חייב, ומשא קל פטור אם הוציאו על ראשו, ועיין בתלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק י הלכה ג. 72) כלומר: אין המשאוי בידו, ואילו "ותופש בידו" שלמעלה פירושו שהמשאוי על ראשו (לחם משנה). 73) (מסכת שבת דף ט עמוד א) "אמר רבא: המעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים, והעבירו דרך עליו חייב"; אבל הראב"ד פירש באופן אחר, שהאדם עומד במקומו ונוטל חפץ מצד ימינו ונותנו בצד שמאלו. 74) ראה להלן פרק י"ג הלכה י. 75) משנה במסכת עירובין דף צח עמוד ב "ומטלטל ברשות הרבים - ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות", הרי שמותר לטלטל ברשות הרבים בתוך ארבע אמות (וכן נראה במסכת שבת דף ח עמוד א). ואילו להוציא חוץ מארבע אמות על ידי טלטול פחות פחות מארבע אמות לא התירו אלא במי שהחשיך (להלן פרק כ הלכה ז). ועיין ראב"ד ומגיד משנה באורח חיים סימן שמט סעיף קטן א. 76) ואם היה האיש הזה ארוך ביותר, ד' אמותיו גדולות משל שאר בני אדם. 77) אמה בת שישה טפחים, כמבואר להלן פרק י"ז הלכה ל"ו. 78) (מסכת עירובין דף מח עמוד א ובמכילתא) ישיבת כל איש ביום השבת תהיה כשיעור "תחתיו" - אורך כל גופו שהוא שלוש אמות, ועוד אמה כדי לפשוט ידיו ורגליו, ובשיעור זה יכול אדם לטלטל חפצים ממקום למקום (אורח חיים סימן שמט). 79) משנה (מסכת עירובין דף מה עמוד א). 80) שכל אחד יש לו מאכל מונח בד' אמותיו, וביניהם יש הפסק שש אמה, נמצא ששתי אמות של כל אחד, מובלעות אלו בתוך אלו. 81) שהוא עומד באמצע שמונה האמות, ועל ידו מונח מאכל, ונמצא ארבע אמותיו מובלעות בתוך שניהם. 82) שלא יוציאו חוץ לארבע אמות. 83) שמותר לטלטל חפץ ברשות הרבים תוך ארבע אמות. 84) משנה (מסכת עירובין דף צה עמוד א). 85) אם הוא בתוך רשות אחת, אבל אסור להוציאו מרשות אחת ולהעבירו לרשות אחרת אף בתוך ארבע אמות, שאז הוא מוציא מרשות לרשות ואפילו לכרמלית אסור. "על כן קראתי תגר, על מה שראיתי באיזה קהילות בשבת, שנותנים ספר תורה לבית הכנסת והולכים דרך הרחוב בפחות מארבע אמות, ועושים איסור במה שמוציאים מן הבית לרחוב, שלזה לא מועילה הושטה" (טורי זהב סימן שמט). 86) ואף שאסור להוליך חפץ יותר ממה שלבעליו מותר ללכת, דעת רבינו כרבי יוחנן בן נורי שחפצי הפקר קונים שביתה במקומם (ראה להלן בהלכות יום טוב פרק ה הלכה י). 87) (מסכת עירובין דף נא עמוד א). 88) לפי הכלל "כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא" (כל אמה בריבועה - היא אמה ושתי חמישיות באלכסונה - מסכת עירובין דף נז עמוד א). 89) אבל איסור יש אף בפחות מזה. 90) ויש מהראשונים הסוברים כשהוא מעביר ד' אמות כנגד פניו, חייב אף בד' אמות בלבד. 91) היינו, שההנחה תהיה מחוץ לשיעור זה, אבל אם מקצת החפץ מונח בתוך שיעור זה פטור, שהרי לא העביר החפץ ארבע אמות הן ואלכסונן בשלימות, כמבואר בהלכה יא.

מתוך מהדורת וגשל

הָיָה בֵּינֵיהֶן יָתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, וַעֲדַיִן הֵן בְּתוֹךְ חָמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה - פָּטוּר[92]; הָיָה בֵּינֵיהֶן חָמֵשׁ אַמּוֹת וּשְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה בְּשָׁוֶה - הֲרֵי זֶה חַיָּב, שֶׁהֲרֵי הֶעֱבִיר הַחֵפֶץ חוּץ לַאֲלַכְסוֹנוֹ שֶׁל מְרֻבָּע.

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר[1]

א. אֵין הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, אוֹ הַמַּעֲבִיר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, חַיָּב, עַד שֶׁיַּעֲקֹר חֵפֶץ מֵעַל גַּבֵּי מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר וְיַנִּיחַ עַל גַּבֵּי מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים.

ב. יָדוֹ שֶׁל אָדָם חֲשׁוּבָה לוֹ כְּאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. לְפִיכָךְ, אִם עָקַר הַחֵפֶץ מִיַּד אָדָם הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת זוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּיַד אָדָם אַחֵר הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה - חַיָּב. וְכֵן אִם הָיָה עוֹמֵד בְּאַמַּת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ, וּפְשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְעָקַר הַחֵפֶץ מִמֶּנָּה אוֹ מִיַּד אָדָם הָעוֹמֵד בָּהּ, וְהֶחֱזִיר יָדוֹ אֵלָיו - חַיָּב. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ הַחֵפֶץ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ, הוֹאִיל וְהוּא בְּיָדוֹ - הֲרֵי הוּא כְּמֻנָּח בָּאָרֶץ.

ג. הָיָה אוֹכֵל וְיוֹצֵא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, וְחִשֵּׁב לְהוֹצִיא הָאֹכֶל שֶׁבְּפִיו מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת - חַיָּב; מִפְּנֵי שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ מְשִׁימָהּ פִּיו מְקוֹם אַרְבָּעָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין. וְכֵן מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּאַמַּת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ וְהִשְׁתִּין מַיִם אוֹ רָקַק בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה - חַיָּב; שֶׁהֲרֵי עָקַר מֵרְשׁוּת זוֹ וְהִנִּיחַ בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וּמַחֲשַׁבְתּוֹ עוֹשָׂה אוֹתוֹ כְּאִלּוּ עָקַר מֵעַל גַּבֵּי מָקוֹם אַרְבָּעָה. הָיָה עוֹמֵד בִּרְשׁוּת זוֹ, וּפִי אַמָּה בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְהִשְׁתִּין בָּהּ - פָּטוּר.

ד. הָיָה עוֹמֵד בְּאַמַּת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת, וּפָשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְנָטַל מִשָּׁם מַיִם מֵעַל גַּבֵּי גֻּמָּא מְלֵאָה מַיִם, וְהוֹצִיאָן - חַיָּב, שֶׁהַמַּיִם כֻּלָּן כְּאִלּוּ הֵן מֻנָּחִין עַל הָאָרֶץ. אֲבָל אִם הָיָה כְּלִי צָף עַל גַּבֵּי מַיִם וּפֵרוֹת בְּתוֹךְ הַכְּלִי, וּפָשַׁט יָדוֹ וְלָקַח מִן הַפֵּרוֹת וְהוֹצִיא - פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי לֹא נָחוּ הַפֵּרוֹת עַל גַּבֵּי הָאָרֶץ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא עָקַר מֵעַל גַּבֵּי מְקוֹם אַרְבָּעָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הָיוּ הַפֵּרוֹת צָפִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם וְהוֹצִיאָם, שֶׁהוּא פָּטוּר. וְכֵן אִם הָיָה שֶׁמֶן צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְקָלַט מִן הַשֶּׁמֶן וְהוֹצִיאוֹ - פָּטוּר.

ה. כְּבָר אָמַרְנוּ, שֶׁאֵין הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲקֹר וְיַנִּיחַ; אֲבָל אִם עָקַר וְלֹא הִנִּיחַ, אוֹ הִנִּיחַ וְלֹא עָקַר - פָּטוּר. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּאַמַּת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת, וּפָשַׁט יָדוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה וְחֵפֶץ בְּיָדוֹ, וּנְטָלוֹ אַחֵר מִמֶּנּוּ; אוֹ שֶׁנָּתַן אַחֵר לְיָדוֹ חֵפֶץ, וְהֶחֱזִיר יָדוֹ אֵלָיו - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים, שֶׁזֶּה עָקַר וְזֶה הִנִּיחַ.

ו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיְתָה יָדוֹ לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה, אֲבָל הָיְתָה יָדוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהִנִּיחַ בָּאָרֶץ, וְחַיָּב.

ז. הָיָה עוֹמֵד בְּאַמַּת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ, וּפָשַׁט חֲבֵרוֹ יָד מִרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְנָטַל חֵפֶץ מִיַּד זֶה הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת זוֹ, וְהִכְנִיסוֹ אֶצְלוֹ; אוֹ שֶׁהוֹצִיא חֵפֶץ מֵאֶצְלוֹ, וְהִנִּיחַ בְּיַד זֶה הָעוֹמֵד - זֶה הָעוֹמֵד לֹא עָשָׂה כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי נָתַן בְּיָדוֹ אוֹ נָטַל מִיָּדוֹ; וַחֲבֵרוֹ חַיָּב, שֶׁהֲרֵי עָקַר וְהִנִּיחַ.

ח. הָיָה עוֹמֵד בְּאַמַּת מִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת אֵלּוּ, וְנָתַן חֲבֵרוֹ חֵפֶץ בְּיָדוֹ אוֹ עַל גַּבָּיו, וְיָצָא בְּאוֹתוֹ הַחֵפֶץ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה, וְעָמַד שָׁם - חַיָּב; מִפְּנֵי שֶׁעַקִּירַת גּוּפוֹ בְּחֵפֶץ שֶׁעָלָיו - כַּעֲקִירַת חֵפֶץ מֵאוֹתָהּ רְשׁוּת, וַעֲמִידָתוֹ בְּאוֹתוֹ הַחֵפֶץ - כְּהַנָּחַת הַחֵפֶץ בַּקַּרְקַע שֶׁעָמַד בָּהּ. לְפִיכָךְ, אִם יָצָא בַּחֵפֶץ שֶׁבְּיָדוֹ אוֹ עַל גַּבָּיו וְלֹא עָמַד בִּרְשׁוּת שְׁנִיָּה, אֶלָּא חָזַר וְנִכְנַס וְהוּא בְּיָדוֹ, אֲפִלּוּ יָצָא וְנִכְנַס כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ עַד שֶׁיָּצָא הַיּוֹם - פָּטוּר, לְפִי שֶׁעָקַר וְלֹא הִנִּיחַ. וַאֲפִלּוּ עָמַד לְתַקֵּן הַמַּשֹּׂאוֹי שֶׁעָלָיו - עַדַיִן הוּא פָּטוּר, עַד שֶׁיַּעֲמֹד לָנוּחַ.

ט. וְכֵן מִי שֶׁהָיְתָה חֲבִילָתוֹ עַל כְּתֵפוֹ וְרָץ בָּהּ אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם, אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲמֹד. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה רָץ בָּהּ; אֲבָל אִם הָלַךְ מְעַט מְעַט - הֲרֵי זֶה כְּעוֹקֵר וּמַנִּיחַ, וְאָסוּר. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁקָּדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם וַחֲבִילָתוֹ עַל כְּתֵפוֹ - רָץ בָּהּ עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ וְזוֹרְקָהּ שָׁם כְּלַאֲחַר יָד.

י. עָקַר הַחֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהָלַךְ בּוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעָמַד, וְחָזַר וְהָלַךְ פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעָמַד, אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ - פָּטוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁעָמַד לָנוּחַ; אֲבָל אִם עָמַד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ - הֲרֵי זֶה כְּמְהַלֵּךְ, וּכְשֶׁיַּעֲמֹד חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - חַיָּב. וְהוּא, שֶׁיַּעֲמֹד חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת לָנוּחַ; אֲבָל אִם יַעֲמֹד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ - עַדַיִן הוּא כְּמְהַלֵּךְ. וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲמֹד לָנוּחַ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת.

יא. הָיָה קָנֶה אוֹ רֹמַח וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מֻנָּח עַל הָאָרֶץ, וְהִגְבִּיהַּ הַקָּצֶה הָאֶחָד, וְהָיָה הַקָּצֶה הַשֵּׁנִי מֻנָּח בָּאָרֶץ, וְהִשְׁלִיכוֹ לְפָנָיו, וְחָזַר וְהִגְבִּיהַּ הַקָּצֶה הַשֵּׁנִי שֶׁהָיָה מֻנָּח בָּאָרֶץ וְהִשְׁלִיכוֹ לְפָנָיו עַל דֶּרֶךְ זוֹ, עַד שֶׁהֶעֱבִיר הַחֵפֶץ כַּמָּה מִילִין - פָּטוּר, לְפִי שֶׁלֹּא עָקַר הַחֵפֶץ כֻּלּוֹ מֵעַל גַּבֵּי הָאָרֶץ. וְאִם מָשַׁךְ הַחֵפֶץ וּגְרָרוֹ עַל הָאָרֶץ מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע - חַיָּב, שֶׁהַמַּלְגֵּל עוֹקֵר הוּא.

יב. עָקַר הַחֵפֶץ מִזָּוִית זוֹ לְהַנִּיחוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת, שֶׁנִּמְצֵאת זוֹ הָעֲקִירָה עֲקִירָה מַמְתֶּרֶת, וְנִמְלַךְ בַּדֶּרֶךְ וְהוֹצִיאוֹ לִרְשׁוּת שְׁנִיָּה - פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲקִירָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ, וְנִמְצֵאת כָּאן הַנָּחָה בְּלֹא עֲקִירָה. וְכֵן הָעוֹקֵר חֵפֶץ וְהִנִּיחוֹ עַל חֲבֵרוֹ כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ, וּבְעֵת שֶׁיִּרְצֶה חֲבֵרוֹ לַעֲמֹד נְטָלוֹ מֵעַל גַּבֵּי חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ כָּאן עֲקִירָה בְּלֹא הַנָּחָה.

יג. הַזּוֹרֵק חֵפֶץ מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת אוֹ מִתְּחִלַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְקִדֵּם שֶׁנּוּחַ קָלָטוֹ אַחֵר בְּיָדוֹ, אוֹ קָלָטוֹ כֶּלֶב, אוֹ נִשְׂרַף - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין זוֹ הַנָּחָה שֶׁנִּתְכַּוֵּן לָהּ. לְפִיכָךְ, אִם נִתְכַּוֵּן בִּשְׁעַת זְרִיקָה לְכָךְ - חַיָּב.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

92) אבל אסור, ומקורו ממה שאמרו (מסכת עירובין דף נא עמוד א): "המעביר ארבע אמות אינו חייב עד שמעביר הן ואלכסונן" הרי ש"אינו חייב" אבל אסור לעשות כן. ובמסכת עירובין דף צח עמוד ב ומסכת שבת דף ח עמוד א נראה שמותר אף לכתחילה לטלטל בפחות מארבע אמות (ראה למעלה הלכה טו) ועל כורחך שיש חילוק בין פחות מארבע לבין יותר מארבע בתוך חמש ושלושה חומשים (ועיין מגיד משנה וב"ח סימן שמט). 1) לבאר איכות ההוצאה ואיכות תולדותיה, המחוייב בהם והפטור.

יד. הַזּוֹרֵק חֵפֶץ מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת, וְהָיָה קָשׁוּר בְּחֶבֶל וְאֲגֻדוֹ בְּיָדוֹ, אִם יָכוֹל לִמְשֹׁךְ הַחֵפֶץ אֶצְלוֹ - פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן הַנָּחָה גְּמוּרָה, וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁעָקַר וְלֹא הִנִּיחַ.

טו. הַזּוֹרֵק וְנָחָה בְּתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ: אִם עָמַד חֲבֵרוֹ בִּמְקוֹמוֹ וְקִבְּלָהּ - הַזּוֹרֵק חַיָּב, שֶׁהֲרֵי עָקַר וְהִנִּיחַ; וְאִם נֶעֱקַר חֲבֵרוֹ מִמְּקוֹמוֹ וְקִבְּלָהּ - פָּטוּר. זָרַק, וְרָץ הַזּוֹרֵק עַצְמוֹ אַחַר הַחֵפֶץ וְקִבְּלוֹ בְּיָדוֹ בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת אוֹ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר, כְּאִלּוּ נֶעֱקַר אַחֵר וְקִבְּלוֹ. שֶׁאֵין הַהַנָּחָה גְּמוּרָה עַד שֶׁיָּנוּחַ הַחֵפֶץ בַּמָּקוֹם שֶׁהָיָה לוֹ לָנוּחַ בּוֹ בִּשְׁעַת עֲקִירָה.

טז. הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וּרְשׁוּת הָרַבִּים - בָּאֶמְצַע, אַף־עַל־פִּי שֶׁעָבַר הַחֵפֶץ בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים - פָּטוּר. וָהוּא, שֶׁיַּעֲבֹר לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים; אֲבָל אִם עָבַר בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ, וְנָח עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁנֶּעֱקַר אוֹ נִתְגַּלְגֵּל וְיָצָא הַחֵפֶץ מִרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אַחֶרֶת - חַיָּב הוּא כְּמִי שֶׁנִּשְׁאַר עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּלְפִיכָךְ חַיָּב. וְכֵן הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּרְשׁוּת הַיָּחִיד בָּאֶמְצַע - פָּטוּר. וְאִם עָבַר הַחֵפֶץ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לָאָרֶץ, וְנָח עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁחָזַר וְנִתְגַּלְגֵּל וְיָצָא לִרְשׁוּת הָרַבִּים הַשְּׁנִיָּה - חַיָּב הוּא כְּמִי שֶׁנִּשְׁאַר עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּלְפִיכָךְ חַיָּב.

יז. הַמַּעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים זוֹ עִם רְשׁוּת הָרַבִּים הַשְּׁנִיָּה - חַיָּב; מִפְּנֵי שֶׁאַרְבַּע אַמּוֹת בִּשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת הָרַבִּים מִצְטָרְפִים, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נָח הַחֵפֶץ בִּרְשׁוּת שֶׁבֵּינֵיהֶן.

יח. הַמּוֹשִׁיט מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וּרְשׁוּת הָרַבִּים בָּאֶמְצַע - חַיָּב. וַאֲפִלּוּ הוֹשִׁיט לְמַעְלָה מֵאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים. שֶׁכֵּן הָיְתָה עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם בַּמִּשְׁכָּן: מוֹשִׁיטִין אֶת הַקְּרָשִׁים מֵעֲגָלָה לַעֲגָלָה, וּרְשׁוּת הָרַבִּים בֵּין שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת, וְכָל עֲגָלָה וַעֲגָלָה רְשׁוּת הַיָּחִיד הוּא.

יט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ שְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת הַיָּחִיד בְּאֹרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁהָעֲגָלוֹת מְהַלְּכוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים זוֹ אַחַר זוֹ; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי הָרְשֻׁיּוֹת בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים - אַף הַמּוֹשִׁיט מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד זוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁכְּנֶגְדָּהּ פָּטוּר.

כ. שָׁכַח וּפָשַׁט יָדוֹ וְהִיא מְלֵאָה פֵּרוֹת, וְהוֹצִיאָהּ מֵחָצֵר זוֹ לְהַכְנִיסָהּ לְחָצֵר שֶׁבְּצִדָּהּ, וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁיַּכְנִיס, וַהֲרֵי יָדוֹ תְּלוּיָה בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים - מֻתָּר לְהַחֲזִירָהּ אֵלָיו לַחֲצֵרוֹ; אֲבָל לְהַכְנִיסָהּ לְאוֹתָהּ הֶחָצֵר הַשְּׁנִיָּה - אָסוּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁחָשַׁב בִּשְׁעַת שְׁגָגָה. וְאִם הוֹצִיא יָדוֹ בְּמֵזִיד - הֲרֵי זֶה אָסוּר לְהַחֲזִירָהּ אֶצְלוֹ, אֶלָּא קָנְסוּ אוֹתוֹ שֶׁתְּהֵא יָדוֹ תְּלוּיָה עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ.

כא. הַמִּתְכַּוֵּן לִזְרֹק שְׁמֹנֶה אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָח הַחֵפֶץ בְּסוֹף אַרְבַּע - חַיָּב, שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה כְּשִׁעוּר הַמְּלָאכָה; וְנַעֲשִׂית מַחֲשַׁבְתּוֹ, שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין זֶה הַחֵפֶץ מַגִּיעַ לְסוֹף שְׁמוֹנֶה עַד שֶׁיַּעֲבֹר עַל כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם מִכָּל הַשְּׁמֹנֶה. אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לִזְרֹק אַרְבַּע, וְנָח הַחֵפֶץ בְּסוֹף שְׁמֹנֶה - פָּטוּר; לְפִי שֶׁנָּח בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא חָשַׁב שֶׁתַּעֲבֹר בּוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁתָּנוּחַ. לְפִיכָךְ, אִם חָשַׁב בִּשְׁעַת זְרִיקָה שֶׁיָּנוּחַ הַחֵפֶץ בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה - חַיָּב.

כב. זָרַק לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִתְגַּלְגֵּל חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת - פָּטוּר. זָרַק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִתְגַּלְגֵּל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת: אִם נָח עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּלְגֵּל וְנִכְנַס לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - חַיָּב; וְאִם לֹא נָח כְּלָל - הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר[1]

א. אַרְבַּע רְשֻׁיּוֹת לְשַׁבָּת: רְשׁוּת הַיָּחִיד, וּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכַרְמְלִית, וּמְקוֹם פָּטוּר. אֵי זוֹ הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים? מִדְּבָרוֹת וַעֲיָרוֹת וּשְׁוָקִים וּדְרָכִים הַמְפֻלָּשִׁין לָהֶן. וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה רֹחַב הַדֶּרֶךְ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, וְלֹא יִהְיֶה עָלָיו תִּקְרָה. וְאֵי זוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד? תֵּל שֶׁגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל כֵּן. וְכֵן חָרִיץ שֶׁהוּא עָמֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן. וְכֵן מָקוֹם שֶׁהוּא מֻקָּף אַרְבַּע מְחִצּוֹת, גָּבְהָן עֲשָׂרָה וּבֵינֵיהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, אֲפִלּוּ יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה מִילִין, אִם הַקַּף לְדִירָה, כְּגוֹן מְדִינָה הַמֻּקֶּפֶת חוֹמָה שֶׁדַּלְתוֹתֶיהָ נִנְעָלוֹת בַּלַּיְלָה, וּמְבוֹאוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים וּלְחִי בְּרוּחַ רְבִיעִית, וְכֵן חָצֵר וְדִיר וָסַהַר שֶׁהֻקְּפוּ לְדִירָה - כֻּלָּן רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה הֵן.

ב. אֲפִלּוּ כֵּלִים, כְּגוֹן סְפִינָה אוֹ מִגְדָּל שֶׁל עֵץ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אִם יֵשׁ בָּהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה בְּגֹבַהּ עֲשָׂרָה אוֹ יָתֵר עַל זֶה - הֲרֵי הֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה.

ג. עֲבִי הַכְּתָלִים שֶׁל רְשׁוּת הַיָּחִיד - כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד; לַאֲחֵרִים עוֹשֶׂה מְחִצָּה, לְעַצְמוֹ לֹא כָּל־שֶׁכֵּן. אֲוִיר רְשׁוּת הַיָּחִיד - כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, עַד לָרָקִיעַ. אֲבָל אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים אֵינוֹ כִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים, מְקוֹם פָּטוּר הוּא.

ד. אֵי זוֹ הִיא כַּרְמְלִית? תֵּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן וְגָבְהוֹ מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה. שֶׁהַכַּרְמְלִית אֵינָהּ תּוֹפֶשֶׂת אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה, וְאֵינָהּ רְחָבָה פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. וְכֵן חָרִיץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן וְעָמֹק מִשְּׁלֹשָׁה עַד עֲשָׂרָה. וְכֵן מָקוֹם שֶׁהֻקַּף בְּאַרְבַּע מְחִצּוֹת, גָּבְהָן מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה וּבֵינֵיהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן. וְכֵן קֶרֶן זָוִית הַסְּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁמֻּקָּף שָׁלֹשׁ מְחִצּוֹת וְהָרוּחַ הָרְבִיעִית רְשׁוּת הָרַבִּים, כְּגוֹן מָבוֹי שֶׁאֵין לוֹ לְחִי אוֹ קוֹרָה בְּרוּחַ רְבִיעִית. וְכֵן הַיַּמִּים וְהַבִּקְעָה, בֵּין בִּימוֹת הַחַמָּה בֵּין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים - כָּל אֵלּוּ כַּרְמְלִית הֵן.

ה. אֲוִיר הַכַּרְמְלִית - הֲרֵי הוּא כַּכַּרְמְלִית עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים בַּאֲוִיר הַכַּרְמְלִית הֲרֵי הוּא מְקוֹם פָּטוּר. לְפִיכָךְ, מֵעַל פְּנֵי הַמַּיִם שֶׁבַּיַּמִּים וְשֶׁבַּנְּהָרוֹת: עַד

1) לבאר מהות הרשויות אשר בהן תהיה הוצאה וההעתקה מרשות לרשות, ולבאר גדריהן. ונמשך לזה בהכרח קצת דינים לבאר

מתוך מהדורת וגשל

עֲשָׂרָה טְפָחִים - כַּאֲוִיר כַּרְמְלִית, וּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה - מְקוֹם פְּטוּר. אֲבָל כָּל הָעֹמֶק הַמְּלֵאָה מַיִם, חֲרֵי הוּא כְּקַרְקַע עָבֶה.

ו. בּוֹר שֶׁבְּכַרְמְלִית - חֲרֵי הוּא כַּכַּרְמְלִית, אֲפִלּוּ עָמֹק מֵאָה אַמָּה, אִם אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה. רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁהָיְתָה עָלֶיהָ תִּקְרָה, אוֹ שֶׁאֵין בְּרָחְבָּהּ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה - חֲרֵי הִיא כְּכַרְמְלִית. אִצְטַבָּא שֶׁבֵּין הָעַמּוּדִים הָעוֹמְדִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - חֲרֵי הִיא כְּכַרְמְלִית. וְצִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים - כְּכַרְמְלִית. אֲבָל בֵּין הָעַמּוּדִים, הוֹאִיל וְרַבִּים דּוֹרְסִין בֵּינֵיהֶן - חֲרֵי הֵן רְשׁוּת הָרַבִּים.

ז. אֵי זֶהוּ מְקוֹם פְּטוּר? מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְגָבְהוֹ שְׁלֹשָׁה עַד לָרָקִיעַ, שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה חֲרֵי הוּא כָּאָרֶץ. אֲפִלּוּ קוֹצִים וּבַרְקָנִים אוֹ גְּלָלִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, גָּבְהָן שְׁלֹשָׁה וְאֵין רָחְבָּן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - חֲרֵי הֵן מְקוֹם פְּטוּר. וְכֵן חָרִיץ שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְעָמְקוֹ מִשְּׁלֹשָׁה עַד הַתְּהוֹם. וְכֵן מָקוֹם הַמֻּקָּף שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אֲפִלּוּ הָיָה אָרְכּוֹ אֶלֶף מִיל וְרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה פָּחוֹת שְׁעוֹרָה, וְגָבְהוֹ מִשְּׁלֹשָׁה וּלְמַעְלָה - חֲרֵי זֶה מְקוֹם פְּטוּר. וְכֵן אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ אֲוִיר כַּרְמְלִית לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה - חֲרֵי הוּא מְקוֹם פְּטוּר.

ח. מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּגָבְהוֹ תִּשְׁעָה טְפָחִים מְצֻמְצָמִים, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יָתֵר, בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - חֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל מִדַּת אָרְכּוֹ וּמִדַּת רָחְבּוֹ, בֵּין רָחָב בֵּין קָצָר, מִפְּנֵי שֶׁרַבִּים מְכַתְּפִין עָלָיו. אֲבָל אִם הָיָה יָתֵר עַל תִּשְׁעָה אוֹ פָּחוֹת: אִם הָיָה בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר - חֲרֵי הוּא כַּרְמְלִית, וְאִם אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - חֲרֵי הוּא מְקוֹם פְּטוּר.

ט. גַּג הַסָּמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים - הוֹאִיל וְרַבִּים מְכַתְּפִין עָלָיו, אָסוּר לְטַלְטֵל בַּגָּג עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ סֻלָּם קָבוּעַ לְהַתִּירוֹ. עַמּוּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה - חֲרֵי זֶה רְשׁוּת הַיָּחִיד. נָעַץ בְּגָבְהוֹ יָתֵד כָּל שֶׁהוּא, אֲפִלּוּ אֵינָהּ גְּבוֹהָה שְׁלֹשָׁה, הוֹאִיל וְרָאוּי לִתְלוֹת בַּיָּתֵד וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ - חֲרֵי זֶה מְמַעֲטוֹ וְנַעֲשֶׂה כַּרְמְלִית. וְאֵין מוֹדְדִין לוֹ אֶלָּא מִן הַיָּתֵד וּלְמַעְלָה. וַאֲפִלּוּ מִלְּאָהוּ כֻּלּוֹ יְתֵדוֹת - חֲרֵי זֶה מְמַעֵט גָּבְהוֹ, שֶׁחֲרֵי תּוֹלִין בְּאוֹתָן הַיְתֵדוֹת וּמִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶן.

י. חוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד - חֲרֵי הֵן כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. אֲבָל חוֹרֵי רְשׁוּת הָרַבִּים - אֵינָם כִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא חֲרֵי הֵן כְּפִי מִדָּתָן. כֵּיצַד? חוֹר בְּצַד רְשׁוּת הָרַבִּים: אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְגָבוֹהַּ עֲשָׂרָה - חֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד; וְאִם אֵין גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה - חֲרֵי זֶה כַּרְמְלִית; וְאִם אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - חֲרֵי זֶה מְקוֹם פְּטוּר. וְהוּא, שֶׁגְּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה; שֶׁכָּל הַפָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה - חֲרֵי הוּא כָּאָרֶץ.

יא. רְשׁוּת הַיָּחִיד וּמְקוֹם פְּטוּר - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּן. אֲפִלּוּ הָיָה אֹרֶךְ כָּל אַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן כַּמָּה מִילִין - מְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. אֲבָל רְשׁוּת הָרַבִּים וְהַכַּרְמְלִית - אֵין מְטַלְטְלִין בָּהֶן אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְאִם הֶעֱבִיר אוֹ הוֹשִׁיט אוֹ זָרַק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת: בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - חַיָּב, וּבְכַרְמְלִית - פָּטוּר. שֶׁאִסּוּר הַכַּרְמְלִית מִדִּבְרֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהִיא דּוֹמָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, שֶׁמָּא תִּתְחַלֵּף בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הָיָה צָרִיךְ לְגוּף הַהוֹצָאָה, כְּגוֹן שֶׁהֶעֱבִיר קוֹץ בְּכַרְמְלִית כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזּוֹקוּ בּוֹ רַבִּים - חֲרֵי זֶה מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ הֶעֱבִירוֹ כַּמָּה אַמּוֹת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יב. כְּשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל מְקוֹם פְּטוּר, כָּךְ מֻתָּר לְהַכְנִיס מִמֶּנּוּ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְכַרְמְלִית. וּמוֹצִיאִין לוֹ מִרְשׁוּת הַיָּחִיד וּמֵרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִן הַכַּרְמְלִית.

יג. כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַכַּרְמְלִית, כָּךְ אָסוּר לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים; אוֹ לְהַכְנִיס לַכַּרְמְלִית מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים. וְאִם הוֹצִיא אוֹ הִכְנִיס - פָּטוּר.

יד. הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְכַרְמְלִית בָּאֶמְצַע - פָּטוּר. וְכֵן הַמּוֹשִׁיט אוֹ הַזּוֹרֵק מִזּוֹ לָזוֹ וְכַרְמְלִית בָּאֶמְצַע - פָּטוּר. הַמּוֹצִיא חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְכַרְמְלִית וְהִנִּיחוֹ שָׁם, וְחָזַר וַעֲקָרוֹ מִכַּרְמְלִית וְהִכְנִיסוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד; אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית וְהִנִּיחוֹ שָׁם, וְחָזַר וַעֲקָרוֹ מִכַּרְמְלִית וְהוֹצִיאוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים - חֲרֵי זֶה פָּטוּר.

טו. הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְעָבַר עַל מְקוֹם פְּטוּר שֶׁהָיָה בֵּינֵיהֶן בַּהֲלִיכָתוֹ - חַיָּב, שֶׁמְּהַלֵּךְ אֵינוֹ כְּעוֹמֵד. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּזוֹרֵק, שֶׁעָבַר הַחֵפֶץ בִּמְקוֹם פְּטוּר, שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב כְּמִי שֶׁנָּח שָׁם. הָיָה עוֹמֵד בִּמְקוֹם פְּטוּר, וְנָטַל חֵפֶץ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ מֵאָדָם הָעוֹמֵד שָׁם, וְהִנִּיחוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ בְּיַד אָדָם הָעוֹמֵד שָׁם - פָּטוּר. וְכֵן אִם הִכְנִיס מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְעָמַד בִּמְקוֹם פְּטוּר - פָּטוּר.

טז. עַמּוּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, וְאֵין בְּעֹקְרוֹ אַרְבָּעָה, וְיֵשׁ בַּגֹּבַהּ הַקָּצָר שֶׁלּוֹ שְׁלֹשָׁה - חֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְאִם זָרַק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים וְנָח עַל גַּבָּיו - חַיָּב. תֵּל הַמִּתְלַקֵּט גֹּבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִתּוֹךְ אֹרֶךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - חֲרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְאִם זָרַק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים וְנָח עַל גַּבָּיו - חַיָּב.

יז. נָעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֲפִלּוּ גָבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה, וְזָרַק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים וְנָח עַל גַּבָּיו - חַיָּב, שֶׁרְשׁוּת הַיָּחִיד עוֹלָה עַד לָרָקִיעַ. אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְנוֹפוֹ נוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְזָרַק וְנָח עַל נוֹפוֹ - פָּטוּר, שֶׁאֵין הַנּוֹף הוֹלֵךְ אַחַר הָעִקָּר.

יח. נָעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּבְרֹאשׁוֹ טְרַסְקָל, וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו - פָּטוּר, שֶׁאֵין רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה. הַזּוֹרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנָח הַחֵפֶץ בְּכֹתֶל, כְּגוֹן שֶׁזָּרַק חֵלֶב אוֹ בָּצֵק וְנִדְבַּק בְּכֹתֶל: אִם נִדְבַּק לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר, שֶׁלְּמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מְקוֹם פְּטוּר הוּא; נִדְבַּק לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ, וְחַיָּב. זָרַק לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וְנָח בְּחוֹר כָּל שֶׁהוּא - פָּטוּר.

יט. זָרַק קָנֶה אוֹ רֹמַח מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנִתְקַע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד - פָּטוּר, שֶׁחֲרֵי מִקְצָתוֹ בִּמְקוֹם פְּטוּר. זָרַק כְּלִי גָּדוֹל וְיֵשׁ בּוֹ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהָיָה אוֹתוֹ כְּלִי גָּדוֹל וְיֵשׁ בּוֹ

אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה בְּגֹבַהּ עֲשָׂרָה - פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁכְּלִי זֶה רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה, וְנִמְצָא כְּמוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד.

כ. בּוֹר תִּשְׁעָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְעָקַר חֵלְיָא מִקַּרְקָעִיתוֹ וְהִשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁעַקִּירַת הַחֵפֶץ וַעֲשִׂיַּת הַמִּחְצָה בָּאִין כְּאַחַת - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה הַמִּחְצָה עֲשָׂרָה בַּתְּחִלָּה. הָיָה הַבּוֹר עֲשָׂרָה, וְהִשְׁלִיךְ בּוֹ חֵלְיָא וּמִעֲטוֹ מֵעֲשָׂרָה - פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי הַנָּחַת הַחֵפֶץ וְסִלּוּק הַמִּחְצָה בָּאִין כְּאַחַת.

כא. הַזּוֹרֵק דַּף וְנָח עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְנַעֲשָׂה רְשׁוּת הַיָּחִיד, אֲפִלּוּ הָיָה כְּלִי עַל גַּבֵּי הַדַּף - פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי עֲשִׂיַּת הַמִּחְצָה עִם נוּחַת הַכְּלִי בָּאִין כְּאַחַת.

כב. בּוֹר שֶׁהוּא עָמֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב שְׁמֹנָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְזָרַק מַחְצֶלֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְחִלְּקָה הַבּוֹר בְּרָחְבּוֹ לִשְׁנַיִם - פָּטוּר; שֶׁהֲרֵי עִם הַנָּחַת הַכְּלִי בָּטְלוּ הַמִּחְצוֹת, וְנַעֲשָׂה כָּל מָקוֹם מֵהֶן פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה.

כג. בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים עָמֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, מִלֵּא מַיִם וְזָרַק לְתוֹכוֹ חֵפֶץ וְנָח עַל גַּבֵּי הַמַּיִם - חַיָּב, שֶׁאֵין הַמַּיִם מְבַטְּלִין הַמִּחְצוֹת. הָיָה מָלֵא פֵּרוֹת וְזָרַק לְתוֹכוֹ - פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי מְעַטוּ הַפֵּרוֹת אֶת שִׁעוּרוֹ.

כד. רָקַק מַיִם שֶׁהוּא עוֹבֵר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְרַבִּים מְהַלְּכִין בּוֹ: אִם אֵין בְּעָמְקוֹ עֲשָׂרָה טְפָחִים - הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים; בֵּין שֶׁהָיָה רָחָב אַרְבַּע אַמּוֹת, בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה בְּרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים, שֶׁהֲרֵי רֹב הָעָם מְדַלְּגִין עָלָיו וְאֵין מְהַלְּכִין בְּתוֹכוֹ, הוֹאִיל וְאֵין בְּעָמְקוֹ עֲשָׂרָה - הֲרֵי הוּא רְשׁוּת הָרַבִּים. וְאִם יֵשׁ בְּעָמְקוֹ עֲשָׂרָה אוֹ יָתֵר - הֲרֵי הוּא כְּכַרְמְלִית כִּשְׁאָר הַיַּמִּים. וָהוּא, שֶׁיֵּשׁ בְּרָחְבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל כֵּן, שֶׁאֵין כַּרְמְלִית פְּחוּתָה מֵאַרְבָּעָה.

יום שלישי ו' אייר ה'תשע"א

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר[1]

א. עוֹמֵד[2] אָדָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּמְטַלְטֵל[3] בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד כֻּלָּהּ. וְעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וּמְטַלְטֵל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת. וְאִם הוֹצִיא - פָּטוּר[4], מִפְּנֵי[5] שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת. וְכֵן[6] עוֹמֵד אָדָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וּפוֹתֵחַ[7] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּפוֹתֵחַ[8] בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. בְּהֵמָה[9] שֶׁהָיְתָה רֵבָּה[10] בַּחוּץ וְרֹאשָׁהּ בְּפָנִים - אוֹכְסִין[11] אוֹתָהּ; וּבְגָמָל[12] - עַד שֶׁיְּהֵא רֹאשׁוֹ וְרֵבוֹ בְּפָנִים, הוֹאִיל וְצַוָּארוֹ אָרֹךְ[13].

ב. לֹא[14] יַעֲמֹד אָדָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְיִשְׁתֶּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְיִשְׁתֶּה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֶלָּא אִם־כֵּן הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֵבוֹ לַמָּקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹתֶה. כַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה שׁוֹתֶה בְּכֵלִים נָאִים, שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן[15], גְּזֵרָה שֶׁמָּא יוֹצִיאֵם; אֲבָל אִם הָיוּ כֵּלִים שֶׁאֵינָן נָאִים, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לָהֶן, אוֹ שֶׁהָיָה הַבּוֹר בְּכַרְמְלִית[16] אַף־עַל־פִּי שֶׁהַכֵּלִים נָאִים - מַכְנִיס[17] רֹאשׁוֹ בִּלְבַד וְשׁוֹתֶה בִּמְקוֹמוֹ, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֵבוֹ.

ג. עוֹמֵד[18] אָדָם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְקוֹלֵט[19] מִן הָאֲוִיר מִן הַמַּיִם הַמִּקַּלְּחִין מִן הַצִּנּוֹר אוֹ מִן הַכֹּתֶל, וְשׁוֹתֶה[20]. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִגַּע[21] בַּצִּנּוֹר אוֹ בַּכֹּתֶל וְיִקָּלֵט מֵעַל גַּבָּן. וְאִם נָגַע: אִם הָיָה מָקוֹם שֶׁנָּגַע בּוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה[22] סָמוּךְ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

איכות תולדתה מתולדות ההוצאה. 1) נתבארו בו גזירות של דבריהם בדיני ההוצאה ותולדותיה. ונמשך לזה ביאור מה שמותר (שהיה באפשר לחוש לו מהיות לו קצת דמיון להם), כמבואר שם. 2) (משנה במסכת עירובין דף צח עמוד ב). 3) דברים שאין לחוש שמא יוציאם לרשות הרבים (ראה להלן הלכה ב). 4) הראב"ד השיג כאן על רבינו, שמכיוון שבגמרא דימו דין זה לדברי רבא: "המעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע והעבירו דרך עליו - חייב", ונפסקה ההלכה כרבא - כמובא למעלה בפרק י"ב הלכה י"ד - ולכן גם כאן צריך להיות חייב, ובעל ה"מגיד משנה" מביא נוסח אחר: "ואם הוציא חייב" אלא שלפי זה היה צריך לכתוב: "אף על פי שהוא ברשות אחרת" (מגיד משנה). 5) כתב כן ליישב הסתירה מכאן למה שכתב למעלה בפרק י"ב הלכה י"ד (ראה בהערה שלמעלה) שכאן שהוא ברשות אחרת נחשבת ידו כמקום פטור (וכמו שכתבו התוספות במסכת עירובין דף כ עמוד א דיבור המתחיל לא יעמוד) - מרכבת המשנה. 6) משנה במסכת עירובין דף קא עמוד א "מעשה בשוק של פַּטָּמִים (המפטמים עופות למכירה) שהיה בירושלים, שהיו נועלים (פתח חנותם ועומדים ברשות הרבים), ומניחים את המפתח בחלון שעל גבי הפתח" והלכה כחכמים ("מגיד משנה"). 7) נוטל המפתח שברשות הרבים ופותח שם את החנות (רש"י). 8) במפתח המונח שם. 9) (מסכת עירובין דף כ עמוד ב). 10) בנוסחה אחרת: "בהמה שהייתה בחוץ" (כתב יד אברבנאל). 11) מאכילים אותה הרבה על כורחה, ואין חוששים שמא יימשך אחרי פרתו ויוציא את הדלי החוצה לרשות הרבים. 12) מלעיטים (מכניסים את המאכל לפיו, עד למקום שהוא יכול להחזיר). שהרי שנינו (מסכת שבת דף קנה:) "אין אובסים את הגמל אלא מלעיטין" (תוספות). 13) יימשך אחר צווארו וחוששים שיוציא לרשות הרבים אם אין ראשו ורובו בפנים (מער"ק). 14) (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד א). 15) דעת רבינו שלא גזרו אלא בכלים נאים. אבל להרשב"א בכל דבר שהוא צריך לו, חוששים שמא יכניסם לרשותו, אלא אם כן יוציא או יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה ("מגיד משנה"). 16) שעיקר איסורה "מפני שהיא דומה לרשות הרבים, שמא תתחלף ברשות הרבים" (רבינו בפרק י"ד הלכה י"א), ואין גוזרין גזירה לגזירה, "משום שנאמר ושמרתם את משמרתי, עשו משמרת למשמרתי. כלומר: גזירה לתורתי, ולא משמרת למשמרת" (רש"י מסכת ביצה דף ב עמוד ב) וזהו כרבא (מסכת שבת דף י"א עמוד ב) ולא כאביי שסובר שהחמירו ב"הוצאה" לגזור גזירה לגזירה. 17) (מסכת שבת דף יא עמוד א). 18) (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד ב). 19) תופס ומקבל בכלי מן המים הנזחלים. 20) כי אוויר למעלה מעשרה טפחים ברשות הרבים מקום פטור הוא (ראה בפרק י"ד הלכה ז), ואפילו אם הוא למטה מעשרה שהיא רשות הרבים גמורה, הלא ידו גם כן ברשות הרבים היא. 21) לקרב את הכלי לצינור. 22) שכל פחות משלושה כלבוד (כמחובר), והרי הוא כאילו קלט מן הגג

מתוך מהדורת וגשל

לַגֶּג - הֲרֵי זֶה אָסוּר; שֶׁנִּמְצָא כְּעוֹקֵר[23] מֵעַל הַגָּג, שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד. וְכֵן אִם הָיָה בַּצִּנּוֹר אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, בֵּין שֶׁהָיָה הַצִּנּוֹר בְּתוֹךְ[24] עֲשָׂרָה בֵּין שֶׁהָיָה לְמַעְלָה[25] מֵעֲשָׂרָה, וְקָלַט מִמֶּנּוּ מַיִם - הֲרֵי זֶה אָסוּר. וְלָמָּה אֵינוֹ חַיָּב[26]? מִפְּנֵי[27] שֶׁלֹּא נָחוּ[28] הַמַּיִם, אֶלָּא הֲרֵי הֵן נִזְחָלִין וְהוֹלְכִין.

ד. זִיז[29] שֶׁלִּפְנֵי הַחַלּוֹן יוֹצֵא בָּאֲוִיר שֶׁעַל רְשׁוּת הָרַבִּים, אִם הָיָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה[30] טְפָחִים - מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ[31] עָלָיו, שֶׁאֵין רְשׁוּת הָרַבִּים תּוֹפֶסֶת אֶלָּא עֲשָׂרָה טְפָחִים. לְפִיכָךְ מֻתָּר[32] לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַכֹּתֶל עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים הַתַּחְתּוֹנִים.

ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[33]? כְּשֶׁהָיָה זִיז אֶחָד יוֹצֵא בָּאֲוִיר; אֲבָל אִם הָיוּ יוֹצְאִים בַּכֹּתֶל שְׁנֵי זִיזִין זֶה לְמַטָּה מִזֶּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, אִם יֵשׁ בַּזִּיז הָעֶלְיוֹן שֶׁלִּפְנֵי הַחַלּוֹן רֹחַב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו; מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְהַזִּיז שֶׁתַּחְתָּיו רְשׁוּת אַחֶרֶת[34], וְאָסְרוּ זֶה עַל זֶה. שֶׁאֵין שְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת מִשְׁתַּמְּשׁוֹת בִּרְשׁוּת אֶחָת.

ו. אֵין[35] בָּעֶלְיוֹן אַרְבָּעָה וְאֵין בַּתַּחְתּוֹן אַרְבָּעָה - מִשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁנֵיהֶן, וְכֵן בְּכָל הַכֹּתֶל עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים הַתַּחְתּוֹנִים[36]. הָיָה בַּתַּחְתּוֹן אַרְבָּעָה וּבָעֶלְיוֹן אֵין בּוֹ אַרְבָּעָה - אֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּעֶלְיוֹן אֶלָּא כְּנֶגֶד חַלּוֹנוֹ[37] בִּלְבַד; אֲבָל בִּשְׁאָר הַזִּיז שֶׁבִּשְׁנֵי צִדְדֵי הַחַלּוֹן - אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ, מִפְּנֵי זֶה שֶׁתַּחְתָּיו שֶׁחָלַק רְשׁוּת לְעַצְמוֹ[38].

ז. כָּל[39] זִיז[40] הַיּוֹצֵא עַל אֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עָלָיו, כְּשֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ - אֵין נוֹתְנִין עָלָיו וְאֵין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ אֶלָּא כְּלֵי חֶרֶס וּזְכוּכִית וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאִם יִפְּלוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים - יִשָּׁבְרוּ; אֲבָל שְׁאָר כֵּלִים וָאֳכָלִין - אֲסוּרִים[41], שֶׁמָּא יִפְּלוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְיִבְיאֵם.

ח. שְׁנֵי[42] בָּתִּים בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים, זָרַק[43] מִזּוֹ לָזוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה - פָּטוּר[44]. וָהוּא, שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם שָׁלוֹ אוֹ שֶׁיִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם עֵרוּב[45]. וַאֲפִלּוּ בְּגָדִים וּכְלֵי מַתָּכוֹת[46] מֻתָּר לִזְרֹק[47]. וְאִם הָיָה זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה וְלֹא הָיָה כְּשָׁוֶה - אָסוּר לִזְרֹק בֶּגֶד וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁמָּא יִפֹּל וְיִבְיאֶנּוּ[48]; אֲבָל כְּלֵי חֶרֶס וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - זוֹרֵק.

ט. בּוֹר[49] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְחַלּוֹן[50] עַל גַּבָּיו - הַבּוֹר וְחֵלְיָתוֹ[51] מִצְטָרְפִים לַעֲשָׂרָה, וּמְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה סָמוּךְ לַכֹּתֶל בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים[52], שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲבֹר שָׁם; אֲבָל אִם הָיָה מֻפְלָג - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ, אֶלָּא אִם־כֵּן הָיְתָה חֵלְיָתוֹ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה; שֶׁנִּמְצָא הַדְּלִי, כְּשֶׁיָּצָא מִן הַחֵלְיָא, יָצָא לִמְקוֹם פְּטוּר[53].

י. אַשְׁפָּה[54] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה[55] טְפָחִים וְחַלּוֹן עַל גַּבָּהּ - שׁוֹפְכִין לָהּ מַיִם בְּשַׁבָּת[56]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאַשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים, שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהִפָּנוֹת; אֲבָל שֶׁל יָחִיד - אֵין שׁוֹפְכִין עָלֶיהָ; שֶׁמָּא תִּתְפַּנֶּה[57], וְנִמְצְאוּ שׁוֹפְכִין כְּדַרְכָּן[58] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שהוא רשות היחיד. 23) ומכל מקום לא נחשב כאילו הוציא מרשות היחיד (כמבואר בסוף ההלכה). 24) שכל מקום של ארבעה טפחים ברשות הרבים הגבוה משלושה ועד עשרה, דינו ככרמלית, ואסור מדרבנן להשתמש בה לרשות הרבים (פרק י"ד הלכה י"ג). 25) שמקום גבוה עשרה ורחב ארבעה ברשות הרבים הוא רשות היחיד. 26) חטאת, אם נגע בצינור וקלט ממנו מים. 27) (תלמוד ירשלמי מסכת עירובין פרק י הלכה ו). 28) ואינו חייב במוציא מרשות לרשות, אלא אם עקר ממקום שנח החפץ, כמבואר בפרק י"ג הלכה ד. 29) (משנה במסכת עירובין דף צח עמוד ב). "קצה היוצא מן הכותל, מבניין או עץ או אבן או זולתם" (רבינו בפירוש המשניות). 30) שהוא מקום פטור. 31) כמבואר בהלכה ז. 32) כי ב"מקום פטור" מותר להשתמש (פרק י"ד הלכה ז). 33) שמותר להשתמש בזיז; תלמוד ירושלמי (מסכת עירובין פרק י הלכה ד): "לא אמר אלא באחד, אבל בשתיים אסור שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת". 34) "הזיזין הבולטים מן הכותל כלפי רשות הרבים אינם שלו, שבזכות בני רשות הרבים עומדים, ואף שמן התורה אין אוויר רשות הרבים עולה למעלה מעשרה, מכל מקום כל אותם הזיזים שלהם הם, ויש רשות לכל אחד מבני רשות הרבים להשתמש בהם, וכשיש שני זיזים זה למעלה מזה, בני רשות הרבים משתמשים בתחתון (ואוסרים על העליון), וכשיש רק זיז אחד הרי הוא לבני החלון שתשמישם תדיר בו" (הריטב"א); אולם ב"מגיד משנה" משווה את דברי רבינו לשיטת הרשב"א, שכאן מדובר בשני זיזים השייכים לשני בני אדם ולכן אוסרים זה על זה, אבל באדם אחד מותר. 35) (מסכת עירובין דף צח עמוד ב). 36) שהוא מקום פטור. 37) שהוא כזווית החלון והרחבתו (רש"י) ודינו כחורי רשות היחיד, כמבואר למעלה פרק י"ד הלכה י. 38) ואוסר על העליון להשתמש שלא כנגד החלון, "לפי שאוויר התחתון שהוא רשות היחיד עולה עד לרקיע, והעליון באווירו של תחתון, למה הדבר דומה? - למוציא זיז לחצר חבירו, שאסור להשתמש בו בכלים ששבתו בתוך ביתו עד שיערבו" (רשב"א) וראה בהלכה ח. 39) (מסכת עירובין דף צח עמוד ב). 40) בין שהוא רחב ארבעה בין שאינו רחב ארבעה. 41) ודווקא בזיז וכיוצא בו, אבל דבר רחב כגג, שהמשתמש עומד שם עם הכלי, מותר להשתמש בכל הכלים (ריטב"א, ושולחן ערוך אורח חיים סימן שנג). 42) (מסכת עירובין דף פה עמוד ב). 43) בנוסחה אחרת: "זורק מזו לזו למעלה מעשרה והוא פטור" (מער"ק ושונצינו). 44) בנוסחה אחרת: מותר וכן נכון שמותר לכתחילה. 45) שאם היו הבתים שייכים לשני בני אדם ולא עשו עירוב, אסור מדברי סופרים לטלטל ברשות היחיד, כמבואר בפרק א מהלכות עירובין הלכות א־ב. 46) אף שאם יפלו לרשות הרבים לא יישברו, אין חוששים שמא ירד ויביאם אליו. 47) כיוון שהמקומות מְכוּוָנִים זה מול זה, אינו צריך לאמן ידיו לזריקה שלא יפול החפץ למטה (בגמרא). 48) ואם המקום שביניהם לא היה רשות הרבים אלא כרמלית, מותר אפילו בית אחד גבוה מחבירו ("מגיד משנה" בשם הרשב"א). 49) (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד א) מים מכונסים. 50) בכותל מול הבור, וכן הוא במשנה, אבל בנוסחה אחרת: "וחוליא על גביו" (ויניציאה ומער"ק). 51) צבור העפר אשר מסביב לשפת הבור. 52) שבהפסק פחות מארבעה אין הולכים שם רבים, ונחשב למקום פטור. 53) ומותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור. 54) (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד ב). 55) אבל פחותה מעשרה היא כרמלית, ואסור לזרוק מרשות הרבים לכרמלית. 56) שמותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור. 57) בחול. 58) כהרגלם לפני הפינוי.

מתוך מהדורת וגשל

יא. אַמַּת[59] הַמַּיִם[60] שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת[61] בְּחָצֵר: אִם יֵשׁ בִּגְבָהָהּ[62] עֲשָׂרָה טְפָחִים וּבְרָחְבָּהּ אַרְבָּעָה, אוֹ יוֹתֵר עַל כֵּן עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת[63] - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם־כֵּן עָשׂוּ לָהּ מְחִצָּה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים בַּכְּנִיסָה וּבַיְּצִיאָה[64]. וְאִם אֵין בִּגְבָהָהּ עֲשָׂרָה אוֹ שֶׁאֵין בְּרָחְבָּהּ אַרְבָּעָה - מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה בְּלֹא מְחִצָּה[65].

יב. הָיָה[66] בְּרָחְבָּהּ[67] יָתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בִּגְבָהָהּ עֲשָׂרָה - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהּ מְחִצָּה. שֶׁכָּל יָתֵר עַל עֶשֶׂר - פִּרְצָה הִיא, וּמַפְסֶדֶת הַמְּחִצּוֹת. וּמַהוּ לְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר? אִם נִשְׁאַר מִצַּד הַפִּרְצָה פַּס[68] מִכָּאן וּפַס מִכָּאן בְּכָל שֶׁהוּא, אוֹ פַּס רֹחַב אַרְבָּעָה טְפָחִים מֵרוּחַ אַחַת - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר, וְאֵין אָסוּר אֶלָּא לְמַלֹּאת מִן הָאַמָּה בִּלְבַד[69]; אֲבָל אִם לֹא נִשְׁאַר פַּס כְּלָל - אָסוּר לְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר, שֶׁהֲרֵי נִפְרְצָה חָצֵר לְיָם שֶׁהוּא כַּרְמְלִית.

יג. וְהֵיאַךְ[70] מַעֲמִידִין אֶת הַמְּחִצָּה בַּמַּיִם? אִם הָיְתָה לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה טֶפַח מִן הַמְּחִצָּה יוֹרֵד[71] בְּתוֹךְ הַמַּיִם; וְאִם הָיְתָה הַמְּחִצָּה כֻּלָּהּ יוֹרֶדֶת[72] בְּתוֹךְ הַמַּיִם, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה טֶפַח מִמֶּנָּה יוֹצֵא לְמַעְלָה[73] מִן הַמַּיִם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם שֶׁבֶּחָצֵר מֻבְדָּלִין. אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַמְּחִצָּה מַגַּעַת עַד הַקַּרְקַע[74], הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. וְלֹא הִתִּירוּ מְחִצָּה תְּלוּיָה אֶלָּא בְּמַיִם בִּלְבַד; שֶׁאִסּוּר טִלְטוּל בְּמַיִם - מִדִּבְרֵיהֶם, וְהֵקֵלּוּ בִּמְחִצָּה שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא כְּדֵי לַעֲשׂוֹת הֶכֵּר.

יד. אַמַּת[75] הַמַּיִם הָעוֹבֶרֶת בֵּין הַחֲצֵרוֹת[76] וְחַלּוֹנוֹת פְּתוּחוֹת אֵלֶיהָ, אִם אֵין בָּהּ כַּשִּׁעוּר[77] - מְשַׁלְשְׁלִין דְּלִי מִן הַחַלּוֹנוֹת וּמְמַלְּאִים מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאֵינָהּ מַפְלֶגֶת מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים; אֲבָל אִם הָיְתָה מַפְלֶגֶת מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - אֵין מְמַלְּאִים מִמֶּנָּה, אֶלָּא אִם־כֵּן הָיוּ פַּסִּין יוֹצְאִין מִן הַכְּתָלִים מִכָּאן וּמִכָּאן, שֶׁנִּמְצָא הָאַמָּה כְּאִלּוּ הִיא עוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ הֶחָצֵר.

טו. כְּצוּצְרָה[78] שֶׁהִיא[79] לְמַעְלָה מִן הַיָּם וְחַלּוֹן בְּתוֹכָהּ עַל גַּבֵּי הַמַּיִם - אֵין מְמַלְּאִים מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת[80], אֶלָּא אִם־כֵּן עָשׂוּ מְחִצָּה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים עַל גַּבֵּי הַמַּיִם כְּנֶגֶד הַחַלּוֹן[81] שֶׁבַּכְּצוּצְרָה; אוֹ תְּהֵא הַמְּחִצָּה יוֹרֶדֶת[82] מִן הַכְּצוּצְרָה כְּנֶגֶד הַמַּיִם, וְרוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ יָרְדָה וְנָגְעָה עַד הַמַּיִם[83]. וּכְשֵׁם שֶׁמְּמַלְּאִין מִזּוֹ שֶׁעָשׂוּ לָהּ מְחִצָּה, כָּךְ שׁוֹפְכִין מִמֶּנָּה עַל הַיָּם, שֶׁהֲרֵי עַל הַכַּרְמְלִית[84] הֵן שׁוֹפְכִין.

טז. חָצֵר[85] שֶׁהִיא פְּחוּתָה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

59) (משנה במסכת עירובין דף פז עמוד א). **60)** תעלה לא רחבה היוצאת מהמעיין. **61)** נכנסת לחצר מצד האחד ויוצאת מצד השני בתעלה שתחת הכתלים. **62)** בעומק המים. **63)** בשיעור זה נעשו המים רשות כרמלית לעצמם גם בתוך החצר, ואסור למלא מים ממנה. **64)** כמבואר בהלכה יג. **65)** "רבי יהודה אומר: כותל שעל גביו (של החצר) תדון משום מחיצה (ואין צורך במחיצה מיוחדת), אמר רבי יהודה: מעשה באמת המים שהייתה באה מאבל (שם מקום) לציפורי, והיו ממלאין הימנה בשבת על פי הזקנים. אמרו לו חכמים: מפני שלא היה בה כשיעור (שלא הייתה עמוקה עשרה ורחבה ארבעה שאינה חולקת רשות לעצמה להיות כרמלית בתוך רשות היחיד)". **66)** (מסכת עירובין דף יב עמוד א): "לשון ים הנכנס לחצר (דרך פירצת הכותל) אין ממלאין הימנו בשבת, אלא אם כן יש לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, במה דברים אמורים, שפירצתו ביותר מעשר אמות, אבל עשר אין צריך כלום", ורבינו השווה שני עניינים אלה, אבל דעת הראב"ד שיש חילוק בין דין אמת המים העוברת בחצר לבין לשון ים הנכנס לחצר, שאמת המים הזורמת ממעיין ועוברת בחצר היא רשות בפני עצמה, ולכן צריכה מחיצות מיוחדות, מלבד מחיצות החצר שהיא עוברת תחתיהן, כדי לכללה ברשות היחיד, מה שאין כן בלשון ים הנכנס לחצר, מכיוון שהמים עומדים בחצר, הרי הם כמים שנשפכו ואינם אסורים אלא־אם־כן נפרצו מחיצות החצר, שאינן יכולות להתיר אותם, וכן דעת הריטב"א ושאר ראשונים, וב"מגיד משנה" כתב: "ואין דברים אלה מצויים כדי להאריך בהם". **67)** כי עד עשר אמות נחשבת הפירצה כפתח המשמש לכניסה ויציאה, ואין כאן פריצת המחיצות (פרק ט"ז הלכה ט"ז). **68)** עמוד הנעשה להיכר מחיצה, במבוי נקרא "לחי" ובחצר נקרא "פס" (תוספות במסכת עירובין דף יב עמוד א). **69)** בתוספות הקשו: אם הפס נחשב למחיצה לעניין טלטול בחצר, למה לא ייחשב מחיצה להתיר למלא מים ממנו? ותירצו: שלעניין טלטול המחיצה ניכרת לבני החצר, אבל למלא מים ולהכניס לבתים אסור, שהבתים רחוקים מהמחיצה ואין היכר להתיר. **70)** (מסכת עירובין דף פו עמוד א). **71)** שוקע בתוכם כדי לחלק בין המים שבחוץ שהם כרמלית למים שבפנים. **72)** בנוסחה אחרת: "כולה בתוך המים" (מער"ק). **73)** שתהיה ניכרת המחיצה המפסיקה. **74)** ונקראת "מחיצה תלוייה", ואמרו בגמרא: "אין מחיצה תלוייה מתרת אלא במים, קל הוא שהקילו חכמים במים". **75)** (מסכת עירובין דף פז עמוד א). **76)** ובתים מכאן ומכאן על שפתה. **77)** עומק עשרה ורוחב ארבעה שאינה נחשבת כרמלית. **78)** בכתב־יד התימנים: "כצוצטרה" ובמשנה "גזוזטרה": "והוא מקום מקורה יוצא מכותל רשות היחיד על מעיינות המים והנהרות כמו עץ או זיז, ונוקבים בו נקב וממלאים מאותו הנקב מן המעיין או הנהר" (רבינו בפירוש המשניות). **79)** (משנה במסכת עירובין דף פז עמוד ב). **80)** שאסור לטלטל מן הים שהוא כרמלית לרשות היחיד. **81)** שאז אנו אומרים "גוד אסיק מחיצתא" - משוך והעלה את המחיצה למעלה עד הגזוזטרא "וכאילו הגיעה המחיצה אל הנקב שבגזוזטרא ודבקה בה, ותהיה השאיבה תוך המחיצה" (שם). **82)** שאז אנו אומרים "גוד אחית מחיצתא" - משוך והורד את המחיצה עד הנחל (ראה בספר המאור הוצאת ראשונים דף לב). **83)** בתוספות כתבו, שכאן אין צריך שיהיה טפח המחיצה בתוך המים, כיוון שיש היכר בלא זה בגזוזטרא, אבל צריך שיהיה טפח המחיצה בתוך המים, כיוון שיש היכר בלא זה בגזוזטרא, אבל מדברי ה"בית יוסף" (אורח חיים סימן שנה) משמע, שדעת רבינו שבמחיצות אלו צריכים להיות כל התנאים המבוארים למעלה בהלכה יג (מעשה רוקח). **84)** וכיוון שאיסור השפיכה לכרמלית הוא רק מדרבנן די במחיצה זו בלבד (שם). **85)** משנה במסכת עירובין דף פח עמוד א).

מתוך מהדורת וגשל

אֵין שׁוֹפְכִין בְּתוֹכָהּ מַיִם בְּשַׁבָּת[86], מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹצְאִין לִרְשׁוּת הָרַבִּים. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת גֻּמָּא מַחֲזֶקֶת סָאתַיִם[87] בְּתוֹךְ הֶחָצֵר, אוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בְּצַד הֶחָצֵר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם נִקְבָּצִים בְּתוֹכָהּ[88]. וְצָרִיךְ לִבְנוֹת עָלֶיהָ כִּפָּה[89] מִבַּחוּץ, כְּדֵי[90] שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה הָעוּקָה[91] הַזֹּאת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְהֶחָצֵר וְהָאַכְסַדְרָה מִצְטָרְפִין לְאַרְבַּע אַמּוֹת. וְכַמָּה הוּא הַמָּקוֹם שֶׁמַּחֲזִיק סָאתַיִם? חֲצִי אַמָּה עַל חֲצִי אַמָּה בְּרוּם שְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אַמָּה.

יז. הָיְתָה[92] הָעוּקָה פְּחוּתָה מִסָּאתַיִם - שׁוֹפְכִין לָהּ בִּמְלוֹאָהּ[93]. הָיְתָה מַחֲזֶקֶת סָאתַיִם - שׁוֹפְכִין לָהּ אֲפִלּוּ שִׁשִּׁים סְאָה שֶׁל מַיִם[94], וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהַמַּיִם יִתְגַּבְּרוּ וְיָפוּצוּ מֵעַל הַגֻּמָּא לַחוּץ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, שֶׁהַחֲצֵרוֹת מִתְקַלְקְלוֹת[95], וּסְתָם צִנּוֹרוֹת מְקַלְּחִין, וְלֹא יָבוֹאוּ הָרוֹאִים לוֹמַר שֶׁזֶּה מִשְׁתַּמֵּשׁ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְהַמַּיִם יוֹצְאִים מִכֹּחוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; אֲבָל בִּימוֹת הַחַמָּה: אִם הָיְתָה מַחֲזֶקֶת סָאתַיִם - אֵין שׁוֹפְכִין לָהּ אֶלָּא סָאתַיִם; הָיְתָה פְּחוּתָה מִסָּאתַיִם - אֵין שׁוֹפְכִין לָהּ כָּל עִקָּר[96].

יח. בִּיב[97] שֶׁשּׁוֹפְכִין לוֹ מַיִם, וְהֵן נִזְחָלִין וְהוֹלְכִין תַּחַת הַקַּרְקַע וְיוֹצְאִין לִרְשׁוּת הָרַבִּים; וְכֵן צִנּוֹר שֶׁשּׁוֹפְכִין עַל פִּיו מַיִם, וְהֵן נִזְחָלִין עַל הַכֹּתֶל וְיוֹרְדִין לִרְשׁוּת הָרַבִּים; אֲפִלּוּ הָיָה אֹרֶךְ הַכֹּתֶל אוֹ אֹרֶךְ הַדֶּרֶךְ שֶׁתַּחַת הָאָרֶץ מֵאָה אַמָּה - אָסוּר[98] לִשְׁפֹּךְ עַל פִּי הַבִּיב אוֹ עַל פִּי הַצִּנּוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם יוֹצְאִין מִכֹּחוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים; אֶלָּא שׁוֹפֵךְ חוּץ לַבִּיב, וְהֵן יוֹרְדִין לַבִּיב.

יט. בַּמֶּה[99] דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּימוֹת הַחַמָּה, אֲבָל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים - שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנֶה וְאֵינוֹ נִמְנָע; שֶׁסְּתָם צִנּוֹרוֹת מְקַלְּחִין הֵן, וְאָדָם רוֹצֶה שֶׁיִּבָּלְעוּ הַמַּיִם בִּמְקוֹמָן. הָיָה[100] שׁוֹפֵךְ עַל פִּי הַבִּיב וְהַמַּיִם יוֹצְאִין לְכַרְמְלִית - הֲרֵי זֶה מֻתָּר וַאֲפִלּוּ בִּימוֹת הַחַמָּה, שֶׁלֹּא גָּזְרוּ עַל כֹּחוֹ בְּכַרְמְלִית[101]. לְפִיכָךְ מֻתָּר לִשְׁפֹּךְ עַל כָּתְלֵי הַסְּפִינָה, וְהֵם יוֹרְדִין לַיָּם[102].

כ. לֹא[103] יְמַלֵּא[104] אָדָם מַיִם מִן הַיָּם[105] וְהוּא בְּתוֹךְ הַסְּפִינָה[106], אֶלָּא אִם־כֵּן[107] עָשָׂה מָקוֹם אַרְבָּעָה[108] עַל אַרְבָּעָה יוֹצֵא מִן הַסְּפִינָה עַל הַיָּם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה תּוֹךְ עֲשָׂרָה, אֲבָל אִם הָיָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה מִן הַיָּם[109] - מוֹצִיא זִיז[110] כָּל שֶׁהוּא וּמְמַלֵּא; שֶׁהֲרֵי דֶּרֶךְ[111] מָקוֹם פָּטוּר מְמַלֵּא, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְזִיז זֶה אֶלָּא מִשּׁוּם הֶכֵּר.

כא. הַקּוֹרֵא[112] בְּסֵפֶר בְּכַרְמְלִית, וְנִתְגַּלְגֵּל[113] מִקְצָת הַסֵּפֶר לִרְשׁוּת הָרַבִּים[114] וּמִקְצָתוֹ בְּיָדוֹ: אִם נִתְגַּלְגֵּל לְחוּץ[115]

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

86) שיערו חכמים שכל אדם צריך לתשמישו בכל יום סאתיים מים בערך, ושיעור זה נבלע בקרקע של ד' אמות, אבל אם החצר היא פחותה משיעור זה "המים שותתים ברשות הרבים מכוחו" (רבינו בפירוש המשניות). **87)** שיעור סאה הוא שישה קבים שהם קמ"ד ביצים, שלישית האיפה, ובמידת זמננו 13 ליטר בערך. **88)** ואז אפילו אם יצאו לרשות הרבים אין בכך כלום, שהרי אין כוונתו לכך. **89)** כיסוי עשוי בצורת קשת. **90)** הראב"ד והריטב"א הסבירו שעל־ידי הכיסוי נעשית הגומא כחורי רשות היחיד, שדינם כרשות היחיד ומותר לשפוך שמה את המים, וב"דרכי משה" (אורח חיים סימן שנז) נתן טעם לעשיית כיסוי, לא משום איסור שבת, אלא משום תקלת בור ברשות הרבים שלא ייכשלו בה. **91)** הגומא, "החפירה שמתקבצים שם המים" (שם). **92)** (עירובין דף פח עמוד ב). **93)** עד שתתמלא. **94)** כיוון שמן התורה אין איסור לשפוך לתוך החצר גם אם יצאו לרשות הרבים, ורק חכמים גזרו שלא ישכח ויוציא את המים לרשות הרבים, וכיוון שעשה גומא יש לו היכר ולא ישכח. **95)** ואין אדם מקפיד על לכלוך חצירו ואינו מתכוון שיצאו החוצה. **96)** כלל, ואפילו לא כמידה שמכילה הגומא, שמא יבוא לשפוך סאתיים - שיעור תשמישו של אדם בינוני ליום. **97)** חריץ העשוי לקלח שופכים שבחצר לרשות הרבים (רש"י במסכת עירובין דף פח עמוד א). **98)** רבינו פוסק כחכמים, אבל הרא"ש ושאר ראשונים פסקו כרבי אליעזר בן יעקב: "ביב שהוא קמור (מכוסה) ארבע אמות ברשות הרבים שופכים לתוכו מים בשבת", וכן דעת האחרונים (אורח חיים סימן שנז). **99)** כמבואר בהלכה יז. **100)** (מסכת שבת דף ק עמוד ב). **101)** ולפי מה שנפסקה ההלכה כרבי אליעזר בן יעקב, מותר גם ברשות הרבים כמבואר בהלכה הקודמת. **102)** "ומותר לשפוך מים על שפת הספינה והם יורדים ממנה לים או לנהר, לפי שכוחו בכרמלית לא גזרו" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן סז). **103)** (מסכת שבת דף ק עמוד ב). **104)** בנוסחה אחרת: "לא ימלא מן הספינה אלא אם כן" (כתב־יד התימנים). **105)** שהוא כרמלית. **106)** שהיא רשות היחיד. "והטלטול בכל הספינה מותר מפני שהיא רשות היחיד גמורה בין בהליכתה בין בעמידתה" ("תשובות הרמב"ם" פריימן סימן סז). **107)** בגמרא יש שתי דעות, לפי דעה אחת שיעור הכרמלית עד עשרה טפחים (פרק י"ד הלכה ד) נמדד מן הקרקע, ולפי זה שטח המים שהוא למעלה מעשרה הוא מקום פטור והרי מטלטל מכרמלית לרשות היחיד דרך מקום פטור. ודעה אחרת, שנפסקה להלכה לפנינו, סוברת שעשרה טפחים נמדדים משפת המים, ובתוך עשרה אסור לטלטל מכרמלית לרשות היחיד. **108)** צדדי המקום כאילו נכפפים למטה ונמשכים למחיצות עד המים והכול רשות היחיד, ואף שלמעלה (הלכה טו) הצריכו מחיצות עשרה, בספינה הקילו, כיוון שאין הוא בביתו ואין ביכולתו לסדר הכול כראוי, סמכו על שיטת חנניה (מסכת עירובין דף פז עמוד ב) "גזוזטרא שיש בה ד' על ד' אמות חוקק בה ד' על ד' וממלא" (רב האי גאון). **109)** שאז מטלטל מכרמלית לרשות היחיד דרך מקום פטור. **110)** ועושה בו נקב (מעשה רוקח). **111)** משמע שהזיז חלול באמצעיתו, ודרכו משלשל כליו וממלא ("מגיד משנה"), אבל דעת האחרונים (הב"ח ועוד, באורח חיים סימן שנה) כיוון שכל עיקר הזיז הוא רק להיכר, יכול למלא אפילו שלא במקומו. וב"תשובות הרמב"ם" (סימן סז) כתב רבינו: "ההולך על מים שהוא כרמלית אסור לדלות ממי הים או הנהר מן הספינה, או לשפוך מים או זולתו מן הספינה לים, לפי שהוא טלטול מרשות היחיד לכרמלית או מכרמלית לרשות היחיד, ולפיכך הוא אסור אלא שיוציא זיז כל שהוא עד שיהא בו היתר וישתמש עליו, ובלבד שיהא בין הזיז ובין שטח המים יותר מעשרה טפחים כדי שיהיה התשמיש מכרמלית למקום פטור, אבל אם היה בין הזיז ובין שטח המים עשרה טפחים או פחות צריך להיות בו ד' על ד', ואחר כך יהיה מותר לדלות מים באמצעיתו, או שופך מים ממנו לים". **112)** משנה (במסכת עירובין דף צז עמוד ב). **113)** הספרים בימי התלמוד היו עשויים מגילות כספר תורה שלנו. **114)** ונח שם. **115)** דעת הרא"ש והטור שאפילו אם נתגלגל חוץ לארבע אמות מותר לגוללו אצלו וכן ספק בשולחן ערוך אורח

מתוך מהדורת וגשל

לְאַרְבַּע אַמּוֹת - הוֹפְכוֹ[116] עַל הַכְּתֹב וּמַנִּיחוֹ; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשָּׁמֵט כֻּלּוֹ מִיָּדוֹ, וְיַעֲבִירֶנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת. נִתְגַּלְגֵּל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ. וְכֵן אִם נִתְגַּלְגֵּל לִרְשׁוּת הַיָּחִיד - גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ. הָיָה קוֹרֵא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְנִתְגַּלְגֵּל לִרְשׁוּת הָרַבִּים: אִם נָח בָּהּ - הוֹפְכוֹ עַל הַכְּתֹב[117]; וְאִם לֹא נָח, אֶלָּא הָיָה תָּלוּי בַּאֲוִיר רְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא הִגִּיעַ לָאָרֶץ[118] - גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ.

כב. הַמַּעֲבִיר[119] קוֹץ[120] כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזּוֹקוּ בּוֹ רַבִּים: אִם הָיָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - מוֹלִיכוֹ[121] פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת[122]; וְאִם הָיָה בְּכַרְמְלִית[123] - מוֹלִיכוֹ כְּדַרְכּוֹ[124] - אֲפִלּוּ מֵאָה אַמָּה. וְכֵן[125] מֵת שֶׁהִסְרִיחַ וְנִתְבַּזֶּה יָתֵר מִדַּי, וְלֹא יָכְלוּ שְׁכֵנִים[126] לַעֲמֹד[127] - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית. הַיּוֹרֵד[128] לִרְחֹץ בַּיָּם, כְּשֶׁהוּא עוֹלֶה - מְנַגֵּב עַצְמוֹ, שֶׁמָּא יַעֲבִיר מַיִם שֶׁעָלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית.

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר[1]

א. מָקוֹם שֶׁלֹּא הֵקֵף לְדִירָה, אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה תַּשְׁמִישׁוֹ לַאֲוִיר, כְּגוֹן גַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים, וּכְגוֹן הַמַּקִּיף מָקוֹם מִן הָאָרֶץ לְשָׁמְרוֹ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן: אִם יֵשׁ בְּגֹבַהּ הַמְּחֻצּוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר - הֲרֵי הוּא כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, לְחַיֵּב הַמּוֹצִיא וְהַזּוֹרֵק וְהַמּוֹשִׁיט מִמֶּנּוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ. וְאֵין מְטַלְטְלִין בְּכֻלּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ בֵּית סָאתַיִם אוֹ פָּחוֹת; אֲבָל אִם הָיָה בּוֹ יָתֵר עַל בֵּית סָאתַיִם, אָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כְּכַרְמְלִית.

ב. וְכֵן עַמּוּד שֶׁגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים וְרָחָב עַד בֵּית סָאתַיִם, מְטַלְטְלִין עַל כֻּלּוֹ; הָיָה רָחָב עַל בֵּית סָאתַיִם, אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. סֶלַע שֶׁבַּיָּם: הָיָה גָּבוֹהַּ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה - מְטַלְטְלִין מִתּוֹכוֹ לַיָּם וּמִן הַיָּם לְתוֹכוֹ, שֶׁהַכֹּל כַּרְמְלִית; הָיָה גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה: אִם הָיָה רָחְבּוֹ מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים עַד בֵּית סָאתַיִם - הוֹאִיל וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, אֵין מְטַלְטְלִין לֹא מִתּוֹכוֹ לַיָּם וְלֹא מִן הַיָּם לְתוֹכוֹ; הָיָה יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם - אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, הוֹאִיל וְאָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כְּכַרְמְלִית, הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכוֹ לַיָּם וּמִן הַיָּם לְתוֹכוֹ; שֶׁזֶּה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי הוּא, וְלֹא גָּזְרוּ בּוֹ.

ג. כַּמָּה הִיא בֵּית סְאָה? חֲמִשִּׁים אַמָּה עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה. נִמְצָא בֵּית סָאתַיִם - מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּתִשְׁבָּרְתּוֹ חֲמִשָּׁת אֲלָפִים אַמָּה. וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמִּדָּה הַזֹּאת - בֵּין שֶׁהָיָה מְרֻבָּע, שֶׁהוּא שִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁיָרִים עַל שִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁיָרִים, בֵּין שֶׁהָיָה עָגֹל, בֵּין שְׁאָר הַצּוּרוֹת - הֲרֵי זֶה נִקְרָא בֵּית סָאתַיִם.

ד. מָקוֹם שֶׁלֹּא הֵקֵף לְדִירָה, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית סָאתַיִם: אִם הָיָה אָרְכּוֹ פִּי שְׁנַיִם כְּרָחְבּוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֵאָה עַל חֲמִשִּׁים כַּחֲצַר הַמִּשְׁכָּן - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; אֲבָל אִם הָיָה אָרְכּוֹ יָתֵר עַל שְׁנַיִם כְּרָחְבּוֹ אֲפִלּוּ אַמָּה - אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת; שֶׁלֹּא עָשׂוּ בֵּית סָאתַיִם שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ לַאֲוִיר כִּשְׁאָר הַחֲצֵרוֹת אֶלָּא מֵחֲצַר הַמִּשְׁכָּן.

ה. מָקוֹם שֶׁהֵקֵף שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה, אִם פָּרַץ בּוֹ פִּרְצָה יָתֵר עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת בְּגֹבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְגָדַר בָּהּ לְשֵׁם דִּירָה עַד עֲשָׂרָה - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. וַאֲפִלּוּ פָּרַץ אַמָּה וּגְדָרָהּ לְשֵׁם דִּירָה, וּפָרַץ אַמָּה וּגְדָרָהּ לְשֵׁם דִּירָה, עַד שֶׁהִשְׁלִימָהּ לְיָתֵר מֵעֶשֶׂר - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה מִילִין.

ו. מָקוֹם יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁהֵקֵף לְדִירָה: אִם נִזְרַע רֻבּוֹ - הֲרֵי הוּא כְּגִנָּה וְאָסוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; נִזְרַע מִעוּטוֹ: אִם נִזְרַע מִמֶּנּוּ בֵּית סָאתַיִם - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, וְאִם הָיָה הַמָּקוֹם הַזָּרוּעַ יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם - אָסוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ. נָטַע רֻבּוֹ - הֲרֵי הוּא כְּחָצֵר וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ. נִתְמַלֵּא מַיִם, אֲפִלּוּ הָיוּ עֲמֻקִּים הַרְבֵּה: אִם הָיוּ רְאוּיִין לְתַשְׁמִישׁ - הֲרֵי הֵן כְּנִטָּעִים וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, וְאִם אֵינָן רְאוּיִין לְתַשְׁמִישׁ - אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת.

ז. מָקוֹם שֶׁהֵקֵף שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית שָׁלֹשׁ סְאִין, וְקֵרוּ בּוֹ בֵּית סְאָה - קֵרוּיוֹ מַתִּירוֹ; שֶׁפִּי תִּקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם. נִפְרַץ בִּמְלוֹאוֹ לְחָצֵר, וְנִפְרְצָה חָצֵר כְּנֶגְדּוֹ - חָצֵר מֻתֶּרֶת כְּשֶׁהָיְתָה, וְהַקַּרְפֵּף אָסוּר כְּשֶׁהָיָה; שֶׁאֵין אֲוִיר הֶחָצֵר מַתִּירוֹ.

ח. הָיָה יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם וּבָא לְמַעֲטוֹ בְּאֵילָנוֹת - אֵינוֹ מִעוּט. בָּנָה בּוֹ עַמּוּד בְּצַד הַכֹּתֶל גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב שְׁלֹשָׁה אוֹ יָתֵר - הֲרֵי זֶה מִעוּט, פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה - אֵינוֹ מִעוּט; שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה כְּלָבוּד דָּמֵי. וְכֵן אִם הִרְחִיק מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה וְעָשָׂה מְחִצָּה - הֲרֵי זֶה מִעוּט, פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם.

ט. טָח אֶת הַכֹּתֶל בְּטִיט - אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, הֲרֵי זֶה מִעוּט. הִרְחִיק מִן הַתֵּל שְׁלֹשָׁה וְעָשָׂה מְחִצָּה - הוֹעִיל. עָשָׂה מְחִצָּה עַל שְׂפַת הַתֵּל - אֵינוֹ מוֹעִיל; שֶׁהָעוֹשֶׂה מְחִצָּה עַל גַּבֵּי מְחִצָּה אֵינוֹ מוֹעִיל. נִבְלְעָה מְחִצָּה הַתַּחְתּוֹנָה וַהֲרֵי הָעֶלְיוֹנָה קַיֶּמֶת - הוֹאִיל וְנַעֲשֵׂית הָעֶלְיוֹנָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

חיים סימן שנב. **116)** אף על פי שאסר להפוך את כתבי הקודש (מסכת עירובין דף צח עמוד א) - התירו להפוך כאן כדי למנוע בזיון גדול מזה (שם). **117)** שאסור להביאו אצלו מרשות הרבים לרשות היחיד. **118)** ואם הגיע תוך שלושה טפחים סמוך לארץ חשוב כמונח על הארץ (הרמב"ן). **119)** (מסכת שבת דף מב עמוד א). **120)** ראה למעלה פרק א הלכה ז. **121)** "עד שיסלקנו לצידי רשות הרבים" (רש"י). **122)** שהוא רק איסור דרבנן (רש"י). **123)** שאיסור טלטול בה מדרבנן. **124)** בעקירה אחת. **125)** (מסכת שבת דף צד עמוד ב). **126)** בנוסחה אחרת: "ולא יכלו שכנים לעמוד עימו" (מער"ק). **127)** "ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו, וגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה, שהוא לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (להלן בפרק כ"ו הלכה כ"ג) לכן התירו כאן איסור דרבנן הנכלל בלאו זה. **128)** (מסכת שבת דף קמא עמוד א). לפי שהעולה מן הרחיצה יש ריבוי מים על גופו אבל ההולך ברשות הרבים ומטר סוחף עליו לא הקפידו בו, שהמים שעליו מועטים (שולחן ערוך אורח חיים סימן שכו סעיף ז). **1)** נתבארו גזירות של דבריהם בדיני מקצת הרשויות, כגון הקרפפות שלא הוקפו לדירה, והגינות והפרדסים, ומה שגדרו בהן, מוסף על משפטי התורה. ונמשך לזה ביאור גדרי המחיצות ועניינן.

לְשֵׁם דִּירָה וַהֲרֵי אֵין שָׁם נִרְאֶה אֶלָּא הִיא, הֲרֵי זֶה הוֹעִיל וּמֵתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ.

י. רְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי בָּתִּים יְתֵרָה עַל בֵּית סָאתַיִם - אֵין מְטַלְטְלִין בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע, וַאֲפִלּוּ הָיָה פֶּתַח הַבַּיִת פָּתוּחַ לְתוֹכָהּ. וְאִם פֶּתַח הַפֶּתַח לְשָׁם וְאַחַר כָּךְ הִקִּיפָהּ - הֲרֵי זוֹ כְּמֻקֶּפֶת לְדִירָה וּמֵתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ.

יא. רְחָבָה הַפְּתוּחָה לְמְדִינָה מִצַּד אֶחָד, וּמִצַּד אַחֵר פְּתוּחָה לִשְׁבִיל הַמַּגִּיעַ לְנָהָר - עוֹשֶׂה לָהּ לְחִי מִצַּד הַמְּדִינָה, וְיִהְיֶה מֵתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, וּמִתּוֹכָהּ לַמְּדִינָה, וּמִן הַמְּדִינָה לְתוֹכָהּ.

יב. יָחִיד שֶׁשָּׁבַת בְּבִקְעָה, וְעָשָׂה מְחִצָּה סָבִיב לוֹ: אִם יֵשׁ בָּהּ עַד בֵּית סָאתַיִם - מֵתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, וְאִם הָיְתָה יָתֵר עַל בֵּית סָאתַיִם - אֵינוֹ מְטַלְטֵל בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם. אֲבָל שְׁלֹשָׁה יִשְׂרְאֵלִים אוֹ יָתֵר עֲלֵיהֶן שֶׁשָּׁבְתוּ בְּבִקְעָה - הֲרֵי הֵן שַׁיָּרָא, וּמֵתֵּר לָהֶם לְטַלְטֵל בְּכָל צָרְכָּן אֲפִלּוּ כַּמָּה מִילִין. וְהוּא, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר מִן הַמְּחִצָּה שֶׁהִקִּיפוּ בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי בְּלֹא כֵּלִים; אֲבָל אִם נִשְׁאַר בֵּית סָאתַיִם פָּנוּי בְּלֹא כֵּלִים, וְלֹא הָיוּ צְרִיכִים לוֹ - אֲסוּרִים לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחִצָּה אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְאֵין הַקָּטָן מַשְׁלִים לְשַׁיָּרָא.

יג. שְׁלֹשָׁה שֶׁהִקִּיפוּ כְּדֵי צָרְכָּן וְקָנוּ שְׁבִיתָה, וְאַחַר כָּךְ מֵת אֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי הֵם מֵתָּרִין לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. קָנוּ שְׁנַיִם שְׁבִיתָה בְּתֵיתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, וְאַחַר כָּךְ בָּא לָהֶם שְׁלִישִׁי - אֲסוּרִין לְטַלְטֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשֶׁהָיוּ קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא זֶה; שֶׁהַשְּׁבִיתָה הִיא הַגּוֹרֶמֶת, לֹא הַדִּיּוּרִין.

יד. שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת הַמֻּקָּפִין שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה זֶה בְּצַד זֶה, וּפְתוּחִים זֶה לָזֶה: שְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים רְחָבִים וְהָאֶמְצָעִי קָצָר, שֶׁנִּמְצְאוּ לַשְּׁנַיִם הַחִיצוֹנִים פַּסִּין מִכָּאן וּמִכָּאן, וְהָיָה יָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶה - נַעֲשׂוּ כְּשַׁיָּרָא וְנוֹתְנִין לָהֶם כָּל צָרְכָּן; הָיָה הָאֶמְצָעִי רָחָב וּשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים קְצָרִים, שֶׁנִּמְצָא הָאֶמְצָעִי בְּפַסִּין מִשְּׁנֵי רוּחוֹתָיו - הֲרֵי הוּא מֻבְדָּל מִשְּׁנַיִם הַחִיצוֹנִים, לְפִיכָךְ: אִם שָׁבַת יָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶה - אֵין נוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְכָּן, אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ בֵּית סָאתַיִם בִּמְקוֹמוֹ; הָיָה יָחִיד בָּזֶה וְיָחִיד בָּזֶה וּשְׁנַיִם בָּאֶמְצָעִי, אוֹ שְׁנַיִם בָּזֶה וּשְׁנַיִם בָּזֶה וְאֶחָד בָּאֶמְצָעִי - נוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְכָּן.

טו. כָּל מְחִצָּה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה - אֵינָהּ מְחִצָּה. וְכָל מְחִצָּה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְנַחַת - אֵינָהּ מְחִצָּה. וְכָל מְחִצָּה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה אֶלָּא לִצְנִיעוּת בִּלְבַד - אֵינָהּ מְחִצָּה. וְכָל מְחִצָּה שֶׁאֵין בְּגָבְהָהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יוֹתֵר - אֵינָהּ מְחִצָּה גְּמוּרָה. גִּדּוּד חֲמִשָּׁה וּמְחִצָּה חֲמִשָּׁה - מִצְטָרְפִין.

טז. כָּל מְחִצָּה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד - אֵינָהּ מְחִצָּה. אֲבָל אִם הָיָה פָּרוּץ כְּעוֹמֵד - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּאוֹתָן הַפְּרָצוֹת פִּרְצָה שֶׁהִיא יָתֵר עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת; אֲבָל עֶשֶׂר אַמּוֹת - הֲרֵי הִיא כְּפֶתַח. אִם הָיָה לְפִרְצָה זוֹ צוּרַת פֶּתַח, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, אֵינָהּ מַפְסֶדֶת הַמְּחִצָּה; וְהוּא, שֶׁלֹּא יְהֵא הַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד.

יז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהַפְּרָצוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים וּלְמַעְלָה; אֲבָל אִם הָיוּ הַפְּרָצוֹת כָּל פִּרְצָה מֵהֶן פְּחוּתָה מִשְּׁלֹשָׁה - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד - הֲרֵי הוּא כְּלָבוּד. שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה הֲרֵי הוּא כְּלָבוּד.

יח. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהִקִּיף בְּקָנִים, וְאֵין בֵּין קָנֶה לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים; אוֹ שֶׁהִקִּיף בַּחֲבָלִים, וְאֵין בֵּין חֶבֶל לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - הֲרֵי זוֹ מְחִצָּה גְּמוּרָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא שְׁתֵּי בְּלֹא עֵרֶב אוֹ עֵרֶב בְּלֹא שְׁתִּי. וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה גֹּבַהּ הַקָּנֶה עֲשָׂרָה, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה מִן הָאָרֶץ עַד סוֹף עֲבִי הַחֶבֶל הָעֶלְיוֹן עֲשָׂרָה, אִם הִקִּיף בַּחֲבָלִים; שֶׁאֵין מְחִצָּה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה. וְכָל הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ - הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הֵן.

יט. צוּרַת פֶּתַח הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם הִיא אֲפִלּוּ קָנֶה וְכִיוֹצֵא בּוֹ מִכָּאן וְקָנֶה מִכָּאן וְקָנֶה עַל גַּבֵּיהֶן. גֹּבַהּ שְׁנֵי הַלְּחָיַיִם - עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר. וְהַקָּנֶה וְכִיוֹצֵא בּוֹ שֶׁעַל גַּבֵּיהֶן, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בִּשְׁנֵי הַלְּחָיַיִם, אֶלָּא יֵשׁ בֵּינֵיהֶן כַּמָּה אַמּוֹת - הוֹאִיל וְגֹבַהּ הַלְּחָיַיִם עֲשָׂרָה, הֲרֵי זוֹ צוּרַת פֶּתַח. וְצוּרַת פֶּתַח שֶׁאָמְרוּ, צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא בְּרִיאָה לְקַבֵּל דֶּלֶת, אֲפִלּוּ דֶּלֶת שֶׁל קַשׁ.

כ. פֶּתַח שֶׁצּוּרָתוֹ כִּפָּה, אִם יֵשׁ בְּאֹרֶךְ רַגְלֵי הַכִּפָּה עֲשָׂרָה טְפָחִים, הֲרֵי זֶה צוּרַת פֶּתַח. וְצוּרַת פֶּתַח שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ מִן הַצַּד - אֵינָהּ כְּלוּם; שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַפְּתָחִים לִהְיוֹת בְּקֶרֶן זָוִית, אֶלָּא בָּאֶמְצַע.

כא. בַּכֹּל עוֹשִׂין מְחִצָּה - בֵּין בְּכֵלִים, בֵּין בָּאֳכָלִים, בֵּין בְּאָדָם, אֲפִלּוּ בִּבְהֵמָה וּשְׁאָר מִינֵי חַיָּה וָעוֹף. וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ כְּפוּתִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָנוּדוּ.

כב. מְחִצָּה הָעוֹמֶדֶת מֵאֵלֶיהָ - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. וּמְחִצָּה הַנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת - הֲרֵי זוֹ מְחִצָּה; וְאִם נַעֲשֵׂית בִּשְׁגָגָה, מֻתָּר לְטַלְטֵל בָּהּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. וְהוּא, שֶׁתֵּעָשֶׂה שֶׁלֹּא לְדַעַת הַמְטַלְטֵל; אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן אָדָם לְזוֹ הַמְּחִצָּה שֶׁתֵּעָשֶׂה בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְטַלְטֵל בָּהּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ הָעוֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה, אָסוּר לְטַלְטֵל בָּהּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. וְכֵן אִם נַעֲשֵׂית בְּמֵזִיד, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה לְטַלְטֵל בָּהּ, הֲרֵי זֶה אָסוּר לְטַלְטֵל בָּהּ.

כג. מֻתָּר לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה שֶׁל בְּנֵי אָדָם בְּשַׁבָּת, שֶׁיַּעֲמֹד זֶה בְּצַד זֶה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵדְעוּ אֵלּוּ הָעוֹמְדִין שֶׁבִּשְׁבִיל לַעֲשׂוֹתָן מְחִצָּה הֶעֱמִידָן. וְלֹא יַעֲמִיד אוֹתָן אָדָם שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּמְחִצָּה זוֹ, אֶלָּא יַעֲמִיד אוֹתָן אַחֵר שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ.

כד. אֵילָן שֶׁהוּא מֻסָּךְ עַל הָאָרֶץ - אִם אֵין נוֹפוֹ גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, מְמַלֵּא בֵּין בַּדָּיו וְעָלָיו תֶּבֶן וָקַשׁ וְכִיוֹצֵא בָּהֶן, וְקוֹשְׁרָן בָּאָרֶץ עַד שֶׁיַּעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה וְלֹא יִתְנַדְנֵד, וּמְטַלְטֵל תַּחַת כֻּלּוֹ. וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ תַּחְתָּיו עַד בֵּית סָאתַיִם; אֲבָל אִם הָיָה יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם, אֵין מְטַלְטְלִין תַּחְתָּיו אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת; מִפְּנֵי שֶׁתַּחְתָּיו - מָקוֹם שֶׁלֹּא הֵקַף לְדִירָה הוּא.

פֶּרֶק שִׁבְעָה עָשָׂר[1]

א. מָבוֹי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים - הוּא הַנִּקְרָא מָבוֹי סָתוּם,

1) נתבארו בו דינין של דבריהם, בדיני מקצת הרשויות ופרטיהן, הן המבואות והחצרות ומחיצות־הבורות, וכיוצא בהן, ורוב כל

מתוך מהדורת וגשל

1 ומָבוֹי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּתָלִים בִּלְבַד זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְהָעָם נִכְנָסִין
2 בְּרוּחַ זוֹ וְיוֹצְאִין בְּשֶׁכְּנֶגְדָּהּ - הוּא הַנִּקְרָא מָבוֹי הַמְפֻלָּשׁ.
3 **ב.** הֵיאַךְ מַתִּירִין מָבוֹי הַסָּתוּם? עוֹשֶׂה לוֹ בְּרוּחַ רְבִיעִית לְחִי
4 אֶחָד אוֹ עוֹשֶׂה עָלָיו קוֹרָה - וְדַיּוֹ; וְתֵחָשֵׁב אוֹתָהּ קוֹרָה אוֹ
5 אוֹתוֹ לְחִי כְּאִלּוּ סָתַם רוּחַ רְבִיעִית, וְיֵעָשֶׂה רְשׁוּת הַיָּחִיד,
6 וְיִהְיֶה מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ. שֶׁדִּין תּוֹרָה - בְּשָׁלֹשׁ מְחִצּוֹת
7 בִּלְבַד מֻתָּר לְטַלְטֵל, וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים הִיא הָרוּחַ הָרְבִיעִית,
8 וּלְפִיכָךְ דַּי לָהּ בִּלְחִי אוֹ קוֹרָה.
9 **ג.** וְהֵיאַךְ מַתִּירִין מָבוֹי מְפֻלָּשׁ? עוֹשֶׂה לוֹ צוּרַת פֶּתַח מִכָּאן,
10 וּלְחִי אוֹ קוֹרָה מִכָּאן. וּמָבוֹי עָקֹם תּוֹרָתוֹ כִּמְפֻלָּשׁ.
11 **ד.** מָבוֹי שֶׁהוּא שָׁוֶה מִתּוֹכוֹ וּמִדְּרוֹן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ שָׁוֶה
12 לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּמִדְּרוֹן לְתוֹכוֹ - אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא לְחִי וְלֹא
13 קוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הוּא מֻבְדָּל מֵרְשׁוּת הָרַבִּים.
14 **ה.** מָבוֹי שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד כֻּלֶּה לַיָּם וְצִדּוֹ אֶחָד כֻּלֶּה לְאַשְׁפָּה שֶׁל
15 רַבִּים - אֵינוֹ צָרִיךְ כְּלוּם; שֶׁאַשְׁפָּה שֶׁל רַבִּים אֵינָהּ עֲשׂוּיָה
16 לְהִתְפַּנּוֹת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יַעֲלֶה הַיָּם שִׂרְטוֹן.
17 **ו.** מָבוֹי מְפֻלָּשׁ שֶׁהוּא כֻּלֶּה לְאֶמְצַע רְחָבָה שֶׁל רַבִּים: אִם
18 לֹא הָיָה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד פֶּתַח הָרְחָבָה - הֲרֵי זֶה כְּסָתוּם, וְאֵינוֹ
19 צָרִיךְ מִצַּד הָרְחָבָה כְּלוּם; אֲבָל אִם הָיָה כֻּלֶּה לְצִדְדֵי הָרְחָבָה
20 - אָסוּר. וְאִם הָיְתָה שֶׁל יָחִיד - אַף לְאֶמְצָעָהּ אָסוּר; פְּעָמִים
21 בּוֹנֶה מִצַּד אֶחָד, וְנִמְצָא כֻּלֶּה לְצִדָּהּ שֶׁל רְחָבָה.
22 **ז.** אֵין הַמָּבוֹי נִתָּר בִּלְחִי אוֹ קוֹרָה עַד שֶׁיִּהְיוּ בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת
23 פְּתוּחוֹת לְתוֹכוֹ, וְיִהְיֶה אָרְכּוֹ מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וּלְמַעְלָה, וְיִהְיֶה
24 אָרְכּוֹ יָתֵר עַל רָחְבּוֹ. אֲבָל מָבוֹי שֶׁאָרְכּוֹ כְּרָחְבּוֹ־ הֲרֵי הוּא
25 כְּחָצֵר, וְאֵינוֹ נִתָּר אֶלָּא בִּשְׁנֵי לְחָיַיִם מִשְּׁנֵי רוּחוֹתָיו, כָּל לְחִי
26 בְּמַשֶּׁהוּ, אוֹ בְּפַס רָחָב אַרְבָּעָה מֵרוּחַ אַחַת.
27 **ח.** חָצֵר שֶׁאָרְכָּהּ יָתֵר עַל רָחְבָּהּ - הֲרֵי הִיא כְּמָבוֹי, וְנִתֶּרֶת
28 בִּלְחִי אוֹ קוֹרָה. וּמָבוֹי שֶׁאֵין בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת לְתוֹכוֹ,
29 כְּגוֹן שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ אֶלָּא בַּיִת אֶחָד אוֹ חָצֵר אַחַת, וְכֵן מָבוֹי
30 שֶׁאֵין בְּאָרְכּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵינוֹ נִתָּר אֶלָּא בִּשְׁנֵי לְחָיַיִם אוֹ
31 בְּפַס אַרְבָּעָה וּמַשֶּׁהוּ.
32 **ט.** מָבוֹי שֶׁאֵין בְּרָחְבּוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא לְחִי
33 וְלֹא קוֹרָה, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה הֲרֵי
34 הוּא כְּלָבוּד. מָבוֹי שֶׁהִכְשִׁירוֹ בְּקוֹרָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁמֻּתָּר
35 לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, הַזּוֹרֵק מִתּוֹכוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים
36 אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ - פָּטוּר; שֶׁהַקּוֹרָה - מִשּׁוּם הֶכֵּר
37 הִיא עֲשׂוּיָה. אֲבָל אִם הִכְשִׁירוֹ בִּלְחִי, הַזּוֹרֵק מִתּוֹכוֹ לִרְשׁוּת
38 הָרַבִּים אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ - חַיָּב; שֶׁהַלְּחִי הֲרֵי הוּא
39 כִּמְחִצָּה בְּרוּחַ רְבִיעִית.
40 **י.** שְׁנֵי כְּתָלִים בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהָעָם עוֹבְרִים בֵּינֵיהֶם, כֵּיצַד
41 מַכְשִׁיר בֵּינֵיהֶם? עוֹשֶׂה דְּלָתוֹת מִכָּאן וּדְלָתוֹת מִכָּאן, וְאַחַר
42 כָּךְ יַעֲשֶׂה בֵּינֵיהֶם רְשׁוּת הַיָּחִיד. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִנְעֹל הַדְּלָתוֹת
43 בַּלַּיְלָה, אֲבָל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ רְאוּיוֹת לְהִנָּעֵל. הָיוּ מְשֻׁקָּעוֹת
44 בְּעָפָר, מְפַנֶּה אוֹתָן וּמְתַקְּנָן לְהִנָּעֵל. אֲבָל צוּרַת פֶּתַח, אוֹ לְחִי
45 וְקוֹרָה, אֵינָן מוֹעִילִין בְּהֶכְשֵׁר רְשׁוּת הָרַבִּים.
46 **יא.** מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּמָבוֹי תַּחַת הַקּוֹרָה אוֹ בֵּין הַלְּחָיַיִם. בַּמֶּה
47 דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה סָמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים; אֲבָל אִם
48 הָיָה סָמוּךְ לְכַרְמְלִית - אָסוּר לְטַלְטֵל תַּחַת הַקּוֹרָה אוֹ בֵּין
49 הַלְּחָיַיִם עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לְחִי אַחֵר לְהַתִּיר תּוֹךְ הַפֶּתַח; שֶׁהֲרֵי
50 מָצָא מִין אֶת מִינוֹ וְנֶעוֹר.
51 **יב.** בַּכֹּל עוֹשִׂין לְחָיַיִם, אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים.
52 וַאֲפִלּוּ בְּאִסּוּרֵי הֲנָיָה - עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת עַצְמָהּ אוֹ
53 אֲשֵׁרָה שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ לְחִי - כָּשֵׁר; שֶׁהַלְּחִי עָבְיוֹ כָּל שֶׁהוּא.
54 גֹּבַהּ הַלְּחִי אֵין פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, רָחְבּוֹ וְעָבְיוֹ כָּל
55 שֶׁהוּא.
56 **יג.** בַּכֹּל עוֹשִׂין קוֹרָה, אֲבָל לֹא בַּאֲשֵׁרָה; לְפִי שֶׁיֵּשׁ לְרֹחַב
57 הַקּוֹרָה שִׁעוּר, וְכָל הַשִּׁעוּרִין אֲסוּרִים מִן הָאֲשֵׁרָה. וְכֵן רֹחַב
58 הַקּוֹרָה אֵין פָּחוֹת מִטֶּפַח, וְעָבְיָהּ כָּל שֶׁהוּא. וָהוּא, שֶׁתִּהְיֶה
59 בְּרִיאָה לְקַבֵּל אָרִיחַ, שֶׁהוּא חֲצִי לְבֵנָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים
60 עַל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וּמַעֲמִידֵי קוֹרָה צְרִיכִין שֶׁיִּהְיוּ בְּרִיאִין
61 כְּדֵי לְקַבֵּל קוֹרָה וַחֲצִי לְבֵנָה.
62 **יד.** כַּמָּה יִהְיֶה פֶּתַח הַמָּבוֹי וְיִהְיֶה דַּי לְהַכְשִׁירוֹ בִּלְחִי אוֹ
63 קוֹרָה? גָּבְהוֹ - אֵין פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים וְלֹא יָתֵר עַל
64 עֶשְׂרִים אַמָּה, וְרָחְבּוֹ - עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים
65 אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ צוּרַת פֶּתַח; אֲבָל אִם הָיָה לוֹ צוּרַת
66 פֶּתַח - אֲפִלּוּ הָיָה גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה, אוֹ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, אוֹ
67 רָחָב מֵאָה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.
68 **טו.** וְכֵן אִם הָיָה בְּקוֹרָה שֶׁל מָבוֹי כִּיּוּר וְצִיּוּר עַד שֶׁיִּהְיוּ
69 הַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בָּהּ - אַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרִים
70 אַמָּה, כְּשֵׁרָה. שֶׁהַקּוֹרָה מִשּׁוּם הֶכֵּר עֲשׂוּיָה, וְאִם הָיְתָה
71 לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרִים אֵינָהּ נִכֶּרֶת; וְאִם יֵשׁ בָּהּ צִיּוּר וְכִיּוּר
72 מִסְתַּכְּלִים בָּהּ, וְנִמְצָא שָׁם הֶכֵּר.
73 **טז.** מָבוֹי שֶׁהָיָה גָּבְהוֹ מִן הָאָרֶץ עַד קַרְקָעִית קוֹרָה עֶשְׂרִים
74 אַמָּה, וָעֲבִי הַקּוֹרָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים - כָּשֵׁר. הָיָה גָּבְהוֹ יָתֵר
75 מֵעֶשְׂרִים, וּבָא לְמַעֲטוֹ בְּקוֹרָה, שֶׁמַּנִּיחַ אוֹתָהּ לְמַטָּה - צָרִיךְ
76 לִהְיוֹת בְּרָחְבָּהּ טֶפַח כְּקוֹרָה. הָיָה גָּבְהוֹ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה -
77 חוֹקֵק בּוֹ מֶשֶׁךְ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וּמַעֲמִיק כְּדֵי
78 לְהַשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה.
79 **יז.** נִפְרַץ בּוֹ פִּרְצָה מִצִּדּוֹ כְּלַפֵּי רֹאשׁוֹ: אִם נִשְׁאַר עוֹמֵד
80 בְּרֹאשׁוֹ פַּס רֹחַב אַרְבָּעָה טְפָחִים - מֻתָּר; וָהוּא, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה
81 הַפִּרְצָה יָתֵר עַל עֶשֶׂר; וְאִם לֹא נִשְׁאַר פַּס אַרְבָּעָה - אָסוּר,
82 אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה הַפִּרְצָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה; שֶׁכָּל פָּחוֹת
83 מִשְּׁלֹשָׁה כְּלָבוּד.
84 **יח.** נִפְרַץ הַמָּבוֹי בִּמְלוֹאוֹ לְחָצֵר, וְנִפְרְצָה חָצֵר כְּנֶגְדּוֹ
85 לִרְשׁוּת הָרַבִּים - הֲרֵי זֶה אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מָבוֹי מְפֻלָּשׁ.
86 וְהֶחָצֵר - מֻתֶּרֶת; שֶׁהֶחָצֵר שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִין בָּהּ וְנִכְנָסִין בָּזוֹ
87 וְיוֹצְאִין בָּזוֹ - הֲרֵי הִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּמוּרָה.
88 **יט.** מָבוֹי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁבִילִים מִצַּד זֶה וּשְׁבִילִים מִצַּד אַחֵר,
89 שֶׁנִּמְצְאוּ מְפֻלָּשִׁין לִרְשׁוּת הָרַבִּים - אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינָן מְכֻוָּנִין
90 זֶה כְּנֶגֶד זֶה, הֲרֵי כָּל אֶחָד מֵהֶן מָבוֹי מְפֻלָּשׁ. כֵּיצַד מַכְשִׁירִין
91 אוֹתוֹ? עוֹשֶׂה צוּרַת פֶּתַח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשְּׁבִילִים
92 שֶׁבַּצַּד הָאֶחָד, וְכֵן לַפֶּתַח הַגָּדוֹל, וְעוֹשֶׂה לְכָל הַשְּׁבִילִים
93 שֶׁבַּצַּד הַשֵּׁנִי לְחִי אוֹ קוֹרָה.
94 **כ.** מָבוֹי שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד אָרֹךְ וְצִדּוֹ הַשֵּׁנִי קָצָר - מַנִּיחַ אֶת

מתוך מהדורת וגשל

הַקּוֹרָה כְּנֶגֶד הַקָּצָר. הֶעֱמִיד לְחִי בַּחֲצִי הַמָּבוֹי הַפְּנִימִי שֶׁהוּא לִפְנִים מִן הַלֶּחִי - מֵתֶר לְטַלְטֵל בּוֹ, וְהַחֲצִי הַחִיצוֹן שֶׁהוּא חוּץ מִן הַלֶּחִי - אָסוּר.

כא. מָבוֹי שֶׁהוּא רָחָב עֶשְׂרִים אַמָּה - עוֹשֶׂה פֵּס גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים בְּמֶשֶׁךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁהוּא שִׁעוּר מֶשֶׁךְ הַמָּבוֹי, וּמַעֲמִידוֹ בָּאֶמְצַע; וְנִמְצָא כִּשְׁנֵי מְבוֹאוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּפֶתַח כָּל אֶחָד מֵהֶן עֶשֶׂר אַמּוֹת. אוֹ מַרְחִיק שְׁתֵּי אַמּוֹת מִכָּאן וּמַעֲמִיד פֵּס שָׁלֹשׁ אַמּוֹת, וּמַרְחִיק שְׁתֵּי אַמּוֹת מִכָּאן וּמַעֲמִיד פֵּס שָׁלֹשׁ אַמּוֹת מִכָּאן; וְנִמְצָא פֶּתַח הַמָּבוֹי עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְהַצְּדָדִין חֲרֵי הֵן כִּסְתוּמִין, שֶׁהֲרֵי עוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ.

כב. לְחִי הַבּוֹלֵט מִדָּפְנוֹ שֶׁל מָבוֹי - כָּשֵׁר. וּלְחִי הָעוֹמֵד מֵאֵלָיו - אִם סָמְכוּ עָלָיו מִקֹּדֶם הַשַּׁבָּת, כָּשֵׁר. וּלְחִי שֶׁהוּא נִרְאֶה מִבִּפְנִים לְחִי, וּמִבַּחוּץ אֵינוֹ נִרְאֶה לְחִי; אוֹ שֶׁהָיָה נִרְאֶה מִבַּחוּץ לְחִי, וּמִבִּפְנִים נִרְאֶה שֶׁהוּא שָׁוֶה וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם לֶחִי - חֲרֵי זֶה נִדּוֹן מִשּׁוּם לֶחִי. לְחִי שֶׁהִגְבִּיהוּ מִן הַקַּרְקַע שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אוֹ שֶׁהִפְלִיגוֹ מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה - לֹא עָשָׂה כְלוּם; אֲבָל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים - כָּשֵׁר; שֶׁכָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה כְּלָבוּד. לְחִי שֶׁהָיָה רָחָב הַרְבֵּה - בֵּין שֶׁהָיָה רָחְבּוֹ פָּחוֹת מֵחֲצִי רֹחַב הַמָּבוֹי, בֵּין שֶׁהָיָה רָחְבּוֹ כַּחֲצִי רֹחַב הַמָּבוֹי - כָּשֵׁר, וְנִדּוֹן מִשּׁוּם עוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ.

כג. קוֹרָה שֶׁפֵּרַס עָלֶיהָ מַחְצֶלֶת - חֲרֵי בִּטְלָהּ, שֶׁחֲרֵי אֵינָהּ נִכֶּרֶת. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַמַּחְצֶלֶת מְסֻלֶּקֶת מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אוֹ יָתֵר - אֵינָהּ מְחִצָּה. נָעַץ שְׁתֵּי יְתֵדוֹת בִּשְׁנֵי כָּתְלֵי מָבוֹי מִבַּחוּץ וְהִנִּיחַ עֲלֵיהֶן הַקּוֹרָה - לֹא עָשָׂה כְלוּם; שֶׁצָּרִיךְ לְהָיוֹת הַקּוֹרָה עַל גַּבֵּי הַמָּבוֹי, לֹא סָמוּךְ לוֹ.

כד. קוֹרָה הַיּוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה וְאֵינָהּ נוֹגַעַת בַּכֹּתֶל הַשֵּׁנִי; וְכֵן שְׁתֵּי קוֹרוֹת, אַחַת יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה וְאַחַת יוֹצְאָה מִכֹּתֶל זֶה, וְאֵינָן מַגִּיעוֹת זוֹ לְזוֹ: פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת, הָיָה בֵּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה - צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת.

כה. וְכֵן שְׁתֵּי קוֹרוֹת הַמַּתְאִימוֹת, לֹא בָּזוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל אֲרִיחַ וְלֹא בָּזוֹ כְּדֵי לְקַבֵּל אֲרִיחַ - אִם יֵשׁ בִּשְׁתֵּיהֶן כְּדֵי לְקַבֵּל אֲרִיחַ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת. הָיְתָה אַחַת לְמַטָּה וְאַחַת לְמַעְלָה - רוֹאִין אֶת הָעֶלְיוֹנָה כְּאִלּוּ הִיא לְמַטָּה, וְהַתַּחְתּוֹנָה כְּאִלּוּ הִיא לְמַעְלָה; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה עֶלְיוֹנָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים, וְלֹא תַּחְתּוֹנָה לְמַטָּה מֵעֶשָׂרָה; וְלֹא יִהְיֶה בֵּינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּשֶׁרוֹאִין אוֹתָהּ שֶׁיָּרְדָה זוֹ וְעָלְתָה זוֹ בְּכַוָּנָה עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ זוֹ בְּצַד זוֹ.

כו. הָיְתָה הַקּוֹרָה עֲקֵמָה - רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא פְּשׁוּטָה, עֲגֻלָּה - רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא מְרֻבַּעַת. וְאִם הָיָה בְּהֶקֵּפָהּ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, יֵשׁ בָּהּ רֹחַב טֶפַח. הָיְתָה הַקּוֹרָה בְּתוֹךְ הַמָּבוֹי וַעֲקֵמָה חוּץ לַמָּבוֹי, אוֹ שֶׁהָיְתָה עֲקֵמָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אוֹ לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה - רוֹאִין: כֹּל שֶׁאֵלּוּ יְנַטֵּל הָעִקּוּם וְיִשְׁאֲרוּ שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ, אֵין בֵּין זֶה לָזֶה שְׁלֹשָׁה - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת; וְאִם לָאו - צָרִיךְ לְהָבִיא קוֹרָה אַחֶרֶת.

כז. בְּאֵר שֶׁעָשָׂה לָהּ שְׁמוֹנָה פַּסִּין מֵאַרְבַּע זָוִיּוֹת, שְׁנֵי פַּסִּין דְּבוּקִין בְּכָל זָוִית - חֲרֵי אֵלּוּ כִּמְחִצָּה. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל הָעוֹמֵד בְּכָל רוּחַ וָרוּחַ, הוֹאִיל וְאַרְבַּע הַזָּוִיּוֹת עוֹמְדוֹת, חֲרֵי זֶה מֵתֶר לְמַלֹּאת מִן הַבְּאֵר וּלְהַשְׁקוֹת לַבְּהֵמָה. וְכַמָּה יִהְיֶה גֹּבַהּ כָּל פַּס מֵהֶן? עֲשָׂרָה טְפָחִים. וְרָחְבּוֹ? שִׁשָּׁה טְפָחִים. וּבֵין כָּל פַּס לְפַס - כִּמְלֹא שְׁתֵּי רְבָקוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה בָּקָר, אַחַת נִכְנֶסֶת וְאַחַת יוֹצְאָה. שִׁעוּר רֹחַב זֶה אֵין יָתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה וּשְׁלִישׁ.

כח. הָיָה בְּמָקוֹם אֶחָד מִן הַזָּוִיּוֹת אוֹ בְּכָל זָוִית מֵאַרְבַּעְתָּן אֶבֶן גְּדוֹלָה אוֹ אִילָן אוֹ תֵּל הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ חֲבִילָה שֶׁל קָנִים - רוֹאִין: כֹּל שֶׁאֵלּוּ יֵחָלֵק וְיֵשׁ בּוֹ אַמָּה לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן בְּגֹבַהּ עֲשָׂרָה, נִדּוֹן מִשּׁוּם זָוִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי פַּסִּין. חֲמִשָּׁה קָנִים, וְאֵין בֵּין זֶה לָזֶה שְׁלֹשָׁה, וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶן שִׁשָּׁה טְפָחִים לְכָאן וְשִׁשָּׁה טְפָחִים לְכָאן - נִדּוֹנִים מִשּׁוּם זָוִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנֵי פַּסִּין.

כט. מֵתֶר לְהַקְרִיב אַרְבַּע הַזָּוִיּוֹת הָאֵלּוּ לַבְּאֵר. וְהוּא, שֶׁתִּהְיֶה פָּרָה רֹאשָׁהּ וְרֻבָּהּ לִפְנִים מִן הַפַּסִּין וְשׁוֹתָה. אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא יֹאחֵז רֹאשׁ הַבְּהֵמָה עִם הַכְּלִי שֶׁבּוֹ הַמַּיִם - הוֹאִיל וְרֹאשָׁהּ וְרֻבָּהּ בִּפְנִים, מֵתֶר אֲפִלּוּ לְגָמָל. הָיוּ קְרוֹבִים יָתֵר מִזֶּה - אָסוּר לְהַשְׁקוֹת מֵהֶן אֲפִלּוּ לְגְדִי, שֶׁהוּא כֵּלוֹ נִכְנָס לִפְנִים. וּמֵתֶר לְהַרְחִיק כָּל שֶׁהוּא, וּבִלְבַד שֶׁיִּרְבֶּה בְּפַסִּים פְּשׁוּטִים, שֶׁמַּנִּיחִין אוֹתָן בְּכָל רוּחַ וָרוּחַ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין פַּס לַחֲבֵרוֹ יוֹתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה וּשְׁלִישׁ.

ל. לֹא הִתִּירוּ הַפַּסִּים הָאֵלּוּ אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּלְבֶהֱמַת עוֹלֵי רְגָלִים בִּלְבַד; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה בְּאֵר מַיִם חַיִּים שֶׁל רַבִּים. אֲבָל בִּשְׁאָר אֲרָצוֹת - אָדָם יֵרֵד לַבְּאֵר וְיִשְׁתֶּה, אוֹ יַעֲשֶׂה לוֹ מְחִצָּה, מַקֶּפֶת לַבְּאֵר, גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְיַעֲמֹד בְּתוֹכָהּ וְיִדְלֶה וְיִשְׁתֶּה. וְאִם הָיָה הַבְּאֵר רָחָב הַרְבֵּה, שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לְיַרֵד בּוֹ - חֲרֵי זֶה יִדְלֶה וְיִשְׁתֶּה בֵּין הַפַּסִּין.

לא. וְכֵן בּוֹר הַרְבֵּה וּבְאֵר הַיָּחִיד, אֲפִלּוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵין מְמַלְּאִין מֵהֶן אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהֶן מְחִצָּה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים.

לב. הַמְמַלֵּא לִבְהֶמְתּוֹ בֵּין הַפַּסִּים, מְמַלֵּא וְנוֹתֵן בִּכְלִי לְפָנֶיהָ. וְאִם הָיָה אֵבוּס רֹאשׁוֹ נִכְנָס לְבֵין הַפַּסִּים, וְהָיָה גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה - לֹא יְמַלֵּא וְיִתֵּן לְפָנֶיהָ, שֶׁמָּא יִתְקַלְקֵל הָאֵבוּס, וְיוֹצִיא הַדְּלִי לָאֵבוּס וּמִן הָאֵבוּס לְקַרְקַע רְשׁוּת הָרַבִּים; אֶלָּא מְמַלֵּא וְשׁוֹפֵךְ, וְהִיא שׁוֹתָה מֵאֵלֶיהָ.

לג. הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְבֵין הַפַּסִּין - חַיָּב; הוֹאִיל וְיֵשׁ בְּכָל זָוִית וְזָוִית מְחִצָּה גְּמוּרָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גֹּבַהּ עֲשָׂרָה וְיוֹתֵר מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, וַהֲרֵי הִרְבּוּעַ נָכָר וְנִרְאֶה, וְנַעֲשָׂה כֹּל שֶׁבֵּינֵיהֶם רְשׁוּת הַיָּחִיד. וַאֲפִלּוּ הָיָה בְּבִקְעָה, וְאֵין שָׁם בֵּינֵיהֶם בְּאֵר; שֶׁהֲרֵי בְּכָל רוּחַ וָרוּחַ פַּס מִכָּאן וּפַס מִכָּאן. וַאֲפִלּוּ הָיוּ רַבִּים בּוֹקְעִין וְעוֹבְרִין בֵּין הַפַּסִּין, לֹא בָּטְלוּ הַמְּחִצּוֹת, וַהֲרֵי הֵן כַּחֲצֵרוֹת שֶׁהָרַבִּים בּוֹקְעִין בָּהֶן, וְהַזּוֹרֵק לְתוֹכָן חַיָּב. וּמֵתֶר לְהַשְׁקוֹת הַבְּהֵמָה בֵּינֵיהֶן אִם הָיָה בֵּינֵיהֶן בְּאֵר.

לד. חָצֵר שֶׁרֹּאשָׁהּ אֶחָד נִכְנָס לְבֵין הַפַּסִּין - מֵתֶר לְטַלְטֵל מִתּוֹכָהּ לְבֵין הַפַּסִּין, וּמִבֵּין הַפַּסִּין לְתוֹכָהּ. הָיוּ שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת - אֲסוּרִין עַד שֶׁיִּעָרְבוּ. יָבְשׁוּ הַמַּיִם בְּשַׁבָּת - אָסוּר לְטַלְטֵל בֵּין הַפַּסִּין; שֶׁלֹּא נֶחְשְׁבוּ מְחִצָּה לְטַלְטֵל בְּתוֹכָן אֶלָּא מִשּׁוּם

הַמַּיִם. בָּאוּ לוֹ מַיִם בְּשַׁבָּת - מֻתָּר לְטַלְטֵל בֵּינֵיהֶן; שֶׁכָּל מְחִצָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת - שְׁמָהּ מְחִצָּה. מָבוֹי שֶׁנִּטְּלָה קוֹרָתוֹ אוֹ לֶחְיוֹ בְּשַׁבָּת - אָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּפְרַץ לְכַרְמְלִית.

לה. אַכְסַדְרָה בְּבִקְעָה - מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא בַּת שָׁלֹשׁ מְחִצּוֹת וְתִקְרָה; שֶׁאָנוּ רוֹאִין כְּאִלּוּ פִּי תִּקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם רוּחַ רְבִיעִית. וְהַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכָהּ - פָּטוּר, כְּזוֹרֵק לְמָבוֹי סָתוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ קוֹרָה. בַּיִת אוֹ חָצֵר שֶׁנִּפְרַץ קֶרֶן זָוִית שֶׁלָּהּ בְּעֶשֶׂר אַמּוֹת - הֲרֵי זֶה אָסוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; אַף־עַל־פִּי שֶׁכָּל פִּרְצָה שֶׁהִיא עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת - כְּפֶתַח, אֵין עוֹשִׂין פֶּתַח בְּקֶרֶן זָוִית. וְאִם הָיְתָה שָׁם קוֹרָה מִלְּמַעְלָה עַל אֹרֶךְ הַפִּרְצָה - רוֹאִין אוֹתָהּ שֶׁיָּרְדָה וְסָתְמָה, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; וְהוּא, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בַּאֲלַכְסוֹן.

לו. הָאֶצְבַּע, שֶׁמְּשַׁעֲרִין בָּהּ בְּכָל מָקוֹם, הִיא רֹחַב הַגּוּדָל שֶׁל יָד. וְהַטֶּפַח - אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת. וְכָל אַמָּה הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם - בֵּין בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּסֻכָּה וְכִלְאַיִם - הִיא אַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים. וּפְעָמִים מְשַׁעֲרִין בְּאַמָּה בַּת שִׁשָּׁה טְפָחִים דְּחוּקוֹת זוֹ לְזוֹ, וּפְעָמִים מְשַׁעֲרִין בְּאַמָּה בַּת שִׁשָּׁה שׁוֹחֲקוֹת וּרְווּחוֹת. וְזֶה וָזֶה לְהַחְמִיר. כֵּיצַד? מֶשֶׁךְ מָבוֹי - בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שׁוֹחֲקוֹת, וְגָבְהוֹ - עֶשְׂרִים אַמָּה עֲצֻבּוֹת. רֹחַב הַפִּרְצָה - עֶשֶׂר אַמּוֹת עֲצֻבּוֹת. וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן לְעִנְיָן סֵכָּה וְכִלְאַיִם.

יום רביעי ז' אייר ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר[1]

א. הַמּוֹצִיא[2] דָּבָר מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיּוֹצִיא מִמְּנוּ שִׁעוּר שֶׁמּוֹעִיל כְּלוּם[3]. וְאֵלּוּ הֵן שִׁעוּרֵי הַהוֹצָאָה: הַמּוֹצִיא אָכְלֵי אָדָם - כִּגְרוֹגֶרֶת[4]; וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה[5]. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה כִּגְרוֹגֶרֶת מִן הָאֹכֶל עַצְמוֹ, חוּץ מִן הַקְּלִפִּים[6] וְהַגַּרְעִינִין[7] וְהָעֲקָצִין[8] וְהַסִּבִּין[9] וְהַמֻּרְסָן[10].

ב. יַיִן[11] - כְּדֵי רֻבַּע[12] רְבִיעִית[13]. וְאִם הָיָה קָרוּשׁ[14] - בִּכְזַיִת[15]. חֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה - כְּדֵי גְּמִיעָה[16], וַחֲלֵב טְמֵאָה[17] - כְּדֵי לִכְחֹל[18] עַיִן אַחַת. חֵלֶב[19] אִשָּׁה וְלֹבֶן בֵּיצָה - כְּדֵי לִתֵּן בִּמְשִׁיפָה[20]. שֶׁמֶן - כְּדֵי לָסוּךְ[21] אֶצְבַּע[22] קְטַנָּה שֶׁל רֶגֶל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ. טַל[23] - כְּדֵי לָשׁוּף[24] אֶת הַקִּילוֹרִין. וְקִילוֹר - כְּדֵי לָשׁוּף בְּמַיִם. וּמַיִם - כְּדֵי לִרְחֹץ פְּנֵי מְדוֹכָה[25]. דְּבַשׁ[26] - כְּדֵי לִתֵּן [27] עַל רֹאשׁ הַכָּתִית[28]. דָּם וּשְׂאָר כָּל הַמַּשְׁקִין וְכָל הַשּׁוֹפְכִין[29] - כְּדֵי רְבִיעִית[30].

ג. תֶּבֶן[31] תְּבוּאָה - כִּמְלֹא פִּי פָּרָה. תֶּבֶן קִטְנִיּוֹת - כִּמְלֹא פִּי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מה שנזכר באלו הם מדבריהם. 1) נתבארו בו שיעורי הדברים המוצאים, כמות כל אחד בפרט, וכל השיעורין הן דבר תורה, וכל מה שנזכר שם הוא בחיוב גמור דבר תורה. 2) (מסכת שבת דף עו עמוד ב). 3) אבל אסור מן התורה להוציא אפילו פחות משיעור, כי "חצי שיעור אסור מן התורה" (מסכת יומא דף עד עמוד א) גם באיסורי שבת (רש"י מסכת שבת דף עד עמוד א). 4) תאנה יבשה, "לא גדולה ולא קטנה, אלא בינונית" (מסכת כלים פרק י"ז משנה ז), והיא פחותה מביצת תרנגולת (מסכת שבת דף פ עמוד ב) וגדולה מזית (מסכת שבת דף צא עמוד א), ודעת רבינו (בפרק ח הלכה ה) "הגרוגרת הוא אחד משליש בביצה". 5) שני מיני מאכל אדם מצטרפים לשיעור גרוגרת לחייב. 6) הקליפה העליונה אינה אוכל ואינה משלימה את השיעור. 7) "הקשים שהם בתוך הפרי" (רבינו בפירוש המשניות). 8) "שהפרי תלוי בהם באילן, כגון עוקצי התאנים והענבים והאפרסקים והאתרוגים וזולתם" (פירוש המשניות) שהן כעץ ולא כפרי (רש"י). 9) פסולת הקמח הנופלת ממנו כשמנפים אותו. 10) "הקליפה העליונה העבה היוצאה בנפה תחילה" (פירוש המשניות). 11) (משנה במסכת שבת דף עו עמוד ב) "המוציא יין כדי מזיגת הכוס" (כשיעור שהיו נוהגים לתת יין חי לתוך הכוס ולהוסיף עליו מים, כדי למזוג אותו בהם. רש"י). 12) רבע. 13) רביעית הלוג - (פסחים דף קט עמוד א) כשיעור ביצה ומחצה, והוא שיעור כוס של ברכה לעניין ברכת המזון, קידוש והבדלה, וכאן השיעור רובע של רביעית, שהן שלוש שמיניות ביצה, ואפשר להוסיף ולמזוג ברובע עוד שלוש רביעיות מים כדי שיהיה יין מזוג. 14) (מסכת שבת דף עז עמוד א): "יין יבש בכזית". 15) רוב שיעורי תורה הם כזית (מסכת עירובין דף ד עמוד ב) שנאמר (דברים פרק ח פסוק ח): "ארץ זית שמן". ואכילת חלב ודם ונותר וכדומה כולם כזית (רש"י); ושיעור זית "לא גדול ולא קטן אלא בינוני זה אגורי (ששמנו אגור בתוכו וגדל כל צורכו" - מסכת כלים פרק י"ז משנה ח); לדעת רבינו (הלכות עירובין פרק א הלכה ט) כזית הוא קרוב לשליש ביצה, ולדעת התוספות (מסכת עירובין דף פ עמוד ב) חצי ביצה בקליפתה. 16) (מסכת שבת דף עז עמוד א) "כדי בליעת אדם בבת אחת" (רבינו בפירוש המשניות) ובתוספות כתבו שהוא יותר מכגרוגרת. 17) שאינו ראוי לשתייה. 18) לשים על העין לרפואה או ליופי (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח הלכה א): "הדא דאת אמר בחלב בהמה טהורה, אבל בחלב בהמה טמאה כדי לכחול עין אחת". 19) (מסכת שבת דף עז עמוד ב). 20) "של קילור (משחה לכאב עיניים) שרגילים לשופו בחלב אשה" (רש"י). 21) בנוסחה אחרת: "כדי לסוך אבר קטן שהוא אצבע קטנה" (כתב יד התימנים) וכן בגמרא. 22) (מסכת שבת דף עח עמוד א). רש"י פירש: "אחד מפרקי אצבע קטנה" (מסכת שבת דף עז עמוד ב).

23) (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח). 24) לשפשף. 25) כלי שדכים בו דברים יבשים לעשותם דקים. 26) (משנה במסכת שבת דף עו עמוד ב). 27) בנוסחה אחרת: "ליתן על פי ראש הכתית" (מער"ק) וכן בגמרא, ופירש רבי עובדיה מברטנורא, ששחין היוצא בעור הבשר כשמגיע להתבשל עושה ראש למעלה הנקרא פי כתית. 28) מכה שבגב הבהמה, בתלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק ח) "הדא דאת אמר בעתיקא (דבש ישן שאינו ראוי לאכילה), אבל בהן דידן (דבש חדש הראוי לאכילת אדם), שיעורו כדי ליתן בתוך הביצה". אבל בתלמוד בבלי לא נזכר חילוק זה ולכן השמיטו רבינו (ועיין רע"ב פרק ח דשבת משנה א). 29) מים שאינם ראויים לשתייה ולבישול. 30) הראויים לגבל בהם טיט (גמרא). 31) (משנה במסכת שבת דף עו עמוד א).

גָּמָל[32]. וְאִם הוֹצִיא תֶּבֶן קִטְנִיּוֹת לְהַאֲכִילוֹ לְפָרָה - כִּמְלֹא פִּי פָּרָה; שֶׁהַאֲכִילָה עַל יְדֵי הַדְּחָק - שְׁמָהּ אֲכִילָה. עָמִיר[33] - כִּמְלֹא פִּי טָלֶה. עֲשָׂבִים - כִּמְלֹא פִּי גְדִי. עֲלֵי שׁוּם וַעֲלֵי בְּצָלִים: אִם הָיוּ לַחִים[34] - כִּגְרוֹגֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אָכְלֵי אָדָם; וְיֵבְשִׁים[35] - כִּמְלֹא פִּי גְדִי. וְאֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לֶחָמוּר שֶׁבָּהֶן, אֲבָל מִצְטָרְפִין לַקַּל שֶׁבָּהֶן[36]. כֵּיצַד? הוֹצִיא תֶּבֶן תְּבוּאָה וְקִטְנִית: אִם יֵשׁ בִּשְׁנֵיהֶם כִּמְלֹא פִּי פָּרָה - פָּטוּר[37], כִּמְלֹא פִּי גָמָל - חַיָּב. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה לְעִנְיַן הַשַּׁבָּת.

ד. הַמּוֹצִיא[38] עֵצִים - כְּדֵי[39] לְבַשֵּׁל[40] כִּגְרוֹגֶרֶת מִבֵּיצַת הַתַּרְנְגוֹלִים, טְרוּפָה[41] בְּשֶׁמֶן וּנְתוּנָה בְּאִלְפָּס[42]. הַמּוֹצִיא[43] קָנֶה - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קֶלְמוֹס[44] הַמַּגִּיעַ לְרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו[45]. וְאִם הָיָה עָבֶה[46] אוֹ מְרֻצָּץ[47] - שִׁעוּרוֹ כְּעֵצִים.

ה. הַמּוֹצִיא[48] תְּבָלִין[49] - כְּדֵי לְתַבֵּל בֵּיצָה[50]; וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. פִּלְפֵּל[51] - כָּל שֶׁהוּא. עִטְרָן[52] - כָּל שֶׁהוּא. רֵיחַ טוֹב[53] - כָּל שֶׁהוּא. רֵיחַ רַע[54] - כָּל שֶׁהוּא. מִינֵי בְּשָׂמִים - כָּל שֶׁהֵן. אַרְגָּמָן[55] טוֹב[56] - כָּל שֶׁהוּא. בְּתוּלַת הַוֶּרֶד[57] - אַחַת. מִינֵי מַתָּכוֹת הַקָּשִׁים, כְּגוֹן נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל[58] - כָּל שֶׁהֵן. מֵעַפַּר הַמִּזְבֵּחַ וּמֵאַבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ[59] וּמִמֶּקֶק[60] סְפָרִים וּמִמֶּקֶק מִטְפָּחוֹת שֶׁלָּהֶן - כָּל שֶׁהֵן; מִפְּנֵי שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָם לִגְנִיזָה[61]. גַּחֶלֶת[62] - כָּל שֶׁהוּא. וְהַמּוֹצִיא שַׁלְהֶבֶת - פָּטוּר[63].

ו. הַמּוֹצִיא זֶרְעוֹנֵי[64] גִּנָּה שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין לְאָדָם - שִׁעוּרָן פָּחוֹת[65] מִכִּגְרוֹגֶרֶת[66]. מִזֶּרַע קִשּׁוּאִין - שְׁנַיִם[67]. וּמִזֶּרַע הַדְּלוּעִין[68] - שְׁנַיִם. מִזֶּרַע פּוֹל הַמִּצְרִי[69] - שְׁנַיִם. הַמּוֹצִיא סֵבִין - כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב[70]. הַמּוֹצִיא מֶרְסָן[71]: אִם לַאֲכִילָה - שִׁעוּרוֹ כִּגְרוֹגֶרֶת, לְבְהֵמָה - שִׁעוּרוֹ כִּמְלֹא פִּי גְדִי, לִצְבִיעָה - כְּדֵי לִצְבֹּעַ בֶּגֶד קָטָן[72]. לוּלְבֵי[73] זְרָדִין[74] וְהֶחָרוּבִין: עַד שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ - כִּגְרוֹגֶרֶת[75], וּמִשֶּׁיַּמְתִּיקוּ[76] - כִּמְלֹא פִּי גְדִי. אֲבָל הַלּוּף וְהַחַרְדָּל וְהַתַּרְמוֹסִין וּשְׁאָר כָּל הַנִּכְבָּשִׁין - בֵּין שֶׁיַּמְתִּיקוּ, בֵּין עַד שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ - כִּגְרוֹגֶרֶת.

ז. הַמּוֹצִיא[77] גַּרְעִינִין: אִם לַאֲכִילָה - חָמֵשׁ[78], וְאִם לְהַסָּקָה - הֲרֵי הֵן כְּעֵצִים, וְאִם לְחֶשְׁבּוֹן[79] - שְׁתַּיִם, וְאִם לִזְרִיעָה - שְׁתַּיִם. הַמּוֹצִיא אֲזוֹב[80]: לָאֲכָלִים - כִּגְרוֹגֶרֶת, לִבְהֵמָה - כִּמְלֹא פִּי גְדִי, לְעֵצִים - כְּשִׁעוּר הָעֵצִים[81], לְהַדָּזָיָה[82] - כְּשִׁעוּר הַדָּזָיָה.

ח. הַמּוֹצִיא[83] קְלִפֵּי אֱגוֹזִין[84] וּקְלִפֵּי רִמּוֹנִים, אִסְטִיס[85] וּפוּאָה[86] וּשְׁאָר הַצְּבָעִין - כְּדֵי לִצְבֹּעַ בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן כִּסְבָכָה[87] שֶׁמַּנִּיחִין הַבָּנוֹת עַל רָאשֵׁיהֶן. וְכֵן הַמּוֹצִיא מֵי רַגְלַיִם בֶּן אַרְבָּעִים יוֹם, אוֹ נֶתֶר אֲלֶכְסַנְדְּרִיָּא[88], אוֹ בּוֹרִית, קַמּוֹנְיָא[89] וְאַשְׁלָג[90] וּשְׁאָר כָּל הַמְנַקִּין - כְּדֵי לְכַבֵּס בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן כִּסְבָכָה. הוֹצִיא סַמָּנִין שְׁרוּיִין - כְּדֵי לִצְבֹּעַ בָּהֶן דֵּגְמָא[91] לְאִירָא[92].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

32) שתבן קטניות אינו ראוי לפרה, ושיעור זה גדול משיעור "מלוא פי פרה". 33) קש שיבולים. 34) ראויים למאכל אדם. 35) שאינם ראויים למאכל אדם. 36) שלא לחייב כי אם על השיעור הגדול שבשניהם. "מי ששעורו גדול הוא קל ואינו מצטרף להשלים חמור, שהרי אינו חשוב, אבל החשוב משלים את הקל לשעורו" (רש"י). 37) שהרי תבן קטניות שיעורו גדול מתבן תבואה וחיובו כמלוא פי גמל. 38) (משנה במסכת שבת דף פט עמוד ב). 39) "המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה" והיא ביצת תרנגולת, ש"אין לך ביצה קלה להתבשל יותר מביצת תרנגולת" (מסכת שבת דף פ עמוד ב). 40) ויהיה האלפס חם כבר חימום בינוני (רבינו בפירוש המשניות). 41) מעורבת. 42) מחבת. 43) (מסכת שבת דף פ עמוד ב) 44) עט עשוי מקנה. 45) בגמרא שם: "לקשרי אצבעותיו" ובעי רב אשי אם הכוונה לקשר העליון דהיינו ראשי האצבעות או לקשר האמצעי, ופסק רבינו לקולא (מעשה רוקח). 46) שאינו ראוי לכתיבה. 47) שבור ורצוץ. 48) (מסכת שבף דף פ"ט עמוד ב'). 49) "והזהר שלא יעלה על דעתך, שאין נקראים תבלין אלא המרקחת והדברים שריחם טוב, כמו הזנגביל והפלפל ודומיהם, אינו כן, אלא כל דבר שמתבלין בו את התבשיל, כגון השומים והבצלים ושומן והחומץ והיין כולם נקראים תבלין, כשאדם מתכוון לתבל בהם קדרתו ותבשילו (בפירוש המשניות מסכת ערלה פרק ב' משנה י'). 50) הכוונה לגרוגרת מביצה ("צפנת פענח"). 51) (מסכת שבת דף צ' עמוד א') ראוי לריח הפה; בנ"א: "פלפלת" (כת"י התימנים) וכן במשנה. 52) שרף עץ שריחו רע ומשמש למאור. 53) עלה ורד וארגמן שיש להם ריח טוב ונזכרים בהלכה כאן. 54) לעשן בשביל חולים ותינוקות לרפואה (רש"י). 55) חומר, מצבע אדום לריח (רש"י). 56) בנ"א חסר "טוב" (מער"ק). 57) עלה שושנה אדומה וסתומה. 58) שראוי לעשות מהן כלי קטן. 59) שמחמת קדושתם גונזים אותם כל שהם, משום זה גם שעור חיובם בכל שהוא. 60) "רקב הנופל מספרים או ממטפחות שבלו" (רע"ב); "הדבר הכלה ונתעפש ולא נשאר בו אלא רושם" (פירוש המשניות). 61) שכל תשמישי קדושה טעונים גניזה. 62) (מסכת ביצה דף ל"ט עמוד א'). 63) שאין בה שמשות. 64) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד א'). 65) "אף שכל האכלים שיעורם 66) "כל אחד כפי מה שראוי לזרוע ממנו" (המאירי). 67) שני גרגרים. 68) דלעת, פרי אדמה מצבע החלמון. 69) מין קטנית. 70) "מדרך הצורפים להשליך הסובין על פני הכור בעת ההתכה" (רבנו בפירוש המשניות), ורש"י פירש כי במקום שאין פחמים צורפים זהב באש של סובין; פי־כור – שפת הכור. 71) (תוספתא מסכת שבת פרק י"ט). 72) בגודל שלש אצבעות, פחות מזה לא נקרא בגד (מעשה רוקח). 73) ענפים רכים. 74) עצים קטנים הצומחים בערבת הירדן בעלי גרגרים אדומים. 75) "החרובים בתחלתם עד שלא ימתיקו, אינם ראויים למאכל אדם ולא למאכל בהמה, אלא לרפואה ולפיכך שעורם כגרוגרת" (מער"ק). 76) רוב פרי החרובים למאכל בהמה (שם). 77) (תוספתא מסכת שבת פרק ט' וירושלמי פרק ח' הלכה ב'). 78) בנ"א: "אם לאכילה כגרוגרת" (ויניציאה). 79) המנין. 80) צמח טוב הריח ממיניו המרובים ישתמשו לרפואה, ולאכילה. 81) כמבואר למעלה הלכה ד'. 82) להזות על המטהר מצרעתו (ויקרא פרק י"ד פסוק ד'). 83) (משנה מסכת שבת דף פ"ט עמוד א'). 84) הקליפה הירוקה שעל האגוז בעודה לחה ראויה לצבע. 85) צמח שממנו עשים צבע כחול לצביעת בגדים. 86) צמח שמשרשיו עושים צבע אדום. 87) כסוי הראש. 88) מין עפר כעין מלח חריף לכבוס וטיהור מלכלוך, שהיו מביאים מאלכסנדריה של מצרים. 89) מין עשב מיובש לכביסה. 90) חומר המוצא מעפר צמחים, וכל אלה "מינים הרוחצים בחוזק ומלבנים" (פירוש המשניות). 91) "מעט, כדרך שמראים לדוגמא לומר כזה אתה רוצה" (רש"י). 92) חתיכה קטנה של

ט. הַמּוֹצִיא[93] דְּיוֹ עַל הַקַּלְמוֹס - שִׁעוּרוֹ כְּדֵי לִכְתֹּב מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת; אֲבָל אִם הוֹצִיא הַדְּיוֹ בִּכְפָנֵי עַצְמוֹ[94] אוֹ בְּקֶסֶת,[95] צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ יָתֵר עַל זֶה - כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה מִמֶּנּוּ עַל הַקַּלְמוֹס כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. הָיָה בַּקֶּסֶת כְּדֵי אוֹת אַחַת וּבַקַּלְמוֹס כְּדֵי אוֹת אַחַת, אוֹ בַּדְּיוֹ לְבַדּוֹ כְּדֵי אוֹת אַחַת וּבַקַּלְמוֹס כְּדֵי אוֹת אַחַת - הֲרֵי זֶה סָפֵק[96]. הוֹצִיא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וּכְתָבָן כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ - חַיָּב[97]; כְּתִיבָתָן זוֹ הִיא הַנִּחָתָן. הוֹצִיא אוֹת אַחַת וּכְתָבָהּ, וְחָזַר וְהוֹצִיא אוֹת שְׁנִיָּה וּכְתָבָהּ - פָּטוּר; שֶׁכְּבָר חֲסֵרָה[98] הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה.

י. הַמּוֹצִיא[99] כְּחוֹל[100] - בֵּין לִרְפוּאָה, בֵּין לְתַכְשִׁיט - כְּדֵי לִכְחֹל עַיִן אַחַת. וּבִמָּקוֹם שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהִתְקַשֵּׁט אֶלָּא בִּכְחִילַת שְׁתֵּי עֵינַיִם, וְהוֹצִיאוֹ לְהִתְקַשֵּׁט - עַד שֶׁיּוֹצִיא כְּדֵי לִכְחֹל שְׁתֵּי עֵינַיִם[101]. זֶפֶת וְגָפְרִית[102] - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נֶקֶב[103]. שַׁעֲוָה - כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי נֶקֶב קָטָן. דֶּבֶק - כְּדֵי לִתֵּן בְּרֹאשׁ הַשַּׁפְשֶׁף[104]. רְבָב[105] - כְּדֵי לִמְשֹׁחַ תַּחַת רָקִיק[106] כְּסֶלַע[107].

יא. הַמּוֹצִיא[108] אֲדָמָה[109] - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת חוֹתָם הָאֶגֶרֶת. טִיט - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר[110]. זֶבֶל אוֹ חוֹל דַּק - כְּדֵי לְזַבֵּל כְּרֵשָׁה[111]. חוֹל גַּס - כְּדֵי לְעָרֵב עִם מְלֹא כַּף שֶׁל סַיָּדִין[112]. חַרְסִית[113] - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. שֵׂעָר - כְּדֵי לְגַבֵּל טִיט לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב[114]. סִיד - כְּדֵי לָסוּד אֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁבַּבָּנוֹת[115]. עָפָר[116] וָאֵפֶר - כְּדֵי לְכַסּוֹת דַּם צִפּוֹר קְטַנָּה[117]. צְרוֹר אֶבֶן - כְּדֵי לִזְרֹק בִּבְהֵמָה וְתַרְגִּישׁ, וְהוּא מִשְׁקַל עֲשָׂרָה זוּזִים[118]. חֶרֶס - כְּדֵי לְקַבֵּל בּוֹ רְבִיעִית[119].

יב. הַמּוֹצִיא[120] חֶבֶל - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֹזֶן[121] לְקֻפָּה[122]. גֶּמִי[123] - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת תְּלַאי[124] לְנָפָה וְלִכְבָרָה. הוּצִין[125] - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֹזֶן לִכְפִיפָה[126] מִצְרִית. סִיב[127] - כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי מַשְׁפֵּךְ קָטָן שֶׁל יַיִן[128]. מוּכִין[129] - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בּוֹ כַּדּוּר כֶּאֱגוֹז. עֶצֶם - כְּדֵי לַעֲשׂוֹת תַּרְוָד[130]. זְכוּכִית - כְּדֵי לִגְרֹד בָּהּ רֹאשׁ הַכִּרְכָּר[131], אוֹ[132] עַד שֶׁיִּפְצַע[133] שְׁתֵּי נִימִין[134] כְּאַחַת.

יג. הַמּוֹצִיא[135] שְׁתֵּי נִימִין מִזְּנַב הַסּוּס וּמִזְּנַב הַפָּרָה - חַיָּב[136]. הוֹצִיא אַחַת מִן הַקֶּשֶׁה[137] שֶׁבַּחֲזִיר - חַיָּב. נִצְרֵי דֶקֶל, וְהֵן חוּטֵי הָעֵץ - שְׁתַּיִם. חוֹרֵי דֶקֶל, וְהֵן קְלִפֵּי הַחֲרִיּוֹת[138] - אַחַת. מִצֶּמֶר גֶּפֶן[139] וּמִצֶּמֶר כָּלָךְ[140], וְצֶמֶר גְּמַלִּים וְאַרְנָבִים וְחַיָּה שֶׁבַּיָּם, וּשְׁאָר כָּל הַנִּטְוִין - כְּדֵי לִטְוּוֹת חוּט אֹרֶךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים. הַמּוֹצִיא מִן הַבֶּגֶד אוֹ מִן הַשַּׂק אוֹ מִן הָעוֹר - כְּשֶׁעוּרָן לְטֻמְאָה כָּךְ שִׁעוּרָן לְהוֹצָאָה: הַבֶּגֶד - שְׁלִשָּׁה[141] עַל שְׁלִשָּׁה, הַשַּׂק - אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, הָעוֹר - חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה.

יד. הַמּוֹצִיא[142] עוֹר שֶׁלֹּא נִתְעַבֵּד כְּלָל, אֶלָּא עֲדַיִן הוּא רַךְ - שִׁעוּרוֹ כְּדֵי לָצוֹר[143] מִשְׁקֹלֶת קְטַנָּה שֶׁמִּשְׁקָלָהּ שֶׁקֶל. הָיָה[144]

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

צמר או צמר גפן לשם אריגה במטפחת (ר"ח). בנ"א: לאורג (מער"ק). **93)** (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). **94)** (ירושלמי מסכת שבת פרק ח' הלכה ג'): "הוציא דיו, אם בקולמוס בכדי לכתוב שתי אותיות, אם בכלי צריך יותר (שאי אפשר שלא ידבק מן הדיו בצדדים, ונמצא שנתמעט מלכתוב בה שתי אותיות)". **95)** כלי שנותנים בו דיו. **96)** בגמרא מסופקים אם מצטרפים לשיעור או לא. **97)** אף שלא עמד לפוש וגופו לא נח חייב, שעיקר הנחת הדיו על הכתב הוא (רש"י). **98)** יבשה טרם שנכתבה האות השניה. **99)** (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). **100)** מבואר בהלכה ב'; בנ"א כוחל (שונצינו). **101)** (מסכת שבת דף פ' עמוד א') "צנועות כוחלות עין אחת" – שהולכות מעוטפות ואין מגלות אלא עין אחת לראות וכוחלות רק עין אחת, אבל בנות כפרים – אינן צריכות צניעות כל כך, שאין שחוק וקלות ראש מצוים שם, אינן מכסות פניהן וכוחלות שתי עיניהן" (רש"י). **102)** "כלי שנותנים בו כסף חי, סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק, כדי להוציא ממנו הכסף חי" (רש"י). **103)** נקב שבמגופת חבית של יין שהוא דק משל שמן. **104)** בנ"א: "השבשבת" (שונצינו) "שמים נסר קטן בראש קנה ונותנים עליו דבק, והעוף יושב עליו ונדבק בו" (רש"י); ורבנו פירשו: "דבק הוא דבר עשוי בידי כל אדם הנוגע בו ידבק בו, ושבשבת הוא הגמא שבראשיה נותנים הדבק קושרים אותה בקנה, ומכניסים אותה בקיני העופות ומוציאים האפרוחים" (פירוש המשניות). **105)** (מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב') שומן או שמן (רש"י). **106)** עוגה נתונה בתנור ומטוגנת בשומן (רש"י). **107)** בגודל של סלע. **108)** (משנה מסכת שבת דף פ' עמוד ב'). **109)** "טיט אדום, עושים ממנו חותמות על השקים ששמים בהם הסוחרים ממונם, הנקראים מרצופים, וכמו כן יעשו ממנו חותמות על המכתבים" (פירוש המשניות). **110)** שפת הכור של הצורפים. **111)** ירק נאכל, דומה לבצל, "בעברית נקרא חציר" (במדבר פרק י"א פסוק ה' – פירוש המשניות). **112)** שאסור "לסוד את הבית אלא אם כן עירב בו חול" (שלא יהיה לבן כל צרכו, כדי להזכיר אבלות על חורבן ירושלים – מסכת שבת דף פ' עמוד ב' וברש"י). **113)** לבנה כתושה. **114)** כמבואר בהלכה ו'. **115)** "נעשה מאבנים שרופות, והיה מנהגם למשוח בו הנערות על כל בשרם כמו מלבוש, וכוונתם להביא להן הנדות ולמהר הבגרות ולהנעים הבשר" (רבנו בפירוש המשניות). **116)** ירושלמי (מסכת שבת פרק ח' הלכה ד'). **117)** אחר השחיטה. בתוספתא (שבת פ"ט): "איזהו דם צפור קטנה? – זה (צפור) דרור". **118)** זוז הוא דינר של כסף כמבואר בדברי רבנו עירובין (פרק א' הלכה י"ב). **119)** מבואר בהלכה ב'. **120)** (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד א'). **121)** לאחוז בה. **122)** תבה או קופסא. **123)** צמח הגדל במים עושים ממנו חבלים. **124)** בית יד. **125)** עלי התמר. **126)** סל. **127)** החוטים שמתחת לקליפת עץ התמר. **128)** לסננו מהפסולת. **129)** כל דבר רך כצמר, צמר גפן וכדומה. **130)** (מסכת שבת דף פ"א עמוד א') כף רופאים קטנה (פירוש המשניות). **131)** כעין מחט שהאורג שובט בו חוטי השתי המתוחים שלא יסתבך חוט בחברו, וכשנשבר ראשו מחדדו בזכוכית. **132)** כן הוא בברייתא בשבת שם. **133)** מסיר חטי השתי מהערב. **134)** חוטים. **135)** (מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). **136)** שמצניעים אותן לצוד בהן עופות (גמרא). **137)** מהחוטים הקשים שבשדרתו. **138)** ענפי דקל שעליהם נפרדים. **139)** בהלכה הקודמת על מוכין, הכוונה לפסולת (מעשה רוקח). **140)** משי גס. **141)** טפחים וכן שאר השעורים בטפחים (מסכת שבת דף ע"ט עמוד א'). **142)** (מסכת שבת דף ע"ט עמוד א'). **143)** "דרך הסוחרים לצור משקלות של עופרת כדי שלא תפחת, לפי שהמתכת נשחקת תמיד ונפחתת" (רש"י). **144)** כיצד מעבדים את העור? – "לוקחין עור בהמה או חיה ומעבירים היער ממנו תחלה, ואחר־כך מולחין אותו במלח

מתוך מהדורת וגשל

מָלוּחַ, וַעֲדַיִן לֹא נַעֲשָׂה בְּקֶמַח וְלֹא[145] בְּעַפְּצָה[146] - שִׁעוּרוֹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמִיעַ. הָיָה עָשׂוּי בְּקֶמַח, וַעֲדַיִן לֹא נִתְעַבֵּד בְּעַפְּצָה - שִׁעוּרוֹ כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו אֶת הַגֵּט. נִגְמַר עִבּוּדוֹ - שִׁעוּרוֹ חֲמִשָּׁה[147] עַל חֲמִשָּׁה.

טו. הַמּוֹצִיא[148] קֶלֶף מְעֻבָּד - כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו פָּרָשַׁת 'שְׁמַע'[149] עַד 'וּבִשְׁעָרֶיךָ'[150]. דּוּכְסוּסְטוֹס[151] - כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו מְזוּזָה[152]. נְיָר - כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין[153], שֶׁהֵן גְּדוֹלוֹת מֵאוֹתִיּוֹת שֶׁלָּנוּ. הַמּוֹצִיא קֶשֶׁר מוֹכְסִין - חַיָּב, אַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר הֶרְאָהוּ לַמּוֹכֵס וְנִפְטַר בּוֹ; שֶׁהֲרֵי רְאָיָה הִיא[154] לְעוֹלָם. הַמּוֹצִיא שְׁטָר פָּרוּעַ[155] וּנְיָר מָחוּק - כְּדֵי לִכְרֹךְ עַל פִּי צְלוֹחִית קְטַנָּה שֶׁל פַּלְיָטוֹן[156]. וְאִם יֵשׁ בַּלֹּבֶן שֶׁלּוֹ כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין - חַיָּב.

טז. הַמּוֹצִיא[157] בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף, אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן חַיִּים - חַיָּב[158]. אֲבָל אָדָם חַי אֵינוֹ מַשֹּׂאוֹי[159]. וְאִם הָיָה כָּפוּת אוֹ חוֹלֶה - הַמּוֹצִיא אוֹתוֹ חַיָּב. וְהָאִשָּׁה מְדַדָּה[160] אֶת בְּנָהּ בִּזְמַן שֶׁנּוֹטֵל אַחַת[161] וּמַנִּיחַ אַחַת.

יז. הַמּוֹצִיא תִּינוֹק חַי[162] וְכִיס תָּלוּי בְּצַוָּארוֹ - חַיָּב מִשּׁוּם הַכִּיס[163]; שֶׁאֵין הַכִּיס טְפֵלָה לַתִּינוֹק. אֲבָל אִם הוֹצִיא אֶת הַגָּדוֹל, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְלֻבָּשׁ בְּכֵלָיו וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדוֹ - פָּטוּר[164]; שֶׁהַכֹּל טְפֵלָה לוֹ. הָיוּ כֵּלָיו מְקֻפָּלִין עַל כְּתֵפוֹ[165] - הַנּוֹשֵׂא אוֹתוֹ חַיָּב.

יח. הַמּוֹצִיא[166] חָגָב[167]: חַי - כָּל שֶׁהוּא[168], וּמֵת[169] - כִּגְרוֹגֶרֶת. צִפֹּרֶת כְּרָמִים[170] - בֵּין חַיָּה, בֵּין מֵתָה - כָּל שֶׁהוּא; מִפְּנֵי שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָהּ לִרְפוּאָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהּ. הַמֵּת[171] וְהַנְּבֵלָה וְהַשֶּׁרֶץ - כְּשִׁעוּר טֻמְאָתָן כָּךְ שִׁעוּר הוֹצָאָתָן[172]: מֵת וּנְבֵלָה[173] - כְּזַיִת, וְשֶׁרֶץ - כַּעֲדָשָׁה.

יט. הָיָה[174] שָׁם כְּזַיִת מְצֻמְצָם, וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ כַּחֲצִי זַיִת - חַיָּב; שֶׁהֲרֵי הוֹעִיל בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁנִּתְמַעֵט הַשִּׁעוּר מִלְּטַמֵּא. אֲבָל אִם הוֹצִיא כַּחֲצִי זַיִת מִכְּזַיִת וּמֶחֱצָה - פָּטוּר[175]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר הַטֻּמְאוֹת.

כ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[176], שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל הַהוֹצָאָה כַּשִּׁעוּר? כְּשֶׁהוֹצִיא סְתָם; אֲבָל הַמּוֹצִיא לְזָרֵע[177] אוֹ לִרְפוּאָה אוֹ לְהַרְאוֹת מִמֶּנּוּ דֻּגְמָא וּלְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה - חַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא[178].

כא. הַמַּצְנִיעַ[179] דָּבָר לִזְרִיעָה אוֹ לִרְפוּאָה אוֹ לְדֻגְמָא[180], וְשָׁכַח לָמָּה הִצְנִיעוֹ, וְהוֹצִיאוֹ סְתָם - חַיָּב עָלָיו בְּכָל שֶׁהוּא; שֶׁעַל דַּעַת מַחֲשָׁבָה רִאשׁוֹנָה הוֹצִיא. וּשְׁאָר הָאָדָם[181] אֵין חַיָּבִין עָלָיו אֶלָּא כְּשִׁעוּרוֹ[182]. זָרַק זֶה שֶׁהוֹצִיא כְּבָר לְתוֹךְ הָאוֹצָר[183], אַף־עַל־פִּי שֶׁמְּקוֹמוֹ נִכָּר, כְּבָר בָּטְלָה מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה. לְפִיכָךְ, אִם חָזַר וְהִכְנִיסוֹ[184] - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּכְנִיס כַּשִּׁעוּר.

כב. דָּבָר[185] שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַצְנִיעוֹ וְאֵינוֹ רָאוּי לְהַצְנִיעַ, כְּגוֹן דַּם הַנִּדָּה, אִם הִצְנִיעוֹ אֶחָד וְהוֹצִיאוֹ - חַיָּב, וּשְׁאָר הָאָדָם פְּטוּרִין עָלָיו[186]; שֶׁאֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל הוֹצָאַת דָּבָר הַכָּשֵׁר[187] לְהַצְנִיעַ וּמַצְנִיעִין כָּמוֹהוּ[188].

כג. הַמּוֹצִיא[189] חֲצִי שִׁעוּר - פָּטוּר[190]. וְכֵן כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה מִן הַמְּלָאכוֹת חֲצִי שִׁעוּר - פָּטוּר. הוֹצִיא[191] חֲצִי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ואחר־כך מעבדין אותו בקמח, ואחר־כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצין את העור ומחזיקין אותו" (רבנו בפרק א' מהלכות תפילין הלכה ו'). 145) בנ"א: "או בעפצא" (ויניציאה). 146) פרי האלון הניתן בדיו ומעבדים בו את העורות לחזקם. 147) טפחים. 148) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). 149) "שמע ישראל" בדברים פרק ו' פסוקים ד'־ט'. 150) היא פרשה קטנה שבתפילין הכתובה על קלף. 151) "אחר שהעבירו את השער מן העור, מחלקין אותו בעביו לשנים, החלק העבה שממול הבשר, אחר שעבדו במלח, בקמח ובעפצא, נקרא דוכסוסטוס" (הלכות תפילין פרק א' הלכה ז'). 152) "שהלכה למשה מסיני לכתוב מזוזה על הדוכסוסטוס" (שם הלכה ח'). 153) "הוא הסימן שכותבים לוקחי המעשר והמכס, להודיע שזה פרע מה שנתחייב". 154) בנ"א: "ראיה היא לו לעולם" (כת"י הסימנים), ועליו לשמור על הקשר להוכחה ששלם לו את המכס. 155) שאינו צריך לו לגבות חובו; ואם הוא שטר שאינו פרוע, חייב בכל שהוא (גמרא). 156) צלוחית ששמים בה שמן בושם הנעשה מעלי ורדים. 157) (מסכת שבת דף צ"ד עמוד א'). 158) ולא אמרו בזה "החי נושא את עצמו" כמ באדם, לפי שהם נשמטים כלפי מטה ומכבידים על הנושאם. 159) כי "חי נושא את עצמו" ופטור אבל אסור מדרבנן (או"ח שח). 160) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב'). אוחזתו בזרועותיו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך (רש"י). 161) שהתינוק מניע רגליו כשמגביה רגל אחת מניח אחת, אבל לגרור את הילד אסור מפני שנושאת אותו (רש"י). 162) (מסכת שבת דף קמ"א עמוד ב') היכול ללכת בסיוע אמו. 163) אבל על התינוק פטור, משום שחי נושא את עצמו. 164) על האדם, כי חי נושא את עצמו, ועל החפצים משום שהם טפלים לו. 165) שלא כדרך לבישה. 166) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). 167) ממיני הארבה. 168) "הכוונה אף אם הוא קטן ביותר" (פירוש המשניות), מכיון שמצניעו לתינוק לשחק בו. 169) ככל שיעורי אוכלים, כי חגבים אינם טעונים שחיטה ומותרים באכילה. 170) מין ארבה המצוי בכרמים. 171) (משנה מסכת שבת דף צ"ג עמוד ב'). 172) רבנו פסק (פרק א' הלכה ז') כרבי יהודה כי מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, לכן סובר כאן שחייב, אבל לשיטת הראשונים שפסקו כרבי שמעון, גם כאן פטור; ודעת בעל "תוספות יום טוב" שכאן חייב בכל אופן, שנבלה ושרץ ראויים להצניע בשביל כלב או חתול. 173) מטמאים בשיעור כזית. 174) (מסכת שבת דף צ"ד עמוד ב'). 175) שהרי נשאר עוד כזית לטמא. 176) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). 177) שנשמרו במיוחד לשם כך. 178) אפילו גרעין אחד. 179) (מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). 180) אבל דברים שאין בהם שום צורך לזרע, לדוגמא ולרפואה, והצניע מהם פחות משיעורם, בטלה דעתו אצל כל אדם ופטור (משנה למלך). 181) שלא הצניע אותו לזרע ולדוגמא. 182) הבמואר בפרק ו'. 183) והסיח דעתו להצניעם לדוגמא. 184) או הוציאו. 185) (משנה מסכת שבת דף ע"ה עמוד ב'). 186) שהרי אינו ראוי לשום דבר ("מגיד משנה"). 187) הראוי לשמוש מה ואינו נזרק לאבוד. 188) שבכמותו יש שיעור ראוי להצניע. 189) (משנה מסכת שבת דף צ"ג עמוד ב'). 190) "ולא נאמרו שיעורים אלא לחיוב חטאת וכרת, אבל איסור יש בכל שהוא" (טור או"ח סימן ש"א). 191) (מסכת

שִׁעוּר וְהִנִּיחוֹ, וְחָזַר וְהוֹצִיא הַחֲצִי הָאַחֵר - חַיָּב[192]. וְאִם קָדַם וְהִגְבִּיהַּ הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן קֹדֶם הַנָּחַת הַחֲצִי הַשֵּׁנִי - נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁנִּשְׁרַף וּפָטוּר. הוֹצִיא חֲצִי שִׁעוּר וְהִנִּיחוֹ, וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי אַחֵר וְהֶעֱבִירוֹ עַל הָרִאשׁוֹן בְּתוֹךְ שְׁלִשָׁה[193] - חַיָּב; שֶׁהַמַּעֲבִיר - כְּמִי שֶׁהִנִּיחַ עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ. אֲבָל אִם זְרָקוֹ[194], אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיָּנוּחַ שָׁם עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ.

כד. הוֹצִיא[195] חֲצִי שִׁעוּר וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי שִׁעוּר בְּהֶעְלֵם אַחַת[196]: לִרְשׁוּת אַחַת - חַיָּב; לִשְׁתֵּי רְשֻׁיּוֹת: אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶן רְשׁוּת שֶׁחַיָּבִין עָלֶיהָ - פָּטוּר[197]; הָיְתָה בֵּינֵיהֶן כַּרְמְלִית[198] - הֲרֵי הֵן כִּרְשׁוּת אַחַת וְחַיָּב חַטָּאת.

כה. הַמּוֹצִיא[199] פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר[200], וְקֹדֶם שֶׁיַּנִּיחוֹ נִתְפַּח[201] וְחָזַר כַּשִּׁעוּר; וְכֵן הַמּוֹצִיא כַּשִּׁעוּר, וְקֹדֶם שֶׁיַּנִּיחַ צָמַק וְחָזַר פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר - פָּטוּר[202].

כו. הַמּוֹצִיא[203] כִּגְרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה, וְצָמְקָה[204] קֹדֶם הַנָּחָה, וְחִשֵּׁב עָלֶיהָ לִזְרִיעָה אוֹ לִרְפוּאָה, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ שִׁעוּר - הֲרֵי זֶה חַיָּב כְּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל עֵת הַנָּחָה. הוֹצִיא פָּחוֹת מִכִּגְרוֹגֶרֶת לִזְרִיעָה[205], וְקֹדֶם הַנָּחָה חָזַר וְחִשֵּׁב עָלֶיהָ לַאֲכִילָה - פָּטוּר[206]. וְאִם תָּפְחָה קֹדֶם הַנָּחָה[207] וְנַעֲשָׂת כִּגְרוֹגֶרֶת קֹדֶם שֶׁיִּמְלֹךְ עָלֶיהָ לַאֲכִילָה - חַיָּב; שֶׁאֲפִלּוּ לֹא חִשֵּׁב הָיָה מִתְחַיֵּב עַל מַחֲשֶׁבֶת הַהוֹצָאָה[208].

כז. הוֹצִיא[209] כִּגְרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה, וְצָמְקָה[210], וְחָזְרָה וְתָפְחָה[211] קֹדֶם הַנָּחָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק[212] אִם נִדְחָה אוֹ לֹא נִדְחָה. זֶרֶק כְּזַיִת אֲכָלִין לְבַיִת טָמֵא, וְהִשְׁלִים כְּזַיִת זֶה לַאֲכָלִים שֶׁהָיוּ שָׁם[213], וְנַעֲשָׂה הַכֹּל כְּבֵיצָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק[214] אִם נִתְחַיֵּב עַל כְּזַיִת, מִפְּנֵי שֶׁהִשְׁלִים הַשִּׁעוּר לְעִנְיַן טֻמְאָה, אוֹ לֹא נִתְחַיֵּב.

כח. הַמּוֹצִיא[215] פָּחוֹת[216] מִכַּשִּׁעוּר, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוֹצִיאוֹ בִּכְלֵי - פָּטוּר; שֶׁהַכְּלֵי טְפֵלָה לוֹ, וְאֵין כַּוָּנָתוֹ לְהוֹצָאַת הַכְּלִי, אֶלָּא לְהוֹצָאַת מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ, וַהֲרֵי אֵין בּוֹ כַּשִּׁעוּר. לְפִיכָךְ, אִם הוֹצִיא אָדָם חַי שֶׁאֵינוֹ כָּפוּת[217] בְּמִטָּה - פָּטוּר אַף עַל הַמִּטָּה; שֶׁהַמִּטָּה טְפֵלָה לוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הַמּוֹצִיא קֶפֶת הָרוֹכְלִים[218] - אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִינִין הַרְבֵּה, וַאֲפִלּוּ הוֹצִיאָן בְּתוֹךְ כַּפּוֹ - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת; שֵׁם הוֹצָאָה אַחַת הִיא[219].

פֶּרֶק תְּשִׁעָה עָשָׂר[1]

א. כֹּל כְּלֵי הַמִּלְחָמָה אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת. וְאִם יָצָא: אִם הָיוּ כֵּלִים שֶׁהֵן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, כְּגוֹן שִׁרְיוֹן וְכוֹבַע וּמַגָּפַיִם שֶׁעַל הָרַגְלַיִם - הֲרֵי זֶה פָּטוּר; וְאִם יָצָא בְּכֵלִים שֶׁאֵינָן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, כְּגוֹן רֹמַח וְסַיִף וְקֶשֶׁת וְאַלָּה וּתְרִיס - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

ב. אֵין יוֹצְאִין בְּסַנְדָּל מְסֻמָּר שֶׁסִּמְּרוֹ לְחַזְּקוֹ. וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב גָּזְרוּ עָלָיו שֶׁלֹּא יֵצֵא בּוֹ. וּמֵאֵת לָצֵאת בְּאַבְנֵט שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חֲתִיכוֹת קְבוּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, כְּמוֹ שֶׁהַמְּלָכִים עוֹשִׂין; מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט, וְכֹל שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט - מֵתֵר. וָהוּא, שֶׁלֹּא יְהֵא רָפוּי; שֶׁמָּא יִפֹּל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְיָבוֹא לַהֲבִיאוֹ.

ג. טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם - מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִישׁ הִיא, וְאֵינָהּ מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִשָּׁה; וְשֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם - מִתַּכְשִׁיטֵי אִשָּׁה, וְאֵינָהּ מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִישׁ. לְפִיכָךְ: אִשָּׁה שֶׁיָּצְאַת בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, וְאִישׁ שֶׁיָּצָא בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם - חַיָּבִין. וּמִפְּנֵי מָה הֵן חַיָּבִין? וַהֲרֵי הוֹצִיאוּ אוֹתָן שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין - שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאִישׁ לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעוֹ אֶלָּא טַבַּעַת הָרְאוּיָה לוֹ, וְכֵן הָאִשָּׁה אֵין דַּרְכָּהּ לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעָהּ אֶלָּא טַבַּעַת הָרְאוּיָה לָהּ - מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים נוֹתֵן הָאִישׁ טַבַּעְתּוֹ לְאִשְׁתּוֹ לְהַצְנִיעָהּ בַּבַּיִת, וּמַנַּחַת אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעָהּ בְּעֵת הוֹלָכָה; וְכֵן הָאִשָּׁה נוֹתֶנֶת טַבַּעְתָּהּ לְבַעְלָהּ לְתַקְּנָהּ אֵצֶל הָאֻמָּן, וּמַנִּיחַ אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ בְּעֵת הוֹלָכָה עַד חֲנוּת הָאֻמָּן; וְנִמְצְאוּ שֶׁהוֹצִיאוּ אוֹתָן כְּדֶרֶךְ שֶׁדַּרְכָּן לְהוֹצִיאָן, וּלְפִיכָךְ חַיָּבִין.

ד. לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מִתַּכְשִׁיטֵיהָ; גְּזֵרָה שֶׁמָּא תּוֹצִיאָהּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שבת דף פ' עמוד א'). 192) ששני החצאים מצטרפים בהעלם אחד. 193) שהוא כלבוד מחובר לחצי הראשון. 194) ולא העבירו בידו סמוך לחצי הראשון. 195) (מסכת שבת דף פ' עמוד א'). 196) שלא נודע לו בינתיים. 197) כיון שיש ביניהן הפסק רשות היחיד, אינן מצטרפות להחשב רשות אחת. 198) ראה למעלה פרק י"ד הלכה ד' שכרמלית היא תל שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, וגבהו משלשה טפחים עד עשרה, והמוציא מרשות הרבים לכרמלית או מרשות היחיד לכרמלית – פטור. ולפיכך אינה חשובה להפסיק בין הרשויות, ומצטרפים שני חצאי שיעורים לשעור שלם אחד. 199) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). 200) בשעת העקירה היה פחות מכשיעור. 201) התנפח ונתרחב. 202) שאינו חייב עד שיהיה בו כשיעור מתחילת המלאכה ועד סופה, בעקירה ובהנחה כמבואר למעלה (פרק י"ג הלכה ה'). 203) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). 204) לפחות מכשיעור. 205) שאין צריכה שעור. 206) שבשעת הנחה לא היה בו כשעור הדרוש. 207) והיה בו כשעור בין בעקירה ובין בהנחה. 208) בגמרא מסופקם במקרים אלה אם יש בהם חיוב חטאת או לא, ודרכו של רבנו לפסוק כדעת "אם תמצא לומר" שבתלמוד, כי סגנון זה מוכיח שהדבר נפשט בבית מדרשם ("מגיד משנה"). 209) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). 210) לפחות מכשעור. 211) חסרה מהשעור. 212) "יש דחוי לענין שבת, או אין דחוי" ש"אלו הניחה באותה שעה (כשחסרה בינתים), אינו חייב חטאת, גם עכשיו נאמר שנדחה לו מחיוב חטאת, ובטלה לה עקירה, וכאשר תפחה לכשיעור והניחה, עשה הנחה בלא עקירה" (רש"י). 213) אין אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה, והאוכלין שהיו שם לא היה בהם כביצה. 214) "מדחשיב הך דריקה לענין טומאה, חשיב נמי לענין שבת, כאילו היה בזה שיעור כגרוגרת ומחויב או לא" (רש"י). 215) משנה (מסכת שבת דף צ"ג עמוד א'). 216) במשנה כתוב "המוציא אוכלין . . . בכלי", והראב"ד מביא מהירושלמי שאין הכלי טפלה,אלא במיני אוכלים ידועים שצריכים לכלי, ורבינו השמיט תיבת "אוכלין" לשלול דיעה זו, וכמו שכתב הרב המגיד "כי כל דבר שמוטל ליה לגביה, אף שאינו צריך לו, פטור" (מעשה רוקח). 217) שאינו חייב על הוצאתו כי "חי נושא את עצמו" (ראה בהלכה י"ז). 218) "מוכרי בשמים לקשוטי נשים, ויש להם קופות קטנות לצרורות בשמים" (רש"י). 219) ואין המינים מחלקים לחייב חטאת על כל אחד מהם (ירושלמי). 1) לבאר הדברים שמותר לצאת בהן, מפני שהן דרך מלבוש, והדברים שאסרו חכמים מפני חשש ההוצאה ותולדותיה. ונמשך לזה ביאור מקצת דברם, שהיוצא בהם חייב דבר תורה.

מתוך מהדורת וגשל

לְהַרְאוֹת לְחַבְרוֹתֶיהָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַנָּשִׁים עוֹשׂוֹת תָּמִיד. וְאִם יָצְאַת בָּהּ - פְּטוּרָה. אֲבָל הָאִישׁ מֻתָּר לָצֵאת בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט וְאֵין דַּרְכּוֹ לְהַרְאוֹת. וְנָהֲגוּ כָּל הָעָם שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בְּטַבַּעַת כְּלָל.

ה. אִשָּׁה שֶׁיָּצְאָה בְּמַחַט נְקוּבָה - חַיֶּבֶת, וְהָאִישׁ - פָּטוּר. וְאִישׁ שֶׁיָּצָא בְּמַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה - חַיָּב, וְהָאִשָּׁה - פְּטוּרָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִתַּכְשִׁיטֶיהָ, וְאֵינָהּ אֲסוּרָה אֶלָּא גְּזֵרָה שֶׁמָּא תַּרְאֶה לְחַבְרוֹתֶיהָ. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַיּוֹצֵא בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתַּכְשִׁיטָיו וְאֵינוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, וְהוֹצִיאוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹצִיאִין אוֹתוֹ דָּבָר - חַיָּב; וְכָל הַיּוֹצֵא בְּדָבָר שֶׁהוּא מִתַּכְשִׁיטָיו וְהָיָה רָפוּי, וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּפֹּל בִּמְהֵרָה וְיָבוֹא לַחֲבִיאוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְכֵן אִשָּׁה שֶׁיָּצְאַת בְּתַכְשִׁיטִין שֶׁדַּרְכָּן לִשְׁלֹף אוֹתָן וּלְהַרְאוֹתָן - חַיָּבִין אֵלּוּ פְּטוּרִין; וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא תַּכְשִׁיט וְאֵינוֹ נוֹפֵל, וְאֵין דַּרְכָּהּ לְהַרְאוֹתוֹ - חַיָּבִין זֶה מֻתָּר לָצֵאת בּוֹ. לְפִיכָךְ, אֶצְעָדָה שֶׁמַּנִּיחִין אוֹתָהּ בַּזְּרוֹעַ אוֹ בַּשּׁוֹק - יוֹצְאִין בָּהּ בְּשַׁבָּת; וְהוּא, שֶׁתְּהֶיהָ דְּבוּקָה לַבָּשָׂר וְלֹא תִּשָּׁמֵט. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ו. לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּחוּטֵי צֶמֶר אוֹ בְּחוּטֵי פִּשְׁתָּן אוֹ בִּרְצוּעוֹת הַקְּשׁוּרוֹת לָהּ עַל רֹאשָׁהּ; שֶׁמָּא תַּחֲלֹץ אוֹתָהּ בִּשְׁעַת טְבִילָה וְתַעֲבִירָהּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְלֹא בְּצִיץ שֶׁמַּנַּחַת בֵּין עֵינֶיהָ, וְלֹא בִּלְחָיַיִם שֶׁל זָהָב שֶׁיּוֹרְדִין מִן הַצִּיץ עַל לְחָיֶיהָ, בִּזְמַן שֶׁאֵינָן תְּפוּרִין זֶה בָּזֶה. וְלֹא בַּעֲטָרָה שֶׁל זָהָב שֶׁמַּנַּחַת בְּרֹאשָׁהּ. וְלֹא בִּכְבָלִים שֶׁיּוֹצְאִין בָּהֶן הַבָּנוֹת בְּרַגְלֵיהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַפְסִיעוּ פְּסִיעָה גַּסָּה, שֶׁלֹּא יַפְסִידוּ בְּתוּלֵיהֶן. כָּל אֵלּוּ אֲסוּרִין לָצֵאת בָּהֶן בְּשַׁבָּת, שֶׁמָּא יִפְּלוּ וּתְבִיאֵן בְּיָדָהּ.

ז. לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּקַטְלָא שֶׁבְּצַוָּארָהּ. וְלֹא בְּנִזְמֵי הָאַף. וְלֹא בִּצְלוּחִית שֶׁל פַּלְיָטוֹן הַקְּבוּעָה עַל זְרוֹעָהּ. וְלֹא בַּכִּיס הַקָּטָן הָעָגֹל שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ שֶׁמֶן הַטּוֹב, וְהוּא הַנִּקְרָא כּוֹבֶלֶת. וְלֹא בְּפֵאָה שֶׁל שֵׂעָר, שֶׁמַּנַּחַת עַל רֹאשָׁהּ כְּדֵי שֶׁתֵּרָאֶה בַּעֲלַת שֵׂעָר הַרְבֵּה. וְלֹא בְּכָבוּל שֶׁל צֶמֶר, שֶׁמַּקֶּפֶת אוֹתוֹ סָבִיב לְפָנֶיהָ. וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁמַּנַּחַת בְּפִיהָ בִּמְקוֹם שֵׁן שֶׁנָּפַל. וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁל זָהָב, שֶׁמַּנַּחַת עַל שֵׁן שָׁחֹר אוֹ אָדֹם שֶׁיֵּשׁ בְּשִׁנֶּיהָ. אֲבָל שֵׁן שֶׁל כֶּסֶף - מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נִכָּר. כָּל אֵלּוּ אֲסוּרִין לָצֵאת בָּהֶן, שֶׁמָּא יִפְּלוּ וּתְבִיאֵם בְּיָדָהּ, אוֹ תַּחֲלֹץ וְתַרְאֶה לְחַבְרוֹתֶיהָ.

ח. כֹּל שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים לָצֵאת בּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אָסוּר לוֹ לָצֵאת בּוֹ אֲפִלּוּ בְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת; חוּץ מִכָּבוּל וּפֵאָה שֶׁל שֵׂעָר, שֶׁמֻּתָּר לָצֵאת בָּהֶן לְחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עַל בַּעְלָהּ. וְהַיּוֹצֵאת בִּצְלוּחִית שֶׁל פַּלְיָטוֹן, שֶׁאֵין בָּהּ בֹּשֶׂם כְּלָל - חַיֶּבֶת.

ט. יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּחוּטֵי שֵׂעָר הַקְּשׁוּרִים לָהּ עַל רֹאשָׁהּ; מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם בְּאֵין בָּהֶן וְאֵינָן חוֹצְצִין, וְאֵינָהּ חוֹלַצְתָּן אִם אֵרַע לָהּ טְבִילָה, עַד שֶׁנִּגְזֹר שֶׁמָּא תְּבִיאֵם לִרְשׁוּת הָרַבִּים. בֵּין שֶׁהָיוּ הַחוּטִין שֶׁלָּהּ, בֵּין שֶׁל חֲבֶרְתָּהּ, בֵּין שֶׁל בְּהֵמָה. וְלֹא תֵּצֵא הַזְּקֵנָה בְּשֶׁל יַלְדָּה; שֶׁשֶּׁבַח הֵן לָהּ, וְשֶׁמָּא תַּחֲלֹץ וְתַרְאֵם לְחַבְרוֹתֶיהָ. אֲבָל יַלְדָּה יוֹצֵאת בְּחוּטֵי זְקֵנָה. וְכֹל שֶׁהוּא אָרוּג, יוֹצֵאת בּוֹ עַל רֹאשָׁהּ.

י. יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּחוּטִין שֶׁבְּצַוָּארָהּ; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ חוֹנֶקֶת עַצְמָהּ בָּהֶן, וְאֵינָן חוֹצְצִין. וְאִם הָיוּ צְבוּעִין - אֲסוּרִים; שֶׁמָּא תַּרְאֶה אוֹתָן לְחַבְרוֹתֶיהָ. וְיוֹצְאָה אִשָּׁה בִּכְלִיל שֶׁל זָהָב בְּרֹאשָׁהּ; שֶׁאֵין יוֹצְאָה בּוֹ אֶלָּא אִשָּׁה חֲשׁוּבָה, שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לַחֲלֹץ וּלְהַרְאוֹת. וְיוֹצְאָה בְּצִיץ וּבִלְחָיַיִם שֶׁל זָהָב בִּזְמַן שֶׁהֵן תְּפוּרִין בַּשְּׂכָכָה שֶׁעַל רֹאשָׁהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּלוּ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶם.

יא. יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּמוֹךְ שֶׁבְּאָזְנָהּ; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה קָשׁוּר בְּאָזְנָהּ. וּבְמוֹךְ שֶׁבְּסַנְדָּלָהּ; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה קָשׁוּר בְּסַנְדָּלָהּ. וּבְמוֹךְ שֶׁהִתְקִינָה לְנִדָּתָהּ, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר, וַאֲפִלּוּ עָשְׂתָה לוֹ בֵּית יָד; שֶׁאִם נָפַל - אֵינָהּ מְבִיאָה אוֹתוֹ, מִפְּנֵי מְאִיסוּתוֹ.

יב. וְיוֹצְאָה בְּפִלְפֵּל וּבְגַרְגִּיר מֶלַח וּבְכָל דָּבָר שֶׁתִּתֵּן לְתוֹךְ פִּיהָ מִפְּנֵי רֵיחַ הַפֶּה. וְלֹא תִּתֵּן לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. יוֹצְאוֹת הַנָּשִׁים בְּקִיסָמִין שֶׁבְּאָזְנֵיהֶן, וּבִרְעָלוֹת שֶׁבְּצַוָּארָן אוֹ שֶׁבִּכְסוּתָן, וּבִרְדִיד הַפָּרוּף. וּפוֹרֶפֶת בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת עַל הָאֶבֶן וְעַל הָאֲגוֹז, וְיוֹצְאָה. וְלֹא תַּעֲרִים וְתִפְרֹף עַל הָאֲגוֹז כְּדֵי לְהוֹצִיאוֹ לִבְנָהּ הַקָּטָן. וְכֵן לֹא תִּפְרֹף עַל הַמַּטְבֵּעַ לְכַתְּחִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ. וְאִם פָּרְפָה - יוֹצְאָה בּוֹ.

יג. יוֹצֵא אָדָם בְּקִיסָם שֶׁבְּשִׁנָּיו וְשֶׁבְּסַנְדָּלוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְאִם נָפַל - לֹא יַחֲזִיר. וּבְמוֹךְ וּבִסְפּוֹג שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכְרֹךְ עֲלֵיהֶן חוּט אוֹ מְשִׁיחָה; שֶׁהֲרֵי הַחוּט וְהַמְּשִׁיחָה חֲשׁוּבִין אֶצְלוֹ, וְאֵינָם מוֹעִילִין לַמַּכָּה. וְיוֹצֵא בְּקַלְפַּת הַשּׁוּם וּבְקַלְפַּת הַבָּצָל שֶׁעַל הַמַּכָּה, וּבְאֶגֶד שֶׁעַל גַּבֵּי מַכָּה, וְקוֹשְׁרוֹ וּמַתִּירוֹ בְּשַׁבָּת. וּבְאִסְפְּלָנִית וּמְלֻגְמָא וּרְטִיָּה שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וּבְסָלַע שֶׁעַל הַצִּנִּית, וּבְבֵיצַת הַחַרְגּוֹל, וּבְשֵׁן הַשּׁוּעָל, וּבְמַסְמֵר הַצָּלוּב, וּבְכָל דָּבָר שֶׁתּוֹלִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה; וְהוּא, שֶׁיֹּאמְרוּ הָרוֹפְאִים שֶׁהוּא מוֹעִיל.

יד. יוֹצֵאת הָאִשָּׁה בְּאֶבֶן תְּקוּמָה וּבְמִשְׁקַל אֶבֶן תְּקוּמָה, שֶׁנִּתְכַּוֵּן וּשְׁקָלוֹ לִרְפוּאָה. וְלֹא אִשָּׁה עֲבָרָה בִּלְבַד, אֶלָּא אֲפִלּוּ שְׁאָר הַנָּשִׁים; שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר וְתַפִּיל. וְיוֹצְאִין בְּקָמִיעַ מֵמְחֶה. וְאֵי זֶה הוּא קָמִיעַ מֵמְחֶה? זֶה שֶׁרְפֵּא לִשְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, אוֹ שֶׁעָשָׂהוּ אָדָם שֶׁרְפֵּא שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּקָמִיעִין אֲחֵרִים. וְאִם יָצָא בְּקָמִיעַ שֶׁאֵינוֹ מֵמְחֶה - פָּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיאוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ. וְכֵן הַיּוֹצֵא בִּתְפִלִּין - פָּטוּר.

טו. מִי שֶׁיֵּשׁ בְּרַגְלוֹ מַכָּה, יוֹצֵא בְּסַנְדָּל יְחִידִי בְּרַגְלוֹ הַבְּרִיאָה; וְאִם אֵין בְּרַגְלוֹ מַכָּה, לֹא יֵצֵא בְּסַנְדָּל יָחִיד. וְלֹא יֵצֵא הַקָּטָן בְּמִנְעָל גָּדוֹל, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּחָלוּק גָּדוֹל. וְלֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּמִנְעָל רָפוּי, וְלֹא בְּמִנְעָל חָדָשׁ, שֶׁלֹּא יָצְאָה בּוֹ שָׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם. וְאֵין הַקִּטֵּעַ יוֹצֵא בַּקַּב שֶׁלּוֹ. אַנְקַטְמִין שֶׁל עֵץ - אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן מִדַּרְכֵּי הַמַּלְבּוּשׁ. וְאִם יָצְאוּ - פְּטוּרִין.

טז. יוֹצְאִין בְּפִקְרְיוֹן וּבְצִיפָּה שֶׁבְּרֹאשֵׁי חֲבָלֵי חֲטָטִין. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁצְּבָעָן בְּשֶׁמֶן וּכְרָכָן, אוֹ שֶׁיָּצָא בָּהֶן שָׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם; אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה בָּהֶן מַעֲשֶׂה, וְלֹא יָצָא בָּהֶן קֹדֶם הַשַּׁבָּת - אָסוּר לָצֵאת בָּהֶן.

יז. יוֹצְאִין בְּשַׂק עָבֶה וּבִירִיעָה וּבְסָגוֹס עָבֶה וּבַחֲמִילָה, מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים; אֲבָל לֹא בְּתֵבָה וְלֹא בְּקֻפָּה וְלֹא בְּמַחְצֶלֶת, מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. הַכַּר וְהַכֶּסֶת: אִם הָיוּ רַכִּין וְדַקִּין כְּמוֹ הַבְּגָדִים - מֻתָּר לְהוֹצִיאָן מֻנָּחִין עַל רֹאשׁוֹ בְּשַׁבָּת דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ; וְאִם הָיוּ קָשִׁין - הֲרֵי הֵן כְּמִשְׂאוֹי וַאֲסוּרִין.

יח. יוֹצְאִין בְּזוֹגִין הָאֲרוּגִין בִּבְגָדִים. וְיוֹצֵא הָעֶבֶד בְּחוֹתָם שֶׁל טִיט שֶׁבְּצַוָּארוֹ, אֲבָל לֹא בְּחוֹתָם שֶׁל מַתֶּכֶת; שֶׁמָּא יִפֹּל

מתוך מהדורת וגשל

וִיבִיאֻנוּ. הַמִּתְעַטֵּף בְּטַלִּיתוֹ, וְקִפְּלָהּ מִכָּאן וּמִכָּאן בְּיָדוֹ אוֹ עַל כְּתֵפוֹ: אִם נִתְכַּוֵּן לְקַבֵּץ כְּנָפָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּרְעוּ אוֹ שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ - אָסוּר; וְאִם קִבְּצָן לְהִתְנָאוֹת בָּהֶן כְּמִנְהַג אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם בְּמַלְבּוּשָׁן - מֻתָּר.

יט. הַיּוֹצֵא בְּטַלִּית מְקֻפֶּלֶת וּמֻנַּחַת עַל כְּתֵפוֹ - חַיָּב. אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּסוּדָר שֶׁעַל כְּתֵפוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין נִימָא קְשׁוּרָה לוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ. וְכָל סוּדָר שֶׁאֵינוֹ חוֹפֶה רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ, אָסוּר לָצֵאת בּוֹ. הָיְתָה סַכְּנִית קְצָרָה שֶׁאֵינָהּ רְחָבָה - קוֹשֵׁר שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ לְמַטָּה מִכְּתֵפַיִם, וְנִמְצֵאת כְּמוֹ אַבְנֵט, וּמֻתָּר לָצֵאת בָּהּ.

כ. מֻתָּר לְהִתְעַטֵּף בְּטַלִּית שֶׁיֵּשׁ בִּשְׂפָתוֹתֶיהָ מְלָל, אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן חוּטִין אֲרֻכִּין וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינָן נוֹי הַטַּלִּית; מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּטֵלִים לְגַבֵּי הַטַּלִּית, וְאֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן בֵּין הָיוּ בֵּין לֹא הָיוּ. לְפִיכָךְ, הַיּוֹצֵא בְּטַלִּית שֶׁאֵינָהּ מְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ - חַיָּב; מִפְּנֵי שֶׁאוֹתָן הַחוּטִין חֲשׁוּבִין הֵן אֶצְלוֹ, וְדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶן, עַד שֶׁיַּשְׁלִים חָסְרוֹנָן וְיַעֲשׂוּ צִיצִית. אֲבָל טַלִּית הַמְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ - מֻתָּר לָצֵאת בָּהּ בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה; שֶׁאֵין הַצִּיצִית הַגְּמוּרָה מַשֹּׂאוֹי, אֶלָּא הֲרֵי הִיא מִנּוֹי הַבֶּגֶד וּמִתַּכְסִיסָיו, כְּמוֹ הָאִמְרָא וְכַיּוֹצֵא בָּהּ. וְאִלּוּ הָיוּ חוּטֵי הַצִּיצִית שֶׁהִיא מְצֻיֶּצֶת כְּהִלְכָתָהּ מַשֹּׂאוֹי, הָיָה חַיָּב הַיּוֹצֵא בָּהּ אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת; שֶׁאֵין מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁאֵין בָּהּ כָּרֵת דּוֹחָה שַׁבָּת.

כא. לֹא יֵצֵא הַחַיָּט בְּשַׁבָּת בְּמַחַט הַתְּחוּבָה לוֹ בְּבִגְדוֹ. וְלֹא נֵגֶר בְּקֵיסָם שֶׁבְּאָזְנוֹ. וְלֹא גַּרְדִּי בְּאִירָא שֶׁבְּאָזְנוֹ. וְלֹא סוֹרֵק בִּמְשִׁיכָה שֶׁבְּאָזְנוֹ. וְלֹא שֵׁלְחָנִי בְּדִינָר שֶׁבְּצַוָּארוֹ. וְלֹא צַבָּע בְּדֶגֶמָא שֶׁבְּאָזְנוֹ. וְאִם יָצָא - פָּטוּר. אַף־עַל־פִּי שֶׁיָּצָא דֶּרֶךְ אֻמָּנוּתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין.

כב. הַזָּב שֶׁיָּצָא בַּכִּיס שֶׁלּוֹ - חַיָּב; מִפְּנֵי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כִּיס זֶה לְהוֹצִיאוֹ אֶלָּא כַּדֶּרֶךְ הַזֹּאת. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוּף הַהוֹצָאָה, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ בְּגָדָיו; שֶׁהַמְּלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ - חַיָּב עָלֶיהָ.

כג. הַמּוֹצֵא תְּפִלִּין בְּשַׁבָּת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? לוֹבְשָׁן כְּדַרְכָּן - מַנִּיחַ שֶׁל יָד בְּיָדוֹ, שֶׁל רֹאשׁ בְּרֹאשׁוֹ - וְנִכְנָס וְחוֹלְצָן בַּבַּיִת, וְחוֹזֵר וְיוֹצֵא, וְלוֹבֵשׁ זוּג שֵׁנִי, וְחוֹלְצָן, עַד שֶׁיַּכְנִיס אֶת כֻּלָּן. וְאִם הָיוּ הַרְבֵּה, וְלֹא נִשְׁאַר מִן הַיּוֹם כְּדֵי לְהַכְנִיסָן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ - הֲרֵי זֶה מַחְשִׁיךְ עֲלֵיהֶם, וּמַכְנִיסָן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְאִם הָיָה בִּימֵי הַגְּזֵרָה, שֶׁמִּתְיָרֵא לֵישֵׁב וּלְשָׁמְרָן עַד הָעֶרֶב מִפְּנֵי הַכּוּתִים - מְכַסָּן בִּמְקוֹמָן וּמַנִּיחָן וְהוֹלֵךְ.

כד. הָיָה מִתְיָרֵא לְהַחְשִׁיךְ עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי הַלִּסְטִים - נוֹטֵל אֶת כֻּלָּן כְּאַחַת וּמוֹלִיכָן פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת; אוֹ נוֹתְנָן לַחֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָחָצֵר הַחִיצוֹנָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ בָּהֶן רְצוּעוֹתֵיהֶן וְהֵן מְקֻשָּׁרִין קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין, שֶׁדַּאי תְּפִלִּין הֵן; אֲבָל אִם לֹא הָיוּ רְצוּעוֹתֵיהֶן מְקֻשָּׁרוֹת - אֵינוֹ נִזְקָק לָהֶן.

כה. הַמּוֹצֵא סֵפֶר תּוֹרָה - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְּרוֹ וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו. וּבַסַּכָּנָה - מַנִּיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם הָיוּ גְּשָׁמִים יוֹרְדִין - מִתְעַטֵּף בָּעוֹר, וְחוֹזֵר וּמְכַסֶּה אוֹתוֹ, וְנִכְנָס בּוֹ.

כו. לֹא יֵצֵא הַחַיָּט בְּמַחַטּוֹ בְּיָדוֹ, וְלֹא הַלַּבְלָר בְּקַלְמוֹסוֹ, עֶרֶב שַׁבָּת סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה; שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיוֹצִיא. וְחַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּבִגְדוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, שֶׁמָּא יִהְיֶה שָׁם דָּבָר שֶׁכּוּחַ וְיֵצֵא בּוֹ בְּשַׁבָּת. מֻתָּר לָצֵאת בִּתְפִלִּין עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה; הוֹאִיל וְחַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלָּיו בְּכָל עֵת, אֵינוֹ שׁוֹכְחָן. שָׁכַח וְיָצָא בָּהֶן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ - מְכַסֶּה אֶת רֹאשׁוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים[1]

א. אָסוּר לְהוֹצִיא מַשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל בְּהֶמְתֶּךָ - אֶחָד שׁוֹר וַחֲמוֹר וְאֶחָד כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף. וְאִם הוֹצִיא עַל הַבְּהֵמָה - אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתָהּ, אֵינוֹ לוֹקֶה; לְפִי שֶׁאִסּוּרוֹ בָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה. לְפִיכָךְ, הַמְחַמֵּר אַחַר בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת, וְהָיָה עָלֶיהָ מַשָּׂאוֹ - פָּטוּר.

ב. וַהֲלֹא לָאו מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ - שֶׁלֹּא יַחֲרֹשׁ בָּהּ וְכַיּוֹצֵא בַּחֲרִישָׁה. וְנִמְצָא לַאו שֶׁנִּתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו.

ג. אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַשְׁאִיל אוֹ לְהַשְׁכִּיר בְּהֵמָה גַּסָּה לְנָכְרִי; שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, וַהֲרֵי הוּא מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ. אָסְרוּ חֲכָמִים לִמְכֹּר בְּהֵמָה גַּסָּה לְנָכְרִי, שֶׁמָּא יַשְׁאִיל אוֹ יַשְׁכִּיר. וְאִם מָכַר - קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ וּמַחֲזִירָהּ. וַאֲפִלּוּ שְׁבוּרָה אֵין מוֹכְרִין. וּמֻתָּר לִמְכֹּר לָהֶם עַל יְדֵי סַרְסוּר; שֶׁהַסַּרְסוּר אֵינוֹ מַשְׁכִּיר וְאֵינוֹ מַשְׁאִיל.

ד. וּמֻתָּר לִמְכֹּר לָהֶם סוּס; שֶׁאֵין הַסּוּס עוֹמֵד אֶלָּא לִרְכִיבַת אָדָם, לֹא לְמַשֹּׂאוֹי, וְהַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ. וּכְדֶרֶךְ שֶׁאָסְרוּ לִמְכֹּר לְנָכְרִי, כָּךְ אָסְרוּ לִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד לִמְכֹּר לְנָכְרִי. וּמֻתָּר לִמְכֹּר לָהֶם פָּרָה לִשְׁחִיטָה, וְשׁוֹחֵט אוֹתוֹ בְּפָנָיו. וְלֹא יִמְכֹּר סְתָם, אֲפִלּוּ שׁוֹר שֶׁל פְּטָם, שֶׁמָּא יַשְׁהֶא אוֹתוֹ וְיַעֲבֹד בּוֹ.

ה. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִמְכֹּר לָהֶן בְּהֵמָה דַּקָּה - מוֹכְרִין; מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִמְכֹּר - אֵין מוֹכְרִין. וּבְכָל מָקוֹם אֵין מוֹכְרִין לָהֶם חַיָּה גַּסָּה, כְּמוֹ שֶׁאֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֵמָה גַּסָּה, אֶלָּא עַל יְדֵי סַרְסוּר.

ו. מִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ בַּדֶּרֶךְ, וְלֹא הָיָה עִמּוֹ נָכְרִי שֶׁיִּתֵּן לוֹ כִּיסוֹ, וְהָיְתָה עִמּוֹ בְּהֵמָה - מַנִּיחַ כִּיסוֹ עָלֶיהָ כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת, וּכְשֶׁתִּרְצֶה לַעֲמֹד נוֹטְלוֹ מֵעָלֶיהָ; כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲמֹד וְהוּא עָלֶיהָ, וּכְדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה שָׁם לֹא עֲקִירָה וְלֹא הַנָּחָה. וְאָסוּר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) נתבארו בו דיני הבהמה ואיסור מלאכותיה. ונמשך לזה מה שגזרו שלא למכור לגוי בהמה העושה מלאכה. ורוב ענייני הפרק בדיני הוצאת המותר והאסור בהן. ונסתיים הפרק בחיוב שביתת העבדים שהוקשו בכתוב לבהמות, באמרו: למען ינוח שורך וחמורך, וינפש בן אמתך והגר.

לוֹ לְהַנְהִיגָהּ וַאֲפִלּוּ בְּקוֹל כָּל זְמַן שֶׁהַכִּיס עָלֶיהָ; כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחַמֵּר בְּשַׁבָּת. וּגְזֵרַת חֲכָמִים הִיא, שֶׁלֹּא יַנִּיחַ כִּיסוֹ עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, אֶלָּא אִם אֵין עִמּוֹ נָכְרִי.

ז. הָיָה עִמּוֹ חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - מַנִּיחַ כִּיסוֹ עַל הַחֲמוֹר, וְאֵינוֹ נוֹתְנוֹ לְאַחַד מֵהֶן; מִפְּנֵי שֶׁהֵן אָדָם מִישְׂרָאֵל. הָיָה עִמּוֹ חֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה, וְאֵין עִמּוֹ בְּהֵמָה - נוֹתְנוֹ לְשׁוֹטֶה. שׁוֹטֶה וְקָטָן - נוֹתְנוֹ לַשּׁוֹטֶה. חֵרֵשׁ וְקָטָן - נוֹתְנוֹ לְאֵי זֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה. לֹא הָיְתָה עִמּוֹ בְּהֵמָה וְלֹא נָכְרִי וְלֹא אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ - מְהַלֵּךְ בּוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. וַאֲפִלּוּ מְצִיאָה שֶׁבָּאָה לְיָדוֹ, מְהַלֵּךְ בָּהּ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת; אֲבָל קֹדֶם שֶׁתָּבוֹא לְיָדוֹ: אִם יָכוֹל לְהַחְשִׁיךְ עָלֶיהָ - מַחְשִׁיךְ, וְאִם לָאו - מוֹלִיכָהּ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת.

ח. מֵתָּר לִמְשֹׁךְ אֶת הַבְּהֵמָה בְּמֶתֶג וָרֶסֶן שֶׁלָּהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים; וְהוּא, שֶׁתְּהֵיָה רְאוּיָה לְאוֹתוֹ הָרֶסֶן. כְּגוֹן: שֵׂיר לְסוּס, וְאַפְסָר לְגָמָל, וַחֲטָם לְנָאקָה, וְסוּגַר לְכֶלֶב. אֲבָל אִם הוֹצִיא בְּהֵמָה בְּמֶתֶג שֶׁאֵין מִשְׁתַּמֶּרֶת, כְּגוֹן שֶׁקָּשַׁר חֶבֶל בְּפִי הַסּוּס; אוֹ בְּמֶתֶג שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לוֹ, אֶלָּא מִשְׁתַּמֶּרֶת בְּפָחוֹת מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא חֲמוֹר בְּשֵׂיר שֶׁל סוּס, אוֹ חָתוּל בְּסוּגַר - חֲרֵי זֶה מַשֹּׂאוֹי; שֶׁכָּל שְׁמִירָה מְעֻלָּה אוֹ שְׁמִירָה פְּחוּתָה מַשֹּׂאוֹי הוּא לָהּ.

ט. לֹא יִקְשֹׁר גְּמַלִּים זֶה בָּזֶה וְיִמְשֹׁךְ. אֲפִלּוּ הָיוּ קְשׁוּרִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֵינָן נִמְשָׁכִין בְּשַׁבָּת. אֲבָל מַכְנִיס הוּא חֲבָלִים לְתוֹךְ יָדוֹ. וְהוּא, שֶׁלֹּא יֵצֵא חֶבֶל מִתּוֹךְ יָדוֹ טֶפַח. וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַחֶבֶל שֶׁמִּפִּי הַבְּהֵמָה עַד יָדוֹ גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ טֶפַח אוֹ יוֹתֵר. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יִמְשֹׁךְ הַגְּמַלִּים הַקְּשׁוּרִים זֶה בָּזֶה? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאֶה כְּמִי שֶׁמּוֹלִיכָן לַשּׁוּק שֶׁמּוֹכְרִין בּוֹ הַבְּהֵמוֹת, אוֹ שֶׁמְּשַׁפְּקִין בָּהֶן שָׁם. וּמִפְּנֵי זֶה לֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּזוֹג שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וַאֲפִלּוּ הָיָה פָּקוּק שֶׁאֵין לוֹ קוֹל.

י. לֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בְּזוֹג שֶׁבִּכְסוּתָהּ, וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתָהּ, וְלֹא בִּרְצוּעָה שֶׁבְּרַגְלָהּ, וְלֹא בְּסוּלָם שֶׁבְּצַוָּארָהּ. וְאֵין חָמוֹר יוֹצֵא בְּמַרְדַּעַת, אֶלָּא אִם־כֵּן הָיְתָה קְשׁוּרָה לוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וְלֹא יֵצֵא גָּמָל בְּמִטַּטֶּלֶת הַתְּלוּיָה לוֹ בְּכַרְבַּשְׁתּוֹ אוֹ בִּזְנָבוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה קְשׁוּרָה בִּזְנָבוֹ וְחוֹטַרְתּוֹ. וְלֹא יֵצֵא הַגָּמָל עָקוּד יָד וְלֹא עָקוּד רֶגֶל. וְכֵן שְׁאָר כָּל הַבְּהֵמוֹת.

יא. אֵין הַתַּרְנְגוֹלִים יוֹצְאִין בְּחוּטִין וְלֹא בִּרְצוּעוֹת שֶׁבְּרַגְלֵיהֶם. וְאֵין הַכְּבָשִׂין יוֹצְאִין בַּעֲגָלָה שֶׁתַּחַת אַלְיָה שֶׁלָּהֶן. וְאֵין הַכְּבָשׂוֹת יוֹצְאוֹת בְּעֵצִים שֶׁמַּנִּיחִים לָהֶן בְּחָטְמָן כְּדֵי שֶׁיִּתְעַטְּשׁוּ וְיִפְּלוּ הַתּוֹלָעִין שֶׁבְּמֹחָן. וְאֵין הָעֵגֶל יוֹצֵא בְּעֹל קָטָן שֶׁמַּנִּיחִין לוֹ עַל צַוָּארוֹ כְּדֵי שֶׁיִּכָּנַע וְיִהְיֶה נוֹחַ לַחֲרִישָׁה. וְלֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בִּשְׁבָכָה שֶׁמַּנִּיחִין לָהּ בְּפִיהָ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשֹּׁךְ אוֹ שֶׁלֹּא תֹּאכַל. לֹא תֵּצֵא הַפָּרָה בְּעוֹר הַקֶּפֶר שֶׁמַּנִּיחִין לָהּ עַל דַּדֶּיהָ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִינַק מִמֶּנָּה הַשֵּׁרֶץ כְּשֶׁהִיא יְשֵׁנָה. וְלֹא תֵּצֵא בִּרְצוּעָה שֶׁבֵּין קַרְנֶיהָ - בֵּין לְנוֹי, בֵּין לְשַׁמֵּר. עַז שֶׁחָקַק לָהּ בְּקַרְנֶיהָ, יוֹצְאָה בְּאַפְסָר הַקָּשׁוּר בַּחֲקָק בְּשַׁבָּת. וְאִם תְּחָבוֹ בִּזְקָנָהּ - אָסוּר; שֶׁמָּא תְּנַתְּחֶנּוּ, וְיִבְיְאֶנּוּ בְּיָדוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יב. הַזְּכָרִים יוֹצְאִים בְּעוֹר הַקָּשׁוּר לָהֶן עַל זַכְרוּתָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עַל הַנְּקֵבוֹת, וּבְעוֹר הַקָּשׁוּר לָהֶם עַל לִבֵּיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ עֲלֵיהֶם זְאֵבִים, וּבְמַטְלָנִיּוֹת הַמְרֻקָּמוֹת שֶׁמְּכַסִּין אוֹתָן בָּהֶן. וְהָרְחֵלוֹת יוֹצְאוֹת וְאַלְיָה שֶׁלָּהֶן קְשׁוּרָה לְמַעְלָה עַל גַּבָּן כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ עֲלֵיהֶן הַזְּכָרִים, אוֹ קְשׁוּרָה לְמַטָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עֲלֵיהֶם הַזְּכָרִים. וְיוֹצְאוֹת מְלֻפָּפוֹת בְּמַטְלָנִיּוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַצֶּמֶר שֶׁלָּהֶן נָקִי. הָעִזִּים יוֹצְאוֹת וְדַדֵּיהֶן קְשׁוּרוֹת כְּדֵי שֶׁיִּבֵּשׁ מֵהֶן הַחֶלֶב. אֲבָל אִם קְשָׁרָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַחֶלֶב עַד שֶׁיַּחֲלֹב אוֹתוֹ לָעֶרֶב - חֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֵצְאוּ.

יג. אֵין חֲמוֹר יוֹצֵא בְּאֵכָף, אַף־עַל־פִּי שֶׁקָּשׁוּר לוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וְלֹא יֵצֵא הַסּוּס בִּזְנַב שׁוּעָל, וְלֹא בִּזְהוֹרִית שֶׁבֵּין עֵינָיו. וְלֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה בִּקְרַסְטָל שֶׁבְּפִיהָ, וְלֹא בְּסַנְדָּל שֶׁבְּרַגְלָהּ, וְלֹא בְּקָמִיעַ שֶׁאֵינוֹ מַמְחֶה לִבְהֵמָה. אֲבָל יוֹצְאָה הִיא בְּאֶגֶד שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וּבְקַשְׁקַשִּׁים שֶׁעַל גַּבֵּי הַשֶּׁבֶר, וּבְשִׁלְיָה הַמְדֻלְדֶּלֶת בָּהּ. וּפוֹקֵק לָהּ זוֹג שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וּמְטַיֵּלֶת בּוֹ בֶּחָצֵר. וְנוֹתֵן מַרְדַּעַת עַל הַחֲמוֹר בְּשַׁבָּת וּמְטַיֵּל בֶּחָצֵר. אֲבָל אֵין תּוֹלִין לָהּ קְרַסְטָל בְּפִיהָ בְּשַׁבָּת.

יד. כְּשֵׁם שֶׁאָדָם מְצַוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת, כָּךְ הוּא מְצַוֶּה עַל שְׁבִיתַת עַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן בְּנֵי דַעַת וּלְדַעַת עַצְמָן עוֹשִׂין, מִצְוָה עָלֵינוּ לְשָׁמְרָן וּלְמָנְעָן מֵעֲשֵׂית מְלָאכָה בְּשַׁבָּת; שֶׁנֶּאֱמַר: לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ, וְיִנָּפֵשׁ בֶּן אֲמָתְךָ וְהַגֵּר. עֶבֶד וְאָמָה שֶׁאָנוּ מְצַוִּין עַל שְׁבִיתָתָן, הֵם עֲבָדִים שֶׁמָּלוּ וְטָבְלוּ לְשֵׁם עַבְדוּת וְקִבְּלוּ מִצְוֹת שֶׁהָעֲבָדִים חַיָּבִין בָּהֶן; אֲבָל עֲבָדִים שֶׁלֹּא מָלוּ וְלֹא טָבְלוּ, אֶלָּא קִבְּלוּ עֲלֵיהֶן שֶׁבַע מִצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ בְּנֵי נֹחַ בִּלְבַד - חֲרֵי הֵן כְּגֵר תּוֹשָׁב, וּמֵתָּרִין לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת לְעַצְמָן בְּפַרְהֶסְיָא כְּיִשְׂרָאֵל בְּחֹל. וְאֵין מְקַבְּלִין גֵּר תּוֹשָׁב אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג. הוֹאִיל וְגֵר תּוֹשָׁב עוֹשֶׂה מְלָאכָה לְעַצְמוֹ בְּשַׁבָּת, וְגֵר צֶדֶק חֲרֵי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר - בְּמִי נֶאֱמַר "וְיִנָּפֵשׁ בֶּן אֲמָתְךָ וְהַגֵּר"? זֶה גֵּר תּוֹשָׁב שֶׁהוּא לְקִיטוֹ וּשְׂכִירוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ בֶּן אֲמָתוֹ; שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה לְיִשְׂרָאֵל רַבּוֹ בְּשַׁבָּת, אֲבָל לְעַצְמוֹ עוֹשֶׂה. וַאֲפִלּוּ הָיָה הַגֵּר זֶה עַבְדּוֹ - חֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ.

יום חמישי ח' אייר ה'תשע"א

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים[1]

א. נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "תִּשְׁבֹּת"[2] - אֲפִלּוּ מִדְּבָרִים שֶׁאֵינָן מְלָאכָה חַיָּב לִשְׁבֹּת מֵהֶן[3]. וּדְבָרִים הַרְבֵּה הֵן שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִשּׁוּם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) נתבארו בו שבותין של דבריהם, שאסרום פן יבוא לעשות מלאכה מן האבות, או מתולדותיהן. ונמשך לזה ביאור מה שמותר (שהיה באפשר לחוש בו מפני שיש לו דמיון לדברים אלו). והתחיל רבינו בביאור הדברים שנאסרו מחמת הראשונה, ואחר כך אותן הדברים שנאסרו מחמת השנייה, וכן על הסדר, ויש אבות מלאכות שאין שבותין בגללן. ונתבארו בפרק זה שבותי עשר מלאכות המבוארות פרק שמיני. 2) "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות" (שמות פרק כ"ג, פסוק י"ב). 3) בספרא

מתוך מהדורת וגשל

שְׁבוּת[4]. מֵהֶן דְּבָרִים אֲסוּרִים מִפְּנֵי שֶׁהֵן דּוֹמִים לִמְלָאכוֹת, וּמֵהֶן דְּבָרִים אֲסוּרִים גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבוֹא מֵהֶן אִסּוּר סְקִילָה. וְאֵלּוּ הֵן[5]:

ב. כָּל[6] הַמַּשְׁוֶה גֻּמּוֹת[7] - הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ. לְפִיכָךְ[8] אָסוּר לְהַפְּנוֹת בְּשָׁדֶה הַנִּירָה[9] בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַשְׁוֶה גֻּמּוֹת. הַמְפַנֶּה[10] אֶת הָאוֹצָר בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לִדְבַר מִצְוָה[11], כְּגוֹן שֶׁיַּכְנִיס בּוֹ אוֹרְחִים אוֹ יִקְבַּע בּוֹ מִדְרָשׁ - לֹא יִגְמֹר אֶת כָּל הָאוֹצָר, שֶׁמָּא יָבוֹא לְהַשְׁוּוֹת גֻּמּוֹת. טִיט[12] שֶׁעַל גַּבֵּי רַגְלוֹ - מְקַנְּחוֹ בְּכֹתֶל אוֹ בְּקוֹרָה, אֲבָל לֹא בְּקַרְקַע, שֶׁמָּא יָבוֹא לְהַשְׁוּוֹת גֻּמּוֹת. לֹא יָרֹק בְּקַרְקַע וְיָשׁוּף בְּרַגְלוֹ, שֶׁמָּא יַשְׁוֶה גֻּמּוֹת. וּמֵתָּר[13] לִדְרֹס הָרֹק שֶׁעַל גַּבֵּי קַרְקַע וְהוֹלֵךְ לְפִי תֻּמּוֹ[14].

ג. נָשִׁים[15] הַמְשַׁחֲקוֹת בֶּאֱגוֹזִים וּשְׁקֵדִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, אֲסוּרוֹת לְשַׁחֵק בָּהֶן בְּשַׁבָּת, שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לְהַשְׁוּוֹת גֻּמּוֹת[16]. וְאָסוּר[17] לְכַבֵּד אֶת הַקַּרְקַע, שֶׁמָּא יַשְׁוֶה גֻּמּוֹת, אֶלָּא אִם־כֵּן הָיָה רָצוּף בַּאֲבָנִים[18]. וּמֻתָּר לְזַלֵּף מַיִם עַל גַּבֵּי הַקַּרְקַע[19], וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יַשְׁוֶה גֻּמּוֹת; שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ. אֵין סָכִין[20] אֶת הַקַּרְקַע, וַאֲפִלּוּ הָיָה רָצוּף בַּאֲבָנִים[21]. וְאֵין נוֹפְחִין אוֹתוֹ וְאֵין מְדִיחִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב, כָּל־שֶׁכֵּן בְּשַׁבָּת. שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְהַשְׁוּוֹת גֻּמּוֹת בִּזְמַן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָצוּף.

ד. חָצֵר[22] שֶׁנִּתְקַלְקֵל בְּמֵימֵי הַגְּשָׁמִים, מֵבִיא תֶּבֶן[23] וּמְרַדֶּה[24] בָּהּ. וּכְשֶׁהוּא מְרַדֶּה - לֹא יְרַדֶּה לֹא בְּסַל וְלֹא בְּקֻפָּה, אֶלָּא בְּשׁוּלֵי הַקֻּפָּה[25]; שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְהַשְׁוּוֹת גֻּמּוֹת.

ה. הַמַּשְׁקֶה[26] אֶת הַזְּרָעִים - חַיָּב מִשּׁוּם זוֹרֵעַ. לְפִיכָךְ[27] אָסוּר לִשְׁאֹב מִן הַבּוֹר בְּגַלְגַּל[28], גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְלֵא לְגִנָּתוֹ וּלְחֻרְבָּתוֹ. וּמִפְּנֵי זֶה, אִם הָיָה הַבּוֹר שֶׁל גַּלְגַּל בֶּחָצֵר[29] - מֻתָּר לְמַלֹּאת מִמֶּנּוּ בְּגַלְגַּל.

ו. הַתּוֹלֵשׁ[30] - חַיָּב מִשּׁוּם קוֹצֵר. לְפִיכָךְ[31] אָסוּר לִרְדּוֹת דְּבַשׁ מִכַּוֶּרֶת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּתוֹלֵשׁ[32]. אֵין[33] עוֹלִין בָּאִילָן - בֵּין לַח, בֵּין יָבֵשׁ - וְאֵין נִתְלִין בָּאִילָן, וְאֵין נִסְמָכִין בְּאִילָן. וְלֹא יַעֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם לֵישֵׁב שָׁם כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּמִחֲבָר לַקַּרְקַע כְּלָל, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְלֹשׁ.

ז. פֵּרוֹת[34] שֶׁנָּשְׁרוּ בְּשַׁבָּת - אָסוּר לְאָכְלָן עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת[35], גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְלֹשׁ[36]. הֲדַס[37] הַמְחֻבָּר - מֻתָּר לְהָרִיחַ בּוֹ; שֶׁאֵין הֲנָיָתוֹ אֶלָּא לְהָרִיחַ בּוֹ, וַהֲרֵי רֵיחוֹ מָצוּי[38]. אֲבָל אֶתְרוֹג וְתַפּוּחַ וְכָל הָרָאוּי לַאֲכִילָה - אָסוּר לְהָרִיחַ בּוֹ בִּמְחֻבָּר; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָקֵץ אוֹתוֹ לְאָכְלוֹ.

ח. אִילָן[39] שֶׁהָיוּ שָׁרָשָׁיו גְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - אָסוּר לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן[40]; וְאִם אֵינָן גְּבוֹהִין שְׁלֹשָׁה - הֲרֵי הֵן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(אחרי פ"ז) "אין לי אלא מלאכה שחייבין על מינה כרת וכו' מנין שלא יעלה באילן כו' תלמוד לומר שבתון . . .". ויש מפרשים שאם עמל האדם כל היום בדברים שאינן מלאכות עובר הוא במצות עשה של שבתון וכן דעת הרמב"ן בפירושו לתורה (ויקרא פרק כ"ג, פסוק כ"ד). ולהלן בפרק כד הלכה י"ב כתב רבינו: "שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כליו מפינה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה: למען ינוח" ועיין לעיל פרק א' הלכה א'. 4) הוא הנקרא בתלמוד: "עובדין דחול", וכתב רבנו בתשובה שאין הכוונה לאסור כל מה שעושה בחול, "שאם כן לא יאכל כדרך שהוא אוכל בחול, ולא יסב כדרך שמיסב בחול, שלא אסרו חכמים אלא דברים שאפשר שירגילו למלאכה, כגון מי שנשברה לו חבית של יין לא יספג היין, שאם תתיר לו שמא יבוא לידי סחיטה, נתפזרו לו פירות בחצרו לא יתן לתוך הסל או לתוך הקופה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, שאם תתיר לו שמא יבוא לידי עימור" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ד). 5) לפי סדרם של ל"ט אבות מלאכות שנפרטו למעלה, החל מפרק ז'. 6) (מסכת שבת דף ע"ג עמוד ב'). 7) בשדה, כמו שכתוב להלן בסמוך, וכמו שכתב לעיל פרק ח' הלכה א', אבל המשווה גומות בבית חייב משום בונה (לעיל פרק י' הלכה י"ב). 8) (מסכת שבת דף פ"א עמוד ב'). 9) שדה שנחרשה בפעם הראשונה לפני הזריעה, ומצויים בה רגבים וגומות (גמרא שם). 10) משנה (מסכת שבת דף קכ"ו עמוד ב'). 11) ראה להלן פרק כ"ו הלכה ט"ו. 12) (מסכת שבת דף קמ"א עמוד א'). 13) (מסכת שבת דף קכ"א עמוד ב'). 14) כשאינו מתכוון להשוות גומות. 15) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). 16) "שיכין דרך לגלגל האגוז". 17) (מסכת שבת דף צ"ה עמוד א'). 18) להזות מים שלא יעלה האבק. 19) אפילו אינה מרוצפת. 20) "מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח לו קרקע, אמר לו: אין מדיחין; לסוך לו קרקע, אמר לו: אין סכין" (מסכת שבת דף מ' עמוד ב'). 21) (מסכת פסחים דף ס"ד עמוד א') "כמעשהו (הקרבת קרבן פסח) בחול, כך מעשהו בשבת (אם חל ערב פסח בשבת), אלא שהכהנים מדיחים (במים) את העזרה (מדם הקרבנות) שלא ברצון חכמים". ובעזרה היתה רצפה של שיש ובכל זאת אסרו חכמים (תוספות יום טוב). ולא אסרו אלא סיכה, ניפוח והדחה, אבל בכיבוד הבית לא גזרו, משום שיש בו צורך יותר (מגיד משנה). 22) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). 23) דבר הראוי למאכל בהמה או לצורך אחר, שאינו מבטלו שם ובדעתו לפנותו, אבל בטיט, חול וצרורות אסור (אורח חיים שי"ג). 24) שוטח. 25) "כשהוא מרדה אינו מרדה בסל או בקופה (כדרך חול) אלא בשולי הקופה (שנשברה הקופה ונשארו השולים)" (גמרא שם). 26) (מסכת מועד קטן דף ב' עמוד ב'). 27) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). 28) אופן שעל הבור להוריד ולהעלות הדלי, ודווקא בגלגלים גדולים שממלאים הרבה מים, אבל בגלגלים (קטנים) שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט מותר (רבנו תם). 29) ובכל מקום שאין סביבתו גינה או חורבה (כסף משנה). 30) (מסכת שבת דף ק"ז עמוד ב'). 31) (מסכת שבת דף צ"ה עמוד א'). 32) שעוקר את הדבש ממקום חיבורו בכוורת, ודווקא כשהדבש דבוק ומחובר לכוורת, אבל נתלש או צף על גביה מותר ("מגיד משנה"). 33) משנה (מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'). 34) (מסכת ביצה דף ג' עמוד א'). 35) ואין צורך להמתין כדי שיעשו, כיון שלא נעשה בהם מלאכה רק נשרו מעצמם, אבל אם לקט גוי בשבת לצורך ישראל אסורים בערב בכדי שיעשו כמבואר בפרק ו' הלכה ב'. 36) דוקא בפירות אילן שייך טעם זה, מכיון שבקלות יכול לתלשם, אבל צנון ולפת שמוציאים אותם במעדר בודאי יזכור שהיום שבת (תוספת שם). 37) (מסכת סוכה דף ל"ז עמוד ב'). 38) ויכול להריח בו גם במחובר. 39) משנה (מסכת עירובין דף צ"ט עמוד ב'). 40) משום שאין משתמשים באילן כמבואר בהלכה ו'.

מתוך מהדורת וגשל

1 כְּאָרֶץ[41]. הָיוּ בָּאִין מִלְּמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה לְתוֹךְ שְׁלֹשָׁה[42] - מֵתָּר
2 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן[43]. הָיוּ גְבוֹהִין שְׁלֹשָׁה - אַף־ עַל־פִּי שֶׁצִּדָּן
3 אֶחָד שָׁוֶה לָאָרֶץ, אוֹ שֶׁיֵּשׁ חָלָל תַּחְתֵּיהֶן שְׁלֹשָׁה - אָסוּר
4 לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן.
5 **ט.** אֵין[44] רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְתּוֹךְ
6 זְמוֹרָה[45] לְהַנְהִיגָהּ. וְאֵין נִתְלִין בִּבְהֵמָה[46]. וְלֹא יַעֲלֶה מִבְּעוֹד
7 יוֹם לֵישֵׁב עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת. וְאֵין[47] נִסְמָכִין[48] לְצִדֵּי בְּהֵמָה, וְצִדֵּי
8 צְדָדִין[49] מֻתָּרִין. עָלָה[50] בְּאִילָן בְּשַׁבָּת: בְּשׁוֹגֵג - מֻתָּר לִירֵד,
9 בְּמֵזִיד אָסוּר לִירֵד. וּבְבְהֵמָה, אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד - יֵרֵד, מִשּׁוּם צַעַר
10 בַּעֲלֵי חַיִּים[51]. וְכֵן[52] פּוֹרְקִין הַמַּשָּׂאוֹי מֵעַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת,
11 מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים.
12 **י.** כֵּיצַד?[53] הָיְתָה בְּהֶמְתּוֹ טְעוּנָה שָׁלִיף[54] שֶׁל תְּבוּאָה -
13 מַכְנִיס רֹאשׁוֹ תַּחְתָּיו, וּמְסַלְּקוֹ לְצַד אַחֵר, וְהוּא נוֹפֵל מֵאֵלָיו.
14 הָיָה בָּא מִן הַדֶּרֶךְ בְּלֵיל שַׁבָּת וּבְהֶמְתּוֹ טְעוּנָה - כְּשֶׁיַּגִּיעַ
15 לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, נוֹטֵל אֶת הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בְּשַׁבָּת; וְשֶׁאֵינָן
16 נִטָּלִין - מַתִּיר הַחֲבָלִים וְהַשַּׂקִּין נוֹפְלִין[55]. הָיוּ בַּשַּׂקִּין דְּבָרִים
17 הַמִּשְׁתַּבְּרִים: אִם הָיוּ שַׂקִּין קְטַנִּים - מֵבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת
18 וּמַנִּיחַ תַּחְתֵּיהֶן, וְהַשַּׂקִּין נוֹפְלִין עַל הַכָּרִים; שֶׁהֲרֵי אִם יִרְצֶה
19 לִשְׁלֹף הַכַּר - שׁוֹלֵף, מִפְּנֵי שֶׁהַשַּׂקִּים קְטַנִּים וְקַלִּים, וְנִמְצָא
20 שֶׁלֹּא בִטֵּל הַכְּלִי מֵהֶכְנוֹ[56]. הָיְתָה טְעוּנָה עֲשָׂשִׂיּוֹת[57] שֶׁל
21 זְכוּכִית - מַתִּיר הַשַּׂקִּים וְהֵן נוֹפְלִין; שֶׁאַף־ עַל־פִּי שֶׁיִּשָּׁבְרוּ
22 - אֵין בְּכָךְ הֶפְסֵד גָּדוֹל, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל לְהַתָּכָה עוֹמֵד, וּלְהֶפְסֵד
23 מוּעָט לֹא חָשְׁשׁוּ. הָיוּ הַשַּׂקִּים גְּדוֹלִים וּמְלֵאִים כְּלֵי זְכוּכִית
24 וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם - פּוֹרֵק בְּנַחַת[58]. וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יַנִּיחֵן שָׁם עַל
25 גַּבֵּי בְּהֵמָה, מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים[59].
26 **יא.** הַמְדַבֵּק פֵּרוֹת[60] עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ גּוּף אֶחָד - חַיָּב מִשּׁוּם
27 מְעַמֵּר. לְפִיכָךְ[61], מִי שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ לוֹ פֵּרוֹת בַּחֲצֵרוֹ - מְלַקֵּט
28 עַל־יָד עַל־יָד וְאוֹכֵל[62]. אֲבָל לֹא יִתֵּן לֹא לְתוֹךְ הַסַּל וְלֹא
29 לְתוֹךְ הַקֻּפָּה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל; שֶׁאִם יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ
30 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, שֶׁמָּא יִכְבְּשֵׁם בְּיָדוֹ בְּתוֹךְ הַקֻּפָּה וְיָבוֹא
31 לִידֵי עִמּוּר[63]. וְכֵן[64] אֵין מְקַבְּצִין אֶת הַמֶּלַח וְכֵיוֹצֵא בוֹ, מִפְּנֵי
32 שֶׁנִּרְאֶה כְּמְעַמֵּר[65].
33 **יב.** מְפָרֵק[66] - חַיָּב מִשּׁוּם דָּשׁ, וְהַסּוֹחֵט זֵיתִים וַעֲנָבִים - חַיָּב
34 מִשּׁוּם מְפָרֵק[67]. לְפִיכָךְ[68] אָסוּר לִסְחֹט תּוּתִים וְרִמּוֹנִים,
35 הוֹאִיל וּמִקְצָת בְּנֵי אָדָם סוֹחֲטִים אוֹתָם כְּזֵיתִים וַעֲנָבִים,
36 שֶׁמָּא יָבוֹא לִסְחֹט זֵיתִים וַעֲנָבִים. אֲבָל שְׁאָר פֵּרוֹת, כְּגוֹן
37 פְּרִישִׁין[69] וְתַפּוּחִים וְעֲזַרְדִּין[70] - מֻתָּר לְסָחֲטָן בְּשַׁבָּת[71], מִפְּנֵי
38 שֶׁאֵינָן בְּנֵי סְחִיטָה.
39 **יג.** כְּבָשִׁין[72] וּשְׁלָקוֹת[73] שֶׁסְּחָטָן: אִם לְרַכֵּךְ גּוּפָן[74] - מֻתָּר,
40 וְאִם לְהוֹצִיא מֵימֵיהֶן - אָסוּר. וְאֵין מְרַסְּקִין[75] אֶת הַשֶּׁלֶג[76],
41 שֶׁיָּזוּבוּ מֵימָיו; אֲבָל מְרַסֵּק הוּא לְתוֹךְ הַקְּעָרָה אוֹ לְתוֹךְ
42 הַכּוֹס. הַשּׁוּם וְהַבֹּסֶר[77] וְהַמְּלִילוֹת[78] שֶׁרְסָקָן[79] מִבְּעוֹד יוֹם:
43 אִם[80] מְחֻסָּרִין דִּיכָה[81] - אָסוּר לִגְמֹר דִּיכָתָן בְּשַׁבָּת; וְאִם
44 מְחֻסָּרִין שְׁחִיקָה בַּיָּד - מֻתָּר לוֹ לִגְמֹר שְׁחִיקָתָן בְּשַׁבָּת.
45 לְפִיכָךְ מֻתָּר לִגְמֹר שְׁחִיקַת הָרִיפוֹת[82] בְּעֵץ הַפָּרוּר[83] בְּתוֹךְ
46 הַקְּדֵרָה בְּשַׁבָּת[84] אַחַר שֶׁמּוֹרִידִין אוֹתָהּ מֵעַל הָאֵשׁ[85].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

41) ומותר לישב עליהם. 42) שלאחר שהוגבהו חזרו ונכפפו. 43) במקום שאין גבוהים שלשה. 44) משנה (מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'). 45) ענף מן האילן וחייב משום תולש שהוא תולדות קוצר. 46) כמו באילן, ושניהם מטעם אחד נאסרו ("מגיד משנה"). 47) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). 48) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). 49) "כגון שנעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה (סל) מבעוד יום, היתד – נקרא צדדין והכלכלה – צדי צדדין וכן כל כיוצא בזה" ("מגיד משנה"). 50) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). 51) ירושלמי (מסכת ביצה פרק ח' הלכה ב'): "מפני מה אמרו: היה רוכב על גב בהמה אומרים לו רד? – שהוא מצווה על שביתת בהמה כמוהו (שמות פרק כג): למען ינוח שורך וחמורך"; ובמכילתא: תן לבהמה נייח (מנוחה), שלא יהא לה צער". 52) (מסכת שבת דף קנ"ד עמוד ב'). 53) פורקים (מסכת שבת דף קנ"ד עמוד ב'). 54) משא. 55) שלא יגע בהם בידיו. 56) מבואר בפרק כ"ה הלכה ג'. 57) פנסים. 58) שמפני הפסד מרובה התירו לטלטל ולבטל כלי מהיכנו ("מגיד משנה"). 59) שהוא מן התורה (שמות כ"ג, ה'): "כי תראה חמור שונאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו, עזוב תעזב עמו" – מצוה לפרק את המשא משום צער בעלי חיים (בבא מציעא דף ל"ב עמוד א'). 60) ראה למעלה בפרק ח' הלכה ו'. 61) (מסכת שבת דף קמ"ג עמוד ב'). 62) לדעת התוספות אין צורך לאכול מיד, ומותר לקבץ ולתת לתוך "כפו או כסותו", ורק לתוך סל אסור; אבל אם נפלו לתוך עפר וצרורות, אסור ללקטם משום בורר, ואין היתר רק אם מלקט על יד על יד ואוכל ("בית יוסף" והגר"א של"ה). 63) לדעת התוספות (מסכת ביצה דף ל"א עמוד א') אין חיוב עימור אלא במקום גידולם (עי' הגה"מ). 64) (מסכת שבת דף ע"ג עמוד ב'). 65) נראה כמעמר ולא מעמר ממש, כי אין עימור אלא בגידולי קרקע, כמבואר למעלה פרק ח' הלכה ה'. 66) מבואר למעלה בפרק ח' הלכה ז'. 67) משום שעומדים להסחט למשקין. 68) משנה (מסכת שבת דף קמ"ג עמוד ב'). 69) פרי עץ כעין תפוח גדול, נאכל חי ומבושל, נקרא גם חבוש. 70) מין פרי עץ, כתפוח קטן. 71) משום שהם עומדים לאכילה ולא למשקין, אין שם משקה על המיץ היוצא מהם, ודומה למפריד אוכל מתוך אוכל. 72) (מסכת שבת דף קמ"ה עמוד א') פירות וירקות כבושים בחומץ ובמלח. 73) ירקות ששלקן קודם השבת ונשארו מימיהם בהם (ר"ח). 74) שכיון שאינו צריך למימיהם אינו אסור משום סחיטה. 75) כותשים לרסיסים (מסכת שבת דף נ"א עמוד ב') ואיסורו משום סוחט, שהרי כתבו רבינו בתוך הלכות סחיטה. ויש אומרים שאיסורו משום מוליד דבר חדש בשבת (עיין רש"י שם). 76) בנ"א: "את השלג ואת הברד" (מעשה רוקח). 77) "ענבים בתחילתם כשהן דקים, מוציא מהם משקה לטבל בו בשר, לפי שהוא חזק וקורב להחמיץ" (רש"י). 78) "שבלים שלא בשלו כל צרכם מרסקם להוציא מהם מיץ ומטבל במשקה שזב מהן" (רש"י). 79) להוציא מהם שמנם ומחוסרים עדיין דיכה ושחיקה. 80) (מסכת שבת דף י"ט עמוד ב'). 81) במדוכה שדכים בה דברים יבשים לשברם ולעשותם דקים. 82) מאכל שעורים כתושות במכתש. 83) כף גדולה. 84) "כיון שכבר דכו אותם במדוכה ונתבשל כל צרכם, ואין מחוסרים אלא מעט שחיקה ועירוב" ("תשובות הרמב"ם" פריימן סימן ס"ג). 85) ובעודה על האש יש אומרים שאסור משום מבשל אף על פי שכבר נתבשל כל צרכו (משנה ברורה סימן שכ"א סעיף קטן ע"ט).

מתוך מהדורת וגשל

יד. הַמּוֹלֵל[86] מְלִילוֹת[87] - מוֹלֵל בְּשִׁנּוּי[88], כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה[89] כְּדָשׁ. הַיּוֹנֵק[90] בְּפִיו - פָּטוּר. וְאִם הָיָה גוֹנֵחַ[91] - מֻתָּר לוֹ לִינֹק בְּפִיו; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפָרֵק כִּלְאַחַר יָד[92], וּמִשּׁוּם צַעֲרוֹ לֹא גָּזְרוּ, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין שָׁם סַכָּנָה[93].

טו. פֵּרוֹת[94] שֶׁזָּבוּ[95] מֵהֶן מַשְׁקִין בְּשַׁבָּת: אִם זֵיתִים וַעֲנָבִים[96] הֵן - אָסוּר לִשְׁתּוֹת אוֹתָן הַמַּשְׁקִין עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְכַּוֵּן וְיִסְחֹט אוֹתָן בְּשַׁבָּת; וְאִם תּוּתִים וְרִמּוֹנִים הֵן[97]: אִם הִכְנִיסָן לַאֲכִילָה - מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ מֵהֶן מֻתָּרִין, וְאִם הִכְנִיסָן לְדָרָכָן - מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ מֵהֶן אֲסוּרִין עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת.

טז. זֵיתִים[98] וַעֲנָבִים שֶׁרִסְקָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְיָצְאוּ מֵהֶן מַשְׁקִין מֵעַצְמָן - מֻתָּרִין; וְכֵן חַלּוֹת דְּבַשׁ[99] שֶׁרִסְקָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן בְּשַׁבָּת מֻתָּרִין; שֶׁאֵין כָּאן מָקוֹם לִגְזֵרָה[100], שֶׁכְּבָר רִסְקָן מִבְּעֶרֶב.

יז. זוֹרֶה[101] וּבוֹרֵר - מֵאֲכוֹת מְלֻאכוֹת הֵן[102]. לְפִיכָךְ, אַף־עַל־פִּי שֶׁמֻּתָּר לִמְלֹל מְלִילוֹת בְּרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו, כְּשֶׁהוּא[103] מְנַפֵּחַ - מְנַפֵּחַ בְּיָדוֹ אַחַת[104] בְּכָל כֹּחוֹ, אֲבָל לֹא בְּקָנוֹן[105] וְלֹא בְּתַמְחוּי[106]; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְנַפֶּה בְּנָפָה וּבִכְבָרָה, שֶׁהוּא חַיָּב. וְהַמְשַׁמֵּר[107] שְׁמָרִים - תּוֹלֶדֶת בּוֹרֵר אוֹ מְרַקֵּד הוּא. לְפִיכָךְ, אַף־עַל־פִּי שֶׁמֻּתָּר לְסַנֵּן יַיִן צָלוּל אוֹ מַיִם צְלוּלִין בְּסוּדָרִין[108] אוֹ בִּכְפִיפָה מִצְרִית[109], לֹא יַעֲשֶׂה גֻּמָּא בַּסּוּדָר[110]; שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְשַׁמֵּר בִּמְשַׁמֶּרֶת. וְכֵן אָסוּר[111] לִתְלוֹת אֶת הַמְשַׁמֶּרֶת[112] כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, שֶׁמָּא יָבוֹא לְשַׁמֵּר. וְכֵן הַמְחַבֵּץ[113] - תּוֹלֶדֶת בּוֹרֵר הוּא. לְפִיכָךְ, אַף־עַל־פִּי שֶׁנּוֹתְנִין שֵׁמְשְׁמִין וֶאֱגוֹזִים לִדְבַשׁ, לֹא יְחַבְּצֵם[114] בְּיָדוֹ.

יח. הַמְחַתֵּךְ[115] אֶת הַיָּרָק[116] דַּק דַּק כְּדֵי לְבַשְּׁלוֹ[117] - חֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת טוֹחֵן, וְחַיָּב. לְפִיכָךְ אֵין מְרַסְּקִין לֹא אֶת הַשַּׁחַת[118] וְלֹא אֶת הֶחָרוּבִין לִפְנֵי בְּהֵמָה - בֵּין דַּקָּה, בֵּין גַּסָּה - מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּטוֹחֵן[119]. אֲבָל מְחַתְּכִין[120] אֶת הַדְּלוּעִין[121] לִפְנֵי הַבְּהֵמָה, וְאֶת הַנְּבֵלָה לִפְנֵי הַכְּלָבִים; שֶׁאֵין טְחִינָה בַּפֵּרוֹת[122]. וּמַתִּירִין[123] אֲלַמּוֹת שֶׁל עָמִיר[124] לִפְנֵי בְּהֵמָה, וּמְפַסְּפֵס[125] בְּיָדוֹ[126] אֲלַמּוֹת קְטַנּוֹת, אֲבָל לֹא אֲלַמּוֹת גְּדוֹלוֹת, מִפְּנֵי הַטֹּרַח שֶׁבָּהֶן.

יט. חֲבִילֵי[127] פִּאָה[128] וְאֵזוֹב[129] וְקוֹרָנִית[130] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁהִכְנִיסָן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה[131] - מִסְתַּפֵּק מֵהֶן. וְקוֹטֵם וְאוֹכֵל[132] בְּרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו, אֲבָל לֹא בְּיָדוֹ הַרְבֵּה; שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לָדֹק[133].

כ. הַצָּרִיךְ לָדֹק פִּלְפְּלִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן לִתֵּן לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל בְּשַׁבָּת[134] - חֲרֵי זֶה כּוֹתֵשׁ בְּיַד הַסַּכִּין[135] וּבְקָעָרָה[136]; אֲבָל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

86) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד א') מחכך בן אצבעותיו. 87) בין לרכך את האוכל ובין להוציאו מן הקשין ("מגיד משנה"). 88) מעט בראשי אצבעותיו (גמרא שם). 89) אבל אינו דש ממש כיון שמולל ביד ולא בכלי (תניא). 90) (מסכת כתובות דף ס' עמוד א'). 91) משתעל בקושי שרפואתו לינק חלב מהבהמה. 92) על ידי שינוי, שאינו אסור אלא מדרבנן, והתירו במקום צער. 93) כי במקום סכנה הותרה אף מלאכה גמורה כמבואר בפרק ב' הלכה א'. 94) משנה (מסכת שבת קמ"ג עמוד ב'). 95) מעצמם. 96) אפילו עומדים לאכילה, כיון שרובם עומדים לסחיטה, חוששים שמא יסחוט בשבת. 97) סתמם לאכילה ורק לפעמים לסחיטה. 98) משנה (שבת דף קמ"ג עמוד ב'). 99) הדבש כמו שהוא בכוורת. 100) שמא יסחט בשבת, כיון שרסקן יזוב המשקה מאליו, ואין חיוב חטאת גם אם יסחט בידים. 101) זורק את הדגן הנדוש ברוח לנקותו מן המוץ. 102) כמבואר בפרק ח' הלכה י"א. 103) (מסכת ביצה דף י"ב עמוד ב'). 104) אבל בשתי ידיו, לדבקן יחד ולנפח בהן כדי לנקותן מהמוץ אסור. 105) "כלי עשוי כמרזב, מנענע בו והאוכל יוצא והפסולת נשארת בכלי" (רש"י). 106) קערה גדולה. 107) המסנן יין ב"משמרת" – היא שק שנותנים בתוכו שמרי היין והיין יורד ממנו זך וצלול, והמשמרת קולטת את השמרים, ואסרו חכמים לתלות (המשמרת) על הכלי בשבת, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, והמסנן שמרים בשבת עושה מלאכה הוא תולדת בורר או מרקד" (פירוש המשניות שבת פרק כ' משנה א') וראה פרק ח' הלכה י"ד. 108) ואין כאן איסור מצד כיבוס הסודרין כיון שאינו מתכוון לכך (הגר"א שי"ט ס"ק י"ט). 109) סל עשוי מנצרי דקל. 110) (מסכת שבת דף קל"ט עמוד ב') בפי הכלי כמו בחול שמא יבא לידי סחיטה. 111) משנה (מסכת שבת דף קל"ז עמוד ב'). 112) "שמסננים בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בעיגול ונעשה כאהל על חלל הכלי" (רש"י); ורבינו כתב בתשובה: "אין הטעם באיסור תליית המשמרת מפני שהוא עושה אהל, אלא אסור תלייתה מדרבנן, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ד). 113) עושה חמאה על ידי טריפת החלב וסכסוכו. 114) תוספתא (מסכת שבת פרק י"ג). לפני כ"י ווין "ובלבד שלא יחבוץ" אבל לפי נוסחת הדפוס "ובלבד שלא יגבל" נראה שאיסורו משום לש (ועיין מג"א שי"ט ס"ק י"ט). 115) (מסכת שבת דף ע"ד עמוד ב'). 116) התלוש. 117) בערב. אבל אם אוכלו מיד מותר לחתכו דק דק (כסף משנה) וראה להלן הלכה כ'. 118) ירק של תבואה הנקצרת לפני גמר בישולה למאכל בהמה. 119) שכיון שהם יכולים לאכול בלי ריסוק הרי זה כמחתך שלא לצורך אכלה שחייב משום טוחן (ט"ז סימן שכ"ד ס"ק ה'). 120) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). 121) פרי אדמה מין האבטיח ("קירביס") ומחתכם אותם תלושים. 122) מוסב למה שנאמר למעלה: "אין מרסקין את השחת וכו' מפני שנראה כטוחן" ואילו טוחן ממש אינו, ועל זה כתב: "שאין טחינה בפירות" (כסף משנה). כלומר כיון שהוא לאכול מיד. 123) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). 124) חציר לבהמה הקשור בכמה מקומות. 125) מפרך שמחתך אותם בין שתי הידים" (פירוש המשניות). 126) "שכן דרך שמפזרים לבהמה העשבים ויפים לה לאכלם, שכשהם דחוקים מתחממים ואינה מריחה ריחם כל כך וקצה בהם" (רש"י). 127) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד א'). 128) צמח שעושים משרשיו צבע אדום. ועיין להלן הלכה כ"א. 129) צמח קטן שיש לו ריח טוב. 130) צמח בעל ריח חריף וטוב. העשבים האלה ראויים להסקה וגם למאכל בהמה, לפיכך הכל הולך אחר מחשבתו. 131) וסתמם למאכל בהמה (מג"א שכ"א). ודין הכניסם לעצים מבואר להלן בפרק כ"ו הלכה י"ח. 132) שהם ראויים גם למאכל אדם. 133) לעשותם דקים, לכתשם (מסכת שבת דף קמ"א עמוד א'). 134) ולא לאכול מיד אלא לאחר זמן בו ביום (ראה למעלה הלכה י"ח). 135) ולא בבוכנא, הוא העלי המיוחד לכתישה, אפילו אם כותשו בקערה. 136) ולא במכתשת, אפילו אם כותשו ביד הסכין שצריכים להיות שני שינויים.

מתוך מהדורת וגשל

לֹא בְּמַכְתֶּשֶׁת, מִפְּנֵי[137] שֶׁהוּא טוֹחֵן. לְפִיכָךְ אָסוּר לְבָרִיא לְהִתְרַפְּאוֹת[138] בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁחֹק הַסַּמְמָנִין.

כא. כֵּיצַד?[139] לֹא יֹאכַל דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מַאֲכַל בְּרִיאִים, כְּגוֹן אֵזוֹבְיוֹן[140] וּפֵאָה[141], וְלֹא דְּבָרִים הַמְשַׁלְשְׁלִים, כְּגוֹן לַעֲנָה[142] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם. וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה דְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לִשְׁתּוֹתָן, כְּגוֹן מַיִם שֶׁבִּשְׁלוּ בָּהֶן סַמְמָנִין וַעֲשָׂבִים.

כב. אוֹכֵל[143] אָדָם אֲכָלִין וּמַשְׁקִין שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לְאָכְלָן וְלִשְׁתּוֹתָן, כְּגוֹן הַכֶּסְבָּרָא[144] וְהַכְּשׁוּת[145] וְהָאֲזוֹב; אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן מְרַפְּאִין וְאוֹכְלָן כְּדֵי לְהִתְרַפְּאוֹת בָּהֶם - מֻתָּר, הוֹאִיל וְהֵם מַאֲכַל בְּרִיאִים. שֶׁתֶּה חִלְתִּית[146] מִקֹּדֶם הַשַּׁבָּת[147], וַהֲרֵי הוּא שׁוֹתֶה וְהוֹלֵךְ - מֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, [אֲפִלּוּ] בִּמְקוֹמוֹת [שֶׁלֹּא] נָהֲגוּ הַבְּרִיאִים[148] לִשְׁתּוֹת הַחִלְתִּית. וְשׁוֹתִין זֵיתוּם הַמִּצְרִי[149] בְּכָל מָקוֹם.

כג. וְכֵן[150] שְׁמָנִים שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לָסוּךְ בָּהֶן - מֻתָּר לָסוּךְ בָּהֶן בְּשַׁבָּת, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה. וְשֶׁאֵין הַבְּרִיאִים סָכִין בָּהֶן - אֲסוּרִין. הַחוֹשֵׁשׁ בְּמָתְנָיו - לֹא יָסוּךְ יַיִן וָחֹמֶץ[151], אֲבָל סָךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן[152]; וְלֹא שֶׁמֶן וֶרֶד[153], אֶלָּא בִּמְקוֹם שֶׁהַבְּרִיאִים סָכִין אוֹתוֹ. וּמֵתֶר[154] לָסוּךְ שֶׁמֶן וָמֶלַח בְּכָל מָקוֹם. נִגְּפָה[155] יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ - צוֹמְתָהּ[156] בְּיַיִן, וְאֵינוֹ צוֹמְתָהּ בְּחֹמֶץ[157]. וְאִם הָיָה עָנֹג - אַף בְּיַיִן אָסוּר[158].

כד. הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנָּיו - לֹא יְגַמַּע[159] בָּהֶן אֶת הַחֹמֶץ וְיִפְלֹט[160], אֲבָל מְגַמֵּעַ הוּא וּבוֹלֵעַ. הַחוֹשֵׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ[161] - לֹא יְעָרְעֶנּוּ[162] בְּשֶׁמֶן; אֲבָל בּוֹלֵעַ הוּא שֶׁמֶן הַרְבֵּה, וְאִם נִתְרַפֵּא - נִתְרַפֵּא. אֵין לוֹעֲסִין אֶת הַמַּסְטְכִי[163] וְאֵין שָׁפִין[164] אֶת הַשִּׁנַּיִם בְּסַם בְּשַׁבָּת, בִּזְמַן שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה; וְאִם נִתְכַּוֵּן לְרֵיחַ הַפֶּה - מֻתָּר.

כה. אֵין[165] נוֹתְנִין יַיִן לְתוֹךְ הָעַיִן[166], אֲבָל נוֹתֵן הוּא עַל גַּב הָעַיִן[167]. וְרַק תָּפֵל[168] - אֲפִלּוּ עַל גַּב הָעַיִן אָסוּר[169]. קִילּוֹר[170] שֶׁשָּׂרָה אוֹתוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מַעֲבִירוֹ עַל גַּב עֵינוֹ בְּשַׁבָּת, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ[171]. מִי שֶׁלָּקָה בְּאֶצְבָּעוֹ - לֹא יִכְרֹךְ עָלָיו גֶּמִי[172] כְּדֵי לְרַפֹּאתוֹ, וְלֹא יִדְחָקֶנּוּ בְּיָדוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָּם[173].

כו. אֵין[174] נוֹתְנִין חַמִּין וָשֶׁמֶן עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי מוֹךְ שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי מוֹךְ לִתְּנוֹ עַל הַמַּכָּה בְּשַׁבָּת[175]. אֲבָל נוֹתֵן הוּא חוּט לַמַּכָּה, וְשׁוֹתֵת וְיוֹרֵד לַמַּכָּה. וְנוֹתְנִין מוֹךְ יָבֵשׁ[176] עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה. וְאִם הָיָה עַתִּיק[177] - אָסוּר[178], מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּרְטִיָּה[179].

כז. רְטִיָּה[180] שֶׁפָּרְשָׁה עַל גַּבֵּי כְּלִי[181] - מַחֲזִירִין אוֹתָהּ; וְאִם פָּרְשָׁה עַל גַּבֵּי קַרְקַע - אָסוּר לְהַחֲזִירָהּ[182]. וּמַנִּיחִין[183] רְטִיָּה עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה לְכַתְּחִלָּה בַּמִּקְדָּשׁ[184]; שֶׁאֵין אִסּוּר שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ. וּבְכָל מָקוֹם מְקַנְּחִין פִּי הַמַּכָּה, וְאֵין מְקַנְּחִין אֶת הָרְטִיָּה, שֶׁמָּא יִמְרַח.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

137) בנ"א: "אבל במכתשת חייב משום טוחן" (כ"י התימנים). 138) לקחת סמי רפואה בשבת, וראה למעלה פ"ב על רפואה בשבת. 139) משנה (מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב'). 140) צמח עז הריח הממית את התולעים שבמעיים. 141) בנ"א: "ופואה" והוא לרפואה (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). ולפי נוסחתנו קשה ממה שכתב למעלה בהלכה י"ט שקוטם ואוכל חבילי פיאה. 142) עשב מר שעושים ממנו משקה לרפואה. 143) משנה (מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב). 144) הוא "זרע גד" (שמות פרק ט"ז, פסוק ל"א). צמח שזרעו טוב הריח, לרפואה ולתבלים. 145) צמח מר הטעם, ישמש לרפואה ולעשות שכר תמרים. 146) (מסכת שבת דף ק"מ עמוד א'). צמח חריף הריח שורים אותו, ושותים את מי השריה לרפואה. 147) שדרך רפואתו לשתותו שלשה ימים רצופים. 148) בנוסחאות ודפוסים ישנים כתוב: "במקומות שנהגו הבריאים לשתות" אולם ב"מגיד משנה" הגיה כנוסח שלנו, שהרי כל שהוא מאכל בריאים כבר הביא רבנו למעלה, שמותר לשתות לרפואה. ולפי הנוסח "אפילו שלא נהגו הבריאים", הכוונה שכאן מותר אף שאין דרך הבריאים לשתות, מכיון שיש סכנה אם יפסיק (מער"ק). 149) "לוקחים מלח וקמח שעורים וזרע כרכום מדברי, ולשים אותו במים לרפואה" (פירוש המשניות פסחים פרק ג' משנה א'). והוא גם משקה לבריאים. 150) משנה (מסכת שבת דף קי"א עמוד א'). 151) שאין סוכים בו אלא החולים. 152) שגם הבריאים סכים בו, ולא יכירו שהוא לרפואה. 153) שדמיו יקרים, ואין אדם סך בו אלא לרפואה. 154) (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). 155) (מסכת שבת דף ק"ט עמוד א') נכשלה ולקתה, כמו: "פן תגוף באבן רגלך" (תהלים פרק צ"א, פסוק י"ב. רש"י). 156) מכווצה על ידי היין לשכך הדם (רש"י). 157) אבל אם היתה המכה מחמת ברזל, או על גב היד והרגל מותר בכל אופן, כיון שיש בה סכנה, כמבואר בפרק ב' הלכה ה'. 158) שגם היין שהוא חזק קצת קשה לבשרו וצומתו (רש"י שם). 159) ישתה בשאיפת רוח – יגרגר. 160) כי נראה שגמיעתו לרפואה. 161) תוספתא (מסכת שבת פרק י"ג). [המדובר בשאין בו חשש סכנה, ועיין יומא דף פ"ג עמוד א'] 162) ישטפנו. 163) שרף הנוטף מעץ, מועיל לרפואה ולריח הפה (ערוך). 164) משפשפים. 165) (מסכת שבת דף ק"ח עמוד ב'). 166) שנראה כנותן לרפואה. 167) שנראה כרוחץ את עיניו. 168) "שלא טעם כלום משנעור משנתו" (רש"י ורבינו בהל' אסורי ביאה פרק ט' הלכה ל"ח). 169) מכיון שהוא מאוס, אין משתמשים בו אלא לרפואה. 170) משחה לעין. 171) שנראה כרוחץ ולא התירו אלא אם שרה מערב שבת. 172) משנה (עירובין דף ק"ג עמוד ב'). הוא הגמא – צמח הגדל במים ומועיל למכה (פירוש המשניות). 173) במסכת עירובין דף ק"ג עמוד ב' שנינו: "כהן שלקה באצבעו (ואינו יכול לעבוד בבית המקדש שמכתו נראית), כורך עליו במקדש (שאין איסור שבות נוהג במקדש לבטל כהן מעבודה), אבל לא במדינה (שיש ברפואה איסור שבות, גזרה משום שחיקת סממנים), אם להוציא דם (שמהדק את הגמי על החבורה), כאן וכאן אסור (שהוא אב מלאכה: חובל)". 174) (מסכת שבת דף קל"ד עמוד ב'). 175) שאסור משום שחיקת סממנים. 176) שאינו לרפואה, אלא כדי שלא יסרטו הבגדים את המכה. 177) ישן. 178) שהוא מרפא. 179) תחבושת משוחה בסממנים ששמים על המכה לרככה. 180) (מסכת עירובין דף ק"ב עמוד ב'). 181) שהיא כהוחלקה ממקומה ולכן מותר להחזירה. 182) שכיון שנפלה על גבי קרקע הרי הוא כמניחה בתחלה בשבת שאסור שמא ימרח (רש"י בעירובין שם). 183) בנ"א: "ומחזירים" והיינו להחזיר רטיה שנפלה על גבי קרקע, אבל להניח רטיה על גבי מכה שלא היתה עליו מערב שבת, אסור אף במקדש כמו שכתב הראב"ד (מגיד משנה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בעירובין שם. 184) כהן העובד צריך להסיר הרטיה מעל מכתו, משום חציצה בין בשרו לבגדו, ומותר להחזירה, ולא אסרו משום שבות כי התירו סופם משום תחילתם – שלא ימנע מעבודה, אבל כהן שאינו

כח. סָכִין[185] וּמְמַשְׁמְשִׁין[186] בִּבְנֵי מֵעַיִם בְּשַׁבָּת. וְהוּא, שֶׁיְּסוּךְ וִימַשְׁמֵשׁ בְּבַת אַחַת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדַרְכּוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. וְאֵין מִתְעַמְּלִין[187] בְּשַׁבָּת. אֵי זֶה הוּא מִתְעַמֵּל? זֶה שֶׁדּוֹרְסִים עַל גּוּפוֹ בְּכֹחַ עַד שֶׁיִּגַּע וְיַזִּיעַ, אוֹ שֶׁיְּהַלֵּךְ עַד שֶׁיִּגַּע וְיַזִּיעַ; שֶׁאָסוּר לְיַגֵּעַ אֶת עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁיַּזִּיעַ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְפוּאָה[188]. וְכֵן אָסוּר לַעֲמֹד בְּקַרְקַע דִּימוֹסִית[189] שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁמְּעַמֶּלֶת וּמְרַפֵּאת.

כט. אֵין רוֹחֲצִין בְּמַיִם שֶׁמְּשַׁלְשְׁלִין, וְלֹא בְּטִיט שֶׁטּוֹבְעִין בּוֹ[190], וְלֹא בְּמֵי מִשְׁרָה הַבְּאוּשִׁים, וְלֹא בְּיָם סְדוֹם[191], וְלֹא בַּמַּיִם הָרָעִים שֶׁבַּיָּם הַגָּדוֹל; מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלּוּ צַעַר הֵן, וְכָתוּב: וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג[192]. לְפִיכָךְ, אִם לֹא נִשְׁתַּהָה בָּהֶם, אֶלָּא עָלָה מִיָּד - אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲטָטִין[193] בְּרֹאשׁוֹ, מֻתָּר.

ל. אֵין[194] מִתְגָּרְדִין[195] בְּמַגֶּרֶדֶת[196]. וְאִם הָיוּ יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת בְּצוֹאָה אוֹ בְּטִיט - גּוֹרֵד כְּדַרְכּוֹ[197] וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. סָכִין[198] וּמִקְרָכִין[199] לְאָדָם לְעֹנֶג, אֲבָל לֹא לִבְהֵמָה[200]. וְאִם הָיָה לָהּ צַעַר - מֻתָּר[201] לְהָסִיר צַעֲרָהּ בְּסִיכָה וּפִרּוּךְ. בְּהֵמָה שֶׁאָכְלָה כַּרְשִׁינִין[202] הַרְבֵּה[203] - מְרִיצִין אוֹתָהּ בֶּחָצֵר בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְרַפֵּא. וְאִם אֲחָזָהּ דָּם[204] - מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּמַיִם בִּשְׁבִיל שֶׁתִּצְטַנֵּן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁחַק לָהּ סַמָּנִין[205].

לא. אֵין[206] מְקִיאִין אֶת הָאֹכֶל בְּשַׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסַם, שֶׁמָּא יִשְׁחַק סַמָּנִין; אֲבָל לְהַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיו וּלְהָקִיא - מֻתָּר. וְאָסוּר לִדְחֹק כְּרִסּוֹ שֶׁל תִּינוֹק כְּדֵי לְהוֹצִיא הָרְעִי שֶׁלּוֹ, שֶׁמָּא יָבוֹא לְהַשְׁקוֹתוֹ סַמָּנִין הַמְשַׁלְשְׁלִין. וּמֻתָּר[207] לִכְפּוֹת כּוֹס[208] עַל הַטַּבּוּר בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְהַעֲלוֹתוֹ. וְכֵן מֻתָּר לְחַנֵּק[209], וּלְלַפֵּף[210] אֶת הַקָּטָן, וּלְהַעֲלוֹת אָזְנַיִם[211] - בֵּין בַּיָּד, בֵּין בִּכְלִי - וּלְהַעֲלוֹת אַנְקְלִי[212]; שֶׁכָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּסַמָּנִין כְּדֵי לָחוּשׁ לִשְׁחִיקָה, וְיֵשׁ לוֹ צַעַר מֵהֶן.

לב. הַמְרַקֵּד[213] - מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת. לְפִיכָךְ[214] אֵין כּוֹבְרִין[215] אֶת הַתֶּבֶן בִּכְבָרָה. וְלֹא יַנִּיחַ הַכְּבָרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תֶּבֶן בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּרֵד הַמֹּץ[216], מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְרַקֵּד. אֲבָל נוֹטֵל הַתֶּבֶן בִּכְבָרָה וּמוֹלִיךְ לָאֵבוּס[217], אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּרֵד הַמֹּץ בִּשְׁעַת הוֹלָכָה[218]; שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ[219].

לג. מְגַבֵּל[220] - חַיָּב מִשּׁוּם לָשׁ. לְפִיכָךְ[221] אֵין מְגַבְּלִין קֶמַח קָלִי[222] הַרְבֵּה, שֶׁמָּא יָבוֹא לְלוּשׁ קֶמַח שֶׁאֵינוֹ קָלִי. וּמֻתָּר לְגַבֵּל אֶת הַקָּלִי מְעַט מְעַט[223]. אֲבָל תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ, שֶׁקָּלוּ אוֹתָהּ וְאַחַר כָּךְ טָחֲנוּ אוֹתָהּ טְחִינָה גַּסָּה, שֶׁהֲרֵי הוּא כְּחֹל[224], וְהִיא הַנִּקְרֵאת שָׁתִית - מֻתָּר לְגַבֵּל מִמֶּנָּה בְּחֹמֶץ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ הַרְבֵּה בְּבַת אַחַת. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה רַךְ; אֲבָל קָשֶׁה - אָסוּר[225], מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּלָשׁ, וְצָרִיךְ לְשַׁנּוֹת. כֵּיצַד? נוֹתֵן אֶת הַשָּׁתִית וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן אֶת הַחֹמֶץ.

לד. הַמֵּרְסָן[226], אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְגִבּוּל[227], אֵין גּוֹבְלִין אוֹתוֹ, שֶׁמָּא יָבוֹא לִגְבֹּל הֶעָפָר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. וְנוֹתְנִין מַיִם עַל גַּבֵּי מֵרְסָן, וּמוֹלִיךְ בּוֹ הַתַּרְוָד[228] שְׁתֵּי[229] וָעֵרֶב[230]; אֲבָל אֵינוֹ מְמָרֵס[231] בְּיָדוֹ, שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כְּלָשׁ. אִם לֹא נִתְעָרֵב - מְנַעֲרוֹ מִכְּלִי לְכְלִי עַד שֶׁיִּתְעָרֵב, וְנוֹתֵן לִפְנֵי הַתַּרְנְגוֹלִין אוֹ לִפְנֵי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

עובד אסור, אף שהוא רק שבות (מעשה רוקח). **185)** משנה (שבת דף קמ"ז עמוד א'). "מושחים בשמן" (פירוש המשניות). **186)** "ענינו משיחה וגרירה, שמושכים וגוררים הידים על בשר האדם בחוזק" (פירוש המשניות). **187)** "מתייגעים, והוא מגזרת עמל, שיעמול האדם (קהלת א') והוא העמל והיגיעה (פירוש המשניות). **188)** (תוספתא מסכת שבת יז: אין רצין כדי להתעמל". ר"ח שבת דף קמ"ז עמוד ב'). **189)** מרחץ-ריפוי "שמימיו מלוחים והטיט המלוח שבו מחמם ומרפא" (רש"י). **190)** משנה (מסכת שבת דף קמ"ז עמוד ב') ובריתא (מסכת שבת קף ק"ט עמוד א'): "בקעה שיש בה מים ותחתיהם טיט כמו דבק, ואם ירד אדם שם חוששים שמא יטבע באותו טיט וידבק, ואינו יכול לעלות עד שמתקבצים בני אדם ומעלים אותו משם. ויש מי שאומר: הרוחץ באותה בקעה מצטנן ואותם המים משלשלים בני מעיו – ושני הפירושים האלה כתב רבנו כמנהגו הטוב" ("מגיד משנה"). **191)** ים המלח. **192)** ולדעת רש"י הטעם הוא משום שמוכח שעושה כן לרפואה ואסור. **193)** מכת שחין על העור. **194)** (מסכת שבת דף קמ"ז עמוד ב'). **195)** "בלשון חכמים: מתחככים" (פירוש המשניות). **196)** כלי שמגרדין בו את הגב במרחץ. שלא יעשה כמעשה חול (רש"י). **197)** שאינו נראה כמעשה חול (לבוש). **198)** (מסכת שבת דף נ"ג עמוד ב'). **199)** משפשפים גלדי מכה (רש"י). **200)** שאסור לטרוח בשבת משום עונג בהמה. **201)** משום צער בעלי חיים כמבואר בהלכה י'. **202)** צמח דומה לעדשים והוא מאכל לבהמה. **203)** "ועל ידי האכילה המרובה אחזה חולי מעים" (רש"י) ורפואתה על ידי ריצה ותנועות. **204)** חלתה במחלת דם. **205)** שאינו בהול כל כך לשחוק סמנין בשביל בהמתו (ט"ז של"ב ס"ק ב'). **206)** מסכת שבת דף קכ"ג עמוד א'. "אסובי ינוקי רב נחמן אמר אסור" וכן מפרשה רבינו (מ"מ). **207)** (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). **208)** "שעירו ממנו חמין וכופהו על הטבור למי שחש במעיו לרפואה". (רש"י). **209)** "מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונופל בגרונו, תולים אותו בראשו שיהא צוארו נפשט" (רש"י). **210)** לכרכו בבגדים לישב פרקי אבריו שהם רכים ונשמטים בחבלי הלידה (רש"י). **211)** (מסכת עבודה זרה דף כ"ח עמוד ב') וראה למעלה פרק ב' הלכה י'. **212)** מבואר בפרק ב' הלכה י'. **213)** מבואר למעלה בפרק ח' הלכה י"ג. **214)** משנה (מסכת שבת דף קמ"ו). **215)** מעבירים דרך כברה לנקות את התבן מפסולת ומוץ. **216)** בנ"א: "המוץ המודק" (כ"י התימנים). **217)** "מקום שאובסים – מאכילין את הבהמות (פירוש המשניות). **218)** דרך נקבי הכברה. **219)** ודבר שאינו מתכוון מותר כמבואר בפרק א'. **220)** השם מים בקמח או עפר ועושה מהם כעין בצק, כמבואר בפרק ח' הלכה ט"ז. **221)** (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). **222)** קמח של תבואה שנתייבשה לקליות בתנור ואין בו גיבול מן התורה לדעת רבינו, שהרי הוא שרוף ומעורב באפר. ורק מדרבנן אסרו שמא יבא ללוש קמח שאינו קלי. **223)** במעט לא גזרו. **224)** זוהי דעת רבינו הסובר בפרק ח' הלכה ט"ז שבאפר וחול גס ובמורסן אין איסור גיבול. אבל הראב"ד השיג שם ודעתו שבאפר חייב משום לש משעת נתינת האפר במים. **225)** הרבה, אבל מעט מותר כמו בקמח קלי. **226)** משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'), סובין גסים. **227)** ללישה. **228)** הכף. **229)** אורך. **230)** רוחב. **231)** מערב ומגיס בידו, כדי לשנות ממעשה חול.

הַשְּׁוָרִים. וּמֵתָּר לְעָרֵב הַמֵּרְסָן עַל דֶּרֶךְ זוֹ בִּכְלִי אֶחָד, וּמְחַלֵּק אוֹתוֹ בְּכֵלִים הַרְבֵּה, וְנוֹתֵן לִפְנֵי כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה. וּמְעָרֵב בִּכְלִי אֶחָד אֲפִלּוּ כּוֹר[232] וַאֲפִלּוּ כּוֹרִים.

לה. אֵין[233] מַאֲכִילִין בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף בְּשַׁבָּת כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא מַאֲכִיל בְּחֹל, שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי כְּתִישַׁת קְטָנִיּוֹת, אוֹ לִידֵי לִישַׁת קֶמַח, וְכֵיוֹצֵא בּוֹ. כֵּיצַד? לֹא יַאֲכִיל הַגָּמָל בְּשַׁבָּת מַאֲכַל שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים[234]. וְלֹא יַרְבִּיץ עֵגֶל וְכֵיוֹצֵא בּוֹ, וְיִפְתַּח פִּיו, וְיִתֵּן לְתוֹכוֹ כַּרְשִׁינִין וָמַיִם בְּבֵת אַחַת[235]. וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹךְ פִּי יוֹנִים וְתַרְנְגוֹלִים לְמָקוֹם שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְהַחֲזִיר[236]. אֲבָל מַאֲכִיל הוּא אֶת הַבְּהֵמָה מֵעֲמָד, וּמַשְׁקֶה אוֹתָהּ מֵעֲמָד, אוֹ נוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיהָ מַיִם בִּפְנֵי עַצְמָן וְכַרְשִׁינִין בִּפְנֵי עַצְמָן בְּמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלָה לְהַחֲזִיר. וְכֵן מַאֲכִיל הָעוֹף בְּיָדוֹ בְּמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לְהַחֲזִיר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁיִּתֵּן לִפְנֵיהֶן וְהֵן אוֹכְלִין.

לו. בַּמֶּה[237] דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִי שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו עָלָיו, כְּגוֹן בְּהֶמְתּוֹ וְחַיָּתוֹ וְיוֹנֵי הַבַּיִת וְאַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִין; אֲבָל מִי שֶׁאֵין מְזוֹנוֹתָיו עָלָיו, כְּגוֹן חֲזִיר וְיוֹנֵי שׁוֹבָךְ וּדְבוֹרִים[238] - לֹא יִתֵּן לִפְנֵיהֶם לֹא מָזוֹן וְלֹא מַיִם. וּמֵתָּר[239] לְאָדָם לְהַעֲמִיד בְּהֶמְתּוֹ עַל גַּבֵּי עֲשָׂבִים [מְחֻבָּרִים][240] וְהִיא אוֹכֶלֶת[241]. אֲבָל לֹא יַעֲמִיד אוֹתָהּ עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁהֵקְצָה; אֲבָל עוֹמֵד בְּפָנֶיהָ, כְּדֵי שֶׁתַּחֲזִיר פָּנֶיהָ לַדָּבָר הַמֻּקְצֶה וְתֹאכַל מִמֶּנּוּ. וְכֵן בְּיוֹם טוֹב.

פֶּרֶק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים[1]

א. רְדִיַּת הַפַּת, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינָהּ מְלָאכָה, אָסְרוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים, שֶׁמָּא יָבוֹא לֶאֱפוֹת. הַמַּדְבִּיק פַּת בְּתַנּוּר מִבְּעוֹד יוֹם, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם - מַצִּיל מִמֶּנָּה מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת, וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהָרִדְיָה אֵינָהּ מְלָאכָה, כְּשֶׁהוּא מַצִּיל - לֹא יִרְדֶּה בְּמַרְדֶּה, אֶלָּא בְּסַכִּין, כְּדֵי לְשַׁנּוֹת.

ב. מִפְּנֵי מָה אָסְרוּ חֲכָמִים לִכְנֹס לְמֶרְחָץ בְּשַׁבָּת? מִפְּנֵי הַבַּלָּנִין, שֶׁהָיוּ מְחַמִּין חַמִּין בְּשַׁבָּת וְאוֹמְרִין: מֵעֶרֶב שַׁבָּת הוּחַמּוּ. לְפִיכָךְ גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס אָדָם לְמֶרְחָץ בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ לְהַזִּיעַ. וְגָזְרוּ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוּפוֹ בְּחַמִּין, וַאֲפִלּוּ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת; אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו - מֻתָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחַמֵּי הָאוּר, גְּזֵרָה מִשּׁוּם מֶרְחָץ; אֲבָל בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא וְכֵיוֹצֵא בָהֶן - מֻתָּר לְהִשְׁתַּטֵּף בָּהֶן כָּל גּוּפוֹ. וְאָסוּר לִרְחֹץ בְּמַיִם חַמִּין שֶׁבַּמְּעָרוֹת; מִפְּנֵי שֶׁהַמְּעָרָה יֵשׁ בָּהּ הֶבֶל, וְיָבוֹא לִידֵי זֵעָה, וְנִמְצֵאת כְּמֶרְחָץ.

ג. מִתְחַמֵּם אָדָם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, וְיוֹצֵא וּמִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוּפוֹ בְּצוֹנֵן. אֲבָל אֵינוֹ מִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוּפוֹ בְּצוֹנֵן וּמִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה; מִפְּנֵי שֶׁמַּפְשִׁיר מַיִם שֶׁעָלָיו, וְנִמְצָא כְּרוֹחֵץ כָּל גּוּפוֹ בְּחַמִּין. הַמֵּבִיא סִילוֹן שֶׁל צוֹנֵן בְּתוֹךְ מַיִם חַמִּין, אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ חַמֵּי טְבֶרְיָא - הֲרֵי אֵלּוּ כְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת, וַאֲסוּרִין בִּרְחִיצָה וּבִשְׁתִיָּה.

ד. מֵבִיא אָדָם קִיתוֹן שֶׁל מַיִם וּמַנִּיחוֹ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה; לֹא בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּחַמּוּ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתְּפוּג צִנָּתָן. וְכֵן מַנִּיחַ פַּךְ שֶׁל שֶׁמֶן כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה כְּדֵי שֶׁיִּפָּשֵׁר, לֹא שֶׁיֵּחַם. וְסָךְ אָדָם יָדוֹ בְּמַיִם אוֹ בְּשֶׁמֶן וּמְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה; וָהוּא, שֶׁלֹּא יֵחַמּוּ הַמַּיִם שֶׁעַל יָדוֹ עַד שֶׁתְּהֵא כְּרֵסוֹ שֶׁל תִּינוֹק נִכְוֶית בָּהֶן. וּמְחַמֵּם בֶּגֶד וּמַנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי מֵעַיִם בְּשַׁבָּת.

ה. אַמְבָּטִי שֶׁל מֶרְחָץ שֶׁהִיא מְלֵאָה מַיִם חַמִּים - אֵין נוֹתְנִין לָהּ מַיִם צוֹנֵן, שֶׁהֲרֵי מְחַמְּמָן הַרְבֵּה. וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ פַּךְ שֶׁל שֶׁמֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְבַשְּׁלוֹ. אֲבָל נוֹתֵן הוּא מַיִם חַמִּין לְתוֹךְ אַמְבָּטִי שֶׁל צוֹנֵן.

ו. מֵחַם שֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם חַמִּין - מֻתָּר לִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם צוֹנֵן כְּדֵי לְהַפְשִׁירָן. וּמֻתָּר לִצּוֹק מַיִם חַמִּין לְתוֹךְ מַיִם צוֹנֵן, אוֹ צוֹנֵן לְתוֹךְ הַחַמִּין. וָהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיוּ בִּכְלִי רִאשׁוֹן; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַמְּמָן הַרְבֵּה. וְכֵן קְדָרָה רוֹתַחַת, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוֹרִידָהּ מֵעַל הָאֵשׁ, לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ תַּבְלִין. אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹכָהּ מֶלַח; שֶׁהַמֶּלַח אֵינוֹ מִתְבַּשֵּׁל אֶלָּא עַל גַּבֵּי אֵשׁ גְּדוֹלָה. וְאִם יָצַק הַתַּבְשִׁיל מִקְּדֵרָה לְקְעָרָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא רוֹתֵחַ בַּקְּעָרָה, מֻתָּר לוֹ לִתֵּן לְתוֹךְ הַקְּעָרָה תַּבְלִין; שֶׁכְּלֵי שֵׁנִי אֵינוֹ מְבַשֵּׁל.

ז. אֵין שׁוֹרִין אֶת הַחִלְתִּית - בֵּין בְּפוֹשְׁרִין, בֵּין בְּצוֹנֵן; אֲבָל שׁוֹרֶה אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַחַמִּין. וְאִם שָׁתָהוּ בְּיוֹם חֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי - הֲרֵי זֶה שׁוֹרֶה בְּשַׁבָּת בְּצוֹנֵן, וּמַנִּיחוֹ בַּחַמָּה עַד שֶׁיֵּחַם, וְשׁוֹתֶה; כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶחֱלֶה אִם פָּסַק מִלִּשְׁתּוֹת.

ח. דָּבָר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל קֹדֶם הַשַּׁבָּת, אוֹ נִשְׁרָה בְּחַמִּין מִלִּפְנֵי הַשַّבָּת - אַף־ עַל־פִּי שֶׁהוּא עַכְשָׁו צוֹנֵן, מֻתָּר לִשְׁרוֹתוֹ בְּחַמִּין בְּשַׁבָּת. וְדָבָר שֶׁהוּא צוֹנֵן מֵעִקָּרוֹ, וְלֹא בָּא בְּחַמִּין מֵעוֹלָם - מְדִיחִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין בְּשַׁבָּת, אִם לֹא הָיְתָה הֲדָחָתוֹ גְּמַר מְלַאכְתּוֹ, אֲבָל אֵין שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין.

ט. מֻתָּר לְהָחֵם בַּחַמָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאָסוּר לְהָחֵם בְּתוֹלְדוֹת חַמָּה; שֶׁאֵינוֹ בָּא לִטְעוֹת מֵחַמָּה לְאוּר. לְפִיכָךְ מֻתָּר לִתֵּן מַיִם צוֹנֵן בַּשֶּׁמֶשׁ כְּדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ. וְכֵן נוֹתְנִין מַיִם יָפִים לְתוֹךְ מַיִם רָעִים בִּשְׁבִיל שֶׁיְּצַנְּנוּ. וְנוֹתְנִין תַּבְשִׁיל לְתוֹךְ הַבּוֹר בִּשְׁבִיל שֶׁיְּהֵא שָׁמוּר.

י. מְעָרֵב אָדָם מַיִם וּמֶלַח וָשֶׁמֶן, וְטוֹבֵל בּוֹ פִּתּוֹ אוֹ נוֹתְנוֹ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל. וָהוּא, שֶׁיַּעֲשֶׂה מְעַט; אֲבָל הַרְבֵּה - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹשֶׂה מְלָאכָה מִמְּלֶאכֶת הַתַּבְשִׁיל. וְכֵן לֹא

232) מדה לדברים יבשים ולחים. 233) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). 234) בלשון המשנה "אין אובסין את הגמל" וביאר רבינו: "שלא יאכילנה מזון ימים רבים, לעשות לה אבוס (מקום המספוא) בתוך מעיה" (פירוש המשניות). 235) בלשון המשנה: "מאמירין" – "זריקת המאכל למעי הבהמה עם המים" (פירוש המשניות). 236) את האוכל "שתוחבו לה לפנים מבית הבליעה" (רש"י). 237) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). 238) בנ"א: "ויוני שובך ויונה עליה ודבורים" (מער"ק). 239) (מסכת שבת דף קכ"ב עמוד א'). 240) בנ"א: חדרה המלה "מחוברים" (ויניציאה). 241) "כתוב (שמות פרק כ"ג): "למען ינוח", יכול לא יניחנו תולש ואוכל? – תלמוד לומר: למען ינוח, ואין זה נוח אלא צער (מכילתא משפטים). 1) נתבארו בו שבותי המלאכות של אחריהן. ולפי שאין שבותין בכלל כל המלאכות, כמו שהזכרתי, נשלם הביאור בזה הפרק עד המלאכה השבעה ועשרים. והמלאכות שיש להן שבותין הנזכרות בזה הן שמונה.

מתוך מהדורת וגשל

יַעֲשֶׂה מֵי מֶלַח עַזִּין, וְהֵן שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מֶלַח וּשְׁלִישׁ מַיִם,
מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹשֶׂה מוּרְיָס. וּמֻתָּר לִמְלֹחַ בֵּיצָה; אֲבָל צְנוֹן
וְכַיּוֹצֵא בּוֹ - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּכוֹבֵשׁ כְּבָשִׂים בְּשַׁבָּת;
וְהַכּוֹבֵשׁ אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְבַשֵּׁל. וּמֻתָּר לְטַבֵּל צְנוֹן
וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בְּמֶלַח, וְאוֹכֵל.

יא. מֻתָּר לְעָרֵב יַיִן וּדְבַשׁ וּפִלְפְּלִין בְּשַׁבָּת לְאָכְלָן; אֲבָל יַיִן
וּמַיִם וְשֶׁמֶן אַפְרְסְמוֹן - אָסוּר; שֶׁאֵין זֶה רָאוּי לַאֲכִילַת
בְּרִיאִים. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יב. חַרְדָּל שֶׁלְּשוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - לְמָחָר מִמְּחוֹ בֵּין בַּיָּד בֵּין
בַּכֶּלִי, וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ דְּבַשׁ. וְלֹא יִטְרֹף, אֶלָּא מְעָרֵב. שַׁחֲלִים
שֶׁטְּרָפָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת - לְמָחָר נוֹתֵן לְתוֹכוֹ שֶׁמֶן וְחֹמֶץ וְתַבְלִין.
וְלֹא יִטְרֹף, אֶלָּא מְעָרֵב. שׁוּם שֶׁרִסְּקוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - לְמָחָר
נוֹתְנוֹ לְתוֹךְ הַגְּרִיסִין. וְלֹא יִשְׁחֹק, אֶלָּא מְעָרֵב.

יג. הַנּוֹטֵל שֵׂעָר מִגּוּף הָאָדָם - חַיָּב מִשּׁוּם גּוֹזֵז. לְפִיכָךְ
אָסוּר לִרְחֹץ אֶת הַיָּדַיִם בְּדָבָר שֶׁמַּשִּׁיר אֶת הַשֵּׂעָר וַדַּאי, כְּגוֹן
אֲהָלָה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. וּמֻתָּר לָחוֹף אֶת הַיָּדַיִם בַּעֲפַר לְבוֹנָה וַעֲפַר
פִּלְפְּלִין וַעֲפַר יַסְמִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יַשִּׁיר
שֵׂעָר שֶׁעַל יָדוֹ; שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן. עֵרֶב דָּבָר שֶׁמַּשִּׁיר אֶת
הַשֵּׂעָר וַדַּאי עִם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַשִּׁיר וַדַּאי: אִם הָיָה הָרֹב מִדָּבָר
הַמַּשִּׁיר - אָסוּר לָחוֹף בּוֹ; וְאִם לָאו - מֻתָּר.

יד. אָסוּר לִרְאוֹת בְּמַרְאָה שֶׁל מַתֶּכֶת בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא
יַשִּׁיר בָּהּ נִימִין הַמְּדֻלְדָּלִין מִן הַשֵּׂעָר, וַאֲפִלּוּ קָבוּעַ בַּכֹּתֶל.
אֲבָל מַרְאָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מַתֶּכֶת - מֻתָּר לִרְאוֹת בָּהּ, אֲפִלּוּ
אֵינָהּ קְבוּעָה.

טו. הַמְכַבֵּס - חַיָּב מִשּׁוּם מְלַבֵּן. וְהַסּוֹחֵט כְּסוּת - חַיָּב,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּס. לְפִיכָךְ אָסוּר לִדְחֹק מַטְלִית אוֹ מוּךְ
וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בְּפִי הָאֲשִׁישָׁה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ כְּדֵי לְסָתְמָהּ, שֶׁמָּא
יָבוֹא לִידֵי סְחִיטָה. וְאֵין מְקַנְּחִין בִּסְפוֹג, אֶלָּא אִם־כֵּן יֵשׁ לוֹ
בֵּית אֲחִיזָה, שֶׁלֹּא יִסְחֹט. וְאֵין מְכַסִּין חָבִית שֶׁל מַיִם וְכַיּוֹצֵא
בָּהּ בְּבֶגֶד שֶׁאֵינוֹ מוּכָן לָהּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחֹט.

טז. נִשְׁבְּרָה לוֹ חָבִית בְּשַׁבָּת - מַצִּיל מִמֶּנָּה מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ
לַשַּׁבָּת לוֹ וּלְאוֹרְחָיו, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִסְפֹּג בְּיַיִן אוֹ יִטְפַּח בְּשֶׁמֶן;
שֶׁאִם יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי
סְחִיטָה. וְיֵצֵא מַצִּיל מִמֶּנָּה? מֵבִיא כְּלִי וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ. וְלֹא
יָבִיא כְּלִי אַחֵר וְיִקָּלֵט, כְּלִי אַחֵר וִיצָרֵף; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבִיא כְּלִי
דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים. נִזְדַּמְּנוּ לוֹ אוֹרְחִים - מֵבִיא כְּלִי אַחֵר
וְקוֹלֵט, כְּלִי אַחֵר וּמְצָרְפוֹ לָרִאשׁוֹן. וְלֹא יִקָּלֵט וְאַחַר כָּךְ יַזְמִין,
אֶלָּא יַזְמִין וְאַחַר כָּךְ יִקָּלֵט. וְאִם הֶעֱרִים בְּדָבָר זֶה - מֻתָּר.

יז. טִיט שֶׁעַל גַּבֵּי בִּגְדוֹ - מְכַסְּכְסוֹ מִבִּפְנִים, וְאֵינוֹ מְכַסְּכְסוֹ
מִבַּחוּץ; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְכַבֵּס. וּמֻתָּר לְגָרְדוֹ בְּצִפֹּרֶן, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ
שֶׁמָּא יַלְבֵּנוּ. הַמְכַסְּכֵס אֶת הַסּוּדָר - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
מְלַבְּנוֹ; אֲבָל הֶחָלוּק - מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְרַכְּכוֹ.

יח. מִנְעָל אוֹ סַנְדָּל שֶׁנִּתְלַכְלֵךְ בְּטִיט וּבְצוֹאָה - מֻתָּר
לְשַׁכְשְׁכוֹ בְּמַיִם, אֲבָל לְכַבְּסוֹ - אָסוּר. וְאֵין מְגָרְדִין לֹא
מִנְעָלִים וְלֹא סַנְדָּלִים חֲדָשִׁים, אֲבָל סָכִין (אוֹתָם) וּמְקַנְּחִין
אֶת הַיְּשָׁנִים. כַּר אוֹ כֶּסֶת שֶׁהָיָה עֲלֵיהֶן צוֹאָה אוֹ טִנּוּף -
מְקַנְּחוֹ בִּסְמַרְטוּט. וְאִם הָיְתָה עַל שֶׁל עוֹר - נוֹתְנִין עָלֶיהָ
מַיִם עַד שֶׁתִּכְלֶה.

יט. מִי שֶׁנִּתְלַכְלְכָה יָדוֹ בְּטִיט - מְקַנְּחָהּ בִּזְנַב הַסּוּס וּבִזְנַב
הַפָּרָה וּבַמַּפָּה הַקָּשָׁה הָעֲשׂוּיָה לֶאֱחֹז בָּהּ הַקּוֹצִים, אֲבָל לֹא
בְּמַפָּה שֶׁמְּקַנְּחִין בָּהּ אֶת הַיָּדַיִם; שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא
עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְכַבֵּס אֶת הַמַּפָּה.

כ. מִי שֶׁרָחַץ בַּמַּיִם - מִסְתַּפֵּג בַּאֲלוּנִטִיתוֹ וּמְבִיאָה בְּיָדוֹ,
וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִסְחֹט. וְכֵן מִי שֶׁנָּשְׁרוּ כֵּלָיו בְּמַיִם -
מְהַלֵּךְ בָּהֶן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִסְחֹט. וְאָסוּר לוֹ לְשָׁטְחָן,
וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמַר הָרוֹאֶה: הֲרֵי זֶה כִּבֵּס
כְּסוּתוֹ בְּשַׁבָּת וּשְׁטָחָהּ לְיַבְּשָׁהּ. וְכָל מָקוֹם שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים
מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן - אֲפִלּוּ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים אָסוּר.

כא. שְׁתֵּי מְטַהֲרוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ - נוֹטֵל אֶת הַפָּקָק מִבֵּינְתַּיִם
וּמַשִּׁיקָן, וּמַחֲזִיר אֶת הַפָּקָק לִמְקוֹמוֹ; מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ בָּא לִידֵי
סְחִיטָה, שֶׁהֲרֵי דַּעְתּוֹ שֶׁיֵּצְאוּ הַמַּיִם. וּפוֹקְקִין אֶת הַבִּיב
בְּסוּדְרִין וּבְכָל דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל כְּדֵי שֶׁלֹּא יָצוּפוּ הַמַּיִם עַל
הָאֲכָלִים וְעַל הַכֵּלִים, אֲבָל אֵין פּוֹקְקִין אֶת הַבִּיב כְּדֵי שֶׁיֵּרְדוּ
הַמַּיִם לַבּוֹר; שֶׁמָּא יִסְחֹט בְּעֵת שֶׁדּוֹחֵק, שֶׁהֲרֵי הַפָּקָק שָׁרוּי
בַּמַּיִם.

כב. אָסוּר לְתַקֵּן בֵּית יָד שֶׁל בְּגָדִים וּלְשַׁבְּרָם שְׁבָרִים, כְּדֶרֶךְ
שֶׁמְּתַקְּנִין בְּחֹל הַבְּגָדִים כְּשֶׁמְּכַבְּסִין אוֹתָן. וְכֵן אֵין
מְקַפְּלִים הַבְּגָדִים בְּשַׁבָּת, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּחֹל בַּבְּגָדִים
כְּשֶׁיְּכַבְּסוּ אוֹתָן. וְאִם לֹא הָיָה לוֹ כְּלִי אַחֵר לְהַחֲלִיפוֹ - מֻתָּר
לְקַפְּלוֹ וּלְפַשְּׁטוֹ וּלְהִתְכַּסּוֹת בּוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּתְנָאֶה בּוֹ בְּשַׁבָּת.
וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה בֶּגֶד חָדָשׁ לָבָן; שֶׁהֲרֵי הוּא מִתְמַעֵּד וּמִתְלַכְלֵךְ
מִיָּד. וּכְשֶׁיְּקַפֵּל - לֹא יְקַפֵּל אֶלָּא אִישׁ אֶחָד; אֲבָל לְקַפֵּל
בִּשְׁנַיִם - אָסוּר.

כג. הַצּוֹבֵעַ - מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת. לְפִיכָךְ אָסוּר לְאִשָּׁה לְהַעֲבִיר
סְרָק עַל פָּנֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּצוֹבַעַת. וְהַתּוֹפֵר - מֵאֲבוֹת
מְלָאכוֹת. לְפִיכָךְ אָסוּר לְמַלֹּאת הַכַּר וְהַכֶּסֶת הַחֲדָשִׁים
בְּמוֹכִין, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְפֹּר. אֲבָל מוֹכִין שֶׁנִּשְׁרוּ מִן הַכַּר אוֹ
מִן הַכֶּסֶת - מַחֲזִירִין אוֹתָן בְּשַׁבָּת.

כד. הַקּוֹרֵעַ - מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁנִּסְתַּבְּכוּ בְּגָדָיו
בְּקוֹצִים - מַפְרִישָׁן בְּצִנְעָה, וּמִתְמַהְמֵהַּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּרֵעַ. וְאִם
נִקְרְעוּ - אֵינוֹ חַיָּב כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְכַּוֵּן. וּמֻתָּר לִלְבֹּשׁ
בְּגָדִים חֲדָשִׁים, וְאִם נִקְרְעוּ - נִקְרָעוּ. פּוֹצְעִין אֶת הָאֱגוֹז
בְּמַטְלִית, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּקָּרֵע.

כה. הַתּוֹקֵעַ - חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה. לְפִיכָךְ, כָּל הַדְּלָתוֹת
הַמְחֻבָּרוֹת לַקַּרְקַע - לֹא נוֹטְלִין אוֹתָן וְלֹא מַחֲזִירִין, גְּזֵרָה
שֶׁמָּא יִתְקַע. אֲבָל דֶּלֶת שִׂדֶה תֵּבָה וּמִגְדָּל, וּשְׁאָר דַּלְתוֹת
הַכֵּלִים - נוֹטְלִין וְלֹא מַחֲזִירִין. וְאִם נִשְׁמַט צִיר הַתַּחְתּוֹן
שֶׁלָּהֶן - דּוֹחֲקִין אוֹתוֹ לִמְקוֹמוֹ. וּבַמִּקְדָּשׁ - מַחֲזִירִין אוֹתוֹ.
אֲבָל צִיר הָעֶלְיוֹן שֶׁנִּשְׁמַט - אָסוּר לְהַחֲזִירוֹ בְּכָל מָקוֹם, גְּזֵרָה
שֶׁמָּא יִתְקַע.

כו. אֵין גּוֹדְלִין אֶת שְׂעַר הָרֹאשׁ, וְאֵין פּוֹקְסִין אוֹתוֹ; מִפְּנֵי
שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹנֶה. וְאֵין מַחֲזִירִין מְנוֹרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת, וְלֹא כִּסֵּא
הַמִּפֶּצֶל, וְלֹא שֻׁלְחָן הַמִּפֶּצֶל, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה
כְּבוֹנֶה. וְאִם הֶחֱזִיר - פָּטוּר; שֶׁאֵין בִּנְיָן בְּכֵלִים, וְאֵין סְתִירָה
בְּכֵלִים. וְאִם הָיָה רָפוּי - מֻתָּר לְהַחֲזִירוֹ. וְאֵין מְתַקְּנִין חֲלִיּוֹת
שֶׁל שִׂדְרָה שֶׁל קָטָן זוֹ בְּצַד זוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹנֶה.

כז. הָעוֹשֶׂה אֹהֶל קָבוּעַ - חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה. לְפִיכָךְ אֵין עוֹשִׂין אֹהֶל עֲרַאי לְכַתְּחִלָּה, וְלֹא סוֹתְרִין אֹהֶל עֲרַאי; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה אוֹ יִסְתֹּר אֹהֶל קָבוּעַ. וְאִם עָשָׂה אוֹ סָתַר אֹהֶל עֲרַאי - פָּטוּר. וּמֵאֵת לְהוֹסִיף עַל אֹהֶל עֲרַאי בְּשַׁבָּת. כֵּיצַד? טַלִּית שֶׁהָיְתָה פְּרוּסָה עַל הָעַמּוּדִים אוֹ עַל הַכְּתָלִים, וְהָיְתָה כְּרוּכָה קֹדֶם הַשַּׁבָּת - אִם נִשְׁאַר מִמֶּנָּה גַּג טֶפַח מָתוּחַ - הֲרֵי זֶה מוֹתֵחַ אֶת כֻּלָּהּ בְּשַׁבָּת עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אֹהֶל גָּדוֹל. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כח. אֵין תּוֹלִין אֶת הַכִּלָּה, שֶׁהֲרֵי נַעֲשֵׂית תַּחְתֶּיהָ אֹהֶל עֲרַאי. וּמֵאֵת לְהַנִּיחַ מִטָּה וְכִסֵּא וּטְרַסְקָל, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁיַּעֲשֶׂה תַּחְתֶּיהָן אֹהֶל; שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ עֲשִׂיַּת אֹהֶל, לֹא קֶבַע וְלֹא עֲרַאי.

כט. כָּל אֹהֶל מְשֻׁפָּע, שֶׁאֵין בְּגַגּוֹ טֶפַח וְלֹא בְּפָחוֹת מִשְּׁלִשָּׁה סָמוּךְ לְגַגּוֹ רֹחַב טֶפַח - הֲרֵי זֶה אֹהֶל עֲרַאי, וְהָעוֹשֶׂה אוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת - פָּטוּר. טַלִּית כְּפוּלָה, שֶׁהָיוּ עָלֶיהָ חוּטִין שֶׁהִיא תְּלוּיָה בָּהֶן מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מֵאֵת לִנְטוֹתָהּ וּמֵאֵת לְפָרְקָהּ. וְכֵן הַפָּרֹכֶת.

ל. כִּלַּת חֲתָנִים, שֶׁאֵין בְּגַגָּהּ טֶפַח וְאֵין בְּפָחוֹת מִשְּׁלִשָּׁה סָמוּךְ לְגַגָּהּ רֹחַב טֶפַח - הוֹאִיל שֶׁהִיא מְתֻקָּנֶת לְכָךְ, מֵאֵת לִנְטוֹתָהּ וּמֵאֵת לְפָרְקָהּ. וְהוּא, שֶׁלֹּא תְּהֵא מְשֻׁלְשֶׁלֶת מֵעַל הַמִּטָּה טֶפַח. פְּקַק הַחַלּוֹן - בִּזְמַן שֶׁהוּא מְתֻקָּן לְכָךְ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר וְאֵינוֹ תָּלוּי - מֵאֵת לִפְקֹק בּוֹ הַחַלּוֹן.

לא. כּוֹבַע שֶׁעוֹשִׂין עַל הָרֹאשׁ, וְיֵשׁ לוֹ שָׂפָה מַקֶּפֶת, שֶׁהִיא עוֹשָׂה צֵל כְּמוֹ אֹהֶל עַל לְבוּשׁוֹ - מֵאֵת לִלְבְּשוֹ. וְאִם הוֹצִיא מִן הַבֶּגֶד סָבִיב לְרֹאשׁוֹ אוֹ כְּנֶגֶד פָּנָיו כְּמוֹ אֹהֶל, וְהָיָה מְהֻדָּק עַל רֹאשׁוֹ, וְהָיָה הַשָּׂפָה שֶׁהוֹצִיאָהּ קָשָׁה בְּיוֹתֵר כְּמוֹ גַּג - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֹהֶל עֲרַאי.

לב. הַנּוֹטֶה פָּרֹכֶת וְכַיּוֹצֵא בָּהּ - צָרִיךְ לְהִזָּהֵר, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֹהֶל בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹטֶה. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה פָּרֹכֶת גְּדוֹלָה - תּוֹלִין אוֹתָהּ שְׁנַיִם, אֲבָל אֶחָד - אָסוּר. וְאִם הָיְתָה כְּלָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ גַּג - אֵין מוֹתְחִין אוֹתָהּ וַאֲפִלּוּ עֲשָׂרָה; שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תִּגְבַּהּ מְעַט מֵעַל הָאָרֶץ, וְתֵעָשֶׂה אֹהֶל עֲרַאי.

לג. בֶּגֶד שֶׁמְּכַסֶּה בּוֹ פִּי הֶחָבִית - לֹא יְכַסֶּה בּוֹ אֶת כֻּלָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה אֹהֶל; אֲבָל מְכַסֶּה הוּא מִקְצָת פִּיהָ. הַמְסַנֵּן בִּכְפִיפָה מִצְרִית - לֹא יַגְבִּיהַּ קַרְקַעִית הַכְּפִיפָה מִן הַכְּלִי טֶפַח, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֹהֶל עֲרַאי בְּשַׁבָּת.

פֶּרֶק שְׁלִשָּׁה וְעֶשְׂרִים[1]

א. הָעוֹשֶׂה נֶקֶב שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא - כְּגוֹן נֶקֶב שֶׁבְּלוּל הַתַּרְנְגוֹלִין, שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהַכְנִיס הָאוֹרָה וּלְהוֹצִיא הַהֶבֶל - הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ. לְפִיכָךְ גָּזְרוּ עַל כָּל נֶקֶב - אֲפִלּוּ הָיָה עָשׂוּי לְהוֹצִיא בִּלְבַד אוֹ לְהַכְנִיס בִּלְבַד - שֶׁמָּא יָבוֹא לַעֲשׂוֹת נֶקֶב שֶׁחַיָּבִין עָלָיו. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין נוֹקְבִין בְּחָבִית נֶקֶב חָדָשׁ, וְאֵין מוֹסִיפִין בּוֹ. אֲבָל פּוֹתְחִין נֶקֶב יָשָׁן. וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַנֶּקֶב לְמַטָּה מִן הַשְּׁמָרִים; שֶׁאִם הָיָה לְמַטָּה מִן הַשְּׁמָרִים - הֲרֵי זֶה עָשׂוּי לְחַזֵּק, וְאָסוּר לְפָתְחוֹ.

ב. נוֹקְבִין מְגוּפָה שֶׁל חָבִית לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יַיִן, וּבִלְבַד שֶׁיִּנָּקֶבֶנָּה מִלְּמַעְלָה; אֲבָל מִצַּדָּהּ - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְתַקֵּן כְּלִי. שׁוֹבֵר אָדָם אֶת הֶחָבִית לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה גְּרוֹגָרוֹת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת כְּלִי. וּמֵבִיא אָדָם חָבִית שֶׁל יַיִן, וּמַתִּיז אֶת רֹאשָׁהּ בְּסַיִף לִפְנֵי הָאוֹרְחִין, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ; שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְהַרְאוֹת נְדִיבַת לִבּוֹ.

ג. וּכְשֵׁם שֶׁאָסוּר לִפְתֹּחַ כָּל נֶקֶב, כָּךְ אָסוּר לִסְתֹּם כָּל נֶקֶב. לְפִיכָךְ אָסוּר לִסְתֹּם נֶקֶב הֶחָבִית, וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְמָרֵחַ וְאֵינוֹ בָּא לִידֵי סְחִיטָה, כְּגוֹן שֶׁיִּסְתֹּם בְּקִיסָם אוֹ בִּצְרוֹר קָטָן. אֲבָל אִם הִנִּיחַ שָׁם אֹכֶל כְּדֵי לְהַצְנִיעוֹ, וְנִמְצָא הַנֶּקֶב נִסְתָּם - מֵאֵת. וּמֵאֵת לְהַעֲרִים בְּדָבָר זֶה.

ד. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא גְּמַר מְלָאכָה - חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ. וּמִפְּנֵי זֶה, הַגּוֹרֵר כָּל שֶׁהוּא אוֹ הַמְתַקֵּן כְּלִי בְּאֵיזֶה דָּבָר שֶׁיִּתַּקֵּן - חַיָּב. לְפִיכָךְ אָסוּר לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר בְּשַׁבָּת - בֵּין בִּכְלֵי שִׁיר, כְּגוֹן כִּנּוֹרוֹת וּנְבָלִים, בֵּין בִּשְׂאָר דְּבָרִים. אֲפִלּוּ לְהַכּוֹת בְּאֶצְבַּע עַל הַקַּרְקַע אוֹ עַל הַלּוּחַ, אוֹ אַחַת כְּנֶגֶד אַחַת, כְּדֶרֶךְ הַמְשׁוֹרְרִים, אוֹ לְקַשְׁקֵשׁ אֶת הָאֱגוֹז לַתִּינוֹק, אוֹ לְשַׂחֵק בּוֹ בְּזוֹג, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתֹּק. כָּל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אָסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתַּקֵּן כְּלֵי שִׁיר.

ה. אֵין מְסַפְּקִין וְלֹא מְרַקְּדִין וְאֵין מְטַפְּחִין בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתַּקֵּן כְּלֵי שִׁיר. וּלְסַפֵּק כִּלְאַחַר יָד - מֵאֵת. אֵין שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתַּקֵּן חָבִית שֶׁל שַׁיָּטִין. בְּרֵכָה שֶׁבְּחָצֵר - מֵאֵת לָשׂוּט בְּתוֹכָהּ; שֶׁאֵינוֹ בָּא לַעֲשׂוֹת חָבִית שֶׁל שַׁיָּטִין. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה לָהּ שָׂפָה מַקֶּפֶת, שֶׁלֹּא יֵעָקֵר מִמֶּנָּה הַמַּיִם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הֶכֵּר וְהֶפְרֵשׁ בֵּינָהּ וּבֵין הַיָּם.

ו. אֵין חוֹתְכִין שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל קָנֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְתַקֵּן כְּלִי. הָיְתָה חֲתוּכָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינָהּ מְתֻקָּנֶת - מֵאֵת לְהַכְנִיסָהּ בְּנֶקֶב הֶחָבִית בְּשַׁבָּת לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יַיִן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִתַּקֵּן. וְאָסוּר לְהַנִּיחַ עָלֶה שֶׁל הֲדַס וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בְּתוֹךְ הַנֶּקֶב שֶׁל חָבִית כְּדֵי שֶׁיְּקַלַּח אֶת הַיַּיִן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּעוֹשֶׂה מַרְזֵב בְּשַׁבָּת. וְאֵין שׁוֹבְרִין אֶת הַחֶרֶס, וְאֵין קוֹרְעִין אֶת הַנְּיָר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְתַקֵּן כְּלִי.

ז. זְמוֹרָה שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּטָפִיחַ - מְמַלְּאִין בָּהּ בְּשַׁבָּת, וְאִם אֵינָהּ קְשׁוּרָה - אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְטֹם אוֹתָהּ וְיִתְקָעֶהָ. אָסוּר לָחוֹף כְּלֵי כֶסֶף בְּגַרְתִּקוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַבְּנָן כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֻמָּנִין עוֹשִׂין, וְנִמְצָא כִּמְתַקֵּן כְּלִי וְגוֹמֵר מְלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת. אֲבָל חוֹפְפִין אוֹתוֹ בְּחוֹל וּבְנֶתֶר. וְכֵן כָּל הַכֵּלִים חוֹפְפִין אוֹתָן בְּכָל דָּבָר. וְאָסוּר לְהַדִּיחַ קְעָרוֹת וְאִלְּפָסִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְתַקֵּן, אֶלָּא אִם־כֵּן הֵדִיחָן לֶאֱכֹל בָּהֶן סְעֻדָּה אַחֶרֶת בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. אֲבָל כְּלֵי שְׁתִיָּה, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְקִיתוֹנוֹת - מֵאֵת לַהֲדִיחָן בְּכָל עֵת; שֶׁאֵין קֶבַע לִשְׁתִיָּה. וְאֵין מַצִּיעִין אֶת הַמִּטּוֹת בְּשַׁבָּת כְּדֵי לִישֵׁן עֲלֵיהֶן לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲבָל מַצִּיעִין מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְשַׁבָּת.

ח. אָסוּר לְהַטְבִּיל כֵּלִים טְמֵאִין בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְתַקֵּן כְּלִי. אֲבָל אָדָם טָמֵא מֵאֵת לִטְבֹּל, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמֵקֵר. וְאֵין

1) נתבארו שבותי יתר המלאכות, אותן שיש להן שבותין, והן ארבע, וכולן על הסדר.

מַזִּין עָלָיו בְּשַׁבָּת. הַמַּטְבִּיל כֵּלִים בְּשַׁבָּת: בְּשׁוֹגֵג - יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, בְּמֵזִיד - לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וּמֻתָּר לְהַטְבִּיל אֶת הַמַּיִם הַטְּמֵאִים בְּשַׁבָּת. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? נוֹתְנָן בִּכְלֵי שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, כְּגוֹן כְּלֵי אֲבָנִים, וּמַטְבִּיל הַכֵּלִים בְּמִקְוֶה, עַד שֶׁיַּעֲלֶה מֵי הַמִּקְוֶה עֲלֵיהֶן וְיִטְהַרוּ.

ט. אֵין מַגְבִּיהִין תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמִתַּקֵּן דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה מְתֻקָּן.

י. מְעַבֵּד - מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת הוּא. וְהַמְרַכֵּךְ עוֹר בְּשֶׁמֶן, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַעַבְדָּנִים עוֹשִׂים - חַיָּב זֶה מְעַבֵּד, וְחַיָּב. לְפִיכָךְ לֹא יָסוּךְ אָדָם רַגְלוֹ בְּשֶׁמֶן וְהוּא בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל אוֹ בְּתוֹךְ הַסַּנְדָּל הַחֲדָשִׁים; אֲבָל סָךְ הוּא אֶת רַגְלוֹ שֶׁמֶן וְלוֹבֵשׁ מִנְעָלוֹ אוֹ סַנְדָּלוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן חֲדָשִׁים. וְסָךְ כָּל גּוּפוֹ שֶׁמֶן וּמִתְעַגֵּל עַל גַּבֵּי קַטַבְלְיָא חֲדָשָׁה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הַשֶּׁמֶן מוּעָט, כְּדֵי שֶׁיִּצְחָצַח הָעוֹר בִּלְבַד; אֲבָל אִם הָיָה בִּבְשָׂרוֹ שֶׁמֶן הַרְבֵּה, כְּדֵי שֶׁיַּרְכֵּךְ הָעוֹר - חֲרֵי זֶה אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמְעַבְּדוֹ. וְהַכֹּל - בַּחֲדָשִׁים, אֲבָל בִּישָׁנִים - מֻתָּר.

יא. הַמְמָרֵחַ רְטִיָּה בְּשַׁבָּת - חַיָּב מִשּׁוּם מוֹחֵק אֶת הָעוֹר. לְפִיכָךְ אֵין סוֹתְמִין נֶקֶב בְּשַׁעֲוָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ, שֶׁמָּא יְמָרַח. וַאֲפִלּוּ בְּשׁוּמֶן אֵין סוֹתְמִין אֶת הַנֶּקֶב, גְּזֵרָה מִשּׁוּם שַׁעֲוָה.

יב. כּוֹתֵב - מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת. לְפִיכָךְ אָסוּר לִכְחֹל בְּפוּךְ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּכוֹתֵב. וְאָסוּר לִלְוּוֹת וּלְהַלְווֹת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב. וְכֵן אָסוּר לִקְנוֹת וְלִמְכֹּר וְלִשְׁכֹּר וּלְהַשְׂכִּיר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב. לֹא יִשְׁכֹּר אָדָם פּוֹעֲלִים בְּשַׁבָּת, וְלֹא יֹאמַר לַחֲבֵרוֹ לִשְׁכֹּר לוֹ פּוֹעֲלִין. אֲבָל לִשְׁאֹל וּלְהַשְׁאִיל - מֻתָּר. שׁוֹאֵל אָדָם מֵחֲבֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ "הַלְוֵנִי".

יג. אֶחָד הַמּוֹכֵר בַּפֶּה אוֹ בְּמִסְירָה - אָסוּר. [וְאָסוּר לִשְׁקֹל] - בֵּין בְּמֹאזְנַיִם, בֵּין שֶׁלֹּא בְּמֹאזְנַיִם. וּכְשֵׁם שֶׁאָסוּר לִשְׁקֹל, כָּךְ אָסוּר לִמְנוֹת וְלִמְדֹּד - בֵּין בִּכְלֵי מִדָּה, בֵּין בַּיָּד, בֵּין בְּחֶבֶל.

יד. אֵין דָּנִין בְּשַׁבָּת, וְלֹא חוֹלְצִין וְלֹא מְיַבְּמִין וְלֹא מְקַדְּשִׁין; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב. וְאֵין מַקְדִּישִׁין וְלֹא מַעֲרִיכִין וְלֹא מַחֲרִימִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמְקַח וּמִמְכָּר. וְאֵין מַגְבִּיהִין תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת, שֶׁזֶּה דּוֹמֶה לְמַקְדִּישׁ אוֹתָן פֵּרוֹת שֶׁהִפְרִישׁ. וָעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן אוֹתָן בְּשַׁבָּת. וְאֵין מְעַשְּׂרִין אֶת הַבְּהֵמָה, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִרְשֹׁם בְּסִקְרָא. וּמַקְדִּישׁ אָדָם פִּסְחוֹ בְּשַׁבָּת, וַחֲגִיגָתוֹ בְּיוֹם טוֹב; שֶׁזּוֹ - מִצְוַת הַיּוֹם הִיא. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מַקְדִּישִׁין, כָּךְ אֵין מְקַדְּשִׁין מֵי חַטָּאת.

טו. הַמַּגְבִּיהַּ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב: בְּשׁוֹגֵג - יֹאכַל מִמַּה שֶׁהִתְקִין, בְּמֵזִיד - לֹא יֹאכַל עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ תִּקֵּן אֶת הַפֵּרוֹת. וְכֵן הַמַּקְדִּישׁ אוֹ הַמַּעֲרִיךְ אוֹ הַמַּחֲרִים בְּשַׁבָּת - בֵּין בְּשׁוֹגֵג, בֵּין בְּמֵזִיד - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן הַמַּקְנֶה לַחֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת - קָנָה. מְעַשְּׂרִין אֶת הַדְּמַאי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֲבָל לֹא אֶת הַוַּדַּאי.

טז. מִי שֶׁקָּרָא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי אוֹ לְמַעְשַׂר עָנִי שֶׁל וַדַּאי - לֹא יִטְּלֵם בְּשַׁבָּת, אַף־עַל־פִּי שֶׁיִּחֵד מְקוֹמָן מִקֹּדֶם הַשַּׁבָּת, וַהֲרֵי הֵן יְדוּעִין וּמֻנָּחִין בְּצַד הַפֵּרוֹת. וְאִם הָיָה כֹּהֵן אוֹ עָנִי לְמוּדִים לֶאֱכֹל אֶצְלוֹ - יָבוֹאוּ וְיֹאכְלוּ; וּבִלְבַד שֶׁיּוֹדִיעַ לַכֹּהֵן, שֶׁזּוֹ שֶׁאֲנִי מַאֲכִילְךָ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְיוֹדִיעַ לָעָנִי, שֶׁזּוֹ שֶׁאֲנִי מַאֲכִילְךָ מַעְשַׂר עָנִי.

יז. אָסוּר לְהָפִיס וּלְשַׁחֵק בְּקֻבְיָא בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקָּח וּמִמְכָּר. וּמַפִּיס אָדָם עִם בָּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ עַל מָנָה גְּדוֹלָה כְּנֶגֶד מָנָה קְטַנָּה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַקְפִּידִין.

יח. אָסוּר לְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹת, שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן, בְּשַׁבָּת - בֵּין שֶׁעָבַר, בֵּין שֶׁעָתִיד לִהְיוֹת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב. לְפִיכָךְ, חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן צֹרֶךְ - מֻתָּר לְחַשְּׁבָן. כֵּיצַד? כַּמָּה סְאִין תְּבוּאָה הָיָה לָנוּ בִּשְׁנָה פְּלוֹנִית, כַּמָּה דִּינָרִין הוֹצִיא בְּחַתָּנוּת בְּנוֹ, וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ; שֶׁהֵן בִּכְלַל שִׂיחָה בְּטֵלָה, שֶׁאֵין בָּהֶן צֹרֶךְ כְּלָל. הַמְחַשֵּׁב אוֹתָן בְּשַׁבָּת - כִּמְחַשֵּׁב בְּחֹל.

יט. אָסוּר לִקְרוֹת בִּשְׁטָרֵי הֶדְיוֹטוֹת בְּשַׁבָּת; שֶׁלֹּא יְהֵא כְּדֶרֶךְ חֹל, וְיָבוֹא לִמְחֹק. מוֹנֶה אָדָם פַּרְפְּרוֹתָיו וְאֶת אוֹרְחָיו מִפִּיו, אֲבָל לֹא מִן הַכְּתָב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרָא בִּשְׁטָרֵי הֶדְיוֹטוֹת. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ הַשֵּׁמוֹת חֲקוּקִין עַל הַטַּבְלָא אוֹ עַל הַכֹּתֶל - מֻתָּר לִקְרוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִתְחַלֵּף בִּשְׁטָר. וְאָסוּר לִקְרוֹת בִּכְתָב הַמְהַלֵּךְ תַּחַת הַצּוּרָה וְתַחַת הַדִּיוֹקְנִי בְּשַׁבָּת. אַף לִקְרוֹת בַּכְּתוּבִים בְּשַׁבָּת בִּשְׁעַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ - אָסוּר, גְּזֵרָה מִשּׁוּם בִּטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ; שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּל אֶחָד יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְקוֹרֵא, וְיִמָּנַע מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ.

כ. נָפְלָה דְּלֶקֶת בְּחָצֵר בְּשַׁבָּת - אֵינוֹ מַצִּיל כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בֶּחָצֵר לְחָצֵר אַחֶרֶת שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמָּבוֹי, אַף־עַל־פִּי שֶׁעֵרְבוּ; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַכֶּבֶה הַדְּלֶקֶת כְּדֵי שֶׁיַּצִּיל, מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ. לְפִיכָךְ גָּזְרוּ, שֶׁלֹּא יַצִּיל אֶלָּא מָזוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לְאוֹתוֹ שַׁבָּת, וְכֵלִים שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּשַׁבָּת, וּבְגָדִים שֶׁיָּכוֹל לִלְבֹּשׁ; שֶׁנִּמְצָא מִתְיָאֵשׁ מִן הַכֹּל, וְאֵינוֹ בָּא לִידֵי כִּבּוּי. וְאִם לֹא עֵרְבוּ - אַף מְזוֹנוֹ וְכֵלָיו אֵינוֹ מַצִּיל.

כא. וּמַה הוּא מַצִּיל לִמְזוֹנוֹ? אִם נָפְלָה דְּלֶקֶת בְּלֵילֵי שַׁבָּת - מַצִּילִין מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת, הָרָאוּי לְאָדָם - לְאָדָם, וְהָרָאוּי לַבְּהֵמָה - לַבְּהֵמָה; נָפְלָה בְּשַׁחֲרִית - מַצִּילִין מְזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת; בְּמִנְחָה - מַצִּילִין מְזוֹן סְעֻדָּה אַחַת.

כב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַצִּיל בְּכֵלִים הַרְבֵּה, אוֹ שֶׁהָיָה מְמַלֵּא כְּלִי וּמוֹצִיאוֹ וּמְעָרֶה, וְחוֹזֵר וּמְמַלֵּא אוֹתוֹ שֵׁנִית - הוּא שֶׁאֵין מַצִּיל אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לוֹ; אֲבָל אִם הוֹצִיא כְּלִי אֶחָד בְּהוֹצָאָה אַחַת, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה סְעֻדּוֹת - מֻתָּר.

כג. כֵּיצַד? מַצִּיל סַל מָלֵא כִּכָּרוֹת, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה סְעֻדּוֹת, וְעִגּוּל שֶׁל דְּבֵלָה, וְחָבִית שֶׁל יַיִן. וְכֵן אִם פָּרַשׂ טַלִּיתוֹ וְקִבֵּץ בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל לְהוֹצִיא, וְהוֹצִיאָהּ מְלֵאָה בְּבַת אַחַת - מֻתָּר.

כד. וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם! וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מַצִּיל מָזוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ, אוֹ כְּלִי אֶחָד שֶׁמַּחֲזִיק אֲפִלּוּ דָּבָר גָּדוֹל. וַהֲרֵי הוּא שֶׁל מַצִּיל. וְאִם לֹא רָצָה הַמַּצִּיל לְקַחְתּוֹ וּנְתָנוֹ לִבְעָלָיו - מֻתָּר לוֹ לִטֹּל מִמֶּנּוּ אַחַר הַשַּׁבָּת שְׂכַר עֲמָלוֹ; וְאֵין זֶה שְׂכַר שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם מְלָאכָה וְלֹא אִסּוּר, שֶׁלֹּא הוֹצִיאוֹ אֶלָּא בְּמָקוֹם מְעֹרָב.

כה. הִצִּיל פַּת נְקִיָּה - אֵינוֹ חוֹזֵר וּמַצִּיל פַּת שֶׁאֵינָהּ נְקִיָּה; אֲבָל אִם הִצִּיל פַּת שֶׁאֵינָהּ נְקִיָּה - חוֹזֵר וּמַצִּיל פַּת נְקִיָּה. וּמַצִּיל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לְשַׁבָּת, אִם הָיָה יוֹם

הַכִּפּוּרִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת; אֲבָל אֵינוֹ מַצִּיל בְּשַׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְיוֹם טוֹב, וְלֹא מִשַּׁבָּת זוֹ לַשַּׁבָּת הַבָּאָה. וּמַה שֶּׁהוּא מַצִּיל לִלְבֹּשׁ - לוֹבֵשׁ כָּל מַה שֶּׁהוּא יָכוֹל לִלְבֹּשׁ, וְעוֹטֵף כָּל מַה שֶּׁהוּא יָכוֹל לַעֲטֹף, וּמוֹצִיא. וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם! וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לוֹבֵשׁ וּמִתְעַטֵּף בְּכֵלָיו, וּמוֹצִיא. וַהֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ כְּמוֹ הַמַּאֲכָל, שֶׁהֲרֵי מִן הַהֶפְקֵר הֵן זוֹכִין.

כו. מֻתָּר לְהַצִּיל כָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בֶּחָצֵר לְחָצֵר אַחֶרֶת שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמָּבוֹי, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ; וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה לַמָּבוֹי שָׁלֹשׁ מְחִצּוֹת וּלְחִי אֶחָד. וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ כְּתוּבִין אַשּׁוּרִית וּבִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ; אֲבָל אִם הָיוּ כְּתוּבִין בְּכָל לָשׁוֹן אוֹ בִּכְתָב אַחֵר - אֵין מַצִּילִין אוֹתָן, אֲפִלּוּ הָיָה שָׁם עֵרוּב. וּבְחֹל אָסוּר לִקְרוֹת בָּהֶם, אֶלָּא מַנִּיחָן בִּמְקוֹם הַתֹּרֶף וְהֵן מִתְאַבְּדִין מֵאֲלֵיהֶן.

כז. הָיוּ כְּתוּבִין בְּסַם וּבְסִקְרָא - אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ כְּתָב שֶׁל קַיָּמָא, הוֹאִיל וְהֵן כְּתוּבִין אַשּׁוּרִית וּבִלְשׁוֹן קֹדֶשׁ - מַצִּילִין אוֹתָן. גִּלָּיוֹן שֶׁל סְפָרִים, שֶׁלְּמַעְלָה וְשֶׁלְּמַטָּה וְשֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה וְשֶׁבֵּין דַּף לְדַף וְשֶׁבִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר וְשֶׁבְּסוֹף הַסֵּפֶר - אֵין מַצִּילִין אוֹתָן. הַבְּרָכוֹת וְהַקְּמֵעִין, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם וּמֵעִנְיָנוֹת הַרְבֵּה שֶׁל תּוֹרָה - אֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה.

כח. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לְלַקֵּט שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת מִתּוֹךְ תֵּבוֹת שְׁלֵמוֹת, וַאֲפִלּוּ בִּכְלָלָן "יְגַר שָׂהֲדוּתָא"; וְכֵן אִם הָיְתָה בָּהּ פָּרָשָׁה שֶׁאֵין בָּהּ שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת וְיֵשׁ בָּהּ הַזְכָּרוֹת, כְּגוֹן "וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן" - מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה. וּמַצִּילִין תִּיק הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר, וְתִיק תְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָן מָעוֹת.

יום שישי ט' אייר ה'תשע"א

פֶּרֶק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים[1]

א. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּשַׁבָּת, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינָם דּוֹמִין לִמְלָאכָה וְאֵינָם מְבִיאִין לִידֵי מְלָאכָה. וּמִפְּנֵי מָה נֶאֱסְרוּ? מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: אִם תָּשִׁיב מִשַׁّבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי. וְנֶאֱמַר: וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר[2]. לְפִיכָךְ אָסוּר לְאָדָם לְהַלֵּךְ בַּחֲפָצָיו בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ לְדַבֵּר בָּהֶן, כְּגוֹן שֶׁיְּדַבֵּר עִם שֶׁתָּפוֹ מַה יִּמְכֹּר לְמָחָר אוֹ מַה יִּקְנֶה, אוֹ הֵיאַךְ יִבְנֶה בַּיִת זֶה, וּבְאֵי זֶה סְחוֹרָה יֵלֵךְ לִמְקוֹם פְּלוֹנִי. כָּל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אָסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: וְדַבֵּר דָּבָר - דִּבּוּר אָסוּר, הִרְהוּר מֻתָּר[3].

ב. אָסוּר[4] לְאָדָם לִפְקֹד גַּנּוֹתָיו וּשְׂדוֹתָיו בְּשַׁבָּת כְּדֵי לִרְאוֹת מָה הֵן צְרִיכִין, אוֹ הֵיאַךְ הֵן פֵּרוֹתֵיהֶן; שֶׁהֲרֵי זֶה מְהַלֵּךְ לַעֲשׂוֹת חֶפְצוֹ. וְכֵן אָסוּר לְאָדָם שֶׁיֵּצֵא בְּשַׁבָּת עַד סוֹף הַתְּחוּם[5], וְיֵשֵׁב שָׁם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה קָרוֹב לַעֲשׂוֹת חֲפָצָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת; שֶׁהֲרֵי נִמְצָא הִלּוּכוֹ בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹת חֲפָצָיו.

ג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[6] בְּשֶׁהֶחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁאָסוּר בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹתוֹ; אֲבָל אִם הֶחְשִׁיךְ לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. כֵּיצַד? אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְהָבִיא פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין אוֹ לִשְׁכֹּר פּוֹעֲלִין, אֲבָל מַחְשִׁיךְ הוּא לִשְׁמֹר פֵּרוֹת; שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לִשְׁמֹר בְּשַׁבָּת[7]. וּמַחְשִׁיךְ לְהָבִיא בְּהֵמָה אוֹ פֵּרוֹת תְּלוּשִׁין[8]; שֶׁהַבְּהֵמָה - קוֹרֵא לָהּ וְהִיא בָּאָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא חוּץ לַתְּחוּם; וּפֵרוֹת תְּלוּשִׁין - אִלּוּ הָיוּ שָׁם מְחִצּוֹת, הָיָה מֻתָּר לַהֲבִיאָן בְּשַׁבָּת. וְכֵן אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: לִכְרַךְ פְּלוֹנִי[9] אֲנִי הוֹלֵךְ לְמָחָר; שֶׁאִם הָיוּ שָׁם בֶּרְגָנִים[10], הָיָה הוֹלֵךְ לְשָׁם בְּשַׁבָּת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד. מֻתָּר[11] לְאָדָם לוֹמַר לְפוֹעֵל: הֲנִרְאֶה שֶׁתַּעֲמֹד עִמִּי לָעֶרֶב?[12] אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ: הֱיֵה נָכוֹן לִי לָעֶרֶב; שֶׁנִּמְצָא עוֹשֶׂה חֶפְצוֹ בְּשַׁבָּת. וְאָסוּר[13] לָרוּץ וּלְדַלֵּג בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ - שֶׁלֹּא יְהֵא הִלּוּכְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּהִלּוּכְךָ שֶׁל חֹל. וְיוֹרֵד[14] אָדָם לְבוֹר וְשִׂיחַ[15] וּמְעָרָה, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה אַמָּה, וּמְטַפֵּס וְיוֹרֵד וְשׁוֹתֶה[16], וּמְטַפֵּס וְעוֹלֶה[17]. וְאָסוּר[18] לְהַרְבּוֹת בְּשִׂיחָה[19] בְּטֵלָה[20], שֶׁנֶּאֱמַר: וְדַבֵּר דָּבָר - שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּדִבּוּרְךָ שֶׁל חֹל.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) נתבארו בו איסורין של דבריהם, בדברים שאין בהם חשש מלאכה. ומה שהותר מהם, במקום מצוה, או צרכי רבים, ונמשך לזה ביאור שאין ענשי בית דין דוחין את השבת, אף על פי שהם מצוה. ונסתיים הפרק בהקדמת הודעת סיבות איסור טלטול מקצת דברים בשבת, מצד מהות הדברים, לא מצד הרשויות שבהן הדברים מטולטלין. 2) ירושלמי (מסכת שבת פרק ט"ו הלכה ג'): "אמר רבי אבהו: כתיב (שמות כ, י) "ויום השביעי שבת לה' אלהיך – מה הקדוש ברוך הוא שבת ממאמר (שהרי בעשרה מאמרות נברא העולם), אף אתה שבות ממאמר" (שלא תדבר בשבת דברי חול). 3) (מסכת שבת דף ק"נ עמוד א'). 4) (מסכת עירובין דף ל"ח עמוד ב'). 5) אלפיים אמה מהעיר כמבואר בפרק כ"ז הלכה א'. 6) (משנה מסכת שבת דף ק"נ עמוד א'). שאסור להחשיך על התחום. 7) ראה להלן הלכה ח'. 8) שנתלשו מערב שבת אבל פירות שנתלשו בשבת שאסורים באכילה (למעלה פרק כ"א הלכה ז') ואסורים בטלטול – אין מחשיכים עבורם (מסכת שבת דף ק"נ עמוד ב'). 9) שהוא מחוץ לתחום.

10) סוכות של שומרים, שעל ידיהן יוכל ללכת בשבת אפילו מחוץ לתחום, אם הן מובלעות זו לזו בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים, כמבואר בפרק כ"ח הלכה א' וב'. 11) (מסכת שבת דף ק"נ עמוד א'). 12) "עכשיו נראה אם תעמוד עמי לערב, אם תבא אלי לכשתחשך, אף על פי ששניהם יודעים שעל מנת לשכרו לעבודה הוא מזהירו, כיון שאינו אומר כן בפירוש אלא בדרך רמז, הרי זה כהרהור, ומבואר בהלכה א': "ודבר דבר – דבר אסור הרהור מותר" (ועיין רש"י שם). ובהגה"מ פירש: "הנראה – טוב בעיניך". 13) (מסכת שבת דף קי"ג עמוד א'). 14) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). 15) חפירה ארוכה. 16) לדעת רש"י מותר לרדת גם לא לצורך שתיה, "בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים". 17) ואין כאן חשש של איסור הילוך כדרך חול, ובטור אורח חיים סימן של"ו כתב שהחידוש בזה הוא שאין חוששין שמא יעקור קרקע בירידתו ועלייתו. 18) (מסכת שבת דף קי"ג עמוד א'). 19) ירושלמי (מסכת שבת פרק ט"ו הלכה ג'): "רבי שמעון בן יוחאי כשראה את אמו מדברת הרבה, אמר לה: אמי שבת היום". 20) בתלמוד (מסכת יומא דף י"ט עמוד ב'): מובא שגם בחול אסור, ושם: "אמר רבא השח שיחת

מתוך מהדורת וגשל

ה. מֵתָר לָרוּץ בְּשַׁבָּת לִדְבַר מִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁיָּרוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ[21]. וּמְחַשְּׁבִין[22] חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל מִצְוָה[23], וּמוֹדְדִין[24] מִדִּידָה שֶׁל מִצְוָה, כְּגוֹן מִקְוֶה - לֵידַע אִם יֵשׁ כַּשְׁעוּר[25], אוֹ בֶּגֶד - לֵידַע אִם מְקַבֵּל טֻמְאָה[26]. וּפוֹסְקִין[27] צְדָקָה לַעֲנִיִּים. וְהוֹלְכִין לְבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת - וַאֲפִלּוּ לְטַרְטְיָאוֹת[28] וּטְרַקְלִין[29] שֶׁל כּוּתִּים - לְפַקֵּחַ[30] עַל עִסְקֵי רַבִּים[31] בְּשַׁבָּת. וּמְשַׁדְּכִין עַל הַתִּינוֹקוֹת לַאֲרֵס[32], וְעַל הַתִּינוֹק לְלַמְּדוֹ סֵפֶר וּלְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת[33]. וּמְבַקְּרִין[34] חוֹלִין וּמְנַחֲמִים אֲבֵלִים. וְהַנִּכְנָס לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה, אוֹמֵר: שַׁבָּת הִיא מִלִּזְעֹק, וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבוֹא[35]. וּמַחְשִׁיכִין[36] עַל הַתְּחוּם לְפַקֵּחַ[37] עַל עִסְקֵי כַּלָּה וְעַל עִסְקֵי הַמֵּת[38], לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין. וְאוֹמֵר לוֹ: לֵךְ לִמְקוֹם פְּלוֹנִי. לֹא מָצָאתָ שָׁם, הָבֵא מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי. לֹא מָצָאתָ בְּמָנֶה, הָבֵא בְּמָאתַיִם. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַזְכִּיר לוֹ סְכוּם מֶקַח[39]. שֶׁכָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מִצְוָה הֵן, וְנֶאֱמַר: עֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ וְכוּ' - חֲפָצֶיךָ אֲסוּרִין, חֲפָצֵי שָׁמַיִם מֻתָּרִין.

ו. מַפְלִיגִין[40] בַּיָּם הַגָּדוֹל[41] בְּעֶרֶב שַׁבָּת לִדְבַר מִצְוָה, וּפוֹסֵק[42] עִמּוֹ לִשְׁבֹּת - וְאֵינוֹ שׁוֹבֵת[43]. וּמְפִירִין[44] נְדָרִים[45] בְּשַׁבָּת - בֵּין לְצֹרֶךְ שַׁבָּת[46], בֵּין שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ שַׁבָּת[47]. וְנִשְׁאָלִין[48] לְחָכָם עַל הַנְּדָרִים שֶׁהֵן לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, וּמַתִּירִין, אַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה לָהֶן פְּנַאי לְהַתִּירָן קֹדֶם הַשַּׁבָּת; שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ - מִצְוָה הֵן[49].

ז. אֵין[50] עוֹנְשִׁין בְּשַׁבָּת. אַף־עַל־פִּי שֶׁהֶעֱנֵשׁ מִצְוַת עֲשֵׂה[51], אֵינָהּ דּוֹחָה שַׁבָּת. כֵּיצַד? חֲרֵי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּבֵית דִּין מַלְקוּת אוֹ מִיתָה - אֵין מַלְקִין אוֹתוֹ וְאֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת - זוֹ אַזְהָרָה לְבֵית־דִּין שֶׁלֹּא יִשְׂרְפוּ בְּשַׁבָּת מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂרֵפָה, וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר עֲנָשִׁין[52].

ח. מֻתָּר[53] לְאָדָם לִשְׁמֹר פֵּרוֹתָיו בְּשַׁבָּת - בֵּין תְּלוּשִׁים, בֵּין מְחֻבָּרִין. וְאִם בָּא אָדָם לִטֹּל מֵהֶן, אוֹ בְּהֵמָה וְחַיָּה לֶאֱכֹל מֵהֶן - גּוֹעֵר[54] בָּהֶן וּמַכֶּה בָּהֶם וּמַרְחִיקָן. וַהֲלוֹא דָבָר זֶה מְחֻפָּצָיו הוּא, וְלָמָּה הוּא מֻתָּר? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נֶאֱסַר אֶלָּא לִקְנוֹת לְעַצְמוֹ חֲפָצִים שֶׁאֵינָן עַתָּה מְצוּיִים, אוֹ לְהִשְׁתַּכֵּר וּלְהַרְוִיחַ וּלְהִטַּפֵּל בַּהֲנָאָה שֶׁתְּבוֹא לְיָדוֹ; אֲבָל לִשְׁמֹר מָמוֹנוֹ שֶׁכְּבָר בָּא לְיָדוֹ עַד שֶׁיַּעֲמֹד כְּמוֹת שֶׁהוּא - מֻתָּר. הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְנוֹעֵל בֵּיתוֹ[55] מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים.

ט. הַמְשַׁמֵּר[56] זְרָעָיו מִפְּנֵי הָעוֹפוֹת, וּמִקְשָׁאָיו[57] וּמִדְלָעָיו[58] מִפְּנֵי הַחַיָּה - לֹא יְסַפֵּק[59] וְלֹא יְרַקֵּד[60] כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּחֹל; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטֹּל צְרוֹר[61] וְיִזְרֹק אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

חולין עובר בעשה, שנאמר (דברים פרק ו', פסוק ז') "ודברת בם" – ולא בדברים בטלים". אבל הר"ח פירש שם שהמדובר על המפסיק באמצע לימודו. ועיין לעיל בפרק ב' מהלכות דעות הלכה ד'. 21) (מסכת ברכות דף ו' עמוד ב'): "אמר רבי זירא: בתחילה כשראיתי חכמים רצים לשמוע את הדרשה לבית המדרש, אמרתי: חכמים מחללים את השבת! כיון ששמעתי מה שאמר רבי יהושע בן לוי: לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, גם אני מהרתי. 22) (מסכת שבת דף ק"נ עמוד א'). 23) כחשבון ההוצאות לסעודת מצוה וכדומה (מגן אברהם ש"ו). 24) משנה (מסכת שבת דף קנ"ז עמוד א'). 25) ארבעים סאה. 26) בגד שיש בו שלש אצבעות על שלש אצבעות מקבל טומאת בגדים (רבינו בהלכות כלים פרק כ"ב הלכה א'). 27) (מסכת שבת דף ק"נ עמוד א') מקציבים סכומי כסף. 28) לתיאטראות. 29) אולם מרווח שמסביבו חדרים. 30) לשאול ולחקור (פירוש המשניות). 31) צרכי רבים נחשבים לדבר מצוה. 32) בפירוש המשנה כתב רבינו: "דבר מצוה – בשדוכי הבנים והבנות". 33) (מסכת קדושין כ"ט עמוד א') "האב חייב בבנו: למולו, לפדותו, ללמדו תורה, להשיאו אשה וללמדו אומנות". 34) (מסכת שבת דף י"ב עמוד א'). 35) "צריך להרחיב דעתם שלא יצטערו" (רש"י). 36) משנה (מסכת שבת דף קנ"א עמוד א'). 37) "לשאול ולחקור" (פירוש המשניות). 38) שכל אלו צרכי מצוה הם. 39) סכום מסוים שעליו לא יוסיף, מכיון שאין בהקצבה זו מצוה כי אם חסכון ממונו. 40) (מסכת שבת דף י"ט עמוד א'). 41) להלן בפרק ל' הלכה י"ג מביא רבינו, שאסור להפליג (לנסוע בספינה) פחות משלושה ימים קודם השבת, משום צער הנוסעים אשר "יחוגו וינועו כשיכור", לכן יפליג שלשה ימים לפני שבת, כדי "שתתיישב דעתו עליו קודם השבת ולא יצטער יותר מדאי". ולדבר מצוה מותר, כי העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת ("שלחן ערוך" הרב, רמ"ח) ו"שליחות מצוה דוחה שבת" (במדבר רבה, שלח פרשה ט"ז). 42) מתנה עם הנכרי שישבות. 43) ואם אחר כך אינו שובת אין בכך כלום. 44) משנה (שבת דף קנ"ז עמוד א'). 45) בעל יכול להפר ביום שמעו את נדרי אשתו, והאב – נדרי בתו (עד שלא בגרה ולא נשאת). 46) כגון נדר שלא לאכול בשבת (רש"י). 47) כי אם לא יפר היום, לא יוכל להפר עוד. 48) החכם יכול להתיר נדר אם הנודר מתחרט עליו. 49) אבל נדרים שאינן לצורך השבת ימתין להתירם עד למחר. 50) (סנהדרין דף ל"ה עמוד ב'). 51) ראה בספר המצוות מצות עשה רכ"ד: להכות ברצועה. מצוה רכ"ח: לשרוף העוברים כו' ועיין שם עוד במצוות הסמוכות. 52) בגמרא (שם) משמע שדוקא בדבר שיש בו חילול שבת, כגון שריפה – אסור לדון, ושאר עונשים שאין בהם חילול שבת לא מצאנו. אולם בירושלמי סנהדרין (פרק ד' הלכה ו' ונזכר ב"ספר המצוות" מל"ת שכ"ב) מפורש: "נאמר כאן (שמות פרק ל"ה, פסוק ג') לא תבערו אש בכל מושבותיכם" ונאמר להלן (במדבר פרק ל"ה, פסוק כ"ט) "והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם", מה להלן (מושבות) בבית דין הכתוב מדבר, אף כאן בבית דין הכתוב מדבר, מכאן לבתי דינים שלא יהיו דנין בשבת", משמע שכל העונשים נכללים באיסור זה. 53) משנה מסכת שבת דף ק"נ עמוד א' "מחשיך הוא על התחום לשמור ומביא פירות בידו" ואמרו בגמרא (שם עמוד ב') שהמדובר בפירות מחוברים. הרי שמותר לשמור גם פירות מחוברים שאם לא כן אסור להחשיך על זה כדלעיל הלכה ג'. 54) נלמד ממה שבסמוך בהלכה ט' שלא יספק כו' משמע שלגעור מותר. 55) [כן הוא בגמרא מסכת שבת דף ק"ו עמוד ב': "לנועל את ביתו לשומרו" ושם דף ק"ז עמוד א' אמרו בענין זה שפטור ומותר הוא]. 56) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). 57) שדה קשואין. 58) שדה דלועין. 59) יכה כף אל כף. 60) ברגל כדי להבריח את העופות והחיות. 61) עיין לעיל פרק כ"ג הלכה ה' "שאין מספקין ולא מרקדין בשבת גזירה שמא יתקן כלי שיר" ועיין שם במגיד משנה שדוקא אם עשה כן לשיר גזרו גזירה זו.

מתוך מהדורת וגשל

י. כָּל[62] הַדְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין מִשּׁוּם שְׁבוּת[63], לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת[64]; אֶלָּא בְּעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם הוּא שֶׁהֵן אֲסוּרִין, אֲבָל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מֻתָּרִין. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה שָׁם דְּבַר מִצְוָה אוֹ דֹּחַק[65]. כֵּיצַד? מֻתָּר לוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לַעֲלוֹת בְּאֵילָן[66] אוֹ לָשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם[67] לְהָבִיא לוּלָב[68] אוֹ שׁוֹפָר[69]. וְכֵן מוֹרִיד מִן הָאִילָן אוֹ מוֹצִיא מִן הַכַּרְמְלִית[70] עֲרוּבּוּ[71] שֶׁעָשָׂה. וְכֵן אִם הָיָה טָרוּד וְנֶחְפָּז, וְנִצְרַךְ לְדָבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. אֲבָל אִם לֹא הָיָה שָׁם דֹּחַק וְלֹא דְּבַר מִצְוָה - אָסוּר. לְפִיכָךְ אֵין מְעַשְּׁרִין אֶת הַוַּדַּאי[72] בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אַף־עַל־פִּי שֶׁאִסּוּר הַפְרָשַׁת הַמַּעֲשֵׂר בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם שְׁבוּת; אֲבָל מְעַשְּׁרִים אֶת הַדְּמַאי[73].

יא. קָטָן[74] שֶׁעָשָׂה[75] בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת[76], כְּגוֹן שֶׁתָּלַשׁ מֵעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב אוֹ טִלְטֵל בְּכַרְמְלִית - אֵין בֵּית־דִּין מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוֹ[77]. וְכֵן אִם הִנִּיחוֹ אָבִיו - אֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ[78].

יב. אָסְרוּ חֲכָמִים לְטַלְטֵל מִקְצָת דְּבָרִים בְּשַׁבָּת כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל[79]. וּמִפְּנֵי מָה נָגְעוּ בְּאִסּוּר זֶה? אָמְרוּ: וּמָה אִם הִזְהִירוּ נְבִיאִים וְצִוּוּ שֶׁלֹּא יְהִיֶה הִלּוּכָךְ בְּשַׁבָּת כְּהִלּוּכָךְ בְּחֹל, וְלֹא שִׂיחַת הַשַּׁבָּת כְּשִׂיחַת הַחֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: וְדִבֵּר דָּבָר - קַל וָחֹמֶר שֶׁלֹּא יְהִיֶה טִלְטוּל בְּשַׁבָּת כְּטִלְטוּל בְּחֹל; כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּיוֹם חֹל בְּעֵינָיו, וְיָבוֹא לְהַגְבִּיהַּ וּלְתַקֵּן כֵּלִים מִפְּנָה לְפִנָּה אוֹ מִבַּיִת לְבַיִת, אוֹ לְהַצְנִיעַ אֲבָנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; שֶׁהֲרֵי הוּא בָּטֵל וְיוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וִיבַקֵּשׁ דָּבָר שֶׁיִּתְעַסֵּק בּוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁבַת, וּבָטַל הַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: לְמַעַן יָנוּחַ.

יג. וְעוֹד, כְּשֶׁיְּבַקֵּר וִיטַלְטֵל כֵּלִים שֶׁמְּלַאכְתָּן לְאִסּוּר, אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְעַסֵּק בָּהֶן מְעַט וְיָבוֹא לִידֵי מְלָאכָה. וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁמִּקְצָת הָעָם אֵינָם בַּעֲלֵי אֻמָּנֻיּוֹת, אֶלָּא בְּטֵלִין כָּל יְמֵיהֶן, כְּגוֹן הַטַּיָּלִין וְיוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת, שֶׁכָּל יְמֵיהֶן הֵן שׁוֹבְתִים מִמְּלָאכָה; וְאִם יִהְיֶה מֻתָּר לְהַלֵּךְ וּלְדַבֵּר וּלְטַלְטֵל כִּשְׁאָר הַיָּמִים, נִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁבַת שְׁבִיתָה הַנִּכֶּרֶת. לְפִיכָךְ שְׁבִיתָה מִדְּבָרִים אֵלּוּ הִיא שְׁבִיתָה הַשָּׁוָה בְּכָל אָדָם. וּמִפְּנֵי דְּבָרִים אֵלּוּ נָגְעוּ בְּאִסּוּר הַטִּלְטוּל, וְאָסְרוּ שֶׁלֹּא יְטַלְטֵל אָדָם בְּשַׁבָּת אֶלָּא כֵּלִים הַצָּרִיךְ לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

62) (מסכת עירובין דף ל"ב עמוד ב'): "רבי אומר: כל דבר שהוא משום שבות, לא גזרו עליו בין השמשות", וסובר רבינו שזה נאמר על דבר מצוה, כדי שלא יקשה מהמשנה (מסכת שבת דף ל"ד עמוד א'): "ספק חשיכה ספק אינו חשיכה, אין מעשרין את הפירות ואין מטבילין את הכלים" ונפסק להלכה בפרק כ"ג הלכה ט"ו (ורמז על זה רבינו בסמוך), אף שאין במעשר וטבילה אלא משום שבות, אלא ודאי שלא התירו שבות בין השמשות אלא לדבר מצוה ("מגיד משנה"). 63) דברים המותרים מן התורה וחכמים גזרו עליהם כמבואר בתחלת פרק כ"א. 64) שהוא ספק יום ספק לילה כמבואר בפרק ה' הלכה ד'. 65) צורך גדול. 66) שאסרו חכמים משום גזירה שמא יתלוש כמבואר בפרק כ"א הלכה ו'. 67) שאסרו חכמים גזירה שמא יעשה חבית של שייטין (פרק כ"ג הלכה ה'). 68) למצות נטילה. 69) למצות תקיעה. 70) שאיסור טלטול בתוכו הוא מדרבנן כמבואר בפרק י"ד הלכה י"א. 71) "שאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה" (הלכות עירובין פרק ו' הלכה ו'). ואם "נתכוון לשבות ברשות היחיד או ברשות הרבים והניח עירובו בכרמלית, או שנתכוון לשבות בכרמלית והניח עירובו (עירוב־תחומין) ברשות היחיד או ברשות הרבים – הרי זה עירוב, שבשעת קניית העירוב, שהוא בין־השמשות, מותר להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הרשויות לכרמלית לדבר־מצוה, שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה" (שם הלכה ט'). 72) תבואה שלא הופרשה ממנה תרומה ומעשר. 73) פירות עם הארץ שספק אם הפריש מהם מעשרות (ראה פרק כ"ג הלכה ט"ו). 74) (מסכת יבמות דף קי"ד עמוד א'): "לרבי יצחק בר ביסני אבדו מפתחות בית המדרש ברשות הרבים בשבת, בא לפני רבי פדת (לשאול מה לעשות), אמר לו הבא לשם תינוק ותינוקת וישחקו שם, ואם ימצאו את המפתחות יביאו לך. שמע מינה: "קטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין להפרישו" וראה להלן בסמוך. 75) בקטן שלא הגיע לחינוך, אבל אם הגיע לחינוך (שהוא מבין להבדיל בין איסור להיתר), כיון שחייב אביו לחנכו במצוות כל שכן שצריך להפרישו מאיסור (תוספות שבת דף ק"כ עמוד א'). 76) זה נאמר על סוף ההלכה, שגם אביו אינו צריך להפרישו מאיסור דרבנן, אבל בית דין אין צריכים להפרישו גם אם עושה איסור תורה כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק י"ז הלכה כ"ז (כסף משנה). 77) "במה דברים אמורים בשעשה מעצמו אבל אסור להרגילו בחילול שבת ומועד, ואפילו בדברים שהן משום שבות" (הלכות מאכלות אסורות שם). 78) "אף על פי שאין בית דין מצווין להפריש את הקטן, מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו, כדי לחנכו בקדושה, שנאמר: חנוך לנער על פי דרכו וגו'" (שם). 79) וזה נקרא בלשון הפוסקים: "מוקצה"; ופרטי הדינים יבוארו להלן בפרק כ"ה ובפרק כ"ו. ומקור איסור טלטול המוקצה בשבת הוא בברייתא (מסכת שבת דף קכ"ג עמוד ב'): "אמר רבי חנינא: בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו (איסור טלטול מוקצה), שכתוב (נחמיה י"ג): "בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות" (וגזרו טלטול הרבה כלים, כדי לגדור גדר להחמיר באיסורי שבת שהיו מקילים בהם – רש"י). ומתחלה אסרו הכל: בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלים בשבת (שאדם זקוק להם מאד לשימוש: סכין לחתוך בה דבילה, כף לקדירה, וסכין לחתוך בשר ולחם) וחזרו והתירו (כשראו שהתחיל העם להזהר באסורי שבת), וחזרו והתירו יותר (כשנזהרו יותר) עד שאמרו: כל הכלים ניטלים בשבת, חוץ מאלה המפורשים להלן בהלכות שלפנינו. ובעיקר טעמיו של רבינו באיסור טלטול המוקצה בהלכה זו ובהלכה י"ג חלק הראב"ד בהשגה וכתב כי טעם איסור טלטול הוא משום שמא יבוא לידי איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים כמבואר בגמרא (מסכת שבת דף קכ"ד עמוד ב'), ואף על פי שמשום גזירת הוצאה היא – לא גזרו על כל הכלים ועל האוכלין משום שאין גוזרים גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולים לעמוד בה (רש"י ביצה דף י"ד עמוד א'). ודעת רבינו היא שמה שאמרו בגמרא ש"טלטול צורך הוצאה היא" אינו אלא לפי משנה ראשונה שאסרו הכל, אבל לפי משנה אחרונה שרוב הכלים מותרים בטלטול, אי אפשר לומר שהטעם הוא משום הוצאה שאם כן מה נשתנו אלו מאלו, אלא על כרחנו שטעמים אחרים הונחו בענין זה וכמו שביאר בדבריו (ועיין מ"מ).

מתוך מהדורת וגשל

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים[1]

א. יֵשׁ כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, וְהוּא הַכְּלִי שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ בְּחֹל. כְּגוֹן: כּוֹס לִשְׁתּוֹת בּוֹ, וּקְעָרָה לֶאֱכֹל בָּהּ, וְסַכִּין לַחְתֹּךְ בּוֹ בָּשָׂר וָפַת, וְקַרְנָס לִפְצֹעַ בּוֹ אֱגוֹזִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

ב. וְיֵשׁ כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, וְהוּא הַכְּלִי שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ. כְּגוֹן מַכְתֶּשֶׁת וְרֵיחַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאָסוּר לִכְתֹּשׁ וְלִטְחֹן בְּשַׁבָּת.

ג. כָּל כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר - בֵּין הָיָה שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶס, אוֹ שֶׁל אֶבֶן, אוֹ שֶׁל מַתֶּכֶת - מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, בֵּין בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ שֶׁל כְּלִי, בֵּין לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ, בֵּין לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ. וְכָל כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר - בֵּין הָיָה שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶס, אוֹ שֶׁל אֲבָנִים, אוֹ שֶׁל מַתֶּכֶת - מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, בֵּין לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ, בֵּין לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ; אֲבָל בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ שֶׁל כְּלִי - אָסוּר.

ד. כֵּיצַד? מְטַלְטֵל הוּא אֶת הַקְּעָרָה שֶׁל עֵץ לֶאֱכֹל בָּהּ אוֹ לֵישֵׁב בִּמְקוֹמָהּ, אוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּגָּנֵב - וְזֶה הוּא בִּשְׁבִיל עַצְמָהּ. וְכֵן אִם טִלְטֵל אוֹתָהּ מִן הַחַמָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְיַבֵּשׁ וְתִשָּׁבֵר, אוֹ מִן הַגְּשָׁמִים כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְפַּח וְתִפָּסֵד - הֲרֵי זֶה מְטַלְטֵל בִּשְׁבִיל עַצְמָהּ וּמֵתָּר, מִפְּנֵי שֶׁמְּלַאכְתָּהּ לְהֶתֵּר.

ה. וְכֵן מְטַלְטֵל הוּא הָרֵיחַיִם אוֹ הַמַּכְתֶּשֶׁת לְשַׁבֵּר עָלֶיהָ אֱגוֹזִים אוֹ לַעֲלוֹת עָלֶיהָ לַמִּטָּה - וְזֶה הוּא לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ לֵישֵׁב בִּמְקוֹמוֹ; אֲבָל אֵינוֹ מְטַלְטְלָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשָּׁבֵר, וְלֹא כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּגָּנֵב. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ו. וְכֹל שֶׁאֵינוֹ כְּלִי, כְּגוֹן אֲבָנִים וּמְעוֹת וְקָנִים וְקוֹרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אָסוּר לְטַלְטְלָן. אֶבֶן גְּדוֹלָה אוֹ קוֹרָה גְּדוֹלָה - אַף־עַל־פִּי שֶׁהִיא נִטֶּלֶת בַּעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם, אִם יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ - מְטַלְטְלִים אוֹתָהּ. דַּלְתוֹת הַבַּיִת, אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן כֵּלִים, לֹא הוּכְנוּ לְטַלְטֵל. לְפִיכָךְ, אִם נִתְפָּרְקוּ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. וְכֵן הֶעָפָר וְהַחוֹל וְהַמֵּת - אֵין מְזִיזִין אוֹתָן מִמְּקוֹמָן. וּבֵן שְׁמוֹנֶה חַי - הֲרֵי הוּא כָּאֶבֶן, וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

ז. מֻתָּר לְטַלְטֵל הַכְּלִי אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְתַשְׁמִישָׁהּ. כֵּיצַד? נוֹטֵל אָדָם קַרְנָס לִפְצֹעַ בּוֹ אֱגוֹזִים; קַרְדֹּם - לַחְתֹּךְ בּוֹ דְּבֵלָה; מִגְרָה - לְגָרֵר בָּהּ אֶת הַגְּבִינָה; מַגְרֵפָה - לִגְרֹף בָּהּ אֶת הַגְּרוֹגָרוֹת; אֶת הָרַחַת וְאֶת הַמַּזְלֵג - לָתֵת עָלָיו אֹכֶל לְקָטָן; אֶת הַכּוֹשׁ וְאֶת הַכִּרְכָּר - לִתְחֹב בּוֹ; מַחַט שֶׁל סַקָּאִין - לִפְתֹּחַ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת; אֶת הַמַּכְתֶּשֶׁת - לֵישֵׁב עָלֶיהָ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ח. וּמְטַלְטֵל אָדָם מַחַט שֶׁל יָד הַשְּׁלֵמָה לִטֹּל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ; אֲבָל אִם נִטַּל הַקָּצֶה הַנָּקוּב שֶׁלָּהּ, אוֹ הַקָּצֶה הַחַד שֶׁלָּהּ - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ. וְאִם הָיְתָה גֹּלֶם וַעֲדַיִן לֹא נִקְּבָה - מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ.

ט. כָּל כְּלִי שֶׁמַּקְפִּיד עָלָיו שֶׁמָּא יִפְחֲתוּ דָּמָיו, כְּגוֹן כֵּלִים הַמֻּקְצִים לְסְחוֹרָה וְכֵלִים הַיְקָרִים בְּיוֹתֵר, שֶׁמַּקְפִּיד עֲלֵיהֶן שֶׁמָּא יִפָּסְדוּ - אָסוּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא מֻקְצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס. כְּגוֹן: הַמַּסָּר הַגָּדוֹל, וְיָתֵד שֶׁל מַחֲרֵשָׁה, וְסַכִּין שֶׁל טַבָּחִים, וְחֶרֶב שֶׁל אִשְׁכָּפִים, וְחִצִּין הֶחָרָשִׁים, וְקַרְנָס שֶׁל בַּשָּׂמִים, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

י. כָּל כְּלִי שֶׁהֻקְצָה מֵחֲמַת הָאִסּוּר - אָסוּר לְטַלְטְלוֹ. כְּגוֹן: גֵּר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּשַׁבָּת, וְהַמְּנוֹרָה שֶׁהָיָה הַגֵּר עָלֶיהָ, וְשֻׁלְחָן שֶׁהָיוּ עָלָיו מָעוֹת - אַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָה הַגֵּר אוֹ שֶׁנָּפְלוּ הַמָּעוֹת - אָסוּר לְטַלְטְלָן; שֶׁכָּל כְּלִי שֶׁהָיָה אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, נֶאֱסַר לְטַלְטְלוֹ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהָלַךְ הַדָּבָר שֶׁגָּרַם לוֹ הָאִסּוּר.

יא. אֲבָל כְּלִי הַמֻּקְצֶה מֵחֲמַת מְאוּסוֹ, כְּגוֹן גֵּר יָשָׁן שֶׁל נֵפֶט וּכְלִי הַצּוֹאָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מֻתָּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת, אִם הֵצְרַךְ לָהֶן.

יב. כָּל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בְּשַׁבָּת שֶׁנִּתְפָּרְקוּ דַּלְתוֹתֵיהֶן, כְּגוֹן דַּלְתוֹת שִׂדֶה תֵּבָה וּמִגְדָּל - בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בְּשַׁבָּת, בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת - מֻתָּר לְטַלְטֵל אוֹתָן דְּלָתוֹת. וְכֵן כָּל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בְּשַׁבָּת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ - בֵּין קֹדֶם הַשַּׁבָּת, בֵּין בְּשַׁבָּת - שִׁבְרֵיהֶן נִטָּלִין. וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ שִׁבְרֵיהֶן עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן. כֵּיצַד? שִׁבְרֵי עֲרֵבָה - לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הֶחָבִית; שִׁבְרֵי זְכוּכִית - לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַפַּךְ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל אִם אֵין הַשְּׁבָרִים רְאוּיִין לִמְלָאכָה כְּלָל - אָסוּר לְטַלְטְלָן.

יג. כָּל כִּסּוּיֵי הַכֵּלִים נִטָּלִים בְּשַׁבָּת. וְהוּא, שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן. הָיָה כְּלִי מְחֻבָּר בַּקַּרְקַע, כְּגוֹן חָבִית הַטְּמוּנָה בָּאָרֶץ: אִם יֵשׁ בַּכִּסּוּי שֶׁלָּהּ בֵּית אֲחִיזָה - מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ, וְאִם לָאו - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ. וְכֵן כִּסּוּיֵי הַקַּרְקָעוֹת, כְּגוֹן בּוֹרוֹת וַחֲרִיצִין - אֵין מְטַלְטְלִין כִּסּוּי שֶׁלָּהֶן, אֶלָּא אִם־כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית אֲחִיזָה. כִּסּוּי הַתַּנּוּר, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין לוֹ בֵּית אֲחִיזָה - מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ.

יד. שְׁנֵי דְּבָרִים, אֶחָד אָסוּר לְטַלְטְלוֹ וְאֶחָד מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, וְהֵן סְמוּכִין זֶה לָזֶה אוֹ זֶה עַל זֶה אוֹ זֶה בָּזֶה, וּבִזְמַן שֶׁמְּטַלְטְלִין אֶחָד מֵהֶן יִטַּלְטֵל הַשֵּׁנִי: אִם הָיָה צָרִיךְ לַדָּבָר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ - מְטַלְטְלוֹ, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁדָּבָר הָאָסוּר מִטַּלְטֵל עִמּוֹ; וְאִם צָרִיךְ לְטַלְטֵל דָּבָר הָאָסוּר - לֹא יְטַלְטֶלֶנּוּ בְּאוֹתוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר.

טו. כֵּיצַד? פַּגָּה שֶׁהָיְתָה טְמוּנָה בְּתֶבֶן, וַחֲרָרָה שֶׁהָיְתָה עַל גַּבֵּי גֶחָלִים - תּוֹחֲבָן בְּכוֹשׁ אוֹ בְּכִרְכָּר וְנוֹטְלָן, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהַתֶּבֶן וְהַגֶּחָלִים נִנְעָרִים בְּשַׁבָּת בִּשְׁעַת נְטִילָה. וְכֵן לֶפֶת אוֹ צְנוֹנוֹת שֶׁהָיוּ טְמוּנִים בְּעָפָר, וּמִקְצָת הֶעָלִים מְגַלִּים - שׁוֹמְטָן בְּשַׁבָּת בְּעָלָה שֶׁלָּהֶן, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהֶעָפָר נִנְעָר. אֲבָל אִם הָיָה כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק עַל גַּבֵּי הָאֶבֶן אוֹ עַל גַּבֵּי הַקּוֹרָה - לֹא יִטַּלְטֵל הָאֶבֶן אוֹ הַקּוֹרָה בַּכִּכָּר אוֹ בַּתִּינוֹק שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

טז. נוֹטֵל אָדָם אֶת בְּנוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּעְגּוּעִין עָלָיו וְהָאֶבֶן בְּיָדוֹ, אֲבָל לֹא דִינָר; שֶׁאִם יִפֹּל הַדִּינָר, יִטְּלֶנּוּ הָאָב בְּיָדוֹ. כַּלְכָּלָה שֶׁהָיְתָה נְקוּבָה, וְסָתַם נֶקֶב שֶׁלָּהּ בָּאֶבֶן - מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ; שֶׁהֲרֵי הָאֶבֶן נַעֲשֵׂית כְּדֹפֶן. הָיְתָה הַכַּלְכָּלָה מְלֵאָה פֵּרוֹת,

1) נתבארו בו מקצת דיני טלטול ולא נשלמו בזה הפרק.

וְהָאֶבֶן בְּתוֹךְ הַפֵּרוֹת - אִם הָיוּ הַפֵּרוֹת רְטֻבִּים, כְּגוֹן עֲנָבִים וְתוּתִים - נוֹטֵל אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא; שֶׁאִם יְנַעֵר הַפֵּרוֹת - יִטָּנְפוּ בֶּעָפָר, וּבִמְקוֹם הֶפְסֵד לֹא גָזְרוּ.

יז. חָבִית שֶׁשָּׁכַח אֶבֶן עַל פִּיהָ - מַטָּהּ עַל צִדָּהּ וְהִיא נוֹפֶלֶת. הָיְתָה בֵּין הֶחָבִיּוֹת וְהָאֶבֶן עָלֶיהָ - מַגְבִּיהָהּ לְמָקוֹם אַחֵר, וּמַטָּהּ עַל צִדָּהּ שָׁם, וְהָאֶבֶן נוֹפֶלֶת. וְכֵן הַשּׁוֹכֵחַ מָעוֹת עַל הַכַּר וְצָרִיךְ לַכַּר - נוֹעֵר אֶת הַכַּר וְהֵן נוֹפְלוֹת. וְאִם צָרִיךְ לִמְקוֹם הַכַּר - נוֹטֵל אֶת הַכַּר וְהַמָּעוֹת עָלָיו. אֲבָל אִם הִנִּיחַ הַמָּעוֹת מֵעֵרֶב שַׁבָּת עַל הַכַּר, אוֹ הִנִּיחַ הָאֶבֶן עַל פִּי הֶחָבִית - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין לְטַלְטְלָן, וַאֲפִלּוּ נִטְּלוּ הַמָּעוֹת וְהָאֶבֶן; שֶׁהֲרֵי נַעֲשׂוּ בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר.

יח. הָאֶבֶן שֶׁבַּקְּרוּיָה: אִם מְמַלְּאִין בָּהּ וְאֵינָהּ נוֹפֶלֶת - הֲרֵי הִיא כְּמִקְצָת הַקְּרוּיָה, וּמֻתָּר לְמַלֹּאת בָּהּ; וְאִם לָאו - אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ. בֶּגֶד שֶׁעַל הַקָּנֶה - שׁוֹמְטוֹ מֵעַל הַקָּנֶה.

יט. פֵּרוֹת שֶׁאָסוּר לֶאֱכֹל, כְּגוֹן פֵּרוֹת שֶׁאֵינָם מְעֻשָּׂרִין, אֲפִלּוּ הֵן חַיָּבִין בְּמַעֲשֵׂר מִדִּבְרֵיהֶם, אוֹ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, אוֹ תְּרוּמָה טְמֵאָה, אוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ כְּהִלְכָתָן - אָסוּר לְטַלְטְלָן. אֲבָל הַדְּמַאי - הוֹאִיל וְרָאוּי לַעֲנִיִּים; וְכֵן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁפְּדָאָן, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נָתַן הַחֹמֶשׁ - מֻתָּר לְטַלְטְלָן.

כ. מְטַלְטֵל יִשְׂרָאֵל הַתְּרוּמָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ; וּמְטַלְטְלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם הַטְּהוֹרָה אוֹ עִם הַחֻלִּין, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם בִּכְלִי אֶחָד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיְתָה הַטְּהוֹרָה לְמַטָּה, וְהָיוּ פֵּרוֹת הַמִּתְטַנְּפִין בַּקַּרְקַע, שֶׁאִם יְנַעֵר אוֹתָן יִפָּסְדוּ; אֲבָל אִם הָיוּ אֲגוּזִים וּשְׁקֵדִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - נוֹעֵר הַכְּלִי, וְנוֹטֵל הַטְּהוֹרָה אוֹ הַחֻלִּין, וּמַנִּיחַ הַטְּמֵאָה. וְאִם הָיָה צָרִיךְ לִמְקוֹם הַכְּלִי - בֵּין שֶׁהַטְּהוֹרָה לְמַעְלָה, בֵּין שֶׁהָיְתָה לְמַטָּה - מְטַלְטֵל הַכֹּל כְּאֶחָד.

כא. נִדְבַּךְ שֶׁל אֲבָנִים שֶׁחִשֵּׁב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם: אִם לִמְּדוּם - מֻתָּר לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן לְמָחָר, וְאִם לָאו - אָסוּר. חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל שֶׁגְּדָרָן לְעֵצִים, וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן מֵעֵרֶב שַׁבָּת לִישִׁיבָה - מֻתָּר לְטַלְטְלָן. וְכֵן אִם יָשַׁב עֲלֵיהֶן מִבְּעוֹד יוֹם - מֻתָּר לְטַלְטְלָן.

כב. הַקַּשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה - לֹא יְנַעְנְעֶנּוּ בְּיָדוֹ, אֲבָל מְנַעְנְעוֹ בְּגוּפוֹ. וְאִם הוּא מַאֲכַל בְּהֵמָה - מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ. וְכֵן אִם הָיָה עָלָיו כַּר אוֹ סָדִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מְנַעְנְעוֹ בְּיָדוֹ; שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁיָּשַׁב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם. הַמַּכְנִיס קֻפָּה שֶׁל עָפָר בְּבֵיתוֹ, אִם יִחֵד לָהּ קֶרֶן זָוִית מֵעֵרֶב שַׁבָּת - מְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, וְעוֹשֶׂה בוֹ כָּל צָרְכָּיו.

כג. אָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֶכְּנוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּסוֹתֵר. כֵּיצַד? לֹא יִתֵּן כְּלִי תַּחַת הַגֵּר בְּשַׁבָּת לְקַבֵּל אֶת הַשֶּׁמֶן הַנּוֹטֵף; שֶׁהַשֶּׁמֶן שֶׁבַּגֵּר אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, וּכְשֶׁיִּפֹּל לַכְּלִי - יֵאָסֵר טִלְטוּל הַכְּלִי שֶׁהָיָה מֻתָּר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. לְפִיכָךְ אֵין נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַתַּרְנְגֹלֶת לְקַבֵּל בֵּיצָתָהּ, אֲבָל כּוֹפֶה הוּא הַכְּלִי עָלֶיהָ. וְכֵן כּוֹפֶה הַכְּלִי עַל כָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ; שֶׁהֲרֵי לֹא בִּטְּלוֹ, שֶׁאִם יַחְפֹּץ - יִטְּלֶנּוּ.

כד. נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף. וְאִם נִתְמַלֵּא הַכְּלִי - שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנֶה, וְאֵינוֹ נִמְנָע. וָהוּא, שֶׁיִּהְיֶה הַדֶּלֶף רָאוּי לְרִחִיצָה; אֲבָל אִם אֵינוֹ רָאוּי - אֵין נוֹתְנִין. וְאִם נָתַן - מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בַּמַּיִם הַמְּאוּסִין שֶׁבּוֹ. שֶׁאֵין עוֹשִׂין גְּרָף שֶׁל רְעִי לְכַתְּחִלָּה.

כה. חָבִית שֶׁל טֶבֶל שֶׁנִּשְׁבְּרָה - מֵבִיא כְּלִי וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ; הוֹאִיל וְאִם עָבַר וְתִקְּנוֹ - מְתֻקָּן, הֲרֵי הוּא כִּמְתֻקָּן. וְנוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַגֵּר לְקַבֵּל נִיצוֹצוֹת; מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל הַכְּלִי. קוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה - אֵין סוֹמְכִין אוֹתָהּ בְּסַפְסָל אוֹ בַּאֲרֻכּוֹת הַמִּטָּה, אֶלָּא אִם־כֵּן הָיוּ רְווּחִים וְכָל זְמַן שֶׁיַּחְפֹּץ יִטְּלֵם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבַטֵּל כְּלִי מֵהֶכְּנוֹ. פּוֹרְסִין מַחְצֶלֶת עַל גַּבֵּי אֲבָנִים בְּשַׁבָּת אוֹ עַל גַּבֵּי כַּוֶּרֶת דְּבוֹרִים, בַּחַמָּה - מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבַגְּשָׁמִים - מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לָצוּד; שֶׁהֲרֵי נוֹטְלָהּ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. וְכוֹפִין אֶת הַסַּל בְּשַׁבָּת לִפְנֵי הָאֶפְרוֹחִים בִּשְׁבִיל שֶׁיַּעֲלוּ עָלָיו וְיֵרֵדוּ; שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ כְּשֶׁיֵּרְדוּ מֵעָלָיו. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כו. בְּהֵמָה שֶׁנָּפְלָה לְבוֹר אוֹ לְאַמַּת הַמַּיִם: אִם יָכוֹל לִתֵּן לָהּ פַּרְנָסָה בִּמְקוֹמָהּ - מְפַרְנְסִין אוֹתָהּ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת; וְאִם לָאו - מֵבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ, וְאִם עָלְתָה - עָלְתָה. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁמְּבַטֵּל כְּלִי מֵהֶכְּנוֹ, שֶׁהֲרֵי מַשְׁלִיכוֹ לַבּוֹר לְתוֹךְ הַמַּיִם - מִפְּנֵי צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים לֹא גָזְרוּ. וְאָסוּר לְהַעֲלוֹתָהּ בְּיָדוֹ. וְכֵן אֵין עוֹקְרִין בְּהֵמָה וְחַיָּה וָעוֹף בֶּחָצֵר, אֲבָל דּוֹחִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ. וּמְדַדִּין עֲגָלִים וּסְיָחִים. תַּרְנְגֹלֶת שֶׁבָּרְחָה - אֵין מְדַדִּין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִשְׁמֶטֶת מִן הַיָּד, וְנִמְצָאוּ אֲגַפֶּיהָ נִתְלָשִׁין; אֲבָל דּוֹחִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכָּנֵס.

פֶּרֶק שִׁשָּׁה וְעֶשְׂרִים[1]

א. כָּל כְּלֵי הָאוֹרֵג וַחֲבָלָיו וְקָנִים שֶׁלּוֹ - מֻתָּר לְטַלְטְלָן, כִּכְלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, חוּץ מִכֹּבֶד הָעֶלְיוֹן וְכֹבֶד הַתַּחְתּוֹן; לְפִי שֶׁאֵין נִטָּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּקוּעִין. וְכֵן הָעַמּוּדִים שֶׁל אוֹרֵג - אָסוּר לְטַלְטְלָן, שֶׁמָּא יִתַּקֵּן הַגֻּמּוֹת שֶׁלָּהֶן. וּשְׁאָר כְּלֵי הָאוֹרֵג - מֻתָּרִין.

ב. מַכְבְּדוֹת שֶׁל תְּמָרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁמְּכַבְּדִין בָּהֶן אֶת הַקַּרְקַע - הֲרֵי הֵן כִּכְלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר; שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לְכַבֵּד בְּשַׁבָּת. לְבֵנִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מִן הַבִּנְיָן - הֲרֵי הֵן כִּכְלֵי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר; מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיִין לְהָסֵב עֲלֵיהֶן, שֶׁהֲרֵי שָׁפִין אוֹתָן וּמִתַּקְּנִין אוֹתָן. וְאִם צָבַר אוֹתָן - הֲרֵי הִקְצָם, וְאָסוּר לְטַלְטְלָם.

ג. חֶרֶס קְטַנָּה - מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, הוֹאִיל וּרְאוּיָה הִיא בֶּחָצֵר לְכַסּוֹת בָּהּ פִּי כְּלִי קָטָן. מְגוּפַת חָבִית שֶׁנִּתְכַּתְּתָה - הִיא וּשְׁבָרֶיהָ מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ; וְאִם זְרָקָהּ לָאַשְׁפָּה מִבְּעוֹד יוֹם - אָסוּר לְטַלְטְלָהּ. כְּלִי שֶׁנִּתְרוֹעֵעַ - לֹא יִתְלֹשׁ מִמֶּנּוּ חֶרֶס לְכַסּוֹת בּוֹ אוֹ לִסְמֹךְ בּוֹ.

ד. מֻתָּר לְהַכְנִיס לְבֵית הַכִּסֵּא שָׁלֹשׁ אֲבָנִים מְקֻרְזָלוֹת לְקַנֵּחַ בָּהֶן. וְכַמָּה שִׁעוּרָן? כִּמְלֹא הַיָּד. אֲבָל אֲדָמָה שֶׁהִיא קְרוֹבָה לְהִתְפָּרֵךְ - אָסוּר לְטַלְטְלָהּ לְקַנֵּחַ בָּהּ. וּמֻתָּר לְהַעֲלוֹת אֲבָנִים לַגָּג לְקַנֵּחַ בָּהֶן. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים וְנִשְׁתַּקְּעוּ בְּטִיט - אִם

1) נשלמו בו דיני הטלטול.

רשׁוּמָן נִכָּר, מֵתָּר לְטַלְטֵל. אֶבֶן שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ טִנּוּף, שֶׁנִּדַּאי לְקַנֵּחַ הִיא - מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ, וַאֲפִלּוּ הִיא גְּדוֹלָה.

ה. הָיָה לְפָנָיו צְרוֹר וְחֶרֶשׁ - מְקַנֵּחַ בַּצְּרוֹר. וְאִם הָיָה הַחֶרֶשׁ מֵאָגְנֵי כֵלִים - מְקַנֵּחַ בַּחֶרֶשׁ. הָיוּ לְפָנָיו צְרוֹר וַעֲשָׂבִים: אִם הָיוּ עֲשָׂבִים רַכִּים - מְקַנֵּחַ בָּהֶן, וְאִם לָאו - מְקַנֵּחַ בַּצְּרוֹר.

ו. שְׁרֵי מַחְצְלָאוֹת שֶׁבָּלוּ - הֲרֵי הֵן כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר; מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיִין לְכַסּוֹת בָּהֶן הַטִּנּוּף. אֲבָל שְׁרֵי בְּגָדִים שֶׁבָּלוּ, שֶׁאֵין בָּהֶן שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה - אָסוּר לְטַלְטְלָן; שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לֹא לַעֲנִיִּים וְלֹא לַעֲשִׁירִים. שִׁבְרֵי הַתַּנּוּר - מֻתָּר לְטַלְטְלָן, וַהֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים שֶׁמְּלַאכְתָּן לְהֶתֵּר. כִּירָה שֶׁנִּשְׁמְטָה אַחַת מִיַּרְכוֹתֶיהָ - אָסוּר לְטַלְטְלָהּ, שֶׁמָּא יִתְקַע.

ז. סֵלָם שֶׁל עֲלִיָּה - אָסוּר לְטַלְטְלוֹ; שֶׁאֵין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי. וְשֶׁל שׁוֹבָךְ - מֻתָּר לְהַטּוֹתוֹ, אֲבָל לֹא יוֹלִיכוֹ מִשּׁוֹבָךְ לְשׁוֹבָךְ; שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְצוּד. קָנֶה שֶׁמּוֹסְקִין בּוֹ הַזֵּיתִים - אִם יֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי, הֲרֵי הוּא כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר. קָנֶה שֶׁהִתְקִינוֹ בַּעַל הַבַּיִת לְהִיוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ - אִם יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו, הֲרֵי הוּא כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר.

ח. דֶּלֶת שֶׁהָיָה לָהּ צִיר, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין לָהּ עַתָּה צִיר, שֶׁהֲכִינָהּ לִסְתֹּם בָּהּ מָקוֹם מֵקֶצָה, וְהִיא נִגְרֶרֶת, שֶׁנּוֹטְלִין אוֹתָהּ וְסוֹתְמִין בָּהּ, וְכֵן חֲדָקִים שֶׁסּוֹתְמִין בָּהֶן הַפִּרְצָה, וְכֵן מַחְצֶלֶת הַנִּגְרֶרֶת: בִּזְמַן שֶׁקְּשׁוּרִין וּתְלוּיִין בַּכֹּתֶל - סוֹתְמִין בָּהֶן וְנוֹעֲלִים בָּהֶם; וְאִם לָאו - אֵין נוֹעֲלִין בָּהֶן. וְאִם הָיוּ גְּבוֹהִים מֵעַל הָאָרֶץ - נוֹעֲלִין בָּהֶן.

ט. דֶּלֶת שֶׁהָיָה לָהּ לוּחַ אֶחָד, שֶׁשּׁוֹמְטִין אוֹתָהּ וְנוֹעֲלִין בָּהּ: אִם לֹא הָיָה לָהּ לְמַטָּה כֵּן כְּמוֹ אַסְקֻפָּה, שֶׁמּוֹכִיחַ עָלֶיהָ שֶׁהִיא כְּלִי מוּכָן לִנְעִילָה - אֵין נוֹעֲלִין בָּהּ; וְאִם יֵשׁ לְמַטָּה אַסְקֻפָּה - נוֹעֲלִים בָּהּ. וְכֵן נֶגֶר שֶׁיֵּשׁ בְּרֹאשׁוֹ קְלוֹסְטָרָא, שֶׁמּוֹכַחַת עָלָיו שֶׁהוּא כְּלִי מוּכָן לִנְעִילָה וְאֵינוֹ קוֹרָה כִּשְׁאָר כָּל הַקּוֹרוֹת - נוֹעֲלִין בּוֹ בְּשַׁבָּת.

י. נֶגֶר שֶׁאֵין בְּרֹאשׁוֹ קְלוֹסְטָרָא: אִם הָיָה קָשׁוּר וְתָלוּי בַּדֶּלֶת - נוֹעֲלִין בּוֹ; וְכֵן אִם הָיָה נִטָּל וְאַגְּדוֹ עִמּוֹ; אֲבָל אִם הָיָה אַגְּדוֹ קָבוּעַ בַּדֶּלֶת, וְהָיָה הַנֶּגֶר נִשְׁמָט כְּמוֹ קוֹרָה, וּמַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּזָוִית, וְחוֹזְרִין וְנוֹעֲלִין בּוֹ בְּעֵת שֶׁרוֹצִין - הֲרֵי זֶה אָסוּר לִנְעֹל בּוֹ; שֶׁאֵין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי, וְאֵינוֹ אָגוּד, וְאֵין בּוֹ אֶגֶד לְהוֹכִיחַ עָלָיו.

יא. מְנוֹרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת - בֵּין גְּדוֹלָה, בֵּין קְטַנָּה - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ; שֶׁמָּא יַחֲזִירֶנָּה בְּשַׁבָּת. הָיוּ בָּהּ חֲדָקִים וְהִיא נִרְאֵית כְּבַעֲלַת חֲלִיּוֹת: אִם הָיְתָה גְּדוֹלָה, הַנִּטֶּלֶת בִּשְׁתֵּי יָדַיִם - אָסוּר לְטַלְטְלָהּ מִפְּנֵי כָּבְדָהּ; הָיְתָה קְטַנָּה מִזּוֹ - מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ.

יב. מִנְעָל שֶׁעַל גַּבֵּי הָאִמּוּם - שׁוֹמְטִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. מַכְבֵּשׁ שֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים - מַתִּירִין, אֲבָל לֹא כּוֹבְשִׁין. וְשֶׁל כּוֹבְסִין - לֹא יִגַּע בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֻקְצֶה מִחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס. וְכֵן גִּזֵּי צֶמֶר - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן. לְפִיכָךְ, אִם יְחַדֵּן לְתַשְׁמִישׁ - מֻתָּרִין. וְהַשְּׁלָחִין - מֻתָּר לְטַלְטְלָן, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁל אֻמָּן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם.

יג. כָּל דָּבָר מִטֵּנָּף, כְּגוֹן רְעִי וְקִיא וְצוֹאָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן: אִם הָיוּ בְּחָצֵר שֶׁיּוֹשְׁבִין בָּהּ - מֻתָּר לְהוֹצִיאָן לְאַשְׁפָּה אוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא גְּרָף שֶׁל רְעִי; וְאִם הָיוּ בְּחָצֵר אַחֶרֶת - כּוֹפִין עֲלֵיהֶן כְּלִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַקָּטָן וְיִתְלַכְלֵךְ בָּהֶן. רֹק שֶׁעַל הַקַּרְקַע - דּוֹרְסוֹ לְפִי תֻּמּוֹ וְהוֹלֵךְ. מְטַלְטְלִין כָּנוֹנָא מִפְּנֵי אֶפְרוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו שְׁבְרֵי עֵצִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּגְרָף שֶׁל רְעִי. וְאֵין עוֹשִׂין גְּרָף שֶׁל רְעִי לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת; אֲבָל אִם נַעֲשָׂה מֵאֵלָיו, אוֹ שֶׁעָבַר וְעָשָׂהוּ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ.

יד. שֶׁמֶן שֶׁיּוֹצֵא מִתַּחַת הַקּוֹרָה שֶׁל בֵּית הַבַּד בְּשַׁבָּת, וְכֵן תְּמָרִים וּשְׁקֵדִים הַמּוּכָנִים לִסְחוֹרָה - מֻתָּר לְאָכְלָם בְּשַׁבָּת. וַאֲפִלּוּ אוֹצָר שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ תְּבוּאָה צְבוּרָה - מַתְחִיל לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת. שֶׁאֵין שׁוּם אֹכֶל שֶׁהוּא מֻקְצֶה בְּשַׁבָּת כְּלָל, אֶלָּא הַכֹּל מוּכָן הוּא, חוּץ מִגְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִין שֶׁבַּמֻּקְצֶה בִּזְמַן שֶׁמְּיַבְּשִׁים אוֹתָם; הוֹאִיל וּמַסְרִיחוֹת בֵּינָתַיִם וְאֵינָם רְאוּיִין לַאֲכִילָה - הֲרֵי הֵן אֲסוּרִין בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם מֻקְצֶה. חָבִית שֶׁנִּתְגַּלְּתָה וַאֲבַטִּיחַ שֶׁנִּשְׁבְּרָה - אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה, נוֹטְלָן וּמַנִּיחָן בְּמָקוֹם הַמֻּצְנָע. כַּיּוֹצֵא בּוֹ קָמֵיעַ שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה - אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין יוֹצְאִין בּוֹ, מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ. מוֹתַר הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר וְשֶׁבַּקְּעָרָה, שֶׁהִדְלִיקוּ בָּהֶן בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת - אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר.

טו. אוֹצָר שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ שֶׁל כַּדֵּי יַיִן - אַף־עַל־פִּי שֶׁמֻּתָּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ, אָסוּר לְהַתְחִיל בּוֹ לְפַנּוֹתוֹ אֶלָּא לִדְבַר מִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁפִּנָּהוּ לְהַכְנָסַת אוֹרְחִין אוֹ לִקְבֹּעַ בּוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וְכֵיצַד מְפַנִּין אוֹתוֹ? כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְמַלֵּא אַרְבַּע אוֹ חָמֵשׁ קַפּוֹת, עַד שֶׁגּוֹמְרִין. וְלֹא יְכַבְּדוּ קַרְקָעִיתוֹ שֶׁל אוֹצָר, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרָנוּ; אֶלָּא נִכְנָס וְיוֹצֵא בּוֹ, וְעוֹשֶׂה שְׁבִיל בְּרַגְלָיו בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ.

טז. כֹּל שֶׁהוּא רָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה וְחַיָּה וָעוֹף הַמְּצוּיִין - מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. כֵּיצַד? מְטַלְטְלִין אֶת הַתֶּרְמוֹס הַיָּבֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְעִזִּים; אֲבָל לֹא אֶת הַלַּח. אֶת הֶחָצָב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לִצְבָאִים. אֶת הַחַרְדָּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְיוֹנִים. אֶת הָעֲצָמוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַאֲכַל לִכְלָבִים. וְכֵן כָּל הַקְּלִפִּין וְהַגַּרְעִינִין הָרְאוּיִין לְמַאֲכַל בְּהֵמָה - מְטַלְטְלִין אוֹתָן; וְשֶׁאֵינָן רְאוּיִין - אוֹכֵל אֶת הָאֹכֶל וְזוֹרְקָן לְאַחֲרָיו, וְאָסוּר לְטַלְטְלָן. מְטַלְטְלִין בָּשָׂר תָּפוּחַ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְחַיָּה. וּמְטַלְטְלִין בָּשָׂר חַי - בֵּין תָּפֵל, בֵּין מָלִיחַ, מִפְּנֵי שֶׁרָאוּי לְאָדָם. וְכֵן דָּג מָלִיחַ; אֲבָל הַתָּפֵל - אָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

יז. אֵין מְטַלְטְלִין שִׁבְרֵי זְכוּכִית, אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן מַאֲכַל לְנַעֲמִיּוֹת; וְלֹא חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת, אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן מַאֲכַל לְפִילִים; וְלֹא אֶת הַלּוּף, אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵן מַאֲכַל לְעוֹרְבִים; מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מְצוּיִין אֵצֶל רֹב בְּנֵי אָדָם.

יח. חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי זְרָדִין: אִם הִתְקִינָן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה - מְטַלְטְלִין אוֹתָן, וְאִם לָאו - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. חֲבִילֵי סִיאָה פּוּאָה וְאֵזוֹב וְקוֹרָנִית: הִכְנִיסָן לָעֵצִים - אֵין מִסְתַּפֵּק מֵהֶם בְּשַׁבָּת; לְמַאֲכַל בְּהֵמָה - מִסְתַּפֵּק מֵהֶן. וְכֵן בַּאֲמִינְתָּא, וְכֵן בְּפִיגָם, וְכֵן בִּשְׁאָר מִינֵי תְּבָלִין.

מתוך מהדורת וגשל

יט. אֵין גּוֹרְפִין מַאֲכָל מִלִּפְנֵי הַפָּטָם - בֵּין בָּאֲבוּס שֶׁל כְּלִי, בֵּין בָּאֲבוּס שֶׁל קַרְקַע - וְאֵין מְסַלְּקִין לִצְדָדִין מִפְּנֵי הָרְעִי; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַשְׁוֶה גֻּמּוֹת. נוֹטְלִין מִלִּפְנֵי הַחֲמוֹר וְנוֹתְנִין לִפְנֵי הַשּׁוֹר, אֲבָל אֵין נוֹטְלִין מִלִּפְנֵי הַשּׁוֹר וְנוֹתְנִין לִפְנֵי הַחֲמוֹר; מִפְּנֵי שֶׁהַמַּאֲכָל שֶׁלִּפְנֵי הַשּׁוֹר מְטַנֵּף בְּרִירוֹ, וְאֵין רָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה אַחֶרֶת. וְכֵן עָלִים שֶׁרֵיחָם רַע וּמְאוּסִין, וְאֵין הַבְּהֵמָה אוֹכַלְתָּן - אָסוּר לְטַלְטְלָן. לְפִיכָךְ: תְּלָאי שֶׁל דָּגִים - אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, וְשֶׁל בָּשָׂר - מֻתָּר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כ. אַף־עַל־פִּי שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל אֶת הַמֵּת בְּשַׁבָּת, סָכִין אוֹתוֹ וּמְדִיחִין אוֹתוֹ, וּבַלְבַד שֶׁלֹּא יָזִיזוּ בּוֹ אֵיבָר. וְשׁוֹמְטִין אֶת הַכַּר מִתַּחְתָּיו כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֻטָּל עַל הַחוֹל, בִּשְׁבִיל שֶׁיַּמְתִּין וְלֹא יַסְרִיחַ. וּמְבִיאִין כְּלֵי מֵקַר וּכְלֵי מַתָּכוֹת, וּמַנִּיחִין לוֹ עַל כְּרֵסוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפַּח. וּפוֹקְקִין אֶת נְקָבָיו, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בָּהֶן הָרוּחַ. וְקוֹשְׁרִין אֶת הַלְּחִי; לֹא שֶׁיַּעֲלֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף. וְאֵין מְעַמְּצִין אֶת עֵינָיו בְּשַׁבָּת.

כא. מֵת הַמֻּטָּל בַּחַמָּה - מַנִּיחַ עָלָיו כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק, וּמְטַלְטְלוֹ. וְכֵן אִם נָפְלָה דְּלֶקֶת בְּחָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֵת - מַנִּיחַ עָלָיו כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק, וּמְטַלְטְלוֹ. וְאִם אֵין שָׁם כִּכָּר וְלֹא תִּינוֹק - מַצִּילִין אוֹתוֹ מִן הַדְּלֶקֶת מִכָּל מָקוֹם; שֶׁמָּא יָבוֹא לְכַבּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּהוּל עַל מֵתוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׂרֵף. וְלֹא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל בְּכִכָּר אוֹ תִּינוֹק אֶלָּא לְמֵת בִּלְבַד, מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מֵתוֹ.

כב. הָיָה מֻטָּל בַּחַמָּה וְאֵין לָהֶם מָקוֹם לְטַלְטְלוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא רָצוּ לַהֲזִיזוֹ מִמְּקוֹמוֹ - בָּאִין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם וְיוֹשְׁבִים מִשְּׁנֵי צְדָדָיו. חַם לָהֶם מִלְּמַטָּה - זֶה מֵבִיא מִטָּתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ, וְזֶה מֵבִיא מִטָּתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ. חַם לָהֶם מִלְּמַעְלָה - זֶה מֵבִיא מַחְצֶלֶת וּפוֹרֵשׂ עַל גַּבָּיו, וְזֶה מֵבִיא מַחְצֶלֶת וּפוֹרֵשׂ עַל גַּבָּיו. זֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְזֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ - וְנִמְצָא מְחִצָּה עֲשׂוּיָה מֵאֵלֶיהָ; שֶׁהֲרֵי מַחְצֶלֶת זֶה וּמַחְצֶלֶת זֶה גַּגֵּיהֶן סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ, וּשְׁנֵי קְצוֹתֵיהֶם עַל הַקַּרְקַע מִשְּׁנֵי צִדֵּי הַמֵּת.

כג. מֵת שֶׁהִסְרִיחַ בַּבַּיִת, וְנִמְצָא מִתְבַּזֶּה בֵּין הַחַיִּים וְהֵם מִתְבַּזִּים מִמֶּנּוּ - מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ לְכַרְמְלִית. גָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, שֶׁדּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהוּא: לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל. וְאִם הָיָה לָהֶן מָקוֹם אַחֵר לָצֵאת בּוֹ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ, אֶלָּא מַנִּיחִין אוֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ וְיוֹצְאִין הֵם.

שבת קודש י' אייר ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים[1]

א. הַיּוֹצֵא[2] חוּץ לִתְחוּם הַמְּדִינָה[3] בְּשַׁבָּת - לוֹקֶה[4], שֶׁנֶּאֱמַר: אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. 'מָקוֹם' זֶה הוּא תְּחוּם הָעִיר[5]. וְלֹא נָתְנָה תּוֹרָה שִׁעוּר לִתְחוּם זֶה; אֲבָל חֲכָמִים הֶעְתִּיקוּ, שֶׁתְּחוּם זֶה הוּא חוּץ לִשְׁנַיִם עָשָׂר מִיל[6], כְּנֶגֶד מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל[7]. וְכָךְ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: לֹא תֵצְאוּ חוּץ לַמַּחֲנֶה. וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[8], שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם חוּץ לָעִיר[9] אֶלָּא עַד אַלְפַּיִם אַמָּה, אֲבָל חוּץ לְאַלְפַּיִם אַמָּה - אָסוּר; שֶׁאַלְפַּיִם אַמָּה הוּא מִגְרַשׁ הָעִיר[10].

ב. נִמְצֵאתָ לָמֵד[11], שֶׁמֻּתָּר לְאָדָם בְּשַׁבָּת לְהַלֵּךְ אֶת כָּל הָעִיר כֻּלָּהּ, אֲפִלּוּ הָיְתָה כְּנִינְוֵה[12] - בֵּין שֶׁהָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה, בֵּין שֶׁלֹּא הָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה. וְכֵן מֻתָּר לוֹ לְהַלֵּךְ חוּץ לָעִיר אַלְפַּיִם אַמָּה[13] לְכָל רוּחַ, מְרֻבָּעוֹת כְּטַבְלָא מְרֻבַּעַת[14], כְּדֵי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) נתבארו בו דיני ההליכה חוץ לתחומין המוגבלין, מהן דבר תורה ומהן של דבריהם. ונזכרו בו שיעורי התחומין, אבל לא איכות מדידתן. 2) (מסכת עירובין דף י"ז עמוד ב'). 3) העיר או היישוב שהוא גר בתוכו. 4) כדין כל העובר על לא תעשה שבתורה, כמבואר בהלכות סנהדרין פרקים י"ח־י"ט. 5) ואין הכוונה שלא יזוז ממקומו ממש כמו שאמרו המינים שהרי נאמר (ישעיה פרק ס"ו, פסוק כ"ג): "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'" (הגהות מיימוניות). 6) שיעור המיל הוא אלפים אמה. והנה בספר המצות (מל"ת שכ"א) כתב רבינו שהתורה הזהירה בפסוק זה "שלא להלוך מחוץ לאלפים אמה אפילו אמה אחת", וראייתו מהמכילתא (בשלח פרשה ה) "אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה", וכן כתב רבינו בהקדמתו לפירוש המשניות (ספר המאור, הוצאת ראשונים, עמוד כ"ד), וכאן חזר רבינו מדיעה זו, מכיון שזוהי שיטת רבי עקיבא (מסכת סוטה דף כ"ז עמוד ב') במשנה: "בו ביום (שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאות ומינו את רבי אלעזר בן עזריה כמובא בברכות דף כ"ח עמוד א'), דרש רבי עקיבא: אלפים אמה תחום שבת (מן התורה)", אבל חז"ל לא פסקו כדבריו, כמו שמצאנו בהרבה מקומות (מסכת שבת דף ס"ט עמוד א', דף קנ"ג עמוד ב') שאמרו: "תחומין דאורייתא, ואליבא דרבי עקיבא" הרי ששיטת התלמוד היא שאין חכמים מודים לרבי עקיבא בזה. 7) שהוא שלש פרסאות (=שנים עשר מיל) – (מסכת יומא דף ע"ה עמוד ב'). ובירושלמי (מסכת עירובין פרק ג' הלכה ד') "רבי יונתן בשם רבי שמעון בי רבי יוסי בן לקוניא: לוקין על תחומי שבת דבר תורה: רבי שמעון בר כרסנא בשם רבי אחא: אין לך מחוור (ברור) מכולם, אלא תחום שנים עשר מיל כמחנה ישראל". ברם, הרבה פוסקים ראשונים נקטו כדעת התלמוד הבבלי שלא הביא אף פעם איסור תחומין מן התורה, בשנים עשר מיל. 8) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'). 9) להלן בפרק כ"ח מבואר מהיכן מתחילים למדוד אלפים אמה. 10) שנאמר "את פאת קדמה אלפים באמה כו' והעיר בתוך זה יהיה להם מגרשי הערים" (במדבר פרק ל"ה פסוק ה' ועיי"ש ברש"י). 11) משנה (מסכת עירובין דף מ"ט עמוד ב'). 12) סמל לעיר גדולה, שנאמר בה: "נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם" (יונה ד', י"א). 13) מדידת תחום שבת לפי המדה המטרית היא: שיעור אמה של תורה 528 ס"מ ואלפים אמה – ועוד שבעים אמה ושני שלישי אמה שמהן מתחילים למדוד אלפים אמה כמבואר בפרק כ"ח הלכה א' – ביחד 1093 מטר, ולפי "חיי אדם" (כלל ע"ו) שבשעת הדחק יש לסמוך על השיטות, שמותר להלך אלפים ושמונה מאות אמה (וכמבואר להלן בהלכה זו) יכול להלך 1516 מטר, ואם מניח עירובי תחומין שאז מותר לו להלך עוד אלפים אמה, כמבואר בהלכות עירובין פרק ו', יכול להלך בסך הכל 2994 מטר בערך, ולפי הדין (שו"ע אורח חיים תנט) ששיעור מיל הוא הילוך 18 דקות, יכול להלוך על ידי עירוב 36 דקות, ובשעת הדחק עוד 14 דקות ו־24 שניות, בסך הכל 50 דקות ו־24 שניות (ולדעת רבינו בפירוש המשניות שהבאנו למעלה בפרק ה' הלכה ד' ששיעור מיל הוא 24 דקות, יכול להלוך על ידי עירוב 48 דקות). 14) כלומר שאין מודדים

מתוך מהדורת וגשל

שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁכָּר אֶת הַזָּוִיּוֹת[15]. וְאִם יָצָא חוּץ לְאַלְפַּיִם אַמָּה - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[16], עַד שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל; אֲבָל אִם יָצָא וְהִרְחִיק מִן הָעִיר יָתֵר עַל שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה[17].

ג. הַמְהַלֵּךְ[18] חוּץ לַתְּחוּם לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, כְּגוֹן שֶׁקָּפַץ עַל גַּבֵּי עַמּוּדִים שֶׁגְּבוֹהִין עֲשָׂרָה וְאֵין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים - הֲרֵי זֶה סָפֵק[19], אִם יֵשׁ תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה אוֹ אֵין תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה[20]. אֲבָל אִם הָלַךְ עַל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הֲרֵי זֶה כִּמְהַלֵּךְ עַל הָאָרֶץ, וְיֵשׁ אִסּוּר תְּחוּמִין שָׁם.

ד. מִי[21] שֶׁשָּׁבַת בְּדִיר[22] שֶׁבַּמִּדְבָּר, אוֹ בְּסַהַר[23] אוֹ בִּמְעָרָה, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד - מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ, וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ בְּרִבּוּעַ[24]. וְכֵן[25] הַשּׁוֹבֶת בְּבִקְעָה - אֲפִלּוּ הָיָה יָשֵׁן בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא קָנָה[26] שְׁבִיתָה - יֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ מִמְּקוֹמוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה[27] לְכָל רוּחַ בְּרִבּוּעַ. הָיָה[28] מְהַלֵּךְ בְּבִקְעָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ תְּחוּם שַׁבָּת - מְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם פְּסִיעוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת[29], וְזֶה הוּא תְּחוּם שַׁבָּת.

ה. הַמְהַלֵּךְ[30] אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ, וְשָׁלְמָה מִדָּתוֹ בְּתוֹךְ דִּיר אוֹ סַהַר אוֹ מְעָרָה אוֹ בְּתוֹךְ הַמְּדִינָה - אֵינוֹ מְהַלֵּךְ אֶלָּא עַד סוֹף מִדָּתוֹ, וְאֵין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְכָלְתָה מִדָּתוֹ בְּתוֹךְ רְשׁוּת הַיָּחִיד, מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁכָּלְתָה מִדָּתוֹ בְּמִקְצָת הָעִיר אוֹ בְּמִקְצָת הַמְּעָרָה; אֲבָל אִם הָיְתָה אוֹתָהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד מֻבְלַעַת בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁלּוֹ - תֵּחָשֵׁב לוֹ כָּל אוֹתָהּ הָרְשׁוּת כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וּמַשְׁלִימִין לוֹ אֶת הַשְּׁאָר[31].

ו. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיָה אֶלֶף אַמָּה מִמְּקוֹם שְׁבִיתָתוֹ אוֹ מִחוּץ לָעִיר[32] עַד מְדִינָה אוֹ מְעָרָה, שֶׁיֵּשׁ בְּאָרְכָּהּ אֶלֶף אַמָּה אוֹ פָּחוֹת מֵאֶלֶף - מְהַלֵּךְ אֶת כָּל הַמְּדִינָה אוֹ הַמְּעָרָה שֶׁפָּגַע בָּהּ[33], וּמְהַלֵּךְ חוּצָה לָהּ אֶלֶף אַמָּה פָּחוֹת אַרְבַּע אַמּוֹת[34].

ז. אֲבָל אִם הָיָה בַּמְּדִינָה אוֹ בַּמְּעָרָה, שֶׁפָּגַע בּוֹ בְּתוֹךְ מִדָּתוֹ, אֶלֶף אַמָּה וְאַמָּה[35] - אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בָּהּ אֶלָּא אֶלֶף אַמָּה בִּלְבַד, שֶׁהוּא תַּשְׁלוּם אַלְפַּיִם אַמָּה[36] שֶׁיֵּשׁ לוֹ.

ח. מִי[37] שֶׁכָּלְתָה מִדָּתוֹ בַּחֲצִי הָעִיר - אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ מְהַלֵּךְ אֶלָּא עַד סוֹף מִדָּתוֹ, מֵתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל הָעִיר עַל יְדֵי זְרִיקָה[38]. וְכֵן[39] מִי שֶׁשָּׁבַת בְּבִקְעָה, וְהִקִּיפוּהוּ נָכְרִים מְחִצָּה[40] בְּשַׁבָּת[41] - אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בָּהּ אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ[42], אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמְּחִצָּה; וּמֻתָּר לוֹ לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחִצָּה עַל יְדֵי זְרִיקָה, אִם הִקִּיפוּהָ לְשֵׁם דִּירָה[43].

ט. מִי[44] שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ לְכֶנֶס לִמְדִינָה - בֵּין שֶׁהָיָה בָּא בַּיָּם, בֵּין שֶׁהָיָה בָּא בֶּחָרָבָה[45] - אִם נִכְנַס בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אַמָּה קָרוֹב לָעִיר קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס הַשַּׁבָּת, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לַמְּדִינָה אֶלָּא בְּשַׁבָּת - הֲרֵי זֶה יִכָּנֵס, וְיַהֲלֵךְ אֶת כֻּלָּהּ, וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ.

י. הָיָה[46] בָּא לִמְדִינָה, וְיָשֵׁן בַּדֶּרֶךְ, וְלֹא נֵעוֹר אֶלָּא בְּשַׁבָּת,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

בעיגול סביב העיר, אלא למזרח אלפים אמה, וכן לצפון אלפים אמה, ובאלכסון יוצא אלפים ושמונה מאות אמה, שהרבוע עודף על העיגול בשני חומשים – "כל אמה ברבועה אמה ושני חומשים באלכסונה" (מסכת עירובין דף נ"ז עמוד א'). 15) "ונחלקו המפרשים בבאור הדברים, יש מי שאומר שלעולם הוא רשאי לילך אלפים ושמונה מאות אמה, כמדת האלכסון, גם כשהולך לעבר פניו ולא אל הזויות, ויש מי שהורה שאין לו אלפים ושמונה מאות אמה, אלא כשהולך באלכסון בכל תחומי העיר, אבל אם הולך לעבר פניו אין לו אלא אלפים אמה בלבד, וכן נראה דעת רבינו" ("מגיד משנה"). 16) כדין העובר על איסור דרבנן, כבמואר בפרק א' הלכה ג'. 17) כבר בארנו בהלכה א' שכמה פוסקים ראשונים סוברים שכל איסור תחומין אינו אלא מדרבנן, ומה שאמרה תורה: אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" – אין הכוונה לאיסור תחומין, אלא לאיסור הוצאה בשבת, שלא יצא עם הכלי בידו ללקוט המן, כמבואר בפרק ז' הלכה א'. 18) (מסכת עירובין דף מ"ג עמוד א'). 19) בדבר האסור מן התורה, הולכים בספקו להחמיר, ובדבר שאינו אסור אלא מדברי חכמים, ספקו לקולא (כמבואר בהלכות טומאת מת פרק ט' הלכה י"ב ובראב"ד). 20) אבל בימים ונהרות גם אם יש ספק אם מלמעלה מעשרה או לא, הוא ספק דרבנן, "שאין בימים ובנהרות איסור תחומין דאורייתא, לפי שהם כרמלית, והטלטול בהם אינו אסור אלא מדרבנן, ולא יתכן שיהיה המעביר על פני המים אסור מדרבנן, והמהלך לוקה מן התורה, וכמו שאמרו שהמעביר ארבע אמות ברשות הרבים מקורה פטור (כמבואר בפרק י"ד הלכה א'), לפי שאינו דומה לרגלי מדבר, כן בלי ספק המהלך שנים עשר מיל על פני המים פטור, לפי שאינו דומה למחנה ישראל" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ט ו"כסף משנה"). 21) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). 22) מקום בנוי לשמירת הצאן. 23) מגרש מוקף גדר לשמירת הצאן או הכנסת פירות (ר"ח עירובין דף כ"ב עמוד ב'). 24) כדין שובת בעיר. 25) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'). 26) כלומר לא התכוון לקנות. 27) הואיל ואילו היה ניעור קנה, ישן נמי קונה (גמרא). 28) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד א'). 29) חצי אמה מקום מצב הרגל וחצי אמה בין רגל לרגל. 30) (מסכת עירובין דף ס' עמוד ב'). 31) שנשאר לו מאלפים אמה, בניגוד לדעת רבינו יהונתן מלוניל כי שטח העיר אינו נחשב כלל ואינו מפחית אפילו ארבע אמות מאלפים האמה. 32) בנ"א חסרות המילים "אם מחוץ לעיר" והן כמיותרות (מער"ק). 33) מכיון שהמערה או המדינה נמצאות בתוך אלפים אמה. 34) המערה או המדינה נחשבות כל אחת כארבע אמות. 35) ונמצא שתחום שבת נגמר בתוך המערב, ואינו מבליע אותו בתוך אלפים אמה. 36) של תחום שבת. 37) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב'). 38) ולא גזרו חכמים שמא ימשך אחר החפץ. 39) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד א'). 40) לשם דירה. 41) כי מחיצה העשוייה בשבת שמה מחיצה (פרק ט"ז הלכה כ"ב). 42) לפי שלא שבת באויר מחיצה בכניסת השבת, - זמן קנין השביתה. 43) שאם הקיפוה שלא לשם דירה, אין מטלטלים בתוכה אלא ארבע אמות. 44) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'): פעם אחת לא נכנסו (רבן גמליאל ורבי אליעזר, ורבי יהושע ורבי עקיבא) לנמל (שעל שפת הים) עד שחשכה, אמרו לו לרבן גמליאל: מה אנו לירד (מהאניה לתוך העיר, כיון שבאנו מחוץ לתחום)? אמר להם: מותרים אתם, שכבר הייתי מסתכל (במשקפת) והיינו בתוך התחום עד שלא חשכה". 45) ביבשה. 46) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א').

מתוך מהדורת וגשל

1 וּכְשֶׁנֵּעוֹר מָצָא עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם - הֲרֵי זֶה יִכָּנֵס לָהּ,
2 וְיִהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ, וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ; מִפְּנֵי
3 שֶׁדַּעְתּוֹ הָיְתָה לְהַלֵּךְ לִמְדִינָה זוֹ, וּלְפִיכָךְ קָנָה שְׁבִיתָה עִם
4 בְּנֵי הַמְּדִינָה כְּמוֹתָן, שֶׁהֲרֵי נִכְנַס עִמָּהֶן בַּתְּחוּם.
5 **יא.** מִי[47] שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת[48] - לֹא יִכָּנֵס.
6 שֶׁהַאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם, תְּחִלָּתָן מִמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד
7 בּוֹ; לְפִיכָךְ, כֵּיוָן שֶׁיָּצָא חוּץ מִתְּחוּמוֹ אַמָּה אוֹ יָתֵר - יֵשֵׁב
8 בִּמְקוֹמוֹ, וְאֵין לוֹ לְהַלֵּךְ אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת מֵעֲמִידַת
9 רַגְלָיו וְלַחוּץ[49]. וְכֵן מִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ[50] חוּץ לִתְחוּם הַמְּדִינָה
10 אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת[51] - הֲרֵי זֶה לֹא יִכָּנֵס לָהּ, אֶלָּא מְהַלֵּךְ
11 מִמָּקוֹם שֶׁנִּכְנַס עָלָיו הַשַּׁבָּת וְהוּא עוֹמֵד בּוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה
12 בִּלְבַד. וְאִם כָּלְתָה מִדָּתוֹ בְּמִקְצָת הָעִיר[52] - מְהַלֵּךְ עַד סוֹף
13 מִדָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. הָיְתָה רַגְלוֹ אַחַת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם וְרַגְלוֹ
14 אַחַת חוּץ לַתְּחוּם - הֲרֵי זֶה יִכָּנֵס[53].
15 **יב.** מִי[54] שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיאוּהוּ
16 נָכְרִים אוֹ רוּחַ רָעָה[55], אוֹ שֶׁשָּׁגַג וְיָצָא - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע
17 אַמּוֹת. חָזַר[56] לְדַעַת - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. הֶחֱזִירוּהוּ[57]
18 - כְּאִלּוּ לֹא יָצָא[58]. וְאִם נְתָנוּהוּ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, כְּגוֹן שֶׁנְּתָנוּהוּ
19 נָכְרִים בְּדִיר וְסַהַר וּמְעָרָה אוֹ בְּעִיר אַחֶרֶת - יֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ
20 אֶת כֻּלָּהּ. וְכֵן אִם יָצָא לְאֶחָד מֵאֵלּוּ בִּשְׁגָגָה, וְנִזְכַּר וְהוּא
21 בְּתוֹכָן - מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ.
22 **יג.** יָצָא[59] חוּץ לַתְּחוּם לְדַעַת - אַף־עַל־פִּי שֶׁחָזַר שֶׁלֹּא לְדַעַת,
23 כְּגוֹן שֶׁהֶחֱזִירוּהוּ נָכְרִים אוֹ רוּחַ רָעָה - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע
24 אַמּוֹת[60]. וְכֵן אִם יָצָא חוּץ לַתְּחוּם לְדַעַת - אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא
25 בְּתוֹךְ רְשׁוּת הַיָּחִיד, כְּגוֹן דִּיר וָסַהַר - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת[61].
26 הַמְּפָרֵשׁ[62] בַּיָּם הַגָּדוֹל[63], אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁשָּׁבַת
27 בּוֹ - מְהַלֵּךְ אֶת כָּל הַסְּפִינָה כֻּלָּהּ[64], וּמְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ.
28 **יד.** מִי[65] שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלֹּא לְדַעַת, וְהֵקַף בִּמְחִצָּה
29 בְּשַׁבָּת[66] - יֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ כָּל אוֹתָהּ הַמְּחִצָּה; וְהוּא, שֶׁלֹּא
30 תִּהְיֶה יָתֵר עַל אַלְפַּיִם אַמָּה. וְאִם הָיָה תְּחוּם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ
31 מֻבְלָע מִקְצָתוֹ בְּתוֹךְ הַמְּחִצָּה שֶׁנַּעֲשֵׂית שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ - הוֹאִיל
32 וְיֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ אֶת כָּל הַמְּחִצָּה, הֲרֵי זֶה נִכְנָס לִתְחוּמוֹ[67]; וְכֵיוָן
33 שֶׁיִּכָּנֵס - הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ לֹא יָצָא[68].
34 **טו.** כָּל מִי[69] שֶׁאֵין לוֹ לָזוּז מִמְּקוֹמוֹ[70] אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע
35 אַמּוֹת, אִם נִצְרַךְ לִנְקָבָיו[71] - הֲרֵי זֶה יוֹצֵא וּמַרְחִיק[72] וְנִפְנֶה
36 וְחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ. וְאִם נִכְנַס לִמְקָצָת תְּחוּם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ בְּעֵת
37 שֶׁיִּתְרַחֵק לְהִפָּנוֹת - הוֹאִיל וְנִכְנַס - יִכָּנֵס[73], וּכְאִלּוּ לֹא יָצָא.
38 וְהוּא, שֶׁלֹּא יָצָא בַּתְּחִלָּה לְדַעַת[74]; אֲבָל אִם יָצָא לְדַעַת -
39 אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּכְנַס, אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת.
40 **טז.** כָּל מִי[75] שֶׁיָּצָא בִּרְשׁוּת בֵּית־דִּין, כְּגוֹן הָעֵדִים שֶׁבָּאוּ
41 לְהָעִיד עַל רְאִיַּת הַלְּבָנָה[76], וְכֵיוָצֵא בָּהֶן מִמִּי שֶׁמֻּתָּר לוֹ
42 לָצֵאת לִדְבַר מִצְוָה[77] - יֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ בְּאוֹתוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

47) משנה (מסכת עירובין דף נ"ב עמוד ב'). 48) דעת הראב"ד שכל שלא יצא מן התחום ארבע אמות, מותר לו לחזור וליכנס לתוך העיר, ומכיון שיש לו רשות לחזור לתוך עירו, נחשב כאילו לא יצא כלל, והרי הוא כבני העיר, וזה נקרא בלשון הפוסקים "הבלעת תחומין מילתא היא". 49) ב"מגיד משנה" הביא שיש פוסקים כרבי שמעון, ש"אפילו יצא חמש עשרה אמות מחוץ לתחום – יכנס, שאין המשוחות (מודדי התחומין) ממצים (מצמצמים) את המדות (אלא קובעים את התחום לפני סופו), מפני הטועין (היוצאים בטעות ואין נזכרים עד שעברו מהלאה לסימן התחום)". 50) כשנכנס השבת נמצא בדרך מחוץ לתחום. 51) מתחום העיר. 52) המבארים תמהו: איך אפשר שתכלה מדתו במקצת העיר, כיון שיצא מחוץ לתחום והוא רחוק מסוף תחום העיר אמה? ויש מבארים את דברי רבינו על עיר אחרת ובמקרה אחר כשמדתו נגמרה בתוך העיר ולא נאמרו הדברים כהמשך להלכה של "וכן מי שהחשיך" (מער"ק). 53) הראב"ד פסק כדעת הסובר בגמרא שלא יכנס, אבל דעת רבינו שהלכה כדברי המקיל בעירובין ("מגיד משנה") 54) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). 55) שנטרפה דעתו (רש"י). 56) בנ"א חסר המשפט: "חזר לדעת אין לו אלא ארבע אמות" (מער"ק). 57) התחום. 58) והרי כל העיר לא כארבע אמות, וחוצה לה כאלפים אמה לכל רוח. 59) (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). 60) כיון שיציאתו מן התחום היתה לדעת. 61) כי רק אם הוציאוהו על כרחו לתוך רשות היחיד מהלך את כולה כמבואר בהלכה הקודמת. 62) משנה (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב') - המפליג באניה. 63) "מעשה שבאו (חכמים) מפרנדיסין (היא ברינדיזי שעל חוף הים התיכון בדרך לרומא) והפליגה ספינתם בים (התרחקה משפת הים) רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה הלכו את כולה (אף שיצאה בשבת מחוץ לתחום, כיון שיש לספינה מחיצות) רבי יהושע ורבי עקיבא לא זזו מארבע אמות, שרצו להחמיר על עצמן" והלכה כרבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה. 64) הואיל ושבת באויר מחיצות מבעוד יום (גמרא); והטלטול בכל הספינה הוא מותר, מפני שהיא רשות היחיד גמורה בין בהליכתה בין בעמידתה" (שו"ת הרמב"ם, פריימן סימן ס"ז). 65) (מסכת עירובין דף מ"ג עמוד ב'). 66) "נחמיה בריה דרב חנילאי משכתיה שמעתא (השתקע בלימודו ושכח) ויצא חוץ לתחום, אמר לו רב חסדא לרב נחמן: נחמיה תלמידך שרוי בצער (שאסור לו ליכנס כיון שיצא חוץ לתחום). אמר לו: עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס" (מסכת עירובין שם). והוא הדין לכל מחיצה שנעשית בשבת לפי המבואר בדברי רבינו למעלה בפרק ט"ז הלכה כ"ב. 67) שתחום שבת מובלע בתוך המחיצה שנעשתה מסביבו בשבת. 68) ומהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. 69) (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). 70) שיצא חוץ לתחום שלא לדעת. 71) וצריך להתרחק ממקום שבני אדם מצויים – משום צניעות, כמבואר בהלכות דיעות פרק ה' הלכה ו'. 72) "גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה" כמבואר בפרק כ"ו הלכה כ"ג ותשובות הרמב"ם סימן ס"ז. 73) ובגמרא אמרו "אי פקח הוא (אם פקח הוא), עייל לתחומא (יכנס לתוך התחום), וכיון דעל על" (וכיון שנכנס נכנס). 74) מותר לו להתרחק משום כבוד הבריות, אבל אינו נכנס לתוך העיר, אף אם נכנס בתחומו. 75) משנה (ראש השנה דף כ"ג עמוד ב'). 76) שהרי "עדים שראו את החודש, הרי אלו הולכין לבית דין להעיד, אפילו היה שבת, שנאמר: אשר תקראו אותם במועדם" (הלכות קדוש החודש פרק ג' הלכה ב'). 77) כמו "הבא להציל מן הדליקה ומן הנהר ומן המפולת" כדלהלן הלכה י"ז.

מָקוֹם שֶׁהִגִּיעַ לוֹ[78]. וְאִם הִגִּיעַ לִמְדִינָה - חֲרֵי הוּא כְּאַנְשֵׁי הָעִיר[79], וְיֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ חוּץ לַמְּדִינָה.

יז. הָיָה[80] יוֹצֵא בִּרְשׁוּת, וְאָמְרוּ לוֹ וְהוּא הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ[81]: כְּבָר נַעֲשֵׂית הַמִּצְוָה שֶׁיָּצָאתָ לַעֲשׂוֹת - יֵשׁ לוֹ מִמְּקוֹמוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ[82]. וְאִם הָיָה מִקְצָת תְּחוּם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ בִּרְשׁוּת מֻבְלָע בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמְּקוֹמוֹ - חֲרֵי זֶה חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ, וּכְאִלּוּ לֹא יָצָא. וְכָל הַיּוֹצְאִין[83] לְהַצִּיל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל מִיַּד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, אוֹ מִן הַנָּהָר, אוֹ מִן הַמַּפֹּלֶת[84] - יֵשׁ לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִמְּקוֹם שֶׁהִצִּילוּ בּוֹ. וְאִם הָיְתָה יַד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת תַּקִּיפָה, וְהָיוּ מְפַחֲדִים לִשְׁבֹּת בַּמָּקוֹם שֶׁהִצִּילוּ בּוֹ - חֲרֵי אֵלּוּ חוֹזְרִין בְּשַׁבָּת לִמְקוֹמָן וּבִכְלֵי זֵינָן[85].

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים[1]

א. כָּל בֵּית דִּירָה שֶׁהוּא יוֹצֵא מִן הַמְּדִינָה, אִם הָיָה בֵּינוֹ וּבֵין הַמְּדִינָה שִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי אַמָּה, שֶׁהוּא צֶלַע בֵּית סָאתַיִם הַמְרֻבַּעַת, אוֹ פָּחוֹת מִזֶּה - חֲרֵי זֶה מִצְטָרֵף לַמְּדִינָה וְנֶחְשָׁב מִמֶּנָּה; וּכְשֶׁמּוֹדְדִין לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, מוֹדְדִין חוּץ מִבֵּית דִּירָה זֶה.

ב. הָיָה בַּיִת זֶה קָרוֹב לַמְּדִינָה בְּשִׁבְעִים אַמָּה, וּבַיִת שֵׁנִי קָרוֹב לְבַיִת רִאשׁוֹן בְּשִׁבְעִים אַמָּה, וּבַיִת שְׁלִישִׁי קָרוֹב לְשֵׁנִי בְּשִׁבְעִים אַמָּה, וְכֵן עַד מַהֲלַךְ כַּמָּה יָמִים - חֲרֵי הַכֹּל כִּמְדִינָה אַחַת; וּכְשֶׁמּוֹדְדִין, מוֹדְדִין מִחוּץ לַבַּיִת הָאַחֲרוֹן. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה בֵּית דִּירָה זֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יָתֵר.

ג. וְכֵן בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית דִּירָה לַחַזָּנִין, וּבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית דִּירָה לְכֹהֲנֵיהֶם, וְהָאוֹצָרוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה, וְהַגֶּשֶׁר וְהַקֶּבֶר שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה, וְשָׁלֹשׁ מְחִצּוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן תִּקְרָה וְיֵשׁ בָּהֶן אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְהַבֶּרְגָּנִין, וְהַבַּיִת הַבָּנוּי בַּיָּם, וּשְׁתֵּי מְחִצּוֹת שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶן תִּקְרָה, וּמְעָרָה שֶׁיֵּשׁ בִּנְיָן עַל פִּיהָ וְיֵשׁ בָּהּ בֵּית דִּירָה - כָּל אֵלּוּ מִצְטָרְפִין עִמָּהּ, אִם הָיוּ בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם. וּמֵאוֹתוֹ הַבַּיִת הַיּוֹצֵא רוֹאִין כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ עַל פְּנֵי כָּל הַמְּדִינָה, וּמוֹדְדִין חוּץ לְאוֹתוֹ הַחוּט אַלְפַּיִם אַמָּה.

ד. וְאֵלּוּ שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין עִמָּהּ: שְׁתֵּי מְחִצּוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן תִּקְרָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁדָּרִין בֵּינֵיהֶן, וְהַגֶּשֶׁר וְהַקֶּבֶר וּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת וְהָאוֹצָרוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן בֵּית דִּירָה, וְהַבּוֹר וְהַשִּׁיחַ וְהַמְּעָרָה וְהַשּׁוֹבָךְ וּבֵית שֶׁבִּסְפִינָה - כָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אֵין מִצְטָרְפִין עִמָּהּ.

ה. הָיוּ שְׁתֵּי עֲיָרוֹת, זוֹ סְמוּכָה לָזוֹ - אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶן מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת וּשְׁלִישׁ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם לָזוֹ וְשִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם לָזוֹ - חוֹשְׁבִין שְׁתֵּיהֶן כְּעִיר אַחַת, וְנִמְצָא כָּל עִיר מֵהֶן מְהַלֶּכֶת אֶת כָּל הָעִיר הַשֵּׁנִיָּה וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה. הָיוּ שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים מְשֻׁלָּשִׁין - אִם יֵשׁ בֵּין הָאֶמְצָעִי וּבֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַחִיצּוֹנִים אַלְפַּיִם אַמָּה אוֹ פָּחוֹת מִכָּאן, וּבֵין הַשְּׁנַיִם הַחִיצּוֹנִים מָאתַיִם שָׁלֹשׁ וּשְׁמוֹנִים פָּחוֹת שְׁלִישׁ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בֵּין כָּל אֶחָד מֵהֶן וּבֵין הָאֶמְצָעִי, כְּשֶׁתִּרְאֶה אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא בֵּינֵיהֶן, מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת אַמָּה וּשְׁלִישׁ - חֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן כִּמְדִינָה אַחַת, וּמוֹדְדִין אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִחוּץ לִשְׁלָשְׁתָּן. עִיר שֶׁהֵקִּפָּה וּלְבַסּוֹף יָשְׁבָה - מוֹדְדִין לָהּ מִישִׁיבָתָהּ; יָשְׁבָה וּלְבַסּוֹף הֵקִּפָּה - מוֹדְדִין לָהּ מֵחוֹמוֹתֶיהָ.

ו. עִיר שֶׁהָיְתָה אֲרֻכָּה אוֹ מְרֻבַּעַת - הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע זָוִיּוֹת שָׁווֹת, מַנִּיחִין אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא, וּמוֹדְדִין לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ. הָיְתָה עֲגֻלָּה - עוֹשִׂין לָהּ זָוִיּוֹת, וְרוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא בְּתוֹךְ הַמְרֻבָּע, וּמוֹדְדִין חוּץ מִצַּלְעוֹת אוֹתוֹ מְרֻבָּע אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ; שֶׁנִּמְצָא מִשְׁתַּכֵּר הַזָּוִיּוֹת.

ז. וְכֵן אִם הָיְתָה הָעִיר מְשֻׁלֶּשֶׁת, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ צְלָעוֹת רַבּוֹת - מְרַבְּעִין אוֹתָהּ, וְאַחַר כָּךְ מוֹדְדִין חוּץ לַמְרֻבָּע אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ. וּכְשֶׁהוּא מְרַבְּעָהּ - מְרַבְּעָהּ בְּרִבּוּעַ הָעוֹלָם, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא כָּל רוּחַ מִמֶּנָּה מְשׁוּכָה כְּנֶגֶד רוּחַ מֵרוּחוֹת הָעוֹלָם וּמְכֻוֶּנֶת כְּנֶגְדָּהּ.

ח. הָיְתָה רְחָבָה מִצַּד אֶחָד וּקְצָרָה מִצַּד אֶחָד - רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא כֻּלָּהּ רְחָבָה. הָיְתָה עֲשׂוּיָה כְּמִין גַּ"ם, אוֹ שֶׁהָיְתָה עֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת: אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ פָּחוֹת מֵאַרְבַּעַת אַלְפַּיִם אַמָּה - מוֹדְדִין לָהּ מִן הַיֶּתֶר, וְרוֹאִין אֶת כָּל הָרֹחַב שֶׁבֵּין הַיֶּתֶר וְהַקֶּשֶׁת כְּאִלּוּ הוּא מָלֵא בָּתִּים; וְאִם הָיָה בֵּין שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ אַרְבַּעַת אַלְפַּיִם - אֵין מוֹדְדִין לָהּ אֶלָּא מִן הַקֶּשֶׁת.

ט. עִיר שֶׁיּוֹשֶׁבֶת עַל שְׂפַת הַנַּחַל: אִם יֵשׁ לְפָנֶיהָ דַּקָּה רֹחַב אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שְׂפַת הַנַּחַל, כְּדֵי שֶׁיַּעַמְדוּ עָלֶיהָ וְיִשְׁתַּמְּשׁוּ בַּנַּחַל - נִמְצָא הַנַּחַל בִּכְלַל הָעִיר, וּמוֹדְדִין לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה מִשְׂפַת הַנַּחַל הַשֵּׁנִיָּה, וְיֵעָשֶׂה הַנַּחַל כֻּלּוֹ בִּכְלַל הַמְּדִינָה מִפְּנֵי הַדַּקָּה הַבְּנוּיָה מִצִּדּוֹ; וְאִם לֹא הָיָה שָׁם דַּקָּה - אֵין מוֹדְדִין לָהֶן אֶלָּא מִפֶּתַח בָּתֵּיהֶן, וְנִמְצָא הַנַּחַל נִמְדָּד מִן הָאַלְפַּיִם שֶׁלָּהֶם.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

78) "בראשונה לא היו זזין משם כל היום (מפני שיצאו חוץ לתחום בשבת) התקין רבן גמליאל הזקן, שיהיו מהלכין אלפים אמה לכל רוח" (משנה שם). 79) "שכיון שהלכו ברשות, הרי המקום שהגיעו אליו, כאלו קנו בו שביתה בין השמשות" ("מגיד משנה"). 80) משנה (מסכת עירובין דף מ"ד עמוד ב'). 81) כשכבר היה בדרך אמרו לו: כבר נעשה הדבר שיצאת לעשותו, ואינך צריך ללכת. 82) כיון שיצא ברשות, הרי הוא כאילו קנה שם שביתה. 83) משנה (מסכת ראש השנה דף כ"ג עמוד ב'). 84) קיר שנפל על בני אדם. 85) (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'): "בראשונה היו מניחין כלי זיינן בבית הסמוך לחומה (כשחזרו מהמלחמה), פעם אחת הכירו בהם האויבים, ורדפו אחריהם ונכנסו ליטול כלי זיינן, ונכנסו אויבים אחריהם, והרגו זה את זה . . . באותה שעה התקינו שיהיו חוזרין למקומן בכלי זיינן". ומבואר למעלה בפרק ב' הלכות כ"ג וכ"ה. 1) נתבאר בו מה שאינו עולה בחשבון התחומין, ואיכות המדידה סביב העיירות ובהרים ובגיאיות, ונכלל בזה ביאור על אי זה מודד סומכין, ואם נחלקו המודדין על מי נסמוך.

י. יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין - אֵין מוֹדְדִין לָהֶן אֶלָּא מִפֶּתַח בָּתֵּיהֶן. וְאִם יֵשׁ שָׁם שָׁלֹשׁ חֲצֵרוֹת שֶׁל שְׁנֵי בָּתִּים - הַקָּבוּעַ כֻּלָּם, וּמְרַבְּעִין אוֹתָהּ, וְנוֹתְנִין לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ כִּשְׁאָר הָעֲיָרוֹת.

יא. אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא בְּחֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יָתֵר; וּבְחֶבֶל שֶׁל פִּשְׁתָּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמַּשֵּׁךְ יוֹתֵר מִדַּי. הִגִּיעַ לְגַיְא - אִם הָיָה רָחְבּוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה, שֶׁיָּכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל הַמִּדָּה - מַבְלִיעוֹ. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה בְּעָמְקוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים.

יב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁהָיָה חוּט הַמִּשְׁקֹלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ; אֲבָל אִם אֵין חוּט הַמִּשְׁקֹלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ - אֵינוֹ מַבְלִיעוֹ, אֶלָּא אִם־כֵּן הָיָה עָמְקוֹ אַלְפַּיִם אוֹ פָּחוֹת מִכֵּן.

יג. הָיָה גַּיְא מְעֻקָּם - מְקַדֵּר וְעוֹלֶה, מְקַדֵּר וְיוֹרֵד. הָיָה גַּיְא רָחָב מֵחֲמִשִּׁים, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ - הוֹלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ, וּמַבְלִיעוֹ, וְצוֹפֶה כְּנֶגֶד מִדָּתוֹ, וְחוֹזֵר.

יד. הִגִּיעַ לְכֹתֶל - אֵין אוֹמְרִים: יִקַּב אֶת הַכֹּתֶל; אֶלָּא אוֹמֵד רָחְבּוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ - מוֹדְדוֹ מְדִידָה יָפָה. וְאִם הָיָה חוּט הַמִּשְׁקֹלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ - מוֹדֵד רָחְבּוֹ מְדִידָה יָפָה.

טו. הִגִּיעַ לְהַר: אִם הָיָה הַר מִתְלַקֵּט מִמֶּנּוּ גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים בְּאֹרֶךְ חָמֵשׁ אַמּוֹת - מַבְלִיעוֹ וְחוֹזֵר לְמִדָּתוֹ; וְאִם הָיָה גָּבוֹהַּ הַרְבֵּה עַד שֶׁיִּתְלַקֵּט מִמֶּנּוּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִתּוֹךְ מֶשֶׁךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - אוֹמְדוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה רָחְבּוֹ יָתֵר מֵחֲמִשִּׁים - מְקַדְּרוֹ מְעַט מְעַט. וְזֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ: מְקַדְּרִין בֶּהָרִים.

טז. כֵּיצַד מְקַדְּרִין בֶּהָרִים אוֹ בְּגֵאָיוֹת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַבְלִיעָן? אוֹחֲזִין שְׁנַיִם חֶבֶל שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת, הָעֶלְיוֹן אוֹחֵז קְצָתוֹ מִכְּנֶגֶד מַרְגְּלוֹתָיו, וְהַתַּחְתּוֹן אוֹחֵז בַּקָּצֶה הַשֵּׁנִי כְּנֶגֶד לִבּוֹ; וְחוֹזֵר הָעֶלְיוֹן לַעֲמֹד בִּמְקוֹם הַתַּחְתּוֹן, וְהַתַּחְתּוֹן יוֹרֵד וּמַרְחִיק מִמֶּנּוּ מִדַּת הַחֶבֶל; וְכֵן מִתְגַּלְגְּלִים וְהוֹלְכִין עַד שֶׁמּוֹדְדִין אֶת כֻּלּוֹ. וּכְשֶׁיֵּלֵךְ הַמּוֹדֵד לְהַבְלִיעַ הָהָר אוֹ הַגַּיְא - לֹא יֵצֵא חוּץ לַתְּחוּם; שֶׁלֹּא יִרְאוּ אוֹתוֹ הָעוֹבְרִים, וְיֹאמְרוּ: מִדַּת תְּחוּמִין בָּאָה לְכָאן.

יז. אֵין סוֹמְכִין אֶלָּא עַל מְדִידַת אָדָם מֻמְחֶה, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מִדַּת הַקַּרְקַע. הָיוּ לָנוּ תְּחוּמֵי שַׁבָּת מֻחְזָקִין, וּבָא מֻמְחֶה וּמָדַד, רִבָּה בַּתְּחוּם מֵהֶן וּמִעֵט בַּתְּחוּם - שׁוֹמְעִין לוֹ בַּתְּחוּם שֶׁרִבָּה. וְכֵן אִם בָּאוּ שְׁנַיִם מֻמְחִין וּמָדְדוּ הַתְּחוּם, אֶחָד רִבָּה וְאֶחָד מִעֵט - שׁוֹמְעִין לַמְרַבֶּה. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִרְבֶּה יָתֵר מִמִּדַּת אַלְכְּסוֹנָהּ שֶׁל עִיר.

יח. כֵּיצַד? בְּעֵת שֶׁיַּרְבֶּה זֶה, נֹאמַר: שֶׁמָּא הָרִאשׁוֹן מִקֶּרֶן אַלְכְּסוֹן שֶׁל עִיר מָדַד הָאַלְפַּיִם, וּלְפִיכָךְ מִעֵט מִדָּתוֹ, וְנִמְצָא צֶלַע הַתְּחוּם בֵּינוֹ וּבֵין הַמְּדִינָה פָּחוֹת מֵאַלְפַּיִם; וְזֶה הָאַחֲרוֹן מָדַד אַלְפַּיִם מִצֶּלַע הַמְּדִינָה. וְאֵין מַחֲזִיקִין עַל הָרִאשׁוֹן שֶׁטָּעָה בְּיוֹתֵר עַל זֶה. לְפִיכָךְ, אִם רִבָּה זֶה הָאַחֲרוֹן יָתֵר עַל הָרִאשׁוֹן אֲפִלּוּ בַּחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים אַמָּה בְּקֵרוּב - שׁוֹמְעִין לוֹ; בְּיוֹתֵר עַל זֶה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

יט. אֲפִלּוּ עֶבֶד, אֲפִלּוּ שִׁפְחָה, נֶאֱמָנִין לוֹמַר: עַד כָּאן תְּחוּם הַשַּׁבָּת. וְנֶאֱמָן הַגָּדוֹל לוֹמַר: זָכוּר אֲנִי, שֶׁעַד כָּאן הָיֵינוּ בָּאִים בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהָיִיתִי קָטָן; וְסוֹמְכִין עַל עֵדוּתוֹ בְּדָבָר זֶה. שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר לְהַחְמִיר, אֶלָּא לְהָקֵל; מִפְּנֵי שֶׁשָּׁעוּר אַלְפַּיִם אַמָּה מִדִּבְרֵיהֶם.

פֶּרֶק תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים[1]

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בְּדִבָּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. כְּלוֹמַר, זָכְרֵהוּ זְכִירַת שֶׁבַח וְקִדּוּשׁ. וְצָרִיךְ לְזָכְרֵהוּ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ: בִּכְנִיסָתוֹ - בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם, וּבִיצִיאָתוֹ - בְּהַבְדָּלָה.

ב. וְזֶהוּ נֹסַח קִדּוּשׁ הַיּוֹם: בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָנוּ, וְשַׁבַּת קָדְשׁוֹ בְּאַהֲבָה וְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ, זִכָּרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וְשַׁבַּת קָדְשְׁךָ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַׁّבָּת.

ג. וְזֶה נֹסַח הַהַבְדָּלָה: בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, וּבֵין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים, וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בָּרוּךְ אַתָּה ה', הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל.

ד. עִקַּר הַקִּדּוּשׁ - בַּלַּיְלָה. אִם לֹא קִדֵּשׁ בַּלַּיְלָה - בֵּין בְּשׁוֹגֵג, בֵּין בְּמֵזִיד - מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. וְאִם לֹא הִבְדִּיל בַּלַּיְלָה - מַבְדִּיל לְמָחָר; וּמַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ עַד סוֹף יוֹם שְׁלִישִׁי. אֲבָל אֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל הָאוֹר אֶלָּא בְּלֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּלְבַד.

ה. אָסוּר לְאָדָם לֶאֱכֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן מִשֶּׁקָּדַשׁ הַיּוֹם עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ. וְכֵן מִשֶּׁיָּצָא הַיּוֹם - אָסוּר לוֹ לְהַתְחִיל לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אוֹ לִטְעֹם כְּלוּם, עַד שֶׁיַּבְדִּיל. וְלִשְׁתּוֹת מַיִם - מֻתָּר. שָׁכַח אוֹ עָבַר וְאָכַל וְשָׁתָה קֹדֶם שֶׁיְּקַדֵּשׁ אוֹ קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל - הֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ וּמַבְדִּיל אַחַר שֶׁאָכַל.

ו. מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וּלְהַבְדִּיל עַל הַיַּיִן. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהִבְדִּיל בַּתְּפִלָּה, צָרִיךְ לְהַבְדִּיל עַל כּוֹס. וּמֵאַחַר שֶׁיַּבְדִּיל וְיֹאמַר "בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל" - מֻתָּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וּמְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ. וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֶת יָדָיו עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ.

ז. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? לוֹקֵחַ כּוֹס, שֶׁהוּא מַחֲזִיק רְבִיעִית אוֹ יָתֵר, וּמְדִיחוֹ מִבִּפְנִים וְשׁוֹטְפוֹ מִבַּחוּץ, וּמְמַלְּאֵהוּ יַיִן, וְאוֹחֲזוֹ בִּימִינוֹ, וּמַגְבִּיהוֹ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח אוֹ יָתֵר, וְלֹא יְסַיֵּעַ בִּשְׂמֹאל, וּמְבָרֵךְ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ. וּמִנְהַג פָּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל לִקְרוֹת בַּתְּחִלָּה פָּרָשַׁת "וַיְכֻלּוּ", וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ. וְשׁוֹתֶה מְלוֹא לֻגְמָיו, וּמַשְׁקֶה לְכָל בְּנֵי חֲבוּרָה. וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל יָדָיו, וּמְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא" וְאוֹכֵל.

1) נתבאר בו עשה של זכור שהוא כולל זכירת הקידוש וההבדלה, ונתבארו בו עניניהם, במה שהוא מן התורה ושל דבריהם, ובזה נסתיים הפרק.

מתוך מהדורת וגשל

ח. אֵין קִדּוּשׁ אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעֻדָּה. כֵּיצַד? לֹא יְקַדֵּשׁ בְּבַיִת זֶה וְיֹאכַל בְּבַיִת אַחֵר; אֲבָל אִם קִדֵּשׁ בְּזָוִית זוֹ - אוֹכֵל בְּזָוִית שְׁנִיָּה. וְלָמָּה מְקַדְּשִׁין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת? מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין, שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין שָׁם.

ט. הָיָה מִתְאַוֶּה לְפַת יוֹתֵר מִן הַיַּיִן, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ יַיִן - חֲרֵי זֶה נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה, וּמְבָרֵךְ "הַמּוֹצִיא", וּמְקַדֵּשׁ, וְאַחַר כָּךְ בּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל. וְאֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת, אֶלָּא עַל הַכּוֹס.

י. מִי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן בְּלֵילֵי שַׁבָּת, וְשָׁכַח וְנָטַל יָדָיו קֹדֶם שֶׁיְּקַדֵּשׁ - חֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן אַחַר שֶׁנָּטַל יָדָיו לִסְעֻדָּה. וּמִצְוָה לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן בְּיוֹם הַשַּׁבָּת קֹדֶם שֶׁיִּסְעֹד סְעֻדָּה שְׁנִיָּה. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא "קִדּוּשָׁא רַבָּה". מְבָרֵךְ "בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן" בִּלְבַד וְשׁוֹתֶה, וְאַחַר כָּךְ יִטֹּל יָדָיו וְיִסְעֹד. וְאָסוּר לוֹ לָאָדָם שֶׁיִּטְעַם כְּלוּם קֹדֶם שֶׁיְּקַדֵּשׁ.

וְגַם קִדּוּשׁ זֶה לֹא יִהְיֶה אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעֻדָּה.

יא. יֵשׁ לוֹ לָאָדָם לְקַדֵּשׁ עַל הַכּוֹס עֶרֶב שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נִכְנְסָה הַשַּׁבָּת; וְכֵן מַבְדִּיל עַל הַכּוֹס מִבְּעוֹד יוֹם, אַף־עַל־פִּי שֶׁעֲדַיִן הִיא שַׁבָּת; שֶׁמִּצְוַת זְכִירָה - לְאָמְרָהּ בֵּין בִּשְׁעַת כְּנִיסָתוֹ וִיצִיאָתוֹ בֵּין קֹדֶם לְשָׁעָה זוֹ כְּמְעַט.

יב. מִי שֶׁהָיָה אוֹכֵל בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם וְהוּא בְּתוֹךְ הַסְּעֻדָּה - פּוֹרֵס מַפָּה עַל הַשֻּׁלְחָן וּמְקַדֵּשׁ, וְגוֹמֵר סְעֻדָּתוֹ, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. הָיָה אוֹכֵל בְּשַׁבָּת, וְיָצָא הַשַּׁבָּת וְהוּא בְּתוֹךְ סְעֻדָּתוֹ - גּוֹמֵר סְעֻדָּתוֹ, וְנוֹטֵל יָדָיו, וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס, וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל עָלָיו. וְאִם הָיָה בְּתוֹךְ הַשְּׁתִיָּה - פּוֹסֵק וּמַבְדִּיל, וְאַחַר כָּךְ חוֹזֵר לִשְׁתִיָּתוֹ.

יג. הָיָה אוֹכֵל וְגָמַר אֲכִילָתוֹ עִם הַכְּנֶסֶת שַׁבָּת - מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ עַל כּוֹס שֵׁנִי. וְלֹא יְבָרֵךְ וִיקַדֵּשׁ עַל כּוֹס אֶחָד, שֶׁאֵין עוֹשִׂין שְׁתֵּי מִצְוֹת בְּכוֹס אֶחָד; שֶׁמִּצְוַת קִדּוּשׁ וּמִצְוַת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שְׁתֵּי מִצְוֹת שֶׁל תּוֹרָה הֵן.

יד. אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא עַל הַיַּיִן הָרָאוּי לְנִסֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. לְפִיכָךְ, אִם נִתְעָרֵב בּוֹ דְּבַשׁ אוֹ שְׂאוֹר, אֲפִלּוּ כְּטִפַּת הַחַרְדָּל בְּחָבִית גְּדוֹלָה - אֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיו. כָּךְ אָנוּ מוֹרִין בְּכָל הַמַּעֲרָב. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לְקַדֵּשׁ עָלָיו, וְאוֹמֵר: לֹא נֶאֱמַר 'הַיַּיִן הָרָאוּי לְנִסֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ' אֶלָּא לְהוֹצִיא יַיִן שֶׁרֵיחוֹ רַע, אוֹ מְגֻלֶּה, אוֹ מְבֻשָּׁל, שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין עַל אֶחָד מֵהֶן.

טו. יַיִן שֶׁטַּעְמוֹ טַעַם חֹמֶץ, אַף־עַל־פִּי שֶׁרֵיחוֹ רֵיחַ יַיִן - אֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיו. וְכֵן שְׁמָרִים שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶן מַיִם, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן טַעַם יַיִן - אֵין מְקַדְּשִׁין עֲלֵיהֶן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁנָּתַן עַל הַשְּׁמָרִים שְׁלֹשָׁה מַיִם, וְהוֹצִיא פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה; אֲבָל אִם הוֹצִיא אַרְבָּעָה - חֲרֵי זֶה יַיִן מְזוּג, וּמְקַדְּשִׁין עָלָיו.

טז. כְּלִי שֶׁהָיָה מָלֵא יַיִן, אֲפִלּוּ מַחֲזִיק כַּמָּה רְבִיעִיּוֹת, אִם שָׁתָה מִמֶּנּוּ מְעַט - חֲרֵי זֶה פְּגָמוֹ וְנִפְסָל, וְאֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַשְּׁאָר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּשִׁיּוּרֵי כּוֹסוֹת.

יז. יַיִן שֶׁרֵיחוֹ רֵיחַ הַחֹמֶץ וְטַעְמוֹ טַעַם יַיִן - מְקַדְּשִׁין עָלָיו. וְכֵן יַיִן מָזוּג. וְכֵן יַיִן צְמוּקִים - מְקַדְּשִׁין עָלָיו; וָהוּא, שֶׁיִּהְיוּ צְמוּקִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן לַחְלוּחִית, שֶׁאִם יִדְרֹךְ אוֹתָן יֵצֵא מֵהֶן דִּבְשָׁן. וְכֵן יַיִן חָדָשׁ מִגּוּתוֹ - מְקַדְּשִׁין עָלָיו. וְסוֹחֵט אָדָם אֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים, וּמְקַדֵּשׁ עָלָיו בִּשְׁעָתוֹ. מְדִינָה שֶׁרֹב יֵינָהּ שֵׁכָר - אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא פָּסוּל לְקִדּוּשׁ, מֻתָּר לְהַבְדִּיל עָלָיו, הוֹאִיל וְהוּא חֲמַר מְדִינָה.

יח. כְּשֵׁם שֶׁמְּקַדְּשִׁין בְּלֵילֵי שַׁבָּת וּמַבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, כָּךְ מְקַדְּשִׁין בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים וּמַבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵיהֶן וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים; שֶׁכֻּלָּם שַׁבָּתוֹת ה' הֵן. וּמַבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי יָמִים טוֹבִים לְחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב; אֲבָל אֵין מַבְדִּילִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת.

יט. נֹסַח קִדּוּשׁ יוֹם טוֹב: בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם, וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן. בָּחַר בָּנוּ וַיְגַדְּלֵנוּ, רָצָה בָנוּ וַיְפָאֲרֵנוּ. וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן, אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה, אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה אוֹ חַג הַשָּׁבוּעוֹת אוֹ חַג הַסֻּכּוֹת, זְמַן חֵרוּתֵנוּ אוֹ זְמַן מַתַּן תּוֹרָתֵנוּ אוֹ זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ, בְּאַהֲבָה, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וּמוֹעֲדֵי קָדְשְׁךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים. וְאִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - מַזְכִּיר שַׁבָּת, וְחוֹתֵם כְּדֶרֶךְ שֶׁחוֹתֵם בַּתְּפִלָּה: מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים.

כ. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר: וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה, זִכְרוֹן תְּרוּעָה, מִקְרָא קֹדֶשׁ, בְּאַהֲבָה, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד. בָּרוּךְ אַתָּה ה', מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן. וְאִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - חוֹתֵם: מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן, כְּדֶרֶךְ שֶׁחוֹתֵם בַּתְּפִלָּה.

כא. בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב מְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן כִּבְשַׁבָּת. וְאִם אֵין לוֹ יַיִן, אוֹ שֶׁהָיָה מִתְאַוֶּה לְפַת - מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת. וְכֵן בְּיוֹם טוֹב מְקַדֵּשׁ קִדּוּשָׁא רַבָּא, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּקַדֵּשׁ בְּשַׁבָּת.

כב. כֵּיצַד מְבָרְכִין בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת? בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ קִדּוּשׁ יוֹם טוֹב, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַנֵּר, וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל, וְחוֹתֵם בַּהַבְדָּלָה: הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ "שֶׁהֶחֱיָנוּ".

כג. כָּל לֵילֵי יוֹם טוֹב וּבְלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים אוֹמְרִים "שֶׁהֶחֱיָנוּ". וּבִשְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח אֵין מְבָרְכִין "שֶׁהֶחֱיָנוּ"; מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּכְבָר בֵּרַךְ עַל הַזְּמַן בִּתְחִלַּת הַפֶּסַח.

כד. סֵדֶר הַבְדָּלָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת: מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ עַל הַבְּשָׂמִים, וְאַחַר כָּךְ עַל הַנֵּר. וְכֵיצַד מְבָרֵךְ עַל הַנֵּר? - בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ. וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל.

כה. אֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר עַד שֶׁיֵּאוֹתוּ לְאוֹרוֹ כְּדֵי שֶׁיַּכִּיר בֵּין מַטְבֵּעַ מְדִינָה זוֹ לְמַטְבֵּעַ מְדִינָה אַחֶרֶת. וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת; שֶׁסְּתָם מִסְבָּתָן לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וְאֵין מְבָרְכִין לֹא עַל הַנֵּר שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְלֹא עַל הַנֵּר שֶׁל מֵתִים.

כו. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִדְלִיק מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, אוֹ עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מִיִּשְׂרָאֵל - מְבָרְכִין עָלָיו; עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת - אֵין מְבָרְכִין עָלָיו. הָיָה מְהַלֵּךְ חוּץ לַכְּרָךְ וְרָאָה אוֹר: אִם רֹב אַנְשֵׁי הַכָּרָךְ עוֹבְדֵי

כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת - אֵינוֹ מְבָרֵךְ, וְאִם רֹב יִשְׂרָאֵל - מְבָרֵךְ. אוֹר שֶׁל כִּבְשָׁן, שֶׁל תַּנּוּר וְשֶׁל כִּירַיִם - לְכַתְּחִלָּה לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו. הַגֶּחָלִים, אִם כְּשֶׁיַּכְנִיס קִיסָם בֵּינֵיהֶן דּוֹלֵק מֵאֵלָיו - מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן. אוֹר שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אִם יֵשׁ שָׁם אָדָם חָשׁוּב שֶׁמַּדְלִיקִים בִּשְׁבִילוֹ - מְבָרְכִין עָלָיו; שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, אִם יֵשׁ שָׁם חַזָּן שֶׁהוּא דָר שָׁם - מְבָרְכִין עָלָיו. וַאֲבוּקָה לְהַבְדָּלָה - מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר. וְאֵין מְחַזְּרִין עַל הָאוֹר כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַזְּרִין עַל כָּל הַמִּצְוֹת, אֶלָּא אִם יֵשׁ לוֹ - מְבָרְכִין עָלָיו.

כז. אוֹר שֶׁהֻדְלַק בְּשַׁבָּת לְחוֹלֶה וּלְחַיָּה - מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. אוֹר שֶׁהֻקְדַּח מִן הָעֵצִים וּמִן הָאֲבָנִים - מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת; שֶׁהִיא הָיְתָה תְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ בִּידֵי אָדָם. אֲבָל אֵין מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים; שֶׁאֵין מְבָרְכִין בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים אֶלָּא עַל אוֹר שֶׁשָּׁבַת. אַף־עַל־פִּי שֶׁהֻדְלַק לְחוֹלֶה אוֹ לְחַיָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - מְבָרְכִין עָלָיו, שֶׁהֲרֵי שָׁבַת מֵעֲבֵרָה.

כח. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶמְצַע שַׁבָּת, אוֹמֵר בַּהַבְדָּלָה: הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, וּבֵין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, וּבֵין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים, וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה - כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמֵר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת; שֶׁסֵּדֶר הַהַבְדָּלוֹת הוּא מוּנֶה. וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לֹא עַל הַבְּשָׂמִים וְלֹא עַל הַנֵּר. וְכֵן אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים.

כט. וְלָמָּה מְבָרְכִים עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת? מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ דּוֹאֶבֶת לִיצִיאַת שַׁבָּת, מְשַׁמְּחִין אוֹתָהּ וּמְיַשְּׁבִין אוֹתָהּ בְּרֵיחַ טוֹב.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ד'־י' אייר ה'תשע"א

יום ראשון ד' אייר ה'תשע"א

הִלְכוֹת מִקְוָאוֹת

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. מִקְוֶה שֶׁנִּפְלוּ אֵלָיו שְׁלִשָּׁה לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין מִכְּלִי אֶחָד אוֹ מִשְּׁנַיִם וּשְׁלִשָּׁה כֵּלִים - מִצְטָרְפִין; וְהוּא שֶׁיִּתְחִיל הַשֵּׁנִי עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הָרִאשׁוֹן. מֵאַרְבָּעָה כֵּלִים - אֵין מִצְטָרְפִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְרַבּוֹת; אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לְרַבּוֹת אֶת מֵי הַמִּקְוֶה, אֲפִלּוּ נָפַל מִשְּׁקַל דִּינָר בְּכָל שָׁנָה - מִצְטָרֵף לִשְׁלִשָּׁה לֻגִּין. בֵּין שֶׁקָּדְמוּ הַשְּׁאוּבִים אֶת הַכְּשֵׁרִים בֵּין שֶׁקָּדְמוּ הַכְּשֵׁרִים אֶת הַשְּׁאוּבִים אוֹ שֶׁנִּפְלוּ שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת, כֵּיוָן שֶׁנִּפְלוּ שְׁלִשָּׁה לֻגִּין שְׁאוּבִין לְתוֹךְ אַרְבָּעִים סְאָה [קֹדֶם שֶׁנִּפְלוּ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה אוֹ לְפָחוֹת מֵאַרְבָּעִים] נִפְסַל הַכֹּל וְנַעֲשָׂה שָׁאוּב.

ב. שְׁנַיִם שֶׁהֻטְּלוּ זֶה לֹג וּמֶחֱצָה וְזֶה לֹג וּמֶחֱצָה, וְהַסּוֹחֵט כְּסוּתוֹ וְהִגְבִּיהָהּ וְהַמַּיִם שֶׁבָּהּ נוֹפְלִין מִמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּה, וְכֵן הַמַּעֲרָה מִן הַצַּרְצוּר שֶׁמֻּטֵּל מִמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּה - הֲרֵי אֵלּוּ פּוֹסְלִין.

ג. הַמַּטְבִּיל כַּד אוֹ כֶּסֶת שֶׁל עוֹר בְּמִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה מְכֻוָּנוֹת, כֵּיוָן שֶׁהִגְבִּיהַּ שִׁפְתּוֹתֵיהֶן מִן הַמַּיִם נִמְצְאוּ הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָן שְׁאוּבִין. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? מַטְבִּילָן וּמַעֲלָן דֶּרֶךְ שוּלֵיהֶן. אֲבָל הַקֵּפָּה וְהַשַּׁק - מַטְבִּילָן וּמַעֲלָן כְּדַרְכָּן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

ד. מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שָׁלֹשׁ גֻּמּוֹת מִמַּיִם שְׁאוּבִין, לֹג בְּכָל גֻּמָּא, וְנָפְלוּ לְתוֹכוֹ מַיִם כְּשֵׁרִים: אִם יָדוּעַ שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ אַרְבָּעִים סְאָה מַיִם כְּשֵׁרִים עַד שֶׁלֹּא יַגִּיעוּ לַגֻּמָּא הַשְּׁלִישִׁית - כָּשֵׁר, וְאִם לָאו - פָּסוּל.

ה. שְׁנֵי מִקְוָאוֹת, אֵין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן אַרְבָּעִים סְאָה, וְנָפַל לָזֶה לֹג וּמֶחֱצָה וְלָזֶה לֹג וּמֶחֱצָה, וְנִתְעָרְבוּ שְׁנֵי הַמִּקְוָאוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִקְרָא עַל אֶחָד מֵהֶן שֵׁם פְּסוּל. אֲבָל מִקְוֶה שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ שְׁלִשָּׁה לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין וְאַחַר כָּךְ נֶחֱלַק לִשְׁנַיִם, וְרִבָּה מַיִם כְּשֵׁרִים עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין; שֶׁכָּל הַמִּקְוֶה כֻּלּוֹ שֶׁנִּפְסַל כְּמַיִם שְׁאוּבִין הוּא חָשׁוּב, וּכְאִלּוּ כָּל מֵימָיו נִשְׁאֲבוּ בִּכְלִי.

ו. בּוֹר שֶׁהוּא מָלֵא מַיִם שְׁאוּבִים וְהָאַמָּה נִכְנֶסֶת לוֹ וְיוֹצֵאת מִמֶּנּוּ - לְעוֹלָם הוּא בְּפִסּוּלוֹ עַד שֶׁתְּחַשֵּׁב שֶׁלֹּא נִשְׁאֲרוּ מִן הַשְּׁאוּבִין שֶׁהָיוּ בַּבּוֹר שְׁלִשָּׁה לֻגִּין. מִקְוֶה שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ מַיִם שְׁאוּבִין וְנִפְסַל, וְאַחַר כָּךְ רִבָּה עָלָיו מַיִם כְּשֵׁרִים עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַכְּשֵׁרִים אַרְבָּעִים סְאָה - הֲרֵי הוּא בְּפִסּוּלוֹ עַד שֶׁיֵּצְאוּ כָּל הַמַּיִם שֶׁהָיוּ בְּתוֹכוֹ וְיִפְּחֲתוּ הַשְּׁאוּבִין מִשְּׁלִשָּׁה לֻגִּין. כֵּיצַד? מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֶשְׂרִים סְאָה מֵי גְשָׁמִים וְנָפַל לְתוֹכוֹ סְאָה מַיִם שְׁאוּבִים וְאַחַר כָּךְ הִרְבָּה עָלָיו מַיִם כְּשֵׁרִים - הֲרֵי זֶה בְּפִסּוּלוֹ עַד שֶׁיֵּדַע שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ עֶשְׂרִים סְאָה שֶׁהָיוּ בּוֹ וַחֲמִשָּׁה קַבִּין וְיוֹתֵר מֵרְבִיעַ הַקַּב, וְלֹא נִשְׁאַר מִן הַכֹּל שֶׁנִּפְסַל חוּץ מִפָּחוֹת מִשְּׁלִשָּׁה לֻגִּין. וְכֵן אִם עָשָׂה מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה מַיִם כְּשֵׁרִים וְעֵרְבוּ עִם הַמִּקְוֶה הַזֶּה הַפָּסוּל - טְהֲרוּ אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ.

ז. הַמְסַלֵּק אֶת הַטִּיט לִצְדָדִים וְנִמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ שְׁלִשָּׁה לֻגִּים לַמִּקְוֶה - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. הָיָה תּוֹלֵשׁ הַטִּיט וּמַגְבִּיהוֹ בְּיָדוֹ וְהִבְדִּילוֹ מִן הַמִּקְוֶה לְצִדָּהּ וְנִמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ שְׁלִשָּׁה לֻגִּין - הֲרֵי אֵלּוּ פּוֹסְלִין.

ח. גַּיִס הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְכֵן בְּהֵמָה הָעוֹבֶרֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְזִלְּפוּ בִּידֵיהֶם וּבְרַגְלֵיהֶם שְׁלִשָּׁה לֻגִּין לַמִּקְוֶה - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ עָשׂוּ מִקְוֶה בַּתְּחִלָּה - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר.

ט. מִקְוֶה שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה וְנָפַל לְתוֹכוֹ פָּחוֹת מִשְּׁלִשָּׁה לֻגִּין מַיִם טְמֵאִין שְׁאוּבִין - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר לְחַלָּה וְלִתְרוּמָה וְלִטֹּל מֵהֶן לַיָּדַיִם, וּפְסוּלִין לְהַקְווֹת עֲלֵיהֶן. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים וְרָבוּ עֲלֵיהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים לְהַקְווֹת עֲלֵיהֶם. נָפַל לְתוֹכוֹ שְׁלִשָּׁה לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין טְמֵאִים - הֲרֵי זֶה פָּסוּל לְחַלָּה וְלִתְרוּמָה וְלִטֹּל מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם, וּפְסוּלִין

מתוך מהדורת וגשל

לְהַקָּווֹת עָלָיו. יָרְדוּ גְשָׁמִים וְרַבּוּ עֲלֵיהֶן - הֲרֵי הֵן כְּשֵׁרִין לְחַלָּה וְלִתְרוּמָה וְלִטֹּל מֵהֶן לַיָּדַיִם, וּפְסוּלִין לְהַקָּווֹת עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיֵּצְאוּ כָּל הַמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים שֶׁנַּעֲשׂוּ כֻּלָּן כִּשְׁאוּבִין וְלֹא יִשָּׁאֵר מֵהֶן אֶלָּא פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה לֹגִין. וְכֵן מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה חָסֵר דִּינָר וְנָפְלוּ לְתוֹכוֹ שְׁלֹשָׁה לֹגִין מַיִם שְׁאוּבִין טְמֵאִין - הֲרֵי זֶה פָּסוּל לְחַלָּה וְלִתְרוּמָה וְלִטֹּל מִמֶּנּוּ לַיָּדַיִם, וּפְסוּלִין לְהַקָּווֹת עֲלֵיהֶן. נָפַל לְתוֹכוֹ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה לֹגִין מַיִם, אֲפִלּוּ כֻּלָּן טְמֵאִין, וְאַחַר כָּךְ נָפְלוּ לְתוֹכוֹ מִשְּׁקַל דִּינָר מֵי גְשָׁמִים שֶׁהִשְׁלִימוּ - כְּשֵׁר; כְּשֵׁם שֶׁטָּהוֹר לִטְבִילָה, כָּךְ טָהוֹר לְכָל דָּבָר.

יום שני ה' אייר ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. כָּל הַכֵּלִים הַמְקַבְּלִין שֶׁהָלְכוּ הַמַּיִם עֲלֵיהֶן אוֹ שֶׁנָּפְלוּ מִתּוֹכָן - הֲרֵי אֵלּוּ שְׁאוּבִין וּפוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה. וְהוּא שֶׁיֵּעָשׂוּ לְקַבָּלָה. אֲפִלּוּ הָיוּ כֵּלִים שֶׁאֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה, כְּגוֹן כְּלֵי אֲבָנִים וּכְלֵי אֲדָמָה - הֲרֵי אֵלּוּ פוֹסְלִין.

ב. כָּל כְּלִי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְקַבָּלָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַבֵּל - אֵינוֹ פוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה. כְּגוֹן הַסִּילוֹנוֹת שֶׁהַמַּיִם נִמְשָׁכִין מֵהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן רְחָבִים בָּאֶמְצַע וּמְקַבְּלִין - אֵין פוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל מַתֶּכֶת אוֹ שֶׁל חֶרֶס.

ג. הַשֹּׁקֶת שֶׁבַּסֶּלַע - אֵינָהּ פוֹסֶלֶת אֶת הַמִּקְוֶה, לְפִי שֶׁאֵינָהּ כְּלִי. אֲבָל כְּלִי שֶׁחִבְּרוֹ בְּסֶלַע - פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה, אַף עַל פִּי שֶׁחִבְּרוֹ בְּסִיד. נִקְבָּה מִלְּמַטָּה אוֹ מִן הַצַּד כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד - כְּשֵׁרָה, וְאֵינָהּ פוֹסֶלֶת אֶת הַמִּקְוֶה.

ד. הַלּוֹקֵחַ כְּלִי גָדוֹל, כְּגוֹן חָבִית גְּדוֹלָה אוֹ עֲרֻבָּה גְּדוֹלָה, נִקְבוֹ נֶקֶב הַמִּטַּהֲרוֹ וּקְבָעוֹ בָּאָרֶץ וַעֲשָׂאָהוּ מִקְוֶה - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. וְכֵן אִם פָּקַק אֶת הַנֶּקֶב בְּסִיד וּבְכִבְנִין - אֵינוֹ פוֹסֵל, וְהַמַּיִם הַנִּקְוִין בְּתוֹכוֹ מִקְוֶה כָּשֵׁר. סְתָמוֹ בְּסִיד אוֹ בְּגִפְסִיס - עֲדַיִן הוּא פוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה עַד שֶׁיִּקְבָּעֶנּוּ בָּאָרֶץ אוֹ יִבְנֶה. וְאִם הוֹלִיכוֹ עַל גַּב הָאָרֶץ וְעַל גַּב הַסִּיד וּמֵרַח בְּטִיט מִן הַצְּדָדִין - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר.

ה. הַמַּנִּיחַ טַבְלָא תַּחַת הַצִּנּוֹר וַהֲרֵי הַמַּיִם נִמְשָׁכִין עַל הַטַּבְלָא וְיוֹרְדִין לַמִּקְוֶה: אִם הָיָה לַטַּבְלָא דֹּפֶן - הֲרֵי זוֹ פוֹסֶלֶת אֶת הַמִּקְוֶה, וְאִם לָאו - אֵינָהּ פוֹסֶלֶת. זְקָפָהּ תַּחַת הַצִّנּוֹר כְּדֵי לַהֲדִיחָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ דֹּפֶן - אֵינָהּ פוֹסֶלֶת, שֶׁהֲרֵי לֹא עֲשָׂאָהּ לְקַבֵּל.

ו. הַחוֹטֵט בְּצִנּוֹר מָקוֹם לְקַבֵּל בּוֹ הַצְּרוֹרוֹת הַמִּתְגַּלְגְּלִין בַּמַּיִם כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרְדוּ עִם הַמַּיִם: אִם הָיָה הַצִּנּוֹר שֶׁל עֵץ וְחָפַר בּוֹ כָּל שֶׁהוּא - פּוֹסֵל, שֶׁהֲרֵי כָּל הַמַּיִם שֶׁיּוֹרְדִין בָּאִין מִתּוֹךְ כְּלִי שֶׁנַּעֲשָׂה לְקַבָּלָה. וַאֲפִלּוּ שֶׁקָּבְעוֹ אַחַר שֶׁחָקַק בּוֹ, הוֹאִיל וְהָיָה עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי כְּשֶׁהָיָה תָּלוּשׁ. אֲבָל אִם קָבְעוֹ בַּקַּרְקַע וְאַחַר כָּךְ חָקַק בּוֹ בֵּית קִבּוּל - אֵינוֹ פוֹסֵל. וְאִם הָיָה צִנּוֹר שֶׁל חֶרֶס - אֵינוֹ פוֹסֵל עַד שֶׁיִּהְיֶה בַּחֲקָק כְּדֵי לְקַבֵּל רְבִיעִית. אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְמַלֵּא הַמָּקוֹם הֶחָקוּק שֶׁבַּצִּנּוֹר צְרוֹרוֹת הַמִּתְחַלְחֵלִין בְּתוֹכוֹ - הֲרֵי הוּא בְּפִסּוּלוֹ וְאֵינוֹ כְּסָתוּם. יָרַד לְתוֹךְ הַמָּקוֹם שֶׁחָקַק עָפָר אוֹ צְרוֹרוֹת וּסְתָמוּ וְנִכְבַּשׁ - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר.

ז. הַסְּפוֹג וְהַדְּלִי שֶׁהָיוּ שְׁלֹשֶׁת לֹגִין מַיִם וְנָפְלוּ לַמִּקְוֶה - לֹא פְּסָלוּהוּ; שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא שְׁלֹשֶׁת לֹגִין שֶׁנָּפְלוּ, לֹא כְּלִי שֶׁנָּפְלוּ בּוֹ מַיִם שְׁאוּבִין.

ח. הַשִּׁדָּה וְהַתֵּבָה שֶׁבַּיָּם - אֵין מַטְבִּילִין בָּהֶן אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ נְקוּבִים כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד. וְאִם הָיָה שַׂק אוֹ קֻפָּה - מַטְבִּילִין בָּהֶן. וְכֵן הַמַּנִּיחַ שַׂק אוֹ קֻפָּה תַּחַת הַצִּנּוֹר - אֵין הַמַּיִם הַנִּמְשָׁכִין מֵהֶן פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה.

ט. גִּסְטְרָא טְמֵאָה שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַמִּקְוֶה וּשְׁפָתָהּ לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם וְהִטְבִּיל בָּהּ הַכֵּלִים - טָהֲרוּ מִטֻּמְאָתָן; אֲבָל כְּשֶׁיַּגְבִּיהֵם מִן הַמַּיִם עַד שֶׁהֵן בַּאֲוִיר הַגִּסְטְרָא מִתְטַמֵּא הַמַּיִם שֶׁעַל גַּבָּן מֵאֲוִיר הַגִּסְטְרָא וְחוֹזֵר וּמְטַמֵּא אוֹתָן. וְכֵן מַעְיָן הַיּוֹצֵא מִתַּחַת הַתַּנּוּר הַטָּמֵא וְיָרַד וְטָבַל בְּתוֹכוֹ - הוּא טָהוֹר וְיָדָיו טְמֵאוֹת מֵאֲוִיר הַתַּנּוּר; אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ הַמַּיִם לְמַעְלָה מִן הַתַּנּוּר כְּרוּם יָדָיו, שֶׁנִּמְצָא כְּשֶׁטָּבַל - יָדָיו לְמַעְלָה מִן הַתַּנּוּר. שֶׁאֵין כְּלֵי חֶרֶס מִתְטַהֲרִין בְּמִקְוֶה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

י. חָבִית מְלֵאָה מַיִם שֶׁנָּפְלָה לַיָּם, אֲפִלּוּ לַיָּם הַגָּדוֹל - הַטּוֹבֵל שָׁם לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה; אִי אֶפְשָׁר לִשְׁלֹשָׁה לֹגִין שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּמָקוֹם אֶחָד. וְכִכָּר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּפַל לְשָׁם - נִטְמָא בַּמַּיִם הַשְּׁאוּבִין, שֶׁהֲרֵי הַמַּיִם עוֹמְדִין שָׁם. אֲבָל הַנְּהָרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, הוֹאִיל וְהֵם נִמְשָׁכִין - הֲרֵי זֶה טוֹבֵל שָׁם.

יא. מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁהָיוּ בְּצַד הַמִּקְוֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם נוֹגְעִין בְּמֵי הַמִּקְוֶה - לֹא פְּסָלוּהוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמִקְוֶה סָמוּךְ לְמִקְוֶה. הָיוּ הַשְּׁאוּבִין בָּאֶמְצַע - פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה.

יב. שְׁתֵּי בְּרֵכוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ וְכֹתֶל בֵּינֵיהֶן, וְהָעֶלְיוֹנָה מְלֵאָה מַיִם כְּשֵׁרִים וְהַתַּחְתּוֹנָה מְלֵאָה מַיִם שְׁאוּבִין, וְנֶקֶב בַּכֹּתֶל שֶׁבֵּין הָעֶלְיוֹנָה לַתַּחְתּוֹנָה, אִם יֵשׁ כְּנֶגֶד הַנֶּקֶב שְׁלֹשָׁה לֹגִין מַיִם שְׁאוּבִין - נִפְסְלָה הָעֶלְיוֹנָה; מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּקֶב כְּאִלּוּ הוּא בְּאֶמְצַע הָעֶלְיוֹנָה, לֹא בְּצִדָּהּ.

יג. כַּמָּה יִהְיֶה בַּנֶּקֶב וְיִהְיֶה בּוֹ שְׁלֹשָׁה לֹגִין? הַכֹּל לְפִי הַבְּרֵכָה: אִם הָיְתָה הַבְּרֵכָה הַתַּחְתּוֹנָה אַרְבָּעִים סְאָה - צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַנֶּקֶב אֶחָד מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים לַבְּרֵכָה; הָיְתָה עֶשְׂרִים סְאָה - צָרִיךְ לִהְיוֹת הַנֶּקֶב אֶחָד מִמֵּאָה וְשִׁשִּׁים לַבְּרֵכָה. וְצֵא וַחֲשֹׁב לְפִי חֶשְׁבּוֹן זֶה, שֶׁהַסְּאָה שִׁשָּׁה קַבִּין, וְהַקַּב אַרְבָּעָה לֹגִין, וְהַלֹּג שֵׁשׁ בֵּיצִים.

יד. שְׁלֹשָׁה מִקְוָאוֹת זֶה בְּצַד זֶה, בְּכָל אֶחָד מֵהֶן עֶשְׂרִים סְאָה מְכֻוָּנוֹת, וְאֶחָד מֵהֶן שָׁאוּב מִן הַצַּד, וְיָרְדוּ שְׁלֹשָׁה וְטָבְלוּ שְׁלִשְׁתָּן, וְנֶעֱרְמוּ הַמַּיִם מִכֻּלָּן וְנִתְעָרְבוּ מִלְּמַעְלָה - הַמִּקְוָאוֹת כְּשֵׁרִים וְהַטּוֹבְלִים טְהוֹרִים; שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה הַכֹּל שִׁשִּׁים סְאָה, מֵהֶן אַרְבָּעִים כְּשֵׁרִים זֶה בְּצַד זֶה, וְאֵין הַמַּיִם הַשְּׁאוּבִים פּוֹסְלִין מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. הָיָה הַשָּׁאוּב בָּאֶמְצַע וְיָרְדוּ וְטָבְלוּ בָּהֶן, וְנֶעֱרְמוּ הַמַּיִם וְנִתְעָרְבוּ הַמִּקְוָאוֹת - הֲרֵי הַמִּקְוָאוֹת כְּשֵׁרוֹת וְהַטּוֹבְלִין טְמֵאִין כְּשֶׁהָיוּ; שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְעָרְבוּ אַרְבָּעִים סְאָה הַכְּשֵׁרִין, לְפִי שֶׁאֵינָן זֶה בְּצַד זֶה, שֶׁהַשָּׁאוּב מַבְדִּיל בֵּינֵיהֶן.

יום שלישי ו' אייר ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. אֵין הַמִּקְוֶה נִפְסָל לֹא בְּשִׁנּוּי הַטַּעַם וְלֹא בְּשִׁנּוּי הָרֵיחַ, אֶלָּא

בְּשִׁנּוּי מַרְאֶה בִּלְבַד. וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין עוֹשִׂין בּוֹ מִקְוֶה לְכַתְּחִלָּה - פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה בְּשִׁנּוּי מַרְאֶה. כֵּיצַד? הַיַּיִן אוֹ הֶחָלָב וְהַדָּם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִמֵּי כָּל הַפֵּרוֹת - אֵינָן פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה בְּשִׁלּשָׁה לֻגִּין, שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא מַיִם שְׁאוּבִין, וּפוֹסְלִין בְּשִׁנּוּי מַרְאֶה. אֲפִלּוּ מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵאָה סְאָה וְנָפַל לוֹ לֹג יַיִן אוֹ מֵי פֵּרוֹת וְשִׁנָּה אֶת מַרְאָיו - פָּסוּל. וְכֵן מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֶשְׂרִים סְאָה מַיִם כְּשֵׁרִים אוֹ פָּחוֹת מִזֶּה וְנָפַל לְתוֹכוֹ סְאָה יַיִן אוֹ מֵי פֵּרוֹת וְלֹא שִׁנּוּ אֶת מַרְאָיו - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים כְּשֶׁהָיוּ. וְאֵין הַסְּאָה שֶׁנָּפְלָה עוֹלָה לְמִדַּת הַמִּקְוֶה. וְאִם נוֹסַף עַל הָעֶשְׂרִים עֶשְׂרִים אֲחֵרִים מַיִם כְּשֵׁרִים - הֲרֵי זֶה מִקְוֶה כָּשֵׁר.

ב. יֵשׁ מַעֲלִין אֶת הַמִּקְוֶה וְלֹא פּוֹסְלִין, פּוֹסְלִין וְלֹא מַעֲלִין, לֹא מַעֲלִין וְלֹא פּוֹסְלִין.

ג. וְאֵלּוּ מַעֲלִין וְלֹא פּוֹסְלִין: הַשֶּׁלֶג, וְהַבָּרָד, וְהַכְּפוֹר, וְהַגְּלִיד, וְהַמֶּלַח, וְטִיט הַנָּרוֹק. כֵּיצַד? מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה חָסֵר אַחַת וְנָפַל לְתוֹכוֹ סְאָה מֵאֶחָד מֵאֵלּוּ - הֲרֵי זֶה עוֹלֶה לְמִדָּתוֹ וַהֲרֵי הַמִּקְוֶה כָּשֵׁר וְשָׁלֵם. נִמְצְאוּ מַעֲלִין וְלֹא פּוֹסְלִין. אֲפִלּוּ הֵבִיא אַרְבָּעִים סְאָה שֶׁלֶג בַּתְּחִלָּה וְהִנִּיחָן בָּעוּקָה וְרִסְקוֹ שָׁם - הֲרֵי זֶה מִקְוֶה שָׁלֵם וְכָשֵׁר.

ד. וְאֵלּוּ פּוֹסְלִין וְלֹא מַעֲלִין: מַיִם שְׁאוּבִין, בֵּין טְהוֹרִין בֵּין טְמֵאִים, וּמֵי כְּבָשִׁים, וּמֵי שִׁלְקוֹת, וְהַתֶּמֶד עַד שֶׁלֹּא הֶחְמִיץ, וְהַשֵּׁכָר. כֵּיצַד? מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה חָסֵר מִשְּׁקַל דִּינָר, וְנָפַל מֵאֶחָד מֵאֵלּוּ מִשְּׁקַל דִּינָר לְתוֹכָן - אֵינוֹ עוֹלֶה לְמִדַּת הַמִּקְוֶה וְלֹא הִשְׁלִימוֹ. וְאִם נָפַל מֵאֶחָד מֵהֶן שְׁלֹשָׁה לֻגִּין מֵהֶן - פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה.

ה. וְאֵלּוּ לֹא פּוֹסְלִין וְלֹא מַעֲלִין: שְׁאָר הַמַּשְׁקִין, וּמֵי פֵּרוֹת, וְהַצִּיר, וְהַמּוּרְיָס, וְהַתֶּמֶד מִשֶּׁהֶחְמִיץ. כֵּיצַד? מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה חָסֵר אַחַת וְנָפַל מֵאֶחָד מֵאֵלּוּ סְאָה לְתוֹכָן - לֹא הֶעֱלָהוּ, וַהֲרֵי הַמַּיִם כְּשֵׁרִים כְּשֶׁהָיוּ; שֶׁאֵין אֵלּוּ פּוֹסְלִין אֶלָּא בְּשִׁנּוּי מַרְאֶה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ו. וּפְעָמִים שֶׁאֵלּוּ מַעֲלִין אֶת הַמִּקְוֶה. כֵּיצַד? מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה וְנָפַל לְתוֹכוֹ סְאָה מֵאֶחָד מֵאֵלּוּ, וְחָזַר וְלָקַח סְאָה מִמֶּנּוּ - הֲרֵי הָאַרְבָּעִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מִקְוֶה כָּשֵׁר.

ז. מִקְוֶה שֶׁהִדִּיחַ בּוֹ סַלֵּי זֵיתִים וַעֲנָבִים וְשִׁנּוּ אֶת מַרְאָיו - כָּשֵׁר.

ח. מֵי הַצֶּבַע פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה בִּשְׁלֹשָׁה לֻגִּין, וְאֵין פּוֹסְלִין אוֹתוֹ בְּשִׁנּוּי מַרְאָיו.

ט. מִקְוֶה שֶׁנָּפַל יַיִן אוֹ מֹהַל אוֹ שְׁאָר מֵי פֵּרוֹת וְשִׁנּוּ אֶת מַרְאָיו וְנִפְסַל - כֵּיצַד תַּקָּנָתוֹ? יַמְתִּין עַד שֶׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים וַיַּחְזְרוּ מַרְאָיו לְמַרְאֵה מַיִם. וְאִם הָיָה בַּמִּקְוֶה אַרְבָּעִים סְאָה מַיִם כְּשֵׁרִים - מְמַלֵּא וְשׁוֹאֵב לְתוֹכָן עַד שֶׁיַּחְזְרוּ מַרְאָיו לְמַרְאֵה מַיִם. נָפַל לְתוֹכוֹ יַיִן אוֹ מֹהַל וְכַיּוֹצֵא בָהּ וְנִשְׁתַּנָּה כְּדֵי מַרְאֵה מִקְצָתוֹ, אִם אֵין בָּהּ מַרְאֵה מַיִם שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה כְּדֵי אַרְבָּעִים סְאָה - הֲרֵי זֶה לֹא יִטְבֹּל בּוֹ. וְהַטּוֹבֵל בְּמָקוֹם שֶׁנִּשְׁתַּנָּה - לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה. אֲפִלּוּ חָבִית שֶׁל יַיִן שֶׁנִּשְׁבְּרָה בַּיָּם הַגָּדוֹל וּמַרְאֵה אוֹתוֹ מָקוֹם כְּמַרְאֵה שֶׁל יַיִן, הַטּוֹבֵל בְּאוֹתוֹ מָקוֹם - לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה.

י. שְׁלֹשָׁה לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁנָּפַל לְתוֹכָן אֲפִלּוּ מִשְּׁקַל דִּינָר יַיִן וְשִׁנָּה מַרְאֵיהֶן, וַהֲרֵי מַרְאֵה הַכֹּל מַרְאֵה יַיִן, וְנָפְלוּ לַמִּקְוֶה - לֹא פְּסָלוּהוּ, אֶלָּא אִם שִׁנּוּ אֶת מַרְאָיו.

יא. שְׁלֹשָׁה לֻגִּין חָסֵר דִּינָר מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁנָּפַל לְתוֹכָן דִּינַר חֶלֶב אוֹ מֵי פֵּרוֹת, וַהֲרֵי מַרְאֵה הַכֹּל מַיִם, וְנָפְלוּ לַמִּקְוֶה - לֹא פְּסָלוּהוּ; עַד שֶׁיִּפְלוּ שְׁלֹשָׁה לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁאֵין בָּהֶן תַּעֲרֹבֶת מַשְׁקֶה אַחֵר וְלֹא מֵי פֵּרוֹת.

יב. מִקְוֶה שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מַרְאֶה מֵימָיו מֵחֲמַת עַצְמוֹ וְלֹא נָפַל לוֹ דָּבָר - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. לֹא אָמְרוּ אֶלָּא שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מֵחֲמַת מַשְׁקֶה אַחֵר.

יום רביעי ז' אייר ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. כָּל הַמְעָרֵב לַמִּקְוֶה - הֲרֵי הוּא כַּמִּקְוֶה וּמַטְבִּילִין בּוֹ. גֻּמּוֹת הַסְּמוּכוֹת לְפִי הַמִּקְוֶה וּמְקוֹם רַגְלֵי פְּרִסּוֹת בְּהֵמָה שֶׁהָיוּ בָּהֶן מַיִם מְעֹרָבִין עִם מֵי הַמִּקְוֶה כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד - מַטְבִּילִין בָּהֶן.

ב. חוֹרֵי הַמְּעָרָה וְסִדְקֵי הַמְּעָרָה - מַטְבִּילִין בָּהֶן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמַּיִם שֶׁבָּהֶן מְעֹרָבִין עִם מֵי הַמִּקְוֶה אֶלָּא בְּכָל שֶׁהוּא.

ג. מַחַט שֶׁהָיְתָה נְתוּנָה עַל מַעֲלוֹת הַמִּקְוֶה, וְהָיָה מוֹלִיךְ וּמֵבִיא בַּמַּיִם - כֵּיוָן שֶׁעָבַר עָלֶיהָ הַגַּל טְהוֹרָה.

ד. עוּקָה שֶׁבְּתוֹךְ מִקְוֶה: אִם הָיְתָה הַקַּרְקַע הַמַּבְדֶּלֶת בֵּין הָעוּקָה וְהַמִּקְוֶה בְּרִיאָה וִיכוֹלָה לְהַעֲמִיד אֶת עַצְמָהּ - אֵין מַטְבִּילִין בַּמַּיִם שֶׁבָּעוּקָה עַד שֶׁיִּהְיוּ מְעֹרָבִין עִם הַמִּקְוֶה כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד; וְאִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַעֲמִיד אֶת עַצְמָהּ - אֲפִלּוּ אֵינָן מְעֹרָבִין אֶלָּא בְּכָל שֶׁהוּא מַטְבִּילִין בָּהֶן.

ה. כֹּתֶל שֶׁבֵּין שְׁנֵי מִקְוָאוֹת שֶׁנִּסְדַּק לִשְׁנַיִם - מִצְטָרְפִין, וְאִם הָיָה בִּשְׁנֵיהֶן אַרְבָּעִים סְאָה - מַטְבִּילִין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן. וְאִם נִסְדַּק לְעֵרֶב - אֵין מִצְטָרְפִין עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּמָקוֹם אֶחָד כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד. נִפְרַץ הַכֹּתֶל מִלְּמַעְלָה, אִם נִתְעָרְבוּ הַמַּיִם לְמַעְלָה מִן הַכֹּתֶל כִּקְלִפַּת הַשּׁוּם עַל רֹחַב שְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד - מִצְטָרְפִין.

ו. כַּמָּה הוּא שִׁעוּר הַנֶּקֶב שֶׁהוּא כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד? כְּרֹחַב שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת שֶׁל כָּל אָדָם וְחוֹזְרוֹת בּוֹ. וְאֵינָן בַּגּוּדָל, אֶלָּא שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת רִאשׁוֹנוֹת מִן הָאַרְבַּע שֶׁבְּכַפּוֹת הַיָּד. כֹּל שֶׁיַּעֲמֹד בִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד - מְמַעֵט, וַאֲפִלּוּ בִּדְבָרִים שֶׁהֵן מִבְּרִיתוֹ שֶׁל מַיִם. סָפֵק יֵשׁ בַּנֶּקֶב כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד סָפֵק אֵין בּוֹ - אֵין מִצְטָרְפִין; מִפְּנֵי שֶׁעִקַּר הַטְּבִילָה מִן הַתּוֹרָה, וְכֹל שֶׁעִקָּרוֹ מִן הַתּוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁשִּׁעוּרוֹ הֲלָכָה - סְפֵק שִׁעוּרוֹ לְהַחְמִיר.

ז. מְטַהֲרִין אֶת הַמִּקְוָאוֹת הָעֶלְיוֹן מִן הַתַּחְתּוֹן וְהָרָחוֹק מִן הַקָּרוֹב. כֵּיצַד? מְבִיאִין סִילּוֹן שֶׁל חֶרֶס אוֹ שֶׁל אֲבָר וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, שֶׁאֵין הַסִּילּוֹנוֹת פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה, וּמַנִּיחַ אֶת יָדָיו תַּחְתָּיו עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא מַיִם, וּמוֹשֵׁכוּ וּמַשִּׁיקוּ עַד שֶׁיִּתְעָרֵב הַמַּיִם שֶׁבַּסִּילּוֹן עִם מֵי הַמִּקְוֶה כְּאֶחָד, אֲפִלּוּ כְּשַׁעֲרָה דַּיּוֹ, וַהֲרֵי שְׁנֵי הַמִּקְוָאוֹת שֶׁהַסִּילּוֹן בֵּינֵיהֶן כְּמִקְוֶה אֶחָד.

ח. שָׁלֹשׁ גֻּמּוֹת שֶׁבְּנַחַל, הַתַּחְתּוֹנָה וְהָעֶלְיוֹנָה שֶׁל עֶשְׂרִים סְאָה וְהָאֶמְצָעִית שֶׁל אַרְבָּעִים, וְשֶׁטֶף שֶׁל גְּשָׁמִים עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנַּחַל, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נִכְנָס לְתוֹכָן וְיוֹצֵא מִתּוֹכָן - אֵין זֶה עֵרוּב, וְאֵין מַטְבִּילִין אֶלָּא בָּאֶמְצָעִית; שֶׁאֵין הַמַּיִם הַנִּזְחָלִין מְעָרְבִין אֶלָּא אִם כֵּן עָמְדוּ.

ט. טִיט רַךְ שֶׁהַפָּרָה שׁוֹחָה וְשׁוֹתָה מִמֶּנּוּ - הֲרֵי זֶה נִמְדָּד עִם הַמִּקְוֶה. הָיָה עָבֶה עַד שֶׁאֵין הַפָּרָה שׁוֹחָה וְשׁוֹתָה - אֵינוֹ נִמְדָּד עִמּוֹ.

י. מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה מַיִם וָטִיט - מַטְבִּילִין בַּטִּיט

וּבַמַּיִם. בְּאֵי זֶה טִיט מַטְבִּילִין? בַּטִּיט הָרַךְ, שֶׁהַמַּיִם צָפִין עַל גַּבָּיו. הָיוּ הַמַּיִם מִצַּד אֶחָד וְהַטִּיט הָרַךְ מִצַּד אַחֵר - מַטְבִּילִין בַּמַּיִם וְלֹא בַּטִּיט.

יא. כֹּל שֶׁתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ מִן הַמַּיִם, כְּגוֹן יַבְחוּשִׁין אֲדַמִּין - מַטְבִּילִין בּוֹ. וּמַטְבִּילִין בְּעֵינוֹ שֶׁל דָּג.

יב. מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה מְכֻוָּנוֹת וְיָרְדוּ שְׁנַיִם וְטָבְלוּ זֶה אַחַר זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁרַגְלָיו שֶׁל רִאשׁוֹן נוֹגְעוֹת בַּמַּיִם - הָרִאשׁוֹן טָהוֹר וְהַשֵּׁנִי בְּטֻמְאָתוֹ, שֶׁהֲרֵי חָסְרוּ הַמַּיִם מֵאַרְבָּעִים סְאָה. הִטְבִּיל בּוֹ תְּחִלָּה סָגוֹס עָבֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ וְהִגְבִּיהוֹ, אִם הָיְתָה מִקְצָת הַסָּגוֹס נוֹגַעַת בַּמַּיִם - הֲרֵי הַטּוֹבֵל בָּאַחֲרוֹנָה טָהוֹר, שֶׁהֲרֵי הַמַּיִם כֻּלָּן מְעֹרָבִין. הִטְבִּיל בּוֹ אֶת הַמַּטָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁדָּחַק רַגְלֵי הַמִּטָּה בְּטִיט עָבֶה שֶׁבְּקַרְקַע הַמִּקְוֶה עַד שֶׁצָּפוּ הַמַּיִם עָלֶיהָ לְמַעְלָה - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה, שֶׁהֲרֵי לֹא נִטְבְּעוּ בַּטִּיט עַד שֶׁטָּבְלוּ בַּמַּיִם תְּחִלָּה. הִטְבִּיל בּוֹ יוֹרָה גְּדוֹלָה - הֲרֵי זוֹ טְמֵאָה כְּשֶׁהָיְתָה, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם נִתָּזִין וְיוֹצְאִין חוּץ לַמִּקְוֶה וְנִמְצָא חָסֵר מֵאַרְבָּעִים. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? מוֹרִידָהּ דֶּרֶךְ פִּיהָ וְהוֹפְכָהּ בַּמִּקְוֶה וּמַטְבִּילָהּ. וּמַעֲלֶה אוֹתָהּ דֶּרֶךְ שׁוּלֶיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ שְׁאוּבִים וַיַּחְזְרוּ לַמִּקְוֶה וְיִפְסְלוּהוּ.

יג. מִקְוֶה שֶׁמֵּימָיו מְרֻדָּדִין - כּוֹבֵשׁ אֲפִלּוּ חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי קָנִים בְּתוֹךְ הַמַּיִם וּמִן הַצְּדָדִין עַד שֶׁיֵּעָרְמוּ הַמַּיִם לְמַעְלָה וְיוֹרֵד וְטוֹבֵל לְתוֹכָן.

יום חמישי ח' אייר ה'תשע"א

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. שֵׁשׁ מַעֲלוֹת בְּמִקְוָאוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ. הָרִאשׁוֹן: מֵי גְבָאִים וּמֵי בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִמַּיִם הַמְכֻנָּסִין בַּקַּרְקַע. אַף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׁאוּבִין וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן אַרְבָּעִים סְאָה, הוֹאִיל וְאֵינָן מִתְטַמְּאִין אֶלָּא לְרָצוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת טְהוֹרִין, וּכְשֵׁרִין לַעֲשׂוֹת מֵהֶן עִסָּה הַטְּבוּלָה לְחַלָּה וְלִטֹּל מֵהֶן לַיָּדַיִם. וְהוּא שֶׁיִּטֹּל מֵהֶן בִּכְלִי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ב. לְמַעְלָה מֵהֶן: מֵי תַּמְצִית שֶׁלֹּא פָּסְקוּ, אֶלָּא עֲדַיִן הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין וְהֶהָרִים בּוֹצְצִין וְהֵן נִמְשָׁכִין וְנִקְוִין, וְאֵינָן שְׁאוּבִין אֲבָל אֵין בָּהֶן אַרְבָּעִים סְאָה - הֲרֵי הֵן כְּשֵׁרִין לִתְרוּמָה וְלִטֹּל מֵהֶן לַיָּדַיִם, וּמַטְבִּיל בָּהֶן אֶת הַמַּיִם שֶׁנִּטְמְאוּ. פָּסְקוּ הַגְּשָׁמִים וְלֹא פָּסְקוּ הֶהָרִים מִלְּהַזְחִיל - עֲדַיִן הֵן מֵי תַּמְצִית. פָּסְקוּ הֶהָרִים וְאֵינָן בּוֹצְצִין - הֲרֵי אֵלּוּ כְּמֵי גְבָאִין.

ג. הַחוֹפֵר בְּצַד הַיָּם וּבְצַד הַנָּהָר וּבִמְקוֹם הַבְּצִין - הֲרֵי הֵן כְּמֵי תַּמְצִית שֶׁלֹּא פָּסְקוּ.

ד. הַחוֹפֵר בְּצַד הַמַּעְיָן: כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ בָּאִין מֵחֲמַת הַמַּעְיָן, אַף עַל פִּי שֶׁפּוֹסְקִין וְחוֹזְרִין וּמוֹשְׁכִין - הֲרֵי הֵן כְּמֵי מַעְיָן; פָּסְקוּ מִלִּהְיוֹת מוֹשְׁכִין - הֲרֵי הֵן כְּמֵי גְבָאִים.

ה. לְמַעְלָה מֵהֶן: מִקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה מַיִם שֶׁאֵינָם שְׁאוּבִין, שֶׁבּוֹ טוֹבֵל כָּל אָדָם טָמֵא חוּץ מִן הַזָּב הַזָּכָר, וּבוֹ מַטְבִּילִין אֶת כָּל הַכֵּלִים הַטְּמֵאִים וְאֶת הַיָּדַיִם שֶׁמַּטְבִּילִין לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ו. לְמַעְלָה מִזֶּה: הַמַּעְיָן שֶׁמֵּימָיו מוּעָטִין וְהִרְבּוּ עָלָיו מַיִם שְׁאוּבִין. שָׁוֶה לְמִקְוֶה - שֶׁאֵין מְטַהֲרִין בַּמַּיִם הַנִּמְשָׁכִין מִמֶּנּוּ אֶלָּא בַּמַּיִם הַנִּקְוִין וְעוֹמְדִין בְּאַשְׁבֹּרֶן, וְשָׁוֶה לְמַעְיָן - שֶׁהוּא מְטַהֵר בְּכָל שֶׁהוּא; שֶׁהַמַּעְיָן אֵין לְמֵימָיו שִׁעוּר, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהֵן מְטַהֲרִין.

ז. לְמַעְלָה מִזֶּה: הַמַּעְיָן שֶׁלֹּא נִתְעָרֵב בּוֹ מַיִם שְׁאוּבִין אֲבָל מֵימָיו מֵכִּים, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מֵימָיו מְרִים אוֹ מְלוּחִים, שֶׁהֲרֵי הוּא מְטַהֵר בְּזוֹחֲלִים, וְהֵן הַמַּיִם הַנִּגְרָרִים וְנִמְשָׁכִין מִן הַמַּעְיָן.

ח. לְמַעְלָה מִזֶּה: הַמַּעְיָן שֶׁמֵּימָיו מַיִם חַיִּים, שֶׁבָּהֶן בִּלְבַד טוֹבְלִים בּוֹ הַזָּבִים הַזְּכָרִים, וְלוֹקְחִין מֵהֶן לְטָהֳרַת הַמְּצֹרָע וּלְקַדֵּשׁ מֵי חַטָּאת. מַה בֵּין מַעְיָן לְמִקְוֶה? הַמִּקְוֶה אֵינוֹ מְטַהֵר אֶלָּא בְּאַרְבָּעִים סְאָה; וְהַמַּעְיָן מְטַהֵר בְּכָל שֶׁהוּא. הַמִּקְוֶה אֵינוֹ מְטַהֵר אֶלָּא בְּאַשְׁבֹּרֶן, וְהַמַּיִם הַנִּזְחָלִים מִמֶּנּוּ אֵינָן מְטַהֲרִין; וְהַמַּעְיָן מְטַהֵר בְּזוֹחֲלִים. הַמִّקְוֶה - לֹא תַּעֲלֶה בּוֹ טְבִילָה לְזָבִים; וְהַמַּעְיָן, אִם הָיוּ מֵימָיו מַיִם חַיִּים - הַזָּב טוֹבֵל בְּהֶן.

ט. מַעְיָן שֶׁמֵּימָיו יוֹצְאִין וְנִמְשָׁכִין לְתוֹךְ הַשֹּׁקֶת וְאַחַר כָּךְ יוֹצְאִין מִן הַשֹּׁקֶת וְנִזְחָלִין - הֲרֵי כָּל הַמַּיִם שֶׁבַּשֹּׁקֶת וְשֶׁחוּץ לוֹ פְּסוּלִין. הָיוּ מִקְצָתָן נִמְשָׁכִין עַל שְׂפַת הַשֹּׁקֶת, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא - הֲרֵי הַמַּיִם שֶׁחוּץ לַשֹּׁקֶת כְּשֵׁרִים, שֶׁהַמַּעְיָן מְטַהֵר בְּכָל שֶׁהוּא. הָיוּ מֵימָיו נִמְשָׁכִין לְתוֹךְ בְּרֵכָה שֶׁהִיא מְלֵאָה מַיִם וְנִקְוִין שָׁם - הֲרֵי אוֹתָהּ הַבְּרֵכָה כְּמִקְוֶה. הָיָה יוֹצֵא חוּץ לַבְּרֵכָה - הֲרֵי זֶה פָּסוּל לְזָבִים וּלְמְצֹרָעִים וּלְקַדֵּשׁ מֵי חַטָּאת עַד שֶׁיֵּדַע שֶׁיָּצְאוּ כָּל מֵי הַמִּקְוֶה שֶׁהָיוּ בְּתוֹךְ הַבְּרֵכָה.

י. מַעְיָן שֶׁמֵּימָיו נִמְשָׁכִין עַל גַּבֵּי כֵּלִים שֶׁאֵין לָהֶן בֵּית קִבּוּל, כְּגוֹן שֵׁלְחָן וְסַפְסָל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי זֶה כְּמִקְוֶה; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַטְבִּיל עַל גַּבֵּי הַכֵּלִים.

יא. מַעְיָן שֶׁהָיוּ אַמּוֹת קְטַנּוֹת נִמְשָׁכוֹת מִמֶּנּוּ, וְרִבָּה עָלָיו מַיִם שְׁאוּבִין לְתוֹךְ הַמַّעְיָן עַד שֶׁגָּבְרוּ הַמַּיִם שֶׁבָּאַמּוֹת וְשָׁטְפוּ - הֲרֵי הֵן כְּמַעְיָן לְכָל דָּבָר. הָיוּ מֵימֵי הַמַּעְיָן עוֹמְדִים וְאֵינָן נִמְשָׁכִין, וְרִבָּה עָלָיו מַיִם עַד שֶׁמָּשְׁכוּ מִמֶּנּוּ אַמּוֹת הַמַּיִם - הֲרֵי הַמַּיִם שֶׁמְּשׁוּכִין שָׁוִין לְמִקְוֶה לְטַהֵר בְּאַשְׁבֹּרֶן בִּלְבַד, וְשָׁוִין לְמַעְיָן לְטַהֵר בְּכָל שֶׁהוּא.

יב. כָּל הַיַּמִּים מְטַהֲרִין בְּזוֹחֲלִין, וּפְסוּלִין לְזָבִים וּלְמְצֹרָעִים וּלְקַדֵּשׁ בָּהֶן מֵי חַטָּאת.

יג. הַמַּיִם הַזּוֹחֲלִין מִן הַמַּעְיָן - הֲרֵי הֵם כְּמַעְיָן לְכָל דָּבָר. וְהַמְנַטְּפִין מִן הַמַּעְיָן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן טוֹרְדִין - הֲרֵי הֵם כְּמִקְוֶה, וְאֵין מְטַהֲרִין אֶלָּא בְּאַרְבָּעִים סְאָה עוֹמְדִין, וּפְסוּלִין לְזָבִים וּלְמְצֹרָעִים וּלְקַדֵּשׁ בָּהֶן מֵי חַטָּאת. הָיוּ הַזּוֹחֲלִין מִן הַמַּעְיָן מִתְעָרְבִין עִם הַנּוֹטְפִין [מִמֶּנּוּ, אִם רַבּוּ הַזּוֹחֲלִין עַל הַנּוֹטְפִין] - הֲרֵי הַכֹּל כְּמַעְיָן לְכָל דָּבָר; וְאִם רָבוּ הַנּוֹטְפִים עַל הַזּוֹחֲלִין, וְכֵן אִם רָבוּ מֵי גְשָׁמִים עַל מֵי הַנָּהָר - אֵינָן מְטַהֲרִין בְּזוֹחֲלִין אֶלָּא בְּאַשְׁבֹּרֶן. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַקִּיף מַפָּץ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַנָּהָר הַמְעֹרָב עַד שֶׁיַּקְווּ הַמַּיִם וְיִטְבֹּל בָּהֶן.

יד. נוֹטְפִין שֶׁעֲשָׂאָן זוֹחֲלִין, כְּגוֹן שֶׁסָּמַךְ לַמִּקְוֶה הַמְנַטֵּף טַבְלָא שֶׁל חֶרֶס חֲלָקָה וַהֲרֵי הַמַּיִם נִזְחָלִין וְיוֹרְדִין עָלֶיהָ - הֲרֵי הֵן כְּשֵׁרִין. וְכָל דָּבָר שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה, וַאֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - אֵין מַזְחִילִין בּוֹ.

טו. זוחֲלִין שֶׁקִּלְחָן בַּעֲלֵי אֲגוֹז - כְּשֵׁרִים כְּשֶׁהֵיוּ; שֶׁאֵין עֲלֵי הָאֲגוֹז הַלַּח שֶׁהוּא צוֹבֵעַ חָשׁוּב כְּכֵלִים.

טז. מֵי גְשָׁמִים הַבָּאִין מִן הַמִּדְרוֹן וְהִנָּם נִזְחָלִין וְיוֹרְדִין, אַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ מִתְחִלָּתָן וְעַד סוֹפָן אַרְבָּעִים סְאָה - אֵין מַטְבִּילִין בָּהֶן כְּשֶׁהֵן נִזְחָלִין, עַד שֶׁיִּקָּווּ וְיִנּוּחוּ בְּאַשְׁבֹּרֶן אַרְבָּעִים סְאָה. חֲרֵי שֶׁהִקִּיף כֵּלִים וְעָשָׂה מֵהֶן מְחִיצוֹת עַד שֶׁנִּתְקַבֵּץ בֵּינֵיהֶן אַרְבָּעִים סְאָה מִמַּיִם הַנִּזְחָלִין מִן הַגְּשָׁמִים - חֲרֵי זֶה טוֹבֵל בָּהֶן. וְכֵלִים שֶׁעָשָׂה מֵהֶן הַגֶּדֶר - לֹא עָלְתָה לָהֶן טְבִילָה.

יז. גַּל שֶׁנִּתְלַשׁ מִן הַיָּם וְנָפַל עַל הָאָדָם אוֹ עַל הַכֵּלִים: אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרִין לְחֻלִּין; שֶׁאֵין הַטּוֹבֵל לְחֻלִּין צָרִיךְ כַּוָּנָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁאָר אָבוֹת הַטֻּמְאוֹת. וְאִם נִתְכַּוֵּן וְהָיָה יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה עַד שֶׁיִּפֹּל עָלָיו הַגַּל - עָלְתָה לוֹ טְבִילָה לַדָּבָר שֶׁנִּתְכַּוֵּן לוֹ.

יח. אֵין מַטְבִּילִין בַּגַּל כְּשֶׁהוּא בָּאֲוִיר קֹדֶם שֶׁיִּפֹּל עַל הָאָרֶץ, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה; לְפִי שֶׁאֵין מַטְבִּילִין בְּזוֹחֲלִים, קַל וָחֹמֶר בָּאֲוִיר. הָיוּ שְׁנֵי רָאשֵׁי הַגַּל נוֹגְעִין בָּאָרֶץ - מַטְבִּילִין בּוֹ; וְאֵין מַטְבִּילִין בַּכַּפָּה שֶׁלּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּאֲוִיר.

יום שישי ט' אייר ה'תשע"א

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. סְפֵק מַיִם שְׁאוּבִין שֶׁטָּהֲרוּ חֲכָמִים כֵּיצַד? מִקְוֶה שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם נָפְלוּ לְתוֹכוֹ מַיִם שְׁאוּבִים אוֹ לֹא; וַאֲפִלּוּ יָדַע בְּוַדַּאי שֶׁנָּפְלוּ, סָפֵק יֵשׁ בָּהֶן שְׁלֹשֶׁת לֻגִּין סָפֵק אֵין בָּהֶן; וַאֲפִלּוּ יָדַע בְּוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן שְׁלֹשֶׁת לֻגִּין, סָפֵק שֶׁהָיָה בַּמִּקְוֶה שֶׁנָּפְלוּ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה סָפֵק לֹא הָיָה - חֲרֵי זֶה כָּשֵׁר.

ב. שְׁנֵי מִקְוָאוֹת, אֶחָד יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה וְאֶחָד אֵין בּוֹ, נָפְלוּ שְׁלֹשֶׁת לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין לְאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזֶה מֵהֶן נָפְלוּ - סְפֵקוֹ טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּמֶּה יִתְלֶה. הָיוּ שְׁנֵיהֶן פְּחוּתִין מֵאַרְבָּעִים סְאָה וְנָפְלוּ לְאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ לְאֵיזֶה מֵהֶן - כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶן פָּסוּל, שֶׁאֵין לוֹ בַּמֶּה יִתְלֶה; אִם לָזֶה נָפְלוּ - נִפְסַל, וְאִם לָזֶה נָפְלוּ - נִפְסַל.

ג. מִקְוֶה שֶׁהִנִּיחוֹ רֵיקָן וּבָא וּמְצָאוֹ מָלֵא - כָּשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה סְפֵק מַיִם שְׁאוּבִין לְמִקְוֶה זֶה.

ד. צִנּוֹר שֶׁמְּקַלֵּחַ לְמִקְוֶה וְהַמַּכְתֶּשֶׁת נְתוּנָה בְּצִדּוֹ, סָפֵק מִן הַצִּנּוֹר לַמִּקְוֶה סָפֵק מִן הַמַּכְתֶּשֶׁת לַמִּקְוֶה - חֲרֵי זֶה פָּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהַפְּסוּל מוּכָח. וְאִם יֵשׁ בַּמִּקְוֶה רֻבּוֹ מַיִם כְּשֵׁרִים - חֲרֵי זֶה כָּשֵׁר; שֶׁזֶּה סְפֵק מַיִם שְׁאוּבִים הוּא, שֶׁחֲרֵי יֵשׁ שָׁם מִקְוֶה כָּשֵׁר קָבוּעַ.

ה. כָּל הַמִּקְוָאוֹת הַנִּמְצָאִים בְּאֶרֶץ הָעַמִּים - פְּסוּלִין, שֶׁחֲזָקָתָן שְׁאוּבִין. וְכָל הַמִּקְוָאוֹת הַנִּמְצָאִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בַּמְּדִינוֹת לִפְנִים מִן הַמִּפְתָּח - בְּחֶזְקַת פְּסוּלִין, שֶׁאַנְשֵׁי הַמְּדִינָה מְכַבְּסִים בָּהֶן וּמְטִילִין לְתוֹכָן מַיִם שְׁאוּבִים תָּמִיד. וְכָל הַמִּקְוָאוֹת הַנִּמְצָאִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חוּץ לַמִּפְתֵּחַ - בְּחֶזְקַת טְהָרָה, שֶׁחֲזָקָתָן מִן הַגְּשָׁמִים.

ו. הַטָּמֵא שֶׁיָּרַד לִטְבֹּל, סָפֵק טָבַל סָפֵק לֹא טָבַל; וַאֲפִלּוּ טָבַל, סָפֵק יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה סָפֵק אֵין בּוֹ; שְׁנֵי מִקְוָאוֹת, אֶחָד יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה וְאֶחָד אֵין בּוֹ, וְטָבַל בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזֶה מֵהֶן טָבַל - סְפֵקוֹ טָמֵא, לְפִי שֶׁהַטָּמֵא בְּחֶזְקָתוֹ עַד שֶׁיְּדוּעַ שֶׁטָּבַל כָּרָאוּי. וְכֵן מִקְוֶה שֶׁנִּמְדַּד וְנִמְצָא חָסֵר, בֵּין שֶׁהָיָה הַמִּקְוֶה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בֵּין שֶׁהָיָה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גַּבָּיו לְמַפְרֵעַ טְמֵאוֹת, עַד שֶׁיְּדוּעַ זְמַן שֶׁנִּמְדַּד בּוֹ וְהָיָה שָׁלֵם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיְתָה הַטְּבִילָה מִטֻּמְאָה חֲמוּרָה; אֲבָל אִם טָבַל מִטֻּמְאָה קַלָּה, כְּגוֹן שֶׁאָכַל אֲכָלִין טְמֵאִין אוֹ שָׁתָה מַשְׁקִין טְמֵאִין אוֹ בָּא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בְּמַיִם שְׁאוּבִין אוֹ שֶׁנָּפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל רֻבּוֹ שְׁלֹשֶׁת לֻגִּין מַיִם שְׁאוּבִין, הוֹאִיל וְעִקַּר דְּבָרִים אֵלּוּ מִדִּבְרֵיהֶן - חֲרֵי סְפֵקוֹ טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם טָבַל אוֹ לֹא טָבַל, אוֹ שֶׁנִּמְצָא הַמִּקְוֶה חָסֵר לְאַחַר זְמַן וְכַיּוֹצֵא בִּסְפֵקוֹת אֵלּוּ - חֲרֵי זֶה טָהוֹר.

ז. שְׁנֵי מִקְוָאוֹת, אֶחָד כָּשֵׁר וְאֶחָד פָּסוּל, וְטָבַל בְּאֶחָד מֵהֶן מִטֻּמְאָה חֲמוּרָה וְעָשָׂה טְהָרוֹת - חֲרֵי אֵלּוּ תְּלוּיוֹת. טָבַל בַּשֵּׁנִי וְעָשָׂה טְהָרוֹת - הָרִאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת כְּשֶׁהָיוּ, וְהַשְּׁנִיּוֹת טְהוֹרוֹת. וְאִם נָגְעוּ אֵלּוּ בְּאֵלּוּ - רִאשׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת, וּשְׁנִיּוֹת יִשָּׂרְפוּ. וְכֵן אִם נִטְמָא בָּאֶמְצַע טֻמְאָה קַלָּה שֶׁבֵּאַרְנוּ וְטָבַל בַּשֵּׁנִי וְעָשָׂה טְהָרוֹת. אֲבָל אִם טָבַל בְּאֶחָד מֵהֶן מִטֻּמְאָה קַלָּה וְעָשָׂה טְהָרוֹת, וְנִטְמָא טֻמְאָה חֲמוּרָה וְטָבַל בַּשֵּׁנִי וְעָשָׂה טְהָרוֹת - הָרִאשׁוֹנוֹת טְהוֹרוֹת, וְהַשְּׁנִיּוֹת תְּלוּיוֹת. וְאִם נָגְעוּ אֵלּוּ בְּאֵלּוּ - רִאשׁוֹנוֹת יִשָּׂרְפוּ, וְהַשְּׁנִיּוֹת תְּלוּיוֹת כְּשֶׁהָיוּ. הָיָה בְּאֶחָד מֵהֶן אַרְבָּעִים סְאָה וְאֶחָד כֻּלּוֹ שָׁאוּב, וְטָבְלוּ בָּהֶן שְׁנַיִם, אֶחָד מִטֻּמְאָה חֲמוּרָה וְאֶחָד מִטֻּמְאָה קַלָּה, וְעָשׂוּ טְהָרוֹת - הַטּוֹבֵל מִטֻּמְאָה חֲמוּרָה טָהֲרוֹתָיו תְּלוּיוֹת, וְהַטּוֹבֵל מִטֻּמְאָה קַלָּה טָהֲרוֹתָיו טְהוֹרוֹת. הָיָה אֶחָד טָמֵא וְיָרַד לִטְבֹּל וְהַשֵּׁנִי יָרַד לְהָקֵר - זֶה שֶׁיָּרַד לִטְבֹּל בְּאֶחָד מֵהֶן טָהֲרוֹתָיו תְּלוּיוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְזֶה שֶׁיָּרַד לְהָקֵר טָהוֹר כְּשֶׁהָיָה; שֶׁזֶּה סְפֵק מַיִם שְׁאוּבִין הוּא, שֶׁמָּא בַּשָּׁאוּב טָבַל כְּשֶׁהֵקֵר וְנִטְמָא.

ח. שְׁנֵי מִקְוָאוֹת שֶׁל עֶשְׂרִים עֶשְׂרִים סְאָה, אֶחָד שָׁאוּב וְאֶחָד כָּשֵׁר: הֵקֵר בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה טְהָרוֹת - חֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת; הֵקֵר בַּשֵּׁנִי וְעָשָׂה טְהָרוֹת - חֲרֵי אֵלּוּ יִשָּׂרְפוּ, שֶׁחֲרֵי רַבָּאי בָּא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בְּמַיִם שְׁאוּבִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

שבת קודש י' אייר ה'תשע"א

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁנְּטִילַת יָדַיִם וּטְבִילָתָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְיָדַיִם שֶׁצְּרִיכוֹת טְבִילָה - אֵין מַטְבִּילִין אוֹתָן אֶלָּא בְּמִקְוֶה כָּשֵׁר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סְאָה; שֶׁבַּמָּקוֹם שֶׁהָאָדָם טוֹבֵל - בּוֹ כֵּלִים וְיָדַיִם טוֹבְלִין. אֲבָל יָדַיִם שֶׁאֵין צְרִיכוֹת אֶלָּא נְטִילָה בִּלְבַד, אִם הִטְבִּילָן בְּמֵי מִקְוֶה - טְהוֹרִין. וְאִם הִטְבִּילָן בְּמַיִם שְׁאוּבִין, בֵּין בְּכֵלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת - לֹא טָהֲרוּ יָדָיו, עַד שֶׁיִּפְּלוּ הַמַּיִם הַשְּׁאוּבִים מִן הַכֵּלִי עַל יָדָיו; שֶׁאֵין נוֹטְלִין לַיָּדַיִם אֶלָּא מִן הַכֵּלִים וּמִכֹּחַ נוֹתֵן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת בְּרָכוֹת.

ב. כָּל הַחוּצֵץ בִּטְבִילָה - חוּצֵץ בַּיָּדַיִם, בֵּין בִּטְבִילָתָן בֵּין בִּנְטִילָתָן. וְכָל הָעוֹלֶה לְמִדַּת הַמִּקְוֶה, כִּטִּיט הַנָּרוֹק - עוֹלֶה לְשִׁעוּר הָרְבִיעִית שֶׁנּוֹטְלִין בָּהֶן הַיָּדַיִם. וְכָל הַנּוֹטֵל יָדָיו צָרִיךְ לְשַׁפְּשֵׁף.

ג. הַנּוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו לִתְרוּמָה - צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלִטֹּל פַּעַם שְׁנִיָּה בְּמַיִם שְׁנִיִּים, כְּדֵי לְהָסִיר הַמַּיִם שֶׁעַל גַּב יָדָיו; שֶׁהֲרֵי הַמַּיִם שֶׁנָּטַל בָּהֶן תְּחִלָּה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין מַיִם רִאשׁוֹנִים, נִטְמְאוּ בְּיָדָיו. לְפִיכָךְ, אִם נָפַל כִּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹךְ הַמַּיִם שֶׁנָּטַל בָּהֶן יָדָיו תְּחִלָּה - נִטְמָא; וְאִם נָפַל לְתוֹךְ הַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים - לֹא נִטְמָא. וְאִם נָטַל רִאשׁוֹנִים וּשְׁנִיִּים לְמָקוֹם אֶחָד וְנָפַל שָׁם כִּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה - נִטְמָא. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְנִמְצָא עַל יָדָיו דָּבָר חוֹצֵץ וֶהֱסִירוֹ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים - הֲרֵי יָדָיו טְמֵאוֹת כְּשֶׁהָיוּ; שֶׁאֵין הַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים מְטַהֲרִין אֶלָּא הַנִּשְׁאָר מִן הַמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים עַל גַּבֵּי יָדָיו.

ד. הַיָּדַיִם מִתְטַמְּאוֹת וּמִתְטַהֲרוֹת עַד הַפֶּרֶק. כֵּיצַד? נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים עַד הַפֶּרֶק וְנָטַל הַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים חוּץ לַפֶּרֶק וְחָזְרוּ מִחוּץ לַפֶּרֶק לְיָדָיו - הֲרֵי יָדָיו טְהוֹרוֹת, שֶׁהַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים טְהוֹרִין הֵן. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְהַשְּׁנִיִּים חוּץ לַפֶּרֶק וְחָזְרוּ לְיָדוֹ - נִטְמְאַת יָדוֹ; שֶׁהַמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים שֶׁחוּץ לַפֶּרֶק נִטְמְאוּ מֵחֲמַת יָדָיו, וְאֵין הַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים מְטַהֲרִים מַיִם שֶׁחוּץ לַפֶּרֶק, וּלְפִי שֶׁחָזְרוּ הַמַּיִם שֶׁחוּץ לַפֶּרֶק לְיָדוֹ טִמְּאוּהָ.

ה. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים לְיָדוֹ אַחַת, וְנִמְלַךְ וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים לִשְׁתֵּי יָדָיו - טְמֵאוֹת; שֶׁהַשְּׁנִיִּים מִתְטַמְּאִין מֵחֲמַת הַיָּד שֶׁלֹּא נִטְּלָה בְּמַיִם רִאשׁוֹנִים, וְחוֹזְרִין וּמְטַמְּאִין אֶת הַיָּד הַשְּׁנִיָּה. נָטַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים לִשְׁתֵּי יָדָיו וְנָטַל אֶת הַשְּׁנִיִּים לְיָדוֹ אַחַת - הָאַחַת טְהוֹרָה. נָטַל יָדוֹ אַחַת וְשִׁפְשְׁפָהּ בַּחֲבֵרְתָּהּ - נִטְמְאוּ הַמַּיִם שֶׁעָלֶיהָ מֵחֲמַת חֲבֵרְתָּהּ שֶׁלֹּא נִטְּלָה וְחוֹזְרִין וּמְטַמְּאִין אֶת הַיָּד שֶׁנִּטְּלָה. שִׁפְשְׁפָהּ בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בַּכֹּתֶל - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה.

ו. נָטַל שְׁתֵּי יָדָיו מִשְּׁטִיפָה אַחַת - הֲרֵי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת, וְאֵין אוֹמְרִין: הֲרֵי זֶה כְּנוֹטֵל יָדוֹ אַחַת בְּמַיִם שֶׁיָּרְדוּ מֵעַל יָדוֹ הַשְּׁנִיָּה. אֲפִלּוּ אַרְבָּעָה אוֹ חֲמִשָּׁה זֶה בְּצַד זֶה אוֹ זֶה עַל גַּב זֶה. וּבִלְבַד שֶׁיִּרְפּוּ שֶׁיָּבוֹאוּ בָּהֶן הַמַּיִם.

ז. נָטַל מִקְצָת יָדוֹ וְחָזַר וְהוֹסִיף וְנָטַל הַנִּשְׁאָר מִן יָדוֹ - הֲרֵי יָדוֹ טְמֵאָה כְּשֶׁהָיְתָה. וְאִם עֲדַיִן יֵשׁ עַל מִקְצָת שֶׁנָּטַל בַּתְּחִלָּה טוֹפֵחַ עַל מְנָת לְהַטְפִּיחַ - הֲרֵי זוֹ טְהוֹרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַיִם רִאשׁוֹנִים; אֲבָל בַּשְּׁנִיִּים - נוֹטֵל מִקְצָת יָדָיו וְחוֹזֵר וּמוֹסִיף עַל מִקְצָתָן.

ח. שִׁעוּר הַמַּיִם שֶׁנּוֹטְלִין בָּהֶן תְּחִלָּה: רְבִיעִית לְכָל אָדָם וְאָדָם לִשְׁתֵּי הַיָּדַיִם, אֵין פָּחוֹת מִשִּׁעוּר זֶה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּנְטִילַת יָדַיִם לְפַת. אֲבָל מַיִם שְׁנִיִּים - יֵשׁ לִשְׁנַיִם לִטֹּל יְדֵיהֶן מֵרְבִיעִית, וּמֵחֲצִי לֹג נוֹתְנִין לִשְׁלֹשָׁה וּלְאַרְבָּעָה, וּמִלֹּג נוֹתְנִין אֲפִלּוּ לְמֵאָה; שֶׁאֵין הַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים לְטַהֵר, אֶלָּא לְהַעֲבִיר הַמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים.

ט. כְּלִי שֶׁהָיָה בּוֹ רְבִיעִית מַיִם כְּשֵׁרִים לִנְטִילַת יָדַיִם וְנָתַן לְתוֹכוֹ מְעַט מַיִם פְּסוּלִין לִנְטִילַת יָדַיִם - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִין. נָטַל מִן הַכְּלִי כַּשִּׁעוּר שֶׁנָּתַן וְנִשְׁאֲרָה רְבִיעִית בִּלְבַד כְּשֶׁהָיְתָה - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם הַפְּסוּלִין הִשְׁלִימוּ שִׁעוּר הָרְבִיעִית.

י. כָּל הַמַּיִם הַפְּסוּלִין לִנְטִילָה בְּמַיִם רִאשׁוֹנִים, כָּךְ הֵן פְּסוּלִין בְּמַיִם שְׁנִיִּים; וְכָל כְּלִי שֶׁאֵין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ בְּמַיִם רִאשׁוֹנִים, כָּךְ אֵין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ מַיִם שְׁנִיִּים; וּכְשֵׁם שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת הַמַּיִם הָרִאשׁוֹנִים מִכֹּחַ אָדָם, כָּךְ הַמַּיִם הַשְּׁנִיִּים.

יא. כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּפֶרֶק שִׁשִּׁי מֵהִלְכוֹת בְּרָכוֹת כָּל מִינֵי הַמַּיִם הַפְּסוּלִין לִנְטִילַת יָדַיִם וְהַכְּשֵׁרִין, וְכָל הַכֵּלִים שֶׁנּוֹטְלִין בָּהֶן לַיָּדַיִם וְשֶׁאֵין נוֹטְלִין, וְאֵי זוֹ נְתִינָה הִיא מִכֹּחַ נוֹתֵן וּכְשֵׁרָה וְאֵי זוֹ נְתִינָה אֵינָהּ מִכֹּחַ נוֹתֵן וּפְסוּלָה; וְכָל אוֹתָן הַדְּבָרִים שֶׁבֵּאַרְנוּ שָׁם בִּנְטִילַת יָדַיִם לְפַת חֵלִין, כָּךְ הֵן לִתְרוּמָה. וּכְשֵׁם שֶׁכָּל סְפֵק יָדַיִם טָהוֹר לְחֵלִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ שָׁם, כָּךְ הֵן לִתְרוּמָה כָּל סְפֵק יָדַיִם טָהוֹר.

יב. דָּבָר בָּרוּר וְגָלוּי, שֶׁהַטֻּמְאוֹת וְהַטְּהָרוֹת גְּזֵרוֹת הַכָּתוּב הֵן, וְאֵינָן מִדְּבָרִים שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם מַכְרַעְתּוֹ, וַהֲרֵי הֵן מִכְּלַל הַחֻקִּים. וְכֵן הַטְּבִילָה מִן הַטֻּמְאוֹת מִכְּלַל הַחֻקִּים הוּא; שֶׁאֵין הַטֻּמְאָה טִיט אוֹ צוֹאָה שֶׁתַּעֲבֹר בְּמַיִם, אֶלָּא גְּזֵרַת הַכָּתוּב הִיא. וְהַדָּבָר תָּלוּי בְּכַוָּנַת הַלֵּב, וּלְפִיכָךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: טָבַל וְלֹא הֶחֱזִיק - כְּאִלּוּ לֹא טָבַל. וְאַף עַל פִּי כֵן רֶמֶז יֵשׁ בַּדָּבָר: כְּשֵׁם שֶׁהַמְכַוֵּן לִבּוֹ לִטַּהֵר - כֵּיוָן שֶׁטָּבַל טָהוֹר וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְחַדֵּשׁ בְּגוּפוֹ דָּבָר; כָּךְ הַמְכַוֵּן לִבּוֹ לְטַהֵר נַפְשׁוֹ מִטֻּמְאוֹת הַנַּפְשׁוֹת, שֶׁהֵן מַחְשְׁבוֹת הָאָוֶן וְדֵעוֹת הָרָעוֹת - כֵּיוָן שֶׁהִסְכִּים בְּלִבּוֹ לִפְרֹשׁ מֵאוֹתָן הָעֲצוֹת וְהֵבִיא נַפְשׁוֹ בְּמֵי הַדַּעַת טָהוֹר. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם, מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם. הַשֵּׁם בְּרַחֲמָיו הָרַבִּים מִכָּל חֵטְא עָוֹן וְאַשְׁמָה יְטַהֲרֵנוּ, אָמֵן.

סִלְקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת מִקְוָאוֹת בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

נִגְמַר סֵפֶר עֲשִׂירִי, וְהוּא סֵפֶר טָהֳרָה. הִלְכוֹתָיו שְׁמוֹנֶה, וּפְרָקָיו מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַרְבָּעָה, וְאֵלּוּ הֵן: הִלְכוֹת טֻמְאַת מֵת - חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים. הִלְכוֹת פָּרָה אֲדֻמָּה - חֲמִשָּׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הִלְכוֹת טֻמְאַת צָרַעַת - שִׁשָּׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הִלְכוֹת מְטַמְּאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב - שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הִלְכוֹת שְׁאָר אָבוֹת הַטֻּמְאוֹת - עֶשְׂרִים פְּרָקִים. הִלְכוֹת טֻמְאַת אֳכָלִין - שִׁשָּׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הִלְכוֹת כֵּלִים - שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים. הִלְכוֹת מִקְוָאוֹת - אַחַד עָשָׂר פְּרָקִים.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ד'־י' אייר ה'תשע"א

יום ראשון ד' אייר ה'תשע"א

מצות לא תעשה שכ.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוֹ: "לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה" (שמות כ, י). וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה, פֵּרֵשׁ בּוֹ הַכָּתוּב (שם לא, יד) שֶׁהוּא בְּכָרֵת, אִם לֹא יָדַע בּוֹ הַדַּיָּן, וְאִם נִתְקַיְּמָה עָלָיו הָעֵדוּת — חַיָּב סְקִילָה. כָּל־זֶה אִם הוּא מֵזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מַקְרִיב חַטָּאת קְבוּעָה.

וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת.

יום שני ה' אייר ה'תשע"א

יום שלישי ו' אייר ה'תשע"א

מצות לא תעשה שכב.

הַמִּצְוָה הַשכ"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ מִלְּהַעֲנִישׁ אֶת הַחוֹטְאִים וּמִלְּהוֹצִיא אֶת־הַדִּין לַפֹּעַל בַּשַּׁבָּת. וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תְבַעֲרוּ אֵשׁ" (שם לה, ג), הַכַּוָּנָה בְּכָךְ: לֹא תִּשְׂרוֹף מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂרֵפָה, וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר מִיתוֹת. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת ויקהל שם): "'לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ'" שְׂרֵפָה בַּכְּלָל (האיסור על כל המלאכות) הָיְתָה וְיָצָאת (בנפרד) לְלַמֵּד: מָה שְׂרֵפָה מְיֻחֶדֶת שֶׁהִיא אַחַת מִמִּיתוֹת בֵּית דִּין וְאֵינָהּ דּוֹחָה אֶת־הַשַּׁבָּת, אַף כָּל־שְׁאָר מִיתוֹת לֹא יִדְחוּ אֶת־הַשַּׁבָּת". וּכְבָר אָמְרוּ (שבת ע.): "הַבְעָרָה לְלָאו יָצָאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה אלא מלקות כדין איסור של לאו), וְלֹא נִתְקַיֵּם (לימוד זה להלכה) אֶלָּא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לְחַלֵּק יָצָאת, וְהוּא שֶׁיְּהֵא חַיָּב עַל כָּל־מְלָאכָה וּמְלָאכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ. וּבִגְמָרָא דִּבְנֵי מַעֲרָבָא (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "'בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם' רַבִּי אִילָא בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּאי: מִכָּאן לְבָתֵּי־דִינִין שֶׁלֹּא יִהְיוּ דָּנִין בַּשַּׁבָּת".

יום רביעי ז' אייר ה'תשע"א

יום חמישי ח' אייר ה'תשע"א

מצות לא תעשה שכא.

הַמִּצְוָה הַשכ"א — הָאַזְהָרָה שֶׁהֶזְהַרְנוּ שֶׁלֹּא לְהַלֵּךְ חוּץ לִתְחוּם הַמְּדִינָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוֹ: "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וּבָא בַּקַּבָּלָה (סוטה כז:) שֶׁתְּחוּם (גבול) הַמַּסָּע הוּא מַה־שֶּׁנּוֹסֵף עַל אַלְפַּיִם אַמָּה מִחוּץ לָעִיר אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת. וְהִלּוּךְ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל־רוּחַ — מֵתָר. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת בשלח שם): "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ" — אֵלּוּ אַלְפַּיִם אַמָּה. וּבִגְמָרָא עֵרוּבִין (יז:) אָמְרוּ: "לוֹקִין עַל אִסּוּר תְּחוּמִין דְּבַר תּוֹרָה". וּבְאוֹתָהּ הַמַּסֶּכְתָּא נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

יום שישי ט' אייר ה'תשע"א

שבת קודש י' אייר ה'תשע"א

מצות עשה קנה.

הַמִּצְוָה הַקנ"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת וְלוֹמַר דְּבָרִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁבָּהֶם נַזְכִּיר גְּדֻלַּת יוֹם זֶה וּכְבוֹדוֹ, וֶהֱיוֹתוֹ נִבְדָּל מִשְּׁאָר הַיָּמִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ וְשֶׁיָּבוֹאוּ אַחֲרָיו, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שם כ, ח). כְּלוֹמַר: זָכְרֵהוּ זְכִירַת קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה [וּגְדֻלָּה] — וְזוֹ הִיא מִצְוַת קִדּוּשׁ. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת יתרו): "זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ — לְקַדְּשׁוֹ בִּבְרָכָה". וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (פסחים קו.): "זָכְרֵהוּ עַל הַיַּיִן". וְאָמְרוּ עוֹד: "קַדְּשֵׁהוּ בִּכְנִיסָתוֹ וְקַדְּשֵׁהוּ בִּיצִיאָתוֹ", כְּלוֹמַר: "הַהַבְדָּלָה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזִּכִּירַת שַׁבָּת שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בָּהּ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף פְּסָחִים וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּבְרָכוֹת (נא:) וְשַׁבָּת (קנ:).

ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

ולמדו כן מדִּכְתִיב ׳זֹאת׳. כמו כן בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בּוֹעֲלִין – אשה שקינא לה בעלה ונסתרה והשקו אותה ומת, ואחר כך נישאה לאחר והוא קינא לה שלא תיסתר עם אדם אחר, דְּכוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגֵי, ומודים דְּהָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה - שמשקים אותה פעם נוספת, ונלמד מדִּכְתִיב ׳תּוֹרַת׳, ומרבים שפעמים שאשה אחת שותה כמה פעמים. כִּי פְּלִיגֵי - התנאים הללו נחלקו בשני אופנים, הראשון, בְּאִישׁ אֶחָד וּשְׁנֵי בּוֹעֲלִין – שהיתה נשואה לאחד, וקינא לה שני פעמים, בכל פעם שלא תיסתר עם אדם אחר. והשני, בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים וּבוֹעֵל אֶחָד – שקינא לה בעלה ונסתרה והשקו אותה ומת, ואחר כך נישאה לאחר וגם הוא קינא לה שלא תיסתר עם אותו אדם. שתַּנָּא קַמָּא סָבַר, ׳תּוֹרַת׳ בא לְרַבּוּיֵי כּוּלְּהוּ - שאף בשני האופנים הללו משקין אותה פעם שניה, ו׳זֹאת׳ בא לְמַעוּטֵי שאין משקים שני פעמים, רק באופן של אִישׁ אֶחָד וּבוֹעֵל אֶחָד. וְרַבָּנַן בַּתְרָאֵי סָבְרִי, ש׳זֹאת׳ בא לְמַעוּטֵי כּוּלְּהוּ – שאף בשני האופנים הללו אין משקין אותה פעם שניה, ו׳תּוֹרַת׳ בא לְרַבּוּיֵי שמשקין פעם שניה, רק באופן של שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בּוֹעֲלִין. וְרַבִּי יְהוּדָה סבר, ש׳זֹאת׳ בא לְמַעוּטֵי תַּרְתֵּי אופנים, ו׳תּוֹרַת׳ בא לְרַבּוֹת תַּרְתֵּי אופנים. ומבארת הגמרא, ש׳זֹאת׳ בא לְמַעוּטֵי תַּרְתֵּי האופנים הללו, הראשון, אִישׁ אֶחָד וּבוֹעֵל אֶחָד, והשני, אִישׁ אֶחָד וּשְׁנֵי בּוֹעֲלִין – שבשני אופנים אלו אין משקין אותה פעם שניה. ו׳תּוֹרַת׳ בא לְרַבּוּיֵי תַּרְתֵּי אופנים הללו, הראשון, שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּבוֹעֵל אֶחָד, והשני, שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בּוֹעֲלִין – שבשני אופנים אלו משקין אותה פעם שניה.

הדרן עלך היה מביא

היה נוטל - פרק שלישי

פרק זה, ממשיך לעסוק בסדרי הנהגות הסוטה בעזרה, ויתבארו בו ענייני הבאת קרבנה, ועוד עניינים שונים הקשורים לשתיית המים המרים.

משנה. אחר השבעת הסוטה, הָיָה הבעל נוֹטֵל אֶת מִנְחָתָהּ מִתּוֹךְ כְּפִיפָה מִצְרִית - הסל שהייתה מובאת בו מנחת סוטה, וְנוֹתְנָהּ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת - כדי לקדשה, וְנוֹתְנָהּ עַל יָדָהּ - של הסוטה כדי להניף, וְכֹהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ מִתַּחְתֶּיהָ – תחת ידי האשה וּמְנִיפָהּ – מוליך ומביא מעלה ומוריד במזרח, כשידו תחת ידי האשה. הֵנִיף וְהִגִּישׁ לקרן מערבית דרומית של המזבח, קָמַץ וְהִקְטִיר את הקומץ על המזבח, וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. בסדר הדברים היה, שתחילה הָיָה מַשְׁקֶה - את האשה מהמים המרים, וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן חולק ואוֹמֵר, שלכתחילה סדר הדברים הוא, שתחילה מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, וְאַחַר כָּךְ הָיָה מַשְׁקֶה – את האשה מהמים, שֶׁנֶּאֱמַר ״וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת הָאִשָּׁה אֶת הַמָּיִם״. ומכל מקום מודה רבי שמעון, שאִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, כְּשֵׁרָה.

גמרא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר בן פדת לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה דְּדָרֵיהּ - שהיה בן דורו, לֹא תֵּיתֵב אַכַּרְעֶךָ – אל תשב אלא תעמוד על רגליך עַד דְּמְפָרְשַׁתְּ לָהּ לְהָא מִילְּתָא עד שתפרש לי דבר זה. מַנַּן לְמִנְחַת סוֹטָה שֶׁטְּעוּנָה תְּנוּפָה. תמה עליו רב יאשיה, מה שאלת מְנָא לָן, הלא ׳וְהֵנִיף׳ כְּתִיב בָּהּ – בפירוש כתבה התורה לגבי מנחת סוטה ׳והניף׳. אמר לו רבי אלעזר בִּבְעָלִים מְנָלָן – שאלתי היא, מנין שצריך שתהא האשה מניפה עם הכהן. ענה לו רב יאשיה, אָתְיָא – דין תנופת מנחת סוטה נלמד בגזירה שווה ״ד׳ ״ד׳ מִשְּׁלָמִים - מתנופת חזה ושוק ואימורים של שלמים. כְּתִיב הָכָא – לגבי תנופת מנחת סוטה, ״וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה את מנחת הקנאות והניף וגו׳״, וּכְתִיב הָתָם – לגבי תנופת שלמים, ״יָדָיו תְּבִיאֶנָה את אישי ה׳ וגו׳ להניף אותו תנופה לפני ה׳״. ונלמדים אחד מהשני, מַה כָּאן – בסוטה, נעשית התנופה על ידי כֹּהֵן, אַף לְהַלָּן - בשלמים, נעשית התנופה גם על ידי כֹּהֵן. וּמַה לְהַלָּן – בשלמים, נעשית התנופה גם על ידי הִבְעָלִים אַף כָּאן – בסוטה, נעשית התנופה גם על ידי הִבְעָלִים. הָא כֵּיצַד – תתקיים התנופה על ידי בעלים וכהן גם יחד, מבארת הגמרא, על ידי שהכהן מַנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יְדֵי הַבְּעָלִים וּמֵנִיף יחד עימו.

שנינו במשנה, הֵנִיף וְהִגִּישׁ קָמַץ וְכוּ׳ הָיָה מַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ. שואלת הגמרא על תנא קמא שאמר ששתיית המים קודמים להקרבת המנחה, הָא אַקְרְבָהּ – הרי מקודם לכן שנה את סדר הקרבת המנחה, ומשמע לכאורה שהתנא שונה את הדברים בסדר עשייתן, ואם כן, ממשמעות דבריו עולה, שהקרבת המנחת קודמת לשתייה. מתרצת הגמרא, הָכִי קָאָמַר התנא ברישא, סֵדֶר מִנְחוֹת כֵּיצַד, הֵנִיף וְהִגִּישׁ קָמַץ וְהִקְטִיר וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. כלומר, התנא לא הקפיד לסדר את הדברים בסדר עשייתן בפועל, ובכך ששנה את סדר הקרבת המנה קודם ההשקאה, לא בא לומר שההקרבה קודמת להשקאה. אלא בתחילה כתב את סדר הקרבת מנחת סוטה, ואמר שכשבא להקריבה היה נוטלה מתוך כפיפה מצרית וכו׳, ולאחר מכן כתב את סדר הפעולות, תנופה והגשה קמיצה והקטרה. ורק לאחר מכן בא התנא לבאר את סדר הדברים, ואומר, וּבְהַשְׁקָאָה נּוּפָה פְּלִיגֵי - בדין זה, אם השקאה קודמת או שהקרבת המנחה קודמת, נחלקו רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבָּנַן, דְּרַבָּנַן סָבְרִי, מַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר, מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְאַחַר יַשְׁקֶה׳.

שנינו במשנה, וְאִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ כְּשֵׁרָה.

אגרות קודש

ב״ה, ב׳ אייר, תשי״ח
ברוקלין

הרה״ח אי״א נו״נ עוסק בצ״צ מו״ה לוי יצחק שי׳

שלום וברכה!

במענה למכתבו מאדר״ח אייר

כבר ידוע דעתי בכגון דא, שנכון הדבר לקנות בית ולא לשכור דירה, שהרי באותן דמי שכירות שמשלמים לאחר, יש לשלם המשכנתא לעצמו, וק״ל. ומובן שבהנוגע לדירה מסוימה, יש להתדבר עם מומחים במקצוע זה, והשי״ת יצליחו לבשר טוב בכל האמור וכן בהנוגע להוספה בעניני החזקת היהדות והפצתה בכלל והפצת המעינות בפרט שזוהי הנקודה התיכונה.

בברכה לבשו״ט בכל הנ״ל מתוך בריאות.

סוטה. פרק שני – היה מביא דף יט עמוד א

רש״י

דְּרַבִּי יְהוּדָה דָּרִישׁ זֹאת לְמַעוּטֵי שֶׁאֵינָהּ שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה עַל יְדֵי בַּעַל א׳ אִם חָזַר וְקִנֵּא לָהּ, וְדָרִישׁ תּוֹרַת לְרַבּוֹת שֶׁשּׁוֹתָה פַּעַם שְׁנִיָּה עַל יְדֵי בַּעַל שֵׁנִי, וּמִדְּקָאָמַר ר׳ יְהוּדָה דְּע״י בַּעַל שֵׁנִי חוֹזֶרֶת וְשׁוֹתָה, מִכְּלָל דִּלְתַנָּא קַמָּא אֲפִלּוּ בַּעַל א׳ מַשְׁקֶה שְׁנֵי פְּעָמִים, וְהַיְינוּ דְּפַרְכִינָן וְתַנָּא קַמָּא הָא כְּתִיב זֹאת וּמַאי קָא מְמַעֵט מִנֵּיהּ: **דִּכְתִיב זֹאת.** וּמִסְתַּבְּרָא דְּהָא מִיהַת קָמְמַעֵט שֶׁלֹּא יְקַנֵּא לָהּ בַּעַל זֶה פַּעַם אַחֶרֶת: **שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בּוֹעֲלִים.** לְאַחַר שֶׁהִשְׁקָה זֶה מֵת וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וְקִנֵּא לָהּ מִבּוֹעֵל אַחֵר: **דִּכְתִיב תּוֹרַת.** וְהָא מִיהַת אָתָא לְרִבּוּיֵי: **וְר׳ יְהוּדָה.** סְבִירָא לֵיהּ וְכו׳ דְּאַחַר שֶׁרִבָּה הַכָּתוּב וּמִיעֵט וְלֹא פֵּרֵשׁ מָה רִבָּה וּמַה מִּיעֵט, עַל כָּרְחָךְ לֹא מְסָרָן הַכָּתוּב אֶלָּא לַחֲכָמִים לְפָרֵשׁ לְךָ לְפִי חָכְמָתָם מָה רִבָּה וּמַה מִּיעֵט, וּמִסְתַּבְּרָא דְּרִבּוּיָא אַשְּׁנֵי אֲנָשִׁים קָאֵי וַאֲפִלּוּ בְּבוֹעֵל אֶחָד וְלֹא אַשְּׁנֵי בּוֹעֲלִים וּבַעַל אֶחָד, כֵּיוָן דְּקִנֵּא לָהּ כְּבָר וְנִמְצֵאת נְקִיָּה נִרְאֶה הַדָּבָר שֶׁאָדָם קַנְטְרָן הוּא וּמִתְכַּוֵּן לְהַקְנִיטָהּ, הִלְכָּךְ לֹא שְׁנָא מֵחֲשָׁד רִאשׁוֹן וְלֹא שְׁנָא מֵאַחֵר:

הַדְרָן עֲלָךְ הָיָה מֵבִיא

הָיָה נוֹטֵל אֶת מִנְחָתָהּ. הַבַּעַל, דְּהָא אַמְרִינָן דְּאֵין מִצְוַת כְּהֻנָּה בִּמְנָחוֹת אֶלָּא מִקְּמִיצָה וָאֵילָךְ, וְהַגָּשָׁה נַמֵּי תְּחִלַּת קְמִיצָה הִיא שֶׁאֵין זָר קָרֵב לַמִּזְבֵּחַ, אֲבָל קִדּוּשׁ כְּלִי וִיצִיקָה וּבְלִילָה שֶׁטְּעוּנוֹת שֶׁמֶן כְּשֵׁר בְּזָר: **וְנוֹתְנָהּ עַל יָדָהּ.** לְהָנִיף: **וְכֹהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ מִתַּחְתֶּיהָ.** וּבַגְּמָרָא יָלִיף דִּתְנוּפָה צְרִיכֵי יַד בְּעָלִים וְיַד כֹּהֵן, וּבְעָלִים דְּמִנְחַת סוֹטָה הִיא הָאִשָּׁה: **וְהִגִּישׁ.** לְקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית כִּדְתַנְיָ(א) בְּפֶרֶק ג׳ בְּסֵדֶר מְנָחוֹת (דף יט:), וְכֻלְּהוּ הָנַךְ כְּתִיבֵי בְּמִנְחַת סוֹטָה, תְּנוּפָה וְהַקְרָבָה קְמִיצָה וְהַקְטָרָה: **וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל.** שֶׁכָּל הַנִּקְמָצוֹת שְׁיָרֵיהֶן נֶאֱכָלִין דִּכְתִיב תּוֹרַת בִּסְתָם מִנְחָה (ויקרא ו), וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה כּו׳ עַד וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה וְגוֹ׳: **וְאח״כ מַקְרִיב.** בַּגְּמָרָא פָּרִיךְ הָא תָּנָא לֵיהּ וְהִקְטִיר וּמַה יַּקְרִיב עוֹד לְאַחַר הַקְטָרָה: פְּלוּגְתָּא דְּרַבָּנָן וּר׳ שִׁמְעוֹן בַּגְּמָרָא יַלְפִינָן לָהּ מִקְּרָאֵי: **גמ׳ לְר׳ יֹאשִׁיָּה דְּדָרֵיהּ.** אָמוֹרָא הוּא וּבְדוֹרוֹ שֶׁל ר״א בֶּן פְּדָת [הֲוָה], וְעוֹד הָיָה ר׳ יֹאשִׁיָּה שֶׁהָיָה תַּנָּא בַּר פְּלוּגְתָּא דְּר׳ יוֹנָתָן בְּכֻלֵּיהּ גְּמָרָא, וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר לְר׳ יֹאשִׁיָּה דְּדָרֵיהּ דְּלֹא תֵּימָא לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה הַזָּקֵן, דְּלָאו אוֹרַח אַרְעָא לְמֵימְרָא לֵיהּ הָכֵי, שֶׁגָּדוֹל וְזָקֵן מִמֶּנּוּ הָיָה: **כִּבְעָלִים מְנָא לָן.** שֶׁתְּהֵא הָאִשָּׁה מְנִיפָה עִם הַכֹּהֵן, דְּהָא קְרָא בְּכֹהֵן לְחוּדֵיהּ כְּתִיב וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה וְגוֹ׳: **מִשְּׁלָמִים.** מִתְּנוּפַת חָזֶה וְשׁוֹק וְאֵימוּרִין דִּשְׁלָמִים: **יָדָיו תְּבִיאֶנָּה.** בַּבְּעָלִים כְּתִיב, וְגַבֵּי תְּנוּפָה כְּתִיב: **מַה כָּאן כֹּהֵן.** בְּסוֹטָה כְּתִיב כֹּהֵן בִּתְנוּפַת מִנְחָתָהּ: **הָא אַקְרְבָהּ.** קֹדֶם הַשְׁקָאָה, דְּקָתָנֵי קָמַץ וְהִקְטִיר וַהֲדַר תַּנְיָא הָיָה מַשְׁקֶה: **הָכֵי קָאָמַר כּו׳.** הָא דְּתָנָא רֵישָׁא הֵנִיף וְהִגִּישׁ קָמַץ וְהִקְטִיר לָאו דַּוְקָא קֹדֶם הַשְׁקָאָה נָקַט וְלֹא אַיְירֵי בְּהַשְׁקָאָה כְּלָל, אֶלָּא אַיְירֵי בְּסֵדֶר הַקְרָבַת מִנְחַת סוֹטָה שֶׁכֵּן הוּא תְּנוּפָה וְהַגָּשָׁה קְמִיצָה וְהַקְטָרָה, וְהָכֵי קָאָמַר כְּשֶׁבָּא לְהַקְרִיבָהּ הָיָה נוֹטְלָהּ מִתּוֹךְ כְּפִיפָה כּו׳, וַהֲדַר אַיְירֵי מִי קוֹדֵם אוֹ הַשְׁקָאָה קֹדֶם כָּל אֵלֶּה אוֹ אִם כָּל אֵלֶּה קוֹדְמִין לְהַשְׁקָאָה, וּפְלִיגֵי בָּהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבָּנָן:

ה״ג

דִּכְתִיב: ״זֹאת״. בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בוֹעֲלִין דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּהָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה, דִּכְתִיב: ״תּוֹרַת״. כִּי פְּלִיגִי בְּאִישׁ אֶחָד וּשְׁנֵי בוֹעֲלִין, בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים וּבוֹעֵל אֶחָד; תַּנָּא קַמָּא סָבַר: ״תּוֹרַת״ לְרַבּוּיֵי כּוּלְּהִי, ״זֹאת״ לְמַעוּטֵי אִישׁ אֶחָד וּבוֹעֵל אֶחָד. וְרַבָּנָן בַּתְרָאֵי סָבְרִי: ״זֹאת״ לְמַעוּטֵי כּוּלְּהִי, ״תּוֹרַת״ לְרַבּוּיֵי שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בוֹעֲלִין. וְר׳ יְהוּדָה ״זֹאת״ לְמַעוּטֵי תַּרְתֵּי, ״תּוֹרַת״ לְרַבּוֹת תַּרְתֵּי. ״זֹאת״ לְמַעוּטֵי תַּרְתֵּי, אִישׁ אֶחָד וּבוֹעֵל אֶחָד, אִישׁ אֶחָד וּשְׁנֵי בוֹעֲלִין; ״תּוֹרַת״ לְרַבּוּיֵי תַּרְתֵּי, שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּבוֹעֵל אֶחָד, שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בוֹעֲלִין.

הַדְרָן עֲלָךְ הָיָה מֵבִיא

הָיָה נוֹטֵל אֶת מִנְחָתָהּ מִתּוֹךְ כְּפִיפָה מִצְרִית וְנוֹתְנָהּ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת, וְנוֹתְנָהּ עַל יָדָהּ, וְכֹהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ מִתַּחְתֶּיהָ וּמְנִיפָהּ. הֵנִיף וְהִגִּישׁ קָמַץ וְהִקְטִיר וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. הָיָה מַשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ. ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ הָיָה מַשְׁקָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת הָאִשָּׁה אֶת הַמָּיִם״. אִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ כְּשֵׁרָה: **גמ׳** אָמַר לֵיהּ ר׳ אֶלְעָזָר לְר׳ יֹאשִׁיָּה דְּדָרֵיהּ, לֹא תֵּיתַב אַכַּרְעָךְ עַד דִּמְפָרַשְׁתְּ לָהּ לְהָא מִילְּתָא, מִנַּיִן לְמִנְחַת סוֹטָה שֶׁטְּעוּנָה תְּנוּפָה? מְנָא לָן?! וְהֵנִיף כְּתִיב בָּהּ! בִּבְעָלִים, מְנָלַן? אָתְיָא ״יָד״ ״יָד״ מִשְׁלָמִים; כְּתִיב הָכָא ״וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה״ וּכְתִיב הָתָם ״יָדָיו תְּבִיאֶינָה״ מַה כָּאן כֹּהֵן אַף לְהַלָּן כֹּהֵן, וּמַה לְהַלָּן בְּעָלִים אַף כָּאן בְּעָלִים. הָא כֵּיצַד מַנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יְדֵי הַבְּעָלִים וּמֵנִיף: הֵנִיף וְהִגִּישׁ קָמַץ וְכו׳ הָיָה מַשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ: הָא אַקְרְבָהּ? הָכִי קָאָמַר: סֵדֶר מְנָחוֹת כֵּיצַד? הֵנִיף וְהִגִּישׁ, קָמַץ וְהִקְטִיר, וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. וּבְהַשְׁקָאָה גּוּפָהּ פְּלִיגִי ר׳ שִׁמְעוֹן וְרַבָּנָן; דְּרַבָּנָן סָבְרִי: מַשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, וְר׳ שִׁמְעוֹן סָבַר: מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאַחַר יַשְׁקֶה״: וְאִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ כְּשֵׁרָה:

תנו

תוספות

היה נוטל. בירושלמי כתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות וכי על ידו הוא מניף ולא על ידה הוא מניף אלא מכאן שהוא נוטלה מתוך כלי חול ונותנה בכלי שרת היינו משמע דלא כפירוש רש״י דפירש דבעל היה נוטל ומצינו למימר דקידוש המנחה כשירה בהן [בזר] מיהו מצוה בכהן ליטול המנחה מידה ומאחר שהיה נוטלה היה נותנה כמו כן לתוך כלי שרת:

וכהן מניח את ידו תחתיה. האי דאיצטריך תו למיתני וכהן מניח את ידו תחתיה ולא קתני בסתם ומכניס את ידו לאשמועינן דתנופה בכהן ירושלמי וכהן מניח את ידו תחתיה ואין הדבר כיעור מניח מפה ואינו חוצץ מביא כהן זקן ואפילו תימא כהן ילד שאין יצר הרע מצויה לשעה תני ר׳ חייא סוטה גידמת שני כהנים מניפין על ידיה אבל בגמרא דידן אמרינן בסוף פרק ארוסה (לקמן דף כז.) דגידמת לא היתה שותה וי״ל דפליגי אי בעינן קרא כדכתיב:

הניף והגיש. בירושלמי יליף הא דאמר בפרק כל המנחות (דף ס:) והבאת לרבות מנחת העומר להגשה והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה וכתיב בתריה והרים והיכן הוא תנופה כבר קדמה ומהתם יליף נמי דשיריה נאכלין דכתיב בתריה והנותרת מן המנחה לאהרן וגו׳:

ואחר ישקה מבעי ליה לשרישומו ניכר. פירוש ואע״פ שהקריב מנחתה כבר והוא הדין אי שלא כדין עבוד כהנים דלא מחקו למגילה כלל עד לאחר הקרבה דמוחק לה בתר הכי ונראה דלאו דוקא נקט דקרא אתי לרישומו ניכר דכיון דכתיב ומחה ממילא שמעינן אי רישומו ניכר דלאו מחוי הוא דהא ממעטינהו התם דאין מטילין קנקנתום לתוך הדיו משום דרישומו ניכר והוי כתב שאינו יכול למחוק אלא עיקר קרא לאם הקריב מנחתה ואחר כך השקה כשירה כדדריש רבי שמעון והשקה קמא והכי אמרינן בירושלמי דלרבנן הקריב מנחתה ואח״כ השקה כשירה והתם דריש אליבייהו דרבנן ואחר ישקה למערערין וה״ג התם ואחר ישקה על כרחה שלא בטובתה מודה ר״ש לחכמים שאם השקה ואחר כך הקריב מנחתה שהיא כשירה ומודים חכמים לר׳ שמעון שאם הקריב את מנחתה ואח״כ השקה שהיא כשירה מה ביניהון מצוה רבנן אמרי מנחת קנאות היא שהיא בודקתה ור״ש אומר המים הן בודקין אותה מאי טעמא דרבנן מנחת זכרון מזכרת עון מאי טעמא דרבי שמעון ובאו בה רבנן אמרי כותב ומוחק ומשקה ומקריב ר״ש אומר כותב ומקריב ומוחק ומשקה כולי עלמא מודו שמחיקה סמוך להשקאה ותו גרסינן התם קרבה מנחתה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקה אותה בעל כרחה כרבי שמעון ברם כרבנן כבר שתת השתא אית לך למימרא אף על גב דלרבנן דרשינן והשקה בתרא לאונס קא סברי דאונס במחיקת מגילה תליא מילתא וקרא יתירא קא דרשי לאונס:

ורבי

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף יט עמוד ב

תָּנוּ רַבָּנָן, "וְהִשְׁקָהּ", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "וְהִשְׁקָהּ"! שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָּה וְאוֹמֶרֶת "אֵינִי שׁוֹתָה" מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ, וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כׇּרְחָהּ, דִּבְרֵי ר' עֲקִיבָא. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: "וְאַחַר יַשְׁקֶה" מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "וְהִשְׁקָהּ"! אֶלָּא אַחַר כׇּל מַעֲשִׂים כּוּלָּן הָאֲמוּרִין לְמַעְלָה, מַגִּיד שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְעַכְּבִין בָּהּ עַד שֶׁלֹּא קָרֵב הַקּוֹמֶץ וְעַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה מְגִילָּה וְעַד שֶׁלֹּא תְּקַבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה. עַד שֶׁלֹּא קָרֵב הַקּוֹמֶץ, ר' שִׁמְעוֹן לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר: מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקָהּ. עַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה מְגִילָּה, אֶלָּא מַאי מַשְׁקֶה לָהּ? אָמַר רַב אַשִׁי: לֹא נִצְרְכָה לְשֶׁרִישּׁוּמוֹ נִיכָּר. עַד שֶׁלֹּא תְּקַבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה, מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שָׁתְיָא הָא מִיכְתַּב כָּתְבֵי לָהּ? וְהָאָמַר רָבָא: מְגִילַּת סוֹטָה שֶׁכְּתָבָהּ קוֹדֶם שֶׁתְּקַבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם! כְּדֵי נַסְבָהּ. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? תְּלָתָא קְרָאֵי כְּתִיבִי: "וְהִשְׁקָהּ" קַמָּא, "וְאַחַר יַשְׁקֶה", "וְהִשְׁקָהּ" בַּתְרָא, רַבָּנָן סָבְרִי: "וְהִשְׁקָהּ" קַמָּא לְגוּפוֹ, שֶׁמַּשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, "וְאַחַר יַשְׁקֶה" מִיבְּעֵי לֵיהּ לְשֶׁרִישּׁוּמוֹ נִיכָּר, "וְהִשְׁקָהּ" בַּתְרָא שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָּה וְאוֹמֶרֶת "אֵינִי שׁוֹתָה" מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקָהּ אוֹתָהּ בְּעַל כׇּרְחָהּ. וְר' שִׁמְעוֹן סָבַר: "וְאַחַר יַשְׁקֶה" לְגוּפוֹ שֶׁמַּקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקָהּ, "וְהִשְׁקָהּ" קַמָּא שֶׁאִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ כְּשֵׁרָה, "וְהִשְׁקָהּ" בַּתְרָא שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָּה וְאָמְרָה "אֵינִי שׁוֹתָה" מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כׇּרְחָהּ. וְרַבָּנָן, בְּדִיעֲבַד לֹא פָּתַח קְרָא.

מגילתה

וְסָבַר ר' עֲקִיבָא מַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כׇּרְחָהּ? וְהָתַנְיָא, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּלַבּוּס שֶׁל בַּרְזֶל מַטִּילִין לְתוֹךְ פִּיהָ, שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָּה וְאָמְרָה "אֵינִי שׁוֹתָה" מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כׇּרְחָהּ. אָמַר ר' עֲקִיבָא: כְּלוּם אָנוּ צְרִיכִין אֶלָּא לְבוֹדְקָהּ וַהֲלֹא בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת, אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא קָרֵב הַקּוֹמֶץ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ, מִשֶּׁקָּרֵב הַקּוֹמֶץ אֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ. וְלִיטַעֲמִיךְ תִּיקְשֵׁי לָךְ הִיא גּוּפָהּ, מִשֶּׁקָּרֵב הַקּוֹמֶץ אֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ? וַהֲלֹא בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת, לָא קַשְׁיָא, הָא דְּקָהָדְרָא בָּהּ מֵחֲמַת רְתִיתָא, וְהָא דְּקָהָדְרָא בָּהּ מֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא, וְהָכִי קָאָמַר: כׇּל מֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא, כְּלָל כְּלָל לֹא שָׁתְיָא. מֵחֲמַת רְתִיתָא; עַד שֶׁלֹּא קָרֵב הַקּוֹמֶץ, דְּאַכַּתִּי לֹא אִמְחוּק מְגִילָּה, אִי נַמִּי אִמְחוּק מְגִילָּה, דְּשֶׁלֹּא כַּדִּין עֲבִיד כֹּהֲנִים דְּמָחְקֵי, מָצֵי הָדְרָא בָּהּ. מִשֶּׁקָּרֵב הַקּוֹמֶץ, בְּדִין עֲבִיד כֹּהֲנִים דְּמָחְקֵי, לֹא מָצֵי הָדְרָא בָּהּ,

קשיא

רש"י

ה"ג ת"ר וְהִשְׁקָהּ מַה ת"ל וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר וְהִשְׁקָהּ שֶׁאִם נִמְחֲקָה כו'. וְלֹא גַּרְסִינַן בַּתְרָא בְּרֵישָׁא וְקַמָּא בְּסֵיפָא [שֶׁאֵין זֶה לְשׁוֹן בָּרַיְיתָא] וּפי' מְשֻׁבָּשׁ הוּא, וְטָעָה בִּוַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר, דְּמַשְׁמַע שֶׁזֶּה נֶאֱמַר מִתְּחִלָּה, וְהָכֵי פֵּירוּשׁ, סֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת כָּךְ הוּא, וְכָתַב וּמָחָה וְהִשְׁקָהּ וְהֵנִיף [אֶת] הַמִּנְחָה וְהִקְרִיב, דְּהַיְינוּ הַגָּשָׁה, וְקָמַץ וְהִקְטִיר וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת הָאִשָּׁה אֶת הַמַּיִם, וַהֲדַר תּוּ כְּתִיב הַשְׁקָאָה שְׁלִישִׁית, וְהִשְׁקָהּ אֶת הַמַּיִם וְהָיְתָה אִם נִטְמְאָה וְגוֹ', וקא"ר עֲקִיבָא וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה דִּכְתִיב קֹדֶם הַקְטָרַת הַמִּנְחָה מה ת"ל, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר אַחַר הַקְטָרַת הַמִּנְחָה וְהִשְׁקָהּ אֶת הַמַּיִם, וְהַהוּא דַּוְקָא הוּא וְאֵין הָרִאשׁוֹן דַּוְקָא, דְּמִדִּכְתִיב וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת הָאִשָּׁה ש"מ הַשְׁקָאָה אַחַר הַקְטָרָה הִיא, וּמַה ת"ל וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה אַחַר הַמְּחִיקָה, לְלַמֶּדְךָ שֶׁאִם נִמְחֲקָה הַמְּגִלָּה וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה וְלֹא הוֹדִית לוֹמַר טְמֵאָה אֲנִי מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ, כְּלוֹמַר פּוֹתְחִין פִּיהָ שֶׁלֹּא בְּטוֹבָתָהּ וְשׁוֹפְכִין אֶת הַמַּיִם לְתוֹךְ גְּרוֹנָהּ. וַאֲפִי' נִמְחֲקָה מְגִלָּה קֹדֶם הַקְטָרָה, דְּשֶׁלֹּא כַּדִּין עָשׂוּ הַכֹּהֲנִים, דְּכֵיוָן דְּאֵינָהּ שׁוֹתָה עַד לְאַחַר הַקְטָרָה לֹא הָיָה לָהֶם לִמְחוֹק, דְּכָל מַה שֶּׁיֵּשׁ שְׁהוּת לְאַחֵר אֶת הַמְּחִיקָה מְאַחֲרִין שֶׁמָּא תּוֹדֶה, אֲפִלּוּ הָכֵי הוֹאִיל וְנִמְחֲקָה וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כַּדִּין אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ לֵאמֹר אֵינִי שׁוֹתָה אֶלָּא אוֹ תִּשְׁתֶּה אוֹ תּוֹדֶה, וּלְכָךְ נֶאֱמַר וְהִשְׁקָה אַחַר הַמְּחִיקָה, וְלֹא תִּשְׁתֶּה מִיָּד עַד לְאַחַר הַקְטָרָה, אֶלָּא הָא קָמַשְׁמַע לָן שֶׁהַמְּחִיקָה גּוֹרֶמֶת לָהּ לִשְׁתּוֹת: **ר"ש אוֹמֵר וְאַחַר יַשְׁקֶה** מַה ת"ל **וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר וְהִשְׁקָהּ**. לֹא פְּלִיג אַדְּרַבִּי עֲקִיבָא, אֶלָּא מַר דָּרֵישׁ הַאי קְרָא וּמַר דָּרֵישׁ הַאי קְרָא, וְהָכֵי אָמַר לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין דְּתַרְוַיְיהוּ ס"ל מַקְרִיב מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקָהּ: **וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר**. פָּסוּק שְׁלִישִׁי וְהִשְׁקָה אֶת הַמַּיִם לְאַחַר הַקְטָרָה, מַה ת"ל וְאַחַר יַשְׁקֶה: **אַחַר כָּל הַמַּעֲשִׂים כֻּלָּן הָאֲמוּרִים לְמַעְלָה**. וּמַה אָמוּר לְמַעְלָה, הַשְׁבָּעָה וְקַבָּלָה וּכְתִיבָה וּמְחִיקָה [וּקְמִיצָה] וְהַקְטָרַת הַמִּנְחָה: **מַגִּיד שֶׁשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים**. הַלָּלוּ מְעַכְּבִין, הַהַקְטָרָה וְהַשְׁבָּעָה וּמְחִיקָה. וּלְקַמֵּיהּ פָּרִיךְ פְּשִׁיטָא קֹדֶם הַמְּחִיקָה מַה תִּשְׁתֶּה: **לְשֶׁרִשּׁוּמוֹ נִכָּר**. שֶׁאִם הָיָה רִשּׁוּמוֹ נִכָּר צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִמְחוֹק עַד שֶׁלֹּא יְהֵא רִשּׁוּמוֹ נִכָּר: **הָא מִיכְתַּב כָּתְבֵי לָהּ**. כֹּהֵן לִמְגִלָּה קֹדֶם קַבָּלַת שְׁבוּעָה בִּתְמִיהָ: **לֹא עָשָׂה כְלוּם**. דְּכִי כְּתִיב וְכָתַב אֶת הָאָלוֹת, אַחַר קַבָּלַת שְׁבוּעָה כְּתִיב: **כְּדֵי נָסְבָהּ**. שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ, דְּהָא אֲפִלּוּ מִכְתַּב לֹא כָּתְבִינַן: **בְּמַאי קָמִיפַּלְגֵי**. אַמַּתְנִי' קָאֵי, וּבָרַיְיתָא נָקֵט בְּרֵישָׁא לְאַשְׁמוּעִינַן מֵהֵיכָא יָלֵיף ר"ש טַעֲמֵיהּ, וְקָבָעֵי רַבָּנָן הַשְׁתָּא הֵיכִי דָּרְשֵׁי לְהוּ לִקְרָאֵי וְר"ש הֵיכִי דָּרֵישׁ לְהוּ לְכֻלְּהוּ: **רַבָּנָן סָבְרֵי וְהִשְׁקָה קַמָּא**. דְּקֹדֶם הַקְטָרָה דַּוְקָא הוּא, וְאע"ג דִּכְתִיב וְאַחַר יַשְׁקֶה דְּמַשְׁמַע דַּוְקָא, עַל כָּרְחָךְ מִקְרָא הָאָמוּר רִאשׁוֹן אֵינוֹ נִדְרָשׁ אֶלָּא לְגוּפוֹ וּמִקְרָאוֹת יְתֵרוֹת הָאֲמוּרִים אַחֲרָיו נִתְּנוּ לִדְרוֹשׁ, הִלְכָּךְ קַמָּא דַּוְקָא לוֹמַר שֶׁמַּשְׁקֶה וְאח"כ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, וְע"כ וְאַחַר יַשְׁקֶה אע"פ שֶׁנִּכְתַּב אַחַר הַקְטָרָה אַקֹּדֶם הַקְטָרָה קָאֵי, וְאַחַר דְּקָאָמַר אַמְּחִיקָה קָאֵי הַכְּתוּבָה לְמַעְלָה, וְקָאָמְרֵי רַבָּנָן דְּאִם לֹא נִמְחֲקָה יָפֶה לֹא יַשְׁקֶנָּה, וְהִשְׁקָה בַּתְרָא נַמֵּי אַקֹּדֶם הַקְטָרָה קָאֵי וְלִדְרָשָׁה אָתָא ע"כ: **וְר"ש סָבַר וְאַחַר יַשְׁקֶה**. מַשְׁמַע דְּדַוְקָא הוּא, וְדַוְקָא כְּתִיבָה לְאַחַר הַקְטָרָה, לוֹמַר שֶׁכֻּלָּן מְעַכְּבִין בָּהּ הַקְטָרַת הַמִּנְחָה וְרֹשֶׁם הַנִּכָּר, וְכֻלְּהוּ מֵהָכָא נָפְקֵי דְּקוֹדְמִין לְהַשְׁקָאָה, וְהִשְׁקָה קַמָּא לְאַכְשׁוּרֵי דְּאִי עָבִיד אִיפְּכָא: **וְהִשְׁקָהּ בַּתְרָא שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִלָּה**. וְדַוְקָא אַחַר הַקְטָרָה דִּבְדִין אִימְחִיק מַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ, וְהַיְינוּ דְּאִיכָּא בֵּין ר"ע לְר"שׁ, דְּר"ע לֵית לֵיהּ אִם הִשְׁקָה וְאח"כ הִקְרִיב מִנְחָתָהּ כְּשֵׁרָה, הִלְכָּךְ וְהִשְׁקָה קַמָּא דָּרֵישׁ לִבְעַל כָּרְחָהּ, וְאע"ג דְּשֶׁלֹּא כְּדִין אִימְחִיק קֹדֶם הַקְטָרָה. וְאַחַר יַשְׁקֶה לְרִשּׁוּמוֹ נִכָּר, וְהִשְׁקָה בַּתְרָא לְגוּפֵיהּ לוֹמַר שֶׁמַּקְרִיב מִנְחָתָהּ וְאח"כ מַשְׁקֶה: **בְּדִיעֲבַד לֹא פָּתַח קְרָא**. אֵין דֶּרֶךְ הַכָּתוּב לוֹמַר בִּתְחִלַּת דְּבָרָיו שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ מִצְוָתָן, אֶלָּא בִּתְחִלָּה סֵדֶר מִשְׁפַּט דְּבָרָיו, וּלְבַסּוֹף מְרַבֶּה מִקְרָאוֹת לִדְרוֹשׁ: **כַּלְבּוּס**. שְׁנֵי שִׁנַּיִם יֵשׁ לוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיהָ זָקוּף: **אֶלָּא לְבָדְקָהּ**. אִם טְהוֹרָה אִם טְמֵאָה: **וַהֲלֹא בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת**. דְּכֵיוָן דְּאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה מוֹדָה שֶׁהִיא טְמֵאָה: **יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ**. וְלוֹמַר אֵינִי שׁוֹתָה, וְאֵין אוֹנְסִין אוֹתָהּ דְּהָא מוֹדָה דִּטְמֵאָה הִיא: **מִשֶּׁקָּרַב הַקֹּמֶץ וְכוּ'**. וּלְקַמֵּיהּ פָּרִיךְ הִיא גּוּפָא קַשְׁיָא אַמַּאי אֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר וַהֲלֹא בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת הִיא: **דְּקָא הָדְרָא מֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא**. הָא דְּקָתָנֵי בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת דְּקָא הָדְרָא בָּהּ מֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא הוּא, שֶׁאֵינָהּ רוֹתֶתֶת וְקָאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, וַדַּאי טְמֵאָה הִיא וּלְכָךְ אֵינָהּ רוֹתֶתֶת דְּסָמְכָא מֵעִקָּרָא וְאָמְרָה כִּי מָטֵינָא לְמִשְׁתֵּי לֹא שָׁתֵינָא, וְלֹא שְׁנָא קָרַב קֹמֶץ וְלֹא שְׁנָא לֹא קָרַב לֹא שָׁתְיָא כִּדְמְפָרֵשׁ וְאָזִיל כָּל מֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא כְּלָל כְּלָל לֹא שָׁתְיָא וַאֲפִי' קָרַב הַקֹּמֶץ. וְהָא דְּמַפְלִיג בֵּין קָרַב לְלֹא קָרַב, דְּקָא הָדְרָא בָּהּ מֵחֲמַת רְתִיתָא, שֶׁאָנוּ רוֹאִין אוֹתָהּ רוֹתֶתֶת, דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּאֵינָהּ מַאֲמֶנֶת שֶׁלֹּא יִבְדְּקוּהָ הַמַּיִם וַאֲפִלּוּ הִיא טְהוֹרָה, וְרוֹצָה הָיְתָה לִסְמוֹךְ עַל טָהֳרָתָהּ וְלִשְׁתּוֹת, וּלְפִיכָךְ הִיא רוֹתֶתֶת וּכְשֶׁמַּגַּעַת לִשְׁתּוֹת חוֹזֶרֶת בָּהּ, הִלְכָּךְ עַד שֶׁלֹּא קָרַב כו', וּבָרַיְיתָא קַמַּיְיתָא דִּלְעֵיל דְּקָתָנֵי מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ בְּמֵחֲמַת רִיתוּתָא קָאָמַר:

קשיא

תוספות

ורבי יהודה אומר כלבוס של ברזל מטילין לה לתוך פיה. בפרק ד׳ מיתות (סנהדרין קף נב.) פליגי ר"י ורבנן במצות הנשרפין דתנן נותנין סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צוארו זה מושך אילך וזה מושך אילך עד שפותח את פיו וזורק את הפתילה לתוך פיו ר"י אומר אם מת בידם לא היו מקיימין בו מצות שריפה אלא פותח פיו בצבת וכו׳ ותימה לר"י מאי שנא הכא דלרבי יהודה בכלבוס והתם בצבת ופי׳ ר"י דהכא נמי היו פותחין פיה בצבת אלא לאחר שפותחין פיה בצבת היו מטילין לתוכה כלבוס שלא תוכל לחזור ולקפוץ פיה ורבנן מודו נמי [הכא] דאין פותחין פיה על ידי סודרין דהתם טעם דרבנן משום דשריפה חמורה מחנק והיו מקרבין מיתתו ע"י חנק וגמר מיתתו בשריפה משום ואהבת לרעך כמוך אבל הכא אין לקרב מיתתה:

בפי׳ ר"ח פי׳ לפי גי׳ הספרים וכן פירש הוא שוהשקה בתרא מערערין והשקה קמייתא לגופו מה ת"ל לא שבברייתא נשנית בתרא וקמא אלא פירוש של בעל הגמרא הוא שהושקה בתרא בא ללמד שמערערין והשקה קמא לגופיה ורבי עקיבא סבר ליה כרבנן שמשקה ואח"כ מקריב מנחתה ומקשה היכי אמר רבי עקיבא מערערין והא בדוקה ועומדת סבירא ליה ותו מקשה ר׳ עקיבא בהא מתניתין דפליג עליה רבי שמעון תני מחיקה מעכבא אלמא סבירא ליה שמחיקה והשקאה קודם הקרבת המנחה כרבנן וכל זמן שלא נמחקה המגילה מצי הדרא והכא דפליג בהדי דרבי יהודה תני קומץ מעכבה דאלמא הקרבה קודם השקאה כר׳ שמעון ושנינן תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא ירושלמי ולית ליה לרבי עקיבא מערערין אית ליה בשהתחילה לשתות וצריך לפרש דאם נמחקה מגילה קודם שקרב הקומץ דשלא כדין עבוד כהנים כיון שהתחילה לשתות מערערין אותה:

ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

הגמרא מביאה ברייתא לבאר מהיכן למד רבי שמעון שהשקאת הסוטה נעשית לאחר הקרבת המנחה. ג׳ פעמים מוזכרת ההשקאה בפרשת סוטה בסדר דלהלן. א. לאחר מיחוי מגילת הסוטה במים, "וכתב את כל האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים. והשקה את האישה". ב. לאחר הקרבת המנחה, "וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את המים". ג. בפסוק שאחריו נאמר שוב, "והשקה את המים וגו׳". הברייתא שלפנינו תביא מחלוקת תנאים בדרשת הפסוקים. **תָּנוּ רַבָּנָן, 'וְהִשְׁקָהּ'** הראשון המוזכר בפרשה לפני הקטרת המנחה, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה בא ללמדנו, **וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר** לאחר הקטרת המנחה **'וְהִשְׁקָהּ** את המים', ומכך שאמר הכתוב 'ואחר ישקה', משמע ששתיית המים נעשית לאחר ההקרבה, ואם כן 'והשקה' האמור לאחר המחיקה לשם מה נכתב, בא ללמדנו **שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָּה וְאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה** – כלומר, אף שקודם מחיקת המגילה יכולה לומר איני שותה, אם כבר נמחקה ואמרה איני שותה, אין שומעין לה, אלא **מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ** – פותחין את פיה שלא בטובתה **וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ. דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, 'וְאַחַר יַשְׁקֶה'** – השקאה שניה המוזכרת בפרשה לאחר הקטרה **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה באה ללמד, אין לומר שבאה ללמד שהשקאת המים נעשית לאחר ההקטרה, **וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר** – שהרי כבר נאמר בפסוק שלישי **'וְהִשְׁקָהּ'** לאחר ההקטרה, וממנו כבר למדנו שההשקאה נעשית לאחר הקטרה. **אֶלָּא** ללמד שאין משקים אותה אלא **לְאַחַר כָּל מַעֲשִׂים כּוּלָּן הַאֲמוּרִין לְמַעְלָה** – קודם לכן בפרשה, **מַגִּיד** - ובאה התורה ללמד בכך, שג׳ **דְּבָרִים מְעַכְּבִין בָּהּ**, כלומר, שאין משקין אותה מהמים המרים, **עַד שֶׁלֹּא קָרַב הַקּוֹמֶץ, וְעַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה מְגִילָּה, וְעַד שֶׁלֹּא תְּקַבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה.** הגמרא חוזרת על דברי רבי שמעון בברייתא לפרשם, מה שאמר שאין משקים אותה **עַד שֶׁלֹּא קָרַב הַקּוֹמֶץ**, הולך בזה **רַבִּי שִׁמְעוֹן לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר** במשנתנו, שקודם **מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקָהּ.** אך על מה שאמר שאין משקים אותה **עַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה מְגִילָּה**, יש לשאול, מה הוצרך לומר זאת, הרי אם לא נמחקה המגילה **אֶלָּא מַאי מַשְׁקָהּ לָהּ** – הלא המים הבודקים, הם מים שמחו מגילת סוטה לתוכן, ולפני שמחו אינם מי סוטה. **אָמַר רַב אַשִּׁי** ליישב את דבריו, אכן לא הוצרך לומר שאין משקין אותה לפני שמחו את המגילה לתוך המים, **לֹא נִצְרְכָה** - אלא שהוצרך לומר, **לְשֶׁרִישׁוּמוֹ נִיכָּר** – שאף שכבר מחו לתוכן, אם עדיין נותר רושם במגילה, אין משקין אותה מהם עד שימחוק באופן שלא יהא רישומו ניכר. וכן על מה שאמר רבי שמעון, שאינה יכול לשתות **עַד שֶׁלֹּא תְּקַבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה** יש לשאול, שמדבריו מדויק **מִישְׁתָּא הוּא דְּלֹא שַׁתְיָא** – שקבלת השבועה מעכבת את השתייה, **הָא מִיכְתַּב כָּתְבֵי לָהּ** – אבל לכתוב את המגילה ניתן גם קודם קבלת השבועה. וקשה **וְהָאָמַר רָבָא, מְגִילַּת סוֹטָה שֶׁכְּתָבָהּ קוֹדֶם שֶׁתְּקַבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם**, לפי שסדר כתיבת מגילת סוטה נאמר בתורה לאחר קבלת השבועה, ומשמע שהמגילה נכתבת רק לאחר קבלת השבועה. מתרצת הגמרא, אכן אין כותבים את המגילה עד שתקבל עליה שבועה, ומה שאמר שאינה יכולה לשתות עד לאחר קבלת שבועה, **כְּדֵי נַסְבָהּ** – בדרך אגב ושלא לצורך אמרו, שהרי גם כתיבת המגילה אינה נעשית לפני קבלת השבועה.

במשנתנו נחלקו רבנן ורבי שמעון מהו סדר הדברים בבדיקת הסוטה, לדעת רבנן משקין אותה ואחר כך מקריבין את מנחתה, ולדעת רבי שמעון מקריבין את מנחתה ואחר כך משקין אותה. שואלת הגמרא, **בְּמַאי קָמִיפְלְגֵי** - מה יסוד המחלוקת בניהם. ומשיבה, **תְּלָתָא קְרָאֵי כְּתִיבֵי** – ג׳ פעמים מוזכרת ההשקאה בפרשה, **'וְהִשְׁקָהּ' קַמָּא** – ראשון, נכתב לאחר המחיקה וקודם הקטרה, בפעם השניה כתוב לאחר ההקטרה **'וְאַחַר יַשְׁקֶה'**, ולאחריו כתוב **'וְהִשְׁקָהּ' בַּתְרָא** – האחרון. ובזה נחלקו, **שרַבָּנָן סָבְרֵי, 'וְהִשְׁקָהּ' קַמָּא** הכתוב לפני ההקטרה, **לְגוּפוֹ** – לענין ההשקאה עצמה בא, ללמד **שֶׁמַּשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ** – כלומר, מכך שכתבה התורה את ההשקאה לפני ההקטרה, יש ללמוד שכך הוא סדר עשיית הדברים. והפסוק **'וְאַחַר יַשְׁקֶה', מִיבָּעֵי לֵיהּ לְשֶׁרִישׁוּמוֹ נִיכָּר** – ללמד שאין משקין אותה עד לאחר מחיקת המגילה לגמרי, שלא יוותר בה רושם, והרי זה כאילו נאמר 'ואחר המחיקה ישקה'. ומ**'וְהִשְׁקָהּ' בַּתְרָא** לומדים, **שֶׁאִם נִמְחֲקָה** כבר **הַמְגִילָּה וְאוֹמֶרֶת** הסוטה **אֵינִי שׁוֹתָה, מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ** – פותח את פיה שלא בטובתה **וּמַשְׁקֶה אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ.**

וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר - דרש את הפסוקים כך, הפסוק השני – **'וְאַחַר יַשְׁקֶה', לְגוּפוֹ** – לענין השקאת הסוטה עצמה בא, ללמד **שֶׁמַּקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקָהּ** - כלומר, שההשקאה נעשית לאחר כל הדברים האמורים בפרשה, כתיבת המגילה, הקטרה ומחיקת המגילה לתוך המים באופן שלא ישאר רושם. **'וְהִשְׁקָהּ' קַמָּא** - ראשון הכתוב בפרשה לפני ההקטרה, בא ללמד **שֶׁאִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ כְּשֵׁרָה** - כלומר, אף שלכתחילה נעשית ההשקאה לאחר ההקטרה, אם השקה אותה הכהן קודם ההקטרה, כשר. **'וְהִשְׁקָהּ' בַּתְרָא** – האחרון האמור לאחר כל הפעולות, דהיינו, מחיקת המגילה וההקטרה, בא ללמד **שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָּה** לאחר כל אלו, **וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ.** שואלת הגמרא, **וְרַבָּנָן** מדוע אינם דורשים את הפסוקים כרבי שמעון, ללמוד מ'ואחר ישקה' שההשקאה נעשית לאחר הקטרה, הרי מסתבר טעמו. משיבה הגמרא, **בְּדִיעֲבַד לֹא פָּתַח קְרָא** – אין זה מדרך הכתוב לומר בתחילה את הדרשה ולאחר מכן את סדר הדברים, אלא בתחילה מסדר הכתוב את אופן עשיית המצוה ולאחר מכן מוסיף מקראות לדרוש. ולפיכך, מסתבר לומר ש'השקה' הראשון שנכתב קודם הקטרה נאמר בדוקא, ו'ואחר ישקה', ו'השקה' האחרון נכתבו לדרשה.

הגמרא חוזרת לברייתא שהביאה לעיל, ומקשה סתירה בדברי רבי עקיבא, **וְסָבַר** – וכי סבר **רַבִּי עֲקִיבָא** שסוטה שאמרה איני שותה לאחר שנמחקה המגילה **מַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ, וְהָתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כְּלַבּוּם** – שיניים **שֶׁל בַּרְזֶל מְטִילִין לְתוֹךְ פִּיהָ** – פותחים את פיה בכוח ונותנים אותם לתוך הפה כשהן זקופים שלא תוכל לסוגרו, כדי **שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָּה וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, כְּלוּם אָנוּ צְרִיכִין** את שתיית המים **אֶלָּא לְבוֹדְקָהּ** אם טהורה היא או לא, **וַהֲלֹא** כיון שאומרת איני שותה, **בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת** היא, שהרי בכך מודה שטמאה היא. **אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא קָרַב הַקּוֹמֶץ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ** ולומר איני שותה, ואין משקין אותה בעל כורחה, שהרי זה כאילו הודתה שטמאה היא, אך **מִשֶּׁקָּרַב הַקּוֹמֶץ אֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ.** הרי שלדעת רבי עקיבא אין משקין אותה בעל כורחה אלא לאחר הקרבת המנחה, וזה סותר למה שאמר בברייתא הראשונה, שלאחר שנמחקה המגילה משקין אותה בעל כורחה.

שואלת הגמרא על המקשה, **וְלִיטַעְמֵיךְ** – לטעמך שהקשית מברייתא זו, מדוע הקשית רק שיש סתירה ממנה לברייתא שהובאה לעיל, **תִּיקְשֵׁי לָךְ הִיא גּוּפָהּ** – תקשה על הברייתא בפני עצמה, מאחר שאם חוזרת בה ומסרבת לשתות נחשב שמודה שזינתה, מדוע **מִשֶּׁקָּרַב הַקּוֹמֶץ אֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ**, ומחייבים אותה לשתות, **וַהֲלֹא** כיון שאמרה איני שותה הרי היא **בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת** – שהרי נחשב שהודתה, ומדוע נחייבה לשתות. מתרצת הגמרא, **לֹא קַשְׁיָא** – זה אינו קשה, **הָא** – מה שאמר רבי עקיבא שאם כבר קרב הקומץ מחייבים אותה לשתות, וחזרתה משתיית המים אינה נחשבת כהודאה בטומאה, מדובר באופן **דְּקָהַדְרָא בָּהּ מֵחֲמַת רְתִיתָא** – שחזרה בה מחמת פחד, שראינו את גופה שהוא רותת. **וְהָא** – ומה שאמר רבי עקיבא שאם סירבה לשתות לאחר המחיקה הרי היא בדוקה ועומדת, מדובר באופן **דְּקָהַדְרָא בָּהּ מֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא** – מתוך בריאותה, שאינה רותתת ואמרה איני שותה. **וְהָכִי קָאָמַר** רבי עקיבא, **כָּל מֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא** – אם סירבה לשתות מתוך בריאותה, שלא גילתה כלל סימני פחד ורעדה, **כְּלָל כְּלָל לֹא שַׁתְיָא** – אינה שותה כלל. שהאומרת איני שותה שלא מתוך פחד, יש להניח שגם מתחילה כשאמרה שתשתה, לא התכוונה לשתות באמת, אלא סמכה על כך שכשיבואו להשקותה תסרב, לפיכך כשמסרבת, נחשבת כמודה בטומאה. אבל המסרבת לשתות **מֵחֲמַת רְתִיתָא** – שאנו רואים אותה שהיא נפחדת ורותתת, אות הוא כי מתחילה התכוונה לשתות וסמכה על טהרתה, אלא שכעת היא נפחדת וחוששת שלא יבדקו אותה המים למרות שהיא טהורה, ובאופן זה יש חילוק, אם חזרה בה **עַד שֶׁלֹּא קָרַב הַקּוֹמֶץ, דְּאַכַּתִּי לֹא אִמְּחוּק מְגִילָּה, אִי נַמִּי** אם **אִמְּחוּק מְגִילָּה** לפני שקרב הקומץ, **דְּשֶׁלֹּא כְּדִין עָבִיד כֹּהֲנִים דְּמָחֲקֵי, מָצֵי הַדְרָא בָּהּ** ואין משקין אותה בעל כורחה, אך **מִשֶּׁקָּרַב הַקּוֹמֶץ, דִּבְדִין עָבִיד כֹּהֲנִים דְּמָחֲקֵי, לֹא מָצֵי הַדְרָא בָּהּ.**

ביאורים למסכת סוטה דף כ עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

אך סוף סוף, שנינו בדעת רבי עקיבא, שרק לאחר הקרבת הקומץ כופין עליה לשתות, ואם כן עדיין **קַשְׁיָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא אַדְּרַבִּי עֲקִיבָא**, שהרי **הָתָם** - בברייתא המובאת בתחילת העמוד הקודם, **אָמַר שִׁמְחִיקָה מְעַכְּבָא** – שאם נמחקה המגילה שוב אינה יכולה לומר איני שותה, אלא משקין אותה בעל כורחה, **וְהָכָא** – בברייתא השניה **אָמַר**, **קוֹמֵץ מְעַכֵּב** – שרק לאחר שקרב הקומץ אינה יכולה לסרב, אבל קודם לכן יכולה לסרב. מתרצת הגמרא, **תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא** - הברייתות הללו נשנו על ידי שני תנאים שונים, שנחלקו בדעתו של רבי עקיבא.

מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ**, לדעת רבי עקיבא הסובר שאישה שאמרה איני שותה מתוך בריאותה ולא מתוך פחד, סירובה נחשב כהודאה בטומאה, מה הדין אם **אָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה מֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא, וְחָזְרָה** בה לאחר מיכן, **וְאָמְרָה שׁוֹתָה אֲנִי, מַהוּ** - האם משקים אותה או לאו. מבארת הגמרא את צדדי הספק, האם **כֵּיוָן דְּאָמְרָה** בתחילה **אֵינִי שׁוֹתָה**, הרי זה ממש כמי שטִמְּאָה **אֲנִי קָאָמְרָה**, **וְכֵיוָן דְּאַחְזִיק נַפְשָׁהּ בְּטוּמְאָה** – כיון שהחזיקה עצמה בעינינו שזינתה, **לֹא מָצְיָא הַדְרָה בָּהּ** – אינה יכולה לחזור בה ולומר שרוצה לשתות. שהבירור על ידי שתיית מי המרים לא ניתן אלא לנשים שאינם בחזקת טומאה. **אוֹ דִּילְמָא, כֵּיוָן דְּאָמְרָה** – כיון שחזרה ואמרה **שׁוֹתָה אֲנִי, גַּלְיָא דַּעְתָּהּ דְּמֵחֲמַת בְּיַעֲתוּתָא הוּא דְּאָמְרָה** – היא מגלה בזה את דעתה, שכשאמרה בתחילה 'איני שותה', לא היה זה משום שמודה שזינתה, אלא אמרה כן מחמת שפחדה מהמים, שהרי עכשיו היא רוצה לשתות, ואם היתה טמאה ודאי לא הייתה רוצה. וכיון שנתברר שלא היה סירובה הראשון לשתייה אלא מחמת פחד, יכולה לחזור בה – ומשקין אותה. מסיקה הגמרא, **תֵּיקוּ**.

אָמַר אַבּוּהּ דִּשְׁמוּאֵל, צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן הַכֹּהֵן דְּבָר מַר לְתוֹךְ הַמַּיִם המאררים. מבארת הגמרא, **מַאי טַעְמָא, דְּאָמַר קְרָא** "וכתב את האלות האלה הכהן בספר ומחה אל **מֵי הַמָּרִים**", משמע שמוחה את המגילה למים **שֶׁמָּרִים כְּבָר** לפני המחיקה לתוכם.

משנה. אם **עַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה הַמְּגִילָּה**, חזרה **וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה**, אין מחייבים אותה לשתות אלא **מְגִילָּתָהּ נִגְנֶזֶת** בצידי בית המקדש, שכל כתבי הקודש שאין יכולים לקרות בהם נגנזים שלא יתבזו. **וּמִנְחָתָהּ** אינה קרבה אלא **מִתְפַּזֶּרֶת** – נשרפת **עַל הַדֶּשֶׁן** – מקום בעזרה שהיו שורפים בו פסולי קדשי קדשים. **וְאֵין מְגִילָּתָהּ** של זו **כְּשֵׁרָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת**, לפי שהמגילה צריכה להיכתב לשם הסוטה שבאה להיבדק על ידה.

אך אם כבר **נִמְחֲקָה הַמְּגִילָּה וְאָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי, הַמַּיִם** המרים **נִשְׁפָּכִין**, שהמים לא ניתנו אלא והמים לא ניתנו אלא לברר במקום שיש ספק אם זינתה, וזו שאמרה טמאה אני, הרי היא בדוקה ועומדת. **וּמִנְחָתָהּ מִתְפַּזֶּרֶת עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן.**

ואם **נִמְחֲקָה הַמְּגִילָּה**ולא הודה שזינתה אלא שחזרה בה **וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְעָרְעֲרִין אוֹתָהּ** – פותחים את פיה שלא בטובתה **וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ**. שיתכן שטהורה היא, אלא שמחמת הפחד מהמים, שחוששת שתינזק מהם למרות טהרתה, אינה מסכמת לשתות.

סוטה השותה מן המים, אם באמת אינה טהורה, **אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת לִשְׁתּוֹת** – לגמור את המים, **עַד שֶׁפָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת וְעֵינֶיהָ בּוֹלְטוֹת, וְהִיא מִתְמַלֵּאת גִּידִין** – הגידים שבלחייה מתנפחים ונראית מליאה גידים, ובשרה נמלא שורות שורות של נפיחויות. **וְהֵם** – הכהנים **אוֹמְרִים, הוֹצִיאוּהָ** מעזרת נשים שעומדת בה כדי **שֶׁלֹּא תִטַּמֵּא הָעֲזָרָה.**

סוטה ששתתה מן המים, אף על פי שטמאה היא, **אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת הָיְתָה הַזְּכוּת תּוֹלָה לָהּ** שלא יפגעו בה המים מיד. וחלוק הדבר, **יֵשׁ זְכוּת שֶׁתּוֹלָה** - שמעכבת את עונשה **בְּשָׁנָה אַחַת, יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה בְּ׳ שָׁנִים, יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה בְּ׳ שָׁנִים. מִכָּאן אוֹמֵר בֶּן עַזַּאי, חַיָּיב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בִּתּוֹ תּוֹרָה** כדי שתדע את פרשת סוטה, ושאם יש לה זכות המים אינם פוגעים בה מיד, כדי **שֶׁאִם תִּשְׁתֶּה** – תגיע למצב שהיא צריכה לשתות מי סוטה, **תֵּדַע שֶׁהַזְּכוּת תּוֹלָה לָהּ** – שניתן להינצל ממיתה הבאה על ידי המים, על ידי ריבוי זכויות וכך תשתדל להרבות זכויות. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** חולק **וְאוֹמֵר, כָּל הַמְלַמֵּד בִּתּוֹ תּוֹרָה** (**כְּאִילּוּ**) **לוֹמְדָהּ תְּפִלּוּת** – דברי הבאי. **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר רוֹצֶה אִשָּׁה בְּקַב וְתִפְלּוּת מִט׳ קַבִּין וּפְרִישׁוּת** – האישה מעדיפה מזונות מועטים ושיהא בעלה מצוי עימה, משיהיו לה מזונות מרובים ויהא בעלה פורש הימנה. **הוּא הָיָה אוֹמֵר, חָסִיד שׁוֹטֶה** – אדם המתחסד יותר מדי, שגורם בחסידותו רעה לעצמו או לאחר. **וְרָשָׁע עָרוּם** – שעושה מעשה רשעות בערמה, **וְאִשָּׁה פְּרוּשָׁה** – מכשפה שפועלת בכשפיה דברים מסוימים, ועושה עצמה פרושה להראות כאילו על ידי תפילתה וחסידותה נעשים מעשיה. **וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין** – אדם שמכה עצמו מחמת פרישותו למראית עין, כגון, שמכה את עצמו בכותל להראות שהוא עניו וצנוע, **הֲרֵי אֵלּוּ מְבַלֵּי עוֹלָם** – משחיתים את העולם, שהדברים הללו עומדים בסתירה לעבודתו של האדם בעולם.

גמרא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם – בשמו של **רַבִּי מֵאִיר, כְּשֶׁהָיִיתִי לָמֵד תּוֹרָה אֵצֶל רַבִּי עֲקִיבָא, הָיִיתִי מֵטִיל קַנְקַנְתּוֹם** – סם שהרושם שלו אינו נמחק **לְתוֹךְ הַדְיוֹ** שבו הייתי כותב את כתבי הקדש, **וְלֹא אָמַר לִי דָּבָר. כְּשֶׁבָּאתִי אֵצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לֵיהּ בְּנִי מַה מְּלַאכְתְּךָ, אָמַרְתִּי לוֹ לַבְּלָר** – סופר **אֲנִי. אָמַר לִי, בְּנִי, הֱוֵי זָהִיר, שֶׁמְּלַאכְתְּךָ מְלֶאכֶת שָׁמַיִם הִיא, שֶׁמָּא תַּחְסִיר אוֹת אַחַת** – כגון, שתחסיר את האות א׳ מהמילה 'אמת' שבפסוק 'ה׳ אלקים אמת', **אוֹ תַּתִּיר אוֹת אַחַת** – כגון, שתוסיף ו׳ בסוף התיבה 'ברא' שבפסוק 'בראשית ברא אלקים', **וְנִמְצֵאת אַתָּה מַחֲרִיב אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. אָמַרְתִּי לוֹ** לרבי ישמעאל, **דָּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי, שֶׁאֲנִי מֵטִיל לְתוֹךְ הַדְיוֹ וְקַנְקַנְתּוֹם שְׁמוֹ. אָמַר לִי, וְכִי מֵטִילִין קַנְקַנְתּוֹם לְתוֹךְ הַדְיוֹ, הרי הַתּוֹרָה אָמְרָה** לגבי מגילה סוטה, "**וּמָחָה** אל מי המרים", הרי שצריך שיהא **הַכְּתָב** שבו נכתבת פרשת סוטה שבתורה, כתב **שֶׁיּוּכַל לִמָּחוֹת** – שניתן למוחקו. שאם תבוא סוטה לפני הכהן יוכל ליטול מפרשת סוטה שבספר תורה ולמוחקה לתוך המים, ואם אתה מטיל לתוך הדיו קנקנתום, לא ניתן למחותה לתוך המים.

שואלת הגמרא, **מַאי קָאָמַר לֵיהּ** – מה אמר רבי ישמעאל, **וּמַאי קָא מַהְדַּר לֵיהּ** - ומה השיב לו רבי מאיר. כלומר, מה תשובה יש בדברי רבי מאיר על דבריו של רבי ישמעאל. שהרי רבי ישמעאל אמר לו שמלאכתו מלאכת שמים, ולכך צריך הוא להיזהר בחסרות ויתרות, ואם כן מה ראה רבי מאיר לומר לו שהוא מטיל קנקנתום לתוך הדיו, וכי בזה ניצל מחסירות ויתירות. משיבה הגמרא, **הָכִי קָאָמַר לֵיהּ** רבי מאיר לרבי ישמעאל, **לֹא מִבַּעְיָא בְּחַסֵּירוֹת וְיִתֵּירוֹת דְּבָקֵי אֲנָא** – ונזהר אני מהם, **אֶלָּא אֲפִילּוּ לְמֵיחַשׁ לְזִבּוּב דְּדִילְמָא אָתֵי וְיָתִיב אַתְּגֵיהּ** – שמא יבוא זבוב וישב על הגג הימני **דְּדָלֵי"ת** כשעדיין לא יבש הדיו, **וּמָחִיק לֵיהּ וּמְשַׁוֵּי לֵיהּ רֵי"ש** – ומחמת המחיקה יראה הדלי"ת כמו רי"ש. גם לדבר זה חושש אני, וכדי להינצל מזה, **דָּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי** שאינו נמחק כלל, **שֶׁאֲנִי מֵטִיל לְתוֹךְ הַדְיוֹ, וְקַנְקַנְתּוֹם שְׁמוֹ.**

מקשה הגמרא, **אֵינִי** וכי כך היה המעשה, **וְהָא תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי מֵאִיר, כְּשֶׁהָיִיתִי לָמֵד תּוֹרָה אֵצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, הָיִיתִי מֵטִיל קַנְקַנְתּוֹם לְתוֹךְ הַדְיוֹ וְלֹא אָמַר לִי דָּבָר. כְּשֶׁבָּאתִי אֵצֶל רַבִּי עֲקִיבָא, אֲסָרָהּ עָלַי** – להטיל קנקנתום לתוך הדיו משום שצריך כתב שיוכל להימחות, **קַשְׁיָא שְׁמוּשׁ אַשְׁמוּשׁ** – שבברייתא הקודמת מבואר שקודם למד רבי מאיר תורה אצל רבי עקיבא ולאחר מכן הלך ללמוד אצל רבי ישמעאל, ואילו בברייתא השניה מבואר להיפך, וכן **קַשְׁיָא אֲסָרָהּ אַאֲסָרָהּ** – שבברייתא הקודמת מבואר, שרבי עקיבא לא אמר לרבי מאיר דבר על הטלת קנקנתום לתוך הדיו ורק רבי ישמעאל הוא שהעיר לו, ובברייתא השניה מבואר להיפך. עונה הגמרא על הקושיא הראשונה, **בִּשְׁלָמָא** מה שהקשינו **שְׁמוּשׁ אַשְׁמוּשׁ** – שבברייתא הראשונה מבואר שלמד קודם אצל רבי עקיבא ובשניה מבואר שלמד קודם אצל רבי ישמעאל **לֹא קַשְׁיָא.** שיש לומר, **שְׁמָעִיקְרָא** - תחילה **אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא** – ללמוד תורה מפיו, **וּכֵיוָן דְּלֹא מָצֵי קָם אַלִּיבֵּיהּ** – לא הצליח לעמוד על עיקרי הדינים שאמר, **אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְגָמַר גְּמָרָא** – ולמד מפיו את המשניות כצורתן כפי שנמסרו מרב לרב. ולאחר שהיה בקי בדינים ובצורת השמועה, **הֲדַר אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא, סָבַר סְבָרָא** – ולמד מפיו את סברות הדינים, מפני מה זה טהור וזה טמא, זה אסור וזה מותר, מקורות הדינים ועוד. **אֶלָּא אֲסָרָהּ אַאֲסָרָהּ** – על כך שבברייתא אחת מבואר שרבי ישמעאל אסר להטיל קנקנתום ובברייתא האחרת נאמר כן על רבי עקיבא, עדיין **קַשְׁיָא.** מסיקה הגמרא, **קַשְׁיָא.**

תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר, לַכֹּל – כל כתבי הקדש **מְטִילִין קַנְקַנְתּוֹם לְתוֹךְ הַדְיוֹ**

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כ עמוד א

רש״י

קַשְׁיָא דְּר״ע אַדר״ע הָתָם קָאָמַר מְחִיקָה מְעַכְּבָא. אֶת הָאֹנֶס, דְּכָל זְמַן שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה אִם אָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ וְלֹא אַנְסִינָן לָהּ לְהַשְׁקוֹתָהּ, אֲבָל אִם נִמְחֲקָה הַמְּגִלָּה מְעַרְעְרִין אוֹתָהּ עַל כָּרְחָהּ וַאֲפִי׳ לֹא קָרַב הַקֹּמֶץ, דְּהָא וְהִשְׁקָה קַמָּא דְּקֹדֶם הַקְטָרָה לְהָכֵי דַּרְשִׁינָן, וְהָכָא קָאָמַר קֹמֶץ מְעַכֵּב אֶת הָאֹנֶס דְּכָל כַּמָּה דְּלֹא קָרַב קֹמֶץ אִי אָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה לֹא אַנְסִינָן לָהּ לְהַשְׁקוֹתָהּ: **וְחָזְרָה וְאָמְרָה שׁוֹתָה אֲנִי.** לְר״ע מַהוּ לְהַשְׁקוֹתָהּ מֵרְצוֹנָהּ: **שֶׁיִּתֵּן מַר.** דָּבָר מַר: **שֶׁמָּרִים כְּבָר.** קֹדֶם מְחִיקָה, אַלְמָא מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר הֵם מָרִים וְאֵין מְרִירָה עַל שֵׁם קִלְלַת בְּדִיקָתָם נִקְרָא, דְּהָא מִקַּמֵּי מְחִיקָה לָאו בְּנֵי מִיבְדַּק נִינְהוּ: **מַתְנִי׳ מְגִלָּתָהּ נִגְנֶזֶת.** בְּצִדֵּי הַהֵיכָל, דְּכָל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִקְרוֹת בָּהֶן נִגְנָזִין שֶׁלֹּא יִתְבַּזּוּ: **עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן.** שֶׁהִיא בָּעֲזָרָה שֶׁשּׁוֹרְפִין שָׁם פְּסוּלֵי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וּפְסוּלֵי אֵימוּרִים שֶׁמְּחִיצָתָן לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, כִּדְאַמְרִינָן בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים (דף קד:) שְׁלֹשָׁה בֵּית הַדֶּשֶׁן הֵם, דְּהוֹאִיל וְקָדְשָׁה בִּכְלִי נִשְׂרֶפֶת בָּעֲזָרָה, וְהַאי מִתְפַּזֶּרֶת הַיְינוּ נִשְׂרֶפֶת כִּדְאָמַר לַקַּמָּן (ד׳ כג.) וְאֵלּוּ שֶׁמִּנְחוֹתֵיהֶם נִשְׂרָפוֹת וְקָא חָשִׁיב לְהָא הָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה: **וְאֵין מְגִלָּתָהּ כְּשֵׁרָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת.** דְּבָעִינָן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ דִּכְתִיב וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן לָהּ לִשְׁמָהּ: **הַמַּיִם נִשְׁפָּכִין.** כֵּיוָן דְּאָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת הִיא וּמַיִם הַמָּרִים לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא לְבָרֵר אֶת הַסָּפֵק: **מְעַרְעְרִין אוֹתָהּ.** דְּדִלְמָא טְהוֹרָה הִיא וּמֵחֲמַת רְתִיתוּתָה קָאָמְרָה: **מִתְמַלֵּאת גִּידִין.** הַגִּידִין שֶׁבִּלְחָיֶיהָ נוֹפְחִין וְנִרְאוֹת כִּמְלֵאָה גִּידִין, וְגַם בְּשָׂרָהּ נַעֲשֵׂית שִׁיטָה שִׁיטָה שֶׁל נְפִיחָה, וְהָכֵי תַּנְיָא בְּסִפְרֵי כְּמִין שַׁרְבִיטִין מְזוֹרָקִין בָּהּ: **שֶׁלֹּא תְּטַמֵּא הָעֲזָרָה.** שַׁעֲרֵי נִקָּנוֹר אוֹ עֶזְרַת נָשִׁים שֶׁתֵּצֵא דֶּרֶךְ שָׁם, וּלְקַמֵּיהּ פָּרִיךְ וְהָא אַמְרִינָן בְּעָלְמָא דְּשַׁעֲרֵי נִקָּנוֹר לֹא נִתְקַדְּשׁוּ וְכ״ש עֶזְרַת נָשִׁים וּמֵת מֻתָּר לִכָּנֵס לְמַחֲנֵה לְוִיָּה: **תֵּדַע שֶׁזְּכוּת תּוֹלָה לָהּ.** תִּרְאֶה וְתִלְמַד בְּפָרָשַׁת סוֹטָה שֶׁהַזְּכוּת תּוֹלָה, דְּיַלְפִינָן מִוְּנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע, וְנִקְּתָה ע״י זְכֻיּוֹת כְּדֵי זְרִיעַת זֶרַע ט׳ חֳדָשִׁים, וְי״א יוֹתֵר כְּדִמְפָרֵשׁ בגמ׳: **מְלַמְּדָהּ תִּפְלוּת.** מְפָרֵשׁ בגמ׳: **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר רוֹצָה אִשָּׁה בְּקַב וְתִפְלוּת.** גַּרְסִינָן. וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ מַאי קָאָמַר: **מַכּוֹת פֵּירוּשִׁין.** מְפָרֵשׁ בגמ׳ שֶׁמַּכֶּה אֶת עַצְמוֹ בִּכְתָלִים לְהַרְאוֹת שֶׁהוּא עָנָיו וְצָנוּעַ: גמ׳ **לַבְלָר.** סוֹפֵר: **אִם תְּחַסֵּר אוֹת אַחַת.** כְּגוֹן א׳ וְה׳ אֱלֹהִים אֱמֶת (יִרְמְיָהוּ י) אוֹ תְּיַתֵּר אוֹת אַחַת כְּגוֹן בְּרֵאשִׁית בָּרְאוּ אֱלֹהִים: **דָּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי.** לְקַמָּן מְפָרֵשׁ מַאי תְּשׁוּבָה הִיא זוֹ: **כְּתָב שֶׁיּוּכַל לִמָּחוֹת.** וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר מוֹחֲקִין לָהּ מִן הַתּוֹרָה וְלֹא בָּעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ, וְאַפָּרָשַׁת סוֹטָה לְחוּדָהּ קָא קָפִיד: **מַאי קָאָמַר לֵיהּ וּמַאי מַהְדַּר לֵיהּ.** מַאי קָאָמַר לֵיהּ ר׳ יִשְׁמָעֵאל דְּקָא מַהְדַּר לֵיהּ ר״מ דָּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי שֶׁעוֹשֶׂה רֹשֶׁם וְאֵינוֹ נִמְחַק, מַה עִנְיַן קַנְקַנְתּוֹם אֵצֶל חִסּוּר וְיִתּוּר: **וּמְשַׁוֵּי לֵיהּ רֵי״שׁ.** כְּגוֹן דָּלֵי״ת דְּאֶחָד: **דָּבָר אֶחָד יֵשׁ כּוֹ׳.** וְאֵינוֹ נִמְחַק לְגַמְרֵי: **קַשְׁיָא שִׁמּוּשׁ אַשִּׁמּוּשׁ.** דְּקָאָמַר לְעֵיל שִׁמּוּשׁ דְּר״ע קוֹדֵם, וְאָמַר הָכָא דְּר״י קוֹדֵם: **לֹא מָצֵי לְמֵיקַם אַלִּבֵּיהּ.** עַל עִקְּרֵי טְעָמֶיהָ, שֶׁהָיָה אוֹמֵר עַל טָמֵא טָהוֹר וּמַרְאֶה לוֹ פָּנִים, וְעַל טָהוֹר טָמֵא וּמַרְאֶה לוֹ פָּנִים: **אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּר״י וְגָמַר גְּמָרָא.** הַמִּשְׁנָיוֹת סְתוּמוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵן, כִּדְגָמִיר לְהוּ מֵרַבּוֹ וְרַבּוֹ מֵרַבּוֹ: **וַהֲדַר אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּר״ע לְמִיסְבַּר סְבָרָא.** לַעֲמוֹד עַל עִקַּר טַעְמֵי הַמִּשְׁנָה, מִפְּנֵי מָה זֶה טָמֵא וְזֶה טָהוֹר, זֶה אָסוּר וְזֶה מֻתָּר, וְעַל מָה כָּל דָּבָר נִסְמָךְ וְעַל אֵיזֶה מִקְרָא, וְזֶה תַּלְמוּד שֶׁהָיָה בִּימֵי הַתַּנָּאִים, וּלְהָבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר כְּשֶׁהָיָה דָּבָר חָדָשׁ נִשְׁאַל בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ מֵהֵיכָן יִלְמְדוּהוּ וּלְאֵיזֶה מִשְׁנָה יְדַמּוּהוּ:

חוץ

קַשְׁיָא דְר׳ עֲקִיבָא אַדְּר׳ עֲקִיבָא: הָתָם אָמַר מְחִיקָה מְעַכְּבָא, וְהָכָא אָמַר קוֹמֶץ מְעַכֵּב? תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְר׳ עֲקִיבָא. אִיבַּעֲיָא לְהוּ אָמְרָה "אֵינִי שׁוֹתָה" מֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא וְחָזְרָה וְאָמְרָה "שׁוֹתָה אֲנִי", מַהוּ? כֵּיוָן דְּאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה" "טְמֵאָה אֲנִי" קָאָמְרָה, וְכֵיוָן דְּאַחֲזִיק נַפְשָׁהּ בְּטוּמְאָה, לָא מָצְיָא הָדְרָה בָּהּ, אוֹ דִּילְמָא כֵּיוָן דְּאָמְרָה "שׁוֹתָה אֲנִי" גָּלְיָא דַּעְתָּהּ דְּמֵחֲמַת בִּיעֲתוּתָא הוּא אָמְרָה, תֵּיקוּ: אָמַר אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל: צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן מַר לְתוֹךְ הַמַּיִם. מַאי טַעֲמָא? אָמַר קְרָא: "מֵי הַמָּרִים" שֶׁמָּרִים כְּבָר: **מתני׳** עַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה הַמְּגִילָּה אָמְרָה "אֵינִי שׁוֹתָה" מְגִילָּתָהּ נִגְנֶזֶת, וּמִנְחָתָהּ מִתְפַּזֶּרֶת עַל הַדֶּשֶׁן וְאֵין מְגִילָּתָהּ כְּשֵׁרָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת. נִמְחֲקָה הַמְּגִילָּה וְאָמְרָה "טְמֵאָה אֲנִי" הַמַּיִם נִשְׁפָּכִין, וּמִנְחָתָהּ מִתְפַּזֶּרֶת עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן. נִמְחֲקָה הַמְּגִילָּה וְאָמְרָה "אֵינִי שׁוֹתָה" מְעַרְעְרִין אוֹתָהּ, וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ. אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת לִשְׁתּוֹת עַד שֶׁפָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת וְעֵינֶיהָ בּוֹלְטוֹת, וְהִיא מִתְמַלֵּאת גִּידִין, וְהֵם, אוֹמְרִים: הוֹצִיאוּהָ, שֶׁלֹּא תְּטַמֵּא הָעֲזָרָה. אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת הָיְתָה תּוֹלָה לָהּ, יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה שָׁנָה אַחַת, יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה שְׁתֵּי שָׁנִים, יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים. מִכָּאן אוֹמֵר בֶּן עַזַּאי: חַיָּיב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בִּתּוֹ תּוֹרָה, שֶׁאִם תִּשְׁתֶּה תֵּדַע שֶׁהַזְּכוּת תּוֹלָה לָהּ. ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל הַמְלַמֵּד בִּתּוֹ תּוֹרָה לוֹמְדָהּ תִּפְלוּת. ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: רוֹצָה אִשָּׁה בְּקַב וְתִפְלוּת, מִתִּשְׁעָה קַבִּין וּפְרִישׁוּת. הוּא הָיָה אוֹמֵר: חָסִיד שׁוֹטֶה, וְרָשָׁע עָרוּם, וְאִשָּׁה פְּרוּשָׁה, וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין הֲרֵי אֵלּוּ מְבַלֵּי עוֹלָם: **גמ׳** אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם ר׳ מֵאִיר, כְּשֶׁהָיִיתִי לָמֵד תּוֹרָה אֵצֶל ר׳ עֲקִיבָא, הָיִיתִי מַטִּיל קַנְקַנְתּוּם לְתוֹךְ הַדְּיוֹ וְלֹא אָמַר לִי דָּבָר. כְּשֶׁבָּאתִי אֵצֶל ר׳ יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לִי: בְּנִי מַה מְּלַאכְתְּךָ? אָמַרְתִּי לוֹ: לַבְלָר אֲנִי, אָמַר לִי: בְּנִי, הֱוֵי זָהִיר שֶׁמְּלַאכְתְּךָ מְלֶאכֶת שָׁמַיִם הִיא, שֶׁמָּא תַּחְסִיר אוֹת אַחַת אוֹ תַּתִּיר אוֹת אַחַת נִמְצֵאתָ אַתָּה מַחֲרִיב אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. אָמַרְתִּי לוֹ: דָּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי שֶׁאֲנִי מַטִּיל לְתוֹךְ הַדְּיוֹ, וְקַנְקַנְתּוּם שְׁמוֹ, אָמַר לִי: וְכִי מַטִּילִין קַנְקַנְתּוּם לְתוֹךְ הַדְּיוֹ? הַתּוֹרָה אָמְרָה "וּמָחָה" כְּתָב שֶׁיּוּכַל לִמָּחוֹת! מַאי קָאָמַר לֵיהּ וּמַאי קָא מַהֲדַר לֵיהּ? הָכִי קָאָמַר לֵיהּ לֹא מִבָּעֲיָא בַּחֲסֵירוֹת וִיתֵירוֹת דְּבָקִי אֲנָא, אֶלָּא אֲפִילּוּ לְמֵיחַשׁ לִזְבוּב, דְּדִילְמָא אָתֵי וְיָתֵיב אַתָּגֵיהּ דְּדָלֵי״ת וּמָחֵיק לֵיהּ וּמְשַׁוֵּי לֵיהּ רֵי״שׁ, דָּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי שֶׁאֲנִי מַטִּיל לְתוֹךְ הַדְּיוֹ וְקַנְקַנְתּוּם שְׁמוֹ. אִינִי? וְהָא תַּנְיָא, אָמַר ר׳ מֵאִיר: כְּשֶׁהָיִיתִי לָמֵד תּוֹרָה אֵצֶל ר׳ יִשְׁמָעֵאל הָיִיתִי מַטִּיל קַנְקַנְתּוּם לְתוֹךְ הַדְּיוֹ, וְלֹא אָמַר לִי דָּבָר. כְּשֶׁבָּאתִי אֵצֶל ר׳ עֲקִיבָא אֲסָרָהּ עָלַי! קַשְׁיָא שִׁמּוּשׁ אַשִּׁמּוּשׁ, קַשְׁיָא אֲסָרָהּ אַאֲסָרָהּ, בִּשְׁלָמָא שִׁמּוּשׁ אַשִּׁמּוּשׁ לֹא קַשְׁיָא, מֵעִיקָּרָא אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְר׳ עֲקִיבָא, כֵּיוָן לֹא מָצֵי קָם אַלִּיבֵּיהּ, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְר׳ יִשְׁמָעֵאל וְגָמַר גְּמָרָא, הֲדַר אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְר׳ עֲקִיבָא סָבַר סְבָרָא. אֶלָּא אֲסָרָהּ אַאֲסָרָהּ קַשְׁיָא, קַשְׁיָא. תַּנְיָא, ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אוֹמֵר הָיָה ר׳ מֵאִיר: לְכָל מַטִּילִין קַנְקַנְתּוּם לְתוֹךְ הַדְּיוֹ

חוץ

תוספות

מגילתה נגנזת. ירושלמי תני נגנזת תחת צירו של היכל למה בשביל לשחקה לול קטן היה שם ושם המים נשפכים תני אין בהן משום קדושה מהו לגבל בהן את הטיט מה בכך המים נשפכים תני יש בהם משום קדושה: נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה למה שגרמה לשם שימחק כמה ימחק תני רבי חנין ב״ש אומרים אחת ובה״א שתים א״ר אילעאי טעמא דב״ה כדי לכתוב י״ה:

(שייך לע״ב) **אמר** ר׳ ירמיה למחוק לה מה״ת איכא בינייהו. תימה לרבי והא בימי ר״מ נפסקו כבר המים המרים כדאמרי׳ בפ׳ בתרא (לקמן דף מז.) דר׳ יוחנן בן זכאי הפסיקן ועוד האמר רבא (לעיל ד׳ יז:) מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה שבועה לא עשה ולא כלום א״כ מ״ט דמ״ד מוחקין לה מן התורה וליכא למימר מ״ד מוחקין לה מן התורה לית ליה דרבא א״כ אמאי אמר לר״ש לעיל (ד׳ יט:) כדי נסבה לימא לית ליה דרבא אלא הכי משמע דבהא דרבא כ״ע מודו ואיכא למימר מ״ד מוחקין לה מה״ת כגון אם נכתבה אותה פרשה בתורה לאחר שקבלה עליה שבועה אע״פ שהסופר לא נתכוין לשם סוטה אלא לשם ס״ת ומה שאין מטילין קנקנתום לתוך הדיו לפרשת סוטה אפי׳ בזמן הזה משום דכתיב בה ומחה דבעינן כתב שיכול למחות וכיון דס״ל מוחקין לה מן התורה ש״מ דקסבר דאאותה פרשה אפילו כתובה בתורה קפיד קרא דבעינן שיכול למחוק:

אבל תורה דסתמא כתיב הכי נמי דמחקינן. לפום האי דיחוי ה״מ למיפרך וכי לית ליה לת״ק הא דתנן כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע קול סופרים מקרין וכו׳ וה״מ לתרוצי דילמא עד כאן לא אמר גבי גט דסתמא פסול משום דאשה לאו לגירושין עומדת אבל סוטה אחר שקינא לה ונסתרה סתמא להשקות עומדת כדאמרינן בריש מסכת זבחים (דף כ:) א״נ עד כאן לא פסלינן גבי גט אלא משום דהתם וכתב לה אמר רחמנא וכו׳ מיהו היכא דאינתיק לשם רחל לא הדרא מנתקא ע״י מחיקה לשם לאה ולרבי אחי בר יאשיה נמי אע״ג דעשייה דידה מחיקה היא מיהו מהני קצת דכתב בסתמא ועשה לה ולא כתב ומחה לה דרשינן ליה נמי אכתיבה דבעינן דלכתוב לשם אלות בעולם מיהו אהני נמי האי דלא

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כ עמוד ב

תוספות

דלא כתב וכתב לה אע״ג דנכתבה לשום אשה אחרת דכשר לפום דיחוי דרב נחמן בר יצחק א״כ האי דקאמר הכא התם וכתב לה אמר רחמנא אבל הכא לא כתיב אלא וכתב ולה כתיב גבי עשייה והא בפרק כל הגט (גיטין דף כד:) מפרש מ״ט פסלינן לכל הני גיטין אי כתיב ונתן ספר כריתות ה״א למעוטי האיך קמא שנכתב שלא לשום אשה כתב רחמנא וכתב ואי לא כתיב אלא וכתב ה״א למעוטי האי דלא איהו כתב לה אבל יש לו ב׳ נשים דאיהו קא כתב לה כשר כתב רחמנא וכתב לה דממעטינן היו לו שתי נשים וכו׳ אלמא דממעטי התם מוכתב גרידא היכא דנכתב לשם אשה אחרת וי״ל דשאני התם דלא הוה צריך למיכתב אלא ונתן לה ספר כריתות הילכך הוי וכתב קרא יתירא למעוטי נכתב לשם אשה אחרת אבל הכא לאו יתירא הוא האי וכתב הילכך לא ממעטינהו מיניה אלא היכא דלא אכתיב לשם אלות בעולם כדכתיב וכתב את האלות: **הא** מני ר״ע היא ובזכות סבר לה כרבנן. פירש ר״י דאשכחן הכי בספרי ובירושלמי בהדיא דסבר ר׳ עקיבא זכות תולה דגרס בירושלמי תני ר׳ טרפון אומר כל זכרונות שנאמרו בתורה לטובה חוץ מזו שהיא של פורענות אמר לו ר״ע אילו נאמר מזכרת עון ושתק הייתי אומר כדבריך הא אינו אומר מנחת זכרון אלא לטובה אבל אי לא הוי אמר ר״ע בהדיא דזכות תולה הוה מוקי לה כרבי דמתני׳ (לקמן ד׳ כב:) וסבר לה כרבי שמעון ונראה דלא הוה מצי לאוקמא כרבי דמדסיפא רבי רישא לאו רבי ועוד איכא למאן דאמר בפ״ק (לעיל דף ו.) דבמתנוונה פליגי רבי ורבנן: **לא** טמא מת אלא אפי׳ מת עצמו. קשיא לר׳ דהכא משמע דמכניס מת חמור מטמא מת הנכנס ובפרק בתרא דעירובין בסופו (דף קד:) אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל המכניס טמא שרץ במקדש חייב שרץ עצמו פטור שנאמר מזכר ועד נקבה תשלחו מי שיש לו טהרה במקוה ומת נמי אין לו טהרה במקוה ויש לתרץ דהתם מיירי במכניס שרץ שלא נגע בו ושרץ לא מטמא במשא ולהכי נקט נמי שרץ ולא נבילה דאם נטמא המכניס תיפוק ליה משום גופו שהיה נכנס טמא שרץ במקדש והכא ה״פ ולא טמא מת בלבד אמרו לאחר שפירש מן הטומאה אלא אפי׳ מת עצמו דהויא טומאה בחיבורין במכניסו דחמירי טפי מטומאה שלא בחיבורין כדאיתא בפ׳ שני דמסכת ע״ז (דף לז:):

ביעתותא מרפיא. תימה לר״י והא בפרק בתרא דנדה (דף עא.) בגמרא ב״ש אומרים כל הנשים מתות נדות מ״ט דב״ש אגב ביעתותא [דמלאכא] דמותא חזיא וב״ה פליגי עליה וקא מקשה התם אלא הא דתניא ב״ש אומרים כל הנשים מתים זבין קרי כאן מבשרו ולא מחמת אונסו אלא טעמא דב״ש וכו׳ אלמא דלא אמרי׳ ביעתותא מרפיא וי״ל ביעתותא דמלאך לא מרפיא דלא חזי אלא בשעת הוצאת הנפש:

יש זכות תולה שנה אחת. ירושלמי יש זכות תולה שנה אחת מנבוכדנצר לקצת ירחין תרין עשר יש זכות תולה שתי שנים מאמנון ויהי לשנתים ימים (שמואל ב יג) יש זכות תולה שלש שנים מאחאב וישבו שלש שנים אין מלחמה (מלכים א כב) אמר ר׳ יוסי כל אותן שלש שנים היה עסוק במצות וכל אותן שתי שנים היה עוסק בתורה: מנחת זכרון כלל מזכרת עון פרט כמדומה הכי פירוש אימא דממנחת זכרון ליכא למילף זכרון זכות אלא זכרון עון ואין בכלל אלא מה שבפרט אם אומר אתה כן לא נמצאת מדת הדין מקופחת מה אם מדת הפורענות מעוטה הרי מזכרת מידת הטובה מרובה על אחת כמה וכמה אלא מנחת זכרון יש לה זכות מזכרת עון אין לה זכות:

רש״י

חוּץ מִפָּרָשַׁת סוֹטָה. וַאֲפִי׳ בס״ת: **מִשְּׁמוֹ.** שֶׁל ר״מ: **שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ.** שֶׁל כָּל סוֹטָה וְסוֹטָה: **מַאי בֵּינַיְיהוּ.** כְּלוֹמַר בְּמַאי קָמִיפְלְגֵי בְּאֵיזֶה טַעְמָא: **לִמְחוֹק לָהּ.** מִפָּרָשַׁת סוֹטָה שֶׁבְּסֵפֶר תּוֹרָה, לְת״ק מַחֲקִינָן, לְר׳ יַעֲקֹב לא מַחֲקִינָן: **כִּי הָנֵי תַּנָּאֵי.** דְּאִיפְלְגוּ נַמֵּי בִּכְתִיבָה לִשְׁמָהּ: **דְּאִינְתִּיק.** מִכָּל נָשִׁים לִשְׁמָהּ שֶׁל זוֹ: **אָמַר רַב נַחְמָן וְכוּ׳.** אִיהוּ נַמֵּי פָּרִיךְ דְּהָנֵי תַּנָּאֵי לָאו כִּי הָנֵי תַּנָּאֵי, וּפָרִיךְ לְאִידָךְ גִּיסָא, וְאִית לֵיהּ נַמֵּי דְּרַב פָּפָא, וְהַ״ק אִיכָּא לְמִיפְרַךְ לְהַאי גִּיסָא וְאִיכָּא לְמִיפְרַךְ לְהַאי גִּיסָא: **כָּתַב.** לָהּ גֵּט לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלַךְ מִלְּגָרְשָׁהּ: **בֶּן עִירוֹ.** שֶׁשְּׁמוֹ כִּשְׁמוֹ וְהוּא מֵאוֹתָהּ הָעִיר: **שְׁמִי כְּשִׁמְךָ וְכוּ׳.** וּבְנֵי עִיר אַחַת אֲנַחְנוּ וְגֵט זֶה רָאוּי לִי, תְּנֵהוּ לִי וַאֲגָרֵשׁ בּוֹ אֶת אִשְׁתִּי: **פָּסוּל לָזֶה לְגָרֵשׁ בּוֹ.** דְּדַרְשִׁינָן לָהּ לִשְׁמָהּ, דִּכְתִיב וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת, וְהָכָא נַמֵּי כְּתִיב וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן: **מַנִּי.** הָא דְּקָתָנֵי דְּכֵיוָן שֶׁשָּׁתְתָה נִבְדֶּקֶת, ר״ש הִיא דְּאָמַר מַקְרִיב מִנְחָתָהּ וְאח״כ מַשְׁקֶה, דְּאִי לא אַקְרְבָהּ בְּרֵישָׁא לא הֲוָה מִיבְדְּקָה עַד שֶׁתִּקְרַב מִנְחָתָהּ דִּכְתִיב מַזְכֶּרֶת עָוֹן: **הָא אָמַר אֵין זְכוּת תּוֹלָה.** בְּמַתְנִי׳ (לְקַמָּן ד׳ כב:): **ר״ע הִיא.** דְּאָמַר לְעֵיל (ד׳ יט:) מִשֶּׁקָּרַב הַקֹּמֶץ אֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ, אַלְמָא מְקָרְבֵי לָהּ קֹדֶם שֶׁתִּשְׁתֶּה: **בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה.** בְּהַר הַבַּיִת, דְּהָא עֶזְרַת נָשִׁים וְגַם שַׁעַר נִקָּנוֹר לא נִתְקַדְּשׁוּ בִּקְדֻשַּׁת עֲזָרָה, וַהֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר הַר הַבַּיִת: **עִמּוֹ בִּמְחִיצָתוֹ.** וּבַמִּדְבָּר נַמֵּי הָיוּ ג׳ מַחֲנוֹת, לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים מַחֲנֵה שְׁכִינָה, וְהַלְוִיִּם יַחֲנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדוּת (כַּמִּדְבָּר א׳) זֶה מַחֲנֵה לְוִיָּה, וְהַדְּגָלִים ג׳ פַּרְסָאוֹת זֶה מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וּמֹשֶׁה הָיָה לֵוִי וְקָאָמַר עִמּוֹ: **שֶׁמָּא תִּפְרוֹס נִדָּה.** אַגַּב בִּיעֲתוּתָא דְּמַיִם הַמָּרִים, וְהַנִּדָּה וְהַזָּב וְהַזָּבָה וּבַעַל קֶרִי אֲסוּרִים בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה כִּדְיַלְפִינָן בִּפְסָחִים בְּפֶרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים (ד׳ סז.): **פַּחְדָּא צָמִית.** דְּאָגָה שֶׁאֵינָהּ בָּאָה פִּתְאוֹם אֶלָּא דּוֹאֶגֶת שֶׁמָּא יָבוֹאוּ אוֹיְבִים לְהָרְגָהּ צוֹמֵת אֶת הַמָּקוֹר מִלְּהוֹצִיא דָּם וַאֲפִי׳ בִּשְׁעַת וִסְתָּהּ, וְהַהִיא דְּנִדָּה אַדְּאָגָה אִיתְּמָר, דְּקָתָנֵי הִגִּיעַ שְׁעַת וִסְתָּהּ וְלא בָּדְקָה טְמֵאָה מִפְּנֵי שֶׁאֹרַח בִּזְמַנּוֹ בָּא, ר״מ אוֹמֵר אִם הָיְתָה בַּמַּחֲבֵא וְהִגִּיעַ שְׁעַת וִסְתָּהּ וְלא בָּדְקָה טְהוֹרָה, אִם בָּדְקָה אַחֲרֵי כֵן וּמְצָאֲתָהּ טְהוֹרָה, וְלא אָמַר אֹרַח בִּזְמַנּוֹ בָּא, שֶׁחֲרָדָה מְסַלֶּקֶת אֶת הַדָּמִים: **בִּיעֲתוּתָא.** הַבָּאָה פִּתְאוֹם כְּגוֹן זוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה חֲרֵדָה עַד עַכְשָׁיו וּפִתְאוֹם הִיא מַרְגֶּשֶׁת בְּצַעֲרָהּ, וְכֵן בְּאֶסְתֵּר שֶׁבָּאת לָהּ שְׁמוּעַת מָרְדְּכַי פִּתְאוֹם: **מַרְפְּיָא.** הַדָּמִים, פּוֹתֵחַ אֶת הַמָּקוֹר: **מַנִּי מַתְנִי׳.** דְּקָתָנֵי יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה ג׳ שָׁנִים: **כְּדֵי הַכָּרַת הָעֻבָּר.** דְּדָרֵישׁ וְנִקְּתָה ע״י זְכוּת כְּדֵי וְנִזְרְעָה זָרַע, כְּשִׁיעוּר שֶׁהָעֻבָּר נִכָּר בִּמְעֻבֶּרֶת: **הָרָאוּי לְסַפֵּר.** לִחְיוֹת וְלָבֹא לִידֵי סִפּוּר שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם: **וְאע״פ שֶׁאֵין רְאָיָה.** גְּמוּרָה לַדָּבָר דִּזְכוּת תּוֹלָה י״ב חֹדֶשׁ, זֵכֶר לַדָּבָר. וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ אַמַּאי אֵינָהּ רְאָיָה: **לָהֵן מַלְכָּא מִלְכִּי יִשְׁפַּר עֲלָיךְ וְגוֹ׳.** דָּנִיֵּאל אָמַר לִנְבוּכַדְנֶצַּר כְּשֶׁפָּתַר לוֹ הַחֲלוֹם שֶׁיְּהֵא נִטְרַד מִן הָאֲנָשִׁים וְלִהְיוֹת עִם בְּהֵמָה וְחַיָּה, לָהֵן מַלְכָּא – אָמְנָם הַמֶּלֶךְ, מִלְכִּי יִשְׁפַּר עֲלָיךְ – עֲצָתִי תִּיטַב בְּעֵינֶיךָ לְהַאֲמִין לַעֲצָתִי: **וַחֲטָיָךְ בְּצִדְקָה פְּרוּק.** חֶטְאֲךָ ע״י צְדָקָה פְּדֵה: **וַעֲוָיָתָךְ בְּמִיחַן.** וַעֲוֹנוֹתֶיךָ בַּחֲנִינַת הָעֲנִיִּים:

הן

חוּץ מִפָּרָשַׁת סוֹטָה בִּלְבַד. ר׳ יַעֲקֹב אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ חוּץ מִפָּרָשַׁת סוֹטָה שֶׁל מִקְדָּשׁ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אָמַר ר׳ יִרְמְיָה לִמְחוֹק לָהּ מִן הַתּוֹרָה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, וְהָנֵי תַּנָּאֵי כִּי הָנֵי תַּנָּאֵי, דְּתַנְיָא אֵין מְגִילָּתָהּ כְּשֵׁירָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת. ר׳ אַחַי בַּר יאשִׁיָּה אוֹמֵר: מְגִילָּתָהּ כְּשֵׁירָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת. אָמַר רַב פַּפָּא: דִּילְמָא לָא הִיא, עַד כָּאן לֹא קָאָמַר תַּנָּא קַמָּא הָתָם אֶלָּא כֵּיוָן דְּאִינְתִּיק לְשׁוּם רָחֵל, לָא הָדְרָא מִינְתְּקָא לְשׁוּם לֵאָה, אֲבָל תּוֹרָה, דִּסְתָמָא כְּתִיבָה, הָכִי נַמִי דְּמָחֲקִינַן. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: דִּילְמָא לָא הִיא, עַד כָּאן לֹא קָאָמַר ר׳ אַחַי בַּר יאשִׁיָּה הָתָם אֶלָּא בִּמְגִילָּה, דְּאִיכְתּוּב לְשׁוּם אָלוֹת בָּעוֹלָם אֲבָל תּוֹרָה, לְהִתְלַמֵּד, כְּתִיבָה, הָכִי נַמִי דְּלָא מָחֲקִינַן. וְר׳ אַחַי בַּר יאשִׁיָּה לֵית לֵיהּ כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלָךְ מְצָאוֹ בֶּן עִירוֹ וְאָמַר לוֹ: שְׁמִי כְּשִׁמְךָ, וְשֵׁם אִשְׁתִּי כְּשֵׁם אִשְׁתְּךָ, פָּסוּל לְגָרֵשׁ בּוֹ? אָמְרִי, הָתָם "וְכָתַב לָהּ" אָמַר רַחֲמָנָא, בָּעֵינַן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ. הָכָא נַמִי "וְעָשָׂה לָהּ", מַאי "עֲשִׂיָּיה"? מְחִיקָה: אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת לִשְׁתּוֹת עַד שֶׁפָּנֶיהָ כוּ׳: מַנִּי ר׳ שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר: מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקָהּ. דְּכַמָּה דְלֹא קָרְבָה מִנְחָתָהּ לָא בָּדְקִי לָהּ מַיָּא, דִּכְתִיב: "מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן", אֵימָא סֵיפָא, יֵשׁ לָהּ זְכוּת הָיְתָה תּוֹלָה לָהּ, אֲתָאן לְרַבָּנָן, דְּאִי ר׳ שִׁמְעוֹן, הָאָמַר אֵין זְכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמָּרִים! אָמַר רַב חִסְדָּא: הָא מַנִּי ר׳ עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר: מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקָהּ, וּבִזְכוּת סָבַר לָהּ כְּרַבָּנָן: וְהֵם, אוֹמְרִים הוֹצִיאוּהָ וְכוּ׳: מַאי טַעֲמָא? דְּדִילְמָא מֵתָה, לְמֵימְרָא דְמֵת אָסוּר בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה? וְהָתַנְיָא טְמֵא מֵת מוּתָּר לִיכָּנֵס לְמַחֲנֵה לְוִיָּה. וְלֹא טְמֵא מֵת בִּלְבַד אָמְרוּ אֶלָּא אֲפִילּוּ מֵת עַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ" עִמּוֹ בִּמְחִיצָתוֹ. אָמַר אַבַּיֵי: שֶׁמָּא תִּפְרוֹס נִדָּה. לְמֵימְרָא דִּבְעִיתוּתָא מְרַפְּיָא? אִין, דִּכְתִיב: "וַתִּתְחַלְחַל הַמַּלְכָּה מְאד" וְאָמַר רַב: שֶׁפֵּירְסָה נִדָּה. וְהָא אֲנַן תְּנַן חֲרָדָה מְסַלֶּקֶת דָּמִים? פַּחֲדָא צָמִית, בִּיעֲתוּתָא מְרַפְּיָא: יֵשׁ לָהּ זְכוּת הָיְתָה וְכוּ׳: מַנִּי מַתְנִיתִין? לֹא אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן, וְלֹא ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן יִצְחָק אִישׁ כְּפַר דָּרוֹם, וְלֹא ר׳ יִשְׁמָעֵאל. דְּתַנְיָא אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת תּוֹלָה לָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, כְּדֵי הַכָּרַת הָעוּבָּר, דִּבְרֵי אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן. ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן יִצְחָק אִישׁ כְּפַר דָּרוֹם אוֹמֵר: תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר "זֶרַע יַעַבְדֶנּוּ יְסֻפַּר" זֶרַע הָרָאוּי לְסַפֵּר. ר׳ יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֵכֶר לַדָּבָר דִּכְתִיב "לָהֵן מַלְכָּא מִלְכִּי יִשְׁפַּר עָלָיךְ וַחֲטָיָךְ בְּצִדְקָה פְרֻק וַעֲוָיָתָךְ בְּמִחַן עֲנָיִן

הן

ביאורים למסכת סוטה דף כ עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

חוּץ מִפָּרָשַׁת סוֹטָה בִּלְבָד – ואפילו פרשת סוטה שבספר תורה, כיון שצריך שתהא פרשת סוטה ראויה להימחק, וקנקנתום מתיר רושם לאחר מחיקתו. **רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ** – של רבי מאיר, **חוּץ מִפָּרָשַׁת סוֹטָה שֶׁל מִקְדָּשׁ** – שכותב הכהן בבית המקדש לשם כל סוטה וסוטה.

מבררת הגמרא, **מַאי בֵּינַיְיהוּ** – במה נחלקו, כלומר, מה יסוד המחלוקת בניהם. **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, לְמָחוֹק לָהּ מִן הַתּוֹרָה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – נחלקו אם ניתן למחוק מפרשת סוטה שבספר תורה, לתנא קמא ניתן להשתמש לבדיקת הסוטה גם מפרשת סוטה הכתובה בספר תורה, ולכן אסר הטלת קנקנתום לתוך הדיו שבה נכתבת פרשה זו, ורבי יעקב סובר, שאין בודקים אותה אלא בפרשה הנכתבת לשמה, ולא מפרשת סוטה שבספר תורה, ולכן לא הצריך שתהא פרשה זו שבספר תורה, ניתנת להימחק. **וְהָנֵי תַּנָּאֵי כִּי הָנֵי תַּנָּאֵי** – והתנאים הללו נחלקו במחלוקת התנאים דלהלן, אם ניתן להשתמש לבדיקת סוטה זו במגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה אחרת. **דְּתַנְיָא, אֵין מְגִילָּתָהּ** – מגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה זו אינה **כְּשֵׁירָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת. רַבִּי אַחַי בַּר יֹאשִׁיָּה אוֹמֵר, מְגִילָּתָהּ** – מגילה שנכתבה לשם סוטה זו **כְּשֵׁירָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת** – שאין צריך כתיבה לשמה. תנא קמא שבברייתא דלעיל, שאמר שניתן להשתמש בפרשת סוטה שבספר תורה להשקאת סוטה, דהיינו שלא צריך כתיבה לשמה, סובר כרבי אחי בר יאשיה שניתן להשתמש במגילה שנכתבה לסוטה זו לשם סוטה אחרת, ורבי יעקב שחולק וסובר שאין מוחקים מפרשת סוטה שבספר תורה, שצריך כתיבה לשמה, סובר כתנא קמא של רב אחי בא יאשיה, שאין משתמשים במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לבדיקת סוטה אחרת.

אָמַר רַב פָּפָא לדחות, **דְּיִלְמָא לֹא הִיא** – אין הכרח לומר כן, ואפשר לומר **עַד כָּאן לֹא קָאָמַר תַּנָּא קַמָּא הָתָם** שלא ניתן להשתמש במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לסוטה אחרת, **אֶלָּא כֵּיוָן דְּאִינְתִּיק לְשׁוּם רָחֵל** – שנכתבה המגילה לשם זו ונותקה מכל נשים שבעולם לשם רחל **לֹא הַדְרָא מִינַּתְקָא** – לא תחזור שוב להינתק מכל נשים שבעולם להיות מיוחדת **לְשׁוּם לֵאָה** שכן התייחדה כבר לשם רחל. **אֲבָל תּוֹרָה** – פרשת סוטה שבתורה, **דְּסָתְמָא כְּתִיבָה** שנכתבת בסתם ולא נותקה מכל נשים שבעולם לשם זו **הָכִי נַמִּי דְּמָחְקִינַן** ניתן למחוק ממנה לשם זו אף שלא נכתבה לשמה.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לדחות באופן אחר, **דְּיִלְמָא לֹא הִיא** – אין הכרח לתלות את מחלוקת התנאים זה בזה ואפשר לומר, **עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי אַחַי בַּר יֹאשִׁיָּה הָתָם** – שניתן להשתמש במגילת סוטה שנכתבה לשם זו לסוטה אחרת **אֶלָּא בְּמְגִילָּה**, לפי **דְּאִיכְּתוּב לְשׁוּם אָלוֹת בְּעוֹלָם** שסוף סוף נכתבה לשם קללה, **אֲבָל תּוֹרָה דִּלְהִתְלַמֵּד כְּתִיבָה** – שנכתבה כדי ללמוד ולא לשם קללה **הָכִי נַמִּי דְּלֹא מָחְקִינַן.**

מקשה הגמרא, **וְרַבִּי אַחַי בַּר יֹאשִׁיָּה** שאמר שניתן להשתמש במגילת סוטה שנכתבה לשם אישה זו לסוטה אחרת, **לֵית לֵיהּ** – האם אינו סובר את המשנה בגיטין, אדם **שֶׁכָּתַב** גט על מנת **לְגָרֵשׁ בּוֹ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלַךְ** חזר בו מהגירושין. אם **מְצָאוֹ בֶּן עִירוֹ, וְאָמַר לוֹ שְׁמִי כְּשִׁמְךָ וְשֵׁם אִשְׁתִּי כְּשֵׁם אִשְׁתְּךָ** – הרי שם העיר שלי ושלך, וכן השמות שלי ושל אשתך שווים, אם כן גט זה מתאים גם עבורי, תן לי את הגט שכתבת עבור הגירושין שלך ושל אשתך, ואגרש בו אני את אשתי. **פָּסוּל לְגָרֵשׁ בּוֹ.** שצריך שתהא כתיבת הגט לשם האישה העומדת להתגרש בו. לפי שגבי כתיבת גט נאמר, "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה", ודורשים 'לה', 'לשמה', אם כן, גם כאן שנאמר "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת" נדרוש 'לה' 'לשמה'. מתרצת הגמרא, **אָמְרִי, הָתָם** – גבי גט **'וְכָתַב לָהּ' אָמַר רַחֲמָנָא,** כיון שהזכירה התורה כתיבה **בְּעִנְיָן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ.** שואלת הגמרא, **הָכָא נַמִּי** כתוב **'וְעָשָׂה לָהּ'** ומדוע לא נדרוש שצריך עשייה לשמה. מתרצת הגמרא, **מַאי 'עֲשָׂיָיה'** – מהי העשייה שאמרה התורה **מְחִיקָה** – שצריך הכהן למחוק את המגילה לשמה של הסוטה ולא שכתיבת המגילה צריכה להיעשות לשמה.

שנינו במשנה, **אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת לִשְׁתּוֹת עַד שֶׁפָּנֶיהָ [וְכוּ'].**

מקשה הגמרא, **מַנִּי** – כמו איזה תנא סובר התנא של משנתינו שאמר, שהסוטה נבדקת מיד לאחר שתיית המים המרים, שמיד לאחר שתייתן פניה מוריקות, **רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה, דְּכַמָּה דְּלֹא קָרְבָה מִנְחָתָהּ** – שכל זמן שלא קרבה המנחה **לֹא בָּדְקֵי לָהּ מַיָּא** – אין המים בודקים אותה, **דִּכְתִיב "מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן"** הרי, שרק לאחר הקרבת המנחה נבדקים עוונותיה ונזכרים, ואם קודם שותה את המים ורק לאחר מכן מקריב את המנחה, לא היה התנא אומר שמיד לאחר השתייה פניה מוריקות. **אִימָּא סֵיפָא, יֵשׁ לָהּ זְכוּת הָיְתָה תּוֹלֶה לָהּ, אֲתָאן לְרַבָּנָן** הרי שבאנו לשיטת חכמים, **דְּאִי רַבִּי שִׁמְעוֹן, הָאָמַר אֵין זְכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמָּרִים.** וקשה מי הוא התנא של המשנה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב חִסְדָּא, הָא** – משנתינו **מַנִּי, רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר, מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה,** ולכן אומר התנא ששתיית המים בודקתה מיד, **וּבִזְכוּת** – אם תולה לה, **סָבַר לָהּ כְּרַבָּנָן** – שאומרים שהזכות תולה לה.

שנינו במשנה, **וְהֵם אוֹמְרִים הוֹצִיאוּהָ וְכוּ'** – לאחר ששותה הסוטה מן המים, אם טמאה היא, מיד פניה מוריקות והיא מתמלאת גידין והעומדים שם אומרים הוציאוה שלא תטמא העזרה.

שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** מבקשים להוציא אותה מהעזרה, לכאורה הסיבה היא, **דְּדִילְמָא מָתָה, לְמֵימְרָא דְּמֵת אָסוּר בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה** – היינו, עזרת נשים או שער נקנור (שהיה בין עזרת נשים לעזרה), ששם מביאים את הסוטה, שלא נתקדשו בקדושת המקדש והם כשאר הר הבית שדינו כמחנה לויה, **וְהָתַנְיָא, טָמֵא מֵת מוּתָּר לִיכָּנֵס לְמַחֲנֵה לְוִיָּה, וְלֹא טָמֵא מֵת בִּלְבָד אָמְרוּ, אֶלָּא אֲפִילּוּ מֵת עַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ", ו'עִמּוֹ'** משמע, **בְּמְחִיצָתוֹ.** ובמדבר היו ג׳ מחנות, לפנים מן הקלעים, היה מחנה שכינה, סביב מחנה שכינה חנו הלויים, וסביב הלויים מחנה ישראל. ומכך שמשה שהיה לוי, נטל עימו למחיצתו את עצמות יוסף, יש ללמוד שהמת מותר במחנה לויה. אם כן קשה, מדוע הוצרכו להוציא את הסוטה מעזרת הנשים, הרי מת מותר בה. מתרצת הגמרא, **אָמַר אַבָּיֵי,** לא מחשש מיתה הוצרכו להוציאה, אלא **שֶׁמָּא תִּפְרוֹס נִדָּה** מחמת הפחד התוקף אותה עם שתיית המים, שהיא מתחילה להרגיש את פעולתם בגופה, ונידה אסורה במחנה לויה.

שואלת הגמרא, **לְמֵימְרָא דִּבְעִיתוּתָא מַרְפְּיָא** – שהפחד מרפה את מקור דמיה וגורם לראית דם. אומרת הגמרא, **אִין, דִּכְתִיב 'וְתִתְחַלְחַל הַמַّלְכָּה מְאֹד', וְאָמַר רַב** מהו לשון 'ותתחלחל', **שֶׁפֵּירְסָה נִדָּה** – היינו, שנתמסמס חלל גופה, ופירסה נידה.

מקשה הגמרא, **וְהָא אֲנָן תְּנַן, חֲדָדָה מְסַלֶּקֶת דָּמִים** – אישה הנתונה בפחד, אינה רואה דם. מתרצת הגמרא, **פַּחְדָּא צָמִית** – דאגה מתמדת שלא באה לאישה בהפתעה, כגון אישה שדואגת מפני אויבים שלא יבואו להורגה, אכן צומת את המקור מלהוציא דם, ובמשנה זו מדובר במקרה שלא באה עליה הפחד בהפתעה, **בְּיַעֲתוּתָא מַרְפְּיָא** – אבל פחד הבא בהפתעה, כגון זו, שעד שלא שתתה מן המים הייתה סמוכה ובטוחה שלא יזיקו לה המים, ופתאום, עם שתייתם מתחילה להרגיש מה שהם מחוללים המים בגופה, הפחד התוקף אותה מיד, גורם להרפיית המקור ולראיית דם.

שנינו במשנה, **יֵשׁ לָהּ זְכוּת הָיְתָה וְכוּ'** – פעמים שהמים אינם בודקים אותה מיד, כגון, אם יש לה זכות. יש זכות תולה שנה, יש זכות תולה שנתיים, ויש זכות התולה ג׳ שנים.

מַנִּי מַתְנִיתִין – שאומרת שיש זכות התולה ג׳ שנים, **לֹא אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן, וְלֹא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אִישׁ כְּפַר דָּרוֹם, וְלֹא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. דְּתַנְיָא, אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת תּוֹלֶה לָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, כְּדֵי הַכָּרַת הָעוּבָּר,** שהוא זמן שהעובר ניכר במעי המעוברת, **דִּבְרֵי אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אִישׁ כְּפַר דָּרוֹם אוֹמֵר,** אם יש לה זכות תולה לה **ט׳ חֳדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר** לגבי סוטה, **"וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר "זֶרַע יַעַבְדֶנּוּ יְסֻפַּר",** מכאן שהזכות תולה לה כדי זמן פקידת **זֶרַע הָרָאוּי לְסֻפַּר** – היינו, הראוי לחיות ולבא לידי סיפור שבחו של מקום, שהוא ט׳ חודשים. **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר,** אם יש לה זכות תולה לה **שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לְדָבָר** שהזכות תולה לה שנים עשר חודש, **זֵכֶר לְדָבָר** יש, **דִּכְתִיב** לאחר שפתר דניאל את החלום ואמר לו שיהא נטרד מבני אדם ויהא מושבו ומאכלו עם חית השדה שבע שנים, **"לְהֵן מַלְכָּא** – אומנם אדוני המלך דע לך, שאף על פי שאין מנוס מן הגזירה, מכל מקום **מִלְּכִי יִשְׁפַּר עָלָךְ** – תיטב עצתי בעינך, **(וְחֵטָיךְ) [וַחֲטָאךְ] בְּצִדְקָה פְּרֹק** – ופדה חטאך וכפר עליה כדי שלא תתממש על ידי שתיתן צדקה, **וַעֲוֹנָתְךָ בְּמְחַן עֲנָיִן** – ועונותיך פרוק בחנינת עניים.

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

הֵן (תֶּהֱוֵי) [תֶּהֱוֵה] אַרְכָה לִשְׁלֵוְתָךְ" – ועל ידי הצדקה, יהא אורך זמן לשלומך, שלא תמהר לפקוד אותך הרעה. וּכְתִיב, "כֹּלָא מְטָא עַל נְבוּכַדְנֶצַר מַלְכָּא" לבסוף הגיעו כל הפורענויות על נבוכנצר, וּכְתִיב "לִקְצָת יַרְחִין תְּרֵי עֲשַׂר" – לאחר שנים עשר חודש. הרי שהזכות תולה שנים עשר חודש. אם כן, מיהו התנא של משנתנו שסובר שהזכות תולה ג׳ שנים. משיבה הגמרא, לְעוֹלָם התנא של משנתנו סובר כשיטת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שאמר שהזכות תולה ג׳ שנים, וְאַשְׁכַּח קְרָא – ומצא מקרא כתוב דְּאָמַר וְתָנֵי – שהקב"ה מאריך אפו עד ג׳ פעמים, דִּכְתִיב "כֹּה אָמַר ה׳ עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי אֱדוֹם" – הרי שעד ג׳ פשעים המתין להם הקב"ה ולא הביא עליהם פורענות עד לאחר ג׳ פעמים, דהיינו האריך את הזמן ג׳ שנים.

שואלת הגמרא, וּמַאי – מהו שאמר רבי ישמעאל, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֵכֶר לַדָּבָר, מדוע אין זו ראיה גמורה. ומישבת, דִּלְמָא שַׁאנִי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים כגון נבוכדנצר ואדום דְּלֹא מִפְּקִיד דִּינָא עלייהו – שאין הקב"ה ממהר להביא עליהם פורענות בעולם הזה, אבל עם ישראל מדקדק הקב"ה בעולם הזה וממהר לפרוע מהם בעולם הזה.

שנינו במשנה, וְיֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה ג׳ שָׁנִים כו׳.

שואלת הגמרא, זְכוּת דְּמַאי – איזו זכות מגינה עליה שהמים אינם מזיקים לה. אִילֵימָא זְכוּת דְּתוֹרָה – שהיתה עוסקת בתורה. הָא אֵינָהּ מְצֻוֶּוה וְעוֹשָׂה הִיא – הרי אינה מצווה ללמוד תורה, וכיון שאינה מצווה אין שכרה גדול, ולא מסתבר לומר שזכות זו תעמוד לה שהמים לא יזיקוה. אֶלָּא נאמר שהכוונה היא, לזְכוּת דְּמִצְוָה שעשתה, גם על כך קשה, וכי זְכוּת דְּמִצְוָה מִי מַגְנָא כּוּלֵּי הַאי – האם יש בכוחה להגין כל כך מן הפורענות וְהָתַנְיָא, אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסִי, נאמר "כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר", תָּלָה - המשיל הַכָּתוּב אֶת הַמִּצְוָה בְּנֵר, וְאֶת הַתּוֹרָה בְּאוֹר, אֶת הַמִּצְוָה המשיל בְּנֵר, לוֹמַר לָךְ מַה נֵּר אֵינָהּ מְגִינָּה אֶלָּא לְפִי שָׁעָה – להאיר לו את הדרך העומדת לפניו שלא יכשל, אַף מִצְוָה אֵינָהּ מְגִינָּה אֶלָּא לְפִי שָׁעָה - ממקצת פורעניות, וְאֶת הַתּוֹרָה המשיל בְּאוֹר – לוֹמַר לָךְ מָה אוֹר היום מֵגֵין לְעוֹלָם – מכל הפגעים הבאים לו בעולם, אַף תּוֹרָה מְגִינָּה לְעוֹלָם - שמצילה אותו מן החטא ומן היסורים הבאים לו בזה העולם. וְאוֹמֵר – הפסוק שאחריו המדבר בענין מעלותיה של התורה, "בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ ובשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך וְגוֹ'". וכך מתפרש הכתוב, 'בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ' – זֶה הָעוֹלָם הַזֶּה – שהתורה תנחה ותגן עליך בעולם הזה מכל צרות. 'בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ' זוֹ מִיתָה – בשעת המיתה מגינה התורה מיסורי המיתה, 'וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ' לֶעָתִיד לָבֹא – לאחר המיתה תליץ התורה בעדך להגן מפני ייסורי הגיהנם. מָשָׁל לְאָדָם, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵילָה וּמִתְיָירֵא מג׳ דברים, א. מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפְּחָתִים – גומות וּמִן הַבַּרְקָנִים שהם פגעים האורבים לו בכל צעד ושעל, ב. וּמֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִים – שהם סכנות המזדמנות לו באישון לילה, ג. וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ – מחמת שאינו בקי מספיק בשבילי הדרכים. נִזְדַּמְּנָה לוֹ אֲבוּקָה שֶׁל אוּר, כיון שמאירה לו את הדרך העומדת לפניו, נִיצָּל מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפְּחָתִים וּמִן הַבַּרְקָנִים שהם הסכנות האורבות מחמת שאינו רואה, כך, מי שמקיים מצוות ניצל ממקצת פורעניות. אולם וַעֲדַיִין מִתְיָירֵא מֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִים שדרכן ללכת בלילה פן יפגעו בו, ועוד וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ. כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, נִיצָּל מֵחַיָּה רָעָה וּמִן הליסטים – כך מי שזכה ללמוד תורה ניצל מן החטא ומן היסורים. אולם גם לאחר שעלה עמוד השחר, וַעֲדַיִין אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ, עד שהִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים ושם הכיר את דרכו ונוכח שהוא בדרך הנכונה, ואז נִיצַּל מִכּוּלָּם. וכמו כן האדם בעולם הזה, גם כשלומד תורה ומקיים מצוות עדיין אינו יודע אם ילך בדרך זו עד סוף ימיו, או שמא יכפנו היצר הרע להשיבו מהדרך הנכונה, עד שמגיע ליום המיתה ולא פירש מן התורה עד ליום זה, ואז ניצל מכל מוקשי העולם הזה. דָּבָר אַחֵר דרך נוספת מדוע המשיל הכתוב את המצוה לנר ואת התורה לאור, עֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה – מעשה עבירה מכבה את שכר המצוה שלא תגין עליו מן הפורענות, כפי שניתן לכבות את אור הנר שלא יאיר. וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה – שכר מי שעסק בתורה שלא תגן עליו, כפי שלא ניתן לכבות את אור היום, שֶׁנֶּאֱמַר "מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה" – 'מים רבים' הם משל לעבירות, והאהבה זו התורה, ומבואר בפסוק, שהעבירות אינם מכבות את שכר התורה. מכל מקום מבואר בברייתא שהמצוות אינם מגינות מן היסורים כל כך, ואם כן קשה, על איזו זכות אמר התנא שהיא עומדת לה להינצל מפגיעת המים המרים, אם זכות תורה, הרי אינה מצווה בלימוד התורה ושכרה אינו גדול, ואם זכות מצווה, הרי אין שכרם מרובה כל כך להציל מן היסורים. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, לעולם זכות מצוה מגינה על הסוטה, וּמִצְוָה בְּעִידְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ – בשעה שעוסק בה, מַגְנָא – מגינה עליו מן היסורים וּמַצְלָא – ומצילה אותו שלא יבא לידי חטא, בְּעִידְּנָא דְּלֹא עָסִיק בָּהּ – משנגמרה המצוה ואינו עוסק בה עוד, אַגּוּנֵי מַגְנָא – מן היסורים אַצּוּלֵי לֹא מַצְלָא – ואינה מצילה מן החטא. כלומר, לעולם המצוה מגינה מן היסורים בעולם הזה, ולפיכך, זכות מצוה עומדת לסוטה שלא יזיקוה המים. ומה שאמר התנא בברייתא שהמצוה אינה מגינה אלא לשעה, כוונתו שאינה מגינה אלא בשעה שעוסק בה, אבל תּוֹרָה בֵּין בְּעִידְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ – בין בשעה שעוסק בה וּבֵין בְּעִידְּנָא דְּלֹא עָסִיק בָּהּ – ובין בשעה שאינו עוסק בה מַגְנָא וּמַצְלָא – מגינה מן היסורים ומצילה מן החטא.

מקשה הגמרא, מַתְקִיף לָהּ רַבָּה, אֶלָּא מֵעַתָּה - אם זכות תורה עומדת לאדם גם בשעה שאינו עוסק בה שלא יבא לידי חטא, דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל שנעשו רשעים, מִי לֹא עָסְקֵי בַּתּוֹרָה, אם כן אַמַּאי לֹא הֵגִינָּה עֲלַיְיהוּ התורה מיצר הרע, שהחטיאם ועשאם רשעים גמורים. אֶלָּא אָמַר רָבָא חילוק אחר, תּוֹרָה בְּעִידְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ – בשעה שעוסק בה מַגְנָא וּמַצְלָא – מגינה עליו מיסורים ומצילה אותו מיצר הרע שלא יבא לידי חטא, בְּעִידְּנָא דְּלֹא עָסִיק בָּהּ – ואולם בשעה שאינו עוסק בה, אַגּוּנֵי מַגְנָא אַצּוּלֵי לֹא מַצְלָא – מגינה היא עליו מן היסורים אך אינה מצילתו מן החטא. מה שאין כן מִצְוָה, בֵּין בְּעִידְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ בְּעִידְּנָא דְּלֹא עָסִיק בָּהּ, אַגּוּנֵי מַגְנָא מצילה אותו מן היסורים והפורענות, ולכן זכות מצוה מגינה על הסוטה, אך אַצּוּלֵי לֹא מַצְלָא – אינה מצילתו מן החטא. ובזה מובן מדוע שלט יצר הרע על דואג ואחיתופל לעשותם רשעים.

רָבִינָא אָמַר – מיישב באופן אחר, לְעוֹלָם הזכות העומדת לסוטה היא זְכוּת תּוֹרָה. וּדְקָאָמְרַתְּ - ומה שהקשית שהרי היא אֵינָהּ מְצֻוֶּוה וְעוֹשָׂה. נְהִי דְּפַקּוּדֵי לֹא מִפַּקְדָּא – אמנם היא עצמה אינה מצווה ללמוד תורה, אך בְּאַגְרָא דְּמַקְרְיָן וּמַתְנְיָין בְּנַיְיהוּ – בשכר שטורחות להביא את בניהן לבית הספר לקרא מקרא ולשנות משנה, וְנַטְרָן לְהוּ לְגַבְרַיְיהוּ - וממתינות לבעליהן שיוצאים לעיר אחרת ללמוד תורה עַד דְּאָתוּ מִבֵּי מִדְרָשָׁא – עד שחוזרים מבית המדרש, מִי לֹא פַּלְגָאן בַּהֲדַיְיהוּ – וכי אינם חולקים עימם בשכר לימוד התורה שלהם, שהוא שכר של מצווה ועושה.

הגמרא חוזרת למשל המובא בברייתא ושואלת, וּמַאי הנמשל להגיע לְפָרָשַׁת דְּרָכִים שהזכיר התנא. ומשיבה, אָמַר רַבִּי חִסְדָּא, זֶה תַּלְמִיד חָכָם וְיוֹם מִיתָה – פרשת דרכים הוא יום המוות, שהוא מעבר מחיי האדם בעולם הזה לחיי נצח, וכוונת התנא לומר, שרק אם הגיע האדם ליום זה בעודו תלמיד חכם, ידע שניצל מסכנות היצר האורבות לו. אך עד אז, נתון הוא בידיו של יצר הרע להחטיאו. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, פרשת דרכים זֶה משל לתַּלְמִיד חָכָם וְיִרְאַת חֵטְא – שהגיע לידי יראת חטא. מַר זוּטְרָא אָמַר, זֶה משל לתַּלְמִיד חָכָם דְּסַלְקָא לֵיהּ שְׁמַעְתְּתָא אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָא – שהגיע להוראה. שמבין דבר מתוך דבר ויודע לפסוק מתוך השמועות הלכה למעשה.

שנינו בברייתא, דָּבָר אַחֵר דרך אחרת לבאר את הדמיון בין נר למצוה ובין אור לתורה, עֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה - שאור המצוה כבה על ידי עבירה, כשם שאור הנר כבה, וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה – ואור התורה אינו כבר על ידי עבירה כשם שאור היום אינו כבה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, דַּרְשֵׁיהּ רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסִי לְהַאי קְרָא לפסוק 'כי נר מצוה ותורה אור', ללמוד ממנו את מעלותיה המיוחדות של התורה כִּי סִינַי – כפי שדרש משה בפני עם ישראל על מעלות התורה בסיני. (וְאִילְמָלֵא) [וְאִילְמָלֵי] דַּרְשׁוּהַּ דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל הָכִי – ואם היו דורשים כן גם דואג ואחיתופל לֹא רָדְפוּ בָּתַר דָּוִד – אחר דוד להורגו דִּכְתִיב "לֵאמֹר אֱלֹהִים עֲזָבוֹ רדפו ותפסוהו כי אין מציל וְגוֹ" – שהיו אומרים, שה׳ עזב את דוד לפי שעבר על איסור אשת איש, ואין לו זכות שתצילנו, שהעבירה כבתה זכויותיו ולכן ניתן לרודפו ולתופסו. מַאי דָּרוּשׁ - איזה

המשך בעמוד קכה

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כא עמוד א

רש״י

הֵן תֶּהֱוֵי אַרְכָא לִשְׁלֵוְתָךְ. וְאָז תְּהֵא אוֹרֶךְ זְמַן לִשְׁלוֹמְךָ שֶׁלֹּא יָבֹאוּ עָלֶיךָ הַפּוּרְעָנוּת. וְכֵן עָשָׂה נְבוּכַדְנֶצַּר, הָיָה מְקַבֵּץ בְּכָל יוֹם עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵבִיא בַּגּוֹלָה וְהָיוּ צְרִיכִין מְזוֹנוֹת וּמְפַרְנְסָם, וְאַף דָּנִיֵּאל כְּשֶׁהִשִּׂיאוֹ עֵצָה זוֹ לְכָךְ נִתְכַּוֵּן, שֶׁרָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹלָה מְחַזְּרִין עַל הַפְּתָחִים: **וּכְתִיב כֹּלָּא מְטָא.** כָּל הַפּוּרְעָנוּת הִגִּיעַ עַל נְבוּכַדְנֶצַּר: **לִקְצַת יַרְחִין תְּרֵי עֲשַׂר.** אַלְמָא תָּלָה לוֹ הַזְּכוּת י״ב חֹדֶשׁ: **לְעוֹלָם.** מַתְנִי׳ דְּקָתָנֵי ג׳ שָׁנִים ר׳ יִשְׁמָעֵאל הִיא: **וְאַשְׁכַּח קְרָא דְּאָמַר וְתָנֵי.** שׁוֹנֶה בְּהַאֲרָכַת זְמַן, כְּלוֹמַר מִקְרָא כָּתוּב שֶׁהַקָּבָּ״ה מַאֲרִיךְ זְמַן עַד ג׳ פְּעָמִים, הִלְכָּךְ הֲווּ לְהוּ ג׳ שָׁנִים: **דְּלֹא מִפְּקִיד דִּינָא עֲלַיְיהוּ.** אֵין מְמַהֲרִין מִן הַשָּׁמַיִם לִפְקוֹד עֲוֹנוֹתָם עֲלֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, אֲבָל מִיִּשְׂרָאֵל מְמַהֲרִין לִפְרַע בעה״ז וּמְדַקְדְּקִין אַחֲרֵיהֶם: **זְכוּת דְּמַאי.** מְגִינָה כָּל כָּךְ: **זְכוּת דְּתוֹרָה.** שֶׁהָיְתָה עוֹסֶקֶת בְּתוֹרָה: **הָא לֹא מִפַּקְדָא.** דִּכְתִיב וְלִמַּדְתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם (דְּכָרִיס יא׳) וְלֹא אֶת בְּנוֹתֵיכֶם, וְכֵיוָן דְּאֵינָהּ מְצֻוָּה אֵין שְׂכָרָהּ גָּדוֹל כִּמְצֻוֶּה וְעוֹשֶׂה: **הִיא תְשִׂיחֶךָ.** תָּלִיץ בַּעַדְךָ אֶת זְכוּתְךָ: **פְּחָתִים.** גֻּמּוֹת: **נִזְדַּמְּנָה לוֹ אֲבוּקָה שֶׁל אוּר.** כָּךְ זָכָה לְקַיֵּם מִצְוָה נִצַּל מִמִּקְצָת פּוּרְעָנִיּוֹת: **וַעֲדַיִין מִתְיָירֵא מֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּסְטִים.** שֶׁדַּרְכָּן לֵילֵךְ בַּלַּיְלָה פֶּן יִפְגְּעוּ בּוֹ, דִּכְתִיב תָּשֶׁת חֹשֶׁךְ וִיהִי לָיְלָה בּוֹ תִרְמוֹשׂ כָּל חַיְתוֹ יָעַר (תְּהִלִּים קד): **הִגִּיעַ עַמּוּד הַשַּׁחַר.** וְאַף כָּאן זָכָה לְתוֹרָה נִצַּל מִן הַחֵטְא וּמִן הַיִּסּוּרִין: **וַעֲדַיִין אֵינוֹ יוֹדֵעַ כּוֹ׳.** שֶׁמָּא יִכְפֶּנּוּ יִצְרוֹ לִבָּטֵל וְיָשִׁיב עָלָיו יצה״ר וּפוּרְעָנוּת: **הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים.** וְשָׁם הִכִּיר אֶת דַּרְכּוֹ, וְאַף כָּאן הִגִּיעַ לְיוֹם הַמִּיתָה וְלֹא פֵּרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה עַד יוֹם מוֹתוֹ נִצַּל מִכֻּלָּן, וְהָכֵי מְפָרֵשׁ לָהּ לְקַמֵּיהּ: **עֲבֵירָה מְכַבָּה.** שְׂכַר מִצְוָה: **וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה.** שְׂכַר מִי שֶׁעָסַק בְּתוֹרָה קֹדֶם לָכֵן, אַלְמָא מִצְוָה לֹא מַגְנָא כֻּלֵּי הַאי: **לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה.** זוֹ תּוֹרָה דִּכְתִיב (שִׁיר ב) הֱבִיאַנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה, יַיִן סוֹד: **אָמַר רַב יוֹסֵף.** לְעוֹלָם מְגִינָה עַל הַיִּסּוּרִין הַרְבֵּה, וּמַאי אֵינָהּ מְגִינָה דְּקָאָמַר תַּ״ק [בל״ק] מִן הַחֵטְא שֶׁלֹּא יִתְקְפֶנּוּ יצה״ר קָאָמַר: **מִצְוָה בְּעִידְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ.** וְהַיְינוּ לְפִי שָׁעָה דְּאָמַר מַגְנָא מִן הַיִּסּוּרִין וּמַצְלָא מיצה״ר שֶׁלֹּא יַכְשִׁילֶנּוּ לַחֲטֹא: **בְּעִידְּנָא דְּלֹא עָסִיק בָּהּ.** מִשֶּׁנִּגְמַר הַמִּצְוָה וְאֵינוֹ עָסוּק בָּהּ אַגּוֹנֵי מַגְנָא מִן הַפּוּרְעָנוּת, אַצּוּלֵי לֹא מַצְלָא. וּדְקָתָנֵי בְּבָרַיְיתָא עֲבֵרָה מְכַבָּה מִצְוָה, לָאו מִלְּהָגֵן מִן הַיִּסּוּרִין קָאָמַר, אֶלָּא מִלִּטּוֹל שָׂכָר לְעָתִיד: **אַמַּאי לֹא תָּגֵן עֲלֵיהֶן.** מִיֵּצֶר הָרָע שֶׁהֶחֱטִיאָם וַעֲשָׂאָם רְשָׁעִים גְּמוּרִים, כְּלוֹמַר אַמַּאי לֹא תַּצִּילֵהוּ מִן הָעֲבֵירוֹת: **לְעוֹלָם זְכוּת דְּתוֹרָה.** וְלֹא שֶׁעוֹסֶקֶת בְּתוֹרָה, אֶלָּא שֶׁטּוֹרַחַת בִּבְנָהּ וּבְבַעֲלָהּ שֶׁיַּעַסְקוּ: **דְּמַקְרִיאָן וּמַתְנִיאָן.** שֶׁטּוֹרְחוֹת עַל בְּנֵיהֶן לַהֲבִיאָן לְבֵית הַסֵּפֶר לִקְרוֹא מִקְרָא וְלִשְׁנוֹת מִשְׁנָה: **וְנָטְרָן לְגַבְרַיְיהוּ.** וּמַמְתִּינוֹת לְבַעֲלֵיהֶן שֶׁיּוֹצְאִין לְעִיר אַחֶרֶת לִלְמוֹד תּוֹרָה: **מַאי פָּרָשַׁת דְּרָכִים.** מַהוּ מְדַמֶּה לְהִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים, דְּהָא אֲבוּקָה הַיְינוּ מִצְוָה, עַמּוּד הַשַּׁחַר הַיְינוּ תּוֹרָה, אֶלָּא פָּרָשַׁת דְּרָכִים מַאי הִיא: **וְיוֹם הַמִּיתָה.** וְהוּא תַּלְמִיד חָכָם בְּיוֹם מוֹתוֹ, וְיָדַע שֶׁלֹּא פֵּירֵשׁ לִפְרוֹק מֵעָלָיו עֹל תּוֹרָה: **וְיִרְאַת חֵטְא.** זָכָה לְיִרְאַת חֵטְא אַחַר שֶׁזָּכָה לְתוֹרָה נִצַּל מִכֻּלָּן, שֶׁהַתּוֹרָה מְלַמְּדַתּוֹ דִּבְרֵי מִצְוָה וְדִבְרֵי אִסּוּר וּמִמַּה שֶׁהוּא צָרִיךְ לִפְרוֹשׁ, וְיִרְאַת חֵטְא מוֹנְעוֹ מִלִּרְדּוֹף אַחֲרֵי יִצְרוֹ: **דְּסַלְקָא לֵיהּ שְׁמַעְתְּתָא אַלִּבָּא דְּהִלְכְתָא.** וְה״ק עָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר נִצּוֹל מִן הַחַיָּה כּוֹ׳, זָכָה לְתוֹרָה נִצּוֹל מִיצה״ר וּמִן הַחֵטְא, וַעֲדַיִין אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזוֹ דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ, אִם יִזְכֶּה שֶׁיְּסַיְּיעוּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם לְהִתְקַבֵּל דְּבָרָיו בֵּין חֲבֵרָיו לְהוֹרוֹת כַּהֲלָכָה וְכַמִּשְׁפָּט. הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים, כְּלוֹמַר זָכָה לְכָךְ נִצּוֹל מִכֻּלָּם: **לֵאמֹר אֱלֹהִים עֲזָבוֹ.** כָּךְ הָיוּ אוֹמְרִים עָלָיו, אֱלֹהִים עֲזָבוֹ, שֶׁבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ וְאֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁין עָלָיו, רִדְפוּ וְתִפְסוּהוּ כִּי אֵין מַצִּיל, אֵין לוֹ זְכוּת שֶׁיַּצִּילֶנּוּ, שֶׁהָעֲבֵרָה כִּבְּתָה זְכֻיּוֹתָיו: **לֹא יִרְאֶה בְּךָ.** עֲבֵרָה, וְאִם יִרְאֶה וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: **שִׁמְעוֹן אֲחִי עֲזַרְיָה.** תַּנָּא הוּא בְּמִשְׁנָה קַמַּיְיתָא דִּזְבָחִים, וְלָמַד תּוֹרָה עַל יְדֵי אָחִיו שֶׁהָיָה עוֹסֵק בִּפְרַקְמַטְיָא כְּדֵי שֶׁיַּחֲלוֹק בִּזְכוּת לִמּוּדוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן, לְכָךְ הוּא נִקְרָא עַל שֵׁם עֲזַרְיָה אָחִיו, וְכֵן ר׳ יוֹחָנָן לָמַד ע״י הַנָּשִׂיא שֶׁהָיָה מְפַרְנְסוֹ: **הִלֵּל עָסַק בְּתוֹרָה.** מִתּוֹךְ עֹנִי רַב כְּדִמְפָרֵשׁ בְּמס׳ יוֹמָא (דַּף לה:):

תוספות

מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא. ותימה מאי האי דקתני בברייתא תלה את המצוה בנר מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה אי מיצר הרע אינה מגינה כלל אי מן הפורענות מגינה לעולם ותורה נמי למה תלאה הכתוב באור משום דמגינה לעולם אי מן הפורענות מצוה נמי מגנא לעולם ואי דמצלא מיצר הרע הא לא מצלא אלא לפי שעה:

זה תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. תימה והיאך ניצול מכולן והלא לא ניצול מיצר הרע בעידנא דלא עסיק בתורה וי״ל סתם תלמיד חכם תורתו אומנתו ועוסק בה ומהרהר כל שעה ואינו הולך ד׳ אמות בלא תורה:

והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה. תימה והא אמר לעיל בין לרב יוסף בין לרבא מצוה אגוני מגנא מן הפורענות אפילו בעידנא דלא עסיק בה ועבירה מכבה מצוה לאו מלהגין מן היסורין קאמר אלא מליטול שכר לעתיד לבא כמו שפרש״י:

בן

הֵן תֶּהֱוֵה אַרְכָא לִשְׁלֵוְתָךְ״ וּכְתִיב: ״כֹּלָּא מְטָא עַל נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא״ וּכְתִיב ״לִקְצָת יַרְחִין תְּרֵי עֲשַׂר״. לְעוֹלָם ר׳ יִשְׁמָעֵאל, וְאַשְׁכַּח קְרָא דְּאָמַר וְתָנֵי, דִּכְתִיב: ״כֹּה אָמַר ה׳ עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי אֱדוֹם״. וּמַאי ״אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֵכֶר לַדָּבָר״? דִּלְמָא שָׁאנֵי גּוֹיִם דְּלָא מְפַקֵּיד דִּינָא עֲלַיְיהוּ: וְיֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה ג׳ שָׁנִים כּוֹ׳: זְכוּת דְּמַאי? אִילֵימָא זְכוּת דְּתוֹרָה? הָא אֵינָהּ מְצוּוָּה וְעוֹשָׂה הִיא! אֶלָּא זְכוּת דְּמִצְוָה זְכוּת דְּמִצְוָה מִי מַגְנָא כּוּלֵּי הַאי? וְהָתַנְיָא, אֶת זוֹ דָּרַשׁ ר׳ מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי: ״כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר״ תָּלָה הַכָּתוּב אֶת הַמִּצְוָה בְּנֵר, וְאֶת הַתּוֹרָה בְּאוֹר. אֶת הַמִּצְוָה בְּנֵר לוֹמַר לְךָ: מַה נֵּר אֵינָהּ מְגִינָּה אֶלָּא לְפִי שָׁעָה, אַף מִצְוָה אֵינָהּ מְגִינָּה אֶלָּא לְפִי שָׁעָה. וְאֶת הַתּוֹרָה בְּאוֹר, לוֹמַר לְךָ: מָה אוֹר מֵגֵין לְעוֹלָם אַף תּוֹרָה מְגִינָּה לְעוֹלָם. וְאוֹמֵר ״בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ״ וְגוֹ׳ ״בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ״ זֶה הָעוֹלָם הַזֶּה, ״בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ״ זוֹ מִיתָה, ״וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ״ לֶעָתִיד לָבֹא. מָשָׁל לְאָדָם שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵילָה, וּמִתְיָירֵא מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפְּחָתִים וּמִן הַבַּרְקָנִים וּמֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִין וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ. נִזְדַּמְּנָה לוֹ אֲבוּקָה שֶׁל אוּר נִיצַּל מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפְּחָתִים וּמִן הַבַּרְקָנִים, וַעֲדַיִין מִתְיָירֵא מֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִין, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ. כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר נִיצַּל מֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּסְטִין, וַעֲדַיִין אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ. הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים נִיצַּל מִכּוּלָּם. דָּבָר אַחֵר: עֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה, וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה״. אָמַר רַב יוֹסֵף: מִצְוָה, בְּעִידָּנָא דְּעָסֵיק בָּהּ, מַגְנָא וּמַצְלָא. בְּעִידָּנָא דְּלָא עָסֵיק בָּהּ, אַגּוּנֵי מַגְנָא, אַצּוּלֵי לָא מַצְלָא. תּוֹרָה, בֵּין בְּעִידָּנָא דְּעָסֵיק בָּהּ וּבֵין בְּעִידָּנָא דְּלָא עָסֵיק בָּהּ, מַגְנָא וּמַצְלָא. מַתְקִיף לָהּ רָבָא: אֶלָּא מֵעַתָּה, דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל מִי לֹא עָסְקֵי בַּתּוֹרָה? אַמַּאי לֹא הֵגֵינָה עֲלַיְיהוּ? אֶלָּא אָמַר רָבָא: תּוֹרָה, בְּעִידָּנָא דְּעָסֵיק בָּהּ, מַגְנָא וּמַצְלָא. בְּעִידָּנָא דְּלָא עָסֵיק בָּהּ, אַגּוּנֵי מַגְנָא, אַצּוּלֵי לָא מַצְלָא. מִצְוָה, בֵּין בְּעִידָּנָא דְּעָסֵיק בָּהּ בֵּין בְּעִידָּנָא דְּלָא עָסֵיק בָּהּ, אַגּוּנֵי מַגְנָא אַצּוּלֵי לָא מַצְלָא. רָבִינָא אָמַר: לְעוֹלָם זְכוּת תּוֹרָה, וּדְקָאָמְרַתְ אֵינָהּ מְצוּוָּה וְעוֹשָׂה, נְהִי דִּפְקוּדֵי לָא מִפַּקְדָא, בְּאַגְרָא דְּמַקְרַיָּן וּמַתְנַיָּין בְּנַיְיהוּ וְנָטְרָן לְהוּ לְגַבְרַיְיהוּ עַד דְּאָתוּ מִבֵּי מִדְרָשָׁא, מִי לָא פַּלְגָּאן בַּהֲדַיְיהוּ? מַאי פָּרָשַׁת דְּרָכִים? אָמַר רַב חִסְדָּא: זֶה תַּלְמִיד חָכָם וְיוֹם מִיתָה רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: זֶה תַּלְמִיד חָכָם, וְיִרְאַת חֵטְא. מָר זוּטְרָא אָמַר: זֶה תַּלְמִיד חָכָם דְּסַלְקָא לֵיהּ שְׁמַעְתְּתָא אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָא. דָּבָר אַחֵר: עֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה, וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: דְּרָשֵׁיהּ ר׳ מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי לְהַאי קְרָא כִּי סִינַי, וְאִילְמָלֵא דְּרָשׁוּהָ דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל הָכִי, לֹא רָדְפוּ בָּתַר דָּוִד, דִּכְתִיב: לֵאמֹר אֱלֹהִים עֲזָבוֹ וְגוֹ׳. מַאי דְּרוּשׁ? ״וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר״ וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין שֶׁעֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה. מַאי״ בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ״? אָמַר עוּלָּא: לֹא כְּשִׁמְעוֹן אֲחִי עֲזַרְיָה וְלֹא כְּר׳ יוֹחָנָן דְּבֵי נְשִׂיאָה אֶלָּא כְּהִלֵּל וְשֶׁבְנָא. דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר: הִלֵּל וְשֶׁבְנָא אַחֵי הָווּ, הִלֵּל עָסַק בַּתּוֹרָה, שֶׁבְנָא עֲבַד עִיסְקָא. לְסוֹף, אָמַר לֵיהּ: תָּא נַעֲרוֹב וְלִיפְלוֹג; יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה ״אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ״ וְגוֹ:

אומר

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כא עמוד ב

תוספות

בן עזאי אומר חייב אדם וכו׳. ירושלמי דבן עזאי דלא כר״א בן עזריה דדריש (חגיגה דף ג.) הקהל את העם האנשים והנשים והטף אנשים באו ללמוד נשים לשמוע ונראה דפי׳ דמצוה לשמוע הנשים כדי שידעו לקיים מצוה ולא משום שידעו שזכות תולה: מטרונה שאלה את ר׳ אלעזר מפני מה חטא אחת במעשה העגל והן מתין בה ג׳ מיתות אמר לה אין אשה חכמה אלא בפלך אמר לי הורקנוס בנו בשביל שלא להשיבה דבר אחד מן התורה אבדת ממני ג׳ מאות כור מעשר בכל שנה א״ל ישרפו ד״ת ולא ימסרו דברי תורה לנשים:

רוצה אשה בקב ותיפלות. פר״ח רוצה אשה שיהא בעלה חמר ויהא מצוי אצלה בכל שבת לתת לה עונתה ולא יביא לה אלא קב חטים בלבד ולא יהא גמל שהולך בדרך רחוקה ואינו נותן לה עונה אלא אחת לשלשים יום ואע״פ שמביא לה לשכרו ט׳ קבין חביבה עליה העונה בכל שבת וקב אחד מט׳ קבין ופרישות ל׳ יום ורבי פירש בשם רב האי המשרה אשתו ע״י שליש לא יפחות לה מקביים חיטין מן שבת לשבת כדמוכח בגמרא בפרק אע״פ (כתובות דף סד:) ועונתה מצוי לה ואילו המורד על אשתו (שם סג.) מוסיפין על כתובתה ג׳ דינרים בשבת ושער בינוני הוא ד׳ סאין בסלע וסלע ד׳ דינרים נמצאת סאה בדינר וג׳ סאין בג׳ דינרים שהן י״ח קבין הרי שחכמים עמדו על סוף דעתה שהיא רוצה בתיפלות ועמו שני קביים מי״ח קביים שיפרוש ממנה דקביים אחד מט׳ בי״ח קבין:

היכי דמי חסיד שוטה. ירושלמי ראה תינוק מבעבע בנהר אמר לכשאחלוץ תפילין אצילנו עד כשהוא חולץ תפילין הוציא זה את נפשו: **זה** הנותן דינר לעני להשלים לו מאתים זוז. הא דרבי אבהו והא דרבי יוחנן ומבריח מזונות מן האלמנה קרי ירושלמי מכות פרושים ותו גרס התם חד תלמיד מדר׳ בון הוו לו מאתים זוז חסר דינר והוה רבי יליף למזכי עמיה חד לתלת שנים מעשר מסכני חד זמן עבדין ביה תלמידיו עין בישא ומלוון ליה אתא בעי מזכי עמיה היך דהוה יליף א״ל רבי אית לי שיעורא אמר זה מכת פרושים נגעו ביה רמז לתלמידיו ואעלוניה לקפילין וחסרוניה חד קרט וזכה עמיה היך דהוה יליף שנינו בפרק בתרא דמסכת פאה (מ״ט) מי שיש לו חמשים זוז והוא נושא ונותן בהן ה״ז לא יטול ובגמרא [ירושלמי] הדא אמר חמשין דעבדין טבין מן מאתן דלא עבדין: **יתומים** שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. ונראה דוקא לענין מזון הבנות אמרינן מה שמכרו מכרו אבל לענין מזון האשה כיון דמשועבד לה בעל למזונות בחייו הנכסים בחזקתם שאינם יכולין למכור כדאמרי׳ בפ׳ הנושא (כתובות קג.) יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ״ש מדר׳ אסי א״ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים וכו׳ התם לא משתעבדי לה מחיים אי נמי בית זה עצמו דרה בו בחיי הבעל אבל מזונות בכל יום צריכה למזונות ולא דמו מזונות אשה למדור והוא הדין אם מכרו בנכסים מרובין מה שמכרו מכרו דמטלטלי לא משתעבדי למזונות ואמרי׳ בפ׳ מציאת האשה (שם סט.) בין מכרו בין משכנו אין מוציאין למזונות והאי דנקט נכסים מועטין אורחא דמילתא נקט דלא מזבין אינש נכסים משום הפסד מזונות היכא דאיכא נכסים מרובים רבי פי׳ בתוספותיו דר׳ יוחנן פליג אההיא דמסקינן בפרק ב׳ דייני גזירות (שם דף קט.) אמר רבי יצחק בן אילעאי משמיה דחזקיה כל מקום שאמר ר״ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו וגבי נכסים מועטין תנינא התם (דף קח:) ובפרק מי שמת (ב״ב קלט:) אמר אדמון וכי בשביל שאני זכר הפסדתי ואמר ר״ג רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דוחקיה לפרש כך אליבא דאדמון טפי מאליבא דרבנן: **אביי** אמר זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב״ג. רשב״ם פי׳ ביש נוחלין (ב״ב דף קלז.) משום דגרם לעבור על דברי הנותן וערום דאהנו מעשיו והרי הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עצמו דהיינו ראשון לא מיקרי רשע ואף על גב דלכתחילה אסור לעשות כך דלא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בגוף ופירות לעשות כרצונו וקשיא לפירושו בסוף פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף נה:) דאמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ועמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום ומי אמר אביי הכי והאמר אביי איזהו רשע ערום זה המשיא כו׳ מי קאמר תינשא ניסת קאמר אלמא דמדמי מוכר עצמו למשיא ומיהו יש לפרש כיון דמשיא נקרא רשע מכלל דלמוכר אסור לעשות לכתחילה אע״ג דלא נקרא רשע כדקתני התם אין לו לראשון אלא אכילת פירות בלבד ואי קשיא מדקאמר אביי זה המשיא עצה וכו׳ כרשב״ג מכלל דאביי ס״ל כרשב״ג והכי אמר אביי נמי בהדיא בפרק מי שהיה נשוי (ג״ש שם) בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום לוקח כלום וביש נוחלין (ב״ב דף קלז.) מפרש טעמא משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ובסוף פרק השולח (גיטין דף מח:) אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה אע״ג דפירות דידיה הוי הגוף צריך הרשאה דמשמע דס״ל דלאו כקנין הגוף דמי יש לתרץ דוקא גבי אחריך ס״ל לאביי דכקנין הגוף דמי דאפי׳ ר״ל דאמר לאו כקנין הגוף דמי מתרצינן אליביה אחריך שאני ופי׳ רשב״ם דאחריך משמע גוף ופירות נתן לראשון דהא בהדיא פי׳ אחריך ירש פלוני ואף הוא פסק שם כרשב״ג וז״ל בעלמא סבירא לן דלאו כקנין הגוף דמי כדפסקי׳ בפרק החולץ (יבמות דף לו:) הכא אחריך שאני וכן עיקר דלא תקשי הלכתא אהלכתא דפסקינן כר״ל פרק החולץ ובהא דאחריך קיימא לן כרשב״ג דפסקי׳ הלכתא לקמיה ולא פליג ר״ל ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן כדאמר אביי איזהו רשע וכו׳ ולקמן נמי ההיא אתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי כו׳ אזל איהו אקנייה לבנו קטן כרשב״ג עד אפילו רשב״ג לא קאמר מהתם שמעינן דהלכה כרשב״ג הלכך בעינן לפרושי דרשב״ג ס״ל כר״ל דלאו כקנין הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחריך שאני ולא תקשה הלכתא אהלכתא תימה לר׳ אמאי לא קא חשיב נמי ההיא דאלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו:) אמר רב כהנא משום ר״ע איזו עני ורשע ערום זה המשהה בתו בוגרת ויש לומר דעני ורשע לא קא חשיב:

רבי

רש״י

אוֹמֵר בֶּן עַזַּאי: חַיָּיב אָדָם לְלַמֵּד אֶת וְכוּ׳ ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בִּתּוֹ תּוֹרָה מְלַמְּדָהּ תִּיפְלוּת: תִּיפְלוּת סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אֵימָא: כְּאִילּוּ לִמְּדָהּ תִּיפְלוּת. אָמַר ר׳ אַבָּהוּ: מַאי טַעֲמֵיהּ דְר׳ אֱלִיעֶזֶר דִּכְתִיב: "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה" כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה חָכְמָה בְּאָדָם נִכְנְסָה עִמּוֹ עַרְמוּמִית, וְרַבָּנָן הַאי "אֲנִי חָכְמָה" מַאי עָבְדֵי לֵיהּ? מִיבָּעֵי לֵיהּ לִכְדְרַבִּי יוֹסֵי בְּר׳ חֲנִינָא, דְאָמַר ר׳ יוֹסֵי בְּר׳ חֲנִינָא: אֵין דִּבְרֵי תוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמַּעֲמִיד עַצְמוֹ עָרוּם עֲלֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה". אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: אֵין דִּבְרֵי תוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא": ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: רוֹצָה אִשָּׁה וְכוּ׳: מַאי קָאָמַר? הָכִי קָאָמַר: רוֹצָה אִשָּׁה בְּקַב וְתִיפְלוּת עִמּוֹ, מִתִּשְׁעַת קַבִּין וּפְרִישׁוּת: הוּא הָיָה אוֹמֵר: חָסִיד שׁוֹטֶה כוּ׳: הֵיכִי דָּמֵי חָסִיד שׁוֹטֶה? כְּגוֹן דְּקָא טָבְעָה אִיתְּתָא בְּנַהֲרָא וְאָמַר: לָאו אוֹרַח אַרְעָא לְאִיסְתַּכּוּלֵי בָּהּ וַאֲצוּלָהּ. הֵיכִי דָּמֵי רָשָׁע עָרוּם? אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: זֶה הַמַּטְעִים דְּבָרָיו לַדַּיָּין קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַּעַל דִּין חֲבֵרוֹ, ר׳ אַבָּהוּ אוֹמֵר: זֶה הַנּוֹתֵן דִּינָר לְעָנִי לְהַשְׁלִים לוֹ מָאתַיִם זוּז, דִּתְנַן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָאתַיִם זוּז לֹא יִטּוֹל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעְשַׂר עָנִי. הָיָה לוֹ מָאתַיִם חָסֵר דִּינָר, אֲפִילּוּ אֶלֶף נוֹתְנִין לוֹ כְּאַחַת הֲרֵי זֶה יִטּוֹל. ר׳ אַסִי אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: זֶה הַמַּשִּׂיא עֵצָה לִמְכּוֹר בִּנְכָסִים מוּעָטִין. אָמַר ר׳ אַסִי אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: יְתוֹמִים שֶׁקָּדְמוּ וּמָכְרוּ בִּנְכָסִים מוּעָטִין מַה שֶּׁמָּכְרוּ, מָכְרוּ. אַבַּיֵי אָמַר: זֶה הַמַּשִּׂיא עֵצָה לִמְכּוֹר בִּנְכָסִים כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. דְּתַנְיָא "נְכָסַי לְךָ, וְאַחֲרֶיךָ, לִפְלוֹנִי", וְיָרַד הָרִאשׁוֹן וּמָכַר וְאָכַל, הַשֵּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיֵּיר רִאשׁוֹן. רַב יוֹסֵף בַּר חָמָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: זֶה הַמַּכְרִיעַ אֲחֵרִים בְּאוֹרְחוֹתָיו. ר׳ זְרִיקָא אָמַר רַב הוּנָא: זֶה הַמֵּיקֵל לְעַצְמוֹ וּמַחֲמִיר לַאֲחֵרִים. עוּלָּא אָמַר: זֶה

שקרא

לִמְּדָהּ תִּפְלוּת ס״ד. וְכִי תּוֹרָה תִּפְלוּת קָרָא לָהּ: **כְּאִלּוּ.** שֶׁמִּתּוֹכָהּ הִיא מְבִינָה עַרְמוּמִית וְעוֹשָׂה דְּבָרֶיהָ בְּהַצְנֵעַ: **חָכְמָה.** תּוֹרָה: **שֶׁמַּעֲמִיד עַצְמוֹ עָרוֹם עָלֶיהָ.** שֶׁפֵּירֵשׁ מִכָּל עֲסָקִים וְנַעֲשֶׂה עָלֶיהָ עָנִי וַחֲסַר כֹּל [ל״א שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ עָרוּם עָלֶיהָ גַּרְסִי׳] שֶׁמַּעֲרִים שֶׁיִּתְקַיֵּים תּוֹרָתוֹ לִקְבּוֹץ עַל יָד וְלִלְמוֹד מִכָּל אָדָם: **מֵאַיִן תִּמָּצֵא.** מִן הֶעָשׂוּי כְּאַיִן: **רוֹצָה אִשָּׁה בְּקַב וְתִפְלוּת.** חֲפֵצָה לִזּוֹן בִּמְזוֹנוֹת מוּעָטִין וִיהֵא תִּפְלוּתָהּ מָצוּי לָהּ בְּתַשְׁמִישׁ, מִט׳ קַבִּין וּפְרִישׁוּת לִפְרוֹשׁ מִן הַתִּפְלוּת, לְפִיכָךְ אֵין טוֹב שֶׁתִּלְמוֹד תּוֹרָה: **שֶׁמַּטְעִים דְּבָרָיו לַדַּיָּין.** דְּמִשֶּׁנִּקְבְּעוּ בְּלֵב הַדַּיָּין שַׁעֲרֵי זְכֻיּוֹתָיו לִדְבָרָיו שֶׁל זֶה קָשִׁין לְסַלְּקָן, וַהֲרֵי עָרְמוּתוֹ, וְרָשָׁע הוּא שֶׁעוֹבֵר עַל לֹא תִשָּׂא שֵׁמַע שָׁוְא (שְׁמוֹת כג): **לְהַשְׁלִים מָאתַיִם זוּז.** וּמֵעַתָּה לֹא יִטּוֹל לֶקֶט, וְיֵשׁ לוֹ קְרוֹבִים שֶׁיִּטְּלוּם: **בִּנְכָסִים מוּעָטִין.** דִּתְנַן (ב״ב דף קלט:) מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בָּנִים וּבָנוֹת, בִּזְמַן שֶׁהַנְּכָסִים מְרֻבִּין הַבָּנִים יִרְשׁוּ וְהַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ, נְכָסִים מוּעָטִין הַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ וְהַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפְּתָחִים: **שֶׁקָּדְמוּ וּמָכְרוּ.** קֹדֶם שֶׁבָּאוּ הַבָּנוֹת לְב״ד וְהֶעֱמִידוּם ב״ד לַנְּכָסִים בְּחֶזְקַת בָּנוֹת: **הַמַּכְרִיעַ אֲחֵרִים בְּאוֹרְחוֹתָיו.** רְאוּ וַעֲשׂוּ כָּמוֹנִי וּלְכוּ בְּדַרְכִּי. לֹא נִתְכַּוֵּון זֶה אֶלָּא לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ כְּחָסִיד בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, וְאֵין תּוֹכוֹ כְּבָרוֹ, אֶלָּא שֶׁלֹּא יְדַקְדְּקוּ אַחֲרָיו לִבְדּוֹק בְּתוֹעֲבוֹתָיו:

שקרא

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שנינו במשנה, **אוֹמֵר בֶּן עַזַּאי חַיָּיב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ׳ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כָּל הַמְּלַמֵּד אֶת בְּתוֹ תּוֹרָה מְלַמְּדָהּ תִּיפְלוּת.** שואלת הגמרא, **תִּיפְלוּת סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – וכי יעלה על דעתך שהתורה נקראת תיפלות (דברי הבאי). מתרצת הגמרא, אל תשנה בדברי רבי אליעזר המלמד את ביתו תורה מלמדה תיפלות, **אֶלָּא אֵימָא, כְּאִילּוּ לִמְּדָהּ תִּיפְלוּת** – היינו, שהמלמד תורה לאישה כמי שמלמדה תיפלות, שעל ידי לימוד התורה היא לומדת להיות ערמומית ולעשות דבריה בהצנע.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר – שהמלמד תורה לאישה כאילו מלמדה תיפלות. **דִּכְתִיב "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה"**, חכמה היא התורה, ומבואר בפסוק, ׳אני חכמה׳ – **כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה חָכְמָה בְּאָדָם,** ׳שכנתי ערמה׳ - **נִכְנְסָה עִמּוֹ עָרְמוּמִית.** והואיל ומתוך לימוד התורה נכנסת בה פיקחות, לומדת לעשות דברי זנות בהצנע

שואלת הגמרא, **וְרַבָּנָן** – בן עזאי שסובר שעל האדם ללמד את ביתו תורה, **הַאי** - הפסוק ׳**אֲנִי חָכְמָה**׳ **מַאי עָבְדֵי לֵיהּ** – מה דורשים ממנו. משיבה הגמרא, **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא. דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְּעַמִּיד עַצְמוֹ עָרוּם עֲלֵיהֶן** – היינו, שפושט מעל עצמו עול דרך ארץ ופורש מכל העסקים ונעשה עני וחסר כל בשביל ללמוד תורה, **שֶׁנֶּאֱמַר "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה".**

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְּשִׁיּשִׁים עַצְמוֹ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ – עניו בכל ענייניו, הן בחכמה, הן בעושר והן בגבורה **שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא"** – החכמה תמצא תמי שמשים עצמו כ׳אין׳ – כלום.

שנינו במשנה, **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר רוֹצֶה אִשָּׁה** בקב ותיפלות מתשעה קבין ופרישות **וְכוּ׳.** שואלת הגמרא, **מַאי קָאָמַר** – מה פירוש דבריו של רבי יהושע. משיבה הגמרא, **הָכִי קָאָמַר, רוֹצֶה אִשָּׁה בְּקַב וְתִיפְלוּת עִמּוֹ** – מעדיפה אשה ליזון במזונות מועטים (קב) ושיהיה בעלה מצוי לה, **מִתְּשַׁעַת קַבִּין וּפְרִישׁוּת** – מליזון במזונות מרובים ובשפע גשמי, ולא יהא בעלה מצוי לה. וכיון שעיקר ענייניה וליבה של האישה בדברים הללו, לא טוב שתלמד תורה.

הוּא הָיָה אוֹמֵר חָסִיד שׁוֹטֶה ורשע ערום **כּוּ׳** שואלת הגמרא, **הֵיכִי דָּמֵי חָסִיד שׁוֹטֶה.** משיבה הגמרא, **כְּגוֹן דְּקָא טָבְעָה אִיתְּתָא בְּנַהֲרָא** שרואה שטובעת אישה בנהר, **וְאָמַר לָאו אוֹרַח אַרְעָא לְאִיסְתַּכּוּלֵי בָּהּ וְאַצּוּלָהּ** – אין זה מן הראוי להביט באישה ולהציל אותה.

שואלת הגמרא, **הֵיכִי דָּמֵי רָשָׁע עָרוּם.** משיבה הגמרא, **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זֶה הַמַּטְעִים דְּבָרָיו לַדַּיָּין** – משמיע לדיין את הסיבות שיש לצדד לזכותו **קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַּעַל דִּין חֲבֵרוֹ,** וכיון שקבע את צדדי זכויותיו בליבו של הדיין, קשה לסלקן, ואין לדיין את שיקול הדעת הרצוי לבחון את המקרה לאשורו. ולכן נקרא רשע, שעובר על ׳לא תשא שמע שוא׳, ערום, שעושה זאת בערמה שהדיין לא יודע שהוא בא לדון איתו.

רַבִּי אַבָּהוּ אוֹמֵר, זֶה הַנּוֹתֵן דִּינָר לְעָנִי לְהַשְׁלִים לוֹ מָאתַיִם זוּז – בכדי שלא יוכל ליטול מתנות עניים. **דִּתְנַן, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָאתַיִם זוּז** אינו מוגדר כעני, ועל כן, **לֹא יִטּוֹל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעֲשֵׂר עָנִי. הָיָה לוֹ מָאתַיִם חָסֵר דִּינָר,** כיון שכעת הוא עני, **אֲפִילּוּ אֶלֶף נוֹתְנִין לוֹ כְּאַחַת,** אם כולם נחוצים לו, **הֲרֵי זֶה יִטּוֹל,** והרי הוא רשע ערום שנראה שרוצה לתת צדקה, ובאמת על ידי כך הוא מונע ממנו טובה, וזה בערמה שהעני לא מרגיש בכך.

רַבִּי אַסִּי אָמַר בשם **רַבִּי יוֹחָנָן,** רשע ערום **זֶה הַמַּשִּׂיא עֵצָה לִמְכּוֹר בְּנִכְסִים מוּעָטִין** – אדם שמת והניח בנים ובנות, הדין הוא שהבנים יורשים את הנכסים והם זנין את אחיותיהם עד שיתבגרו או עד שיתארסו. במה דברים אמורים בשהניח נכסים שאפשר שיזונו מהם הבנים והבנות כאחד עד שיתבגרו הבנות, ואלו הן הנקראין נכסים מרובין. אבל אם אין בנכסים אלא כדי מזון הבנות בלבד, הבנות ניזונות מהן עד שיתבגרו או עד שיתארסו, והבנים ישאלו על הפתחים, ואלו הן נכסים מועטים. אדם המשיא עצה לבנים שירשו נכסים מועטים, למכור אותם בכדי שלא יפסידו הנכסים במזונות הבנות, נקרא רשע, שהוא מעביר על דעת חכמים. ומנין שמהכירה מועילה, **דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, יְתוֹמִים שֶׁקָּדְמוּ וּמָכְרוּ בְּנִכְסִים מוּעָטִין** – קודם שבאו הבנות לבית דין, והעמידו הנכסים בחזקתן, **מַה שֶּׁמָּכְרוּ מָכְרוּ.**

אַבָּיֵי אָמַר, רשע ערום, **זֶה הַמַּשִּׂיא עֵצָה לִמְכּוֹר בְּנִכְסִים כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. דְּתַנְיָא,** אדם שאמר לחברו **נְכָסַי** קנויים **לְךָ וְאַחֲרֶיךָ לְפְלוֹנִי.** - ואחרי שתמות הנכסים יעברו לפלוני, אם **יָרַד הָרִאשׁוֹן וּמָכַר** את הנכסים לאחר **הַשֵּׁנִי** – המקבל השני, **מוֹצִיא** את הנכסים **מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת** לאחר שימות הראשון **דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיֵּיר רִאשׁוֹן.** וכיון שמכר הנכסים לאחר, אין לשני כלום בנכסים, ואינו יכול להוציא מהלקוחות. ואדם המשיא עצה לזה הראשון שקיבל הנכסים, למוכרם לאחר בכדי שיוותרו בידו מעות הנכס ולא יעבור הנכס לאחר מותו ל׳אחריך׳, נקרא רשע כיון שעובר בזה על דעת הנותן.

רַב יוֹסֵף בַּר חָמָא אָמַר בשם **רַב שֵׁשֶׁת,** רשע ערום, **זֶה הַמַּכְרִיעַ אֲחֵרִים בְּאוֹרְחוֹתָיו** – מגלה מעשיו הטובים לאחרים ומציע להם ללכת באורחותיו. שאינו מתכוון אלא להראות עצמו כחסיד בעיני הבריות בכדי לחפות על תועבותיו.

רַבִּי זְרִיקָא אָמַר בשם **רַב הוּנָא, זֶה הַמְּסַיֵּעַ לְעַצְמוֹ וּמַחְמִיר לַאֲחֵרִים. עוּלָּא אָמַר, זֶה**

המשך ביאור למס׳ סוטה ליום אחד ועשרים לעומר עמ׳ א

פסוק דרשו ללמוד ממנו שלפי שעבר עבירה אין ה׳ עימו, **"וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר** ושב מאחריך **וְגוֹ׳"** – אם יראה ה׳ עבירה בדבר שבערוה, ישיב ה׳ את עצמו מאותו אדם. **וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין שֶׁעֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה, וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה.** ולפי שעסק דוד בתורה, עמדה לו זכות התורה להצילו מידיהם.

שואלת הגמרא **מַאי "בּוז יְבוּזוּ לוֹ".** אָמַר עוּלָּא, **לֹא כְּשִׁמְעוֹן אֲחִי עֲזַרְיָה** – תנא היה ולמד תורה מתוך הרווחה. **וְלֹא כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּבֵי נְשִׂיאָה** – שלמד תורה על ידי הנשיא שהיה מפרנסו. **אֶלָּא כְּהִלֵּל וְשֶׁכְנָא,** **דְּכִי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר, הִלֵּל וְשֶׁכְנָא אֲחֵי הֲווּ** – אחים היו, **הִלֵּל עָסַק בְּתוֹרָה** מתוך עוני, **שֶׁכְנָא עָבַד עִיסְקָא** – התעסק לפרנסתו. **לְסוֹף** לאחר שהלל כבר למד, **אָמַר לֵיהּ** שבנא להלל, **תָּא נַעֲרוֹב** – בא נשתתף, אני אפרנס אותך **וְלִיפְלוּג** – ואחלוק עמך בשכר לימודך. **יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה "אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ... בוז יבוזו לו וְגוֹ׳"** – כל הון שבעולם לא יספיק כדי לקנות את התורה שהרי הלל לא למד בזכותו, אלא רוצה רק לחלוק בשכר.

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שֶׁקָּרָא – מקרא **וְשָׁנָה** – משנה **וְלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** – ללמוד מהם טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה הדין לאיסור ולהיתר, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטהרות לטמא ולטהר, ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה, ולכן נקרא רשע. ואף ערום הוא, שהשומע את בקיאותו במשניות סבור שבקי הוא אף בטעמיהם ויודען על בורין, ומתוך כך נוהגים בו כבוד תלמיד חכם.

אִתְּמַר, קָרָא – מקרא **וְשָׁנָה** – משנה **וְלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** ללמוד מהם סברות וטעמי הדין. **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, חֲרֵי זֶה עַם הָאָרֶץ** – יש לנהוג בו כמו עם הארץ שחשוד על המעשרות ועל הטהרות. **רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, חֲרֵי זֶה כּוּר** – גרוע מעם הארץ. **רַבִּי יַנַּאי אוֹמֵר, חֲרֵי זֶה כּוּתִי** – דינו ככותי שאסור לאכול מפיתו ולשתות מיינו. שכיון שאינו משמש תלמידי חכמים מגלה בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי המשנה, ולכן דינו ככותי. **רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אוֹמֵר, חֲרֵי זֶה מָגוּשׁ** – מכשף. כלומר, אדם שאינו משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את עיני בני אדם ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך בקיאותו חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מִסְּתַבְּרָא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב – שהשונה ואינו משמש תלמידי חכם הרי זה מגוש, **דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי** – שכן רגילים האנשים לומר, **רָטִין מָגוּשָׁא** – לוחש המכשף את לחשיו **וְלֹא יָדַע מַאי אָמַר** – ואינו יודע מה הם ומה פירושם. כלומר, המכשף יודע לומר דברים הגורמים לרוחות להגיע אך אינו מבין מה הוא אומר. ואף זה דומה לו, שגם הוא **תָּנֵי תַּנָּא** – חוזר על דברי התנאים **וְלֹא יָדַע מַאי אָמַר** – ואינו מבין דבריהם.

תָּנוּ רַבָּנַן אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ – שדברו בו חכמים בכל מקום. **כָּל שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית בְּבִרְכוֹתֶיהָ.** שאדם שאינו קורא קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כָּל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ תְּפִילִין. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵין לוֹ צִיצִית בְּבִגְדוֹ. רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אָמַר כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וְאֵינוֹ מְגַדְּלָן לְלִמּוּד תּוֹרָה. אֲחֵרִים אוֹמְרִים, אֲפִילּוּ קוֹרֵא** – מקרא **וְשׁוֹנֶה** – משנה **וְלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים זֶהוּ עַם הָאָרֶץ. קָרָא** – מקרא **וְלֹא שָׁנָה** – משנה **חֲרֵי זֶה כּוּר. לֹא קָרָא וְלֹא שָׁנָה** היינו, שאינו יודע כלום **עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר "וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה"** – היינו, שאינו יודע כלום כבהמה שאינה יודעת כלום.

הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, **"יֶרֶא אֶת ה' בְּנִי וָמֶלֶךְ (וְ)עִם שׁוֹנִים אַל תִּתְעָרָב". אָמַר רַבִּי יִצְחָק,** מי הם ה'שונים' שנאמר שאין להתערב (להתחבר) עימהם. **אֵלּוּ שֶׁשּׁוֹנִים הֲלָכוֹת** – משניות, שלא שימשו תלמידי חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** – שכך היא כוונת הכתוב, שאיך נפרשו באופן אחר. משיבה הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** ש'שונים' שאמר הכתוב, **שׁוֹנִין בְּחַטָּא, וְכִדְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא, כֵּיוָן שֶׁעָבַר אָדָם עֲבֵירָה וְשָׁנָה בָּהּ** – וחזר ועבר אותה פעם שניה, **הוּתְּרָה לוֹ** – דומה בעיניו להיתר. וכוונת הכתוב לומר שמאלו יש להתרחק, **קָא מַשְׁמַע לָן** שהכוונה לאלו ששונים משניות ולא שימשו תלמידי חכמים.

תָּנָא, הַתַּנָּאִים – אלו השונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין וסברותיו, **מְכַלֵּי עוֹלָם** – גורמים חורבן לעולם.

שואלת הגמרא, **מְכַלֵּי עוֹלָם סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – וכי מי ששונה משניות, גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, יש לו אומנם חיסרון בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, **אָמַר רָבִינָא,** כוונת התנא לאלו **שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן** – היינו, שמבלים את העולם בהוראת טעות. שכיון שאינם יודעים טעמי המשנה, אינם יורדים לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפניהם לדין הדומה, ומתוך כך טועים בדין.

תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְכִי אלו ששונים משניות **מְכַלֵּי עוֹלָם הֵן, וַהֲלֹא מִיַּשְּׁבֵי עוֹלָם הֵן, שֶׁנֶּאֱמַר "הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ"** – מי ששונה הלכות, 'עולם לו' כלומר, העולם קיים בזכותו. **אֶלָּא** הכוונה היא, לאלו **שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן.**

שנינו במשנה, **אִשָּׁה פְּרוּשָׁה וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנַן, בְּתוּלָה צְלָיְנִית** – בעלת תפילה, **וְאַלְמָנָה שׁוֹכֶבֶת** – שנוהגת לבקר שכונותיה תמיד, **וְקָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו** – יבואר בהמשך, **חֲרֵי אֵלּוּ מְכַלֵּי עוֹלָם** – גורמים רעה וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגות צדקות יתירה שאינה מצויה אצל נשים, ודאי באות לחפות על רשעות שיש בהם.

שואלת הגמרא, **אֵינִי** וכי אלמנה הנוהגת לבקר שכנותיה ממבלי עולם היא, **וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְמַדְנוּ יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה, וְקִיבּוּל שָׂכָר** – שיטרח אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר שכר **מֵאַלְמָנָה** – שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בכדי הצורך כדי לקבל עליהם שכר. ומפרשת הגמרא כוונתו, **יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה** - **דְּרַבִּי יוֹחָנָן שַׁמְעָהּ לְהַהִיא בְּתוּלָה** – שמע את אותה בתולה, **דְּנָפְלָה אַאַפָּהּ** והתפללה **וְקָאָמְרָה, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּרְאָתָ גַּן עֵדֶן וּבָרָאתָ גֵּיהִנֹּם, בָּרְאָתָ צַדִּיקִים** – לנחול גן עדן **וּבָרָאתָ רְשָׁעִים** – שדרכם לגיהנם, **יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִּי בְּנֵי אָדָם** להפסיד על ידי חלקם בגן עדן ולרשת גיהנם. הגמרא ממשיכה בביאור דברי רבי יוחנן, איך למד **קִיבּוּל שָׂכָר מֵאַלְמָנָה. דְּהַהִיא אַלְמָנָה דַּהֲוַאי בַּי כְּנִישְׁתָּא בְּשִׁיבְּבוּתָהּ** – שהיה בית כנסת בשכנותה, ובכל זאת **כָּל יוֹמָא הֲוָת אָתְיָא וּמְצַלְּיָה בֵּי מִדְרָשֵׁיהּ** – הייתה הולכת ומתפללת בבית מדרשו **דְּרַבִּי יוֹחָנָן** שהיה מרוחק מביתה. **אָמַר לָהּ** רבי יוחנן, **בִּתִּי, לֵא בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשִׁיבְּבוּתָךְ** ומדוע טורחת את להגיע לבית מדרשי המרוחק מביתך. **אָמְרָה לֵיהּ, רַבִּי, וְלֵא שְׁכַר פְּסִיעוֹת יֵשׁ לִי** על שמגיעה אני עד לבית מדרשך המרוחק יותר. אם כן מה שונה אלמנה הנוהגת במנהג צידקות יתירה זו, שהולכת לבקר שכנותיה תמיד ממנהג צידקות של זו, שהולכת למקום מרוחק כדי להתפלל. **כִּי קָאָמַר** – לא כל אלמנה הנוהגת בצדקות יתירה יש לחושדה, אלא **כְּגוֹן יוֹחָנִי בַּת רְטִיבִי** – שהייתה הולכת לבית שכנותיה תמיד ומפרסמת שפועלת ישועות על ידי תפילתה. וכך היה מנהגה. כשמגיע עת לידת אשה היתה עוצרת רחמה בכישופיה, ולאחר שהייתה היולדת מצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים עליה רחמים אולי תשמע תפלתי. ואז היתה הולכת ומבטלת כשפיה והולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם, ובא ופתח את הכלי והכשפים יצאו, והוולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא.

שואלת הגמרא, **מַאי קָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו** שנאמר עליו שממבלי עולם הוא. **הָכָא** – בבבל **תַּרְגִּימוּ** - פירשו, **זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַמְבַעֵט בְּרַבּוֹתָיו** שלאחר שנעשה תלמיד חכם מזלזל ברבותיו שלימדוהו. **רַבִּי אַבָּא אָמַר, זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה. דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וַעֲצֻמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ", 'כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה' זֶה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה** – שעל ידי שפוסק דין מוטעה מחטיא אנשים רבים. 'והפילה' הוא לשון 'נפל' שהוא כיוי לתינוק שלא כלו לו חדשיו. **'וַעֲצוּמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ' זֶה תַּלְמִיד חֲכָמִים שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאֵינוֹ מוֹרֶה** – 'עצומים' על שם שעוצם פיו ואינו מורה לרבים.

אגרות קודש

[י״ב אייר תשי״ז]

...מובן שיכול ללמוד עם התלמידים גם ע״י כתיבה על לוח וכיו״ב. וכבר פשט הלימוד באופן כזה בכ״מ.

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כב עמוד א

רש״י

שֶׁקָּרָא. מִקְרָא: **וְשָׁנָה.** מִשְׁנָה: **וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים.** לִלְמוֹד סְבָרַת הַגְּמָרָא בְּטַעְמֵי הַמִּשְׁנָה מָה הֵם, רָשָׁע הוּא שֶׁאֵין תּוֹרָתוֹ עַל בּוּרְיָיהּ וְאֵין לִלְמוֹד הֵימֶנּוּ, שֶׁע״י הַטְּעָמִים יֵשׁ חִלּוּק בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר וּבְדִינֵי מָמוֹנוֹת לְזַכּוֹת וּלְחַיֵּיב וּבְטָהֳרוֹת לְטַמֵּא וּלְטַהֵר, כִּדְאָמַר בְּכַמָּה דּוּכְתֵי מ״ט אָמַר מַר הָכֵי וּמַר הָכֵי, וְאָמַר מַאי בֵּינַיְיהוּ אִיבָּא בֵּינַיְיהוּ כָּךְ וְכָךְ, וְעָרוֹם הוּא שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלוֹ שׁוֹנֶה מִשְׁנָיוֹתָיו כַּסָּבוּר הוּא שֶׁבָּקִי בְּטַעֲמֵיהֶם וְנוֹהֲגִין בּוֹ כָּבוֹד כְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים: אִתְּמַר גָּרַס: **ה״ז ע״ה.** שֶׁחָשׁוּד עַל הַמַּעַשְׂרוֹת וְעַל הַטָּהֳרוֹת: **בּוּר.** גָּרוּעַ מֵעַם הָאָרֶץ: **כּוּתִי.** וְאָסוּר לֶאֱכוֹל פִּתּוֹ וְיֵינוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ חֲכָמִים אֵינוֹ מַקְפִּיד עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים לְדַעְתָּם וְלֹא שָׁנָה אֶלָּא לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ כְּת״ח: **מָגוֹשׁ.** מְכַשֵּׁף הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם וְגוֹנֵב אֶת הַלְּבָבוֹת, וְאַף זֶה כֵּן: **רָטֵין.** תַּרְגּוּם חוֹבֵר חָבֵר (דְּבָרִים יח) הוּא מָגוֹשׁ, לוֹחֵשׁ הַמְכַשֵּׁף אֶת לְחָשָׁיו וְאֵינוֹ מֵבִין מַה הֵם וּמַה פֵּרוּשָׁם, אֶלָּא כָּךְ מַעֲשֵׂיהֶם, שֶׁהַמְכַשְּׁפוּת בָּא ע״י אוֹתָם הַלְּחָשִׁים: **תָּנֵי תַּנָּא.** וְאַף זֶה תַּנָּא שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ בְּתַלְמוּד שׁוֹנֶה מִשְׁנָתוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הִיא: **אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ.** שֶׁנֶּחְשָׁד עַל הַטָּהֳרוֹת וְעַל הַמַּעַשְׂרוֹת וּמֻחְזָק מַגָּעוֹ טָמֵא: **כָּל שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא ק״ש.** דְּהָא וַדַּאי אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם, אֲבָל יוֹדֵעַ לִקְרוֹת וְקוֹרֵא לֹא ע״ה הוּא: **שֶׁשּׁוֹנִין הֲלָכוֹת.** שֶׁלֹּא שִׁמְּשׁוּ לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים וְלֹא הִקְפִּידוּ עַל טַעֲמֵי הַמִּשְׁנָיוֹת: **הֲלָכוֹת.** מִשְׁנָיוֹת: **פְּשִׁיטָא.** דְּהָכֵי הוּא אֶלָּא בְּמַאי נִדְרְשֵׁיהּ אִי לָאו בְּהָכֵי: **הֻתְּרָה לוֹ.** דּוֹמֶה בְּעֵינָיו הֶתֵּר: **מְכַלֵּי עוֹלָם ס״ד.** וּמַה הֵם גּוֹרְמִין לַאֲחֵרִים: **שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן.** קָאָמַר שֶׁמְּבַלִּין עוֹלָם בְּהוֹרָאוֹת טָעוּת, דְּכֵיוָן דְּאֵין יוֹדְעִין טַעְמֵי הַמִּשְׁנָה פְּעָמִים גּוֹרְמִין שֶׁמְּדַמִּין לָהּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה, וְעוֹד יֵשׁ מִשְׁנָיוֹת הַרְבֵּה (כַּמִּשְׁנָיוֹת) דְּאַמְרִינָן הָא מַנִּי פְּלוֹנִי הוּא וִיחִידָאָה הִיא וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָותֵיהּ, וְעוֹד שֶׁאֵינָן יוֹדְעִים בְּמַחֲלוֹקֶת תַּנָּאִים הָרִאשׁוֹנִים הֲלָכָה כְּדִבְרֵי מִי, הִלְכָּךְ מוֹרִין הוֹרָאוֹת טָעוּת: **הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ.** הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת – עוֹלָם שֶׁלּוֹ בִּזְכוּתוֹ: **צַיְילָנִית.** בַּעֲלַת תְּפִלָּה: **וְאַלְמָנָה שׁוֹבָבִית.** בַּעֲלַת שְׁכֵנוֹת, הוֹלֶכֶת וּמְבַקֶּרֶת שְׁכֵנוֹתֶיהָ תָּמִיד: **הֲרֵי אֵלּוּ מְכַלֵּי עוֹלָם.** שֶׁאֵינָן אֶלָּא נוֹאֲפוֹת וּמְכַשְּׁפוֹת וּמַרְאוֹת עַצְמָן כְּצִדְקָנִיּוֹת שֶׁלֹּא יִבְדְּקוּ אַחֲרֵיהֶן: **קָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו.** לְקַמָּן מְפָרֵשׁ: **וְקִבּוּל שָׂכָר מֵאַלְמָנָה.** שֶׁהָיְתָה טוֹרַחַת עַצְמָהּ יוֹתֵר מִן הַצֹּרֶךְ כְּדֵי לְקַבֵּל שָׂכָר כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזִיל, לָמַדְנוּ שֶׁיַּטְרִיחַ אָדָם עַצְמוֹ בְּמִצְוָה לְקַבֵּל שָׂכָר יוֹתֵר: **בָּרָאתָ צַדִּיקִים.** לִנְחוֹל ג״ע: **בָּרָאתָ רְשָׁעִים.** לִירָשׁ גֵּיהִנֹּם: **שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִּי בְּנֵי אָדָם.** לְהַפְסִיד חֶלְקָם עַל יָדֵי מִגַּן עֵדֶן וְלִירָשׁ גֵּיהִנֹּם: **כִּי קָאָמַר.** מְבַלֵּי עוֹלָם: **כְּגוֹן יוֹחֲנִי בַּת רְטִיבִי.** אַלְמָנָה מְכַשֵּׁפָה הָיְתָה, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ עֵת לַדַּת אִשָּׁה הָיְתָה עוֹצֶרֶת רַחְמָהּ בִּמְכַשְּׁפוּת, וּלְאַחַר שֶׁמִּצְטַעֶרֶת הַרְבֵּה הָיְתָה אוֹמֶרֶת אֵלֵךְ וַאֲבַקֵּשׁ רַחֲמִים אוּלַי תִּשָּׁמַע תְּפִלָּתִי, וְהוֹלֶכֶת וְסוֹתֶרֶת כְּשָׁפֶיהָ וְהַוָּלָד יוֹצֵא. פַּעַם אַחַת הָיָה לָהּ שְׂכִיר יוֹם בְּבֵיתָהּ, וְהִיא הָלְכָה לְבֵית הָאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת, וְשָׁמַע הַשָּׂכִיר קוֹל הַכְּשָׁפִים מִתְקַשְׁקְשִׁין בִּכְלִי כְּמוֹ שֶׁהַוָּלָד מְקַשְׁקֵשׁ בִּמְעֵי הָאֵם, וּבָא וּפָתַח אֶת מְגוּפַת הַכְּלִי וְהַכְּשָׁפִים יָצְאוּ וְהַוָּלָד נוֹלַד, וְיָדְעוּ כִּי בַּעֲלַת כְּשָׁפִים הִיא: **הַמְכַעֵט בְּרַבּוֹתָיו.** וְקָרֵי לֵיהּ קָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו עַל יְדֵי שֶׁיָּמָיו מִתְקַצְּרִין כְּדַאמְרִינָן בְּפֶרֶק קַמָּא דַּחֲגִיגָה (דף ה.): **כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה.** בְּאִשָּׁה זָרָה מִשְׁתָּעִי, וְתַלְמִיד שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג עַצְמוֹ כַּשּׁוּרָה קָרֵי לֵיהּ נַמֵּי הָכֵי: **זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ כּוּ׳.** הִפִּילָה לְשׁוֹן נֵפֶל, שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו: **וַעֲצוּמִים.** לְשׁוֹן עוֹצֵם עֵינָיו (ישעיה לג), שֶׁסּוֹגְרִים פִּיהֶם וְאֵינָם מוֹרִים לְצָרְכֵי הוֹרָאָה: ועד

תוספות

רבי שמואל בר נחמני אמר ה״ז בור. תימה כמאן ס״ל לא כאחרים ולא כר׳ יהודה דאחרים לא קרו בור אלא לשנה ולא קרא ור׳ יהודה אפי׳ עם הארץ לא משוי ליה דאמר בסוף פרק אלו מציאות (כ״מ דף לג:) דדרש ר׳ יהודה בר אילעאי שמעו דבר ה׳ החרדים אל דברו וגו׳ החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחיכם אלו בעלי מקרא שנאיכם אלו בעלי משנה מנדיכם אלו עם הארץ אלמא דבעלי משנה או בעלי מקרא לאו בכלל ע״ה נינהו:

כל שאינו קורא ק״ש שחרית וערבית דברי ר״מ. תימה לר״י דאמר בפ׳ הניזקין (גיטין דף סח.) ובפ׳ ג׳ שאכלו (כלכות דף מז:) איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חולין בטהרה דברי ר״מ ופירש דהרבה ענייני עם הארץ הן ויש שאין מקבלין ממנו עדות כדאמרינן בפ׳ אלו עוברין (פסחים דף מט:) ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין מהן עדות וכו׳ ובפ׳ חומר בקודש (חגיגה דף כב.) כמאן מקבלין סהדותא מעם הארץ כר׳ יוסי ויש כשר לענין עדות ונחשד על הטהרות ועל המעשרות או לענין זימון או לענין שביעית א״נ לענין דברים שאינן נקחין אלא מן המומחה כדאיתא בפ׳ שני דמסכת ע״ז (דף לט:) בירושלמי אשה פרושה זו היא שיושבת ומלעבת בדברי תורה ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא א״ר אבהו כביכול היה במחשבה הוא לבדו יודע שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד שבטים הוסיפו עליהם בתולתא ציימנית ואלמנה שובבית [מי חגלה נסבת שם ביש] ותינוק שהוא עולה לחדשיו (בתולה ציימנית מציימה אובדת בתוליה ותינוק שהוא עולה לחדשיו) ר׳ חלקיה בשם ר׳ סימון זה שהוא גדול בתורה שלא בפירקו ומבזה את הגדולים ממנו א״ר יוסי זהו שבן תשע ואבריו נראה כבן י״ב והוא בא על אחת מכל הערייות האמורות בתורה והן מתות על ידו והוא פטור רבי פירש מציימה אובדת בתוליה מחמת צומות בתוליה נושרות אבל מורי אחי הרב ר״מ פי׳ עושה חסידה ומתפללת כדגרסינן בגמ׳ דידן צליינית וכאילו צמה ועושה תעניות שתהא נענת בתפלתה ואינה עושה אלא לגנב את העין שלא יבדקו אחריה ומזנה ואובדת בתוליה:

ועד

שֶׁקָּרָא וְשָׁנָה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים: אִתְּמַר, קָרָא וְשָׁנָה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. ר׳ אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה עַם הָאָרֶץ. ר׳ שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: הֲרֵי זֶה בּוּר. ר׳ יַנַּאי אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה כּוּתִי. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה מָגוֹשׁ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מִסְתַּבְּרָא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, דְּאָמְרִי אֱינָשֵׁי, רָטֵין מָגוֹשָׁא וְלָא יָדַע מַאי אָמַר, תָּנֵי תַּנָּא וְלָא יָדַע מַאי אָמַר. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ? כָּל שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית בְּבִרְכוֹתֶיהָ, דִּבְרֵי ר׳ מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ תְּפִילִּין. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: כָּל שֶׁאֵין לוֹ צִיצִית בְּבִגְדוֹ. ר׳ יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אָמַר: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וְאֵינוֹ מְגַדְּלָן לִלְמוֹד תּוֹרָה. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אֲפִילּוּ קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, זֶהוּ עַם הָאָרֶץ. קָרָא וְלֹא שָׁנָה הֲרֵי זֶה בּוּר, לֹא קָרָא וְלֹא שָׁנָה עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה": "יְרָא אֶת ה׳ בְּנִי וָמֶלֶךְ עִם שׁוֹנִים אַל תִּתְעָרָב". אָמַר ר׳ יִצְחָק: אֵלּוּ שֶׁשּׁוֹנִים הֲלָכוֹת. פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא, שׁוֹנִין בְּחֵטְא, וּכְדְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: כֵּיוָן שֶׁעָבַר אָדָם עֲבֵירָה וְשָׁנָה בָּהּ הוּתְּרָה לוֹ, קָא מַשְׁמַע לָן. תָּנָא: הַתַּנָּאִים מְבַלֵּי עוֹלָם. מְבַלֵּי עוֹלָם סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אָמַר רָבִינָא: שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אָמַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ: וְכִי מְבַלֵּי עוֹלָם הֵן? וַהֲלֹא מְיַישְּׁבֵי עוֹלָם הֵן! שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ". אֶלָּא שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן: אִשָּׁה פְּרוּשָׁה וְכוּ׳: תָּנוּ רַבָּנָן: בְּתוּלָה צַלְיָינִית וְאַלְמָנָה שׁוֹבָבִית וְקָטָן לֹא כָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו הֲרֵי אֵלּוּ מְבַלֵּי עוֹלָם. אִינִי? וְהָאָמַר ר׳ יוֹחָנָן: לָמַדְנוּ יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה וְקִיבּוּל שָׂכָר מֵאַלְמָנָה. יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה, דְּר׳ יוֹחָנָן שְׁמָעָהּ לְהַהִיא בְּתוּלָה דְּנָפְלָה אַאַפָּהּ וְקָאָמְרָה: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּרָאתָ גַּן עֵדֶן וּבָרָאתָ גֵּיהִנָּם, בָּרָאתָ צַדִּיקִים וּבָרָאתָ רְשָׁעִים, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִּי בְּנֵי אָדָם. קִיבּוּל שָׂכָר מֵאַלְמָנָה, דְּהַהִיא אַלְמָנָה דַּהֲוַאי בֵּי כְנִישְׁתָּא בְּשִׁיבַבוּתָהּ, כָּל יוֹמָא הֲוַת אָתְיָא וּמַצְלָה בֵּי מִדְרָשֵׁיהּ דְּר׳ יוֹחָנָן. אָמַר לָהּ בִּתִּי, לֹא בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשִׁיבַבוּתָךְ? אָמְרָה לֵיהּ: רַבִּי, וְלֹא שְׂכַר פְּסִיעוֹת יֵשׁ לִי? כִּי קָאָמַר כְּגוֹן יוֹחֲנִי בַּת רְטִיבִי. מַאי "קָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו"? הָכָא תַּרְגִּימוּ, זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַמְבַעֵט בְּרַבּוֹתָיו. רַבִּי אַבָּא אָמַר: זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה, דְּאָמַר ר׳ אַבָּהוּ אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וַעֲצֻמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ"? "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה" זֶה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה, "וַעֲצֻמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ" זֶה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאֵינוֹ מוֹרֶה,

ועד

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כב עמוד ב

תוספות

ועד כמה עד ארבעין שנין. פי׳ משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שנולד כדאמרינן בפ״ק דמסכת ע״ז (קף ה:) ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת עד היום הזה ש״מ לא קאים איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין וזה היה ממתן תורה עד מ׳ שנה שאז התחילו ללמוד: **בשוין.** רש״י פי׳ אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות קשה לר״י מפרק הרואה (כלכות קף פג.) דאמר אביי באתרא דאית גבר תמן לא תיהוי גבר פשיטא לא צריכא דשוין אלמא היכא דשוין אין לו לקפוץ להוראה להכי מסתברא הכא לפרש והא רבה דאורי והוא לא הגיע להוראה שכל ימיו לא היה אלא מ׳ שנה בשוין הא דאמר שאין לו להורות עד ארבעין שנין היינו כששוה לגדול העיר בחכמה וגדול העיר הגיע להוראה הלכך כיון שיש שם חכם כמותו הגיע להוראה בשנים והוא לא הגיע לשני הוראה אין לו להורות לפניו אבל אם גדול העיר הוא בחכמה אע״ג שלא הגיע לכלל שנים מורה ורבה גדול העיר בחכמה היה אבל ר״י פי׳ ההוא דפרק הרואה דמיירי באדם שנכנס לעיר שיש שם חכם מורה תמן לא תהוי גבר אפי׳ בשוין אבל אם הוא קבוע בעיר כמותו ושוה לו בחכמה מותר לו להורות כמו שפי׳ רש״י ור״ח פי׳ התם באתר דאית גבר ממונה משתדל בצרכי ציבור לא תקפוץ לתוך שררות אפי׳ בשוין ולפי׳ לא מיירי בהוראה:

פרוש מאהבה פרוש מיראה. בירושל׳ פרק הרואה עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהבו ואין אוהב שונא עשה מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא מבעט: שבעה פרושין הן פרוש שכמי וכו׳ פרוש מן הנכייה כו׳ פרוש שכמי טעון מצותיה על כתפיה פרוש נקפי אקיף לי ואני עבד מצוה פרוש קיזאי עבד חדא חובה וחדא מצוה ומקיז חדא בחדא פרוש מן הנכייה מאי דאית לי אנא מנכה ועבד מצות פרוש אדע חובתי ואעשנה הי דא חובתי עבדית דאעביד מצות דכותה פרוש יראה כאיוב פרוש אהבה כאברהם דכתיב (ישעיה מא) זרע אברהם אוהבי אין לך חביב מכולם אלא פרוש אהבה כאברהם: **לעולם** יעסוק אדם בתורה ובמצות אע״פ שלא לשמה. ואי קשיא הא אמרינן בפ״ק דתענית (קף ז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות ובשלהי פרק היה קורא במסכת ברכות (קף יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא נראה לתרץ עוסק שלא לשמה כגון מיראת היסורין כי הכא ומאהבת קיבול פרס שאינו מתכוין להשלים רצון יוצרו שציוהו על כך אלא להנאתו כדאמרינן בפ״ק דמסכת ע״ז (קף יט.) במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו והיינו דתנן (לקמן פ״ח מ״ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע״מ לקבל פרס וכי הא דאמר בפ׳ עגלה ערופה (לקמן מז.) ואיתא בנזיר פרק מי שאמר הריני נזיר (קף כג:) ובפרק בתרא דהוריות (קף י:) לעולם יעסוק אדם וכו׳ שבשכר מ״ב קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות גם הוא נתכוין להנאתו שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכרו ולא לשם שמים וכדאמרי׳ פ״ק דר״ה (קף ז.) האומר סלע זו לצדקה ע״מ שיחיה בני ה״ז צדיק גמור אבל ההיא שלא לשמה דתענית ומס׳ ברכות אינו עוסק בתורה כדי לקיים לא מאהבה ולא מיראה אלא להוסיף על חטאתו פשע שעתה שגגות נעשו לו זדונות שאע״פ שידע שעובר לא מנע מכל תאות לבו כדמפרש התם (כלכות יח.) תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ובועט באביו ובאמו וברבו או במי שגדול הימנו שנאמר ראשית חכמה יראת ה׳ שכל טוב לכל עושיהם ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה: **אלו** שמנחותיהם נשרפות. תימה אמאי לא חשיב נמי מת הוא או שמתה היא דאמרי׳ בפ״ק (לעיל קף ו:) דנשרפת וליכא למימר דוקא היינו לאחר שקידש הקומץ כדתני׳ לעיל אבל הכא לא חשיב אלא הנשרפת משקדשה בכלי דה״ה אם משקדשה בכלי דנשרפת ואיידי דקתני סיפא קירב הקומץ דנאכלת נקט רישא קידש הקומץ ורבותא נקט אע״פ דכבר קדוש וקרוב להקרבה טפי מקידשה בכלי אפ״ה נשרפת: (שייך לדף הבא) **ושבעלה** בא עליה בדרך. תימה לר״י אמאי נשרפת כיון דבדרך בא עליה היינו קודם שתקדוש וכיון דאין המים בודקין אותה כדאמר ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון וכו׳ תיגלי מילתא למפרע דכי קדוש בטעות קדוש כדאמרינן גבי ושבאו לה עדים שהיא טמאה דהואיל ולא לבדוק עומדת ולא ראויה למנחה לא היתה ראויה לכלי ואין כלי שרת מקדשין אלא בראוי להן ונראה דדוקא לגבי שבאו לה עדים שייך למימר הכי משום דמנחה לברר עון וכשיש שם עדים הרי העון מבורר וא״צ בירור אבל הכא שבא עליה בדרך שצריך לברר אע״ג דאין המים בודקין כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר העון ולא הוי אלא כמו שנשאו ונתנו בה מוזרות בלבנה קודם לכן דאין המים בודקין ואפ״ה מנחה שפיר קדוש והאי דלא חשיב במתני׳ מנחת ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ״ג מפני שידוע פסול שלהן שאינן נבדקות ואין מביאין אותם לשתות:

האומרת

רש״י

וְעַד כַּמָּה. הָוֵי רָאוּי לְהוֹרָאָה: **וְהָא רַבָּה אוֹרֵי.** וְכָל שְׁנוֹתָיו אֵינָן אֶלָּא מ׳ כִּדְאַמְרִי׳ בְּרִ״ה (קף יח.) רַבָּה וְאַבַּיֵּי מִדְּבֵית עֵלִי קָאָתוּ כוּ׳: **בְּשָׁוִין.** אִם שָׁוֶה לְגְדוֹל הָעִיר בְּחָכְמָה מֻתָּר לְהוֹרוֹת, אוֹ שֶׁאֵין זָקֵן מִמֶּנּוּ בָּעִיר: **פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי נִקְפִּי פָּרוּשׁ קִיזָאִי פָּרוּשׁ מָדוֹכְיָא.** כֻּלְּהוּ מְפָרֵשׁ לְהוּ: **מַעֲשֶׂה שְׁכֶם.** שֶׁמָּלוּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם, אַף זֶה מַעֲשָׂיו לַהֲנָאָתוֹ שֶׁיְּכַבְּדוּהוּ בְּנֵי אָדָם וְלֹא לְשֵׁם שָׁמַיִם: **הַמַּנְקִיף רַגְלָיו.** מְהַלֵּךְ בְּשִׁפְלוּת עָקֵב בְּצַד גּוּדָל וְאֵינוֹ מֵרִים רַגְלָיו מִן הָאָרֶץ, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מְנַקֵּף אֶצְבְּעוֹתָיו בָּאֲבָנִים: **מַקִּיז דָּם לַכְּתָלִים.** עוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּעוֹצֵם עֵינָיו שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בַּנָּשִׁים, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מַכֶּה רֹאשׁוֹ בִּכּוֹתֶל וְדַם יוֹצֵא: **דְּמִשַּׁפַּע.** הוֹלֵךְ בְּפוּף: **כִּי מָדוֹכְיָא.** בּוּכְנָא עָשׂוּי כְּמַקֶּבֶת וְרֹאשׁוֹ כָּפוּף: **פָּרוּשׁ מַה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה.** לְמַדּוּנִי מַה עָלַי לַעֲשׂוֹת וְאֶעֱשֶׂה: **הָא מַעֲלִיוּתָא הִיא.** אִם אֵינוֹ בְּקִי בְּאִסּוּרִין וְדִקְדּוּקֵי מִצְוֹת וּבָא לִלְמוֹד: **מַה חוֹבָתִי תּוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה.** מַה לַּעֲשׂוֹת עוֹד וְלֹא עָשִׂיתִי, וּמַרְאָה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ קִיֵּם אֶת הַכֹּל: **פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה.** מֵאַהֲבַת שֵׂכַר הַמִּצְוֹת, וְלֹא לְאַהֲבַת מִצְוַת הַבּוֹרֵא: **מִיִּרְאָה.** שֶׁל עֲנָשִׁין, אֶלָּא מַה עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת מֵאַהֲבַת הַשֵּׁ״ם כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ ה׳ אֱלֹהֵינוּ וְסוֹף הַשֵּׁכָר לְבֹא: **דְּמִטַּמְּרָא מִטַּמְּרָא כּוּ׳.** הַנִּסְתָּרוֹת נִסְתָּרוֹת מִבְּנֵי אָדָם וְהַגְּלוּיוֹת גְּלוּיוֹת, וּמ״מ לְב״ד הַגָּדוֹל כֻּלָּם גְּלוּיוֹת, וְהוּא יִפְרַע מִן הַמִּתְכַּסִּים בְּסִלִּיתוֹת וּמֵרָאִין עַצְמָן כְּפְרוּשִׁין וְאֵינָן פְּרוּשִׁין: **אַל תִּתְיָרְאֵי מִן הַפְּרוּשִׁין.** שֶׁהַפְּרוּשִׁין הָיוּ שׁוֹנְאִין אוֹתוֹ לְפִי שֶׁהָרַג מִן הַחֲכָמִים הַרְבֵּה וְנָהֲפַךְ לְהִיוֹת צְדוּקִי כִּדְאָמַר בְּקִדּוּשִׁין (קף סו.), וּכְשֶׁמֵּת הָיְתָה אִשְׁתּוֹ יְרֵאָה מֵהֶן שֶׁלֹּא יַעֲבִירוּ הַמְּלוּכָה מִבְּנֵיהָ, וְהָיְתָה אוֹמֶרֶת לוֹ לְבַקֵּשׁ מִלְּפָנֵיהֶם עָלֶיהָ, וְאָמַר לָהּ אַל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין שֶׁצַּדִּיקִים הֵן וְלֹא יִגְמְלוּךְ רָעָה וּלְא לְבָנַיִךְ שֶׁלֹּא חָטְאוּ לָהֶם: **וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין.** שֶׁהֵם אוֹהֲבֵי: **אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִים.** כְּלוֹמַר שֶׁאֵין מַרְאִיתָם כְּתוֹלְדוֹתָם, אֶלָּא צְבוּעִים מִבְּחוּץ וְאֵין תּוֹכָן כְּבָרָם: **שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי.** שֶׁהֵן רְשָׁעִים. וּמְבַקְּשִׁים שֶׁכָּר כְּפִנְחָס, אוֹמְרִים לַבְּרִיּוֹת לְכִבְדָן כְּפִנְחָס. וְאִיבָּא דְּמְפָרֵשׁ לָהּ לְעִנְיַן צְנִיעוּתָא: **מַתְנִי׳ חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת.** שֶׁנִּטְמְאוּ עַד שֶׁלֹּא קֻדְּשָׁה בִּכְלִי: **וְתִפְּדֶה.** וְתֵצֵא לְחֻלִּין וּמֵהַמְּעוֹת יִקָּנֶה אַחֵרֶת: **וְתִשָּׂרֵף.** שֶׁקֻּדְּשָׁה קְדֻשַּׁת הַגּוּף וְאֵינָהּ יוֹצֵאָה עוֹד לְחֻלִּין:

וכל

וְעַד כַּמָּה? עַד אַרְבְּעִין שְׁנִין. אִינִי? וְהָא רַבָּה אוֹרֵי בְּשָׁוִין: וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין וְכוּ׳: תָּנוּ רַבָּנַן: שִׁבְעָה פְּרוּשִׁין הֵן: פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, פָּרוּשׁ נִקְפִּי, פָּרוּשׁ קִיזָאִי, פָּרוּשׁ מָדוֹכְיָא, פָּרוּשׁ "מָה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה", פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה, פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה. פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה שְׁכֶם. פָּרוּשׁ נִקְפִּי, זֶה הַמְנַקֵּיף אֶת רַגְלָיו. פָּרוּשׁ קִיזָאִי, אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: זֶה הַמַּקִּיז דָּם לַכְּתָלִים. פָּרוּשׁ מָדוֹכְיָא, אָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא: דְּמִשַּׁפַּע כִּי מָדוֹכְיָא. פָּרוּשׁ "מָה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה", הָא מַעֲלִיוּתָא הִיא? אֶלָּא אָמַר "מָה חוֹבָתִי תּוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה". פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה, אָמְרוּ לֵיהּ אַבָּיֵי וְרָבָא לְתַנָּא לֹא תִּיתְנֵי פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: דְּמִטַּמְּרָא מִטַּמְּרָא וּדְמִגַּלְיָא מִגַּלְיָא, בֵּי דִינָא רַבָּה לִיתְפְּרַע מֵהָנֵי דְּחָפּוּ גּוּנְדֵּי. אָמַר לָהּ זַנַּאי מַלְכָּא לְדִבְרֵיתֵיהּ: אַל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין, וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין, אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִין שֶׁדּוֹמִין לִפְרוּשִׁין, שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי וּמְבַקְּשִׁין שָׂכָר כְּפִנְחָס: מַתְנִי׳ ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין זְכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמָּרִים. וְאִם אַתָּה אוֹמֵר הַזְּכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמְאָרְרִין מַדְּהָה אַתָּה אֶת הַמַּיִם בִּפְנֵי כָּל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת וּמוֹצִיא אַתָּה שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ, שֶׁאוֹמְרִים טְמֵאוֹת הֵן, אֶלָּא שֶׁתָּלְתָה לָהֶן זְכוּת. רַבִּי אוֹמֵר: הַזְּכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמְאָרְרִים, וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת וְאֵינָהּ מַשְׁבַּחַת אֶלָּא מִתְנַוְּנָה וְהוֹלֶכֶת, לְסוֹף הִיא מֵתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה. נִטְמֵאת מִנְּחָתָהּ עַד לֹא קֻדְּשָׁה בַּכְּלִי, חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת וְתִפָּדֶה. וְאִם מִשֶּׁקֻּדְּשָׁה בַּכְּלִי חֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת, וְתִשָּׂרֵף. וְאִלּוּ שֶׁמִּנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת

האומרת

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שואלת הגמרא, **וְעַד כַּמָּה** – מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות הלכה לרבים. **עַד אַרְבָּעִין שָׁנִין** – משנהיה בן ארבעים.

מקשה הגמרא, **אֵינִי** – וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי הוא להורות, **וְהָא רַבָּה אוֹרֵי** – והרי רבה היה מורה הוראות לרבים, והוא עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, **בְּשָׁוִין** – זה שאין אדם ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם אחר הראוי להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם צעיר הראוי להורות שוה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין זקן ממנו בעיר, ראוי זה להורות.

שנינו במשנה, **וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנַן, שִׁבְעָה פְּרוּשִׁין הֵן** – תחילה מפרטם התנא לאחר מפרשם. **פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, פָּרוּשׁ נַקְפִּי, פָּרוּשׁ קִיזָאִי, פָּרוּשׁ מְדוּכְיָא, פָּרוּשׁ מַה חוֹבְתִּי וְאֶעֱשֶׂנָּה, פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה, פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה.** ומפרש התנא, **פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה שְׁכֶם** - שמלו וציערו את עצמם שלא לשם שמים. ואף זה, פורש מתענוגות ומצער עצמו להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמים. **פָּרוּשׁ נַקְפִּי, זֶה הַמְנַקֵּף אֶת רַגְלָיו** – עושה עצמו שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה אצבעותיו באבנים. **פָּרוּשׁ קִיזָאִי, אָמַר רַבִּי נַחְמָן בַּר יִצְחָק, זֶה הַמַּקִּיז דָּם לַבְּתָלִים** – עושה עצמו כעוצם עיניו כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה ראשו בכותל עד כדי זוב דם, וכל זה כדי שיראוהו בני אדם בכך ויעריכוהו על צדקותו. **פָּרוּשׁ מְדוּכְיָא, אָמַר רַבָּה בַּר שִׁילָא, דְּמִשַּׁפַּע כִּי מְדוּכְיָא** – הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכיא שראשה כפוף.

פָּרוּשׁ מַה חוֹבְתִּי וְאֶעֱשֶׂנָּה – אומר לאנשים אמרו לי מה עלי לעשות ואעשה. שואלת הגמרא, **הָא מְעַלְיוּתָא הִיא** – מה גרוע באדם זה הרי הוא מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, **אֶלָּא דְּאָמַר מַה חוֹבְתִּי תּוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה** – שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו, שמראה עצמו כאילו קיים את כל התורה כולה ואין לו עוד מה לעשות.

פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה – שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבורא. **פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה** – שפורש מהעבירות מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים את התורה מאהבת ה׳ וסוף השכר לבא.

אָמְרוּ לֵיהּ אַבָּיֵי וְרָבָא לְתַנָּא – ששנה בפניהם ברייתא זו, **לֹא תִּיתְנֵי** – אל תשנה **פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ** – היינו, שגם אם עוסק בתורה ובמצוות שלא לשמה, סופו לעסוק בהם לשמה.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, דְּמִטַּמְּרָא מִטַּמְּרָא וּדְמִגַּלְיָא מִגַּלְיָא – מה שנסתר מבני אדם נסתר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל גלוי, **בֵּי דִּינָא רַבָּה** – ובית דין הגדול **לִיתְפְּרַע מֵהָנֵי דַּחֲפוּ גּוּנְדֵי** – הוא יפרע מאותם המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על ראשם טלית להראות עצמם כפרושים.

אָמַר לֵהּ יַנַּאי מַלְכָּא לִדְבֵיתֵיהּ – לאשתו. **אַל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין** – כינוי ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה. והם היו שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של אחד מן הצדוקים. וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא יעבירו את המלוכה מבניה. ואמרה לו שיבקש מהם עליה ועל בניה. וינאי השיב לה, אין לך לירא מהם, שצדיקים הם ולא יגמלו לך ולבניך רעה בגללי. שאתם לא הרעתם להם. **וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין** – שהם אוהבי. **אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִין** – אלו שאין תוכם כברם, היינו, מאלו **שֶׁדּוֹמִין לִפְרוּשִׁין** – שמראים עצמם כפרושים, **שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי** - שהם באמת רשעים כזמרי **וּמְבַקְּשִׁין שָׂכָר כְּפַנְחָס** –.ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי שיכבדו אותם כמו פנחס.

במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש, במשנתנו מובאות שיטות נוספות בענין. **מִשְׁנָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵין זְכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמָּרִים** – גם אשה סוטה שיש לה זכות, אין הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים, **וְאִם אַתָּה אוֹמֵר הַזְּכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמְּאָרְרִין, מַדְּהֶה** – מחסיר את הגוון **אַתָּה אֶת הַמַּיִם בִּפְנֵי כָּל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת** – כלומר, מחליש את הכוח ההרתעה של המים בפני כל הנשים, **וּמוֹצִיא אַתָּה שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ** ולא נפגעו על ידי המים, **שֶׁאוֹמְרִים, טְמֵאוֹת הֵן אֶלָּא שֶׁתָּלְתָה לָהֶן זְכוּת.**

רַבִּי אוֹמֵר, הַזְּכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמְּאָרְרִים רק לענין שלא תמות מיד, אך המים גורמים לשינוי בגופה **וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת וְאֵינָהּ מַשְׁבַּחַת, אֶלָּא מִתְנַוְּנָה** – מכחשת והולכת **וְהוֹלֶכֶת, לְסוֹף הִיא מֵתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה** – הכתובה בפרשת סוטה.

נִטְמֵאת מִנְחָתָהּ של סוטה **עַד שֶׁלֹּא קְדְּשָׁהּ בַּכְּלִי** שרת, כיון שלא נתקדשה קדושת גוף, **הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת** שנטמאו קודם שנתקדשו בכלי, **וְתִפָּדֶה** ותצא לחולין ומהמעות יקנה אחרת. **וְאִם** נטמאה **מִשֶּׁקְּדְּשָׁהּ בַּכְּלִי** – לאחר שנתקדשה בכלי, **הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת** שנטמאו לאחר שנתקדשו בכלי **וְתִשָּׂרֵף** בבית הדשן. שכיון שקדשה קדושת הגוף אין לה עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.

וְאֵלּוּ הן הסוטות **שֶׁמִּנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** מפני שאינן ראויות ליקרב ולא להיפדות ולצאת לחולין.

אגרות קודש

ב״ה, א׳ אייר, תשי״ח
ברוקלין

האברך אברהם מרדכי שי׳

שלום וברכה!

נעם לי להודע אשר התחיל להניח תפילין.

ויהי רצון שתהי׳ בשעה טובה ומוצלחת ולפעול כל הענינים אשר בזה, מתחיל כפשוטו - כמבואר בשולחן ערוך, הובא בתניא קדישא ריש פרק מ״א: ודרך פרט בתפילין וכו׳ עיי״ש, והרי הוקשה כל התורה כולה לתפילין, ז.א. שמפעולת התפילין ממשיכים ג״כ בכל עניני התורה, ולאחר ההכנה דשני חדשים - יקבל עליו ביום הבר מצוה עול תורה ומצות בשלימות.

בברכה,

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

הָאוֹמֶרֶת לבעלה, **טְמֵאָה אֲנִי לָךְ**. או **וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה**, או **וְהָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה**, או **וְשֶׁבַּעְלָהּ אֵינוֹ רוֹצֶה, לְהַשְׁקוֹתָהּ** וכולן אם אירעו לאחר קידוש המנחה בכלי. וכן **וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ** ולא נודע עד שקדשה המנחה בכלי, ומשקדשה בכלי אינה נפדית, ולהיקרב אינה ראויה שהרי אינה שותה, וגם למנחת נדבה אינה ראויה, שנדבה אינה באה מן השעורים.

וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת לַכֹּהֲנִים אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין הביאו מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, **מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** – גם אם לא נטמאו ולא אירע בהם שום פסול והקומץ קרב כהלכתו, שיירי המנחה נשרפים בבית הדשן ואינן נאכלים.

מבאר התנא שדין זה שייך רק, **בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן**, שאז **מִנְחָתָהּ נִשְׂרֶפֶת** – לאחר שקרב הקומץ, נשרפים שיירי המנחה בבית הדשן, כפי שנתבאר, אולם **וְכֹהֶנֶת** – בת כהן **שֶׁנִּשֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל**, אין בצד הכהונה שבה כלום, שהדין לעלות את המנחה כליל למזבח לא נאמר אלא במנחת כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך **מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת** כדין מנחת ישראל. וכן הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם הביאה מנחה, מנחתה נאכלת כדין מנחת ישראל.

אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מזכיר התנא חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, **מַה בֵּין כֹּהֵן לְכֹהֶנֶת, מִנְחַת כֹּהֶנֶת נֶאֱכֶלֶת וּמִנְחַת כֹּהֵן אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת** כמבואר. **כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת** מן הכהונה אם נבעלה לפסול, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה, **וְכֹהֵן אֵין מִתְחַלֵּל** – אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או חללה. **כֹּהֶנֶת מְטַמְּאָה לְמֵתִים** – מותרת להיטמא למתים, **וְאֵין כֹּהֵן מְטַמֵּא לְמֵתִים. כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים** – חטאת אשם ומנחה, **וְאֵין כֹּהֶנֶת אוֹכֶלֶת בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים.**

אגב כך, מזכיר התנא חילוקי דינים כלליים שיש בין איש לאישה אפילו בישראל, **מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה, הָאִישׁ פּוֹרֵעַ** את ראשו **וּפוֹרֵם** את בגדיו, כשהוא מצורע, **וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת. הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר** – אם אמר האב על בנו קטן, ׳הא זה בני נזיר׳ חלה עליו נזירות אפילו לכשיגדל, **וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בְּנָהּ בְּנָזִיר. הָאִישׁ מְנַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו** – אם נדר אביו נזירות והפריש קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא קרבנות שהפריש אביו. **וְאֵין הָאִשָּׁה מְנַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ** – מקבל קידושין עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא מדעתה, והיא מקודשת גמורה בכך **וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ** – אינה מקבלת קידושין עבור ביתה. **הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ** לאמה כשהיא קטנה, **וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ** לאמה. **הָאִישׁ נִסְקָל עָרוּם** – אם עבר על אחת העבירות שחייבים עליהם סקילה בעדים והתראה, נסקל ערום. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֲרוּמָה** אלא בלבישת חלוק. **הָאִישׁ נִתְלֶה** – מגדף או עובד עבודת כוכבים, לאחר שנסקל. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִתְלֵית. הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגְנֵיבָתוֹ** – אם גנב ואין לו לשלם לנגנב, מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגנב. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בְּגְנֵיבָתָהּ.**

גמרא. תָּנוּ רַבָּנָן, כָּל הַנְּשׂוּאוֹת לְכֹהוּנָּה, מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת – אין שיירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קרבים גם הם למזבח. **כֵּיצַד, כֹּהֶנֶת לְוִיָּה וְיִשְׂרְאֵלִית שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן, אֵין מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ** – לבעלה הכהן **חֵלֶק בָּהּ** שהיא מביאה משלו, ומנחת כהן אינה נאכלת אלא קרבה כולה למזבח. ואמנם, **וְאֵינָהּ עוֹלָה כָּלִיל** כפי שמנחת כהן קריבה כליל למזבח, **מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ** – שהמנחה באה לכפרתה, ומנחת בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה עולה כליל אלא הקמיצה. **אֶלָּא הַקּוֹמֵץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ** הכהן קומץ ממנחתה, ומקריב את הקומץ, **וְהַשְּׁיָרִים קְרֵיבִין בְּעַצְמָן** לאחר הקרבת הקומץ.

מקשה הגמרא, איך קרבים השיריים לאחר הקטרת הקומץ, **אִיקְּרֵי כָּאן** – הרי על כגון זה נאמר, **כָּל שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ לְאִישִׁים** – שכל שהקריבו ממנו כבר לאישים, היינו, למזבח **הֲרֵי הוּא כְּכָל תַּקְטִירוֹ** – הרי שהנותר בבל תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שיירי המנחות לאחר הקטרת הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה, ואולי הולכים אחרי החלק שלה, והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא ששיירי המנחה אסורים בהקטרה. מתרצת הגמרא, **אָמַר יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, דְּמַסִּיק לְהוּ לְשׁוּם עֲצִים** – מדובר כאן, שקודם שמקטיר הכהן את שיירי המנחה הוא מתנה ואומר כך, אם דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראויה להיקמץ, הרי ששיריים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה, ואם דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, שהיתה ראויה להיקמץ, ושיריים אלו אסורים בהקטרה, הריני מעלה אותם על המזבח לא לשם מנחה אלא להיות כשאר עצי המערכה. **כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** וכדעת רבי אליעזר, גבי חטאת שהוקטרו אבריה הפנימיים על גבי המזבח, ונתערב חלק ממותר בשרה האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו לעלות כליל על גבי המזבח, סובר רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה, ואף שמעורב כאן בשר חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכוון לשם הקטרה. **דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,** לאחר שנאמר בתורה שקרבנות שהוקטר חלק מהם על גבי המזבח, שיירידם אסורים בהקטרה, נאמר, ׳ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח׳, ודרשו, **לְרֵיחַ נִיחוֹחַ אִי אַתָּה מַעֲלֶה** – שהאיסור לעלות על המזבח שיירי קרבנות הוא רק כאשר מתכוון לעלותם על המזבח לריח ניחוח, **אֲבָל אַתָּה מַעֲלֵיהוּ לְשׁוּם עֲצִים** – אך אם מעלה אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.

שואלת גמרא, **הָנִיחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאִית לֵיהּ הַאי סְבָרָא** שהמתכוון להעלות שיריים לשם עצים אינו עובר בבל תקטירו, **אֶלָּא לְרַבָּנָן דְּלֵית לְהוּ הַאי סְבָרָא** – שחולקים על רבי אליעזר וסוברים שכל שקרב חלק מן הקרבן כדין, הנותר אסור בהקטרה על גבי המזבח גם אם אינו מכוון לעלותם לריח ניחוח, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר את משנתינו, הרי הלכה כחכמים ולא כרבי אליעזר. משיבה הגמרא, **דְּעָבְדֵי לְהוּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** – כלומר, משנתינו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, אינה מתפרשת כדברי הברייתא, שהקומץ קרב בעצמו והשיריים קרבים בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשיריים מתפזרים על בית הדשן. **דְּתַנְיָא,** גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו בזה רבנן ורבי שמעון, רבנן סוברים שכולה כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדין מנחת נדבה של ישראל, אבל השיריים לא נאכלים, אלא קומץ קרב בפני עצמו והשירים קריבים בפני עצמם, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַקּוֹמֵץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ, וְהַשְּׁיָרִים מִתְפַּזְּרִים עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן** - שסובר כאביו רבי שמעון שצריך לקמוץ, אבל בכך הוא חולק, שאם הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב את השירים, ולכן השירים מתפזרים לאיבוד על בית הדשן.

הָאוֹמֶרֶת "טְמֵאָה אֲנִי לָךְ", וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה, וְהָאוֹמֶרֶת "אֵינִי שׁוֹתָה", וְשֶׁבַּעְלָהּ אֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁקוֹתָהּ, וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ, וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת לְכֹהֲנִים מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת, בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנְּשֵׂאת לְכֹהֵן מִנְחָתָהּ נִשְׂרֶפֶת, וְכֹהֶנֶת שֶׁנְּשֵׂאת לְיִשְׂרָאֵל מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת. מַה בֵּין כֹּהֵן לְכֹהֶנֶת? מִנְחַת כֹּהֶנֶת נֶאֱכֶלֶת וּמִנְחַת כֹּהֵן אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת. כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת וְכֹהֵן אֵין מִתְחַלֵּל. כֹּהֶנֶת מִטַּמְּאָה לַמֵּתִים, וְאֵין כֹּהֵן מִטַּמֵּא לַמֵּתִים. כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֵין כֹּהֶנֶת אוֹכֶלֶת בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים. מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה? הָאִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם, וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת. הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר, וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בְּנָהּ בְּנָזִיר. הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו, וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ, וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ. הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ, וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ. הָאִישׁ נִסְקָל עָרוֹם, וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֲרוּמָּה. הָאִישׁ נִתְלֶה וְאֵין הָאִשָּׁה נִתְלֵית. הָאִישׁ נִמְכָּר בִּגְנֵבָתוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בִּגְנֵיבָתָהּ: **גמ׳** תָּנוּ רַבָּנַן: כָּל הַנְּשׂוּאוֹת לִכְהוּנָּה מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. כֵּיצַד? כֹּהֶנֶת לְוִיָּה וְיִשְׂרְאֵלִית שֶׁנְּשֵׂאת לְכֹהֵן, אֵין מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ, וְאֵינָהּ עוֹלָה כָּלִיל מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ. אֶלָּא הַקּוֹמֶץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ, וְהַשִּׁירַיִם קְרֵיבִין עַצְמָן. אִיקְרֵי כָּאן, כָּל שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ לָאִשִּׁים הֲרֵי הוּא בְּ"בַל תַּקְטִירוּ"? אָמַר יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי: דְּמַסִּיק לְהוּ לְשׁוּם עֵצִים, כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. דְּתַנְיָא, ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לְרֵיחַ נִיחוֹחַ אִי אַתָּה מַעֲלֶה אֲבָל אַתָּה מַעֲלֵיהוּ לְשׁוּם עֵצִים. הָנִיחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאִית לֵיהּ הַאי סְבָרָא, אֶלָּא לְרַבָּנָן דְּלֵית לְהוּ הַאי סְבָרָא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? דְּעָבְדֵי לְהוּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּר׳ שִׁמְעוֹן. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר הַקּוֹמֶץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ וְהַשִּׁירַיִם מִתְפַּזְּרִים עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן

ואפילו

רש״י

וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת [לְכֹהֲנִים] מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. וַאֲפִלּוּ קָרֵב הַקֹּמֶץ כְּהִלְכָתוֹ וְלֹא נִטְמְאוּ נִשְׂרָפִין שִׁירַיִם בְּבֵית הַדֶּשֶׁן כִּדְמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: **כֹּהֶנֶת.** בַּת כֹּהֵן: **מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת.** דְּכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל כְּתִיב (וַיִּקְרָא ו), אֲבָל [דְּ]כֹהֶנֶת הַנְּשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱכֶלֶת, וְכֵן כֹּהֶנֶת אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה שֶׁהֵבִיאָה מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת: **כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת.** מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַכְּהֻנָּה אִם נִבְעֲלָה לְפָסוּל: **וְכֹהֵן אֵין מִתְחַלֵּל.** אִם נָשָׂא גְּרוּשָׁה זוֹנָה וַחֲלָלָה, וְטַעַם דְּכֻלָּהּ מַתְנִי׳ מְפָרֵשׁ בגמ׳: **בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים.** חַטָּאת וְאָשָׁם וּמִנְחָה, בְּכֻלָּם כְּתִיב כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים [יֹאכְלֶנּוּ]: **מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה.** בְּיִשְׂרָאֵל נַמֵּי קָמַיְירֵי: **אִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם.** כְּשֶׁהוּא מְנֻגָּע פּוֹרֵעַ רֹאשׁוֹ וּפוֹרֵם בְּגָדָיו: **הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ.** קָטָן בְּנָזִיר וְחָלָה הַנְּזִירוּת עָלָיו אֲפִלּוּ לִכְשֶׁיִּגְדַּל: **מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו.** אִם נָדַר אָבִיו בִּנְזִירוּת וְהִפְרִישׁ קָרְבְּנוֹתָיו וּמֵת וְהָיָה בְּנוֹ נָזִיר, הַבֵּן מְגַלֵּחַ בְּיוֹם מְלֹאת וּמֵבִיא קָרְבָּנוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו: **מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ.** מְקַבֵּל קִדּוּשֵׁי בִּתּוֹ קְטַנָּה שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ: **מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ.** לְאָמָה כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה: גמ׳ **מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת.** אַחַת מִנְחַת סוֹטָה וְאַחַת מִנְחַת נְדָבָה: **מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ.** שֶׁהוּא מַקְרִיבָהּ מִשֶּׁלּוֹ, וּכְתִיב כָּל מִנְחַת כֹּהֵן וְגוֹ׳: **וְאֵינָהּ עוֹלָה כָּלִיל [מִפְּנֵי] שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ.** שֶׁלְּכַפָּרָתָהּ הִיא בָּאָה, וְאֵין מִנְחַת זָר וּבַת כֹּהֵן קְרֵבִין כָּלִיל בְּלֹא קְמִיצָה: **הַשִּׁירַיִם קְרֵבִין לְעַצְמָן.** לְאַחַר שֶׁקָּרַב הַקֹּמֶץ: **קְרֵי כָּאן כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ כו׳.** כִּי כָל שְׂאוֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְרִיבוּ [תַקְטִירוּ] לַה׳ (וַיִּקְרָא ב) הֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב, לָמָּה לֵיהּ לְמִכְתַּב מִמֶּנּוּ, אֶלָּא לְמִדְרְשֵׁיהּ נַמֵּי בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁיהּ, לֹא תַקְטִירוּ כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ עוֹלֶה כְּבָר אִשֶּׁה לַה׳. וְיֵשׁ בִּכְלַל לָאו זֶה בְּשַׂר כָּל קָרְבָּנוֹת חוּץ מֵעוֹלָה, וְיֵשׁ בִּכְלַל זֶה שְׁיָרֵי מְנָחוֹת, וְהָכָא נַמֵּי דִּלְמָא בָּתַר חֵלֶק שֶׁלָּהּ אִית לָן לְמֵיזַל, וַהֲוְיָא הַקְטָרַת קֹמֶץ כְּהִלְכָתוֹ וְאֵלּוּ שִׁירַיִם גְּמוּרִין הֵם וְיֶשְׁנָן בְּבַל תַּקְטִירוּ: **דְּמַסִּיק לְהוּ לְשֵׁם עֵצִים.** דְּנֵימָא הָכֵי, אִם רְאוּיִים הֵן לְהַקְטִיר וְלֹא הָיְתָה רְאוּיָה לְקָמֵץ כְּדִין מִנְחַת כֹּהֵן, הֲרֵי זוֹ הַקְטָרָה לִשְׁמָהּ וּקְמִיצָה לֹא מַעֲלָה וְלֹא מוֹרֶדֶת, וְאִם רְאוּיָה הָיְתָה לְקָמֵץ וְאֵלּוּ שְׁיָרֶיהָ, הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה: **כְּר״א.** פְּלוּגְתַּיְיהוּ בִּזְבָחִים, אֶבְרֵי חַטָּאת שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאֶבְרֵי עוֹלָה, ר״א אוֹמֵר יִתְּנֵם לְמַעְלָה וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת בְּשַׂר חַטָּאת עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּאִלּוּ הֵן עֵצִים, וַחכ״א תְּעֻבַּר צוּרָתָן וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, שֶׁאָסוּר לְהַקְטִיר אֶבְרֵי חַטָּאת מִשּׁוּם לָאו דְּכָל שֶׁמִּמֶּנּוּ לָאִשִּׁים, וְר״א סָבַר בַּתְרֵיהּ דְּהַהוּא קְרָא כְּתִיב קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אוֹתָם לַה׳, שְׂאוֹר וּדְבַשׁ בִּכּוּרִים אַתָּה מֵבִיא מִן הַתְּמָרִים וּמִנְחַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהוּא רֵאשִׁית מִן הַשְּׂאוֹר, וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחוֹחַ קָאֵי נַמֵּי אַמִּמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַה׳ דְּאוֹקְמֵיהּ בְּבַל תַּקְטִירוּ, וְאַשְׁמְעִינַן דְּלֹא אָסַר הַקְטָרָתוֹ אֶלָּא כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לְרֵיחַ נִיחוֹחַ: **כְּר״א בְּר״ש.** בִּמְנָחוֹת בְּפ׳ אֵלּוּ מְנָחוֹת (דַּף עג:) גַּבֵּי מִנְחַת חוֹטֵא כֹּהֵן שֶׁמֵּבִיא עַל שְׁמִיעַת קוֹל אוֹ עַל בִּטּוּי שְׂפָתַיִם אוֹ עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו בְּדַלֵּי דַלּוּת, וּפְלִיגֵי רַבָּנָן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמְרֵי, וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה, מִנְחַת חוֹבָתוֹ שֶׁל כֹּהֵן כָּלִיל כְּמִנְחַת נִדְבָתוֹ וְאֵינָהּ נִקְמֶצֶת [וְר״ש דָּרֵישׁ לֵיהּ לִקְרָא הָתָם הָכֵי, וְכִי נֶאֱמַר וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כְּמִנְחָתוֹ, לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא] כְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מַה שֶּׁל יִשְׂרָאֵל נִקְמֶצֶת אַף מִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֵן נִקְמֶצֶת, אִי מַה מִנְחַת יִשְׂרָאֵל שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין אַף זוֹ שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין, ת״ל וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה, לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה לְעִנְיַן עֲבוֹדַת כֹּהֵן שֶׁטְּעוּנָה קְמִיצָה, וְלֹא לָאִשִּׁים כַּמִּנְחָה, הָא כֵּיצַד הַקֹּמֶץ קָרֵב לְעַצְמוֹ וְהַשִּׁירַיִם קְרֵבִין לְעַצְמָם, וְלֵית לֵיהּ כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ לָאִשִּׁים כְּלָל, ר״א בְּר״ש פָּלִיג עֲלֵיהּ וְאָמַר קֹמֶץ קָרֵב לְעַצְמוֹ וְשִׁירַיִם מִתְפַּזְּרִין לְאִבּוּד:

ה״ג

תוספות

האומרת טמאה אני. ירושלמי האומרת טמאה אני לא כחטאת שמתה בעליה היא וחטאת שמתה בעליה ילכו המעות לים המלח דמיא לאשם תלוי אם לאשם תלוי אפי׳ משקדשה בכלי א״ר מתני׳ דמיא לאשם תלוי שנשחט דתנינן תמן אם משנשחט נודע לו הדם ישפך והבשר יצא לבית השריפה: **כל** הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות. פרש״י אחד מנחת סוטה ואחד מנחת נדבה ותימה מנחת נדבה מה חלק יש לו בה והא אפילו רבי יהודה דאומר בפ׳ אין בין המודר (נדרים דף לה:) אדם מביא על אשתו כל קרבנות שהיא חייבת דווקא שהיא חייבת כדמפרש בספרי כגון אם [הקיפה] נזירות בראשה וחיללה את השבת דומיא דמנחת סוטה שהיא חובה דיליף לה מוהביא את קרבנה עליה כל קרבן שעליה אבל מנחת נדבה מודה רבי יהודה שאינו מביא וי״ל משום הכי יש לו חלק משום דקי״ל מה שקנתה אשה קנה בעלה כדתנן בפ״ד דנזיר (דף כז.) אם שלה היתה בהמה החטאת תמות וקא דייק בגמ׳ מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה הלכך יש לו חלק בה אפילו לרבנן דפליגי אדר׳ יהודה ואמרי דווקא קרבן שמכשירה לו מביא עליה דמה שקנת׳ קנה בעלה מיהו בירושלמי דפרק היה מביא משמע דבמנחת סוטה איירי והכי איתא התם מנחתה מלמד שהיא קדשה לשמה כשם שהיא קדשה לשמה כך היא קדשה לשמו ותני רבי חייא ופליג ליקרב כליל אינה יכולה מפני שותפתה של אשה לאכול אינה יכולה מפני שותפתו של איש [אלא] הקומץ [קרב] לעצמו והשירים קריבין לעצמן ואת אומר מנחתה אלא מה דאישתעי קרא אישתעי מתני׳ ותו התם והביא את קרבנה עליה בעלה מהו שיפריש עליה חוץ מדעתה מכיון שיש לו שותפות במנחה מפריש עליה חוץ מדעתה וא״ת מאחר שיש לו חלק בה א״כ הויא לה מנחת שותפות ואומר בפ״ק דזבחים (דף ה:) הניח מנחה לשני בניו ומת קריבה ואין בה משום שותפות הא יש בה משום שותפות אינה קריבה משום דכתיב בה נפש והכי קתני בסיפרי בהדיא וי״ל כיון דעיקר כפרה משום דידה נפש קרינן בה דהא הניח מנחתו לשני בניו דמסיק התם (דף ו.) דקניא להו אלמא משום דמכפרי קרינא ביה נפש: **הקומץ** קרב בעצמו. וא״ת אמאי לא שדינן לכולה מנחה בתר דידה ויהו שיריה נאכלין כדאמר בפ׳ אין בין המודר (נדרים דף לו:) ואיתא בפ״ק דזבחים (דף ו.) ובפ״ק דתמורה (דף ג:) מתכפר עושה תמורה והכא היא מתכפרת במנחה זו וי״ל התם מיקני למתכפר כולי זבח ואין לו למקדיש חלק בו אבל הכא יש לו לבעל חלק במנחה: **דמסיק** להו לשום עצים. רש״י פי׳ דנימא הכי אם ראוין הן להקטיר ולא היתה ראויה לקמוץ וכו׳ ותימה מאי תנאי שייך הא ודאי כאילו מעורבין שיריים והוי כאברי עולה ואברי חטאת שנתערבו דפליגי בה ר״א ורבנן (זבחים עז.) דלא שייך בה תנאי דליכא שום ספק אלא ודאי מקצתן ראויה להקטיר ומקצתן לאכול ולהקטיר ואותן מה שבתוכן אין ראוי להקטיר לשם עצים בכל מקום שהוא ולא שייך שום תנאי וכמדומה דרש״י נקט לי׳ אגב שטפיה דההיא דפרק נושאין על האנוסה (יבמות ק.) דתנן כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה נותנין עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים ומפרש בגמרא דמנחתם נקמצת כמנחת ישראל ואינה נאכלת כמנחת כהנים וכולה סוגיא כי הכא והתם ודאי שייך תנאי כשהאחד מקריב מנחה אינו יודע אם כהן הוא או ישראל וצריך להתנות כמו שפירש רש״י כאן והא דתנן בהקומץ רבה (מנחות דף כג.) נתערב קומצה בשיריה או בשירים של חבירתה לא יקטיר אית לן למימר דסתמא כרבנן דפליגי אדרבי אליעזר: **הקומץ** קרב לעצמו והשיריים לעצמן. בירושל׳ בעי אליביה דר״ש אלין שיריים משום מה הם באים משום קומץ או משום שיריים אי תימר משום קומץ אינו נותנו בלילה ואינו נותנו לאחר מיתה ואינו מחשב להן ואי תימר משום שיריים נותנו בלילה ונותנו לאחר מיתה מהו שיחשב להן ופשיט לה מדר״א בר״ש דאמר דמתפזרין על גבי הדשן שלמטה כדמפרש בפ׳ ואלו הן מנחות הדא אמרו נותנו בלילה ונותנו לאחר מיתה ומחשב להן א״ר יוסי בר בון אינו מחשב להו שלא הוכשרו לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח:

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כג עמוד ב

תוספות

כהן ולא כהנת. ירושלמי ר׳ אבהו בעי קמיה ר״ל והכתיב (ויקרא כב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו מעתה כהן ולא כהנת א״ל והכהן משיח תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה ה״ה דבפרק הזרוע (חולין דף קלב.) הוה מצי לשנויי נמי הכי ונתן לכהן הזרוע דלא אמר לכהן ולא לכהנת אלא אפילו לכהנת דהכא טעמא משום דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו אבל התם דחי ליה משום דאהרן ובניו כתיב בפרשת מנחה אי נמי משום דהתם הוי מיעוט אחר מיעוט:

(שייך לע״א במשנה) **מה** בין איש לאשה. בתוספתא (פ״ב) קא חשיב עובר על מצות עשה שהזמן גרמא מה שאין כן באשה האיש עובר על בל תקיף ועל בל תשחית ועל בל תטמא למתים מה שאין כן באשה האיש נדון בבן סורר ומורה ונעטף ומספר ואין האשה נעטפת ומספרת האיש נמכר ונשנה ואין האשה נמכרת ונשנית האיש נרצע ונמכר לעבד עברי וקונה לעבד עברי ואין האשה נרצעת ונמכרת וקונה ולא קתני התם כל הני דמתני׳ אלא דזכאי בבתו משום דמפרש התם בכסף ובשטר ובביאה ותימה אמאי לא חשיב נמי סמיכות תנופות הגשות וקמיצות דבין כהן לכהנת וכל הני דתנן בפ״ק דקידושין (דף לו.) ולא קתני נמי שהעברי יוצא בשנים וביובל ובמיתת האדון משא״כ בעבריה הזב מטמא בראיות ולא הזבה מצורע אסור בתשמיש המטה ולא מצורעת כדמפרש בריש פרק מחוסרי כפרה (כריתות דף ח:) מחוץ לאהלו ולא מחוץ לאהלה:

(שייך לע״א במשנה) **האיש** מגלח על נזירות. בפ״ד דנזיר (דף ל.) ובפרק בתרא דכריתות (דף כז:) מפ׳ דדוקא על מעות סתומין ולא על מעות מפורשין:

שנאמר את בתי. מרישא דקרא יליף ליה ואמר אבי הנערה אל הזקנים משמע למעט אמה דאינה זכאה בבתה לתת:

ותלית אותו ולא אותה. בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מו.) נפקא לן מוכי יהיה באיש ולא באשה: **בגניבתו** ולא בגניבתה. תימה כיון דאי גנבה אינה נמכרת בגניבתה א״כ אין ב״ד רשאין למוכרה דבית דין אין מוכרין אלא בגניבתו ובפ״ק דקידושין (דף יד:) ממעטי רבנן מורצע את אזנו אזנו שלו ולא אזן של מוכר עצמו דדוקא מכרוהו בית דין נרצע ואשה הואיל ואין בית דין מוכרין אותה אנא ידענא דאינה נרצעת ואמאי איצטריך לרבנן למילף מהעבד ולא אמה העבריה דאינה נרצעת וי״ל כיון דאינה נמכרת אלא ע״י אביה סד״א תיהוי מכירה דאב במקום מכירת בית דין ותרצע להכי איצטריך קרא:

רש״י

ה״ג וַאֲפִי׳ רַבָּנָן לֹא פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ אֶלָּא בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים דְּבַת הַקְרָבָה הִיא. דְּמַקְשֵׁי חוֹבָתוֹ לְנִדְבָתוֹ דְּלֹא בָּעֵי קְמִיצָה, אֲבָל הָא דְּלָאו בַּת הַקְרָבָה הִיא דְּדִלְמָא בַּתְרָהּ דִּידַהּ אַזְלִינָן וְשִׁירַיִם גְּמוּרִים נִינְהוּ וַאֲפִלּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ דְּמִתְפַּזְּרִין: **מַאי טַעְמָא.** קָאָמַר מַתְנִי׳ מִנְחַת כֹּהֲנֶת נֶאֱכֶלֶת כְּשֶׁאֵינָהּ נְשׂוּאָה לְכֹהֵן, וּכְשֶׁהִיא נְשׂוּאָה לְכֹהֵן אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת כָּלִיל מִיהָא לֹא הַוְיָא: **לֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ.** בְּכֹהֵן הַנּוֹשֵׂא פְּסוּלָה לִכְהֻנָּה כְּתִיב, וְדַרְשִׁינָן בְּקִדּוּשִׁין (דף עז.) לֹא יְחַלֵּל שְׁנֵי חִלּוּלִין, אֶחָד לָהּ וְאֶחָד לְזַרְעוֹ, שֶׁהַכֹּהֵן מְחַלֵּל אֶת שְׁתֵּיהֶן אֲבָל הוּא אֵין מִתְחַלֵּל: **בְּנֵי אַהֲרֹן.** לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא, וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן בְּאַזְהָרָה זוֹ: **כָּל זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכֲלֶנָּה.** בְּמִנְחָה כְּתִיב: **אִישׁ.** צָרוּעַ הוּא: **אֵין לִי.** שֶׁנֶּחְלָט בְּטֻמְאַת נְתָקִים אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר סָמוּךְ לוֹ וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע, וְלֹא אִיבָּעֵי לֵיהּ לְמִכְתָּב אֶלָּא בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ, דְּהָא כְּתִיב לְעֵיל דְּבִמְצוֹרָע קָמַיְירֵי, אֶלָּא לְרַבּוֹת צָרוּעַ שֵׁנִי כְּגוֹן אִשָּׁה: **ה״ג א״כ מַה ת״ל אִישׁ לָעִנְיָן שֶׁלְּמַטָּה אִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם וְכו׳.** מַה ת״ל אִישׁ מֵאַחַר שֶׁסּוֹפֵנוּ לְרַבּוֹת אֶת הָאִשָּׁה: **לָעִנְיָן שֶׁלְּמַטָּה.** לָאו לְמַעוּטֵי מִטֻּמְאָה הָאֲמוּרָה בְּפָסוּק זֶה בָּא לְמַעוּטֵי, אֶלָּא מֵעִנְיָן הָאָמוּר בַּפָּסוּק שֶׁלְּאַחֲרָיו דִּכְתִיב בֵּיהּ פְּרִיעָה וּפְרִימָה, לוֹמַר לְךָ אִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם וְלֹא אִשָּׁה: **הֲלָכָה הִיא בְּנָזִיר.** הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הוּא בְּהִלְכוֹת נָזִיר: **נָתַתִּי לָאִישׁ.** בְּאָבִיהָ נִתְלֵית נְתִינָתָהּ: **וְרָגְמוּ אוֹתוֹ.** [מַאי אוֹתוֹ] אִי נֵימָא אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ וְהַכְּתִיב גַּבֵּי נַעֲרָה הַמְּאוֹרָסָה וְהוֹצֵאתֶם אֶת שְׁנֵיהֶם וּסְקַלְתֶּם אוֹתָם, אֶלָּא הָא דִּמְמַעֵט אִשָּׁה לְעִנְיַן עָרוֹם, דְּנָפִיק מֵהַאי קְרָא מִעוּטָא דְּאוֹתוֹ מַשְׁמַע וְלֹא כְּסוּתוֹ, וּלְהָכֵי נָקַט לֵיהּ לְהַאי מַשְׁמָעוּתָא דְּעָרוֹם בְּלָשׁוֹן זָכָר גַּבֵּי אִישׁ לְמֵימְרָא הָא אוֹתָהּ בִּכְסוּתָהּ: **נִמְכָּר בִּגְנֵבָתוֹ.** אִם אֵין לוֹ מַה לְשַׁלֵּם:

הַדְרָן עֲלָךְ הָיָה נוֹטֵל

אֲרוּסָה. שֶׁקִּנֵּא לָהּ אָרוּס: **וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם.** שֶׁקִּנֵּא לָהּ יָבָם: **לֹא שׁוֹתוֹת.** דְּמַעֲטִינְהוּ קְרָא: **וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה.** שֶׁהִיא גָּרְמָה לֶאֱסוֹר עַצְמָהּ עָלָיו שֶׁנִּסְתְּרָה אַחַר קִנּוּי, דְּמִקִּנּוּי וְאִסּוּר לֹא אִימְעִיט כְּדִמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא, וַאֲפִלּוּ לֵית לָן דְּרַב הַמְנוּנָא [וּ]דְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁזִּנְּתָה מֻתֶּרֶת לִיבָמָהּ, נְהִי דְּמֻתֶּרֶת מִיהוּ לֹא בָּעֵי לְמִינְסַב אִשָּׁה זוֹנָה וְהִיא הִפְסִידָה כְּתֻבָּתָהּ: **תַּחַת אִישָׁהּ.** בְּיוֹשֶׁבֶת תַּחְתָּיו הַכָּתוּב מְדַבֵּר:

נתינה

וַאֲפִילּוּ רַבָּנָן לֹא פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ, דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּר׳ שִׁמְעוֹן אֶלָּא בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים, דְּבַת הַקְרָבָה הִיא. אֲבָל בְּהָא אֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ: בַּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשׂוּאָה וְכו׳: מַאי טַעְמָא? אָמַר קְרָא: "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל" כֹּהֵן, וְלֹא כֹּהֶנֶת: כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת כֹּהֵן אֵין מִתְחַלֵּל: מְנָלַן? אָמַר קְרָא "וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו" זַרְעוֹ מִתְחַלֵּל וְהוּא אֵינוֹ מִתְחַלֵּל: כֹּהֶנֶת מִטַּמְּאָה כו׳: מַאי טַעְמָא? אָמַר קְרָא "אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן" בְּנֵי אַהֲרֹן וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן: כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קֳדָשִׁים: דִּכְתִיב "כָּל זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכֲלֶנָּה": וּמַה בֵּין אִישׁ כו׳: תָּנוּ רַבָּנָן, "אִישׁ" אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ" הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם, אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? "אִישׁ" לְעִנְיַן שֶׁלְּמַטָּה אִישׁ פּוֹרֵעַ וְכו׳: הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בְּנָהּ בְּנָזִיר. אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: הֲלָכָה הִיא בְּנָזִיר: הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: הֲלָכָה הִיא בְּנָזִיר: הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ. דִּכְתִיב: "אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה": הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ. דִּכְתִיב: "וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ": הָאִישׁ נִסְקָל עָרוּם כו׳: מַאי טַעְמָא? "וְרָגְמוּ אוֹתוֹ", מַאי "אוֹתוֹ"? אִילֵימָא אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ, וְהָכְתִיב "וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא..."? אֶלָּא אוֹתוֹ בְּלֹא כְּסוּתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ בְּלֹא כְּסוּתָהּ: הָאִישׁ נִתְלֶה וְאֵין כו׳: מַאי טַעְמָא? אָמַר קְרָא: "וְתָלִיתָ אתוֹ עַל עֵץ" אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ: הָאִישׁ נִמְכָּר בִּגְנֵבָתוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בִּגְנֵיבָתָהּ. מַאי טַעְמָא? אָמַר קְרָא: "וְנִמְכָּר בִּגְנֵבָתוֹ" בִּגְנֵיבָתוֹ וְלֹא בִּגְנֵיבָתָהּ:

הדרן עלך היה נוטל

אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ" פְּרָט לַאֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם. אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת

ונתינה

הדרן עלך היה נוטל

ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה. ירושלמי יודעת היתה שאין ארוסה שותה ולמה הכניסה עצמה למספר הזה המרובה בשביל לפוסלה מכתובתה פר״ח ארוסה אע״פ שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים ועל מנה ומאתים קתני הכא לא נוטלת כתובתה רש״י פי׳ דליכא למיפשט ממתני׳ הא דאמר רב המנונא שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה דאפילו אי לית לן דרב המנונא מיהו אי לא בעי יבם למינסב אשה זונה אינה נוטלת כתובתה מיהו תימה אי לית לן דרב המנונא קרא מאי איצטריך למעוטי והא תנן בפרק היה מביא (לעיל דף יח:) כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמה קינוי שייך היכא דלא מיתסרא בסתירותיה אלא מדאיצטריך למעוטי ש״מ דמיתסרא מיהו ליכא למיפשט מהכא משום דמוקי לה בגמרא כגון שבא עליה יבם בבית אחיו דקנאה לפוטרה בגט בלא חליצה אפילו אליבא דשמואל הלכך שייכא נמי אשתו ליאסר עליו בזנות כדברי הכל: **אלמנה** לכ״ג וכו׳. האי דלא עריב ותני להו אלו לא שותות ולא נוטלות כתובתן ולתני ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ״ג וכו׳ מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואיילונית זקינה וכו׳ י״ל משום הכי פלגינהו משום דחלוקין בטעמם מיהו תימה אמאי לא תנא מעוברת בתר בבא דאלמנה לכ״ג דדמי בטעמא וה״ל למיתני בתחלת הפרק אלו לא שותות ובתר ליחשב וליזל כולהו כל הני דדמיין להדדי כל חד וטפי הוה שייך למיתני אלו בראש כולן ממאי דתני קצת דלא שותות והדר תני אלו:

שאינה

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וַאֲפִילּוּ רַבָּנָן – שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן אינה נקמצת, **לֹא פְּלִיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** האומר שמתפזרים שיירי המנחה בבית הדשן, **אֶלָּא בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים, דְּכַת הַקְּרָבָה הִיא** – לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על גבי המזבח, ואינה נקמצת, **אֲבָל בְּהָא** – אשה הנשואה לכהן, שאין תקנה למנחתה לא בהקרבה ולא באכילה **אֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ** שמתפזרת היא בבית הדשן.

שנינו במשנה, **בַּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשׂוּאָה** לכהן מנחתה נשרפת, וכהנת שנישאת לישראל מנחתה נאכלת **וְכוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה הנשואה לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא, **דְּאָמַר קְרָא, "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל"**, ודורשים שרק מנחת **כֹּהֵן** אינה נאכלת, **וְלֹא** מנחה של **כֹּהֶנֶת**.

שנינו במשנה, **כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת כֹּהֵן אֵין מִתְחַלֵּל**. שואלת הגמרא, **מַנְלָן** – שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה. ומשיבה, **דְּאָמַר קְרָא** לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה **"וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו"**, מכאן שעל ידי נשיאת פסולה, **זַרְעוֹ מִתְחַלֵּל** – נפסל מן הכהונה, אך **וְהוּא** – הכהן שנשא את הפסולה **אֵינוֹ מִתְחַלֵּל**.

שנינו במשנה, **כֹּהֶנֶת מִטַּמְּאָה כּוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** – כהנת מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך. ומשיבה, **אָמַר קְרָא, "אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן** לנפש לא יטמא בעמיו", ומכך שיתרה התורה וכתבה ׳בני אהרן׳ למדים שהאיסור להיטמא נאמר רק **לִבְנֵי אַהֲרֹן** – כהנים זכרים, **וְלֹא לִבְנוֹת אַהֲרֹן** – כהנות.

שנינו במשנה, **כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים** וכהנת אינה אוכלת בקדשי קדשים. מבארת הגמרא שדין זה נלמד מ**דִּכְתִיב** לגבי קרבן מנחה, **"כָּל זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה"**, ומשמע זכר ולא נקיבה.

שנינו במשנה, **מַה בֵּין אִישׁ כּוּ׳** האיש פורע ופורם, ואין האשה פורעת ופורמת. **תָּנוּ רַבָּנָן**, לגבי טומאת קרחת וגבחת נאמר, **"אִישׁ** צרוע הוא". **אֵין לִי** – מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת נגעי קרחת וגבחת **אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** בפסוק הסמוך לאחריו, **"וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ** הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה". ולכאורה המילים ׳והצרוע אשר בו הנגע׳ מיותרות, שהרי בפסוק הקודם דיברה התורה על צרוע, והיתה צריכה להמשיך שדינו הוא ש׳בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע׳. ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב ׳והצרוע׳, יש ללמוד **שֶׁהֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם** – באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף, כלומר שגם אשה נטמאת בטומאת קרחת וגבחת. ממשיכה הברייתא ושואלת, **אִם כֵּן** – שגם אשה נטמאת בנגעים, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מדוע בפסוק הראשון נאמר **"אִישׁ"**. ומבארת, **לְעִנְיָן שֶׁלְּמַטָּה אִישׁ פּוֹרֵעַ וְכוּ׳** – ׳איש׳ האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני דהינו פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה שנצטרעה אינה פורעת ופורמת.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בְּנָהּ בְּנָזִיר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה** למשה מסיני **הִיא בְּנָזִיר** – דין זה שהאיש מדיר את בנו בנזיר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה הִיא בְּנָזִיר** – גם דין זה נלמד מהלכה למשה מסיני.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ.** מבארת הגמרא שדין זה נלמד מ**דִּכְתִיב**, "ואמר אבי הנערה אל הזקנים **אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה"**, הרי שמסרה התורה את הכח לקדש את הבת בידי האב ולא בידי האם.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ.** מבארת הגמרא שדין זה נלמד מ**דִּכְתִיב** "**וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ**", ומשמע איש ולא אשה.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ נִסְקָל עָרוּם** ואין האשה נסקלת ערומה **כּוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** שאין האשה נסקלת ערומה. ומשיבה, נאמר לגבי אדם שקלל את ה׳ **"וְרָגְמוּ אֹתוֹ"** – שחייב סקילה. ויש לשאול, **מַאי ׳אוֹתוֹ׳** – מה באה התורה למעט מ׳אותו׳, **אִילֵימָא** - אם נאמר שבאה התורה לומר, **אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ** – שרק איש חייב סקילה ולא אשה, **וְהָכְתִיב** - אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור עבודה זרה שעונשו בסקילה, **"וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִוא** אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך וגו׳ וסקלתם באבנים ומתו", הרי שגם אשה נסקלת. **אֶלָּא** בהכרח שממעטים כך, רק **׳אוֹתוֹ׳** – איש שיוצא להיסקל, נסקל **בְּלֹא כְּסוּתוֹ** – ערום, **וְלֹא אוֹתָהּ** - אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת **בְּלֹא כְּסוּתָהּ.**

שנינו במשנה, **הָאִישׁ נִתְלֶה וְאֵין** האשיה נתלית **כּוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** – מדוע אין האשה נתלית. ומשיבה, נלמד ממה שֶ**אָמַר קְרָא** "**וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ**", ומשמע ׳**אוֹתוֹ׳ וְלֹא אוֹתָהּ.**

שנינו במשנה, **הָאִישׁ נִמְכָּר בִּגְנֵיבָתוֹ** אם אין לו לשלם את הגניבה, **וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בִּגְנֵיבָתָהּ.** שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** שאין האשה נמכרת בגניבתה. ומשיבה, נלמד ממה שֶ**אָמַר קְרָא** "**וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ**", ומשמע שרק גנב נמכר **בִּגְנֵיבָתוֹ, וְלֹא בִּגְנֵיבָתָהּ** – אך אשה שגנבה אינה נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה - פרק רביעי

פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר האופנים שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.

משנה. אֲרוּסָה שקינא לה הארוס ונסתרה, **וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם** שקינא לה היבם ונסתרה, **לֹא שׁוֹתוֹת** כיון שהפסוק מיעט אותן וכדלהלן, **וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה** כיון שהפסידו עצמן על ידי שנסתרו, והסיבה שאינן שותות **שֶׁנֶּאֱמַר "אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ"** – שהאשה ישבת תחתיו, **פֵּרֵט לָאֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם** שהן עדיין לא נשואות. וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים של נשים שאינן שותות ואינן נוטלות כתובתן, **אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט** וכל שכן לכהן גדול, **מַמְזֶרֶת**

אגרות קודש

ב"ה, ז׳ אייר, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

... מובן וגם פשוט שנכון במאוד ענין הנחת תפלין דר"ת. וחיזוק בזה ה"ה גם מוסיף חיזוק בקיום מרז"ל (מנחות מד, סע"ב) כל המניח תפלין מאריך ימים.

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, וּבַת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, כל אלה כיון שנשואות באיסור, **לֹא שׁוֹתוֹת** שנאמר "כי תשטה אשתו" דוקא שראויה להיות אשתו, **וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה** שהפסידו לעצמן על ידי שנסתרו, וכדלעיל. וגרועות הן מסתם נשואות באיסור שנוטלות כתובתן.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, אך יש מהן שנוטלות כתובה ויש מהן שלא, **וְאֵלּוּ לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה, הָאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי** – שהודתה אחרי הקינוי והסתירה שהיא טמאה, **וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה**, שאת שתיהן כבר אין צורך להשקות, **וְהָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה** לפני שנמחקה מגילתה, כל אלה לא שותות ולא נוטלות כתובה, וכמבואר לעיל שהן גרמו לעצמן להפסיד כתובתן. אבל **אָמַר בַּעְלָהּ אֵינִי מַשְׁקֶה** והוא גרם לה שלא תשתה, שהרי היא יכולה לטעון טהורה אני והשקיני, **וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ** שגם כן כבר אין משקים אותה משום שנאמר "ונקה האיש מעון" והוא בא עליה באיסור שנאסרה עליו בקינוי וסתירה, אלה **נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה וְלֹא שׁוֹתוֹת.** וכל אלו שדינן לשתות, אם **מֵתוּ בַּעְלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה וְלֹא שׁוֹתוֹת**, שנאמר "והביא האיש את אשתו", וכעת הוא אינו קיים, **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָתָן** כלומר מתוך שלא שותות, כמו שנתבאר מהפסוק הנ"ל, גם לא נוטלות כתובה, שמא אכן נטמאו ואיננו יכולים להוכיח זאת.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, **מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ** – שגזרו חכמים שאסור לישאנה וכדלהלן, **וּמֵנִיקַת חֲבֵירוֹ** שאסרו חכמים לישאנה עד שימלאו שנתיים ללידתה, **לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה** כיון שאסורות עליו וסובר רבי מאיר שחייב לגרשן אם כן אינן ראויות לאישות ואינן שותות, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁה** – לגרשה, **וּלְהַחְזִירָהּ לְאַחַר זְמַן** שנסתיימו השנתיים האסורות, ואם כן נחשבת ראויה לאישות ומשקים אותה.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שיש בהן דעות האם שותות או לא, **אֲיֵלוֹנִית** שנולדה עם טבע שאינה יכולה ללדת **וּזְקֵנָה** בגיל שאינה יכולה ללדת **וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד** ששתתה סם המעקר אותה, שכל אלו אסורות על אדם החייב בפריה ורביה, **לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה וְלֹא שׁוֹתוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר**, אין אלו נחשבות אסורות עליו, מפני **שֶׁיָּכוֹל הוּא לִישָׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת וְלִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת הֵימֶנָּה. וְשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים** שמותרות על בעליהן, **אוֹ שׁוֹתוֹת** כרוב הנשים, **אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה** באותן שנמנו קודם, שאמרה איני שותה או טמאה אני או שעדים מעידים שטמאה.

וממשיכה המשנה לפרט עוד כמה סוגי נשים ודיניהן, **אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה וּמוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. אֵשֶׁת סָרִיס** שנסתרס לאחר נישואיהם **שׁוֹתָה.**

כעת מבארת המשנה ממי יכול הבעל לקנא לה, דהיינו לאסור אותה להיסתר עמו ואם תסתר ישקנה, **עַל יְדֵי כָּל עֲרָיוֹת מְקַנִּין** – יכול בעלה לקנא לה שלא תיסתר עם כל קרוביה, כולל אביה ואחיה, אף שהיתה אסורה עליהם גם בלי הזנות, **חוּץ מִן הַקָּטָן** שנתמעט מהפסוק "ושכב איש אותה" **וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ** כגון בהמה.

מביאה המשנה שיש נשים שאין הבעל יכול לקנא להם, **וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּאִין לָהֶן** אם רואים שמתנהגות בפריצות. **מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה** לאחר נישואיהן, **אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין** ולא היה יכול לקנא לה. אמנם **לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ** – שיוכלו בית דין להשקותה, שהרי נאמר "והביא האיש את אשתו", **אֶלָּא** בית דין מקנין אותה רק כדי **לְפוֹסְלָהּ מִכְּתוּבָּתָהּ.** רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, **אַף לְהַשְׁקוֹתָהּ** אפשרי, **לְכְשֶׁיֵּצֵא בַּעְלָהּ מִבֵּית הָאֲסוּרִין** או יבריא מחרשותו או שטותו **יַשְׁקֶנָּה.**

גמרא. שנינו במשנה שארוסה ושומרת יבם אינן שותות. מדייקת הגמרא מלשון המשנה, **מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שַׁתְּיָא** – דוקא אינן שותות, **הָא קְנוּי מְקַנֵּי לָהּ** – אבל הוא מקנא להן ואוסר אותן, שהרי שנינו במשנה "לא נוטלות כתובה", הרי שאסורה עליו. מבררת הגמרא, **מַנָּא הָנֵי מִילֵּי** – מנין לנו שאכן מקנא להן ונאסרות. עונה הגמרא, **דְּתָנוּ רַבָּנַן**, כתוב בתורה **"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ"**, ייתור "ואמרת" **בא לְרַבּוֹת אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לְקִינּוּי** שאף על פי שאינן שותות, אך הבעל מקנא להן ונאסרות כשנסתרו. מבררת הגמרא, **וּמַתְנִיתִין מַנִּי** – ומי התנא ששנה את משנתנו שארוסה ושומרת יבם אינן שותות, **רַבִּי יוֹנָתָן הִיא, דְּתַנְיָא**, נאמר בפסוק "ואם לא שטית טומאה **תַּחַת אִישֵׁךְ** הנקי ממי המרים", **פְּרָט לַאֲרוּסָה** שאינה שותה שהרי אינה תחתיו, **יָכוֹל שֶׁאֵנִי מוֹצִיא אַף שׁוֹמֶרֶת יָבָם** שאינה שותה, שגם היא אינה תחתיו, **תַּלְמוּד לוֹמַר "אִישׁ אִישׁ** כי תשטה אשתו" לרבות ששומרת יבם שותה, שכבר נחשבת תחתיו במדת מה וכדלהלן, **דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר, "תַּחַת אִישֵׁךְ" פְּרָט לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם** שאינה שותה, שסובר רבי יונתן, אדרבה היא נחשבת פחות תחתיו וכדלהלן. ואם תחשוב לומר **אוֹצִיא** שׁוֹמֶרֶת יָבָם שאינה שותה, **וְלֹא אוֹצִיא אֶת אֲרוּסָה** ונוכל להשקותה, שכבר נחשבת תחתיו במקצת, **תַּלְמוּד לוֹמַר** בהמשך הפרשה של סוטה, **"אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ" פְּרָט לַאֲרוּסָה** שגם היא נתמעטה, ושתיהן אינן שותות. ומבארת הגמרא את המחלוקת, **מַר** – רבי יונתן **אַלִּימָא לֵיהּ** – נחשבת לו יותר כאשתו כשהיא **אֲרוּסָה, דְּקִידּוּשֵׁי דִּידֵיהּ** – שהוא עצמו קידש אותה, **וְסוֹקְלִין עַל יָדוֹ** אם זינתה נסקלת מחמת שהיא נחשבת אשתו, לכן הוא קודם ממעט שומרת יבם, **וּמַר** – רבי יאשיה **אַלִּימָא לֵיהּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם, דְּלֵא מִיחַסְּרָא מִסִּירָה לְחוּפָּה** שהיבמה נקנית בביאה להיות כאשתו לכל דבר, ונחשבת כתחתיו יותר מארוסה, לכן הוא ממעט ארוסה. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יוֹנָתָן הַאי "אִישׁ אִישׁ"** שרבי יאשיה למד מהייתור ששומרת יבם שותה, **מַאי עָבִיד לֵיהּ** לשיטתו שאין שומרת יבם שותה. מתרצת הגמרא, **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְרַבּוֹת** נשים שאין בעליהן יכול לקנות להן, שבית דין מקנין להן, ואלו הן, **אֵשֶׁת חֵרֵשׁ, וְאֵשֶׁת שׁוֹטֶה, וְאֵשֶׁת**

המשך ביאור למס׳ סוטה ליום חמשה ועשרים לעומר עמ׳ א

וָחוֹמֶר, וּמַה נִּדָּה שֶׁהִיא בִּכְרַת בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ שלא יבוא עליה, ומותר להם להתייחד, **סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאו** כמו שלמדו מהפסוק "אחרי אשר הוטמאה" לרבות סוטה שנסתרה, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שבעלה נאמן. **אָמְרוּ לוֹ** רבנן לרבי יוסי, **לֹא** – אינו דומה, שהרי **אִם אָמְרַתְּ בְּנִדָּה** שבעלה נאמן עליה, **שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר** שתהיה מותרת לו כשתטהר, ואין יצרו תוקפו בדבר, **תֹּאמַר בְּסוֹטָה,** אם נטמאה, **שֶׁאֵין לָהּ הֶיתֵּר** עולמית. ומוכיחה הגמרא מתשובת רבנן כהסובר שלאחר סתירה אינו מחול, שהרי **וְאִי אָמְרַתְּ לְאַחַר סְתִירָה מָחוּל לָהּ, מַשְׁכַּחַת לָהּ** – מצוי אופן **דְּיֵשׁ לָהּ** לסוטה **הֶיתֵּר, דְּאִי בָּעֵי מָחִיל לֵיהּ לְקִינּוּיֵהּ וּבָעֵיל** – שאם ירצה ימחל לקינויו ויוכל להתיר איסורה ולבעול אותה, **אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל** ולכן אמרנו שהיא אסורה עולמית, **שְׁמַע מִינָּהּ.**

שנינו במשנה, כל אלו שדינן לשתות, אם **מֵתוּ בַּעְלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ** – לפני ששתו, **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים** נוטלות כתובה ולא שותות, ובית הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובה **כו׳.**

שואלת הגמרא, **בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי** – מה הטעם שמחמתו חולקים בית שמאי ובית הלל. ומשיבה, **בֵּית שַׁמַּאי סְבְרֵי, שְׁטַר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת** – מי שיש לו שטר חוב על חבירו, וחבירו שעבד לו בשטר כל נכסיו, **כְּגָבוּי דָּמֵי** – מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, כאילו הוא כבר גבוי, והוא הדין כאן הנכסים המשועבדים לכתובה הם בחזקת האשה, ואם טוענים היורשים שהיא טמאה, עליהם להביא ראיה שזינתה ואבדה כתובתה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, וּבַת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה. וְאֵלּוּ לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה: הָאוֹמֶרֶת "טְמֵאָה אֲנִי", וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה, וְהָאוֹמֶרֶת "אֵינִי שׁוֹתָה". אָמַר בַּעְלָהּ "אֵינִי מַשְׁקָהּ", וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ, נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה לֹא שׁוֹתוֹת. מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד לֹא שָׁתוּ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּתָן. מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ, וּמֵנִיקַת חֲבֵירוֹ לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה, דִּבְרֵי ר׳ מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁהּ וּלְהַחֲזִירָהּ לְאַחַר זְמַן. אַיְילוֹנִית, וּזְקֵינָה, וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה וְלֹא שׁוֹתוֹת. ר׳ אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יָכוֹל הוּא לִישָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת וְלִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת הֵימֶנָּה. וּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה. אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה, וּמוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. אֵשֶׁת סָרִיס שׁוֹתָה. עַל יְדֵי כָּל עֲרָיוֹת מְקַנִּין, חוּץ מִן הַקָּטָן, וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ. וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ אֶלָּא לְפוֹסְלָהּ מִכְּתוּבָּתָהּ. ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף לְהַשְׁקוֹתָהּ, לִכְשֶׁיֵּצֵא בַּעְלָהּ מִבֵּית הָאֲסוּרִין יַשְׁקֶנָּה:

גמ׳ מִישְׁתָּא הוּא דְּלֹא שָׁתְיָיה הָא קִנּוּי מְקַנֵּי לָהּ, מְנָא הָנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנָן "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ "לְרַבּוֹת אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לְקִינּוּי. וּמַתְנִיתִין מַנִּי ר׳ יוֹנָתָן הִיא. דְּתַנְיָא, "תַּחַת אִישֵׁךְ" פְּרָט לַאֲרוּסָה. יָכוֹל שֶׁאֲנִי מוֹצִיא אַף שׁוֹמֶרֶת יָבָם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִישׁ אִישׁ" דִּבְרֵי ר׳ יֹאשִׁיָּה. ר׳ יוֹנָתָן אוֹמֵר: "תַּחַת אִישֵׁךְ" פְּרָט לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם. אוֹצִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם וְלֹא אוֹצִיא אֶת אֲרוּסָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ" פְּרָט לַאֲרוּסָה. מָר, אַלִּימָא לֵיהּ אֲרוּסָה, דְּקִידּוּשֵׁי דִּידֵיהּ וְסוֹקְלִין עַל יָדוֹ. וּמָר, אַלִּימָא לֵיהּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם, דְּלֹא מִיחַסְּרָא מְסִירָה לַחוּפָּה, וְר׳ יוֹנָתָן הַאי "אִישׁ אִישׁ" מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבָּעֵי לֵיהּ לְרַבּוֹת אֵשֶׁת חֵרֵשׁ, וְאֵשֶׁת שׁוֹטֶה, וְאֵשֶׁת

שעמום

רש״י

נְתִינָה. מִן הַגִּבְעוֹנִים, וַאֲסוּרִין לָבֹא בְּיִשְׂרָאֵל כִּדְאַמְרִינַן בִּיבָמוֹת (דַּף עח:) דָּוִד גָּזַר עֲלֵיהֶן: **לֹא שׁוֹתוֹת.** דְּלֹא נֶאֶמְרָה פָּרָשָׁה אֶלָּא בִּרְאוּיָה לְקַיְּמָהּ, וְהָכִי תַּנְיָא בְּסִפְרֵי כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ בִּרְאוּיָה לְאִישׁוּת הַכָּתוּב מְדַבֵּר פְּרָט לְאַלְמָנָה לְכ״ג וְכוּ׳: **וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ.** וְאע״ג דִּשְׁאָר אַלְמָנָה לְכ״ג לֹא קְנָסוּהָ רַבָּנָן כְּתֻבָּה כִּדְאַמְרִינַן בִּכְתֻבּוֹת בְּפֶרֶק אַלְמָנָה נִזּוֹנִית (דַּף ק:), זוֹ אֵין לָהּ, דִּסְתִירָתָהּ גָּרְמָה לָהּ לֵיאָסֵר עָלָיו וַאֲפִי׳ הִיא רְאוּיָה לוֹ, הִלְכָּךְ לָאו בַּת כְּתֻבָּה הִיא דְּלֹא עֲדִיפָא מִכְּשֵׁרָה: **אָמַר בַּעְלָהּ אֵינִי מַשְׁקָהּ וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ.** שֶׁהוּא גָּרַם לָהּ שֶׁלֹּא תִשְׁתֶּה נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ: **מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן.** שֶׁל כָּל סוֹטוֹת הַנִּסְתָּרוֹת וּרְאוּיוֹת לִשְׁתּוֹת וְלֹא הִסְפִּיקוּ לְהַשְׁקוֹתָן כו׳: **וְלֹא שׁוֹתוֹת.** דִּבְעֵינָן וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְגוֹ׳: **וּב״ה אוֹמְרִים אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה.** כְּלוֹמַר מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא שׁוֹתוֹת לֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה, וּבַגְּמ׳ מְפָרֵשׁ פְּלוּגְתַּיְיהוּ: **מְעֻבֶּרֶת חֲבֵרוֹ.** שֶׁמֵּת וְהִנִּיחָהּ מְעֻבֶּרֶת וּמֵנִיקָה אוֹ שֶׁגֵּרְשָׁהּ וְהִיא מְעֻבֶּרֶת אוֹ מֵנִיקָה, וַאֲסָרוּהָ חֲכָמִים לִנָּשֵׂא עַד שֶׁיְּהֵא הַוָּלָד בֶּן ב׳ שָׁנִים שֶׁכָּךְ זְמַן יְנִיקָתוֹ, וְהָלַךְ זֶה וּנְשָׂאָהּ וְקִנֵּא לָהּ, לֹא שׁוֹתָה שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ לְקַיְּמָהּ: **יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁהּ.** עַד כ״ד חֹדֶשׁ וּלְהַחֲזִירָהּ, הִלְכָּךְ רְאוּיָה לְאִישׁוּת קָרֵינָא בֵּיהּ: **אַיְילוֹנִית.** דּוּכְרָנִיתָא דְּלֹא יָלְדָה, שֶׁמִּמְּעֵי אִמָּהּ נִבְרֵאת כָּךְ וְאֵין לָהּ סִימָנֵי אִשָּׁה לֹא דַּדִּים וְלֹא שְׂעָרוֹת וְקוֹלָהּ עָבֶה: **וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד.** שֶׁשָּׁתַת כּוֹס עִקָּרִין וַאֲסוּרוֹת לְקַיְּמָהּ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, שֶׁהֲרֵי נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה: **אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה וּמֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ.** אִם נִמְצֵאת נְקִיָּה. וּבַגְּמ׳ פָּרֵיךְ פְּשִׁיטָא: **אֵשֶׁת סָרִיס.** כְּגוֹן שֶׁנִּסְתָּרֵס לְאַחַר שֶׁנְּשָׂאָהּ, דְּקָדְמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לְבוֹעֵל: **שׁוֹתָה.** וּבַגְּמ׳ פָּרֵיךְ פְּשִׁיטָא: **ע״י כָּל הָעֲרָיוֹת מְקַנִּין.** אִם קִנֵּא לָהּ מֵאָבִיהָ וּמֵאָחִיהָ וּמֵאֶחָד מִכָּל הָעֲרָיוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה וְנִסְתְּרָה הָוֵי קִנּוּיוֹ קִנּוּי וְנֶאֱסֶרֶת עָלָיו וְשׁוֹתָה. וּבַגְּמ׳ פָּרֵיךְ פְּשִׁיטָא: **חוּץ מִן הַקָּטָן.** דִּכְתִיב וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ: **וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ.** וּבַגְּמ׳ מְפָרֵשׁ לָהּ: **וְאֵלּוּ שֶׁב״ד מְקַנִּין לָהֶן.** אִם רוֹאִין אוֹתָם מִתְנַהֲגוֹת בִּפְרִיצוּת: **לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ.** הֵם לֹא יַשְׁקוּהָ, דִּבְעֵינָן וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וּבַעְלָהּ נַמִּי לֹא יַשְׁקֶנָּה בְּקִנּוּי זֶה לִכְשֶׁיִּרְצֶה [לִכְשֶׁיֵּצֵא] דִּבְעֵינַן וְקִנֵּא וְהֵבִיא, וְרַבִּי יוֹסֵי לֹא בָּעֵי וְקִנֵּא וְהֵבִיא: **גמ׳ הָא קִנּוּי מְקַנֵּי לָהּ.** לֵיאָסֵר עָלָיו, מִדְּקָתָנֵי לֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה: ה״ג **דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם לְרַבּוֹת אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לְקִנּוּי.** וְלֹא גָּרַס אִישׁ אִישׁ, דִּלְדְרָשָׁא אַחֲרִינָא דָּרְשִׁינַן לֵיהּ לְקַמָּן (דַּף כז.), אֶלָּא רִבּוּיָא מִוְּאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, וְה״נ אָמַר לְקַמָּן בְּפִירְקִין וְאָמַרְתָּ רִבּוּיָא הוּא: **יָכוֹל שֶׁאֲנִי מוֹצִיא כו׳.** דְּמִמַּשְׁמָעוּת קְרָא מַשְׁמַע לָן אֲרוּסָה לְמַעוּטֵי דְּלֹא קָרֵינָן בָּהּ תַּחַת אִישֵׁךְ, אֲבָל שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָרֵינָן בָּהּ תַּחַת אִישֵׁךְ כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמֵּי׳ דְּלֹא מִיחַסְּרָא מְסִירָה לְחֻפָּה: **וְרַבִּי יוֹנָתָן.** מַשְׁמַע לֵיהּ מִעוּטָא קַמָּא לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם אֲבָל אֲרוּסָה קָרֵינָא בָּהּ אִישׁוּת אִי לָאו דַּהֲדַר מַעֲטֵיהּ קְרָא אַחֲרִינָא כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן מִשּׁוּם דְּהוּא קִדְּשָׁהּ וְאֵינָהּ בָּאָה לוֹ מִכֹּחַ קִדּוּשֵׁי אֲחֵרִים, וְעוֹד שֶׁנִּסְקֶלֶת עַל יָדוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשׁוֹמֶרֶת יָבָם: **מָר אַלִּימָא לֵיהּ אֲרוּסָה.** רַבִּי יוֹנָתָן חֲשִׁיבָה לֵיהּ אֲרוּסָה אִשָּׁה גְּמוּרָה טְפֵי מִשּׁוֹמֶרֶת יָבָם: **דְּקִדּוּשֵׁי דִּידֵיהּ.** שֶׁע״י קִדּוּשֵׁי עַצְמוֹ בָּאָה לוֹ: **וְסוֹקְלִין עַל יָדוֹ.** אִם זִנְּתָה נִסְקֶלֶת בִּשְׁבִילוֹ: **דְּלֹא מְחַסְּרָא מְסִירָה לְחֻפָּה.** דְּנִקְנֵית לַיָּבָם בְּבִיאָה גְּרֵידְתָּא וַאֲפִי׳ בִּזְנוּת לִהְיוֹת כְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר כִּדְתְנַן בִּיבָמוֹת (דַּף נג:) וּמַיְיתִי׳ לָהּ לְקַמָּן בְּפִירְקָא: **לְרַבּוֹת אֵשֶׁת חֵרֵשׁ [וְאֵשֶׁת] שׁוֹטֶה.** שֶׁב״ד מְקַנִּין לָהֶן. וּבָרַיְיתָא הִיא בִּשְׁלְהֵי פִּירְקִין:

תוספות

שאינה ראויה לילד. רש״י פי׳ שתת כוס עיקרין אבל בפ׳ אע״פ (כתובות דף ס:) לא משמע הכי דמייתי התם ברייתא ותני בה או שהיתה היא עקרה וזקינה ואיילונית ושאינה ראויה לילד אלמא דשאינה ראויה לילד לאו עקרה ולפרש״י שתת כוס עיקרין היינו עקרה וזה לשון ר״ח התם איכא למישאל היינו איילונית היינו עקרה היינו שאינה ראויה לילד ותשובה שאמרנו בפרק יש נוחלין (ב״ב דף קיט:) ניסת לכ׳ יולדת עד מ׳ ניסת למ׳ שוב אינה יולדת וה״ה שנוכל לפרש שאינה ראויה לילד ששהתה אחר בעלה עשר שנים ולא היה דעתה לינשא דאמר בסוף פרק ד׳ אחים (יבמות דף לד:) אמר רב נחמן אמר שמואל כל ששהתה אחר בעלה י׳ שנים שוב אינה מתעברת כי אתא רבין אר״י ל״ש אלא שאין דעתה לינשא ואע״ג דאמר בגמ׳ בעקרה וזקינה ולפי׳ ר״ח לא הזכיר עקרה במשנה י״ל דלא דק בלישנא מיהו תימה אמאי לא תנא נמי במתני׳ עקרה: **ושאר** כל הנשים או שותות. תימה הא משנה יתירא מאי קמ״ל הא שמעינן ליה מרישא והאומרת איני שותה אינה נוטלת כתובתה ואומר רבי דווקא מעוברת אינה שותה משום דאיכא סכנת נפשות כדאמר בפרק החולץ (יבמות דף מב:) אבל ניסת בתוך ג׳ חדשים מאי דהוה הוה ותו לא קנסינן ליה להוציא וקרינן בה אשתו הראויה לו ובכהן אפילו לרבנן אינה שותה דמסקינן בפ׳ החולץ (שם לז.) אפילו לרבנן יוציא בגט: **ורבי** יונתן האי איש איש מאי עביד ליה מיבעי ליה וכו׳ תימה והא איהו דאמר בפ׳ אלו הנחנקין (סנהדרין דף פה:) גבי איש איש דכי יקלל את אביו ואת אמו קאמר דברה תורה כלשון בנ״א ולא דריש ליה לדרשה אחריתי וכ״ת היכא דאיכא למדרש אפי׳ מאן דאית ליה ד״ת מודה הוא דדרשינן א״כ מאי פריך בריש פרק השואל (ב״מ דף לז:) אהא דקא בעי אבידה מנלן דשומר שכר חייב דתני׳ אם גנוב יגנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת״ל גנוב יגנב מ״מ הניחא למ״ד לא ד״ת אלא למ״ד אמרי׳ מא״ל והא התם איכא למדרש ולא דרשינן אלא אמר ד״ת והכא אמאי דריש לה ואמרי׳ בפ׳ השוחט והמעלה (זבחים קח:) נמי ורבי יוסי מדההוא איש איש דברה האי איש איש נמי דברה אלא השוחט להדיוט דחייב מנא ליה ולא אמרת כיון דמצי למדרש מודה הוא דלא אמר דברה וקשה ליישב שמועות דד״ת דקשי׳ דר״מ אדר״מ ודר׳ יהודה אדר׳ יהודה ודרבי יוסי אדר׳ יוסי ודר״ש אדר״ש דר״מ דאמר בפ׳ ד׳ מיתות (סנהדרין דף נו.) לרבנן גבי איש איש דכתיב גבי ברכת השם ד״ת ור״מ דריש ליה לרבות כינויים ובפ״ב דמסכת ע״ז (דף כז.) נמי פליג ר׳ יהודה ור׳ יוסי דא״ר יהודה כותי לא ימול ישראל מפני שהוא מל לשם הר גריזים אמר לו ר׳ יוסי וכי היכן מצינו מילה בתורה לשמה ומפרש טעמא דר׳ יהודה משום דכתיב לה׳ המול ורבי יוסי המול ימול כתיב ואידך נמי הכתיב המול ימול ד״ת כלשון בני אדם [אלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו׳] והתם בההוא שמעתתא גופיה פלוגתא ר״מ ור׳ יהודה ואמרינן ימול כותי ולא ימול ארמאי דברי ר״מ והיינו כר׳ יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד״ת ובפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) אמרינן לאחרים בשלמא והפדה לא נפדתה דקסבר ד״ת ואחרים היינו ר״מ כדאיתא בסוף מס׳ הוריות (דף יג:) דר׳ יהודה מהא דהמול ימול דקא אמר ד״ת ובפ׳ מציאת האשה (כתובות דף סז:) מייתי ברייתא העבט תעביטנו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס נותנין לו לשם מתנה וכו׳ דברי רבי יהודה וחכ״א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אלא מה אני מקיים תעביטנו ד״ת אבל ר׳ יהודה דריש ליה וכן בפ׳ בנות כותים (נדה לב:) ובפ׳ יוצא דופן (שם דף מד:) איש איש מה ת״ל איש איש לרבות תינוק בן יום א׳ שמטמא בזיבה דברי רבי יהודה ר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה אומר א״צ הרי הוא אומר והזב את זובו וגו׳ א״כ מה ת״ל איש איש ד״ת דר׳ יוסי מההיא דהשוחט והמעלה (זבחים דף קח:) דאייתינן לעיל דקאמר איש איש ד״ת וההיא דהמול ימול דאיהו דדריש לה ופליג אדר׳ יהודה דאמר ד״ת דר״ש ההוא איש איש דקא״ר יוסי בפ׳ השוחט (גם זה שם) ד״ת פליג עליה ר״ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחזו באבר והעלו שחייבין ובפ׳ אלו מציאות (ב״מ לא:) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו א״כ מה ת״ל תעביטנו ד״ת ונראה דמאן דס״ל דאמר ד״ת מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשינן לי׳ וכל הני תנאי סברי להו

ד״ת

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כד עמוד ב

תוספות

ד״ת מיהו היכא דמצי למידרשיה להעמיד קבלתם או סברתם דרשינן ליה ובהא פליגי מאן דאית ליה דאמר דברה ומאן דלית ליה דברה מאן דאית ליה דברה אין לו כח להוציא יתור הלשון ממשמעות ואם אינו ענין לגופו אלא כיון דמצינו למימר דברה תורה אמר ד״ת ולא נוציאנו ממשמעותו דלאו קרא יתירא הוה להכי פריך בפ׳ השואל (ב״מ דף צד:) הניחא למ״ד לא ד״ת אם כן יגנב קרא יתירא הוא ואם אינו ענין לגניבה תנהו ענין לאבידה דיגנב גניבה משמע ולא אבידה אלא למ״ד דברה תורה א״כ לאו קרא יתירא הוא מאי איכא למימר ובפרק השוחט והמעלה (זבחים דף קח:) אע״ג דאמרינן מדא״ר יוסי האי איש איש דברה תורה ההוא איש איש נמי דברה תורה הוה מצי למידרשיה שפיר חדא לדברה תורה ואידך לרבויא דאיש איש משמע שפיר כל ריבויי כרבי יונתן דהכא דדריש האי איש איש דכי תשטה לרבויא ואיש איש כי יקלל לדברה תורה הוה רבי יוסי מצי למידרשיה איש איש דשחוטי חוץ לרבות שוחט אלא משום דכתיב איש איש דשחוטי חוץ ואיש איש דמעלה בחוץ בחד עניינא מהדר למדרשינהו בחד עניינא וסוגיא דריש נדרים (דף ג.) צריך לפרושי הכי דמרבינן מנזיר להזיר לעשות כינויי נזירות כנזירות וידות נדרים כנדרים ומקיש נדרים לנזירות דכתיב לנדור נדר נזיר להזיר וקא דייק מ״ש גבי נזירות דכתיב נזיר להזיר נדרים נמי לנדור נדר היקשא למה לי אי כתב נדר לנדור כדכתיב נזיר להזיר כדקאמרת ולא צריך היקשא השתא דכתיב לנדור נדר ד״ת ופי׳ כיון דלא שינה קרא בדיבוריה א״כ דברה כלשון בני אדם ולאו קרא יתירא הוא למדרש מיניה לרבות כינוין וידות דמשמעות דקרא לא נפקא אלא מריבוי דקרא ובלא קרא יתירא לא מסתבר לרבויינהו ולמימר דליחייב קונם וקונס כמו שיאמר קרבן וכן אם יאמר הריני או אהא כמו שיאמר הריני נזיר הלכך צריך קרא יתירא ולא דמי לכינוי השם דמרבינן איש איש אפילו למ״ד ד״ת דאותן כינויין אשכחן דכתיבי בקרא כמו אל צבאות אהיה שדי כל הני דקתני בשבועות (דף לה.) ועוד דכינוי כתיב בההוא קרא דמברך השם איש איש כי יקלל אלהיו (ויקרא כד) והיינו דאמרי׳ התם בריש נדרים הניחא למ״ד ד״ת דאליביה לא צריך למידרשיה וכו׳ והכי אמר בפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) דאמר ליה ר״א ב״ע לרבי ישמעאל בעלמא כוותיך סבירא לי׳ דדברה תורה והכא שאני מכדי כתיב ליה קרא כי לא חופשה והפדה לא נפדתה למה לי ש״מ לחציה שפחה וחציה בת חורין אלמא אפילו למאן דאית ליה ד״ת דרשינן ליה משום עניינא דקרא הואיל וניתן לידרש ה״ה דדרשינן ליה נמי להעמיד קבלתן או סברתן היכא דלא עקר ליה ממשמעותיה כגון יגנב דכתיב בהדיא גניבה ודרשינן מיניה אבידה משום כפל הלשון הלכך כל הני דפרק אלו מציאות (ב״מ דף לא.) דהשב תשיבם שלח תשלח הוכח תוכיח עזוב תעזוב הקים תקים מות יומת השב תשיב חבל תחבול פתח תפתח נתון תתן כולי עלמא מודו בהו דדרשא דידהו לא עקר להו ממשמעותיה והא דאמרינן הניחא למ״ד לא אמרי׳ ד״ת היינו ר״ע דלא אשכחיניה דקאמר ד״ת דדריש בפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) והפדה לא נפדתה לפדויה ואינה פדויה ובפרק הערל (יבמות דף ע.) בשמעתתא קמייתא דא״ר אליעזר איש איש ד״ת ודריש ליה רבי עקיבא לרבות הערל וכן בריש חלק (סנהדרין דף צ:) ובפ׳ ד׳ מיתות (שם דף סד:) הכרת תכרת דא״ר עקיבא הכרת בעוה״ז תכרת לעוה״ב והכי משמע נמי סוגיין בפ׳ אין עומדין (ברכות דף לא:) אם ראה תראה דלרבי ישמעאל דאמר ד״ת ולרבי עקיבא אם ראה מוטב ואם לאו תראה אבל ר׳ ישמעאל אומר בכל דוכתי ד״ת כגון הני דפליג אדר״ע ובפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) נמי וכן ר׳ אלעזר ב״ע בפרק קמא דקידושין (דף יז:) ובפרק אלו מציאות (ב״מ דף לא:) גבי הענק תעניק לבד מההיא דכריתות כדמפרש התם טעמא ולר׳ אלעזר בר׳ יוסי בריש חלק (סנהדרין דף צ:) והא דאמר בפ׳ אלו הן הגולין (מכות דף יב.) בקרא אם יצא יצא הא כמ״ד ד״ת הא כמ״ד לא דברה מ״ד התם דברה מסברא קאמר לה כדמפרש אביי התם מסתברא כמאן דאמר דברה וכו׳: **ורבי** יונתן האי איש איש מאי עביד ליה וכו׳. תימה האי ריבוי לרבי יאשיה מנליה והיקישא דאיש לאשה לר׳ יונתן מנא ליה וכי אית לן למימר דפליגי בהא נמי דר׳ יאשיה לית ליה דאשת חרש שותה ור׳ יונתן לית ליה דסומא אינה שותה: **דהאמר** רב קנה לכל. הני לישני דפליגי בהבא על יבמתו (יבמות דף נח.) בשומרת יבם שנפלה מן הנשואין או מן האירוסין לא שייכא דוקא אלא לענין תרומה משום דכבר אכלה אבל לענין להשקותה וליורשה ולטמא לה לא: **בספרים** גרס. אי הכי לימא רב דאמר כרבי יאשיה ולא א״ש אי הכי ובפרש״י לא גרס והוא לא שבש הגירסא אלא בסתם פי׳ לימא רב דאמר וכו׳ ושמא בספרו לא היה כתוב אי הכי:

כשמואל דאמר לא קנה אלא לדברים כו׳. תימה כיון דקנה מיהת לדברים האמורים בפרשה לפוטרה בגט דכיון שבא עליה הרי היא כאשתו לאותן דברים א״כ מ״ט דרבי יונתן דאלימא ליה ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין דידיה שומרת יבם נמי ביאה דידיה היא ונחנקה על ידו וכ״ש דתקשה לרב דאמר אנא דאמינא אפילו לרבי יונתן ותו מאי דוחקיה למימר כשמואל והא מסיק דאפילו רב הוה אתי מלתייהו אליביה ולענין השקאה קפיד רחמנא דבעינן ביאה לשם אישות וביבמות בפרק הבא על יבמתו (דף נח.) מוקי לה נמי הא דתנן [אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה] שומרת יבם וכנוסה כגון דבא עליה יבם בבית אחיו וכו׳ כי הכא ומקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מתרץ גבי השקאה גזירת הכתוב דבעינן ביאה לשם אישות:

אמר לך אנא דאמרי אפי׳ לרבי יונתן. נראה דהכי פירושו לא מיבעיא לרבי יאשיה דמרבה שומרת יבם דאמינא כוותיה והאי דאיצטריך לרבויי משום דכתיב הכא תחת אישך דמשמע שבא עליה לשם אישות וכו׳ לא צריכא למימר דקרא אסמכתא בעלמא הוא כמו שפירש רש״י ואף מה שפירש לשמואל ההיא דאיצטריך רבי יונתן למעוטי שומרת יבם אסמכתא בעלמא הוא תימה נהי דלאו אשתו היא אי לאו מעטיה קרא מהיכא תיתי דבעינן אשתו טפי לענין השקאה מלענין קינוי אי משום דכתיב והביא האיש את אשתו (אלא) ה״נ גבי קינוי כתיב וקינא את אשתו ירושלמי ארוסה לא שותה וישקנה גזירת הכתוב הוא והביא האיש את אשתו ולא יקנא לה התורה אמרה וקינא את אשתו וקינא את אשתו אפי׳ מקצת אשתו ר׳ יודן בעי כמה דתימר תמן וקינא את אשתו וקינא את אשתו אפילו מקצת אשתו דכוותה תחת אישך תחת אישך אפי׳ מקצת אישך היך עבידה קינא לה ועודה ארוסה וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו קינא לה עודה שומרת יבם וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו קינא לה ועודה ארוסה וכנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה (קינא לה ועודה שומרת יבם וכנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה) לא קינא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם וקינא לה ולא הספיק לכונסה עד שמת ונפלה לפני אחיו אינו משקה אותה שלא נפלה לו אלא מחמת אחיו הראשון אבל אם קינא לה היבם וכנסה ומת ונפלה לפני היבם וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו: **שאני** התם דלית לה אימתא דבעל. וא״ת הני דבעי למפשט מארוסה ושומרת יבם לית להו נמי אימתא דבעלה דהא בעלייהו לאו גבייהו נינהו י״ל אפ״ה אית ליה אימתא פן ירגישו בעליהן בפריצותן.

שמע

רש״י

שְׁעֲמוּם. לָקוּי בְּתִמְהוֹן לֵב: **הַאי תַּחַת אִישָׁהּ.** בַּתְרָאָה הָאָמוּר בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאוֹת וְגוֹ׳: **לְהַקִּישׁ אִשָּׁה לְאִישׁ.** בָּרַיְיתָא הִיא בְּשִׁלְהֵי פִּרְקִין, וְהָתָם מְפָרֵשׁ לְמַאי הִלְכְתָא: **הָנֵי קְרָאֵי.** דִּמְמַעֲטֵי אֲרוּסָה: **מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ.** מַשְׁמַע שֶׁבַּעֲלָהּ נָתַן בָּהּ אֶת שְׁכָבְתּוֹ קֹדֶם לִסְתִירָה זוֹ: **מַשְׁכַּחַת לָהּ.** דְּאִיצְטְרִיךְ לְמַעוּטֵי אֲרוּסָה מִקְּרָא אַחֲרִינָא וְלֹא מְמַעֲטָא מֵהָתָם: **כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ אָרוּס בְּבֵית אָבִיהָ.** בִּזְנוּת: **בְּבֵית חָמִיהָ.** לְאַחַר שֶׁמֵּת אָחִיו: **שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָרֵית לָהּ.** דְּקָאָמְרַתְּ דְּלֹא תִּשְׁתֶּה, הָא אִשְׁתּוֹ מְעַלְיְיתָא הִיא בְּבִיאַת זְנוּת: **דְּהָא אָמַר רַב.** בִּיבָמוֹת קָנָה לַכֹּל, דִּתְנַן הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד דְּהַיְינוּ בִּזְנוּת קָנָה, וְאָמַר רַב קָנָה דְּקָתָנֵי מַתְנִי׳ קָנָה לַכֹּל, אִם כֹּהֵן הוּא מַאֲכִילָהּ בִּתְרוּמָה וְיוֹרְשָׁהּ וּמִטַּמֵּא לָהּ וּמַשְׁקָהּ וּפוֹטְרָהּ בְּגֵט בְּלֹא חֲלִיצָה: **כִּשְׁמוּאֵל.** הָא דְּאָתָא קְרָא לְמַעוּטֵי כִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר לֹא קָנָה אֶלָּא לַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת יְבָמָה, לָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו בְּנַחֲלָתוֹ וּלְפָטְרָהּ בְּגֵט, דְּהָא דְּקָנֵי לָהּ יָבָם בְּבִיאָה כָּל דְּהוּ מִיבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ נַפְקָא לָן, דְּלֹא כְּתִיב יְבָמָהּ יִקָּחֶנָּה לוֹ לְאִשָּׁה אֶלָּא יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה, וְאַשְׁמְעִינָן דְּבִיאָתוֹ עָלֶיהָ הֵן הֵן לִקּוּחֵי הָאִישׁוּת שֶׁלּוֹ, הִלְכָּךְ לְמִידֵי דְּאִיתְּמַר בְּהַךְ פַּרְשְׁתָא רַבִּינְהוּ קְרָא נִשּׂוּאִין הַלָּלוּ, אֲבָל לְמִידֵי אַחֲרִינָא לָאו נִשּׂוּאִין נִינְהוּ, וּמָה אָמוּר בְּפָרָשָׁה פְּטוֹר חֲלִיצָה ע״י יִבּוּם וְיָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו שֶׁיּוֹרֵשׁ אֶת נִכְסֵי אָחִיו וְאֵין אֶחָיו חוֹלְקִין עִמּוֹ: **לֵימָא רַב.** דְּאָמַר קָנָה לַכֹּל כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה דְּאָמַר שׁוֹמֶרֶת יָבָם שׁוֹתָה וְאוּקִימְנָא בְּבָא עָלֶיהָ: **אֲנָא דְּאָמְרִי אֲפִלּוּ כְּרַבִּי יוֹנָתָן כו׳.** וְכָל שֶׁכֵּן כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה, וְהָא דְּאִיצְטְרִיךְ לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה לְרַבּוּיֵי מֵאִישׁ אִישׁ, לָאו דַּוְקָא, אֶלָּא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא, וְעִקַּר קְרָא לְאֵשֶׁת חֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה:

ושמואל

שְׁעֲמוּם. וְר׳ יאשִׁיָּה, הַאי ״תַּחַת אִישָׁהּ״ מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה לְאִישׁ. אֶלָּא טַעֲמָא דִּכְתִיבֵי הָנֵי קְרָאֵי, הָא לָאו הָכִי הֲוָה אָמִינָא אֲרוּסָה שָׁתְיָא? וְהָא כִּי אֲתָא ר׳ אַחָא בַּר חֲנִינָא מִדָּרוֹמָא, אֲתָא וְאַיְיתֵי מַתְנִיתָא בִּידֵיהּ, ״מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ״ מִשֶּׁקָּדְמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לַבּוֹעֵל, וְלֹא שֶׁקָּדְמָה שְׁכִיבַת בּוֹעֵל לַבַּעַל? אָמַר רָמִי בַּר חָמָא: מַשְׁכְּחַתְּ לָהּ כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ אָרוּס בְּבֵית אָבִיהָ. דִּכְוָותָהּ גַבֵּי שׁוֹמֶרֶת יָבָם כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ יָבָם בְּבֵית חָמִיהָ, הָא שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָרֵית לָהּ? אִשְׁתּוֹ מַעַלְיְיתָא הִיא, דְּהָאָמַר רַב: קָנָה לַכֹּל? כִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר: לֹא קָנָה אֶלָּא לַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה אִי הָכִי לֵימָא רַב אָמַר כְּרַבִּי יאשִׁיָּה, וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּרַבִּי יוֹנָתָן? אָמַר לָךְ רַב: אֲנָא דַּאֲמַרִי אֲפִילּוּ לְר׳ יוֹנָתָן, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמַעוּטָהּ, מִכְּלָל דְּאִשְׁתּוֹ מַעַלְיְיתָא הִיא

ושמואל

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שַׁעֲמוּם – שהוא אדם שלקוי בתמהון לב. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יֹאשִׁיָּה הַאי "תַּחַת אִישָׁהּ"** שממנו מיעט רבי יונתן ארוסה שאינה שותה, **מַאי עָבִיד לֵיהּ** לשיטתו שכבר מיעט ארוסה מפסוק אחר, מ"תחת אישך". מתרצת הגמרא, **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה לְאִישׁ** כמו שדורשת הגמרא בסוף הפרק.

שואלת הגמרא, ממה שבארנו שיש פסוקים המלמדים שארוסה אינה שותה, יש לדייק **אֶלָּא טַעֲמָא** דארוסה אינה שותה, הוא משום **דִּכְתִיבֵי הָנֵי קְרָאֵי** – רק בגלל שכתובים פסוקים אלו, **הָא לָאו הָכִי** – לולא פסוקים אלו, **הֲוָה אֲמִינָא** מהסברא הפשוטה **שאֲרוּסָה שַׁתְיָא,** וקשה, **וְהָא כִּי אָתָא רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא מִדָּרוֹמָא** – והרי כשהגיע רבי אחא בר חנינא מן הדרום, **אָתָא וְאַיְיתֵי מַתְנִיתָא בִּידֵיהּ** – הביא ברייתא בידיו ללמדה, שיש לדייק מלשון הפסוק כשמשביע הכהן את האשה "ויתן איש בך את שכבתו **מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ"**, משמע שבעלה נתן בה את שכבתו לפני שנסתרה, דהיינו **מִשֶּׁקְּדָמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לְבוֹעֵל, וְלֹא שֶׁקְּדָמָה שְׁכִיבַת בּוֹעֵל לְבַעַל,** ואם כן קשה, שפשיטא שארוסה, שעדיין בעלה לא בא עליה, לא תשתה, ולמה לי הפסוקים "תחת אישך" ו"תחת אישה" של רבי יאשיה ורבי יונתן למעטה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רָמִי בַּר חָמָא, מַשְׁכַּחַת לָהּ** – יתכן אופן שקדמה שכיבת הבעל אף כשהיא ארוסה, **כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ אָרוּס** בזנות **בְּבֵית אָבִיהָ** ואחר כך נסתרה. שואלת הגמרא, **דִּכְוָותַהּ** – צריך לומר שמדובר במקרה דומה גם **גַּבֵּי שׁוֹמֶרֶת יָבָם,** כדי שתקדם בעילת הבעל לבעילת הבועל, ואם כן מדובר **כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ יָבָם** לאחר מיתת אחיו, **בְּבֵית חָמִיהָ,** וקשה **הָא 'שׁוֹמֶרֶת יָבָם' קָרֵית לָהּ** – וכי זו 'שומרת יבם' קוראים לה, ואמרת שאינה שותה, והרי **אִשְׁתּוֹ מְעַלְּיֵיתָא** – גמורה **הִיא, דְּהָאמַר רַב** במסכת יבמות, על המשנה שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, פירוש שבא עליה בזנות, ופירש רב **קָנָה לַכֹּל** – לכל הדינים הוא בעלה, שאם היה כהן היא אוכלת בתרומה והוא יורש אותה ומיטמא לה ופוטרה בגט, ואם כן גם כאן הוא משקה אותה כאשה רגילה, ולמה קראת לה 'שומרת יבם' ואמרנו שאינה שותה. מתרצת הגמרא, משנתינו שמיעטה שומרת יבם מן הפסוק אינה כשיטת רב, אלא **כִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר** יבם שבא בזנות **לֹא קָנָה** אותה כאשתו גמורה **אֶלָּא לְדָבָרִים הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה** של יבום, שהם לקום על שם אחיו בנחלתו ולפוטרה בגט, אבל לשאר הדברים, , אינה נחשבת אשתו, ולכן ממעט רבי יונתן מהפסוק, שאינה שותה.

שואלת הגמרא, **אִי הָכִי לֵימָא רַב דְּאָמַר** שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה לכל, סובר שומרת יבם שותה, **כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה,** שהגמרא אמרה לעיל שמדובר כשבא יבם עליה בבית חמיה, ולא כרבי יונתן, **וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר** לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה, סובר שומרת יבם אינה שותה, **כְּרַבִּי יוֹנָתָן** ולא כרבי יאשיה. דוחה הגמרא, **אָמַר לָךְ רַב** אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יאשיה, **אֲנָא דְּאָמְרִי** – דברי הם **אֲפִילּוּ לְרַבִּי יוֹנָתָן, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמֵעוּטָהּ** – ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יונתן למעט ששומרת יבם אינה שותה, **מִכְּלָל** – משמע דלולא הפסוק, הייתי אומר ששותה, משום **דְּאִשְׁתּוֹ מְעַלְּיֵיתָא** – גמורה **הִיא.**

אגרות קודש

ב"ה, ט' אייר, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מד' אייר,

בעת רצון יזכירוהו ואת זוגתו תחי' וכן את כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, כאו"א להמצטרך לו, מתאים לתוכן כתבו.

ובהנוגע להסתדרותו בענין של פרנסה, כבר מלתי אמורה שצריך להשתדל ביותר וביותר שיהי' דוקא בעניני חב"ד מכמה טעמים, ובודאי שבהשתדלות המתאימה, ובטוחני שאנ"ש מצדם ישתדלו ג"כ בזה, סו"ס יבוא הדבר לפועל. ואף שאפשר שבתחלת ההסתדרות יהי' איזה קישוים אין להתרשם מזה וכידוע הדגשת הבעש"ט (ששמענוהו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע) בלשון הכתוב, והי' ראשיתך מצער - ועי"ז - ואחריתך ישגא מאד.

בודאי גם עתה משתתף בפעולות דהפצת המעינות חוצה, ובפרט בין אנשי מדינתו לפנים. והשי"ת יצליחו גם בזה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
א. קווינט
מזכיר

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וּשְׁמוּאֵל אָמַר אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יונתן, **אֲנָא דְּאָמְרִי** – דברי הם **אֲפִילּוּ לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵיהּ** – ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה, **מִכְּלָל** – משמע שלולי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום **דְּלָאו אִשְׁתּוֹ הִיא כְּלָל** לכל הדינים, אלא לאותם שנאמרו בפרשה, וכדלעיל.

שואלת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ, עוֹבֶרֶת עַל דַּת** יהודית, והיא אשה שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוע, טווה בשוק ומדברת עם כל אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה, האם **צְרִיכָה הַתְרָאָה** שמא תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה **לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ, אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה** התראה, ומפסדת מיד כשעברה על דת. וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן כֵּיוָן דְּעוֹבֶרֶת עַל דַּת הִיא** וכבר יודעת שהדבר אסור, **לֹא בָּעְיָא הַתְרָאָה, אוֹ דִּלְמָא, תִּיבְעֵי הַתְרָאָה** – תצטרך התראה, לתת לה הזדמנות **דְּאִי הַדְּרָה בָּהּ תֵּיהַדֵּר בָּהּ** – שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה.

תָּא שְׁמַע להוכיח מרישא דמשנתנו, **אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה,** ומדייקת הגמרא, **מִישְׁתָּא הוּא דְּלֹא שַׁתְיָא** – משמע שרק לא שותה, **הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לָהּ** – אבל בעלה מקנא לה, **וְלִמְאִי** – לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל להשקותה, האם **לָאו לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ,** ומשמע שאם לא יקנא לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכאן שעוברת על דת כזו, שנסתרה עם אנשים, צריכה התראה, דוחה הגמרא, **אָמַר אַבָּיֵי, לֹא** – אינו מקנא לה כדי להפסיד כתובתה, שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי, אלא מקנא לה **לְאוֹסְרָהּ עָלָיו** – כדי שאם תסתר תהא אסורה עליו. עוד דוחה הגמרא, **רַב פָּפָּא אָמַר, לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה** – שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתר לאחר נישואיהם, **כִּדְתַנְיָא, אֵין מְקַנְּאִין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה** שהרי ארוסה אינה שותה וכדלעיל, **אֲבָל מְקַנְּאִין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה.**

מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, **אָמַר רָבָא, תָּא שְׁמַע** מהמשך משנתנו, **אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה.** ומדייק רבא, **מִישְׁתָּא הוּא דְּלֹא שַׁתְיָא** – משמע שרק לא שותות, **הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לְהוּ** – אבל בעליהן מקנא להן, **וּלְמַאי** – לשם מה מקנא להן, והרי יודע שלא יוכל להשקותן, **אִי לְאוֹסְרָן עָלָיו** כמו שביאר אביי לעיל על רישא דמשנתנו, **הָא אֲסִירָן וְקַיְּימָן** – הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארנו לעיל במשנה, **אֶלָּא לָאו לְהַפְסִידָן כְּתוּבָּתָן,** ומשמע שאם לא יקנא להן לא יפסידו כתובתן, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה התראה. דוחה הגמרא, **אָמַר רַב יְהוּדָה מִדִּיסְקָרְתָּא, לֹא,** אין סיבת הקינוי כדי להפסידן כתובתן, אלא כדי **לְאוֹסְרָהּ לַבּוֹעֵל** שנסתרה עמו **כְּבַעַל** שנאסרה עליו, ואם ימות בעלה או יגרשנה לא תוכל לינשא לבועל, **דִּתְנַן** להלן בפרקנו, **כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל** כל זמן שלא שתתה, **כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל,** אם גירשה בעלה או מת לפני ששתתה.

מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא, תָּא שְׁמַע** מהמשך המשנה, **וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעֲלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, שאם **רָצָה בָּעַל לְקַיְּימָהּ מְקַיְּימָהּ,** וכי יתכן שעֲבְדֵי **בֵּית דִּין** – שייעשו בית דין שלוחים לצורך **מִידֵי דְּדִלְמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל** – דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן **סְתָמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר שבֵּיוָן **דְּעוֹבֶרֶת עַל דַּת הִיא, מֵינַח נִיחָא לֵיהּ** – נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, זהו דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם **כַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל** ומותרת לו, **אוֹ אֵינוֹ מָחוּל.** וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, **וּבַעַל הָא מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ. אוֹ דִּלְמָא,** בֵּיוָן **דְּקַנֵּי לֵיהּ מַעִיקָּרָא** – כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, **לֹא מָצֵי מָחֵיל לֵיהּ** – כבר אינו יכול למחול לה.

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעֲלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, **שֶׁבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל,** וכי יתכן **שֶׁעֲבְדֵי בֵּית דִּין** – שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זלזול לבית דין. דוחה הגמרא, **סְתָמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר **שֶׁאָדָם מַסְכִּים עַל דַּעַת בֵּית דִּין,** ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.

עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, **תָּא שְׁמַע, וּמוֹסְרִין,** בית דין שבמקומו של הבעל, **לוֹ** – לבעלה כשמעלה אותה לבית דין הגדול, **שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** שישמרו עליו **שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל **שֶׁבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל,** אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול **לְחַלְּיֵהּ לְקִינּוּיֵהּ** – למחול את קינויו **וְלִבְעוֹל,** אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה **מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** – למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום **דְּגָמִירִי** – שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן **דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל** – אם יראו שרוצה לבעול, **אָמְרִי לֵיהּ אַחֲלֵיהּ לְקִינּוּיֶיךָ** – יאמרו לו למחול קינויו, **וּבְעָלָהּ** בהיתר.

תָּא שְׁמַע לנסות עוד לפשוט הספק, **דְּאָמַר רַבִּי יֹאשִׁיָּה, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי זְעֵירָא** שהיה **מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, וְזֵקֶן מִמַּרָא** שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך **כְּשֶׁרָצוּ בֵּית דִּין לִמְחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ, וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה** שדינו בסקילה, אך **כְּשֶׁרָצוּ אָבִיו וְאִמּוֹ לִמְחוֹל לוֹ** אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, **מוֹחֲלִין לוֹ,** שהכתוב תלה בהם "ותפשו בו", **וּכְשֶׁבָּאתִי אֵצֶל חֲבֵרַי שֶׁבַּדָּרוֹם, עַל שְׁנַיִם** – הדין הראשון והשלישי **הוֹדוּ לִי, וְעַל זֵקֶן מַמְרֵא לֹא הוֹדוּ לִי, שֶׁלֹּא יִרְבּוּ מַחֲלוֹקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל,** וכשידע הזקן שלא יכולים למחול לו, יפחד לחלוק על בית דין הגדול. ומסיקה הגמרא לפשוט הספק, **שְׁמַע מִינָּהּ** מהדין הראשון שאמר, **שֶׁבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ.**

ובעיקר פשיטות זו שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, **פְּלִיגֵי בָּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא,** באיזה אופן מחול. **חַד** מהם **אָמַר, קוֹדֶם סְתִירָה מָחוּל, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל. וְחַד** מהם **אָמַר, לְאַחַר סְתִירָה נַמִּי מָחוּל.** ופוסקת הגמרא, **וּמִסְתַּבְּרָא** שהדין **כְּמַאן דְּאָמַר אֵינוֹ מָחוּל, מִמַּאי** – מהיכן ההוכחה, **מִדְּקָא מִתְחָרֵי** – ממה שענו **רַבָּנָן** להלן **לְרַבִּי יוֹסִי, דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, בַּעֲלָהּ** של הנסתרת ההולך עמה לבית דין **נֶאֱמָן עָלֶיהָ** שלא יבוא עליה בדרך, ואין צריך תלמידי חכמים שילווהו, **מִקַּל** נאמר שהתורה תלתה הדבר בקפידת הבעל, שנאמר "וקנא את אשתו", **וְהָא לֹא קָפִיד** – והרי אינו מקפיד, ויכול לקיימה. **אוֹ דִּלְמָא** אין הדבר תלוי בבעל זה, אלא **כֵּיוָן דְּקָפִיד** – שדרך הבעלים להקפיד בכך, על כרחו של בעל זה גם כן נקרא שהוא **קָפִיד.**

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעֲלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, שאם **רָצָה בָּעַל לְקַיְּימָהּ מְקַיְּימָהּ,** וכי יתכן שעֲבְדֵי **בֵּית דִּין** – שייעשו בית דין שלוחים לצורך **מִידֵי דְּדִלְמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל** – דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן **סְתָמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר שבֵּיוָן **דְּעוֹבֶרֶת עַל דַּת הִיא, מֵינַח נִיחָא לֵיהּ** – נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, זהו דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם **כַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל** ומותרת לו, **אוֹ אֵינוֹ מָחוּל.** וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, **וּבַעַל הָא מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ. אוֹ דִּלְמָא,** בֵּיוָן **דְּקַנֵּי לֵיהּ מַעִיקָּרָא** – כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, **לֹא מָצֵי מָחֵיל לֵיהּ** – כבר אינו יכול למחול לה.

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעֲלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, **שֶׁבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל,** וכי יתכן **שֶׁעֲבְדֵי בֵּית דִּין** – שייעשו בית דין שלוחים לצורך **מִידֵי דְּדִלְמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל** – דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן **סְתָמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר שבֵּיוָן **דְּעוֹבֶרֶת עַל דַּת הִיא, מֵינַח נִיחָא לֵיהּ** – נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, זהו דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם **כַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל** ומותרת לו, **אוֹ אֵינוֹ מָחוּל.** וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, **וּבַעַל הָא מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ. אוֹ דִּלְמָא,** בֵּיוָן **דְּקַנֵּי לֵיהּ מַעִיקָּרָא** – כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, **לֹא מָצֵי מָחֵיל לֵיהּ** – כבר אינו יכול למחול לה.

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעֲלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, **שֶׁבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל,** וכי יתכן **שֶׁעֲבְדֵי בֵּית דִּין** – שייעשו בית דין שלוחים לצורך **מִידֵי דְּדִלְמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל** – דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן **סְתָמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר שבֵּיוָן **דְּעוֹבֶרֶת עַל דַּת הִיא, מֵינַח נִיחָא לֵיהּ** – נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, זהו דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם **כַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל** ומותרת לו, **אוֹ אֵינוֹ מָחוּל.** וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, **וּבַעַל הָא מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ. אוֹ דִּלְמָא,** בֵּיוָן **דְּקַנֵּי לֵיהּ מַעִיקָּרָא** – כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, **לֹא מָצֵי מָחֵיל לֵיהּ** – כבר אינו יכול למחול לה.

המשך בעמוד קלד

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כה עמוד א

רש״י

וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר אֲנָא דְּאָמְרִי אֲפִי׳ לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה. דְּאָמַר שׁוֹתָה, דְּמִדְּאִיצְטְרִיךְ לְרַבּוּיֵי לִשְׁתִיָּה ש״מ לָאו אִשְׁתּוֹ הִיא לְיָרְשָׁהּ וְלִטָּמֵא לָהּ וּלְהַאֲכִילָהּ תְּרוּמָה, וְכ״ש לְרַבִּי יוֹנָתָן דְּאָמַר אֵינָהּ שׁוֹתָה מִשּׁוּם דְּלָאו אִשְׁתּוֹ הִיא וְהָא דְּאִיצְטְרִיךְ לְמַעוּטֵי אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הִיא וְלָאו דִּקְרָא לְהָכֵי אָתָא אֶלָּא לְהַקִּישׁ אִשָּׁה לְאִישׁ כִּדְשָׁנֵי לְעֵיל: **עוֹבֶרֶת עַל דָּת.** יְהוּדִית שֶׁאֵינָהּ צְנוּעָה, יוֹצְאָה וְרֹאשָׁהּ פְּרוּעָה וְטוֹוָה בַּשּׁוּק וּמְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם, דְּאָמַר בִּכְתֻבּוֹת בְּפֶרֶק הַמַּדִּיר (דַּף עב.) דְּיוֹצְאָה שֶׁלֹּא בִּכְתֻבָּה: **צְרִיכָה הַתְרָאָה.** שֶׁמָּא תַּחֲזוֹר וְאִם תַּחֲזוֹר לֹא תַּפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה הַתְרָאָה דִּבְלָאו הַתְרָאָה מַפְסְדָא: **לְמַאי.** כֵּיוָן דְּלֹא שַׁתְיָא קִנּוּי לְמַאי אַהֲנֵי: **לְאַפְסוּדֵי כְּתֻבָּתָהּ.** וְאִי לָאו דְּקַנִּי לֹא מַפְסְדָא, אַלְמָא צְרִיכָה הַתְרָאָה וְזוֹ עוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא שֶׁנִּסְתְּרָה עִם אֲנָשִׁים: **לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה.** וְאִם תִּסָּתֵר לְאַחַר נִשּׂוּאִין שׁוֹתָה עַל יְדֵי קִנּוּי שֶׁל אֵירוּסִין, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה דְּבָעֵינָן תַּחַת אִישָׁהּ: **לְאָסְרָהּ אַבּוֹעֵל.** קִנּוּי לֹא מַהֲנֵי אֶלָּא לְאָסְרָהּ עַל בּוֹעֲלָהּ אִם יָמוּת זֶה אוֹ יְגָרְשֶׁנָּה וּלְא שָׁתַת: **אֶלָּא לְפָסְלָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ.** מִכְּלָל דְּאִי לֹא אַתְרוּ בָּהּ לֹא מַפְסְדָא: **דִּתְנַן.** לְקַמָּן בְּפֶרֶק כְּשֵׁם שֶׁהַמַּיִם בּוֹדְקִין (דַּף כז:): **שָׁאנֵי הָתָם.** הָא דְּבָעֵי הַתְרָאָה: **דְּלֵית לָהּ אֵימְתָא דְּבַעַל.** וְאִי לָאו דְּאַתְרוּ בָּהּ בֵּי דִּינָא לֹא הֲוָה לָן לְמִקְנְסָהּ, דְּכֵיוָן דְּלֵית לָהּ אֵימְתָא אֵין תֵּימָהּ בַּדָּבָר אִם עוֹבֶרֶת עַל דָּת וְאֵין זֶה פְּרִיצוּתָא יְתֵרְתָא, אֲבָל מִי שֶׁבַּעֲלָהּ אֶצְלָהּ וְאֵינָה יְרֵאָה מִמֶּנּוּ וְעוֹבֶרֶת עַל דָּת פְּרִיצוּתָא יְתֵירְתָא אִית בָּהּ וְאִיכָּא לְמֵימַר דִּבְלָאו הַתְרָאָה נַמֵּי מַפְסְדָא כְּתֻבָּתָהּ: **תָּלָא רַחְמָנָא.** דִּכְתִיב וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ: **אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּקָפִיד קָפִיד.** כְּלוֹמַר כֵּיוָן דְּאוֹרְחֵיהּ דְּבַעַל לְמִיקְפָּד בְּהָכֵי עַל כָּרְחֵיהּ דְּהָאי נַמֵּי הַוְיָא קְפֵידָא לְגַבֵּיהּ: **עַבְדִינָן מִלְּתָא דְּדִלְמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ.** וְהֵיאָךְ אָנוּ נַעֲשִׂים שְׁלוּחִים לוֹ בְּדָבָר שֶׁהוּא חוֹב לוֹ שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ בּוֹ, וְקַיְּימָא לָן (כְּתֻבּוֹת דַּף יא.) דְּאֵין חָבִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו: **שֶׁמָּחַל עַל קִנּוּיוֹ.** וְהַשְׁתָּא ס״ד דְּקָבָעֵי בֵּין שֶׁמָּחַל קֹדֶם סְתִירָה בֵּין שֶׁמָּחַל לְאַחַר הַסְּתִירָה, וְאִם תִּימְצֵי לוֹמַר עוֹבֶרֶת עַל דָּת שֶׁרָצָה לְקַיְּמָהּ מְקַיְּמָהּ, הָנֵי מִלֵּי בְּלֹא קִנּוּי, אֲבָל הֵיכָא דְּאִיכָּא קִנּוּי וּסְתִירָה וְרָצָה לִמְחוֹל מַהוּ, מִי עָקַר קִנּוּי וְשָׁרְיָא לֵיהּ אוֹ לָאו: **עַבְדִינָן מִידֵי דְּאָתֵי בַּעַל וּמָחִיל.** וְאִיכָּא זִילוּתָא דְּבֵי דִּינָא: **סְתָמָא דְּמִלְּתָא אָדָם מַסְכִּים כּוֹ׳.** וְסַמְכִינָן אַסְּתָם דַּעְתֵּיהּ דְּאִינְשֵׁי וּמְקַנִּינָן לָהּ וְאִי אָתֵי וּמָחִיל מָחִיל: **מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים.** תֵּרוּצָא הוּא וְהָכֵי קָאָמַר, לְעוֹלָם מָחִיל וְדַיְקָא לֵיהּ מִמַּתְנִי׳ מַאי שְׁנָא דְּבָעֵינָן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִשּׁוּם דִּגְמִירֵי דַּאֲסוּרָה לֵיהּ בִּדְלֹא מָחִיל קִנּוּי וְאִי אָתֵי לְמִיבְעַל אָמְרִין לֵיהּ אַחְלִי לְקִנּוּיָךְ: **סָח לִי זְעִירָא.** שֶׁהָיָה מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: **זָקֵן מַמְרֵא.** שֶׁהִמְרָה עַל ב״ד שֶׁל לִשְׁכַּת הַגָּזִית וּמִיתָתוֹ בְּחֶנֶק: **שֶׁהִיא בְּלָאו.** אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֻטַּמָּאָה לְרַבּוֹת סוֹטָה שֶׁנִּסְתְּרָה בְּפ״ק דִּיבָמוֹת (דַּף יא:): **בְּמַאי קָמִיפַּלְגֵי.** אֵיזֶה טַעַם נוֹתְנִין לְדִבְרֵיהֶם: **ב״ש סָבְרֵי שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגָּבוֹת כְּגָבוּי דָּמֵי.** מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁטָר חוֹב עַל חֲבֵירוֹ וְשִׁעְבֵּד לוֹ בּוֹ נְכָסָיו, מֻחְזָק בַּעַל הַשְּׁטָר בַּנְּכָסִים יוֹתֵר מִן הַלֹּוֶה, וְהִלְכָּךְ כֵּיוָן דְּנִכְסֵי בִּרְשׁוּתֵיהּ קָיְימֵי הֲווּ לְהוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל תּוֹבְעִין וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, וַעֲלֵיהֶן לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁזִּנְּתָה בִּסְתִירָה זוֹ וְאִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ:

ובית

תוספות

**וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲנָא דַּאֲמַרִי אֲפִילּוּ לְר׳ יֹאשִׁיָּה, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵיהּ, מִכְּלָל דְּלָאו אִשְׁתּוֹ הִיא כְּלָל. אִיבַּעֲיָא לְהוּ, עוֹבֶרֶת עַל דָּת צְרִיכָה הַתְרָאָה לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ, אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה? מִי אָמְרִינַן: כֵּיוָן דְּעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא לֹא בָּעֲיָא הַתְרָאָה, אוֹ דִּלְמָא תִּיבָּעֵי הַתְרָאָה, דְּאִי הָדְרָה בָּהּ תִּיהֲדַר בָּהּ? תָּא שְׁמַע, אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה, מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שָׁתְיָא, הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לָהּ. לְמַאי? לָאו לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ? אָמַר אַבַּיֵי: לֹא, לְאוֹסְרָהּ עָלָיו. רַב פַּפָּא אָמַר: לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה, כִּדְתַנְיָא אֵין מְקַנִּין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה, אֲבָל מְקַנִּין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה. אָמַר רָבָא: תָּא שְׁמַע, אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה. מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שָׁתְיָא, הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לְהוּ. וּלְמַאי, אִי לְאוֹסְרָן עָלָיו, הָא אֲסִירָן וְקַיְּימָן? אֶלָּא לָאו לְהַפְסִידָן כְּתוּבָּתָן? אָמַר רַב יְהוּדָה מִדִּיסְקַרְתָּא: לֹא, לְאוֹסְרָהּ אַבּוֹעֵל כְּבַעַל. דִּתְנַן כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא: תָּא שְׁמַע, וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. וְלֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ, אֶלָּא לְפוֹסְלָהּ מִכְּתוּבָּתָהּ. שְׁמַע מִינָּהּ בָּעֵי הַתְרָאָה, שְׁמַע מִינָּהּ. וְכוּלְּהוּ, מַאי טַעֲמָא לֹא אָמְרִי מֵהָא? דִּלְמָא שָׁאנֵי הָתָם דְּלֵית לָהּ אֵימְתָא דְּבַעַל כְּלָל. אִיבַּעֲיָא לְהוּ: עוֹבֶרֶת עַל דָּת וְרָצָה בַּעְלָהּ לְקַיְּימָהּ, מְקַיְּימָהּ אוֹ אֵינוֹ מְקַיְּימָהּ? מִי אָמְרִינַן בִּקְפֵידָא דְּבַעַל תְּלָא רַחֲמָנָא וְהָא לָא קָפֵיד אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּקָפֵיד קָפֵיד? תָּא שְׁמַע, וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן: מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. וְאִי אָמְרַתְּ רָצָה בַּעְלָהּ לְקַיְּימָהּ מְקַיְּימָהּ, עָבְדֵי בֵּית דִּין מִידֵּי דְּדִלְמָא לָא נִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל? סְתָמָא דְּמִילְּתָא כֵּיוָן שֶׁעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא, מֵינָח נִיחָא לֵיהּ. אִיבַּעֲיָא לְהוּ: בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל אוֹ אֵינוֹ מָחוּל? מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תְּלָא רַחֲמָנָא וּבַעַל הָא מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ, אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּקַנֵּי לֵיהּ מֵעִיקָּרָא, לָא מָצֵי מָחֵיל לֵיהּ? תָּא שְׁמַע, וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן: מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. וְאִי אָמְרַתְּ בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, עָבְדִינַן מִידֵּי דְּאָתֵי בַּעַל מָחֵיל לֵיהּ? סְתָמָא דְּמִלְּתָא אָדָם מַסְכִּים עַל דַּעַת בֵּית דִּין. תָּא שְׁמַע, וּמוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ. וְאִי אָמְרַתְּ בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, לְחַלְּיֵהּ לְקִינּוּיֵהּ וְלִבְעוֹל? מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דִּגְמִירִי, דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל, אָמְרִי לֵיהּ: אַחְלֵיהּ לְקִינּוּיֵיךְ וּבְעַלָהּ. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר ר׳ יֹאשִׁיָּה: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי זְעֵירָא מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, וְזָקֵן מַמְרֵא שֶׁרָצוּ בֵּית דִּין לִמְחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ, וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה שֶׁרָצוּ אָבִיו וְאִמּוֹ לִמְחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ. וּכְשֶׁבָּאתִי אֵצֶל חֲבֵירַי שֶׁבַּדָּרוֹם עַל שְׁנַיִם הוֹדוּ לִי, וְעַל זָקֵן מַמְרֵא לֹא הוֹדוּ לִי, שֶׁלֹּא יַרְבּוּ מַחֲלוֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל. שְׁמַע מִינָּהּ, בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ. פְּלִיגִי בָּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא; חַד אָמַר: קוֹדֶם סְתִירָה מָחוּל, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל. וְחַד אָמַר: לְאַחַר סְתִירָה נַמִי מָחוּל. וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר אֵינוֹ מָחוּל, מִמַּאי? מִדְּקָא מְהַדְּרִי רַבָּנָן לְר׳ יוֹסֵי. דְּתַנְיָא, ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ מִקַּל וָחוֹמֶר; וּמַה נִּדָּה שֶׁהִיא בְּכָרֵת בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ, סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאו לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אָמְרוּ לוֹ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּנִדָּה שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר, תֹּאמַר בְּסוֹטָה שֶׁאֵין לָהּ הֶיתֵּר. וְאִי אָמַרְתָּ לְאַחַר סְתִירָה מָחוּל לָהּ, מַשְׁכְּחַתְּ לָהּ דְּיֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר, דְּאִי בָּעֵי מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיֵהּ וּבָעֵיל? אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ: מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ, בֵּית שַׁמַּאי כוּ׳: בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? בֵּית שַׁמַּאי סָבְרִי: שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת כְּגָבוּי דָּמֵי,

ובית

שמע מינה בעל שמחל על קינויו קינויו מחול. ותפשוט נמי עוברת על דת אם רצה בעלה לקיימה מקיימה אפילו התרה בה.

בית שמאי אומרים נוטלת כתובתה. ואם תאמר מ״ש דאמרי ב״ש נוטלת כתובתה ובפרק מי שמת (ב״ב דף קנח.) גבי נפל הבית עליו ועל אשתו נפל הבית עליו ועל אביו והיתה עליו כתובת אשה וכו׳ דאמרי ב״ש יחלוקו הואיל וספק הוא מי מת ראשון וכן בפרק החולץ (יבמות דף לח:) ובכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף פ:) גבי שומרת יבם שמתה מה יעשו בנכסים הנכנסין והיוצאין עמה בית שמאי אומרים יחלוקו ומפרש בגמרא בפ׳ החולץ (יבמות דף לח:)

משום

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כה עמוד ב

תוספות רש״י

משום דזיקת נשואה עושה ספק נשואה אלמא דמספיקא אמרי ב״ש יחלוקו ולא מוקמי לכולהו נכסי בחזקת יורשי האשה מטעם שטר העומד לגבות כגבוי דמי י״ל גבי נפל הבית עליו ועל אביו לא היו לבן נכסים אלא שהיא אומרת האב ראשון מת וירש הבן וישתעבדו לכתובתה התם ודאי נכסי האב לא עמדו מעולם בכח האשה ואעפ״כ כיון דאמר כגבוי דמי הרי הוא ספק אם האב מת ראשון ועמדו הנכסים בחזקתה או הבן מת ראשון ואין לה באותם נכסים כלום ובחזקת היורשין הן הלכך ספק הוא אם עמד שטר שלה לגבות מאותן נכסים כלל הלכך חולקין וכן נפל הבית עליו ועל אשתו ספק אם היא מתה ראשונה וירשה הבעל שלא ניתנה לגבות מחיים אי נמי איפכא ויורשיה באין מכחה

וכן גבי שומרת יבם שמתה אמר הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל הכא שהיא בחיים והכתובה ניתן לגבות לאחר מיתת הבעל דכיון דדמיא כגבויה על היורשין להביא ראיה שזינתה וכה״ג אומר בפרק החולץ (יבמות דף לח:) רישא דאיתא לדידה הויא לה איהי ודאי ואינהו ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי סיפא מתה הללו באין לירש והללו באין לירש. **בית** הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובתן. בפ׳ החולץ (גז״ש) מפרש מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובתן ולא ידענא בנכסי צאן ברזל מאי קא סבר ב״ה דבפ׳ מי שמת (ב״ב דף קנח.) גבי נפל הבית עליו ועל אשתו אמרי ב״ה הנכסים בחזקתן עומדות ופי׳ נכסי צאן ברזל ופליגי אמוראי בגמרא בחזקת מי בחזקת יורשי הבעל או בחזקת יורשי האשה ובר קפרא תני הללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל הכא שהיא בחיים בחזקתה הן עומדים או דלמא כיון דאחריותם היו על הבעל היו בחזקתו ול״ש ושייכא בפלוגתא דהתם ובנכסי מלוג לא פליג ב״ה דאפי׳ גבי ספק מוקי להו בחזקת יורשי האשה וכ״ש הכא דאפי׳ ודאי זינתה לא הפסידתה כדאמר בפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף קא.) היוצאת משום שם רע נוטלת מה שבפניה ויוצאה ופי׳ נכסי מלוג ואם תאמר מ״ש מתניתין מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה ורב נחמן ור׳ יוחנן דפליגי בפ״ק דכתובות (דף יב:) מנה לי בידך והלה אמר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור ה״נ היא טוענת ברי אבל הוא אינו יכול לטעון טענת ברי ותהוי תיובתא דרב הונא י״ל מאחר שהתורה עשאה ספק עד שתשתה אינה יכולה לטעון טענת ברי ופלוגתא דמתני׳ התם הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים לא שייכא להכא דהתם אפילו ב״ש מודו דשמא אותו שטר מעולם לא עמד לגבות שהרי הבעל טוען מקחו היה מקח טעות והכא לא שייך למימר אליבא דב״ה דהעמד אשה על חזקתה ואימור לא זינתה שהרי רגלים [לדבר] שקינא לה ונסתרה והכתוב הוציאה מאותה חזקה ועשאה ספק.

בית הלל סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי. אי קשיא מהא דאמר בפ׳ המקבל (ב״מ דף קי.) יתומים אמרו אנו השבחנו וב״ח אומר אביכם השביח על מי להביא ראיה סבר רב הונא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל ב״ח להביא ראיה אמר ליה ההוא סבא הבי אמר ר׳ יוחנן על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי נייתי ראיה ונשקול וכי ר׳ יוחנן שבק בית הלל ועביד כב״ש יש לתרץ הכא דהשיעבוד עצמו של כתובה עומד בספק לא קיימא ארעא לגוביינא אמרי ב״ה דלאו כגבוי דמי אבל התם היתומים מודו לב״ח בקרקע עצמו שהוא משועבד לו ואינם מעכבין לפניו הקרקע הלכך אפילו בית הלל מודו דבכה״ג כגבוי דמי ולא קיימא ארעא בחזקת יתמי וכיון דלא קיימא בחזקת יתמי על היתומים להביא ראיה מן השבח דומיא דיער ואילן דמייתי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קוצץ ונותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קאי דבין אם קדם האילן בין אם קדם העיר קוצץ אלא שאם קדם האילן קוצץ ונותן דמים אמרי ליה זיל קוץ ודמי אייתי ראיה ושקול גבי הא ארעא נמי אמרי ליתמי הבו ליה ארעא לב״ח דהא לגוביינא קיימא ושבח אייתו ראיה ושקילו מפי מורי״ה. **לאו** כגבוי דמי . הכא לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב״מ דף ק:) דכל העומד לבצור כבצור דמי ופלוגתא דר׳ שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו.) ובפרק השולח (גיטין דף לט.) בכל העומד לגזוז ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קב:) כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכן לפדות ולשרוף דלאו בחדא מחיתא נחות להו דהכא כ״ע מודו דאמרי׳ לאו כגבוי דמי והעמד ממון בחזקת בעליו שהרי צריך דיינין ולאו בידו הוא כדאמר גבי גר מי יימר דמזדקקין ליה בי דינא וטעמא דר׳ מאיר כבצורות דמיין משום דבידו ואין צריכין לגופן הלכך לא חשיב להו כקרקע והכי אמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג.) גבי ידות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דעומדין ליקצץ וגבי שערו העומד לגזוז אמר בפרק קמא דסנהדרין (דף טו.) דמודה רבי מאיר דלאו כגזוז דמי משום דאשבוחי אשבח כל מה דקאי ומיהו רבן שמעון בן גמליאל פליג ואמר כגזוז דמי דלא עביד איניש דשביק ליה והני דרבי שמעון טעמא אחרינא אית בהו ולא אמר אלא במקום מצוה כגון זריקת דם ופדיית פרה כשמצא אחרת נאה ממנה ושריפתה אבל בהני דרבי מאיר ורשב״ג לא שייך האי טעמא והא דאמר גבי שופר של עבודת כוכבים בפרק ראוהו בית דין (ר״ה דף כח.) וגבי לולב של אשירה (סוכה דף לא:) ומנעל בפרק מצות חליצה (יבמות דף קג:) כתותי מכתת שיעוריה אפי׳ רבנן מודו משום דאיסור הנאה הוא ולא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא וליכא שיעורא ופרה חיבת הקדש מהני וצריך עיון כלאי הכרם אמאי מטמאין טומאת אוכלים ולא אמר כתותי מכתת שיעוריה הלכך ליכא לדמויי להדדי והא דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא.) כל העומד לקצור בקצור דמי התם טעמא דלא תקנו לב״ח לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת וכן פירש רש״י (ב״מ טו:) שבח המגיע לכתפים שעומד בקרוב לקצור וצריך עדיין קצת לקרקע. **מיתיבי** המקנא לארוסתו. כך ברייתא זו שנויה בתוספתא (פ״ה) המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו אם משכנסה נסתרה או שותה או לא נוטלת כתובה הרובא שנשא עקרה או זקינה ויש לו אשה ובנים או שותה או לא נוטלת כתובתה [מעוברת עצמו או מניקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובתה] כהנת לויה וישראלית שנשאו לכהן ללוי וישראל ממזרת לממזר נתינה לנתין ואשת גר לגר ועבד משוחרר והאיילונית או שותה או לא נוטלת כתובתה רבי שמעון בן אלעזר אמר איילונית לא שותה ולא נוטלת כתובתה שנא׳ ונקתה ונזרעה זרע שראוי ליזרע פרט לאיילונית שאינה ראויה להזרע אבל המקנא לארוסתו ולשומרת יבמתו שלו עד שלא כנסה נסתרה לא שותות ולא נוטלות כתובתה הרובא [שנשא עקרה וזקינה ואין לו אשה ובנים לא שותות ולא נוטלת כתובה מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותות ולא נוטלות כתובה] רבי אליעזר אומר יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן.

[שנשא

וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי: שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי: מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ כו׳: אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: מַחֲלוֹקֶת בַּעֲקָרָה וּזְקֵנָה, אֲבָל אַיְּלוֹנִית דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" מִי שֶׁדְּרָכָהּ לְהַזְרִיעַ, יָצְאָה זוֹ שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ, מֵיתִיבִי, הַמְקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, אִם עַד שֶׁלֹּא כְּנָסָהּ נִסְתְּרָה, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ.

מעוברת

וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי. וְהַוְיָא לָהּ הֵיא תּוֹבַעַת מִסָּפֵק דִּדְלָמָא זַנַאי, הִלְכָּךְ אִינְהוּ וַדַּאי וְהֵיא סָפֵק וְאֵין סָפֵק מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי וְעָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁלֹּא זִנְּתָה: **מַחֲלוֹקֶת.** דְּפָלִיג ר״א וְאָמַר יָכוֹל לִשָּׂא אַחֶרֶת כו׳: **בַּעֲקָרָה וּזְקֵנָה.** דְּלֵיכָּא לְמֵימַר אֵינָהּ שׁוֹתָה אֶלָּא טַעְמָא מִשּׁוּם דְּלֹא חַזְיָא לְקַיְּמָהּ, עָלָהּ פָּלִיג ר״א וְאָמַר רְאוּיָה לְקַיְּמָהּ הֵיא דְּיָכוֹל לִשָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת: **אֲבָל אַיְּלוֹנִית.** נְהִי נַמִּי דְּרְאוּיָה לְקַיְּמָהּ, מִיהוּ לֹא שַׁתְּיָא מַהַאי טַעְמָא דְּרְאוּיָה לְהַרְיוֹן בְּעֵינָן, וַעֲקָרָה עַל יְדֵי מַכָּה וּזְקֵנָה מִינָא דְּבַת הַרְיוֹן הֵיא קֹדֶם לָכֵן, אֲבָל אַיְּלוֹנִית מֵבֶטֶן אִמָּהּ לְקוּיָה הֵיא וְלֹא חַזְיָא:

לא

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי, שְׁטַר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי, והנכסים הם בחזקת היורשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.

שנינו במשנה, **מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ כוּ׳** איילונית וזקנה ושאינה ראויה לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אָבוּהַּ, מַחֲלוֹקֶת רבי אליעזר על חכמים, רק **בַּעֲקָרָה וּזְקֵינָה**, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה, שאין הן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראויה ללדת, וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, **אֲבָל אַיְּילוֹנִית דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ**, וגם רבי אליעזר מודה בזה, אף שמותר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון **שֶׁנֶּאֱמַר** בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא **וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע**", מבואר שדוקא **כִּי שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ** – שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, **יָצְאָה זוּ** – האיילונית **שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ**, שלקויה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון. ולא נחלק רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובזקנה, שהיו ראויות להריון קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.

מקשה הגמרא, **מֵיתִיבִי, הַמְקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, אִם עַד שֶׁלֹּא כְּנָסָהּ** – לפני שלקחה בנישואין **נִסְתְּרָה, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ**, וכמו ששנינו לעיל במשנתנו.

אגרות קודש

ב״ה, ח׳ אייר, תשי״ז
ברוקלין.

מרת אסתר תחי׳

ברכה ושלום!

במענה על מכתבה, בו כותבת ראשי פרקים מימי חיי׳ ואשר עתה עובדת כמזכירה במוסד...

ואף שאינה מפרטת תפקיד המזכירות במוסד זה, בלי ספק שגם תפקיד זה נותן האפשרית להפיץ ולהחדיר ביותר וביותר רוח יהדות מסורתית בחניכי המוסד, ובפרט שמנהל המוסד מעונין בזה ועושה את התלוי בו בכיוון זה, והוא ע״ד כל עניני עולמנו, אשר אף כי רבים הם, בכל זה מצטרפים לכתות והכתות למינים והמינים לסוגים עד שסוף סוף כל המאמין באחדות ובא-ל אחד, מאחד כל תופעות העולם לענין ונקודה אחת, היא אחדות הבורא בכל פרט מפרטי הבריאה.

שעל דרך זה הוא גם בחיי האדם ופעולתו בחיים, אשר אף כי רבות הן מצטרפות למינים והמינים לסוגים עד לנקודה האחרונה והפנימית של כל הפעולות ושל כל משך חיי האדם בנוסח חכמנו ז״ל הידוע: אני נבראתי לשמש את קוני, ז.א. מילוי רצון הבורא בכל ענין ופרט וכהוראת הכתוב, בכל דרכיך דעהו, ואחריות נוספת לכל אלו היכולים להשפיע בחינוך הדור הצעיר כיון שהשפעה זו יכולה לכוון את החניך והמושפע בכיון הרצוי האמיתי לטובתו או ח״ו להיפך, ע״פ הנהגתו של הבורא ב״ה אשר טוב וישר הוא, נותנים מראש הכחות והאפשריות למלא גם תפקיד הכי אחראי זה, ואין הדבר תלוי אלא ברצון האדם.

פשוט אשר לא לדרשה באתי בשורותי האמורות, כי אם בקשר לזה שמסיימת במכתבה אודות הדרכה והתנהגות ואשר יוסיף לה השי״ת אושר וכו׳.

להעירה ולעוררה, אשרי חלקה שנסתדרה באופן שיכולה לפעול בהחזקת היהדות והפצתה, וזהו הדרך והצנור והכלי לקבלת ברכות השי״ת בהמצטרך גם בענינים הפרטים שלה, של בעלה ושל כל המשפחה שלה שיחיו.

בטח יודעת ושומרת מנהג בנות ישראל מאז ומקדם, להפריש לצדקה קודם הדלקת הנרות בכל ערב שבת וערב יום טוב.

בברכה לבשו״ט בכל האמור.

נ.ב. מובן אשר כיון שגם בעלה שי׳ עובד בשטח החינוך, גם אליו דברים האמורים מכוונים, ויה״ר שאצליח שיפעלו פעולתם.

שמואל־ב א כה־כז ב א־טו

כה אֵיךְ נָפְלוּ גִבֹּרִים בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה יְהוֹנָתָן עַל־בָּמוֹתֶיךָ חָלָל: כו צַר־לִי עָלֶיךָ אָחִי יְהוֹנָתָן נָעַמְתָּ לִּי
מְאֹד נִפְלְאַתָה אַהֲבָתְךָ לִי מֵאַהֲבַת נָשִׁים: כז אֵיךְ נָפְלוּ גִבֹּרִים וַיֹּאבְדוּ כְּלֵי מִלְחָמָה:פ
ב א וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה | לֵאמֹר הַאֶעֱלֶה בְּאַחַת עָרֵי יְהוּדָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו עֲלֵה
וַיֹּאמֶר דָּוִד אָנָה אֶעֱלֶה וַיֹּאמֶר חֶבְרֹנָה: ב וַיַּעַל שָׁם דָּוִד וְגַם שְׁתֵּי נָשָׁיו אֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵלִית וַאֲבִיגַיִל
אֵשֶׁת נָבָל הַכַּרְמְלִי: ג וַאֲנָשָׁיו אֲשֶׁר־עִמּוֹ הֶעֱלָה דָוִד אִישׁ וּבֵיתוֹ וַיֵּשְׁבוּ בְּעָרֵי חֶבְרוֹן: ד וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁי יְהוּדָה
וַיִּמְשְׁחוּ־שָׁם אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־בֵּית יְהוּדָה וַיַּגִּדוּ לְדָוִד לֵאמֹר אַנְשֵׁי יָבֵישׁ גִּלְעָד אֲשֶׁר קָבְרוּ אֶת־שָׁאוּל:ס
ה וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים אֶל־אַנְשֵׁי יָבֵישׁ גִּלְעָד וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם בְּרֻכִים אַתֶּם לַיהוָה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הַחֶסֶד
הַזֶּה עִם־אֲדֹנֵיכֶם עִם־שָׁאוּל וַתִּקְבְּרוּ אֹתוֹ: ו וְעַתָּה יַעַשׂ־יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד וֶאֱמֶת וְגַם אָנֹכִי אֶעֱשֶׂה
אִתְּכֶם הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הַדָּבָר הַזֶּה: ז וְעַתָּה | תֶּחֱזַקְנָה יְדֵיכֶם וִהְיוּ לִבְנֵי־חַיִל כִּי־מֵת אֲדֹנֵיכֶם
שָׁאוּל וְגַם־אֹתִי מָשְׁחוּ בֵית־יְהוּדָה לְמֶלֶךְ עֲלֵיהֶם:פ ח וְאַבְנֵר בֶּן־נֵר שַׂר־צָבָא אֲשֶׁר לְשָׁאוּל לָקַח אֶת־אִישׁ
בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל וַיַּעֲבִרֵהוּ מַחֲנָיִם: ט וַיַּמְלִכֵהוּ אֶל־הַגִּלְעָד וְאֶל־הָאֲשׁוּרִי וְאֶל־יִזְרְעֶאל וְעַל־אֶפְרַיִם
וְעַל־בִּנְיָמִן וְעַל־יִשְׂרָאֵל כֻּלָּה:פ י בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל בְּמָלְכוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל וּשְׁתַּיִם שָׁנִים
מָלָךְ אַךְ בֵּית יְהוּדָה הָיוּ אַחֲרֵי דָוִד: יא וַיְהִי מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה דָוִד מֶלֶךְ בְּחֶבְרוֹן עַל־בֵּית יְהוּדָה
שֶׁבַע שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים:ס יב וַיֵּצֵא אַבְנֵר בֶּן־נֵר וְעַבְדֵי אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל מִמַּחֲנַיִם גִּבְעוֹנָה: יג וְיוֹאָב
בֶּן־צְרוּיָה וְעַבְדֵי דָוִד יָצְאוּ וַיִּפְגְּשׁוּם עַל־בְּרֵכֹת גִּבְעוֹן יַחְדָּו וַיֵּשְׁבוּ אֵלֶּה עַל־הַבְּרֵכָה מִזֶּה וְאֵלֶּה
עַל־הַבְּרֵכָה מִזֶּה: יד וַיֹּאמֶר אַבְנֵר אֶל־יוֹאָב יָקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וִישַׂחֲקוּ לְפָנֵינוּ וַיֹּאמֶר יוֹאָב יָקֻמוּ: טו וַיָּקֻמוּ
וַיַּעַבְרוּ בְמִסְפָּר שְׁנֵים עָשָׂר לְבִנְיָמִן וּלְאִישׁ בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל וּשְׁנֵים עָשָׂר מֵעַבְדֵי דָוִד:

רש"י

(כה) על במותיך חלל. (תרגום:) על בית תוקפך איתקטלתא: **(כז) כלי מלחמה.** שאול ויהונתן, שהיו כלי זיין של ישראל: **(ח) לקח את איש בושת.** מקרא היה דורש שעתידין שני מלכים לעמוד מבנימן, שאמר לו הקב"ה ליעקב (בראשית לה יב) ומלכים מחלציך יצאו, וכבר נולדו כל בניו חוץ מבנימן:

מצודת דוד

(כה) איך נפלו גבורים. כפל הדבר פעמים ושלש, כדרך המקונן: **יהונתן על במותיך חלל.** אתה יהונתן, גבור שכמותך, תהיה חלל על במותיך, הלא אף החלש יחשב לגבור כשעומד בהר, ומכל שכן גבור כמותך, ובהר שעוד אתה רגיל בו לדעת מוצאיו ומבואיו, וכאומר: הנה הצרה ההיא נפלאה הפלא ופלא: **(כו) צר לי עליך.** מאוד אני מיצר בעבורך, כי נעמת לי מאוד: **נפלאתה.** האהבה שאהבתיך היא אהבה נפלאה, והיא יותר מאהבת הנשים אשר המה נאהבות אהבה רבה למי שחושק אליהן: **(כז) ויאבדו כלי מלחמה.** כי המה כאילו היו כלי מלחמתן של ישראל: **(ג) בערי חברון.** בהערים הסמוכים לחברון: **(ד) אנשי וגו' אשר קברו.** הוא הפוך, וכמו אשר אנשי יבש גלעד קברו את שאול: **(ו) הטובה הזאת.** גמול הטובה הזאת: **(ז) תחזקנה ידיכם.** רצה לומר: התחזקו בעצמכם והיו לבני חיל ללחום מלחמתכם: **כי מת אדוניכם שאול.** שהיה לכם מאז לעזר ללחום בעבורכם: **גם אותי משחו.** כאומר לא נופל אנכי ממנו, ואהיה גם אני לכם לעזר: **(ח) ויעבירהו מחנים.** שם היה מקום מוכשר להמליכו: **(ט) ועל ישראל כלה.** רצה לומר: בתחילה המליכו על אלו המקומות שזכר אחת לאחת, עד שבאחרונה המליכו על כל ישראל, זולת יהודה: **(י) על ישראל.** רצה לומר: על כל ישראל, ומלך על כולם שתי שנים, וחמשת השנים וששת החדשים הקודמים, לא מלך עדיין על כל ישראל כי אם על המקומות שזכר למעלה, ועוד אחת לאחת על מה מהמקומות, וכל ימי משך מלכותו היה כחשבון שמלך דוד בחברון: **(יג) ויפגשום.** פגעו אלו באלו, סמוך לברכת גבעון: **(יד) וישחקו לפנינו.** רצה לומר: יתגרו מלחמה אלה באלה דרך שחוק, לראות מי מהם יותר מלומד מלחמה: **(טו) ויעברו.** את ברכת המים, כי היו אלה מזה ואלה מזה: **לבנימן.** מבני בנימן, עבדי איש בושת:

מצודת ציון

(כו) צר. מלשון צרה ודאגה: **אחי.** חביב כאח: **נפלאתה.** ענינו דבר אשר תקשה השגתו ותמוה, כמו (שמות טו יא): עשה פלא: **(א) אנה.** לאיזה מקום, כמו (דברים א כח): אנה אנחנו עולים: **(ו) ואמת.** ענינו כמו חסד, וכן (לקמן טו כ): והשב וגו' חסד ואמת: **(יג) ויפגשום.** פגעו אלה באלה: **ברכת.** הוא מקום הבנוי באבנים ובסיד, ושם מתכנסים המים, וכן (ישעיהו לו ב): הברכה העליונה:

תהלים יט יג־טו כ א־ז

יג שְׁגִיאוֹת מִי־יָבִין מִנִּסְתָּרוֹת נַקֵּנִי: יד גַּם מִזֵּדִים | חֲשֹׂךְ עַבְדֶּךָ אַל־יִמְשְׁלוּ־בִי אָז אֵיתָם וְנִקֵּיתִי מִפֶּשַׁע
רָב: טו יִהְיוּ לְרָצוֹן | אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי:
כ א לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: ב יַעֲנְךָ יְהוָה בְּיוֹם צָרָה יְשַׂגֶּבְךָ שֵׁם | אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ג יִשְׁלַח־עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ
וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָּ: ד יִזְכֹּר כָּל־מִנְחֹתֶיךָ וְעוֹלָתְךָ יְדַשְּׁנֶה סֶלָה: ה יִתֶּן־לְךָ כִּלְבָבֶךָ וְכָל־עֲצָתְךָ יְמַלֵּא: ו נְרַנְּנָה |
בִּישׁוּעָתֶךָ וּבְשֵׁם־אֱלֹהֵינוּ נִדְגֹּל יְמַלֵּא יְהוָה כָּל־מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ: ז עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי הוֹשִׁיעַ | יְהוָה מְשִׁיחוֹ
יַעֲנֵהוּ מִשְׁמֵי קָדְשׁוֹ בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ:

רש"י

(יג) שגיאות מי יבין. אני נזהרתי בהם אבל אי איפשר להזהר שלא אשגה בהם ואתה נקני מנסתרות שנסתרו ממני ולא ידעתי בחטאי בשגגה: **(יד) גם מזדים.** מן הזדונות: **אז איתם.** אהיה תמים אמרו חכמים למה דוד דומה לכותי המחזר על הפתחים והם מערימים בדבר יותר מכל אדם תנו לי מים לשתות דבר שאין בו חסרון כיס משששתה אמר יש כאן בצל קטן משנתנו לו אומר יש בצל בלא מלח משנתנו לו אמר תנו לי מעט לחם שלא יזיקני הבצל כך אמר דוד בתחל' על השגגות ואחר כך על הזדונו' ואחר כך על המרדים פשעים אלו המרדים שמתכוין להכעיס וכן הוא אומר (מ"ב ג') מלך מואב פשע בי: **(טו) יהיו לרצון.** לפיוס לרצותך: **(ב) יענך ה' ביום צרה.** המזמור הזה על שם שהיה שולח את יואב ואת כל ישראל למלחמה והוא היה עומד בירושלם ומתפלל עליהן כענין שנאמר (ש"ב י"ח) טוב כי תהיה לנו מעיר לעזור ואמרו רבותינו אילמלא דוד לא עשה יואב מלחמה: **שם אלהי יעקב.** שהבטיחו בלכתו לחרן ושמר הבטחתו לכך נאמר אלהי יעקב: **(ג) מקדש.** מהיכל קדשו שהוא שוכן שם: **(ד) מנחותיך ועולתך.** הם התפלות שאתם מתפללים במלחמה: **ידשנה סלה.** לשון שומן כמו (דברים ל"א) ואכל ושבע ודשן כלומר יקבלם ברצון כעולות מחים: **(ו) נרננה בישועתך.** כשיושיע אותך הקב"ה נרנן' כולנו להקב"ה ובשמו נדגול נתאסף ונעשה חיל: **(ז) עתה ידעתי.** זו היא הרננה שנרנן עתה בתשועה זו שבאה ליואב ולישראל, ידעתי שחפץ המקום בי ועניני משמי קדשו כי תשועתם היא תשועתי:

מצודת דוד

(יג) מי יבין. מי יוכל להתבונן מבלי מצוא בו שגיאה כי פעמים רבים יקרה שישגה האדם בדעתו לחשוב שאין רע בדבר מה אבל לא כן היא כי נעלם ונסתר ממנו תוכן הדבר: **מנסתרות נקני.** לזה אשאל אשר תכפר לי ותנקה אותי מהרע שעשיתי על כי היה נסתר ממני תוכן הדבר: **(יד) גם מזדים.** גם מעשות רע במזיד מנע אותי ואמץ לבבי לבל עשותם: **אל ימשלו בי.** רצה לומר לא יוכלו להטות לבבי אל הערבות ומתיקות שיש בהנאות הזדים ההם אלא אתגבר על התאוה: **אז איתם.** אז אהיה תמים כי על השגיאות תכפר ומהזדים תחשוך אותי כי מפשע והוא המרד שהוא עון רב וגדול מזה אהיה נקי מעצמי כי בוודאי לא אחטא במרד ואם כן לא ישאר בידי מאומה רע ואהיה תמים וכאומר הנה מאד קשה להיות תמים כי אם באופן זה: **(טו) והגיון לבי.** גם מחשבות לבי מה שלא אוכל להוציא בפה גם המה יהיו לרצון לפניך: **(א) לדוד.** המשורר אמר אותו בעבור דוד בצאתו למלחמה: **(ב) ביום צרה.** כאשר תלחם מול האויב: **ישגבך.** יחזק אותך שם אלהי יעקב ור"ל כמו שחזק את יעקב מול לבן ועשו ולא יוכלו לו כן לא יוכלו אויביך לך: **(ג) מקודש.** ממקום קדשו הוא בית המקדש הוא מקום שכינה ומשם בא העזר: **ומציון וגו'.** כפל הדבר במ"ש: **(ד) יזכור.** יהיו זכורים לפניו המנחות אשר הבאת: **ידשנה סלה.** עד עולם יקובל עולתך ברצון ותאכלם האש ויעשו דשן: **(ה) כלבבך.** כתאות לבבך: **ימלא.** יתקיימו עצתך: **(ו) בישועתך.** בעבור התשועה הבאה ממך כולנו נרננה: **ובשם.** בעזר אלוה נלכה בדגלים למלחמה וה' ימלא שאלתך כי נתגבר במלחמה: **(ז) עתה ידעתי.** מהנפלאות אשר נעשו עתה לדוד מהם אדע שעד הנה הושיע ה' למשיחו במה שלא היה נלכד ביד שאול ולא במקרה וברוב תחבולותיו היה נמלט: **יענהו.** אז ענהו משמי קדשו להושיעו בגבורות התשועה הבאה מימינו:

מצודת ציון

(יד) איתם. מל' תם ושלם: **(ג) יסעדך.** מל' סעד ותמיכה: **(ד) ידשנה.** מל' דשן: **(ו) נדגול.** מל' דגל:

יהל אור

א למנצח מזמור לדוד. כ' בספר חזה ציון ס"ת חדר ג' קוין שהמתפלל צריך לייחדם ועמ"ש לקמן סעי' יו"ד* בפי' למנצח יענך כו'. וענין יחוד הג' קוין זהו"ע על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח שעי"ז והבריח התיכון מבריח מן הקצה כו' ועמ"ש בד"ה הנך יפה רעיתי ועל"ק סעי' ב*:

ב יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב. רבות סדר לך לך פמ"ד דמ"ח ע"ד שלש דברים מבטלים גזירות רעות ואלו הם תפלה צדקה תשובה כו' ר' מנא אומר אף התענית שנאמר יענך ה' ביום צרה עכ"ל. י"ל תפלה מל' צדקה תפארת תשובה בינה. וכן ענין התענית ע"ד העוה"ב אין בו אכילה כו' שזהו ענין יוהכ"פ. וכענין נדרים לאסור ע"ע דבר המותר לפי שהנדר בבינה שנק' חסידה. וחסיד למעלה מבחי' צדיק. ועמ"ש בלק"ת בד"ה מה רב טובו ענין ג' בחי' תשובה נגד ג' בחי' נר"נ:

הָוֵי – יש כאן **רִבּוּי אַחַר רִבּוּי**, וְאחת המידות שהתורה נדרשת בהן היא **שאֵין רִבּוּי אַחַר רִבּוּי אֶלָּא לְמַעֵט**, ולכן די בכל שהוא מנחה כדי שתיפסל אם הניח עליה כזית לבונה.

וְאִיבָּא דְּאָמְרִי – ויש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, **אָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף, בְּעֵי** – הסתפק **רַבִּי יוֹחָנָן, נָתַן מַשֶּׁהוּ שֶׁמֶן עַל גַּבֵּי כַּזַּיִת מִנְחָה מַהוּ** – מה הדין האם המנחה נפסלת. וצדדי הספק הם, כיון שבלבונה נאמר 'נתינה' דהיינו כזית, **מִי בָּעֵינַן שִׁימָה כִּנְתִינָה** – האם כדי להתחייב על שימת שמן במנחה צריך שכמות השמן תהיה דומה לכמות הלבונה שיש לתת במנחה כדי להתחייב, דהיינו כזית, **אוֹ לֹא** ודי בכל שהוא שמן כדי לפוסלה. מסקנת הגמרא, **תֵּיקוּ** – תעמוד שאלה זו בספק לפי שהיא לא נפשטה.

שנינו במשנה: **נָתַן שֶׁמֶן עַל שְׁיָרֶיהָ** אינו עובר בלא תעשה, נתן כלי שיש בו שמן על גבי כלי שמונחת בו המנחה, לא פסלה.

הגמרא מביאה ברייתא שלומדת דינים אלו מהפסוק: **תָּנוּ רַבָּנָן**, נאמר בפסוק (ויקרא ה יא) '**לֹא יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה**', **יָכוֹל** היית לפרש שהפסוק מדבר **בִּשְׁנֵי כֹהֲנִים**, והיינו שדווקא אם כהן אחד נותן את השמן וכהן אחר את הלבונה, שניהם עוברים על שני לאוים, האחד לאו של נתינת שמן והשני לאו של נתינת לבונה, אולם כאשר כהן אחד נותן גם את השמן וגם את הלבונה, לא יתחייב אלא לאו אחד, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב '**עָלֶיהָ**' **שבְּגוּפָהּ שֶׁל מִנְחָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וְלֹא בַּכֹּהֵן**, כלומר במנחה עצמה תלה הכתוב את שני הלאוין ולא בכהנים העוברים עליהם, דהיינו שאם ניתן עליה שמן ולבונה עוברים על שני הלאוים, בין אם כהן אחד נתנם על המנחה ובין אם כמה כהנים נתנום.

וממשיכה הברייתא: **יָכוֹל** היית לומר שכוונת הפסוק 'לא יתן עליה שמן' **שלֹא יִתֵּן כְּלִי** ובו שמן **עַל גַּבֵּי כְּלִי** שבו המנחה, **וְאִם נָתַן פָּסַל** את המנחה, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב '**עָלֶיהָ**' **שבְּגוּפָהּ שֶׁל מִנְחָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר**, ולכן אין המנחה נפסלת עד שיערב את השמן או הלבונה בסולת המנחה.

משנה

המשנה מונה איזה מנחות טעונות תנופה ואיזה טעונות הגשה: **יֵשׁ** מנחות **הַטְּעוּנוֹת הַגָּשָׁה וְאֵין טְעוּנוֹת תְּנוּפָה**, ויש הטעונות **הַגָּשָׁה וּתְנוּפָה**, ויש הטעונות **תְּנוּפָה וְלֹא הַגָּשָׁה**, ויש שאינן טעונות **לֹא תְּנוּפָה וְלֹא הַגָּשָׁה**.

וְאֵלּוּ טְעוּנוֹת הַגָּשָׁה וְאֵין טְעוּנוֹת תְּנוּפָה, חמשת מיני מנחות נדבה שהן **מִנְחַת הַסּוֹלֶת וְהַמַּחֲבַת וּמַרְחֶשֶׁת, וְהַחַלּוֹת וְהָרְקִיקִין** של מנחת מאפה תנור. וכן **מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ, מִנְחַת נְכָרִים מִנְחַת נָשִׁים וּמִנְחַת חוֹטֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ אֵין בָּהֵן הַגָּשָׁה לְפִי שֶׁאֵין בָּהֵן קְמִיצָה, וְכֹל שֶׁאֵין בָּהֵן קְמִיצָה אֵין בָּהֵן הַגָּשָׁה.**

גמרא

במשנה נזכרו חלות ורקיקין בין שאר המנחות, הגמרא דנה במספר החלות והרקיקין שעליו להביא: **אָמַר רַב פַּפָּא, כָּל הֵיכָא דִּתְנַן** – כל מקום שנזכרו המנחות הללו שבמשנה, **עֲשֶׂר תְּנַן** – מכל אחת יש להביא עשר חלות, וכן במנחת מאפה תנור, יש להביא עשר חלות או עשר רקיקין.

מבארת הגמרא: **מַאי קָא מַשְׁמַע לָן**, מה משמיענו רב פפא, **לְאַפּוּקֵי** – להוציא **מִשִּׁיטָתוּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר** שהמתנדב מנחת מאפה תנור, **מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין יָבִיא** – רשאי להביא חמש חלות וחמש רקיקין, **קָא מַשְׁמַע לָן** רב פפא **דְּלֵא** – שמשנתינו אינה סוברת כרבי שמעון, ודין מנחת מאפה תנור כדין שאר מנחות, שבכולן מביא עשר ולא פחות.

שנינו במשנה: יש מנחות הטעונות הגשה. מבארת הגמרא: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** – שמנחות אלו טעונות הגשה. **דִּתְנוּ רַבָּנָן**, נאמר בתורה (ויקרא ב ח) 'וְהֵבֵאתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַה' וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ', דורשת הברייתא, **אִילּוּ נֶאֱמַר 'וְהֵבֵאתָ אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַה' וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ'**, ולא היה כתוב 'את המנחה', **הָיִיתִי אוֹמֵר אֵין לִי שֶׁטָּעוּן הַגָּשָׁה אֶלָּא הקוֹמֵץ בִּלְבַד** העולה ונקטר לה', **מִנְחָה מִנַּיִן** שהיא טעונה הגשה לפני הקמיצה, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִנְחָה'**. דורשת הברייתא עוד: **מִנְחַת חוֹטֵא מִנַּיִן** שטעונה הגשה, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֶת הַמִּנְחָה'**.

שואלת הברייתא: מדוע יש צורך בפסוק להשמיענו שמנחת חוטא טעונה הגשה, **וְהָלָא דִּין הוּא**, כלומר ניתן ללומדו בבנין אב, **נֶאֱמַר הָכָא**

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו אייר, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ב אייר.

זה מכבר כתבתי לכמה ממוסדות אנ"ש ולכולם יחד, אשר מגיעים לכאן שמועות אודות הפלי' כלפי אחב"י הספרדים, ושמוכרח הדבר להפסיק הפלי' זו ומעיקרא ומכמה טעמים, והטעם היותר עיקרי הוא, כי הנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן וכו' בשגם שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה, וכמבואר בארוכה בפרק **ל"ב** בתניא (ובטח גם בזה כוונה ישנה לדייק, ויעויין ג"כ פרק ל' שם ובכ"מ) ולפלא שאחרי שנאמרו דברים הנ"ל חוצבי להבות אש ע"י אבינו הראשון רבנו הזקן, זקוקים להתעוררות והזכרה אודותם מעבר לים, ואף שאין מעניני להתערב בסדרים פרטים השייכים להנהלת מוסד פלוני או לועד פלוני, וגם בהנ"ל אין כוונתי להתערב בהנוגע לפרטים שעליהם צריך לדון על אתר דוקא ואלו שנמנו על ענין זה, באתי בהנוגע לנקודה התכונה והפנימית שהיא צריכה להיות חוט השני ע"י יכוונו הפרטים והפעולות...

בברכה לבשו"ט בהנוגע לענינו הפרטי אודותו כותב, וכן בעניני הכלל וכל המפרט ה"ז משובח.

הֲוֵי רִבּוּי אַחַר רִבּוּי, וְאֵין רִבּוּי אַחַר רִבּוּי אֶלָּא לְמַעֵט. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: אָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף, בָּעֵי רַבִּי יוֹחָנָן: נָתַן מַשֶּׁהוּ שֶׁמֶן עַל גַּבֵּי כְּזַיִת מִנְחָה, מַהוּ? מִי בָּעֵינַן שִׂימָה כִּנְתִינָה אוֹ לָא? תֵּיקוּ. "נָתַן שֶׁמֶן עַל שְׁיָרֶיהָ". תָּנוּ רַבָּנַן: "לֹא יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן", יָכוֹל בִּשְׁנֵי כֹהֲנִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עָלֶיהָ" - בְּגוּפָהּ שֶׁל מִנְחָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר וְלֹא בְּכֹהֵן. יָכוֹל לֹא יִתֵּן כְּלִי עַל גַּבֵּי כְּלִי, וְאִם נָתַן - פָּסַל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עָלֶיהָ" - בְּגוּפָהּ שֶׁל מִנְחָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר. **מִשְׁנָה** יֵשׁ טְעוּנוֹת הַגָּשָׁה וְאֵין טְעוּנוֹת תְּנוּפָה, הַגָּשָׁה וּתְנוּפָה, תְּנוּפָה וְלֹא הַגָּשָׁה, לֹא תְּנוּפָה וְלֹא הַגָּשָׁה. וְאֵלּוּ טְעוּנוֹת הַגָּשָׁה וְאֵין טְעוּנוֹת תְּנוּפָה: מִנְחַת הַסּוֹלֶת וְהַמַּחֲבַת וּמַרְחֶשֶׁת, וְהַחַלּוֹת וְהָרְקִיקִין, מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ, מִנְחַת גּוֹיִם, מִנְחַת נָשִׁים וּמִנְחַת חוֹטֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ אֵין בָּהֶן הַגָּשָׁה, לְפִי שֶׁאֵין בָּהֶן קְמִיצָה, וְכָל שֶׁאֵין בָּהֶן קְמִיצָה - אֵין בָּהֶן הַגָּשָׁה. **גְּמָרָא** אָמַר רַב פַּפָּא: כָּל הֵיכָא דִּתְנַן - עֶשֶׂר תְּנַן. מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? לְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר: מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין יָבִיא, קָא מַשְׁמַע לָן דְּלָא. מְנָא הָנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: אִילּוּ נֶאֱמַר "וְהֵבֵאתָ אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַה' וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ", הָיִיתִי אוֹמֵר: אֵין לִי שֶׁטָּעוּן הַגָּשָׁה אֶלָּא קוֹמֶץ בִּלְבַד, מִנְחָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִנְחָה". מִנְחַת חוֹטֵא מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֶת הַמִּנְחָה". וְדִין הוּא: נֶאֱמַר הָכָא

מנחת

רש"י

(הוי **רבוי אחר רבוי** – דגבי שמן כתיב "עליה" – דהיינו כזית, וגבי לבונה כתיב "עליה" – דמשמע: עד דאיכא שיעורא). **בלבונה** – כתיב נתינה, ונתינה – בכזית, כדכתיב (ויקרא כב) "ונתן לכהן את הקדש". ובההיא נתינה כתיבה אכילה, וכל אכילה – בכזית. "עליה" – משמע דבמנחה נמי בעינן כזית. הוי רבוי אחר רבוי – דגבי שמן כתיב "עליה" דהיינו כזית, וגבי לבונה "עליה". הוי רבוי אחר רבוי ואינו אלא למעט – דגבי לבונה לא בעינן כזית מנחה, דעל משהו נמי חייב. **מי בעינן שימה** – דשמן דומיא דנתינת לבונה דלא מחייב אלא בכזית, אי לא? **יכול בשני כהנים** – דלא יתחייבו שני לאוין עד שיהו שני כהנים, אחד נותן שמן ואחד נותן לבונה. אבל חד כהן לא מחייב אלא חד לאו? **בגופה של מנחה הכתוב מדבר** – תלויין שני הלאוין, כיון שנתן שמן ולבונה על המנחה – חייב שתים, לא שנא חד ולא שנא תרין. **יכול לא יתן כלי** – כו'. **בגופה של מנחה** – עד שיערב את השמן או הלבונה במנחה. **משנה כל שאין לה קמיצה** – להתיר שירים לכהנים. **אין לה הגשה** – כדתקני בברייתא לקמן, ויצאו אלו מנחת כהנים ומנחת כהן משיח שאין מהן לכהנים. **גמרא עשר תנן** – בתרי לישני כדפרישית לעיל (נט,א). **והבאת את המנחה** – בההוא קרא כתיב "והגישה אל המזבח". **אלא קומץ בלבד** – שנעשה לה'. **מנחה כו'** – שטעונה הגשה קודם קמיצה. **ודין הוא** – דמנחת חוטא טעונה הגשה, ולא צריך קרא.

מנחת

תוספות

מי בעינן שימה דומיא דנתינה או לא — בפרק קמא דכריתות (דף ו,ב) פליגי רבי יהודה ורבי מאיר גבי שמן המשחה. דרבי מאיר סבר: "על בשר אדם לא יסך", וכתיב "ואשר יתן ממנו על זר", מה סיכה — כל שהוא, אף נתינה — כל שהוא. ורבי יהודה סבר: ילפינן נתינה דזר מנתינה דעלמא, מה נתינה דעלמא — כזית, אף נתינה דהכא — כזית. והשתא הך בעיא דהכא ניחא לתרוייהו. דאפילו לרבי מאיר דיליף התם — משום דנתינה וסיכה בחדא מילתא כתיבי, אלא שזה כתוב באזהרה וזה כתוב בכרת. ואפילו לרבי יהודה נמי דלא יליף התם — דלמא הכא מודה, כיון דנתינה ושימה כתיבי בחד קרא. והא דמשמע דנתינה בעלמא בכזית, היינו משום דילפינן מנתינה דתשלומי תרומה, דהויא בכזית כרבנן דפרק "כל שעה" (פסחים לב,ב). ודלא כאבא שאול, דלדידיה שוה פרוטה בעי. וכי איכא שוה פרוטה, אף על פי שאין בו כזית. אי נמי: אפילו כאבא שאול, דשאני התם דיליף ממעילה דבפרוטה, כדאיתא התם. והא דאמר בפרק "הזהב" (בבא מציעא מז,א): קונין בכלי, אף על פי שאין בו שוה פרוטה, אף על גב דכתיב "ונתן לרעהו" — "נעלו" כתיב, דמשמע כל דהו. וגט נמי אמרינן (גיטין כ,א): כתבו על איסורי הנאה — כשר, ד"ונתן בידה" — נתינת גט בעלמא קאמר, כדכתיב "ספר", אפילו כל דהו. ולמאי דפרישית דטעמא דאבא שאול משום דיליף ממעילה, ניחא טפי. דלא שייך למילף ממעילה אלא תרומה, שהיא כעין מעילה, שמשלם קרן וחומש. וקצת קשה: בתרומה, דכתיב (דברים טו) "תתן לו", אמאי חיטה אחת פוטרת את הכרי? ניבעי כזית כנתינה דשמעתין! ואין לומר: ד"חיטה אחת" לאו דוקא, דהא אמרינן בסוף מסכת עבודה זרה (עג,ב): דטבל בכל שהוא, דכהתירו כך איסורו. ובמסכת פיאה בשמעתא קמייתא בירושלמי משמע דאין לה שיעור כלל. והא דלא תני לה בהדי הנך דאין להם שיעור — משום דאין אדם עושה כל גורנו תרומה, משום דכתיב "ראשית" — ששיריה ניכרין. ומתן בהונות אין שייך להזכיר כאן, דלא שייך בהו לא פרוטה ולא כזית. **יכול** בשני כהנים תלמוד לומר עליה — פירש בקונטרס: שלא יתחייבו בשני לאוין על הלבונה ועל השמן, אלא שני כהנים, אחד נותן את השמן ואחד נותן את הלבונה. אבל חד כהן — לא מיחייב אלא חד לאו. וקשה: כיון דכתיבי שני לאוין, למה לא יתחייב כהן אחד כמו שנים? ונראה לפרש: דמיירי בשתי מנחות הנעשות בשני כהנים, דהכי אורחא דמילתא, משום "ברוב עם הדרת מלך". דהא בתנופת חזה ושוק וחלבים מטפלים בו שלשה כהנים, משום "ברוב עם הדרת מלך", כדלקמן (סב,א) — כל שכן בשתי מנחות! והכי קאמר: יכול בשתי מנחות דווקא כתיבי שני לאוין, שבזאת נתן שמן ובזאת נתן לבונה. דאילו במנחה אחת, כיון דכבר נתן עליה שמן — הרי היא פסולה, ולא מחייב תו אלבונה, כדאשכחן לעיל (נז,א) ב"המחמץ את הפסולה", דפטור. ואף על גב דהתם כתיב "לה'", דדרשינן: כשרה ולא פסולה, אימא מהתם ילפינן! תלמוד לומר "עליה" — בגופה של מנחה הכתוב מדבר, לחייב שני לאוין. וקצת קשה: דאימא דקרא מיירי בשנתן השמן ואת הלבונה בבת אחת! ושמא אי אפשר לצמצם. אי נמי: סתם קרא אורחיה בזה אחר זה, כמו שרגילין במנחות, שיש בהם שמן ולבונה. ורבינו תם מפרש: "יכול בשני כהנים" — כלומר, בשני דברים, שזה נתן שמן וזה נתן לבונה, והוא הדין באדם אחד בזה אחר זה, אלא משום דאורחא דמילתא ששני כהנים רגילין לעשות משום "ברוב עם הדרת מלך". ואמתניתין קאי, ד"חייב על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה". ובעי: אי חייב בזה אחר זה על שתיהן, אף על פי שנפסלה בשמן, מידי דהוי א"מחמץ אחר מחמץ". או כיון דנפסלה — אינו חייב, ומתניתין בשתי מנחות, באחת נתן שמן ובאחת נתן לבונה? תלמוד לומר "עליה" — בגופה של מנחה. יצא נותן שמן על הלבונה, או לבונה על השמן, שאין זה בגופה. ואפילו נתן את הלבונה מצד אחד במקום שאין שם שמן, מכל מקום "עליה" משמע שאין כלל שמן בכל המנחה. אי נמי: בגופה — משמע: כשרה ולא פסולה. **רבי** שמעון אומר מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהן הגשה לפי שאין בהן קמיצה — תימה: אלא מעתה מנחת חוטא של כהנים תהא טעונה הגשה, דהא בעיא קמיצה לרבי שמעון, כדתנן פרק "ואלו מנחות" (מנחות עב,ב), רבי שמעון אומר: מנחת חוטא של כהנים נקמצת, והקומץ קרב בפני עצמו, והשיריים קריבין בפני עצמן! וכי תימא: הכי נמי, הא קאמר רבי שמעון בגמרא: מרבה אני שאר מנחות — שיש מהן לאישים, ובאות בגלל עצמן, ויש מהן לכהנים. ומוציא אני שתי הלחם ולחם הפנים — שאין מהן לאישים, ומנחת נסכים שאינה באה בגלל עצמה, ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח שאין מהן לכהנים. אלמא יש מהן לכהנים בעי! ועוד קשה: דשבק הכא עיקר טעמא, דהכי הוה בעי למימר "רבי שמעון אומר: מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהן הגשה, לפי שאין מהן לכהנים". או בגמרא ליתני בברייתא "מרבה אני שאר מנחות, שיש בהן קמיצה. ומוציא אני כל אלה, שאין בהן קמיצה"! ונראה לפרש: דקמיצה דנקט הכא, אף על גב דלישנא משמע דלטעמא נקטיה, על כרחין לא נקטיה לטעמא אלא לכללא בעלמא: דכל שאינו בקמיצה — אין בו הגשה. דשמעינן מכלל זה שתי הלחם ולחם הפנים ומנחת נסכים ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח. ולאו למימר קאתי דכל שיש בו קמיצה — יש בו הגשה, דיש שיש בו קמיצה — ואין בו הגשה, כגון מנחת חוטא של כהנים. **מנחת** חוטא מנין — אשאר מנחות לא מהדר, דהא כתיב במנחת מרחשת (ויקרא ב) "אשר יעשה מאלה" — משמע: כל המנחות הכתובות שם, מנחת סולת מנחת מחבת חלות ורקיקין מנחת העומר ומנחת סוטה, כדדרשי רבי שמעון ורבי יהודה. אבל מנחת כהנים ומנחת כהן משיח לא מפרש תנא קמא מנא ליה. ואי בבנין אב — איכא למיפרך: מה להצד השוה שבהן שכן נקמצות, ויש מהן למזבח ולכהנים — תאמר במנחת כהנים ומנחת כהן משיח, דכולה כליל ואין בה לכהנים! ושמא לא חשיב לה פירכא. אי נמי: מ"את המנחה" נפקא ליה, כי היכי דנפקא ליה מנחת חוטא. ודבר תימה: דשביק הכא מנחת כהנים ומנחת כהן משיח, דהוא עיקר פלוגתייהו דפליגי בה במתניתין רבי שמעון ורבנן! וגם צריך לדקדק: אמאי לא נפקי מ"זאת תורת המנחה" — תורה אחת לכל המנחות? ושמא: משום דכתיב התם "והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה ומשמנה את כל הלבונה" — משמע דאיירי בטעונות קמיצה, וטעונות שמן ולבונה, ובאות סולת — לאפוקי מנחת כהנים ומנחת כהן משיח, דאין טעונות קמיצה. ולא מנחת חוטא ומנחת סוטה, דאין טעונות שמן ולבונה. ולא מנחת העומר, ד"סולת" משמע חיטין, וזו באה שעורין, ולא כתיב בה "סולת" אלא "גרש" ושמן. ומיהו בריש

פירקין

תוספות

פירקין (נג,א) ילפינן מ"זאת תורת" לענין מצה אפילו מנחת מרחשת, אף על גב דב"זאת תורת" כתיב "סולת", חוו אינה באה סולת אלא מרחשת! ועוד: הא רבי שמעון בריש מכילתין דנפקא לן מ"זאת תורת" כל המנחות דאין מחשבה פוסלת בהן, והכא בעי קרא לרבויי מנחת העומר ומנחת קנאות (סוטה), ולא נפקא לן מ"זאת תורת"! ונראה לפרש: דלא שייך הכא למדרש מ"זאת תורת" כלל, משום דכתיבי ריבויי ומיעוטי. דתלתא ריבויי כתיבי, ותלת מיעוטי: "את המנחה", "והבאת", "והקריבה" — לרבות, "מאלה", "והקריב" "והקריבה", "והגיש" "והגישה" — למעט, כדמוכחא סוגיא דשמעתין. לפיכך צריך לדון מה יש לנו לרבות ומה יש לנו למעט. ורבנן דהכא "מאלה" — למעוטי שתי הלחם ולחם הפנים, דדרשינן כרבי שמעון. וכן ה"א ד"והקריבה" — למעוטי מנחת נסכים. אבל ה"א ד"והגישה" — למעוטי מנחת כהנים ומנחת כהן משיח, לא דרשינן. ואי לא דרשינן ליה הכא, דרשינן ליה במכילתא אחריתי. ומסתבר להו למעוטי הנך, טפי ממנחת כהנים ומנחת כהן משיח, מתוך סברתו של רבי שמעון גופה דלקמן. דמעיקרא אמעט להו, והדר אמעט מנחת כהנים ומנחת כהן משיח.

והבאת לרבות מנחת העומר והקריבה לרבות מנחת סוטה — תימה: דמ"והבאת" הוה ליה למילף נמי מנחת סוטה, דכתיב בה נמי "הבאה", כדקאמר רבי יהודה? ויש לומר: דסברא הוא לאוקומי טפי במנחת העומר, דאיכא שמן ולבונה ואיכא נמי סולת, חוו קמחה. **מנחת** סוטה שטעונה תנופה אינו דין וכו' — ותימה: ולימא שתי הלחם יוכיחו, דטעונים תנופה ולא הגשה, דקאמר במתניתין! ויש לומר: דאיכא למיפרך "מה לשתי הלחם, שכן אין מהן לאישים". אך תימה: לוג של מצורע ואשמו יוכיחו, וכבשי עצרת ושלמי יחיד — דטעונין תנופה ולא הגשה! ולקמן לרבי יהודה קשה טפי, דלא מצריך קרא למנחת העומר מדינא יליף, דאיכא למיפרך בדפרישית.

רבי שמעון אומר את המנחה כו' — הכא דריש רבי שמעון "את", ובסוף פרק קמא (מנחות יא,ב) גבי "את כל הלבונה" לא דריש, ושם פירשתי.

יכול שאני מרבה את שתי הלחם ולחם הפנים — משמע הכא דהוי טפי בכלל "את המנחה" ממנחת העומר ומנחת סוטה, ולעיל (נז,א) משמע איפכא גבי מחמץ, ושם פירשתי. ויש לומר: משום דבאין משעורים — גריעי. אי נמי: בתר דממעטי כל הנהו שתי הלחם ולחם הפנים, כתיבי הנך ריבויי.

ובאות

מִנְחַת חוֹבָה, וְנֶאֱמַר הָכָא מִנְחַת נְדָבָה, מַה מִּנְחַת נְדָבָה טְעוּנָה הַגָּשָׁה, אַף מִנְחַת חוֹבָה טְעוּנָה הַגָּשָׁה! - מַה לְּמִנְחַת נְדָבָה, שֶׁכֵּן טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה! - מִנְחַת סוֹטָה תּוֹכִיחַ. - מַה לְּמִנְחַת סוֹטָה, שֶׁכֵּן טְעוּנָה תְּנוּפָה! - מִנְחַת נְדָבָה תּוֹכִיחַ. וְחָזַר הַדִּין, לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן - שֶׁשָּׁוּ לְקֶמִיצָה וְשָׁוּ לְהַגָּשָׁה. אַף אֲנִי אָבִיא מִנְחַת חוֹטֵא, שֶׁשָּׁוָה לָהֶן לְקֶמִיצָה - תִּשְׁוֶה לָהֶן לְהַגָּשָׁה! - מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן הוּכְשְׁרוּ לָבֹא בְּעָשִׁיר כִּבְעָנִי, תֹּאמַר בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁלֹּא הוּכְשְׁרָה לָבֹא בְּעָשִׁיר כִּבְעָנִי? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֶת הַמִּנְחָה". רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: "וְהֵבֵאתָ" - לְרַבּוֹת מִנְחַת הָעוֹמֶר לְהַגָּשָׁה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַהֲבֵאתָם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן". "וְהִקְרִיבָהּ" - לְרַבּוֹת מִנְחַת סוֹטָה לְהַגָּשָׁה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ". - וְדִין הוּא: וּמַה מִּנְחַת חוֹטֵא שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה תְּנוּפָה, טְעוּנָה הַגָּשָׁה. מִנְחַת סוֹטָה, שֶׁטְּעוּנָה תְּנוּפָה - אֵינוֹ דִּין שֶׁטְּעוּנָה הַגָּשָׁה! - מַה לְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁכֵּן בָּאָה חִיטִּין! - מִנְחַת הָעוֹמֶר תּוֹכִיחַ. - מַה לְּמִנְחַת הָעוֹמֶר, שֶׁכֵּן טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה! - מִנְחַת חוֹטֵא תּוֹכִיחַ. וְחָזַר הַדִּין, לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן - שֶׁשָּׁוּ לְקֶמִיצָה וְשָׁוּ לְהַגָּשָׁה. אַף אֲנִי אָבִיא מִנְחַת סוֹטָה, שֶׁשָּׁוְתָה לָהֶן לְקֶמִיצָה - תִּשְׁוֶה לָהֶן לַהַגָּשָׁה! - מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן לֹא הוּכְשְׁרוּ לָבֹא קֶמַח, תֹּאמַר מִנְחַת סוֹטָה שֶׁהוּכְשְׁרָה לָבֹא קֶמַח? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהִקְרִיבָהּ". רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "וְהֵבֵאתָ" - לְרַבּוֹת מִנְחַת סוֹטָה לְהַגָּשָׁה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ". אֲבָל מִנְחַת הָעוֹמֶר לָא צְרִיכָא קְרָא, מַאי טַעְמָא? מִדִּינָא קָא אָתְיָא: וּמַה מִּנְחַת חוֹטֵא, שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה תְּנוּפָה - טְעוּנָה הַגָּשָׁה. מִנְחַת הָעוֹמֶר, שֶׁטְּעוּנָה תְּנוּפָה - אֵינוֹ דִּין שֶׁטְּעוּנָה הַגָּשָׁה! - מַה לְּמִנְחַת חוֹטֵא, שֶׁכֵּן בָּאָה חִיטִּין! - מִנְחַת סוֹטָה תּוֹכִיחַ. - מַה לְּמִנְחַת סוֹטָה, שֶׁכֵּן בָּאָה לְבָרֵר עָוֹן, דְּמִזְּכֶרֶת עָוֹן הִיא! - מִנְחַת חוֹטֵא תּוֹכִיחַ. וְחָזַר הַדִּין, לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן - שֶׁשָּׁוּ לְקֶמִיצָה וְשָׁוּ לְהַגָּשָׁה. אַף אֲנִי אָבִיא מִנְחַת הָעוֹמֶר, שֶׁשָּׁוְתָה לָהֶן לְקֶמִיצָה - תִּשְׁוֶה לָהֶן לְהַגָּשָׁה, וּמַאי פְּרִכְתָּ? רַבִּי שִׁמְעוֹן פְּרִיךְ הָכִי: מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן, שֶׁכֵּן מְצוּיִין! וְרַבִּי יְהוּדָה? אִדְּרַבָּה, הָא מְצוּיֶיהָ טְפֵי, הָנָךְ זִימְנִין דְּלָא מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ כְּלָל. אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר "וְהֵבֵאתָ" - אֶלָּא שֶׁיָּחִיד מִתְנַדֵּב וּמֵבִיא מִנְחָה אַחֶרֶת חוּץ מֵאֵלֶּה שֶׁבָּעֻנָּן? וְדִין הוּא: צִיבּוּר מֵבִיא מִנְחָה מִן הַחִיטִּין חוֹבָה, וּמֵבִיא מִנְחָה מִן הַשְּׂעוֹרִין חוֹבָה. אַף יָחִיד שֶׁמֵּבִיא מִנְחָה מִן הַחִיטִּין נְדָבָה, יָכוֹל יָבִיא מִנְחָה מִן הַשְּׂעוֹרִין נְדָבָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֵלֶּה" - אֵין לִי אֶלָּא אֵלֶּה. אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר "אֵלֶּה" - אֶלָּא לָאוֹמֵר "חֲרֵי עָלַי מִנְחָה", שֶׁמֵּבִיא חֲמִישָׁתָן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מֵאֵלֶּה" - רָצָה אַחַת מֵבִיא, רָצָה חֲמִישָׁתָן מֵבִיא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: "אֶת הַמִּנְחָה" - לְרַבּוֹת שְׁאָר מִנְחוֹת, כְּגוֹן מִנְחַת גּוֹיִם, מִנְחַת נָשִׁים לְהַגָּשָׁה. יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אַף שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מֵאֵלֶּה". - וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת שְׁאָר מִנְחוֹת וּלְהוֹצִיא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים? - מְרֻבֶּה אֲנִי שְׁאָר מִנְחוֹת, שֶׁיֵּשׁ מֵהֶן לְאִישִׁים. וּמוֹצִיא אֲנִי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים, שֶׁאֵין מֵהֶן לְאִישִׁים. - וַהֲלֹא מִנְחַת נְסָכִים כּוּלָּהּ לְאִישִׁים, יָכוֹל יְהֵא טְעוּנָה הַגָּשָׁה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהִקְרִיבָהּ". - וְהָא אַפִּיקְתֵּיהּ! - "וְהִקְרִיב" "וְהִקְרִיבָהּ". - וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת שְׁאָר מִנְחוֹת וּלְהוֹצִיא מִנְחַת נְסָכִים?

מרבה

רש"י

מנחת חובה – חוטא, דהאי קרא דהגשה – במנחת נדבה כתיב. **מנחת סוטה תוכיח** – שאינה טעונה שמן ולבונה, וטעונה הגשה כדאמרינן לקמן: "והקריבה" – לרבות מנחת סוטה להגשה. **במנחת סוטה** – כתיב (במדבר ה) "והניף את המנחה". מנחת חוטא ומנחת נדבה [אין] טעונין תנופה, כדקתני במתניתין. **מנחת חוטא לא הוכשרה לבא אלא בעני** – דכתיב בויקרא בקרבן עולה ויורד "והביאה אל הכהן וקמץ" וגו'. ורבי שמעון ותנא קמא לא פליגי, אלא מר דריש חדא, ומר דריש חדא. **וכן הוא אומר** – במנחת סוטה "והקריב אותה אל המזבח". **והלא דין הוא** – ולא בעי קרא למנחת סוטה. **מה מנחת חוטא כו' טעונה הגשה** – כדרבינן לעיל מ"את המנחה". **מנחת העומר באה שעורין** – בפרק "רבי ישמעאל" (מנחות סח,ב). **ולא הוכשרו לבא קמח** – אלא סולת. דבמנחת חוטא כתיב "עשירית האיפה סולת" (ויקרא ה), ובעומר כתיב (שם ב) "מגרשה ומשמנה", דהא דכתיב בויקרא "וכי תקריב מנחת בכורים", במנחת העומר כתיב. "וגרשה" – היינו סלת. ובמנחת סוטה כתיב "קמח שעורים". **תלמוד לומר והקריבה** – לרבות מנחת סוטה, דואיל ולא אתא מדינא. **אבל מנחת העומר לא צריכא קרא** – ואם תאמר: לרבי יהודה "והקריב" מאי דריש ביה? תריץ ומוקי לה להך דרשה דדריש רבי שמעון לקמן מן "והקריב" "והקריבה" – להוציא שתי הלחם ולחם הפנים. **לברר עון** – לידע אם טמאה אם לאו, הלכך (לאו) חשיבא היא. **ורבי שמעון** – דמצריך קרא למנחת העומר פריך הכי: מה להנך שכן מצויין אפילו מאה פעמים בשנה אם אירע הדבר, תאמר בעומר דפעם אחת, ותו לא! **והא מצוייה טפי** – דבכל שנה היא. **וקפריך** – תנא: או אינו אומר "והבאת" לא למנחת סוטה ולא לעומר, אלא לומר ולרבות שיחיד מתנדב מנחה אחרת שאינו מענין אלו חמש מנחות האמור בפרשה (ויקרא ב): סלת, ומחבת, ומרחשת, ומאפה שיש בה שתים. דכל הנך – חיטין הן, כדכתיב "סלת" ו"סלת חטין". וקאתי "והבאת" – לרבות שיחיד מתנדב מן השעורין. **ומביאין מן השעורין** – חובת מנחת העומר. (**תלמוד לומר אלה**) – להך דרשה, אלא ללמד על העומר. **הרי עלי מנחה** – סתם, שמביא כל אלה חמישתן בעל כרחו. **מאלה** – מקצת אלה. **רבי שמעון אומר את המנחה** – אמרנו: לרבות את שאר מנחות, כגון של חוטא להגשה. יכול שאני מרבה הימנו אף שתי הלחם ולחם הפנים? **מאלה** – משמע מיעוטא. כלומר, אין טעון הגשה אלא הדומה לאלו. **והא אפיקתיה** – לרבות מנחת סוטה. **והקריב** – מצי למכתב, וכתיב "והקריבה". **ממעטה מנחת נסכים** – דמשמע מיעוט – אותה דאיירי בה, ולא אחרת. **מרבה אני שאר מנחות** – שאין כתובים בפרשה, כגון של חוטא ונשים הבאות בגלל עצמן ודומות לחמש מנחות שבפרשה. **והא מבעי לגופיה** – שיהיו מנחות האלו טעונות הגשה.

מרבה

מִנְחַת חוֹבָה, דהיינו חוטא, וְנֵאֱמַר הָכָא מִנְחַת נְדָבָה, מַה מִּנְחַת נְדָבָה טְעוּנָה הַנָּשָׁה, אַף מִנְחַת חוֹבָה טְעוּנָה הַנָּשָׁה, ואם כן מדוע הוצרכה הברייתא ללמוד דין הגשה במנחת חוטא מפסוק.

הגמרא ממשיכה ומבארת את קושייתה. מבררת הגמרא: והלא אפשר לפרוך מַה לְּמִנְחַת נְדָבָה שֶׁכֵּן טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, ולכן טעונה הגשה, אבל מנחת חוטא שאינה טעונה שמן ולבונה לא תהיה טעונה הגשה. מנסה הגמרא ליישב: מִנְחַת סוֹטָה תּוֹכִיחַ, שאף שאינה טעונה שמן ולבונה, טעונה הגשה, הרי שאין דינים אלו תלויים זה בזה, ויש לשוב וללמוד את מנחת חוטא ממנחת נדבה לדין הגשה אף על פי שיש ביניהם חילוק בדין שמן ולבונה.

דוחה הגמרא הוכחה זו: מַה לְּמִנְחַת סוֹטָה שֶׁכֵּן טְעוּנָה תְּנוּפָה, ומפני זה אף על פי שאין בה שמן ולבונה יש בה הגשה, ואינה יכולה להיות מוכיחה למנחת חוטא שאין בה לא תנופה ולא שמן ולבונה. משיבה הגמרא: מִנְחַת נְדָבָה תּוֹכִיחַ שאין בה תנופה ויש בה הגשה. וְחָזַר הַדִּין לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה – מכיון שיש צד חומרא בכל מקום שמצאנו דין הגשה, במנחת נדבה יש שמן ולבונה ובמנחת סוטה יש תנופה, אנו אומרים שלא מחמת דינים אלו יש בהן הגשה, אלא הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁשָּׁווּ לְקָמִיצָה וְשָׁווּ לְהַגָּשָׁה, אַף אֲנִי אָבִיא מִנְחַת חוֹטֵא שֶׁשָּׁוָה לָהֶן לְקָמִיצָה, תִּשְׁוֶה לָהֶן לְהַגָּשָׁה.

הגמרא מסיקה שאי אפשר ללמוד דין הגשה במנחת חוטא אלא מריבוי. דוחה הגמרא לימוד זה: מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן הוּכְשְׁרוּ לָבֹא בְּעָשִׁיר כְּבֶעָנִי – מנחות נדבה וסוטה באות גם על ידי עשיר וגם על ידי עני, תֹּאמַר בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁלֹּא הוּכְשְׁרָה לָבֹא בְּעָשִׁיר כְּבֶעָנִי – שרק עני מביאה על חטאתו, ולכן אין ללמוד ממנחות נדבה וסוטה דין הגשה במנחת חוטא. תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֶת הַמִּנְחָה' – לכך הוצרכנו ללמוד דין זה רק מרבוי הכתוב.

הגמרא מביאה את דברי רבי שמעון שלמד דין הגשה במנחות העומר וסוטה: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כתוב בפרשת מנחת מרחשת (ויקרא ב ח), 'והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה לה' והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח', למדנו מתיבת 'וְהֵבֵאתָ' לְרַבּוֹת מִנְחַת הָעוֹמֶר לְהַגָּשָׁה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר לשון הבאה במנחת העומר (ויקרא כג י) 'וְהֵבֵאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן'. ומתיבת 'וְהִקְרִיבָהּ' למדנו לְרַבּוֹת מִנְחַת סוֹטָה לְהַגָּשָׁה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר לשון הבאה במנחת סוטה (במדבר ה כה) 'וְהִקְרִיב אוֹתָהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ'.

הגמרא מבארת שלא ניתן ללמוד דין הגשה במנחת סוטה באופן אחר. מקשה הגמרא: וְדִין הוּא – שמנחת סוטה טעונה הגשה, וּמַה מִּנְחַת חוֹטֵא שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה תְּנוּפָה, טְעוּנָה הַנָּשָׁה, מִנְחַת סוֹטָה שֶׁטְּעוּנָה תְּנוּפָה, אֵינוֹ דִּין שֶׁטְּעוּנָה הַנָּשָׁה.

מבררת הגמרא: כיצד ניתן ללמוד את מנחת סוטה ממנחת חוטא, מַה לְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁכֵּן בָּאָה חִיטִּין ולכך יש בה הגשה, ואיך נלמד ממנה למנחת סוטה הבאה משעורים. מנסה הגמרא ליישב: מִנְחַת הָעוֹמֶר תּוֹכִיחַ שאף שהיא באה משעורים יש בה הגשה.

דוחה הגמרא הוכחה זו: מַה לְּמִנְחַת הָעוֹמֶר שֶׁכֵּן טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה ולכן היא טעונה הגשה, ואיך נלמד ממנה למנחת סוטה שאינה טעונה שמן ולבונה. משיבה הגמרא: מִנְחַת חוֹטֵא תּוֹכִיחַ שאף שאינה טעונה שמן ולבונה, יש בה הגשה. וְחָזַר הַדִּין לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, שכן מנחת חוטא באה מן החיטים, ובמנחת העומר יש שמן ולבונה, ולכן אנו אומרים שלא מחמת דינים אלו יש בהן הגשה, אלא הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁשָּׁווּ לְקָמִיצָה וְשָׁווּ לְהַגָּשָׁה, אַף אֲנִי אָבִיא מִנְחַת סוֹטָה שֶׁשָּׁווּתָה לָהֶן לְקָמִיצָה, תִּשְׁוֶה לָהֶן לְהַגָּשָׁה.

הגמרא מסיקה שאי אפשר ללמוד דין הגשה במנחת סוטה אלא מפסוק. דוחה הגמרא לימוד זה: מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן [–מנחות חוטא ועומר] שֶׁכֵּן לֹא הוּכְשְׁרוּ לָבֹא קֶמַח – שהן באות סולת ולא קמח, ולכן יש בהן הגשה, תֹּאמַר בְּמִנְחַת סוֹטָה שֶׁהוּכְשְׁרָה לָבֹא קֶמַח. תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְהִקְרִיבָהּ' – אין ללמוד דין זה מהצד השוה אלא רק מהפסוק וכמבואר בדברי רבי שמעון.

מביאה הגמרא את דברי רבי יהודה החולק על רבי שמעון: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, 'וְהֵבֵאתָ' לְרַבּוֹת מִנְחַת סוֹטָה לְהַגָּשָׁה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר 'וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ'. אֲבָל מִנְחַת הָעוֹמֶר לֹא צְרִיכָא קְרָא ללמד שטעונה הגשה.

מבררת הגמרא: מַאי טַעְמָא. משיבה הגמרא: משום דִּמְדִינָא קָא אָתְיָא, וּמַה מִּנְחַת חוֹטֵא שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה תְּנוּפָה, טְעוּנָה הַנָּשָׁה, מִנְחַת הָעוֹמֶר שֶׁטְּעוּנָה תְּנוּפָה, אֵינוֹ דִּין שֶׁטְּעוּנָה הַנָּשָׁה.

דוחה הגמרא: מַה לְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁכֵּן בָּאָה חִיטִּין ואין ללמוד ממנה למנחת העומר שבאה משעורים. משיבה הגמרא: מִנְחַת סוֹטָה תּוֹכִיחַ שאף שהיא באה משעורים, יש בה הגשה.

דוחה הגמרא הוכחה זו: מַה לְּמִנְחַת סוֹטָה שֶׁכֵּן בָּאָה לְבָרֵר עָוֹן – לברר האם האשה זינתה תחת בעלה, דְּמַזְכֶּרֶת עָוֹן הִיא, ולכן היא טעונה הגשה.

משיבה הגמרא: מִנְחַת חוֹטֵא תּוֹכִיחַ שאף שאינה באה לברר עון יש בה הגשה, וְחָזַר הַדִּין לֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה וְלֹא רְאִי זֶה כִּרְאִי זֶה, שכן מנחת חוטא באה מן החיטים ומנחת סוטה באה לברר עון, ולכן אנו אומרים שלא מחמת דינים אלו יש בהן הגשה, אלא הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁשָּׁווּ לְקָמִיצָה וְשָׁווּ לְהַגָּשָׁה, אַף אֲנִי אָבִיא מִנְחַת הָעוֹמֶר שֶׁשָּׁווּתָה לָהֶן לְקָמִיצָה, תִּשְׁוֶה לָהֶן לְהַגָּשָׁה.

הגמרא מבארת עתה במה נחלקו רבי שמעון ורבי יהודה. מבררת הגמרא: וּמַאי פָּרְכַת – מדוע לימוד זה אינו נכון לדעת רבי שמעון. מסבירה הגמרא: רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּרִיךְ הָכִי את הלימוד ממנחת חוטא וסוטה למנחת העומר, מַה לְּהַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁכֵּן מְצוּיִין – מנחת חוטא וסוטה יתכן שיבואו כמה פעמים בשנה, ואילו מנחת העומר אינה באה אלא פעם אחת בשנה בלבד, בעצרת. וְרַבִּי יְהוּדָה לא חשש לפירכא זו, מפני שאַדְּרַבָּה הָא [–מנחת העומר] מְצוּיָיה טָפֵי, משום דְּהָנָךְ [–מנחות חוטא וסוטה] זִימְנִין דְּלֵא מַשְׁכַּחַת לָהּ כְּלָל – מנחות חוטא וסוטה יתכן שתעבור שנה שלא יבואו מנחות אלו כלל.

הגמרא דנה מנין שהריבוי 'והבאת' בא ללמדנו דין הגשה ולא דין אחר. מקשה הגמרא: אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר 'וְהֵבֵאתָ' אֶלָּא לרבות שֶׁיָּחִיד מִתְנַדֵּב וּמֵבִיא מִנְחָה אַחֶרֶת משעורים חוץ מֵאֵלֶּה שֶׁבְּעָנְיָן – שאינה כשאר מנחות נדבה הבאות מחטים, ואינו מלמדנו דין הגשה.

מוסיפה הגמרא: וְדִין הוּא שיהיה היחיד מביא מנחת נדבה משעורים, שכמו שהציבור מֵבִיא מִנְחָה מִן הַחִיטִּין חוֹבָה וּמֵבִיא מִנְחָה מִן הַשְּׂעוֹרִין חוֹבָה [–מנחת העומר], אַף יָחִיד שֶׁמֵּבִיא מִנְחָה מִן הַחִיטִּין נְדָבָה, (יָכוֹל) יָבִיא מִנְחָה מִן הַשְּׂעוֹרִין נְדָבָה. תַּלְמוּד לוֹמַר (ויקרא ב ח) 'אֵלֶּה', שאין לי [–ליחיד] אֶלָּא אֵלֶּה – חמשת מיני מנחות נדבה יכול היחיד להביא ולא אחרות. וממילא ניתן לדרוש מ'והבאת' דין הגשה.

מקשה הגמרא: אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר 'אֵלֶּה' אֶלָּא לְאוֹמֵר חֲרֵי עָלַי מִנְחָה שלא פירט אם יביא סולת או מרחשת, וללמד שֶׁמֵּבִיא חֲמִישָׁתָן – כל מיני המנחות. מתרצת הגמרא: תַּלְמוּד לוֹמַר 'מֵאֵלֶּה' – מהאות מ"ם משמע רָצָה אַחַת מֵבִיא, רָצָה חֲמִישָׁתָן מֵבִיא, ונשאר הלימוד מהתיבה 'אלה' ללמד שאינו יכול להביא מנחת נדבה משעורים.

הגמרא מביאה דרשות נוספות של רבי שמעון בענין הגשה: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, ממה שנאמר 'וְהֵבֵאתָ אֶת הַמִּנְחָה' למדנו לְרַבּוֹת שְׁאָר מִנְחוֹת, כְּגוֹן מִנְחַת נָכְרִים מִנְחַת נָשִׁים לְהַגָּשָׁה, יָכוֹל שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה אַף שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים שתהיה בהן הגשה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מֵאֵלֶּה', שמשמע שלא בכל המנחות יש הגשה.

מקשה הברייתא: וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת שְׁאָר מִנְחוֹת להגשה וּלְהוֹצִיא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים. מתרצת הברייתא: מַרְבֶּה אֲנִי שְׁאָר מִנְחוֹת משום שֶׁיֵּשׁ מֵהֶן לָאִישִׁים – הקומץ שלהן נקטר על גבי האש, והן דומות למנחות שכתובה בהן הגשה, וּמוֹצִיא אֲנִי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁאֵין מֵהֶן לָאִישִׁים אלא נאכלים על ידי הכהנים.

ממשיכה הברייתא להקשות: וַהֲלֹא מִנְחַת נְסָכִים כּוּלָּהּ לָאִישִׁים – אין בה קמיצה אלא כולה נקטרת, יָכוֹל יְהֵא טְעוּנָה הַנָּשָׁה, שהרי כל מנחה שיש ממנה לאישים אתה מרבה להגשה. מתרצת הברייתא: תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְהִקְרִיבָהּ', זו ולא אחרת, למעט מנחת נסכים מחובת הגשה.

מקשה הברייתא: וְהָא אַפִּיקְתֵּיהּ – רבי שמעון כבר למד מ'והקריבה' שיש הגשה במנחת סוטה. מתרצת הברייתא: וְהִקְרִיב וְהִקְרִיבָהּ – הדרשה הראשונה היא מהתיבה עצמה, והדרשה עתה היא מהאות ה"א, שהיה אפשר לכתוב 'והקריב' בלבד וכתוב 'והקריבה' ללמדנו שמנחת נסכים אינה טעונה הגשה. מבררת הברייתא: וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת שְׁאָר מִנְחוֹת להגשה, וּלְהוֹצִיא מִנְחַת נְסָכִים.

משיבה הגמרא: **מַרְבֶּה אֲנִי שֶׁאֵר מִנְחוֹת** – כגון מנחת נשים וחוטא להגשה, מפני **שֶׁבָּאוֹת בְּגִלֵּל עַצְמָן**, ודומות לחמשת המנחות שבפרשה, **וּמוֹצִיא אֲנִי מִנְחַת נְסָכִים שֶׁאֵינָהּ בָּאָה בְּגִלֵּל עַצְמָהּ** אלא בגלל הזבח שבאה עמו.

שואלת הגמרא: **וַהֲלֹא מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ בָּאוֹת בְּגִלֵּל עַצְמָן, יָכוֹל יִהוּ טְעוּנוֹת הַגָּשָׁה,** לפי שדין הגשה תלוי בבאות מחמת עצמן. עונה הגמרא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְהִגִּישָׁהּ', למעט מנחת כהנים וכהן משיח שאינן טעונות הגשה.

מקשה הגמרא: **הַאי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְגוּפָהּ שֶׁטְּעוּנָה הַגָּשָׁה** ואינה מיותרת, למעט ממנה מנחת כהנים ומשיח.

מתרצת הגמרא: **מִן** 'וְהִגִּישׁ' 'וְהִגִּישָׁהּ' – מיעוט מנחת כהנים ומשיח הוא מהה"א המיותרת, שהיה אפשר לכתוב רק 'והגיש', ותוספת האות ה"א מלמדת שרק היא טעונה הגשה ולא אחרות.

מבררת הגמרא: **וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת שְׁאָר מִנְחוֹת וּלְהוֹצִיא מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ.**

משיבה הגמרא: **מַרְבֶּה אֲנִי שְׁאָר מִנְחוֹת** משום **שֶׁיֵּשׁ מֵהֶן לְאִישִׁים** – שקומצן נקטר, **וּבָאוֹת בְּגִלֵּל עַצְמָן, וְיֵשׁ מֵהֶן לַכֹּהֲנִים** – שיירי המנחה מן הקומץ ניתנים לאכילת הכהנים, כחמשת המנחות שבפרשה. **וּמוֹצִיא אֲנִי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁאֵין מֵהֶן לְאִישִׁים, וּמִנְחַת נְסָכִים שֶׁאֵינָהּ בָּאָה בְּגִלַּל עַצְמָהּ, וּמִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ שֶׁאֵין מֵהֶן לַכֹּהֲנִים.**

הגמרא מביאה ברייתא באופן קמיצת המנחות: נאמר בפרשת מנחות מרחשת (ויקרא ב ט) 'וְהֵרִים הַכֹּהֵן מִן הַמִּנְחָה אֶת אַזְכָּרָתָהּ' וגו', **יָכוֹל יעשה הרמה זו בַּכֵּלִי, תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם ו ח) 'וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקוּמְצוֹ', ויש ללמוד, **מַה הָרָמָה הָאֲמוּר לְהַלָּן** נעשית **בְּקוּמְצוֹ** [–בידו] ולא בכלי, **אַף הָרָמָה הָאֲמוּר כָּאן בְּקוּמְצוֹ** ולא בכלי.

משנה

המשנה ממשיכה בענין המשנה הקודמת, איזה מנחות טעונות תנופה ולא הגשה: **אֵלּוּ טְעוּנוֹת תְּנוּפָה וְאֵין טְעוּנוֹת הַגָּשָׁה, לוֹג שֶׁמֶן שֶׁל מְצוֹרָע וַאֲשָׁמוֹ, וְהַבִּכּוּרִים כִּדְבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב** הסובר שיש בהם תנופה, **וְאִימּוּרֵי שְׁלָמֵי יָחִיד, וְחָזֶה וְשׁוֹק שְׁלָחֵן** [–של שלמי יחיד]. **אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא בַאֲחֵרִים.** חוזרת המשנה למנות את אלו שטעונות תנופה ולא הגשה, **שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּשְׁנֵי כִּבְשֵׂי עֲצֶרֶת.**

מבארת המשנה: **כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה** את ההנפה בשתי הלחם ובשני הכבשים, **נוֹתֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עַל גַּבֵּי שְׁנֵי כְבָשִׂים וּמַנִּיחַ שְׁתֵּי יָדָיו לְמַטָּה, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד, שֶׁנֶּאֱמַר** (שמות כט כז) 'אֲשֶׁר הוּנַף וַאֲשֶׁר הוּרַם'.

דינים נוספים בענין תנופה והגשה: **תְּנוּפָה הָיְתָה** נעשית אפילו **בַּמִּזְרָח** העזרה ולא רק במערבה שהוא יותר לפני ה', **וְהַגָּשָׁה** היתה נעשית **בַּמַּעֲרָב** העזרה. ובמנחת העומר ומנחת סוטה שיש בהן תנופה והגשה **תְּנוּפוֹת קוֹדְמוֹת לְהַגָּשׁוֹת.**

מנחות הטעונות הגשה ותנופה או אלו שאינן טעונות כלום: **מִנְחַת הָעוֹמֶר וּמִנְחַת קְנָאוֹת טְעוּנוֹת הַגָּשָׁה וּתְנוּפָה. לֶחֶם הַפָּנִים וּמִנְחַת נְסָכִים אֵין טְעוּנוֹת לֹא הַגָּשָׁה וְלֹא תְנוּפָה.**

מביאה המשנה מימרא של רבי שמעון: **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, יֵשׁ שְׁלֹשָׁה** מִינִין של קרבנות **הַטְּעוּנִין שָׁלֹשׁ מִצְוֹת,** אבל רק **שְׁתַּיִם** מן השלש מצות נוהגת **בְּכָל אַחַת וְאַחַת** מהן, **וּשְׁלִישִׁית אֵין בָּהֶן. וְאֵלּוּ הֵן** שלשה מיני הקרבנות, **זְבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד וְזִבְחֵי שַׁלְמֵי צִיבּוּר** – שני כבשי עצרת הקרבים בעצרת, **וַאֲשַׁם מְצוֹרָע.**

מפרטת המשנה: **זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד טְעוּנִין סְמִיכָה מַחַיִּים, וּתְנוּפָה שְׁחוּטִין וְאֵין בָּהֶן תְּנוּפָה חַיִּים. זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִיבּוּר טְעוּנִים תְּנוּפָה חַיִּים וּשְׁחוּטִין [וְאֵין בָּהֶם סְמִיכָה** כי קרבן ציבור הם, ואין תנופה בקרבנות ציבור]. **וַאֲשַׁם מְצוֹרָע טָעוּן סְמִיכָה וּתְנוּפָה חַי, וְאֵין בּוֹ תְּנוּפָה שָׁחוּט.**

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המדברת על אופן קיום התנופה באשם מצורע ולוגו: **תָּנוּ רַבָּנַן,** כתוב (ויקרא יד יב) 'וְהִקְרִיב אוֹתוֹ לְאָשָׁם וְאֶת לוֹג הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אוֹתָם תְּנוּפָה', וממה שנאמר 'והניף אותם' מְלַמֵּד **שֶׁטְּעוּנִין תְּנוּפָה כְּאֶחָד** – האשם ולוג השמן. **וּמִנַּיִן שֶׁאִם הֵנִיף זֶה בְּעַצְמוֹ וְזֶה בְּעַצְמוֹ יָצָא, תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְהִקְרִיב אוֹתוֹ לְאָשָׁם וְאֶת לג הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף', וממה שנאמר 'והניף' בלשון יחיד, בסמוך ללוג השמן, למדנו שהתנופה נאמרה על לוג השמן לבדו. מבררת הברייתא: **יָכוֹל יָנִיף וַיַּחֲזִיר וְיָנִיף** – לאחר שהניף את שניהם יחד יניף כל אחד לבדו כדי לקיים את מה שמשמע מהפסוק שמניף את לוג השמן לבדו, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'תְּנוּפָה' **וְלֹא תְנוּפוֹת** – היה לתורה לכתוב רק 'והניף אותם', ומכך שכתבה יתור של 'תנופה' למדנו ששניהם מונפים בתנופה אחת.

הגמרא דנה בדין המובא במשנה שהתנופה נעשית במזרח. מדקדקת הגמרא: ממה ששנינו במשנתינו שהתנופה היתה במזרח העזרה, משמע שכל מקום שנאמר בו 'לִפְנֵי ה'', **בַּמִּזְרָח** העזרה הוא.

מקשה הגמרא: **וְהָא אָמַר** (לעיל יט:) בענין הגשה של מנחות, שממה שנאמר בה 'לִפְנֵי ה'', **יָכוֹל** הייתי אומר **שֶׁבַּמַּעֲרָב** המזבח יש להגישה. הרי שלפני ה' הוא במערב. **אָמְרִי, הָנֵי מִילֵּי** – זה שלפני ה' היינו מערב, הוא דווקא **בִּמְנָחָה דְּאִיקְּרֵי חַטָּאת, וְחַטָּאת טְעוּנָה יְסוֹד** – ושיירי הדם של קרבן חטאת נשפכין על יסוד המזבח, כמו שנאמר (ויקרא ד יח) 'ואת כל הדם ישפוך אל יסוד' וגו', **וְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית לֹא הָיָה לוֹ יְסוֹד,** לכך לגבי הגשת מנחה לפני ה' הוא במערב, מפני שצריכים שתהיה ההגשה במקום שיש יסוד וגם צריך שתהיה ההגשה גם בדרום המזבח, כמו שכתוב (שם ו ז) 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ', ופני המזבח היינו בדרום, וממילא בהכרח שלפני ה' הוא במערב, משום שרק קרן מערבית דרומית היא גם מקום שיש בו יסוד וגם בכלל 'פני המזבח' היא, מה שאין כן קרן דרומית מזרחית שלא היה לה יסוד. **אֲבָל הָכָא** בתנופה שאינה צריכה יסוד, **לִפְנֵי ה' קָרֵינָא בֵּיהּ** – גם במזרח.

הגמרא מבררת את דעתו של רבי אליעזר בן יעקב בביכורים. שנינו במשנה: **וְהַבִּכּוּרִים כִּדְבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. מַאי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב.** מביאה הגמרא ברייתא: **דְּתַנְיָא,** נאמר בפרשת ביכורים (דברים כו ד) 'וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ', **לִימֵּד עַל הַבִּכּוּרִים שֶׁטְּעוּנִין תְּנוּפָה, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב.**

שואלת הגמרא: **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב** – כיצד למד מפסוק זה שהביכורים טעונים תנופה.

משיבה הגמרא: **גְּמַר יָד יָד מִשְּׁלָמִים, כְּתִיב הָכָא** [–בפרשת ביכורים (שם)] 'וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ', **וּכְתִיב הָתָם** [–אצל קרבן שלמים (ויקרא ז ל)] 'יָדָיו תְּבִיאֶנָה',

רש"י

מרבה אני שאר מנחות – שהרי דומות לאלה. **שיש מהן כו'** ויש מהן לכהנים – השירים. "והרים" – באותה פרשה כתיב "והרים הכהן מן המנחה" וגו'. **יכול בכלי** – תלמוד לומר במקום אחר (ויקרא ו) "והרים ממנו בקומצו", ויליף הרמה הרמה לגזרה שוה. משנה **לוג ואשם למצורע** – כתיב בהו (שם יד) "והניף אותם". **והבכורים כדברי רבי אליעזר בן יעקב** – דשמעינן ליה בעלמא (סוכה מז,ב) דאמר: בכורים טעונין תנופה. **ואימורי שלמי יחיד וחזה ושוק** – כתיב בהו "שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה" וגו' (ויקרא ז). **אחד שלמי אנשים ואחד שלמי נשים בישראל ולא באחרים** – מפרש בגמרא. **שתי הלחם וכבשי עצרת** – כתיב בהו "והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה" וגו'. שנאמר במלואים (שמות כט) "אשר הונף ואשר הורם", ולעיל מיניה כתיב "והנפת אותם תנופה" – כל הני תנופות לומר: שמוליך ומביא ומעלה ומוריד. לישנא אחרינא: מ"הונף והורם" דמלואים ילפינן לשאר תנופות. **במזרח** – כלומר, אפילו במזרחו של מזבח יכול להניף, וכל שכן במערבו דקרוב יותר להיכל. **התנופות קודמות להגשות** – תחילה מניף, ואחר כך מגישה, ובמנחת העומר ומנחת קנאות שיש בהן תנופה והגשה. ומנין שהתנופה קודם? דכתיב במנחת סוטה "והניף את המנחה לפני ה'", והדר "והקריב אותה אל המזבח" (במדבר ה). **מנחת העומר וקנאות** – כתיב בהו תנופה, ולעיל ילפינן להו הגשה. **שלשה מינין** – שלמי יחיד, ושלמי ציבור דהן כבשי עצרת, ואשם מצורע – טעונין בין שלשתן שלשה מצות. **שתים** – מצות משלשה יש בכל מין ומין, והשלישי אין בהם. דאין בכל מין אלא שתים. **שלמי יחיד** – כתיב בהו סמיכה ב"ויקרא", ותנופה שחוטין [כתיב בפרשת "צו"] בחזה ושוק שלהן. [**שלמי צבור** – טעונין תנופה חיים בפרשה "אמור", ושחוטין] דגמרינן לה משלמי יחיד אבל סמיכה – לא, כדמפרש בגמרא. **אשם מצורע** – כתיב ביה תנופה חיים, דכתיב "והניף אותם" ב"זאת תהיה תורת". וסמיכה גמרינן לכל קרבנות היחיד בפרק "שתי מדות" (מנחות צג,א), אבל לא תנופה שחוט, כדמפרש בגמרא. גמרא **והניף אותם** – אלוג ואשם כתיב. **תלמוד לומר והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן והניף** – דמשמע "והניף" – אלוג לחודיה קאי. **יכול יניף שתיהן כאחד ויחזור ויניף** – כל אחד לעצמו, לקיים מה שנאמר "ואת לוג השמן והניף". **תלמוד לומר תנופה** – לדרשא, דהוי ליה למכתב "והניף אותם". **לפני ה' במזרח** – כלומר, אפילו במזרח קרינן ביה "לפני ה'". **האמרת** – ב"הקומץ רבה" (מנחות יט,א) גבי הגשה דמנחה "לפני ה'" – דהיינו במערב. **הני מילי מנחה דאיקרי חטאת** – דכתיב (ויקרא ו) "קדש קדשים היא כחטאת". **וחטאת טעונה יסוד** – דכתיב בה (שם) "ואת כל הדם ישפוך אל יסוד" וגו'. **וקרן מזרחית דרומית לא הוה ליה יסוד** – כדאמרינן במסכת מדות (לה,ב): היסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב, אוכל בדרום אמה אחת – דהיינו קרן מערבית דרומית, דהוה ליה יסוד, ובמזרח אמה אחת – דהיינו לקרן צפונית מזרחית. נמצא שלא היה היסוד לכל רוח מזרחית אלא אמה אחת לצד קרן מזרחית צפונית. ולרוח דרומית נמי אין יסוד אלא אמה אחת לצד מערבי. נמצא שאין יסוד לקרן מזרחית דרומית, ומנחה לא סגי דלא מיקריב ליה בדרום, דכתיב "אל פני המזבח" – בדרום, כדאמר ב"הקומץ [רבה"] (מנחות יט,ב). הלכך על כרחך בעינן מערבית דרומית, מערב – משום יסוד, ודרום – משום "אל פני", דהיינו דרום שבו הכבש.

מה

תוספות

ובאות בגלל עצמן — הוא לא צריך להאי טעמא, דמטעמא ד"יש מהן לכהנים" מימעטא מנחת נסכים כמו מנחת כהנים, דכולן למזבח ואין מהן לכהנים. ולא נקטיה אלא משום דנקטיה ברישא, דממעטו זה אחר זה.

ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח — שאין מהן לכהנים, במתניתין פירשתי הא דתלי טעמא לפי שאין בהן קמיצה. **הני מילי** מנחה דאיקרי חטאת וחטאת טעונה יסוד כו' — בזבחים בפרק "קדשי קדשים" (סג,ב) אמרינן: חטאת קרויה "מנחה", ומנחה קרויה "חטאת" — מה חטאת טעונה צפון, אף מנחה טעונה צפון. ומה מנחה בקרן מערבית דרומית, אף חטאת בקרן מערבית דרומית. ופירש שם בקונטרס דאותה גירסא משובשת, דלא חטאת העוף טעונה צפון למליקה כדקאמר לעיל: דאותן בצפון, ולא בן עוף טעון צפון, ולא מנחה לקמיצה טעונה צפון. ואם תאמר: מנחת חוטא חלוקה מן השאר, ולחטאת בהמה מקיש לה, הוה ליאתויי אמתניתין דקתני התם לעיל: המנחות נקמצות בכל מקום בעזרה חוץ ממנחת חוטא! ועוד: אפשר חטאת העוף הבאה בדלות תחת חטאת בהמה — אינה טעונה צפון, שהרי נעשית בקרן מערבית דרומית, מנחה הבאה תחת חטאת העוף — תטען צפון? ועוד קשה: דבפרק "איזהו מקומן" (שם מט,ב) מוכח דחטאת העוף דטעונה צפון, מעולה הוי היקש, אם כן היכי אתיא מנחה והדר ילפא מחטאת, וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש? ופירש שם בקונטרס, דנראה לו דגרסינן "מה חטאת פסולה שלא לשמה, אף מנחה פסולה שלא לשמה". וקשה לפירושו: דודאי מעיקרא אמרינן לעיל בפרק קמא דמכילתין (ד,א): בשלמא מנחת חוטא, "חטאת" קרייה רחמנא. אלא מנחת קנאות כו', אבל במסקנא אמרינן: אלא מנחת חוטא ומנחת קנאות דפסולות בשלא לשמן, מנלן? חטאת טעמא מאי? דכתיב בה "היא" — הני נמי כתיב בה "היא". והרב רבינו חיים גריס "מה חטאת טעונה יסוד, דכתיב (ויקרא ה) "והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח", אף מנחה טעונה הגשה כנגד היסוד, לאפוקי קרן דרומית מזרחית, כדמוכח הכא דמדאיקרי "חטאת" נפקא. ואם תאמר: ושאר מנחות מנלן? וכי תימא מדאיתקוש כל המנחות לחטאת ואשם בפרשת "צו את אהרן", וילפינן משירי הדם שטעונין יסוד, אם כן מנחת חוטא נמי תיפוק לי מהתם! ועוד: מנלן דמקשינן לשיריים, אקשינהו לתחילת דמים, דלא בעי יסוד בחטאת! ויש לומר: דכתיב "לפני ה'" אמנחת חוטא, ובכל המנחות נמי כתיב "לפני ה'". כי היכי דהאי "לפני ה'" — כנגד היסוד, האי נמי — כנגד היסוד. ולא גזירה שוה ממש היא, דדבר הלמד בהיקש מיבעיא לן אי חוזר ומלמד בגזרה שוה אי לא, אלא גלויי מילתא בעלמא. **אבל** הכא לפני ה' קרינא ביה — תימה דבזבחים פרק "קדשי קדשים" (נח,א ושם) וביומא בפרק "טרף בקלפי" (מה,ב) גבי גחלים של יום הכפורים, משמע דלא מיקרי "לפני ה'" אלא במערב, וכן גבי נר מערבי בפרק "שתי הלחם" (מנחות צח,ב). והכא גבי תנופה אמר "לפני ה'" במזרח? וכן גבי שחיטה כתיב (ויקרא א) "לפני ה'", ושרי בכל מקום בעזרה! ויש לומר: דשחיטה ותנופת לוג ואשם כתיב (שם יד) "לפני ה' — למעוטי בחוץ, דתנופת

מְרַבֶּה אֲנִי שְׁאָר מִנְחוֹת שֶׁבָּאוֹת בִּגְלַל עַצְמָן, וּמוֹצִיא אֲנִי מִנְחַת נְסָכִים שֶׁאֵינָהּ בָּאָה בִּגְלַל עַצְמָהּ. וַהֲלֹא מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ בָּאוֹת בִּגְלַל עַצְמָן, יָכוֹל יְהוּ טְעוּנוֹת הַגָּשָׁה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהִגִּישָׁהּ". - הַאי מִיבַּעֵי לֵיהּ לְגוּפָהּ שֶׁטְּעוּנָה הַגָּשָׁה! - מִן "וְהִגִּישׁ" "וְהִגִּישָׁהּ". - וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת שְׁאָר מִנְחוֹת וּלְהוֹצִיא מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ? - מְרַבֶּה אֲנִי שְׁאָר מִנְחוֹת, שֶׁיֵּשׁ מֵהֶן לְאִישִׁים, וּבָאוֹת בִּגְלַל עַצְמָן, וְיֵשׁ מֵהֶן לַכֹּהֲנִים. וּמוֹצִיא אֲנִי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים, שֶׁאֵין מֵהֶן לְאִישִׁים, וּמִנְחַת נְסָכִים שֶׁאֵינָהּ בָּאָה בִּגְלַל עַצְמָהּ, וּמִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ שֶׁאֵין מֵהֶן לַכֹּהֲנִים. "וְהֵרִים" - יָכוֹל בִּכְלִי? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ", מַה הָרָמָה הָאֲמוּרָה לְהַלָּן בְּקוּמְצוֹ, אַף הָרָמָה הָאֲמוּרָה כָּאן בְּקוּמְצוֹ. **מִשְׁנָה** אֵלּוּ טְעוּנוֹת תְּנוּפָה וְאֵין טְעוּנוֹת הַגָּשָׁה: לוֹג שֶׁמֶן שֶׁל מְצוֹרָע וַאֲשָׁמוֹ, וְהַבִּכּוּרִים כְּדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, וְאֵימוּרֵי שַׁלְמֵי יָחִיד וְחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁלָּהֶן, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים, בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא בַּאֲחֵרִים. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּשְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? נוֹתֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עַל גַּבֵּי שְׁנֵי כְּבָשִׂים וּמַנִּיחַ שְׁתֵּי יָדָיו לְמַטָּה, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר הוּנַף וַאֲשֶׁר הוּרַם". תְּנוּפָה הָיְתָה בַּמִּזְרָח, וְהַגָּשָׁה בַּמַּעֲרָב. תְּנוּפוֹת קוֹדְמוֹת לְהַגָּשׁוֹת. מְנַחַת הָעֹמֶר וּמִנְחַת קְנָאוֹת - טְעוּנוֹת הַגָּשָׁה וּתְנוּפָה. לֶחֶם הַפָּנִים וּמִנְחַת נְסָכִים - אֵין טְעוּנוֹת לֹא הַגָּשָׁה וְלֹא תְּנוּפָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה מִינִין טְעוּנִין שָׁלֹשׁ מִצְוֹת, שְׁתַּיִם בְּכָל אַחַת וְאַחַת, וּשְׁלִישִׁית אֵין בָּהֶן, וְאֵלּוּ הֵן: זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד, וְזִבְחֵי שַׁלְמֵי צִיבּוּר, וַאֲשַׁם מְצוֹרָע. זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד - טְעוּנִין סְמִיכָה חַיִּים וּתְנוּפָה שְׁחוּטִין, וְאֵין בָּהֶן תְּנוּפָה חַיִּים. זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִיבּוּר - טְעוּנִים תְּנוּפָה חַיִּים וּשְׁחוּטִין, [וְאֵין בָּהֶם סְמִיכָה]. וַאֲשַׁם מְצוֹרָע - טָעוּן סְמִיכָה וּתְנוּפָה חַי, וְאֵין בּוֹ תְּנוּפָה שָׁחוּט. **גְּמָרָא** תָּנוּ רַבָּנַן: "וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאָשָׁם וְאֶת לוֹג הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם תְּנוּפָה" - מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין תְּנוּפָה כְּאֶחָד. וּמִנַּיִן שֶׁאִם הֵנִיף זֶה בְּעַצְמוֹ וְזֶה בְּעַצְמוֹ יָצָא? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאָשָׁם... וְהֵנִיף". יָכוֹל יָנִיף וַיַּחֲזִיר וְיָנִיף? תַּלְמוּד לוֹמַר: "תְּנוּפָה" - וְלֹא תְּנוּפוֹת. "לִפְנֵי ה'" - בַּמִּזְרָח. וְהָא אָמַר: "לִפְנֵי ה'" - יָכוֹל בַּמַּעֲרָב! אָמְרִי: הֲנֵי מִילֵּי מִנְחָה דְּאִיקְרֵי "חַטָּאת", וְחַטָּאת טְעוּנָה יְסוֹד, וְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית לֵא הָוָה לוֹ יְסוֹד. אֲבָל הָכָא, "לִפְנֵי ה'" קָרֵינָא בֵּיהּ. "וְהַבִּכּוּרִים, כְּדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב". מַאי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב? דְּתַנְיָא: "וְלָקַח הַכֹּהֵן" - לִימֵּד עַל הַבִּכּוּרִים שֶׁטְּעוּנִין תְּנוּפָה, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב? גְּמַר "יָד" "יָד" מִשְּׁלָמִים, כְּתִיב הָכָא "וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנָא מִיָּדֶךָ", וּכְתִיב הָתָם "דָּיָו תְּבִיאֶנָּה",

מה

מַה כָּאן כֹּהֵן, אַף לְהַלָּן כֹּהֵן, וּמַה לְהַלָּן בְּעָלִים, אַף כָּאן בְּעָלִים, הָא כֵּיצַד? כֹּהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יְדֵי בְעָלִים וּמֵנִיף. וְלֵימָא נַמִי: כְּדְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה! דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "וְהִנִּיחוֹ" - זוֹ תְּנוּפָה, אַתָּה אוֹמֵר: זוֹ תְּנוּפָה, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא הַנָּחָה? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְהִנִּיחוֹ" - הֲרֵי הַנָּחָה אָמוּר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "וְהִנַּחְתּוֹ"? - זוֹ תְּנוּפָה! - אָמַר רָבָא: הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב תְּחִלָּה. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: הוֹאִיל וְרַב גְּבֻרִיָּה. "וְאִימוּרֵי שַׁלְמֵי יָחִיד וְחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁלָּהֶן, אֶחָד הָאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנָּשִׁים, בְּיִשְׂרָאֵל אֲבָל לֹא בַּאֲחֵרִים". מַאי קָאָמַר? אָמַר רַב יְהוּדָה, הָכִי קָאָמַר: אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים קָרְבָּנָן טָעוּן תְּנוּפָה. וּתְנוּפָה עַצְמָהּ - בְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא בִּידֵי נָשִׁים. תָּנוּ רַבָּנַן: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְנִיפִין וְאֵין הַגּוֹיִם מְנִיפִין, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְנִיפִין וְאֵין הַנָּשִׁים מְנִיפוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מְצִינוּ שֶׁחָלַק הַכָּתוּב בֵּין קָרְבַּן יִשְׂרָאֵל לְקָרְבַּן גּוֹיִם לְקָרְבַּן נָשִׁים בִּסְמִיכָה, יָכוֹל נַחֲלוֹק בְּתְנוּפָה? לֹא, מַה לִּי חָלַק בִּסְמִיכָה, שֶׁהַסְּמִיכָה בַּבְּעָלִים. נַחֲלוֹק בִּתְנוּפָה, שֶׁהַתְּנוּפָה בַּכֹּהֲנִים? אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"? - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְנִיפִין, וְאֵין הַגּוֹיִם מְנִיפִין. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְנִיפִין, וְאֵין הַנָּשִׁים מְנִיפוֹת. תַּנְיָא אִידָּךְ: "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - אֵין לִי אֶלָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, גֵּרִים וַעֲבָדִים מְשׁוּחְרָרִין מִנַּיִן? - תַּלְמוּד לוֹמַר: "הַמַּקְרִיב". אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא זֶה כֹּהֵן הַמַּקְרִיב? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "יָדָיו תְּבִיאֶינָה" - הֲרֵי בְּעָלִים אָמוּר, הָא כֵּיצַד? - כֹּהֵן מַנִּיחַ יָדָיו תַּחַת יְדֵי הַבְּעָלִים, וּמֵנִיף.

1 דתנופת אשם מחיים, אבל "לפני ה'" דהנך למה לי, אי לאו משום דבעינן במערב. ומיהו
2 קשה: דמשמע הכא גבי הגשה דאי לא בעי יסוד, הוה מכשרנא קרן דרומית מזרחית
3 להגשה, אף על גב דכתיב "לפני ה'", והגשה במזבח היא, ולא איצטריך למעוטי בחוץ, אם
4 כן לא אתא אלא לאצרוכיה מערב! ועוד קשה: דבהנך דהגשה גופה משמע ב"הקומץ רבה"
5 (מנחות יט,ב) דבעינן "לפני ה'" ממש, דקאמר רבי
6 אלעזר: יכול יגישנה במערבה של קרן או
7 בדרומה של קרן? ומסיק: כשאתה אומר "לפני
8 ה'" במערב — ביטלת "אל פני המזבח", וכשאתה
9 אומר "אל פני המזבח" בדרום — קיימת "לפני
10 ה'" במערב, כדמפרש: דקסבר, כוליה מזבח
11 בצפון קאי. אלמא דאי לאו הכי, לא הוה קרינא
12 ביה "לפני ה'". **כהן** מניח ידו תחת ידי הבעלים
13 ומניף — לאו דווקא קאמר תחת יד הבעלים
14 ממש, דאם כן הויא לה יד הבעלים חציצה בין
15 הכלי ובין יד הכהן, ובסוף "שתי מדות" (מנחות
16 צד,א) מסקינן גבי בעלי חברין: לינפו כולהו בהדי
17 הדדי? קא הויא חציצה. אלא הבעלים אוחזין
18 באוגני הכלי, והכהן בשוליו מלמטה, והיינו
19 "תחת יד הבעלים". והכי תנן בהדיא בשילהי
20 מסכת בכורים (משנה ו): הגיע ל"ארמי אובד
21 אבי", מוריד הסל מעל כתיפו, ואוחזו בשפתותיו,
22 והכהן מניח ידו תחתיו ומניפו. ובקונטרס פירש
23 לקמן בפרק "שתי מדות" (צג,א) דתנופת הכהן
24 לא איכפת לן אם יש בה חציצה, דעיקר תנופה
25 בבעלים היא. וקשה: דמנא ליה האי? הא תרוייהו
26 כתיבן! ובירושלמי משמע קצת דהוי ותחת ידיו
27 ממש, דגרסינן גבי תנופת מנחת סוטה "וכהן מניח
28 ידו כו', ואין הדבר כעור — מביא מפה ואינו
29 חוצץ. מביא כהן זקן, ואפילו תימא ילד — אין
30 יצר הרע מצוי לאותה שעה. ומיהו מצינו למימר
31 דאף על פי שזה למטה וזה למעלה — פעמים
32 נוגעין ידיו בידה, על ידי שמתיחד בתנופה.
33 **מצינו** שחילק הכתוב בין קרבן ישראל לקרבן
34 גוים לקרבן נשים בסמיכה — פירש בקונטרס:
35 דתניא בתורת כהנים ברישיה "בני ישראל" "וסמך" — בני ישראל סומכין, ולא הגוים סומכין, בני ישראל סומכין — ולא בנות ישראל סומכות. ולקמן בסוף "שתי מדות" (שם) אמרינן נמי:
36 בני ישראל סומכין, ואין הגוים סומכין. ואם תאמר: ותיפוק לי מדדרשינן בסוף "שתי מדות" (שם): "קרבנו" — ולא קרבן גוי! ויש לומר: דאיצטריך "קרבנו", דלא תימא: שיסמוך ישראל
37 בשבילן, כגון שמביא נסכים בשבילו. ואם תאמר: מ"קרבנו" — ולא קרבן חבירו, נפקא! ויש לומר: דהוה אמינא, כיון דאינו יכול לסמוך — יסמוך אחר בשבילו. ולא דמי לקרבן חבירו, דבר
38 סמיכה הוא. וכי תימא: אשה נמי ליבעי מיעוט שלא יסמוך אחר בשבילה! שמא יש מיעוט. אי נמי: כיון דגלי בגוי, הוא הדין באשה. ואם תאמר: ולמה לי קרא למעוטי התם "ידו" — ולא
39 יד שלוחו, תיפוק לי מ"קרבנו" — ולא קרבן חבירו! ויש לומר: דאיצטריך תרי קראי, דלא תימא: כי שרייה שליח עדיף, דשלוחו של אדם כמותו. **יכול** נחלוק בתנופה — שלא יהא קרבן
40 גוי וקרבן נשים טעון תנופה (בישראל). לא, מה לי חלק בסמיכה כו' — כלומר, לא נחלוק, כדמסיק דיש טעם בסמיכה שיהא בבעלים, והכתוב מיעט גוים ונשים. אבל תנופה — בכהנים
41 נמי, וכשמיעט הכתוב — גוים ונשים מיעט, ולא כהנים. ויש ספרים שכתוב בדן: מה תלמוד לומר "בני ישראל"? — בני ישראל מניפין, ואין הגוים מניפין, ואין הנשים מניפות. וברוב ספרים
42 לא מסיים בהו "ואין הגוים מניפין". ועוד קשה: דלקמן (סב,ב) דתניא, והאשה — כהן מניף על ידה, הוה ליה למיתני "והאשה והגוי כהן מניף על ידיהם"! ועוד מתניתין דתנן "אחד אנשים
43 ואחד נשים", הוה ליה למתני "אחד אנשים ואחד נשים ואחד גוים"! **בישראל** אבל לא באחרים — מפרש רב יהודה דהכי קאמר: אחד אנשים ואחד נשים ואחד גוים — קרבנן טעון
44 תנופה, ותנופה עצמה — בישראל אבל לא בידי נשים ולא בידי גוים. ובקונטרס כתוב גירסא אחרת, כמו ששנינו בתורת כהנים: אמר רבי יוסי: מצינו שלא חלק הכתוב בין קרבן גוים לקרבן
45 נשים לסמיכה, יכול לא נחלוק בתנופה? — מה לי חלוק בסמיכה, שאין סמיכה אלא בבעלים. לא נחלוק בתנופה, שהתנופה בכהנים. וכיון שיש תנופה שלא בבעלים, יש לנו לחלוק ולהוציא
46 קרבן גוים לגמרי מדין תנופה, שאין חזה ושוק שלהן חלוק משאר הבשר, שהכל לכהנים. אבל קרבן נשים, שחזה ושוק לכהנים והשאר לבעלים, יהא קרבנן טעון תנופה בכהנים. ומה
47 תלמוד לומר "בני ישראל"? — בני ישראל מניפין, ואין הנשים מניפות. ולשון זה מיושר, שבכמה מקומות בשמועה זו יש להבין שקרבן גוים אין טעון תנופה כלל. כך הגירסה בקונטרס.
48 וקצת קשה, דאף על פי שאין חזה ושוק חלוק משאר הבשר, יהו כזבחי שלמי צבור דתנופתן כמו שהן לרבי, דלקמן! ועוד: דתני דבל שלמי הגוי לכהנים, משום דערל אסור בקדשים,
49 דכאמר בפרק "הערל" (יבמות עד,א), מכל מקום אי בעי — יהיב ליה לישראל, דשאר הבשר שרי לישראל בר מחזה ושוק דאסור. ומה נפשך, חזה ושוק שלהן חלוק משאר הבשר — שזה
50 מותר לזרים, וזה אסור לזרים. וגירסא ראשונה יש ליישב קצת, דלא בעי למיתני במתניתין "אחד אנשים ואחד נשים ואחד גוים", וכן בברייתא דלקמן לא בעי למיתני "והאשה והגוי" —
51 משום דלמאן דאמר לקמן בפרק "ואלו מנחות" (עג,ב) שלמי הגוי עולות, לא שייך גוי בתנופה כלל, דעולה לא בעיא תנופה אפילו בישראל. ואי דיהיב ליה לישראל, כדתניא התם: גוי
52 שהתנדב להביא שלמים, נתנן לישראל — אוכלן ישראל, ומפרש דהכי קאמר: "על מנת שיתכפר בהן ישראל", אוכלן ישראל — מסתברא דכי האי גוונא בעי תנופה, דדינן כקרבן ישראל.
53 ומיהו רישא דמתניתין, ודאי לאו כמאן דאמר שלמי הגוי עולות, דקתני: הגשה ולא תנופה — מנחת הגוי, משמע דנקמצת ושיריה לכהנים, מדבעיא הגשה. ולמאן דאמר שלמי הגוי אין
54 מתנדב גוי אלא עולות, במנחות נמי אין מתנדב אלא מנחת נסכים, דכוליה כליל. ובמנחת נסכים תנן: ולא תנופה ולא הגשה. ואף על פי דהא דממעטינן מהגשה הוי טעמא משום דאינה
55 באה בגלל עצמה אלא עם הזבח, כדאמר רבי שמעון, כיון דהתנדב מנחת נסכים — הוי דינה כבאה עם הזבח. תדע, מדלא חשיב לה גבי הגשה.
56 **אין** לי אלא בני ישראל גרים ועבדים משוחררים מנין תלמוד לומר המקריב — משמע דלא הוו בכלל "בני ישראל", וכן בפרק "הערל" (יבמות עד,ב) אמרינן: "דבר אל בני ישראל אשה כי
57 תזריע" — אין לי אלא בני ישראל, גיורת ושפחה משוחררת מנין? — תלמוד לומר "אשה". ואית דלא גרסי "משוחררת", ושם פירשתי. ותימה: דבפרק "בנות כותים" (נדה לד,א) דרשינן:
58 בני ישראל מטמאין בזיבה, ואין הגוים מטמאין, אבל גרים ומשוחררין לא ממעטינן. וכן גבי גונב נפש בפרק "הנחנקין" (סנהדרין פו,א) לא ממעטינן מ"בני ישראל" גרים ומשוחררין, וכן בפרק
59 קמא דערכין (ה,ב) דרשינן: בני ישראל מעריכין, ואין הגוים מעריכין, ולא ממעטינן לא גרים ולא עבדים אף על פי שאינם משוחררין! ושמא בכל הנך יש שום ריבוי דמרבי גרים. ומשוחררין.

1 **מה כאן** – בבכורים [כהן]. **ונימא נמי** – תנא דמתניתין "והבכורים כדברי רבי יהודה",
2 דשמעינן ליה נמי דאמר דבעי תנופה לבכורים. **הנחה** – שיניחוהו לפני המזבח.
3 **הואיל ופתח בו'** – ולהכי נקט רבי אליעזר בן יעקב – משום דהוא יליף טעמא
4 מ"ידיו", דהוא רישא דקרא. **ורב גבריה** – שהוא הכם ביותר, דקיימא לן (עירובין
5 סב,ב): משנת רבי אליעזר [בן יעקב] קב ונקי.
6 **מאי קאמר** – רישא קתני "אחד נשים ואחד
7 אנשים", והדר קתני" אבל לא באחרים" –
8 דמשמע: אנשים ולא נשים. **קרבנן טעון**
9 **תנופה** – ושל נשים מניף להו כהן לחודיה.
10 **בני ישראל מניפין** – דכתיב ב"צו את אהרן":
11 "דבר אל בני ישראל לאמר המקריב" וגו'.
12 **מצינו כו'** – דתניא בתורת כהנים ברישיה: "בני
13 ישראל וסמך" – בני ישראל סומכין, ואין הגוים
14 סומכין. בני ישראל סומכין, ואין בנות ישראל
15 סומכות. **יכול נחלוק בתנופה** – שלא יהא
16 קרבן נשים וגוים טעון תנופה כישראל. **לא** –
17 כלומר, לא נחלוק. **דמה לי חלק בסמיכה** –
18 כלומר, טעם יש בסמיכה שהסמיכה בבעלים
19 עצמן, כדאמרינן בפרק "שתי מדות" (מנחות
20 צג,ב): "ידו" – ולא יד שלוחו, הלכך גוים
21 ונשים, אחר שמעטן הכתוב מלסמוך, אין
22 בקרבנן סמיכות. **נחלוק בתנופה** – בתמיה.
23 **שהתנופה בכהנים** – ויכולים גוים ונשים
24 לעשות כהן שליח. **אם כן** – דטעון תנופה, מה
25 תלמוד לומר "בני ישראל"? – בני ישראל מניפין
26 הן עצמן, ואין הנשים מניפין הן עצמן אלא
27 כהן. **תניא אידך** – בתנופה. **תלמוד לומר**
28 **המקריב** – כל דהו. **או אינו** – אומר "המקריב"
29 אלא המקריב את החלב הוא יניף, ולא בעלים.

הא

כיצד

במילואים

מַה כָּאן בביכורים התנופה נעשית על ידי הכֹּהֵן, כמו שכתוב (דברים כו ד) 'וְלָקַח הַכֹּהֵן'. **אַף לְהַלָּן** בשלמים התנופה בכֹּהֵן, **וּמַה לְהַלָּן** בשלמים התנופה על ידי **הַבְּעָלִים, אַף כָּאן** בביכורים יש תנופה **בַּבְּעָלִים**. מבררת הברייתא: **הָא כֵּיצַד** – נעשית התנופה על ידי הכהן והבעלים. מבארת הברייתא: **כֹּהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יְדֵי הַבְּעָלִים וּמֵנִיף.** הגמרא מביאה עוד דעה הסוברת שיש תנופה בביכורים ומקשה. מקשה הגמרא: **וְלֵימָא נַמִּי כְּדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה** – מדוע אמרה המשנה שהביכורים טעונים תנופה לדעת רבי אליעזר בן יעקב, ולא אמרה שכן הוא גם לדעת רבי יהודה, **דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר**, מה שכתוב 'וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ' (דברים כו י), **זוֹ תְּנוּפָה**. מבררת הברייתא: **אַתָּה אוֹמֵר זוֹ תְּנוּפָה, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא הַנָּחָה**. ומשיבה: **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** (שם כו ד) 'וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ', **הֲרֵי הַנָּחָה אָמוּר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים 'וְהִנַּחְתּוֹ', זוֹ תְּנוּפָה.**

מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבָא, הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב תְּחִלָּה** – מכיון שדרשתו של רבי אליעזר בן יעקב היא ממה שנאמר 'ולקח הכהן הטנא מידך' שנכתב בתורה קודם לתיבת 'והניחו' שממנה דרש רבי יהודה לדין תנופה, נקט התנא במשנה דין תנופה בביכורים על שמו של רבי אליעזר בן יעקב ולא על שמו של רבי יהודה.

תירוץ נוסף: **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, הוֹאִיל וְרַב גֻּבְרֵיהּ** – מכיון שרבי אליעזר בן יעקב הוא חכם ביותר, נקט התנא במשנה הלכה זו בשמו.

שנינו במשנה: **וְאֵימוּרֵי שַׁלְמֵי יָחִיד וְחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁלָּהֶן אֶחָד הָאֲנָשִׁים וְאֶחָד הַנָּשִׁים בְּיִשְׂרָאֵל אֲבָל לֹא בַּאֲחֵרִים.**

הגמרא באה לברר מה היא כוונת המשנה. שואלת הגמרא: **מַאי קָאָמַר** – בתחילה כתבה המשנה שאחד אנשים ואחד נשים בתנופה, ואחר כך כתבה שאין תנופה בקרבן של אחרים, ומשמע שאין בקרבן נשים תנופה.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה הָכִי קָאָמַר, אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים קָרְבָּנָן טָעוּן תְּנוּפָה, וּתְנוּפָה עַצְמָהּ** נעשית **בְּיִשְׂרָאֵל אֲבָל לֹא בִּידֵי נָשִׁים**, ובקרבן נשים תיעשה התנופה על ידי הכהן לבדו.

הגמרא מביאה ברייתא בענין תנופה בקרבן נשים ועובדי כוכבים: **תָּנוּ רַבָּנָן**, נאמר בענין תנופה (ויקרא ז כט) **'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'**, ונתמעט מכך שרק בני ישראל **מְנִיפִין וְאֵין הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים מְנִיפִין, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְנִיפִין וְאֵין הַנָּשִׁים מְנִיפוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מָצִינוּ שֶׁחָלַק** [–שחילק] **הַכָּתוּב בֵּין קָרְבַּן יִשְׂרָאֵל לְקָרְבַּן עוֹבְדֵי כוֹכָבִים לְקָרְבַּן נָשִׁים בִּסְמִיכָה**, שקרבן של ישראל טעון סמיכה, ואילו קרבן של נשים ועובדי כוכבים אינו טעון סמיכה, **יָכוֹל נַחֲלוֹק בִּתְנוּפָה** שקרבן ישראל בלבד טעון תנופה, אך קרבן נשים ועובדי כוכבים אינו טעון תנופה. **לֹא, מַה לִּי חָלַק בִּסְמִיכָה שֶׁהַסְּמִיכָה בַּבְּעָלִים, נַחֲלוֹק בַּתְּנוּפָה שֶׁהַתְּנוּפָה בַּכֹּהֲנִים** – דווקא בענין סמיכה שאינה נעשית אלא בבעלים נאמר כן, שמאחר שהם עצמם אינם יכולים לסמוך ממילא אין קרבנם טעון סמיכה כלל, אבל תנופה שאינה נעשית דווקא בבעלים [אלא גם על ידי הכהן], יתכן שאף על פי שהם עצמם אינם יכולים להניף, עדיין יהיה קרבנם טעון תנופה על ידי הכהן בשליחותם.

ממשיכה הברייתא ומבררת: [**אִם כֵּן** שלא התמעט קרבן נשים ועובדי כוכבים מתנופה **מַה**] **תַּלְמוּד לוֹמַר 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'**. משיבה הברייתא: מ'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' למדנו, שאמנם קרבן עובדי כוכבים ונשים טעון תנופה, אבל רק **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְנִיפִין** בעצמם לקרבנם, **וְאֵין הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים מְנִיפִין** את קרבנם, **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְנִיפִין וְאֵין הַנָּשִׁים מְנִיפוֹת** בעצמם את קרבנם, אלא הכהן מניף עבורם.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין תנופה: **תַּנְיָא אִידָךְ**, נאמר בענין תנופה (ויקרא ז כט) **'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'**, שואלת הברייתא: **אֵין לִי אֶלָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** שמניפים את קרבנם, **גֵּרִים וַעֲבָדִים מְשׁוּחְרָרִין מִנַּיִן** שגם הם מניפים את קרבנם. משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם) **'הַמַּקְרִיב'** שמשמע כל מי שמקריב מניף את קרבנו. מבררת הברייתא: **אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא זֶה כֹּהֵן הַמַּקְרִיב** שהוא שמקריב יניף, ולא ללמד שכל בעלים ואפילו גר או עבד משוחרר מניף. משיבה הברייתא: **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** (שם ז ל) **'יָדָיו תְּבִיאֶנָה' הֲרֵי בְּעָלִים אָמוּר** שהוא מניף, וממילא מה שכתוב 'המקריב' באמת היינו הכהן. שואלת הברייתא: **הָא כֵּיצַד** – תתקיים ההנפה בכהן ובבעלים יחד. ומשיבה: **כֹּהֵן מַנִּיחַ יָדָיו תַּחַת יְדֵי הַבְּעָלִים וּמֵנִיף.**

המשך ביאור למסכת מנחות ליום חמישי עמ' א

וְרָבָא – וכי אין זה שייך לדין זה שעסקו בו רבה ורבא, **דְּאִיתְּמַר** לגבי איסור צידה בשבת, מי **שֶׁשָּׁמַע שֶׁטָּבַע תִּינוֹק בַּיָּם, וּפָרַשׂ מְצוֹדָה** בים בכדי **לְהַעֲלוֹת דָּגִים, וְהֶעֱלָה דָּגִים** במצודתו, **חַיָּיב**. ואם פרש מצודה כדי **לְהַעֲלוֹת דָּגִים, וְהֶעֱלָה** במצודתו **דָּגִים וְתִינוֹק, רָבָא אָמַר, חַיָּיב**, מכיון שפרש את המצודה על מנת להעלות דגים, ואכן העלה דגים באיסור, **וְרַבָּה אָמַר, פָּטוּר**, מכיון שהוברר שפריסת המצודה היתה לצורך הצלת חיי התינוק. **וְעַד כָּאן רַבָּה לֹא קָא פָּטַר** – ולא פטר רבה את פורס המצודה, **אֶלָּא כֵּיוָן דְּשָׁמַע** שטבע תינוק, **אָמְרִינַן** – לכן יש לומר, שבפריסת המצודה **נַמִּי דַּעְתֵּיהּ אַתִּינוֹק** – דעתו היתה גם כדי להציל את חיי התינוק, **אֲבָל** אם פורס המצודה **לֹא שָׁמַע** שטבע תינוק, **לֹא** אמר רבה שפטור, אלא הוא מודה שחייב, משום שהולכים אחר מחשבתו שחשב להעלות דגים. ואף כאן, יש לילך אחר מחשבתו, ומכיון שנתכוין לשחיטה האסורה, חייב לדעת הכל.

שיטה אחרת בדברי רב אשי: **וְאִיכָּא דְּאָמְרִי** – ויש אומרים שרב אשי **אָמַר לֵיהּ** לרבינא שצדדי הספק אם הולכים אחר מחשבתו או אחר מעשיו, **הַיְינוּ פְּלוּגְתַּיְיהוּ** – היינו מחלוקתם **דְּרַבָּה וְרָבָא, דְּאִיתְּמַר, (לֹא)** מי **שֶׁשָּׁמַע שֶׁטָּבַע תִּינוֹק בַּיָּם, וּפָרַשׂ מְצוֹדָה** בים בכדי **לְהַעֲלוֹת דָּגִים, וְהֶעֱלָה דָּגִים, חַיָּיב**. ואם פרס מצודה בכדי **לְהַעֲלוֹת דָּגִים, וְהֶעֱלָה** במצודתו **תִּינוֹק וְדָגִים, רַבָּה אָמַר פָּטוּר, וְרָבָא אָמַר חַיָּיב**. ובסברא זאת נחלקו, **רַבָּה אָמַר פָּטוּר**, משום שסובר, **זִיל בָּתַר מַעֲשָׂיו** – שיש ללכת אחר מעשהו, ומכיון שמעשהו היה מעשה שהציל את חיי התינוק הרי הוא פטור. **וְרָבָא אָמַר חַיָּיב**, משום שסובר, **זִיל בָּתַר מַחֲשַׁבְתּוֹ** – שיש ללכת אחר מחשבתו, ומכיון שנתכוין להעלות דגים הוא חייב. ואף כאן, כשנמצאת הראשונה כחושה בבני מעיים, לפי רבה פטור, משום שהולכים אחר מעשהו, ולפי רבא חייב, משום שיש ללכת אחר מחשבתו.

הגמרא מביאה אופן שאדם נפטר מחילול שבת משום שהולכים אחר מחשבתו: **אָמַר רַבָּה, חוֹלֶה שֶׁאֲמָדוּהוּ** הרופאים שזקוק **לִגְרוֹגֶרֶת אַחַת** לרפואתו, **וְרָצוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם** ותלשו **וְהֵבִיאוּ** עבורו **עֲשָׂרָה גְּרוֹגְרוֹת בְּבַת אַחַת**, הרי הם **פְּטוּרִין, וַאֲפִילּוּ** אם תלשו **בְּזֶה אַחַר זֶה**, הינם פטורים, **וַאֲפִילּוּ** אם **קָדַם** החולה ואכל **וְהִבְרִיא בָּרִאשׁוֹנָה**, פטורים האחרים שתלשו את הגרוגרות עבורו, מכיון שכולם נתכוונו לצורך החולה, וזריזותם היתה לצורך מצוה, לפי שיש להזדרז לעשות את צרכי החולה.

הגמרא חוזרת לעסוק בענין מיעוט במלאכות האסורות בשבת, באופן שהתירו חילול שבת: **בָּעֵי רָבָא, חוֹלֶה שֶׁאֲמָדוּהוּ** הרופאים שזקוק **לִשְׁתֵּי גְּרוֹגְרוֹת** לרפואתו, **וְיֵשׁ שְׁתֵּי גְּרוֹגְרוֹת** המחוברות לאילן **בִּשְׁתֵּי עוּקְצִין**, וישנן **שָׁלֹשׁ** גרוגרות המחוברות לאילן **בְּעוֹקֶץ אֶחָת, הֵי מִינַּיְיהוּ מַיְיתִינַן** – איזה מהם מביאים, האם **שְׁתַּיִם מַיְיתִינַן** – תולשים ומביאים את שתי הגרוגרות שמחוברות בשני עוקצין, משום **דַּחֲזוּ לֵיהּ** – שזה כמות הגרוגרות הראויות עבורו, **אוֹ דִּלְמָא, שָׁלֹשׁ מַיְיתִינַן** – תולשים ומביאים את שלושת הגרוגרות המחוברות בעוקץ אחד, משום **דְּקָא מְמַעֲטָא קְצִירָה** – שעל ידי כן מתמעטת מלאכת הקצירה, שצריך לתלוש רק עוקץ אחד.

הגמרא פושטת את הספק: **פְּשִׁיטָא** – ברור הדבר **שֶׁשָּׁלֹשׁ מַיְיתִינַן** – שתולשים ומביאים את שלושת הגרוגרות המחוברות בעוקץ אחד,

מבררת הגמרא: **כֵּיצַד עוֹשֶׂה, מַנִּיחַ אֵימוּרִין עַל פִּיסַּת** [–כף] **הַיָּד וְחָזֶה וְשׁוֹק עֲלֵיהֶן** ומניף. מוסיפה הגמרא דין: **וּבְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לֶחֶם** בתנופה, **הַלֶּחֶם מִלְּמַעְלָה.** מבררת הגמרא: **הֵיכָא** מצאנו שהלחם מלמעלה. עונה הגמרא: **אָמַר רַב פַּפָּא בְּמִלּוּאִים** מצאנו שהלחם מלמעלה, כמפורש בפסוק (ויקרא ח כב) 'וַיָּשֶׂם עַל הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין'.

הגמרא מבררת מה הטעם שהחזה ושוק מעל האימורים בהנפה. שואלת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** שמניח את החזה ושוק מעל האימורים. **אֵילִימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב** (שם י טו) 'שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהָנִיף תְּנוּפָה', שמשמע שהשוק והחזה על האימורים, **וְהָכְתִיב** (שם ז ל) **אֶת הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה יְבִיאֻנוּ**', ומשמע להיפך שאת החלב שהוא האימורים נותנים מעל החזה. משיבה הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי, הַהוּא דְּמַיְיתֵי לֵיהּ כֹּהֵן מִבֵּית הַמִּטְבְּחַיִּים וְרָמֵי לֵיהּ** – הפסוק הזה שמשמע ממנו שהחלב [שהוא האימורים] על החזה, אינו מדבר על שעת ההנפה, אלא על הכהן המביא את האיברים מבית המטבחיים, שבשעת הבאתם החלב על החזה, כדי שכאשר יתנם לכהן המניף יתהפכו ויהיה החזה למעלה מעל האימורים, וכך יניפם.

שואלת הגמרא: **וְהָכְתִיב** (שם ט כ) 'וַיָּשִׂימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הֶחָזוֹת' – וגם כאן משמע שהאימורים מעל החזה. משיבה הגמרא: **הַהוּא דְּיָהִיב לֵיהּ לְכֹהֵן אַחֲרִינָא וְאָזִיל וּמַקְטַר לֵיהּ** – הפסוק ההוא מדבר לאחר ההנפה כאשר נותן הכהן המניף את האיברים לכהן המוליך למזבח להקטרה, ואז שוב מתהפכים האיברים ונעשה החזה מתחת לאימורים. ומסבירה הגמרא: **וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן דְּבָעְיָנַן שְׁלֹשָׁה כֹּהֲנִים** – הסתירות בפסוקים המכריחים לפרש כך שהחזה והאמורים מתהפכים פעמיים, מלמדים אותנו, שהעבודה היתה נעשית בשלשה כהנים, כהן אחד המביא את האיברים מבית המטבחיים, כהן שני המניף, וכהן שלישי המוליך להקטרה. והטעם הוא **מִשּׁוּם דִּכְתִיב** (משלי יד כח) 'בְּרוֹב עָם הֲדְרַת מֶלֶךְ'.

שנינו במשנה בין אלו הטעונים תנופה, **וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּשְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת** [וכו'].

הגמרא מביאה ברייתא בענין הנפת שתי הלחם וכבשי עצרת: **תָּנוּ רַבָּנָן,** נאמר בפרשת שתי הלחם הבאים בעצרת עם שני כבשים לשלמים (ויקרא כג כ) 'וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אוֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים', מבררת הברייתא: **יָכוֹל יַנִּיחַ כְּבָשִׂים עַל גַּבֵּי הַלֶּחֶם** כמשמעות הפסוק שהם מעל הלחם. **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם) 'עַל שְׁנֵי כְּבָשִׂים' שמשמעו שהלחם על גבי הכבשים. ממשיכה הברייתא ומבררת: **אִי** 'עַל שְׁנֵי כְּבָשִׂים' **יָכוֹל לֶחֶם עַל גַּבֵּי כְּבָשִׂים, תַּלְמוּד לוֹמַר** מתחילת הפסוק 'עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים' שכאמור משמעו שהכבשים על גבי הלחם. **נִישְׁתַּקֵּל הַכָּתוּב** – מצד משמעות הכתוב הושוו הדינים הסותרים, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ הָאֵם לֶחֶם עַל גַּבֵּי כְּבָשִׂים וְאִם כְּבָשִׂים עַל גַּבֵּי לֶחֶם,** אלא, **מַה מָּצִינוּ בְּכָל מָקוֹם** שהלֶחֶם **לְמַעְלָה, אַף כָּאן לֶחֶם לְמַעְלָה.** שואלת הגמרא: **הֵיכָא** מצאנו שהלחם למעלה. ומשיבה: **אָמַר רַב פַּפָּא, בַּמִּלּוּאִים** מצאנו שהלחם למעלה.

הברייתא מביאה דעות נוספת כיצד היא הנפת שתי הלחם והכבשים: **רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשׁוּלָּם אוֹמֵר, כְּבָשִׂים לְמַעְלָה** – מעל שתי הלחם, **וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים** 'עַל שְׁנֵי כְּבָשִׂים' שמשמעו שהלחם למעלה, **לְהוֹצִיא שִׁבְעָה** ללמדנו שהלחם מונף עם שני הכבשים שהם שלמים, ולא עם שבעת הכבשים הבאים גם הם בעצרת לקרבן עולה.

חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי אוֹמֵר, מַנִּיחַ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בֵּין יַרְכוֹתֵיהֶן שֶׁל כְּבָשִׂים וּמֵנִיף, וְנִמְצָא מְקַיֵּים שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ, לֶחֶם עַל גַּבֵּי כְּבָשִׂים וּכְבָשִׂים עַל גַּבֵּי הַלֶּחֶם.

אָמַר רַבִּי להקשות על דברי חנינא בן חכינאי, **לְפָנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם אֵין עוֹשִׂין כֵּן** ליתן את הלחם בין ירכותיהן של הכבשים, **לְפָנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵּי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשִׂין כֵּן** – בתמיה. **אֶלָּא מַנִּיחַ** את הלחם והכבשים **זֶה בְּצַד זֶה וּמֵנִיף.**

מקשה הגמרא על רבי: **וְהָא בָּעְיָנַן** 'עַל' כמו שכתוב 'עַל שְׁנֵי כְּבָשִׂים'. מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב הַמְנוּנָא, וְאָמְרִי לְהּ רַב הַמְנוּנָא לְרַב חִסְדָּא** לתרץ, **רַבִּי לְטַעְמֵיהּ דְּאָמַר** 'עַל' **בְּסָמוּךְ** ולא על ממש, ולכן גם כאן פירש שמניחן זה בצד זה. וכמו שמצאנו דעתו בברייתא: **דְּתַנְיָא,** נאמר בענין הנחת בזיכי הלבונה על שולחן לחם הפנים (ויקרא כד ז) 'וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבוֹנָה זַכָּה', **רַבִּי אוֹמֵר,** 'עַל' **בְּסָמוּךְ** ואין כוונת התורה שיתן את הבזיכים על מערכת הלחמים ממש, אלא בסמוך להם על גבי השולחן. מבררת הברייתא מנין לרבי שאפשר לפרש 'על' בסמוך: **אַתָּה אוֹמֵר** 'עַל' **בְּסָמוּךְ אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא** 'עַל' **מַמָּשׁ.** משיבה הברייתא: **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** (שמות מ ג) 'וְסַכּוֹתָ עַל הָאָרוֹן אֶת הַפָּרֹכֶת' **הֲוֵי אוֹמֵר** 'עַל' **בְּסָמוּךְ** – משם מוכח שאין כוונת התורה תמיד 'על' ממש, שהלא שם אין הפרוכת שהיא מחיצה עומדת על הארון ממש, אלא בסמוך אליו.

שנינו במשנה שאופן התנופה הוא **שמוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד** [וכו'].

הגמרא מבארת את הטעם שהתנופה נעשית לארבע רוחות ולמעלה ולמטה: **אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא לְמִי שֶׁהָרוּחוֹת שֶׁלּוֹ, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד לְמִי שֶׁהַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ שֶׁלּוֹ. כְּמַעֲרָבָא מַתְּנוּ הָכִי, אָמַר רַב חָמָא בַּר עוּקְבָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי חֲנִינָא, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא** לצפון ודרום ומזרח ומערב **כְּדֵי לַעֲצוֹר רוּחוֹת רָעוֹת, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד כְּדֵי לַעֲצוֹר טְלָלִים רָעִים** הבאים מלמעלה למטה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַב אָבִין, זֹאת אוֹמֶרֶת מהטעם הנאמר במערבא, **שִׁעְרֵי מִצְוָה מְעַכְּבִים אֶת הַפּוּרְעָנוּת, דְּהָא תְּנוּפָה שִׁעְרֵי מִצְוָה הִיא** – שאם לא עשאה אינו מעכב, **וְעוֹצֶרֶת רוּחוֹת רָעוֹת וּטְלָלִים רָעִים.**

אָמַר רַבָּה, וְכֵן לוּלָב – גם את הלולב הניטל בחג הסוכות מנענעים בהולכה והבאה. **רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב מַמְטֵי לֵיהּ** [–מוליך את הלולב] **וּמַיְיתֵי לֵיהּ** [–ומביאו] **וּמַחְוֵי הָכִי וְאָמַר גִּירָא בְּעֵינָא דִּשְׂטָנָא** – ומניחו כחץ המכוון ממנו והלאה ואומר שיהיה זה לחיצים בעינו של השטן. אומרת הגמרא: **וְלָאו מִילְּתָא הִיא** – אין לומר כן, **מִשּׁוּם דְּאָתֵי לְאִתְגָּרוּיֵי בֵּיהּ** – על ידי כך יבוא השטן להתגרות בו.

הגמרא מביאה מחלוקת בענין הנפת כבשי עצרת לאחר שחיטה: **תָּנוּ רַבָּנָן, זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר** שהם כבשי עצרת, **טְעוּנִין תְּנוּפָה** גם **לְאַחַר שְׁחִיטָה,** חוץ ממה שיש בהם תנופה לפני השחיטה בעודם חיים, **וּתְנוּפָתָן כְּמוֹת שֶׁהֵן** – גם התנופה שלאחר השחיטה היא כשהם שלמים, **דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בְּחָזֶה וָשׁוֹק** בלבד ולא שלמים וכמו בהנפת שלמי יחיד.

הגמרא מביאה שלשה ביאורים למחלוקת זו. מבררת הגמרא: **בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי.** הביאור הראשון: **אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב הַמְנוּנָא, וְאָמְרִי לְהּ רַב הַמְנוּנָא לְרַב חִסְדָּא,** רבי ורבנן **בְּדוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ,** בדון מינה ואוקי באתרה קא מיפלגי – מחלוקתם היא באופן הלימוד של הנפת שלמי ציבור מהנפת שלמי יחיד בבמה מצינו, **רַבָּנָן סָבְרִי דּוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ** – לומדים את עיקר דין התנופה בהם וגם את פרטי קיום התנופה משלמי יחיד, **מַה זִּבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד טְעוּנִין תְּנוּפָה לְאַחַר שְׁחִיטָה, אַף זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר טְעוּנִין תְּנוּפָה לְאַחַר שְׁחִיטָה. וּמִינָּהּ** – ולומדים מתנופת שלמי יחיד גם, **מָה הָתָם בְּחָזֶה וָשׁוֹק** בלבד הוא מניף, **אַף הָכָא נַמִּי בְּחָזֶה וָשׁוֹק** בלבד הוא מניף. **וְרַבִּי סָבַר דּוּן מִינָּהּ וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ** – רק את עיקר דין התנופה לומדים משלמי יחיד, אך את אופן קיום ההנפה של שלמי ציבור לאחר שחיטה לומדים מהנפת שלמי ציבור עצמם קודם השחיטה, **מַה זִּבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד טְעוּנִין תְּנוּפָה לְאַחַר שְׁחִיטָה, אַף זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר טְעוּנִין תְּנוּפָה לְאַחַר שְׁחִיטָה. וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ** – מעמידים את דין התנופה של שלמי ציבור במקומה, ואומרים, **הָתָם הוּא דְּחָזֶה וָשׁוֹק, אֲבָל הָכָא כְּמוֹת שֶׁהֵן** שלמים **כְּמוֹת שֶׁהֵן בַּחַיִּים.**

רש"י

הא כיצד – יתקיימו "המקריב" דהיינו כהן, ו"ידיו תביאנה" דהיינו בעלים? **היכא** – אשכחן לחם, דלחם למעלה? **במילואים** – דכתיב (ויקרא ח) "ומסל המצות אשר לפני ה'" וגו' עד "וישם (את) על אימוריך? **ההוא דטייתי ליה כהן מבית המטבחיים ורמי ליה** – החלב על החזה, וכי הדר רמי ליה ביד המניף – אישתכח מה שהיה למעלה, היה עכשיו למטה. **ההוא היינו דיהיב ליה** – כהן המניף לכהן המקטיר, ואישתכח דאימורין שהיו למטה, הוו השתא למעלה. **והא קא משמע לן** – הנך שלשה קראי דבעינן שלשה כהנים, דבלאו שלשה לא משכחת דליתהפכי כולי האי. **נישתקל הכתוב** – הושוו, ושני דינין בפסוק זה. דתרתי שמעינן מיניה, ולא ידעינן בתר הי מינייהו ניזיל. **להוציא שבעה** – שהשבעה כבשים של עולה, הבאין על הלחם בחובת היום לעצרת, כדכתיב (ויקרא כג) "והקרבתם על הלחם" וגו' אין טעונין תנופה עם הלחם. **בין ירכותיהן** – שמשכיב הכבשים על מתניהם על ידו, ונותן הלחם על ירך התחתון. לחם על הכבשים על ירך התחתון, וכבשים על הלחם – ירך העליון מוטל על הלחם, ובעודן חיין קמיירי. **אין עושין כן** – לתת לחם בין ירכים. **על בסמוך** – שיתן הבזיכין של לבונה אצל הסדרים. **כשהוא אומר על הארון את הפרוכת** – דליכא למימר על ממש, דהא פרוכת מחיצה היא להבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים. **הוי על בסמוך** – שהיה אצל הארון, הכא נמי על שני הכבשים – על בסמוך. **מוליך ומביא** – לצפון ודרום ומזרח ומערב – כדי לעצור רוחות רעות הבאות מארבעה רוחות. **מעלה ומוריד לעצור טלים רעים** – הבאין מלמעלה למטה. **שירי מצוה היא** – דלא מעבבא כפרה, ולא עיקר מצוה, כדאמרינן בפרק "שתי מדות" (מנחות צג,ב) שאם עשה לתנופה שירי מצוה – מעלה עליו הכתוב (לענין מצוה מן המובחר) כאילו לא כיפר וכיפר. **וכן ללולב** – בענין מוליך ומביא. **לאגרויי** – שטנא. **טעונין תנופה שחוטין** – דבחיין לא איצטריך ליה למיתני, ודבגופיה כתיב). **כמות שהן** – שלמים.

תוספות

במילואים — דכתיב "ומסל המצות אשר לפני ה' לקח מצה אחת" וגו' עד "וישם (את) [על] החלבים (על החזות) ועל שוק הימין" ואם תאמר: הא כתיב בתריה "ויתן הכל על כפי אהרן ועל כפי בניו וינף" וגו', ואז נהפך הלחם למטה, כי הני דבסמוך? **כדי** לעצור רוחות רעות — שמא לא בכל תנופות עושין כן, אלא דווקא בתנופה של שתי הלחם דעצרת וכן לולב, משום דאמרינן בפרק קמא דראש השנה (טז,א) דגזר דין נחתם בפסח — על התבואה, בעצרת — על פירות האילן, בחג — על המים, ולבד מן הניענוע שבלולב יש בו הולכה והובאה. ובערוך פירש בערך "נע": צריך לנענע בהולכה והובאה. והביא ראיה מהירושלמי, תנו: צריך לנענע שלש פעמים על כל דבר ודבר. בעי רבי זירא: הכן חד והכן חד, או דלמא הכן והכן חד — פירוש: כבר אמרנו צריך ניענוע שלש פעמים, בעי רבי זירא: ההולכה תיחשב פעם אחת והובאה פעם אחת, או דלמא הולכה והובאה פעם אחת נחשבת וצריך להוליך ולהביא שלש פעמים. תמן תנינן בנדה פרק תשיעי (סב,א) בענין "שבעה סממנים מעבירים על הכתם": וצריך לכסכס שלש פעמים על כל אחד. רבי זעירא בעי: הכן חד והכן חד, או הכן והכן חד. ולא איפשיט. וכיון דלא איפשיט, עבדינן לחומרא שלש פעמים בכל אחד ואחד. עד כאן לשונו. וההיא בעיא דהתם איתא נמי בהתלמוד שלנו בנדה בפרק "האשה" (סג,א), דבעי רבי ירמיה: אמטויי ואיתויי חד, או דלמא אמטויי חד ואיתויי חד. וכיוצא בה לקמן בפרק "ואלו מנחות" (עו,א) גבי "שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה", דבעי רבי ירמיה: אמטויי ואיתויי חד, או דלמא אמטויי ואיתויי תרי.

רב

כֵּיצַד עוֹשֶׂה? - מַנִּיחַ אֵימוּרִין עַל פִּיסַּת הַיָּד וְחֶזֶה וְשׁוֹק עֲלֵיהֶן, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לֶחֶם - הַלֶּחֶם מִלְּמַעְלָה. הֵיכָא? אָמַר רַב פַּפָּא: בְּמִלּוּאִים. מַאי טַעְמָא? אִילֵימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב: "שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחָזֶה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהָנִיף תְּנוּפָה", וְהָכְתִיב: "אֶת הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה יְבִיאֻנוּ"! אֲמַר אַבָּיֵי: הַהוּא דְּמַיְיתֵי לֵיהּ כֹּהֵן מִבֵּית הַמִּטְבָּחַיִם, וְרָמֵי לֵיהּ. וְהָכְתִיב: "וַיָּשִׂימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הַחָזוֹת"! - הַהוּא דְּיָהֵיב לֵיהּ לְכֹהֵן אַחֲרִינָא וְאָזֵיל וּמַקְטַר לֵיהּ. וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּבָעֵינַן שְׁלֹשָׁה כֹּהֲנִים, מִשּׁוּם דִּכְתִיב: "בָּרֵב עָם הַדְרַת מָלֶךְ". "וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּשְׁנֵי כְבָשִׂי עֲצֶרֶת" [וכו']. תָּנוּ רַבָּנַן: "וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים" - יָכוֹל יַנִּיחַ כְּבָשִׂים עַל גַּבֵּי הַלֶּחֶם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַל שְׁנֵי כְּבָשִׂים". אִי עַל שְׁנֵי כְּבָשִׂים, יָכוֹל לֶחֶם עַל גַּבֵּי כְּבָשִׂים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים". נִישְׁתַּקֵּל הַכָּתוּב וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם לֶחֶם עַל גַּבֵּי כְּבָשִׂים וְאִם כְּבָשִׂים עַל גַּבֵּי לֶחֶם. מַה מָּצִינוּ בְּכָל מָקוֹם לֶחֶם לְמַעְלָה, אַף כָּאן לֶחֶם לְמַעְלָה. הֵיכָא? אָמַר רַב פַּפָּא: בְּמִילּוּאִים. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשׁוּלָּם אוֹמֵר: כְּבָשִׂים לְמַעְלָה, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "עַל שְׁנֵי כְּבָשִׂים"? לְהוֹצִיא שִׁבְעָה. חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי אוֹמֵר: מַנִּיחַ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בֵּין יֶרְכוֹתֵיהֶן שֶׁל כְּבָשִׂים וּמֵנִיף, וְנִמְצָא מְקַיֵּים שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ, לֶחֶם עַל גַּבֵּי כְּבָשִׂים וּכְבָשִׂים עַל גַּבֵּי הַלֶּחֶם. אָמַר רַבִּי: לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם אֵין עוֹשִׂין כֵּן, לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשִׂין כֵּן? אֶלָּא מַנִּיחַ זֶה בְּצַד זֶה וּמֵנִיף. וְהָא בָּעֵינַן "עַל"? אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב הַמְנוּנָא, וְאָמְרִי לֵהּ רַב הַמְנוּנָא לְרַב חִסְדָּא: רַבִּי אוֹמֵר: "עַל" בְּסָמוּךְ. דְּאָמַר "עַל" בְּסָמוּךְ. דְּתַנְיָא: "וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה" - רַבִּי אוֹמֵר: "עַל" בְּסָמוּךְ. אַתָּה אוֹמֵר: "עַל" בְּסָמוּךְ, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא עַל מַמָּשׁ? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְסַכֹּתָ עַל הָאָרֹן אֶת הַפָּרֹכֶת", הֲוֵי אוֹמֵר: "עַל" בְּסָמוּךְ. "מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד" [וכו']. אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוֹלִיךְ וּמֵבִיא - לְמִי שֶׁהָרוּחוֹת שֶׁלּוֹ, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד - לְמִי שֶׁהַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ שֶׁלּוֹ. בְּמַעֲרָבָא מַתְנוּ הָכִי, אָמַר רַב חָמָא בַּר עוּקְבָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי חֲנִינָא: מוֹלִיךְ וּמֵבִיא - כְּדֵי לַעֲצוֹר רוּחוֹת טְלָלִים רָעִים - כְּדֵי לַעֲצוֹר רוּחוֹת רָעוֹת, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד - לְמִי שֶׁהָרוּחוֹת שֶׁלּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַב אָבִין, זֹאת אוֹמֶרֶת: שִׁירֵי מִצְוָה מְעַכְּבִים אֶת הַפּוּרְעָנוּת, דְּהָא תְּנוּפָה שִׁירֵי מִצְוָה הִיא, וְעוֹצֶרֶת רוּחוֹת רָעוֹת וּטְלָלִים רָעִים. אָמַר רַבָּה: וְכֵן לוּלָב. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב מַמְטֵי לֵיהּ וּמַיְיתֵי לֵיהּ וּמַהֲוֵי הָכִי וְאָמַר: גִּירָא בְּעֵינָא דִּשְׁטָנָא. וְלָאו מִילְּתָא הִיא, מִשּׁוּם דְּאָתֵי לְאִתְגְּרוּיֵי בֵּיהּ. תָּנוּ רַבָּנַן: זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר טְעוּנִין תְּנוּפָה לְאַחַר שְׁחִיטָה, וּתְנוּפָתָן כְּמוֹת שֶׁהֵן, דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּחָזֶה וְשׁוֹק. כְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב הַמְנוּנָא, וְאָמְרִי לֵהּ רַב הַמְנוּנָא לְרַב חִסְדָּא: בְּדוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ, בְּדוּן מִינָּהּ וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ קָא מִיפַּלְגִי. רַבָּנַן סָבְרִי: דּוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ, מַה זִּבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד טְעוּנִין תְּנוּפָה לְאַחַר שְׁחִיטָה, אַף זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר טְעוּנִין תְּנוּפָה לְאַחַר שְׁחִיטָה. וּמִינָּהּ, מַה הָתָם בְּחָזֶה וְשׁוֹק, אַף הָכָא נַמִּי בְּחָזֶה וְשׁוֹק. וְרַבִּי סָבַר: דּוּן מִינָּהּ וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ, מַה זִּבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד טְעוּנִין תְּנוּפָה לְאַחַר שְׁחִיטָה, אַף זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר טְעוּנִין תְּנוּפָה לְאַחַר שְׁחִיטָה. וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ, הָתָם הוּא דְּחָזֶה וְשׁוֹק, אֲבָל הָכָא כְּמוֹת שֶׁהֵן, כְּמוֹת שֶׁהֵן בַּחַיִּים.

רב

רב פפא אמר דכולי עלמא דון מינה ומינה — הך מילתא דרב פפא מקמי דלישמעה לההיא דסוף "כל התדיר" (זבחים צא,ב) דפליגי רבי ורבנן במתנדב שמן, ומסקינן דפליגי בדון מינה ומינה. דרבי סבר: דון מינה ואוקי באתרה, וקאמר רב פפא התם: אי תניא — תניא. וכן ההיא דפסחים בפרק "כל שעה" (לב,ב) דיליף מזיד דמעילה פטור מקרבן מקל וחומר משאר מצות שיש בהן כרת ופטור מזיד. וקאמר: לא אם אמרת בשאר מצות — שכן לא חייב בהן מיתה כו'. ופריך: האי תנא מעיקרא אלימא ליה מיתה? ומשני: דהכי קאמר, לא אם אמרת בשאר מצות — שכן לא חייב בהן מיתה בפחות מכזית, תאמר במעילה — דחייב בפרוטה, אף על גב דלית ביה כזית. ופריך: מאן שמעת ליה דאמר הזיד במעילה במיתה — רבי, דיליף "חט" "חט" מתרומה, ומינה:

מה תרומה — בכזית, אף מעילה — בכזית! והשתא, מאי קושיא — הא רבי היא, דאית ליה דון מינה ואוקי באתרה! ורב פפא דוחק שם לתרץ, דרבי סבר לה כאבא שאול דמחייב התם בתרומה בששוה פרוטה אף על גב דלית בה כזית! וצריך לומר: דמקמי דלישמעה לההיא דזבחים אמרה. אי נמי יש לומר הכא והתם דהכי קאמר: דמהני ליכא למשמע מינה.

ויהיו זבחי שלמי יחיד טעונין תנופה חיים כו' — כאן נמי שייך לדקדק אמאי צריך קרא, נימא: כל חד וחד תיקו בדוכתיה! ויש לומר: דמכל מקום הוה יליף "מה מצינו", כדפרישית לעיל, ומשום דאיקרו "שלמים". תדע, דהא איכא למיפרך: מה לשלמי צבור — שכן חובה, אלא אהא דאיקרו "שלמים" סמיך. ועוד: כדאמרן לעיל, "שלמיהם" ריבויא הוא.

ויהא אשם מצורע טעון תנופה שחוט כו' — ואף על גב דאמרן לעיל (סא,א): "תנופה" — ולא תנופות, הכא לא דמי, כיון דחדא מחיים וחדא לאחר שחיטה.

וכן השולח קרבנותיו ממדינת הים כהן מניף על ידו — תימה: דבפרק "כל הגט" (גיטין כח,א) תנן: השולח חטאתו ממדינת הים — מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים. ופריך בגמרא: והא בעיא סמיכה! אמר רב יוסף: בקרבן נשים. והכא לא שייך לשנויי הכי, דכבר תנא ליה רישא "והאשה — כהן מניף על ידה". וליכא נמי לשנויי כדמשני רב פפא בגיטין (שם): בחטאת העוף עסקינן, דחטאת העוף לא בעי תנופה. וכמו כן קשיא בפרק "תמיד נשחט" (פסחים סב,א) דאמר: דאילו כל הזבחים, ערל וטמא משלחים קרבנותיהם. וליכא לשנויי באשה — ד"ערל" קתני. וליכא לאוקומי נמי בחטאת העוף — ד"זבחים" קתני. ובכור ומעשר ופסח נמי דלא בעו סמיכה [וליכא לאוקמי] — דהא "כל הזבחים" קאמר. וספק מצורע בפרק "התערובות" (זבחים עו,א) דקאמר רבי שמעון: למודרת מביא אשמו ולוגו עמו ומתנה בשלמים, דאותו אשם טעון סמיכה, ולא אפשר לסמוך אלא בהקפת יד, למאן דאמר סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא בפרק "כל הפסולין" (זבחים לג,א), ובגברא איירי, כדמוכח בתוספתא. ובפרק בתרא דמועד קטן (טו,ב) איתא דאבל אינו משלח קרבנותיו, משום דכתיב "שלמים" — כשהוא שלם, הא לאו הכי — משלח. ובמנודה מיבעיא לן אם משלח או לא, ולא חיישינן לסמיכה. ודוחק הוא לתרץ באשה או בעוף. ולקמן בפרק בתרא (קז,ב) גבי ששה לנדבה, אחד מהן לפר ועגל. ועוד תנן בפרק "דם שחיטה" (כריתות כג,א): ושניהם מביאין חטאת אחד. ובפרק "שני נזירין" (נזיר נז,א) שמביאין קרבן על תנאי, ובפרק שני דקדושין (נה,א) גבי "בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר": זכרים — עולות, ולא חיישינן לסמיכה בכל הני! ותירץ הרב רבינו שמעון דלא שייך לאקשויי אלא דוקא התם בחטאת — משום דאיכא עדיין חששא אחרת, דלמא הויא ליה חטאת שמתו בעליה, וסמכינן להקריבה בחזקת שהוא קיים. ואם תאמר: והא בפרק "התערובות" (זבחים עד,ב) תנן: בקדשים מין במינו — קרב לשם מי שהוא, ופריך בגמרא: הא בעי סמיכה? ומשני: בקרבן נשים! ויש לומר: דהתם כיון דאיכא תקנתא ברעיה, אין לעשות בלא סמיכה. דכי האי גונא מפלגינן התם גבי אשם וערל וטמא, איכא לאוקמי בדלית ליה תקנתא: ערל — שמתו אחיו מחמת מילה, טמא — זב ומצורע שאין רפואתו תלוייה בעצמו. אי נמי: בקרבן הקבוע לו זמן, כגון עולת ראייה וחגיגה, או שהיה עובר עליהן ב"בל תאחר". ואם תאמר: הרי חמשה שנתערבו עורות פסחיהן בפסחים בפרק "האשה" (פח,ב) ונמצאת יבלת באחד מהן, דפטורין מלעשות פסח שני, ולא מייתו מותר הפסח משום סמיכה! ויש לומר: דכיון שהוא ספק, דשמא פטור הוא מלעשות פסח שני, ולא עשו לו חכמים תקנה, דאי אפשר לתקן אם לא יעבור מצות סמיכה. ואם תאמר: נהי דסמיכה לא מעכבא, מכל מקום ערל וטמא שאין יכולין לסמוך — לימא: כל שאין ראוי לבילה, בילה מעכבת בו! וכן בההיא דשקלים (יא,ב) ודכריתות (כג,א) ודנזיר (נז,א), דכל הני נמי דאין יכולין לסמוך משום ספק — חשיב שפיר "אין ראויין לבילה", כדאשכחן בפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא פא,ב) גבי ביכורים! ויש לומר: דנפקא לן מהא דאמרינן בפרק בתרא דמועד קטן (טו,ב): "וביום בואו אל הקודש אל החצר הפנימית לשרת בקודש יקריב חטאתו" — זו עשירית האיפה. פירוש: שהכהן מביא בשעה שמתחנך לעבודה. ודריש התם רבי שמעון: "בבואו יקריב" — בזמן שראוי לביאה, ראוי להקרבה. בזמן שאינו ראוי לביאה — אינו ראוי להקרבה, כגון טמא מת ומצורע. משמע: דווקא עשירית האיפה, אבל שאר קרבנות — משלח! ומיהו אין כל כך ראיה מזה, דדילמא הא דמשלח שאר קרבנות — היינו בהני דלא בעו סמיכה, דומיא דעשירית האיפה. ויש לדקדק מהא דדרשינן בתורת כהנים: "מזובו" — ולא מנגעו, שמע מינה: דטמא משלח קרבנותיו, דבהבאת קרבן איירי! ועוד יש לדקדק מדממעטינן בפרק קמא דחגיגה (ד,ב) טמא מראייה, דכתיב "והבאתם שמה" — דכל שישנו בביאה, ישנו בהבאה. שמע מינה: דשאר קרבנות — משלח, ולא חיישינן לענין סמיכה בראוי לסמיכה! ומיהו למאן דאמר בפרק "כל הפסולין" (זבחים לג,ב) דטמא בר סמיכה, דאפשר דמעייל ידיה וסמיך, לא מצינו למידרש מהני קראי. ושמא יש לומר דמאן דאית ליה (שם): ביאה במקצת — לא שמה ביאה, קסבר: כל הסומך — ראשו ורובו הוא מכניס. אי נמי: אית ליה דמרחק צפון. ומאן דסבירא ליה דלא בעינן ראשו ורובו — קסבר: ביאה במקצת שמה ביאה. ומיהו אכתי קשה: אי תיכף לסמיכה שחיטה לאו דאורייתא

רַב פַּפָּא אָמַר: דְּכוּלֵּי עָלְמָא דּוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ הוּא, וְהַיְינוּ טַעֲמָא דְּרַבִּי - כִּי הָתָם. מַה הָתָם - דָּבָר שֶׁמַּתָּנָה לַכֹּהֵן, אַף הָכָא - דָּבָר שֶׁמַּתָּנָה לַכֹּהֵן. רָבִינָא אָמַר: דְּכוּלֵּי עָלְמָא דּוּן מִינָּהּ וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ, וְהַיְינוּ טַעֲמָא דְּרַבָּנַן - "שֶׁלָּמֵיהֶם" רִיבּוּיָא הוּא. "רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה מִינִין טְעוּנִין שָׁלֹשׁ מִצְוֹת, שְׁתַּיִם - בְּכָל אֶחָד, וּשְׁלִישִׁית - אֵין בָּהֶן. וְאֵלּוּ הֵן: זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד, וְזִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר, וַאֲשַׁם מְצוֹרָע. זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד - טְעוּנִין סְמִיכָה חַיִּים, וּתְנוּפָה שְׁחוּטִין, וְאֵין בָּהֶן תְּנוּפָה חַיִּים. זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר - טְעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים, וּשְׁחוּטִין, וְאֵין בָּהֶן סְמִיכָה. אָשָׁם מְצוֹרָע - טָעוּן סְמִיכָה, וּתְנוּפָה חַי, וְאֵין בּוֹ תְּנוּפָה שָׁחוּט". וְיִהְיוּ זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד טְעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים, מִקַּל וָחוֹמֶר: וּמַה זִּבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר, שֶׁאֵין טְעוּנִין סְמִיכָה חַיִּים - טְעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים. זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד, שֶׁטְּעוּנִין סְמִיכָה חַיִּים - אֵינוֹ דִּין שֶׁטְּעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים! - מִיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר "אֹתָם" - "אוֹתָם", לְמַעוּטֵי זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד. וְיִהְיוּ זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר טְעוּנִין סְמִיכָה, מִקַּל וָחוֹמֶר: וּמַה זִּבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד, שֶׁאֵין טְעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים - טְעוּנִין סְמִיכָה. זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר, שֶׁטְּעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים - אֵינוֹ דִּין שֶׁטְּעוּנִין סְמִיכָה? אָמַר רַבִּינָא: גְּמִירִי, שְׁתֵּי סְמִיכוֹת בְּצִבּוּר. וְיֵהָא אָשָׁם מְצוֹרָע טָעוּן תְּנוּפָה שָׁחוּט, מִקַּל וָחוֹמֶר: מַה זִּבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד, שֶׁאֵין טְעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים - טְעוּנִין תְּנוּפָה שְׁחוּטִין. אָשָׁם מְצוֹרָע, שֶׁטָּעוּן תְּנוּפָה חַי - אֵינוֹ דִּין שֶׁטָּעוּן תְּנוּפָה שָׁחוּט! מִיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד "אֹתוֹ" - אוֹתוֹ, לְמַעוּטֵי אָשָׁם מְצוֹרָע. תָּנוּ רַבָּנַן: חֲמִשָּׁה שֶׁהֵבִיאוּ קָרְבָּן אֶחָד - אֶחָד מֵנִיף עַל יְדֵי כּוּלָּם. וְהָאִשָּׁה - כֹּהֵן מֵנִיף עַל יָדָהּ, וְכֵן הַשּׁוֹלֵחַ קָרְבְּנוֹתָיו מִמְּדִינַת הַיָּם - כֹּהֵן מֵנִיף עַל יָדוֹ.

משנה

דון מינה – שלמי צבור משלמי יחיד: מה שלמי יחיד טעונין תנופה שחוטין, דבחיין לא איצטריך ליה למיתני, (מה שלמי יחיד טעונין תנופה אף שלמי צבור כו'), דבגופיה כתיב. **ואוקי באתרה** – כדין שמצינו לשלמי ציבור עצמן שטעונין תנופה שלימים, מה מחיים – תנופה שלימים, אף לאחר שחיטה – תנופתן שלימים. **מה להלן בשלמי יחיד דבר שמתנה לכהן טעון תנופה אף כו'** – והיינו, כולן שלימים. אבל משלמי יחיד אין לכהן אלא חזה ושוק. **שלמיהם** – בשלמי יחיד כתיב (ויקרא ז) "את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם" – דמשמע: לשון רבים, והוה ליה למיכתב לשון יחיד, דביחיד משתעי. ומדרכתיב לשון רבים – לומר על חזה ושוק של שלמי צבור שיונפו. **גמירי** – מסיני שתי סמיכות בצבור: פר העלם דבר של צבור, דכתיב (ויקרא ד) "וסמכו זקני העדה", ושעיר המשתלח, דכתיב (שם טז) "וסמך אהרן את שתי ידיו" וגו', ומצבור הוא, ותו ליכא שום סמיכה בצבור. **אותו** – (שם ז) "ואת חזה התנופה להניף אותו" וגו'.

משנה

ביאור שני למחלוקת: **רַב פָּפָא אָמַר, דְּכוּלֵּי עָלְמָא דּוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ הוּא** – לדברי הכל לומדים גם את התנופה וגם את אופן עשייתה משלמי יחיד, **וְהַיְינוּ טַעֲמָא דְּרַבִּי** שמניפים את כל השלמים לאחר שחיטה ולא רק את חזה ושוק כמו בשלמי יחיד, **כִּי הָתָם** – משום שהנפת כל השלמים בשלמי ציבור דומה להנפת חזה ושוק לבדם בשלמי יחיד, **מָה הָתָם** [–בשלמי יחיד] **דָּבָר שֶׁמַּתָּנָה לַכֹּהֵן** – החלק שהוא מתנה לכהן מונף, והוא החזה ושוק לבדו, ושאר הבשר נאכל לבעלים ולא ניתן לכהנים. **אַף הָכָא** [–בשלמי ציבור] **דָּבָר שֶׁמַּתָּנָה לַכֹּהֵן** שהוא כל הבשר ולא רק החזה ושוק, יש להניפו.

ביאור שלישי למחלוקת: **רַבִּינָא אָמַר, דְּכוּלֵּי עָלְמָא דּוּן מִינָּהּ וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ** לומדים רק את עיקר דין התנופה משלמי יחיד, **וְהַיְינוּ טַעֲמָא דְּרַבָּנָן** שמניפים רק את החזה ושוק לאחר השחיטה, משום שכתוב לגבי תנופת שלמי יחיד (ויקרא ז לד) 'כִּי אֶת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וגו' מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם', ו'שַׁלְמֵיהֶם' הנאמר בלשון רבים, **רִיבּוּיָא הוּא** – ללמדנו שהחזה ושוק של שלמי ציבור יונפו, שהיה אפשר לכתוב בלשון יחיד הואיל ובשלמי יחיד הכתוב מדבר, ועל כן התנופה לאחר שחיטה בשלמי ציבור אינה נעשית אלא בחזה ושוק.

שנינו במשנה: **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה מִינִין טְעוּנִין שָׁלֹשׁ מִצְוֹת, שְׁתַּיִם בְּכָל אֶחָד וּשְׁלִישִׁית אֵין בָּהֶן** – ישנם שלשה קרבנות שיש בשלשתם שלש מצוות, אך אין בהם את כל שלשת המצוות, אלא רק שתי מצוות בכל מין של קרבן. **וְאֵלּוּ הֵן** מיני הקרבנות, **זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד, וְזִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר וַאֲשַׁם מְצוֹרָע.** מפרטת המשנה את שתי המצוות הנוהגות בכל קרבן וקרבן, **זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד טְעוּנִין סְמִיכָה חַיִּים וּתְנוּפָה שְׁחוּטִין, וְאֵין בָּהֶן תְּנוּפָה חַיִּים. זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר טְעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים וּשְׁחוּטִין וְאֵין בָּהֶן סְמִיכָה. אֲשַׁם מְצוֹרָע טָעוּן סְמִיכָה וּתְנוּפָה חַי וְאֵין בּוֹ תְּנוּפָה שָׁחוּט.**

הגמרא מבררת מדוע אין ללמוד מקל וחומר שינהגו בשלשתן כל שלשת המצוות. מקשה הגמרא: **וְיִהְיוּ זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד טְעוּנִין תְּנוּפָה** גם בעודן **חַיִּים מִקַּל וָחוֹמֶר.** וזהו הקל וחומר: **וּמַה זִּבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר שֶׁאֵין טְעוּנִין סְמִיכָה חַיִּים, טְעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים, זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד שֶׁטְּעוּנִין סְמִיכָה חַיִּים, אֵינוֹ דִּין שֶׁיהיו טְעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים.** מתרצת הגמרא: **מִיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי** תנופת **זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר** (ויקרא כג כ) ואמר, 'וְהֵנִיף הַכֹּהֵן **אוֹתָם** עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים', ותיבת **'אוֹתָם'** באה **לְמַעוּטֵי זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד** שלא יהא בהם תנופה מחיים, כי אין תנופה מחיים אלא בשלמי ציבור.

מוסיפה הגמרא להקשות על דברי רבי שמעון: **וְיִהְיוּ זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר טְעוּנִין סְמִיכָה מִקַּל וָחוֹמֶר.** וזהו הקל וחומר: **וּמַה זִּבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד שֶׁאֵין טְעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים טְעוּנִין סְמִיכָה, זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר שֶׁטְּעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים אֵינוֹ דִּין שֶׁיהיו טְעוּנִין סְמִיכָה.** מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּינָא, גְּמִירִי** הלכה מסיני **שְׁתֵּי סְמִיכוֹת בְּצִבּוּר** שהם בפר העלם דבר של ציבור ושעיר המשתלח, ולכן אין ללמוד ולרבות סמיכה בשלמי ציבור.

עוד מקשה הגמרא על דברי רבי שמעון: **וִיהֵא אֲשַׁם מְצוֹרָע טָעוּן תְּנוּפָה שָׁחוּט מִקַּל וָחוֹמֶר,** וזהו הקל וחומר: **מַה זִּבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד שֶׁאֵין טְעוּנִין תְּנוּפָה חַיִּים טְעוּנִין תְּנוּפָה שְׁחוּטִין, אֲשַׁם מְצוֹרָע שֶׁטָּעוּן תְּנוּפָה חַי אֵינוֹ דִּין שֶׁיהיה טָעוּן תְּנוּפָה שָׁחוּט.** מתרצת הגמרא: **מִיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד** (ויקרא ז ל) ואמר, 'יָדָיו תְּבִיאֶינָה אֵת אִשֵּׁי ה' אֶת הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה יְבִיאֶנּוּ אֵת הֶחָזֶה לְהָנִיף **אֹתוֹ** תְּנוּפָה לִפְנֵי ה'', ו'**אוֹתוֹ**' בא **לְמַעוּטֵי אֲשַׁם מְצוֹרָע** שלא יהיה בו תנופה לאחר שחיטה כזבחי שלמי יחיד.

הגמרא מביאה ברייתא שנשנו בה דינים בענין תנופה: **תָּנוּ רַבָּנָן, חֲמִשָּׁה שֶׁהֵבִיאוּ קָרְבָּן** שלמים **אֶחָד** בשותפות, **אֶחָד** מן השותפים **מֵנִיף** את החזה ושוק **עַל יְדֵי כּוּלָּם** – עבור כולם, משום שאי אפשר שכולם יניפו יחד משום שבאופן זה תהיה חציצה בין ידיהם לבין הקרבן המונף, וגם אי אפשר שיניפו בזה אחר זה, משום שתנופה נאמרה ולא תנופות כמבואר להלן (צד.). **וְהָאִשָּׁה** שהביאה קרבן שלמים, היא עצמה אינה מניפה, אלא **כֹּהֵן מֵנִיף עַל יָדָהּ** – עבורה. **וְכֵן הַשּׁוֹלֵחַ קָרְבְּנוֹתָיו מִמְּדִינַת הַיָּם,** ואינו יכול להניף, **כֹּהֵן מֵנִיף עַל יָדוֹ.**

המשך ביאור למסכת מנחות ליום שבת קודש עמ' א

דברי אביי ונבאר אותם, **אָמַר אַבַּיֵי,** יש **מִצְוָה לְמִימְנֵי יוֹמֵי** – למנות ימים, **וְכן** יש **מִצְוָה לְמִימְנֵי שָׁבוּעֵי** – למנות שבועות. הגמרא מביאה מנהגים שונים בדין זה: **רַבָּנָן דְּבֵי רַב אַשִּׁי** – רבותינו שבבית מדרשו של רב אשי, נהגו כדברי אביי **וּמָנוּ יוֹמֵי וּמָנוּ שָׁבוּעֵי** – והיו מונים ימים ושבועות. אך **אַמֵּימַר** לא נהג כאביי, **וּמָנֵי יוֹמֵי וְלֹא מָנֵי שָׁבוּעֵי** – והיה מונה רק ימים ולא שבועות, משום **שאָמַר** שכל ספירת העומר בזמן הזה אינו חובה, שהרי אין מקריבים קרבן העומר, ורק **זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ הוּא,** ולכן די בספירת ימים.

משנה

אחר שנתבאר במשניות הקודמות סדר קצירת העומר, ממשיכה משנתינו לעסוק בסדר הבאתו. המשנה מביאה מחלוקת באופן הכנת השבלים לטחינתן לקמח: **קְצָרוּהוּ** לעומר **וּנְתָנוּהוּ בְּקוּפּוֹת, הֱבִיאוּהוּ לָעֲזָרָה,** ובעודו בשבלים **הָיוּ מְהַבְהֲבִין** [–חורכים] **אוֹתוֹ בָּאוּר** [–באש] לקלותו, **כְּדֵי לְקַיֵּים בּוֹ מִצְוַת קָלִי,** שנאמר במנחת העומר (ויקרא ב יד) 'קָלוּי בָּאֵשׁ', **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים** חולקים בשני דברים על דברי רבי מאיר **ואוֹמְרִים, בְּקָנִים** לחים **וּבְקוֹלְחוֹת** [–קלחי כרוב] **חוֹבְטִין אוֹתוֹ** להפריד את הגרעינים מן המוץ, ועשו כן קודם הבהובו, ומה שחבטו אותו בקנים ובקולחות דווקא ולא במחבט כפי שהיו דשים שאר תבואה, **כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְמַעֵךְ** בחבטה זו, לפי שהיה לח עדיין, ואילו שאר תבואה כבר יבשה בעת דישתה ואינה מתמעכת. וכל זאת שלא כדעת רבי מאיר שאמר שהיו מהבהבים אותו בעודו בשבלים. ועוד חולקים חכמים באופן ההבהוב ואומרים שקודם הבהובו **נְתָנוּהוּ לָאַבּוּב,** שהוא כלי של נחושת, והיו מהבהבים אותו כשהוא שם, ולא שנתנוהו באור ממש כדעת רבי מאיר. **וְאַבּוּב** זה שבו היו מהבהבים אותו לדעת חכמים, **הָיָה מְנוּקָב** ככברה, **כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הָאוּר** [–האש] **שׁוֹלֵט בְּכוּלּוֹ** [–בכל העומר]. ולאחר קלייתו באבוב **שְׁטָחוּהוּ** לעומר **בָּעֲזָרָה, וְהָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ,** ועל ידי כך התייבשה הזיעה שדבקה בו כאשר הזיעו הגרעינים בהיותם באבוב.

המשנה ממשיכה לבאר את סדר הכנת העומר להקרבה: לאחר קלייתו של העומר, **נְתָנוּהוּ לְרֵיחַיִם שֶׁל גָּרוֹסוֹת,** והן ריחים שטוחנים בהן פולים, שהן טוחנות בטחינה גסה, ועל ידי כך אין קליפות הגרעינים נטחנות עם הגרעינים עצמם, ומה שעשו כן זהו מפני האמור בתורה על מנחת העומר (שם) 'גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל'. **וְהוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ** [–מן העומר] בטחינה זו, קמח שיעור **עִשָּׂרוֹן, שֶׁהוּא מְנוּפֶה בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נָפָה.**

המשנה מבארת מה עשו משאר הקמח העודף על שיעור עשרון: **וְהַשְּׁאָר** שנותר מן הקמח, **נִפְדֶּה** בדמים, ודמיו להקדש, **וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם, וְחַיָּיב בַּחַלָּה** אם עשו ממנו עיסה, לפי שגלגול [–לישת] העיסה במים מחייבה בחלה, וגלגול זה היה ביד הדיוט, **וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר** – מהפרשת תרומות ומעשרות, לפי שמירוח התבואה הוא גמר מלאכתה המחייבה במעשר, ומירוח זה בעודה ביד הקדש היה, והקדש פטור מן המעשר. **רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב בַּחַלָּה וּבַמַּעַשְׂרוֹת,** וטעמו יתפרש בגמרא.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את הפסוק האמור בהבאת מנחת העומר: **תָּנוּ רַבָּנָן** בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא ב יד) 'וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַה' אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ', ויש לדרוש מהפסוק כיצד יש להכין מנחה זו. **'אָבִיב', זֶה אָבִיב,** כלומר, שתהא המנחה באה מראשית הקציר. **'קָלוּי בָּאֵשׁ', מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְהַבְהֲבִין אוֹתוֹ,** [–את הנקצר עבור העומר] **בָּאֵשׁ, כְּדֵי לְקַיֵּים בּוֹ מִצְוַת קָלִי** האמורה כאן, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים,**

משנה

המשנה מבארת את ההבדלים בין מנחה הנקראת מנחת מרחשת לבין מנחת מחבת: **הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי** להביא מנחה הנעשית **בַּמַּחֲבַת, לֹא יָבִיא בַּמַּרְחֶשֶׁת,** משום שמנחות שונות הן, ואין יוצא בזה ידי חובת נדרו. והאומר שיביא מנחה הנעשית **בַּמַּרְחֶשֶׁת, לֹא יָבִיא בַּמַּחֲבַת** ואם יביא לא יצא ידי חובתו. מבארת המשנה: **מַה** ההבדל **בֵּין מַחֲבַת לְמַרְחֶשֶׁת, מַרְחֶשֶׁת יֵשׁ לָהּ כִּיפּוּי** אבל **מַחֲבַת אֵין לָהּ כִּיפּוּי, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, מַרְחֶשֶׁת עֲמוּקָה וּמַעֲשֶׂיהָ** של המנחה הנאפית בה **רוֹחֲשִׁין** (**רַכִּין**) – מאחר שהעיסה עבה הרי השמן מקובץ במקום אחד וכאשר מניח את אצבעו עליה, השמן רוחש ומתנועע ונד בתוכה, אבל **מַחֲבַת צָפָה** – אין לשולי הכלי עומק **וּמַעֲשֶׂיהָ** של המנחה הנאפית בה **קָשִׁין,** מאחר שהעיסה מתפזרת על פני כולה ונעשית דקה וקשה.

גמרא

הגמרא מבררת את טעמו של רבי יוסי: **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי** שפירש שהחילוק הוא שלמרחשת יש כיסוי ולמחבת אין. **אִילֵימָא** משום שהבין ממשמעות לשון **מַרְחֶשֶׁת דְּאָתְיָא אַרְחוּשֵׁי הַלֵּב** – על עון הרהורי עבירה שבלב המכוסה, ומשום שמשמעות הלשון 'רחש' הוא רחשי הלב, **כִּדְכְתִיב** (תהלים מה ב) שאמר המשורר בתחילת שירו, 'רָחַשׁ לִבִּי דָּבָר טוֹב', כלומר שליבו נע והתעורר בו הרצון לשורר ולשבח, הרי שלשון רחש נאמרה על מחשבות הלב, ומשום כך מנחה זו באה כשהיא מכוסה, שבאה על רחשי הלב דהיינו הרהורי עבירה. **וּמַחֲבַת** אינה מכוסה משום **דְּאָתְיָא אַמַּחְבּוֹאֵי הַפֶּה** – על עון שנעשה בפה, כדיבור רכילות שהוא בגלוי, שנעשה על ידי גילוי השיניים בעת הדיבור, **כִּדְאָמְרֵי אִינְשֵׁי מְנַחַּח נַבּוּחֵי** – שקול היוצא מהפה הוא כנביחה, והרי שלשון זו נאמרת על דברים הגלויים. **אֵימָא אִיפְּכָא, מַחֲבַת** יש לה כיסוי משום **דְּאָתְיָא אַמַּחְבּוֹאֵי הַלֵּב דִּכְתִיב** (בראשית לא כז) שכאשר ברח יעקב אבינו מבית לבן לאחר שעבד שם עשרים שנה בנשיו וצאנו, רדף אחריו לבן ושאלו 'לָמָּה נְחַבֵּאתָ לִבְרֹחַ', הרי שלשון זו של מחבת מורה על דבר שאינו גלוי, **וּמַרְחֶשֶׁת** אין לה כיסוי משום **דְּאָתְיָא אַרְחוּשֵׁי כִּדְאָמְרֵי אִינְשֵׁי** על אדם ששפתיו נעות וקולו אינו נשמע **הָוָה מְרַחֲשָׁן שִׂיפְתּוֹתֵיהּ** – שהיו שפתותיו רוחשות.

מבארת הגמרא: **אֶלָּא,** אין להכריע מצד הלשון מהו טעמו של רבי יוסי, ומה שפירש כן, **גְּמָרָא גְּמִירִי לֵהּ** – כך קיבל מרבותיו.

שנינו במשנה: **רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כו'** מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין, מחבת צפה ומעשיה קשין. הגמרא מבארת את טעמו של רבי חנינא בן גמליאל: המקור לכך **שמַרְחֶשֶׁת** היא **עֲמוּקָה, דִּכְתִיב** (ויקרא ז ט) 'וְכָל נַעֲשָׂה בַמַּרְחֶשֶׁת', ומשמע שהמנחה נעשית בתוכה, והמקור לכך **שמַחֲבַת צָפָה** ואינה עמוקה, **דִּכְתִיב** (שם) 'וְעַל מַחֲבַת', משמע מעליה ולא בתוכה, ומשום שאין לה עומק.

הגמרא דנה באומר הרי עלי מרחשת: **תָּנוּ רַבָּנַן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, הָאוֹמֵר 'הֲרֵי עָלַי מַרְחֶשֶׁת',** ולא אמר 'במרחשת' שהיה משמע שנודר מנחה הנעשית במרחשת, נדרו **יְהֵא מוּנָּח עַד שֶׁיָּבֹא אֵלִיָּהוּ,** ואין ביכולתו לצאת ידי חובת נדרו. ומשום **שמְּסַפְּקָא לֵהוּ** לבית שמאי על השמות הללו, 'מחבת' ו'מרחשת', **אִי עַל שׁוּם כְּלִי נִקְרְאוּ** – שמנחת מחבת קרויה כן מחמת הכלי ששמו מחבת, וכן מנחת מרחשת קרויה כך רק מחמת הכלי ששמו מרחשת, ולפי זה כיון שאמר הרי עלי 'מרחשת', לא התנדב מנחה כלל אלא לכלי ששמו מרחשת, ועליו להביא כלי מרחשת, **אוֹ** שנקראו כן המנחות **עַל שׁוּם מַעֲשֵׂיהֶן,** שמרחשת נעשית רוחשת ומחבת מעשיה קשין, ואלו שמות המנחות עצמן, ועליו להביא מנחה הנקראת מרחשת, ומכיון שהוא ספק אינו יכול לצאת ידי נדרו וינחנו עד שיבוא אליהו ויפשוט את הספק. **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים,** אין בזה ספק, משום שידוע **שכְּלִי הָיָה בַּמִּקְדָּשׁ וּמַרְחֶשֶׁת שְׁמָהּ.** ומתארים בית הלל את מראהו: **דּוֹמֶה כְּמִין כַּלְבּוֹס עָמוֹק,** שהוא כלי בעל שני ראשים חדים וכפופים, ובקרקעית כלי זה היו גומות, **וּכְשֶׁהִבְצִיק מוּנָּח בְּתוֹכוֹ** הוא **דּוֹמֶה כְּמִין תַּפּוּחֵי הַבְּרִתִּים וּכְמִין בָּלוּטֵי הַיְּוָנִים,** מחמת הגומות שבהן הבצק נכנס.

ראיה נוספת מביאים בית הלל שהכלים עצמם קרויים כך: **וְאוֹמֵר** (ויקרא ז ט) 'וְכָל נַעֲשָׂה בַמַּרְחֶשֶׁת וְעַל מַחֲבַת', **אֲלָמָא** מההבדל בלשון הכתוב, שלגבי מרחשת כתוב 'ב'מרחשת, ולגבי מחבת כתוב 'על', שעַל שׁוּם הַכֵּלִים נִקְרְאוּ כך **וְלֹא עַל שׁוּם מַעֲשֵׂיהֶם** שהם המנחות.

משנה

המשנה דנה איזה סוג אפיה נקראת מנחת מאפה שיצא בה ידי חובתו: האומר **הֲרֵי עָלַי** מנחה הנעשית **בַּתַּנּוּר, לֹא יָבִיא מַאֲפֵה** הנעשה **בכוּפָּח** שהוא כתנור קטן שיש בו מקום להנחת קדירה אחת, **וְלֹא מַאֲפֵה** הנעשה על **רְעָפִים** חמות, **וְלֹא מַאֲפֵה** הנעשה **ביוֹרוֹת** של **הָעֲרָבִים.**

דעה החולקת על הדין הראשון: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,** המתחייב להביא מנחה בתנור, אם **רָצָה** הרי הוא **מֵבִיא מַאֲפֵה** הנעשה **בכוּפָּח,** שאף כופח מין תנור הוא.

מחלוקת נוספת בענין המתחייב מנחת מאפה: האומר **הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה** הבאה מעישרון סולת שעושים ממנו עשרה לחמים, **לֹא יָבִיא מֻחֲצָה חַלּוֹת וּמֻחֲצָה** רְקִיקִין אלא או עשר חלות או עשרה רקיקין. **רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר** להביא מחצה חלות ומחצה רקיקין **מִפְּנֵי שֶׁהוּא** קָרְבָּן **אֶחָד** הכולל את שני המינים יחד.

גמרא

הגמרא מבררת את טעמי מחלוקתם של רבי יהודה ורבי שמעון: **תָּנוּ רַבָּנַן,** נאמר (ויקרא ב ד) 'וְכִי תַקְרֵב קָרְבַּן מִנְחָה **מַאֲפֵה תַנּוּר**' למדנו מכך שדווקא מאפה תנור עליו להביא **וְלֹא מַאֲפֵה כוּפָּח, וְלֹא מַאֲפֵה רְעָפִים, וְלֹא מַאֲפֵה יוֹרוֹת הָעֲרָבִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,** מכך שכתוב 'תַּנּוּר' 'תַּנּוּר' **שְׁנֵי פְּעָמִים** יש לנו לרבות ולְהַכְשִׁיר אף **מַאֲפֵה כוּפָּח. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר,** מה שנאמר 'תַּנּוּר' 'תַּנּוּר' **שְׁנֵי פְּעָמִים, אֶחָד** ללמדנו **שֶׁתְּהֵא אֲפִיָּתָן בַּתַּנּוּר** ולא בשאר אפיות, **וְאֶחָד שֶׁיְּהֵא הֶקְדֵּישָׁן בַּתַּנּוּר** – שהתנור הוא המקדשן, ונמצא שאין מקור ללמוד ולהכשיר מאפה כופח.

מקשה הגמרא: **וּמִי אִית לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן הַאי סְבָרָא** שהתנור הוא המקדש את המנחות, **וְהָתְנַן** (להלן צה:), **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לְעוֹלָם הֱוֵי רָגִיל לוֹמַר, שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים כְּשֵׁרוֹת** לאפותן **בָּעֲזָרָה וּכְשֵׁרוֹת בְּבֵית פַּאגִי,** שהיא החומה הנמצאת מחוץ לעזרה. הרי מוכח שאין התנור מקדש את המנחות, שאם היה מקדשן, היו המנחות נפסלות מדין 'יוצא' משום שהן בחוץ לאחר שנאפו בתנור בכל דבר שהתקדש בקדושת הגוף.

ישוב אחר לכפילות של התיבה תנור לרבי שמעון. מיישבת הגמרא: **אָמַר רָבָא, אִימָּא** שהפעם השניה שנאמר בתורה תנור, באה ללמדנו **שֶׁיְּהֵא הֶקְדֵּישָׁן לְשׁוּם תַּנּוּר** – שבתחילת הקדש הסולת למנחה, יאמר שהוא מקדישה על מנת שתיאפה בתנור.

שנינו במשנה: **הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה לֹא יָבִיא מֻחֲצָה** [**וכו'**] חלות ומחצה רקיקין. רבי שמעון מתיר מפני שהוא קרבן אחד.

ברייתא הדורשת בענין המתנדב מנחת מאפה: **תָּנוּ רַבָּנַן,** נאמר לגבי קרבן מנחת מאפה תנור (ויקרא ב א) 'וְכִי תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר' ונדרש מכך, שמנחה זו אינה חובה עליך להביא אלא **כְּשֶׁתַּקְרִיב לַעֲשׂוֹת דְּבַר הִרְשׁוּת** – כשתרצה לעשות דבר מדעתך ומרצונך, הבא **קָרְבַּן מִנְחָה** זו.

מביאה הברייתא את המחלוקת שבמשנתינו ומוסיפה לדרוש טעמי מחלוקתם ומנין למדים כן: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַנַּיִן לְאָדָם הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה, שֶׁלֹּא יָבִיא** את עשר לחמיה **מֻחֲצָה חַלּוֹת וּמֻחֲצָה** רְקִיקִין, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְכִי תַקְרֵב קָרְבַּן מִנְחָה', ומכך שנאמר קרבן בלשון יחיד יש ללמוד, **קָרְבָּן אֶחָד אָמַרְתִּי לְךָ וְלֹא שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה קָרְבָּנוֹת,** וכאשר מביא מנחה זו משני מינים הרי היא כשני קרבנות. **אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן** לרבי יהודה,

רש"י

משנה רוחשין – שהכלי עמוק, והיה כל השמן במקום אחד, וכשמניח אדם אצבעו על המנחה – נד השמן בתוכה. **מרחשת** – לשון "רמש", דמתרגמינן: רחשין. **צפה** – שאינה עמוקה, אלא שוליה צפין אצל אוגניה, ומתפזר השמן באוגני הכלי, ולהכי קשה. וכמו (שבת ה,ב): צף על פני המים. **גמרא מאי טעמא דרבי יוסי** – דמרחשת יש לה כיסוי, ומחבת אין לה כיסוי?

אי נימא – דממשמעותא, דמדנקראת "מרחשת", דמשמע: דאתיא ארחושי הלב, שהוא דבר מכוסה, לפיכך מעשיה מכוסין, ומחבת באת אמחבואי הפה, לשון ניביה, שהוא בגלוי. **רחושי הלב** – הרהור עבירה. **מחבואי הפה** – נבוחי הפה, כגון שהרכיל. **נחבאת** – טמונה, ולב – חבוי וטמון הוא. **אלא גמרא** – דזו מכוסה וזו מגולה. **במרחשת** – משמע: בתוכה, אלמא יש לה תוך. **ועל מחבת** – משמע: עליה ולא בתוכה, דאין לה תוך. **האומר הרי עלי מרחשת** – דלא אמר "במרחשת". **יהא מונח** – הנדר עד שיבא אליהו. **מספקא להו** – אי על שם כליין נקראו מחבת ומרחשת, שיש כלי ששמו "מחבת" ויש כלי ששמו "מרחשת". **או על שם מעשיהן** – נקראו, שזו מעשיה רוחשין וזו מעשיה קשין. הילכך, איבא למימר: מנחה נדר, ואיבא למימר: לא התנדב מנחה אלא כלי שרת עצמו. אי על שם הכלי קרי לה קרא מנחה הנעשית במרחשת, אבל מנחה גופה לא איקראי מרחשת, האי – כלי נדר. ואינו מביא מנחה, אלא אם כן אמר "הרי עלי מנחת מרחשת" או "הרי עלי במרחשת". ואיבא למימר נמי: על שם מעשיה איקראי "מרחשת" ולא על שם כלי, אלא המנחה עצמה זה שמה, וזה – מנחה התנדב, ולא כלי. יהא מונח עד שיבא אליהו. **כלבום** – גלואר"ן, שם כלי עשוי כעין מחבת שלנו, והדופן באמצעות כלפי פנים כזה:

ומצוייר תוכו גומות גומות, וכשהבצק מונח בתוכו – הבצק בגומות. **דומה כמין תפוחי הכרתים** – בלווטי 2גלני"ץ, הגדילים באלונים שקורין 3קשטני"א, כדמתרגמינן (ישעיהו ו): "כאלה וכאלון" – כבוטמא וכבלווטא. **ואומר וכל נעשה וגו'** – אלמא מדהכא כתיב "במרחשת" והכא כתוב "על מחבת" – שמע מינה: על שם כליין נקראו, דזו צפה וזו עמוקה. **משנה כופה** – מין תנור קטן, מקום שפיתת קדירה אחת. **רעפים** – טיבל"ש. **יורות הערביים** – יורות של אותו מקום, ומסיקים אותן ואופין בהן חלות. **רבי יהודה אומר כו'** – דכופה מין תנור הוא. **מנחת מאפה** – כתיב בה חלות ורקיקין ב"ויקרא". **לא יביא מחצה חלות כו'** – דאמרינן בפרק "אלו מנחות" (מנחות עו,א): כל המנחות באות עשר, וזה לא יביא חמש חלות וחמשה רקיקין, אלא הכל חלות או הכל רקיקין. **מפני שהן קרבן אחד** – ששניהם כתובים במנחה אחת. **גמרא תנור תנור** – ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט. חד ב"ויקרא" – "קרבן מנחה מאפה תנור", וב"צו את אהרן" כתיב "וכל המנחה אשר תאפה בתנור". **הקדישן בתנור** – שהתנור מקדשן. **ומי אית ליה לרבי שמעון** – דתנור מקדש שום קרבן. **כשרות בעזרה וכשרות אבית פאגי** – חוץ לחומת העזרה חומה אחת, וכן שמה. ואי סלקא דעתך תנור מקדש – איפסלו ביוצא. **לשם תנור** – שכשיקדישנה לסולת יאמר "על מנת לאפותה בתנור אני מקדישה". **וכי תקריב** – "קרבן מנחת מאפה תנור", כשתרצה לעשות מדעתך. **דבר רשות** – כלומר, דבר זה רשות הוא ולא חובה, שאם לא ירצה – לא יקריב מנחה.

וכי

תוספות

משנה הָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי בְּמַחֲבַת" - לֹא יָבִיא בְּמַרְחֶשֶׁת. "בְּמַרְחֶשֶׁת" - לֹא יָבִיא בְּמַחֲבַת. מַה בֵּין מַחֲבַת לְמַרְחֶשֶׁת? מַרְחֶשֶׁת יֵשׁ לָהּ כִּיסּוּי, מַחֲבַת אֵין לָהּ כִּיסּוּי, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מַרְחֶשֶׁת עֲמוּקָה וּמַעֲשֶׂיהָ רוֹחֲשִׁין (רכ"ין), מַחֲבַת צָפָה וּמַעֲשֶׂיהָ קָשִׁין. **גמרא** מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי? אִילֵּימָא: מַרְחֶשֶׁת - דְּאָתְיָא אַרְחוּשֵׁי הַלֵּב, כְּדִכְתִיב: "רָחַשׁ לִבִּי דָּבָר טוֹב", וּמַחֲבַת - דְּאָתְיָא אַמַּחֲבוֹאֵי הַפֶּה, כִּדְאָמְרִי אֱינָשֵׁי: מִגְּבַח גְּבוֹחֵי. אֵימָא אִיפְּכָא: מַחֲבַת - דְּאָתְיָא אַמַּחֲבוֹאֵי הַלֵּב, דִּכְתִיב: "לָמָּה נֶחְבֵּאתָ לִבְרֹחַ", מַרְחֶשֶׁת - דְּאָתְיָא אַרְחוּשֵׁי, כִּדְאָמְרִי אֱינָשֵׁי: הֲוָה מְרַחֲשַׁן שִׁיפְתּוֹתֵיהּ! אֶלָּא גְּמָרָא גְּמִירִי לֵהּ. "רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר" כו'. מַרְחֶשֶׁת עֲמוּקָה - דִּכְתִיב "וְכָל נַעֲשָׂה בַּמַּרְחֶשֶׁת", מַחֲבַת צָפָה - דִּכְתִיב "וְעַל מַחֲבַת". תָּנוּ רַבָּנַן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: הָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי מַרְחֶשֶׁת" - יְהֵא מוּנָּח עַד שֶׁיָּבֹא אֵלִיָּהוּ. מְסַפְּקָא לְהוּ: אִי עַל שׁוּם כְּלִי נִקְרְאוּ, אוֹ עַל שׁוּם מַעֲשֵׂיהֶן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כְּלִי הָיָה בַּמִּקְדָּשׁ, וּ"מַרְחֶשֶׁת" שְׁמָהּ, וְדוֹמֶה כְּמִין כְּלַבּוּם עָמוֹק, וּכְשֶׁבָּצַק מוּנָּח בְּתוֹכוֹ - דּוֹמֶה כְּמִין תַּפּוּחֵי הַבְּרוֹתִים וּכְמִין בַּלּוּטֵי הַיְּעוּרִים, וְאוֹמֵר: "וְכֹל נַעֲשָׂה בַּמַּרְחֶשֶׁת וְעַל מַחֲבַת", אֶלָּמָא עַל שׁוּם הַכֵּלִים נִקְרְאוּ, וְלֹא עַל שׁוּם מַעֲשֵׂיהֶם. **משנה** "הֲרֵי עָלַי בְּתַנּוּר" - לֹא יָבִיא מַאֲפֵה כוּפָּח, וְלֹא מַאֲפֵה רְעָפִים וּמַאֲפֵה יוֹרוֹת הָעֲרָבִיִּים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רָצָה - מֵבִיא מַאֲפֵה כוּפָּח. "הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה" - לֹא יָבִיא מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרְבָּן אֶחָד. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: מַאֲפֵה תַּנּוּר - וְלֹא מַאֲפֵה כוּפָּח, וְלֹא מַאֲפֵה רְעָפִים, וְלֹא מַאֲפֵה יוֹרוֹת הָעֲרָבִיִּים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "תַּנּוּר" "תַּנּוּר" שְׁנֵי פְּעָמִים - לְהַכְשִׁיר מַאֲפֵה כוּפָּח. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: "תַּנּוּר" "תַּנּוּר" שְׁנֵי פְּעָמִים - אֶחָד, שֶׁתְּהֵא אֲפִיָּתָן בְּתַנּוּר. וְאֶחָד, שֶׁיְּהֵא הֶקְדֵּישָׁן בְּתַנּוּר. וּמִי אִית לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן הַאי סְבָרָא? וְהָתְנַן: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לְעוֹלָם הֱוֵי רָגִיל לוֹמַר: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים כְּשֵׁרוֹת בָּעֲזָרָה וּכְשֵׁרוֹת בְּבֵית פָּאגֵי! אָמַר רָבָא: אִימָא "שֶׁיְּהֵא הֶקְדֵּישָׁן לְשׁוּם תַּנּוּר". "הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה" - לֹא יָבִיא מֶחֱצָה [וכו']. תָּנוּ רַבָּנַן: "וְכִי תַקְרִיב" - כְּשֶׁתַּקְרִיב לַעֲשׂוֹת דְּבַר רְשׁוּת. קָרְבַּן מִנְחָה - אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִנַּיִן לָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה", שֶׁלֹּא יָבִיא מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "קָרְבַּן מִנְחָה" - קָרְבָּן אֶחָד אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה קָרְבָּנוֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן:

וכי

דאורייתא, אם כן יכול לסמוך אבראי? ויש לומר: דבפרק "כל הפסולין" (זבחים לג,א) מסקינן: ד"תיכף לסמיכה שחיטה" דאורייתא.

מספקא להו — אי על שם כליין נקראו מחבת ומרחשת, שבמרחשת בעי לאיתוייה, ונפיק. או על שם מעשיהן, על שם רחישה (רחישת הלב או רחישת שפתים).

וכיון דלא ידענן להי נתכוין, אי ארחושי הלב או ארחישת שפתים — יהא מונח עד שיבא אליהו. כך פירש בקונטרס. ועל חנם נקט לפירושו אי על שם כליין נקראו, דאפילו פשיטא ליה לשם מעשיהן — איבא לספוקי: אי ארחושי הלב נתכוין — ומביא במרחשת, אי ארחושי הפה — ומביא במחבת. לפיכך נראה דנקט "על שם כליין" למימר: דמספקא לן, אי כלי נדר או למנחה נתכוין. ואם תאמר: ואמאי יהא מונח? יביא מרחשת ומנחת מרחשת מספק, כדאשכחן לקמן (קז,א): "פירשתי, ואיני יודע מה פירשתי" — שיש לו להביא כל הספקות לפטור עצמו מנדר! ויש לומר: דמיירי כגון דאמר "מעות הללו או סולת זה למרחשת". ומיהו קשה: דלתקן מעות הללו — יביא מעות של חולין, ויקנה מרחשת, ויאמר: דאם כלי נדר — יהא הכלי קנוי בהן! ויש לומר: כגון שהפריש מעות והקדישן למרחשת, כמו שידרשו חכמת הלשון.

או על שם מעשיהן — ולית להו לבית שמאי הא דאמר רב אשי בריש מכילתין ג,ב): מחבת לשם מרחשת — במנא קא מחשב, ומחשבה במנא לא פסלה.

וכשרות אבית פאגי — פירש בקונטרס: אלמא, דאין תנור מקדש, מדכשרות אבית פאגי, ואין נפסלות ביוצא. ואין נראה לפרש כן, כדפירשתי בפרק קמא (מנחות ט,א דיבור המתחיל ריש לקיש). ויש לתמוה: מאי קא מדמיא אפיית שתי הלחם ולחם הפנים לאפיית מנחת מאפה תנור, הא אמר בסוף "התכלת" (מנחות נא,א), אמר רבא: "על מחבת" — מלמד שטעונין כלי, ואי אפי לה מאתמול — איפסלה לה בלינה. והכי נמי "מאפה תנור" כתיב — מלמדך שטעון כלי, ולימא: דתנור של מנחות — מקדש, אבל של שתי הלחם ולחם הפנים — לא מקדש! ויש לומר: דבפרק "דם חטאת" (זבחים צה,ב) מוכח דלא הוה במקדש אלא חד תנור של מתכת שהיה לשתי הלחם ולחם הפנים ולמנחות. ולא דמי לההיא ד"תכלת" — דגבי מנחות לא אמר רחמנא: עשה במחבת, עשה בתנור, עשה במרחשת. אבל בחביתין אמר רחמנא "על מחבת בשמן תעשה" (ויקרא ב).

הדרן עלך כל המנחות

רבי

תוספות

רבי ישמעאל [וחכמים אומרים] אחד שבת ואחד חול משלש היה בא — שבת, דמודה רבי ישמעאל, מזכיר ברישא. ובסוף פרק קמא דסוכה (כ,א) דפליגי רבי אליעזר ורבנן במחצלת, ואמר רבא: בגדולה — דכולי עלמא לא פליגי דסתמא לסיכוך, כי פליגי — בקטנה. ומקשי אביי: אי הכי, "אחת גדולה ואחת קטנה"? "אחת קטנה ואחת גדולה" מבעי ליה! — אין גירסא זו נכונה, ואיפכא גרסינן, כדמוכח הכא. דההוא דמודו רבנן, מבעי ליה למיתני ברישא. וכן ההיא דתנן בפרק בתרא דראש השנה (כט,ב): אחת יבנה ואחת כל מקום שיש בו בית דין.

מפשיט את הפסח עד החזה — דרך רגליו מתחיל, והולך ומפשיט עד החזה ליטול אימוריו. ולא דמי לההיא דתניא בבכורות בפרק "כל פסולי המוקדשין" (לג,א) ובתמורה פרק "ולד חטאת" (כד,א): אין מרגילין ביום טוב, ואין מרגילין בבכור, דהתם — במפשיטו לעשות נוד שלם, וצריך להוציא רגליו מצוארו. ולאו דווקא נקט הכא פסח, דבכל קרבן ציבור של שבת הוה מצי לאשמועינן. ונקט פסח לרבותא: אף על פי שיש פסחים מרובים, ונראין מוטלין בנבילה. אי נמי: משום רבותא דרבנן, דאפילו לצורך יחיד התירו. אי נמי: דווקא בפסח שרו רבנן, דחשו שלא יתקלקל הבשר, משום דעיקרו לאכילה. שחט

וְכִי נָאֲמַר "קָרְבַּן" "קָרְבַּן" שְׁנֵי פְּעָמִים? וַהֲלֹא לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא "קָרְבַּן" אֶחָד, וְנֶאֱמַר בּוֹ חַלּוֹת וּרְקִיקִין! מֵעַתָּה, רָצָה לְהָבִיא חַלּוֹת - מֵבִיא, רְקִיקִין - מֵבִיא, מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין - מֵבִיא, וּבוֹלְלָן וְקוֹמֵץ מִשְּׁנֵיהֶם, וְאִם קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ מֵאֶחָד עַל שְׁנֵיהֶם - יָצָא. רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִנַּיִן לָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה", שֶׁלֹּא יָבִיא מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה בַּתַּנּוּר וְכָל נַעֲשָׂה בַּמַּרְחֶשֶׁת וְעַל מַחֲבַת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה. וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וַחֲרֵבָה לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה". מַה "וְכָל" הָאָמוּר לְמַטָּה - שְׁנֵי מִינִין חָלוּקִין, אַף "וְכָל" הָאָמוּר לְמַעְלָה - שְׁנֵי מִינִין חָלוּקִין. - וְרַבִּי יְהוּדָה, שַׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן! - אָמַר לְךָ: כֵּיוָן דִּכְתִיב "בַּשָּׁמֶן" "בַּשָּׁמֶן", כְּמַאן דִּכְתִיב "קָרְבַּן" "קָרְבַּן" דָּמֵי. - וְרַבִּי שִׁמְעוֹן? - אִי לָא כְּתִיב "בַּשָּׁמֶן" "בַּשָּׁמֶן", הֲוָה אָמִינָא: דַּוְוקָא מֶחֱצָה חַלּוֹת וּמֶחֱצָה רְקִיקִין, אֲבָל חַלּוֹת לְחוּדֵיהוּ וּרְקִיקִין לְחוּדֵיהוּ - אֵימָא: לָא, קָא מַשְׁמַע לָן. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, הֵיינוּ אֲבוּהּ! אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, דְּאִי עָבַד.

הדרן עלך כל המנחות

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: עוֹמֶר הָיָה בָּא בְּשַׁבָּת מִשָּׁלֹשׁ סְאִין, וּבְחוֹל - מֵחָמֵשׁ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל - מִשָּׁלֹשׁ הָיָה בָּא. רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר: בְּשַׁבָּת הָיָה נִקְצָר בְּיָחִיד, וּבְמַגָּל אֶחָד וּבְקוּפָּה אַחַת, וּבְחוֹל - בִּשְׁלֹשָׁה, בְּשָׁלֹשׁ קוּפּוֹת וְשָׁלֹשׁ מַגָּלוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל - בִּשְׁלֹשָׁה, בְּשָׁלֹשׁ קוּפּוֹת וּבְשָׁלֹשׁ מַגָּלוֹת. **גמרא** וְלָא שָׁנָא בְּחוֹל וְלָא שָׁנָא בְּשַׁבָּת, אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מַאי קָסָבַר? אִי קָסָבַר: עִשָּׂרוֹן מוּבְחָר לָא אָתֵי אֶלָּא מֵחָמֵשׁ, אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת נַמִּי! אִי מִשָּׁלֹשׁ אָתֵי, אֲפִילּוּ בְּחוֹל נַמִּי! אָמַר רָבָא, קָסָבַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: עִשָּׂרוֹן מוּבְחָר בְּלָא טִירְחָא אָתֵי מֵחָמֵשׁ, בְּטִירְחָא אָתֵי מִשָּׁלֹשׁ. בְּחוֹל - מַיְיתִינַן מֵחָמֵשׁ, דְּהָכִי שְׁבִיחָא מִילְּתָא. בְּשַׁבָּת - מוּטָב שֶׁיְּרֻבֶּה בְּמְלָאכָה אַחַת בְּהַרְקָדָה, וְאַל יִרְבֶּה בְּמְלָאכוֹת הַרְבֵּה. אָמַר רַבָּה: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. דְּתַנְיָא: אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - מַפְשִׁיט אֶת הַפֶּסַח עַד הַחֲזֶה, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַד שֶׁיְּפַשִּׁיט אֶת כּוּלּוֹ. מִי לָא אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה הָתָם: כָּל הֵיכָא דְּאֶפְשָׁר, לָא טָרְחִינַן? הָכָא נַמִּי כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר, לָא טָרְחִינַן. מִמַּאי? דִּלְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכָא, אֶלָּא דְּלֵיכָּא בִּזְיוֹן קָדָשִׁים, אֲבָל הָתָם דְּאִיכָּא בִּזְיוֹן קָדָשִׁים, אימא

תוספות רש"י

וכי נאמר קרבן קרבן – אחד לחלות ואחד לרקיקין, דליהוי משמע דשני קרבנות הם. **והלא לא נאמר אלא קרבן אחד** – ואף על פי כן כתב בו שני מינין – אלמא, שניהן נקראין קרבן אחד. **ובוללן** – דלאחר אפייתן פותתן ומערבן עד שמתחזירן לסלתן, כדאמר ב"אלו מנחות" (מנחות עה,א), ואחר כך בוללן כאחת בשמן. **רבי יוסי ברבי יהודה כאבוה סבירא ליה** – כדמפרש לקמן. **מה וכל האמור למטה שני מינין** – נעשה במרחשת ובמחבת – שתי מינין קרבן הוא, ואם הביא מחצה מזה ומחצה מזה – לא יצא. "וכל מנחה בלולה בשמן וחריבה" – שני מינין הן. **אף כל וכו'** – שני מינין הן. כלומר, "חלות" ו"רקיקין" האמורים ב"ויקרא" – שני מינין, ואין מצטרפין. **שפיר קאמר רבי שמעון** – וכי נאמר "קרבן" "קרבן". **בשמן בשמן** – הפסיק הענין – שאין באין כאחת. **ורבי שמעון אמר לך** – אי לא כתב "בשמן" לכל חד. **הוה אמינא** – הואיל ואין הפסק – דווקא קאמר: מחצה חלות ומחצה רקיקין. **איכא בינייהו דיעבד** – לרבי יהודה, דיליף טעמא מ"קרבן" אחד – דיעבד, כשרות. לרבי יוסי, דיליף מ"בלולה וחריבה" – כי היכי ד"בלולה" דהיא מנחת נדבה, ו"חריבה" דהיא מנחת חוטא, אפילו דיעבד אם עירבן – פסולות, כדאמר (ויקרא ה) "לא ישים עליה שמן", ואם שם – פסול. הכי נמי, חלות ורקיקין, דיעבד – לא.

הדרן עלך כל המנחות

משנה רבי ישמעאל אומר העומר היה בא בשבת כו' – אם חל ששה עשר להיות בשבת – היה עומר בא עשרון משלשה סאין. שהיו קוצרין שלשה סאין שעורים, ומניפין אותן בנפה, עד שמניפין אותן עד עשרון מובחר. **ובחול** – אם חל ששה עשר בחול – קוצרין חמשה סאין, ומניפין מכל סאה מעט. אותו סלת דק היוצא ראשון, שהוא מובחר. ומוציאין מן חמש סאין עשרון, כדכתיב (שמות טז) "והעומר עשירית האיפה הוא". **בשלשה** – בשלשה מגלות – לפרסם הדבר מפני הבייתוסין. **גמרא** **אפילו בשבת נמי** – לייתי, דהא דחי שבת, כדמפרש בסוף פירקין. **בלא טירחא** – שאינו צריך לנפות כל כך. **בטירחא** – שינפו פעמים הרבה. **בחול מייתינן מחמש דהכי שביחא מילתא** – כך משובח הדבר, דהוי עשרון מובחר טפי שאין ממציא מכל סאה אלא מעט, אותו סלת דק היוצא ראשון. **מוטב שירבה במלאכה אחת** – מוטב שיחלל פעמים הרבה שבת במלאכה אחת, כגון שירקד השלש סאין פעמים הרבה. **ואל ירבה במלאכות הרבה** – שיקצור ויזרה ויברור ויטחן וירקד שתי סאין יותר. **עד החזה** – שיכול להוציא את האימורים. **לא טרחינן** – יותר בשבת. **בזיון קדשים** – חציו מופשט ועומד כך עד הלילה, ודומה כנבילה. אבל

וְכִי נֶאֱמַר בענין מנחת מאפה **קָרְבָּן קָרְבָּן שְׁנֵי פְּעָמִים** אחד לחלות ואחד לרקיקין, **וְהָלָא לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא קָרְבָּן אֶחָד,** וְאף על פי כן **נֶאֱמַר בּוֹ** שני מינים, **חַלּוֹת וּרְקִיקִין,** מוכח ששני המינים נקראים קרבן אחד, **וּמֵעַתָּה,** אם **רָצָה לְהָבִיא חַלּוֹת, מֵבִיא** חלות, ואם רצה להביא **רְקִיקִין, מֵבִיא** רקיקין, ואף כאשר רצה להביא **מֻחֲצָה חַלּוֹת וּמֻחֲצָה רְקִיקִין, מֵבִיא,** וְכאשר מביא מחצה חלות ומחצה רקיקין, הרי הוא **בּוֹלְלָן** – לאחר אפייתן חותכן ומפררן עד שחוזרות להיות סולת כמו שהיו לפני האפייה ואחר כך בולל את החלות והרקיקים יחד בשמן **וְקוֹמֵץ מִשְׁנֵיהֶם וְאִם קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ מֵאֶחָד עַל שְׁנֵיהֶם, יָצָא.**

הגמרא מביאה דעה נוספת: **רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מִנַּיִן לְאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה, שֶׁלֹּא יָבִיא מֻחֲצָה חַלּוֹת וּמֻחֲצָה רְקִיקִין, תַּלְמוּד לוֹמַר** (ויקרא ז ט–י) **'וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה בַּתַּנּוּר וְכָל נַעֲשָׂה בַּמַּרְחֶשֶׁת וְעַל מַחֲבַת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אוֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה וְכָל מִנְחָה בְלוּלָה בַשֶּׁמֶן וַחֲרֵבָה לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ כְּאָחִיו',** ולמדנו מכך **מַה 'וְכָל' הָאָמוּר לְמַטָּה** – בסופו של הפסוק לגבי מנחות מרחשת ומחבת וכן לגבי מנחה בלולה בשמן ומנחה חריבה, לא באה לכלול אותן יחד לומר שניתן להביא מחצה מזו ומחצה מזו, אלא **שְׁנֵי מִינִין חֲלוּקִין** הם, **אַף 'וְכָל' הָאָמוּר לְמַעְלָה** בתחילת הפסוק בענין מאפה תנור הבאה מחלות ורקיקין, שהן **שְׁנֵי מִינִין חֲלוּקִין** ואינו יכול להביא מחצה מאלו ומחצה מאלו.

מקשה הגמרא: **וְרַבִּי יְהוּדָה,** כיצד יתרץ, והרי **שַׁפִּיר קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן** שממה שנאמר רק פעם אחת קרבן משמע שקרבן אחד הוא.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לְךָ** רבי יהודה, **כֵּיוָן דִּכְתִיב 'בַּשֶּׁמֶן' 'בַּשֶּׁמֶן', כְּמַאן דִּכְתִיב קָרְבָּן קָרְבָּן דָּמֵי,** ומשום שכפילות זו מפסיקה בין המינים של חלות ורקיקים ללמדנו שאינם באים יחד, אלא או חלות או רקיקים.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן,** מדוע אינו מודה לכך שכפילות זו של תיבת 'בשמן' הרי היא ככפילות תיבת 'קרבן'. מיישבת הגמרא: כפילות זו של תיבת בשמן נצרכת היא, שכן **אִי לֹא כְּתִיב בַּשֶּׁמֶן בַּשֶּׁמֶן, הֲוָה אֲמִינָא** שעליו להביא **דַּוְוקָא מֻחֲצָה חַלּוֹת וּמֻחֲצָה רְקִיקִין,** משום שאין הפסק בין החלות לרקיקים, **אֲבָל חַלּוֹת לְחוּדַיְיהוּ וּרְקִיקִין לְחוּדַיְיהוּ אֵימָא לֹא, קָא מַשְׁמַע לָן** הפסוק שכפל את תיבת 'בשמן' שני פעמים והפסיק בתיבת 'בשמן' בין המינים, שיכול להביא באחד משלשה אופנים, חלות לבד, רקיקין לבד, או מחצה מאלו ומחצה מאלו, ולא באה כפילות זו לחלקם לשני קרבנות.

שואלת הגמרא: **רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הַיְינוּ אֲבוּהֵי** שלדעת שניהם לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין, ומה החילוק בין דעתם. מבארת הגמרא: **אִיבָּא בֵּינַיְיהוּ דְּאִי עָבַד** – שאם הביא מחצה חלות ומחצה רקיקין האם יצא ידי חובתו, שלדעת רבי יהודה שלמד את שיטתו ממה שנאמר קרבן אחד, יצא, ולרבי יוסי שלמד מהדמיון למנחות בלולה וחרבה, לא יצא.

הדרן עלך כל המנחות

פרק ששי - רבי ישמעאל

הפרק שלפנינו עוסק בקרבן העומר. נאמר בתורה (ויקרא כג י – יד) **וַהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן. וְהֵנִיף אֶת הָעֹמֶר לִפְנֵי ה' לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן וגו'. וָלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם' וגו'.** בפסוקים אלו מלמדת התורה על קרבן העומר שהיו מקריבים כל שנה בט"ז ניסן למחרת חג ראשון של פסח, וקודם הקרבת קרבן זה היה אסור לאכול מתבואה חדשה.

משנה

המשנה שלפנינו מביאה דינים לגבי קצירת העומר, שיש תנאים האומרים שיש בהם חילוק בין שבת לימות החול: **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר,** קרבן **הָעֹמֶר הָיָה בָּא בַּשַּׁבָּת** [כשחל ט"ז בניסן בשבת] **מִשָּׁלֹשׁ סְאִין** של שעורים שהיו קורצים ומנפים אותם בנפה, כדי שיצא מהם עשרון מובחר של קמח שאותו היו מקריבים. **וּבַחוֹל** היו מביאים את קרבן העומר **מֵחֲמֵשׁ** סאים של שעורים. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל** – בין כשחל בשבת ובין כשחל בחול, **מִשָּׁלֹשׁ** סאים **הָיָה בָּא.**

מחלוקת נוספת: **רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר,** כשט"ז בניסן חל **בַּשַּׁבָּת הָיָה** העומר **נִקְצָר בְּיָחִיד** – על ידי אדם יחיד, **וּבְמַגָּל** [–כלי קצירה] **אֶחָד, וּבְקוּפָּה אַחַת** שבה היו מניחים את השעורים. **וּבַחוֹל,** היה העומר נקצר **בִּשְׁלֹשָׁה** בני אדם, והיו מניחים את השעורים **בִּשְׁלֹשׁ קוּפּוֹת,** וְקוצרים אותו **בִּשְׁלֹשׁ מַגָּלוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל** היה העומר נקצר **בִּשְׁלֹשָׁה** בני אדם, ומניחים את השעורים **בִּשְׁלֹשׁ קוּפּוֹת,** וְקוצרים אותו **בִּשְׁלֹשׁ מַגָּלוֹת.**

גמרא

שנינו במשנה: 'רבי ישמעאל אומר, העומר היה בא בשבת משלש סאים, ובחול מחמש, וחכמים אומרים, אחד בשבת ואחד בחול משלש היה בא'. שואלת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא** – מובן **שֶׁרַבָּנָן קָא סָבְרִי** – סוברים **שֶׁעִשָּׂרוֹן** קמח שעורים **מוּבְחָר, בִּשְׁלֹשָׁה סְאִין אָתֵי** – משלש סאים של שעורים הוא בא, שמנפים אותם היטב והעשרון היוצא מהם הוא מובחר, **וְלֹא שָׁנָא בַּחוֹל וְלֹא שָׁנָא בַּשַּׁבָּת** – ולכן אין חילוק בין חול לשבת, ולעולם מביאים את העומר משלש סאים שעורים. **אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מַאי קָסָבַר** – מה הוא סובר, **אִי קָסָבַר** – אם הוא סובר **שֶׁעִשָּׂרוֹן** קמח שעורים **מוּבְחָר לֹא אָתֵי** [–אינו בא] **אֶלָּא מֵחֲמֵשׁ** סאים שעורים, אם כן **אֲפִילּוּ בַּשַּׁבָּת נַמִּי** – גם יביאו את העומר מחמש סאים. **וְאִי** – ואם הוא סובר שעשרון סולת מובחר **מִשָּׁלֹשׁ אָתֵי** – בא משלש סאים, **אֲפִילּוּ בַּחוֹל נַמִּי** – גם יביאו את העומר משלש סאים.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבָא, קָסָבַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, עִשָּׂרוֹן מוּבְחָר בְּלֹא טִירְחָא** – בלי טירחה וניפוי רב, **אָתֵי מֵחֲמֵשׁ** – בא מחמש סאים, שמתוך כמות של חמש סאים ניתן למצוא בקלות עשרון מובחר ביותר ואין צורך לטרוח ולנפות הרבה, אולם **בְּטִירְחָא** – כאשר טורחים ומנפים היטב את השעורים, **אָתֵי מִשָּׁלֹשׁ** – יכולים להביא עשרון מובחר גם משלש סאים. ולכן, **בַּחוֹל מַיְיתִינַן** – מביאים את העומר **מֵחֲמֵשׁ** סאים של שעורים, **דְּהָכִי שְׁכִיחָא מִילְּתָא** – לפי שכך הדבר משובח, שעשרון העומר נמצא מובחר יותר, שמנפה מעט מכל סאה ונוטל את הסולת הדק שיוצא ראשון. אולם **בַּשַּׁבָּת** בא העומר משלש סאים, לפי **שמוּטָב שֶׁיַּרְבֶּה** בחילול שבת **בְּמְלֶאכָה אַחַת,** והיינו **בְּהַרְקָדָה** [–ניפוי], שמנפה את שלשת הסאים הרבה פעמים, כדי שיצא מהם עשרון מובחר, **וְאַל יַרְבֶּה** חילול שבת **בְּמְלָאכוֹת הַרְבֵּה,** כלומר שלא יביא חמש סאים, שאז יצטרך להרבות במלאכות נוספות, שיקצור ויזרה ויברור ויטחן וירקד סאתיים נוספים.

הגמרא מביאה שיש תנא נוסף שסובר כרבי ישמעאל: **אָמַר רַבָּה, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** במשנתינו, **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה** המובא להלן, **אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד, דְּתַנְיָא** בברייתא, **אַרְבָּעָה עָשָׂר** בניסן, שהוא יום הקרבת קרבן פסח, **שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, מַפְשִׁיט אֶת** עור קרבן **הַפֶּסַח** מרגליו האחוריות **עַד הֶחָזֶה,** שבכך די כדי להוציא את אימוריו ולהקטירם, אך אינו מפשיט את כל עור הבהמה כדי שתהיה ראויה לאכילה, אלא מניחה בעודה מופשטת עד החזה עד הלילה, ובלילה, לאחר צאת השבת, ממשיך ומפשיט את כולה, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים** שממשיך להפשיטו **עַד שֶׁיַּפְשִׁיט אֶת** עור הקרבן **כּוּלּוֹ** בשבת. **מִי** [–וכי] **לֹא אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה הָתָם** לגבי הפשטת קרבן הפסח, שאפילו שמותר לחלל השבת, מכל מקום, **כָּל הֵיכָא דְּאֶפְשָׁר** – היכן שהדבר אפשרי, **לֹא טָרְחִינַן** בעשייתם, ולכן מפשיטים את עור הקרבן רק עד החזה, שהפשטה זאת מוכרחת היא כדי להקטיר את אימורי הבהמה, אך את יתר העור שאפשר להפשיט בלילה לאחר צאת השבת, אין טורחים ומפשיטים בשבת, **הָכָא נַמִּי** לגבי העומר, **כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר** להביאו משלש סאים שעורים בלבד, **לֹא טָרְחִינַן,** ואין מביאים מחמש סאים. וכמו כן, רבי ישמעאל הסובר שמביאים רק שלש סאים שעורים, יסבור לגבי הפשטת קרבן פסח בשבת שאין מפשיטים אותו כי אם עד החזה.

מקשה הגמרא: **מַמַּאי** ששיטה אחת הם, **דִּלְמָא** – שמא יש לומר **שעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכָא** שממעטים במלאכות האסורות בשבת, **אֶלָּא** משום **דְּלֵיכָא** [–אין] **בִּזְיוֹן קָדָשִׁים** אם ינהג כן, **אֲבָל הָתָם** לגבי הפשטת הפסח **דְּאִיכָּא** [–שיש] **בִּזְיוֹן קָדָשִׁים** אם הבהמה תהיה מופשטת עד החזה עד הלילה, שנראית כנבילה,

ולכן, **אֵימָא לָךְ כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ** – אומר לך שהוא סובר כרבנן, שמפשיטים את כל הקרבן בשבת ומוציאים את כל איבריו.

דחיה נוספת: **אִי נַמִּי, עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, הָתָם** לגבי הפשטת עור קרבן הפסח בשבת, שמפשיט את הבהמה רק עד החזה, **אֶלָּא** משום **דְּאִיתְעֲבִיד לֵיהּ צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ** – שבהפשטת עור הבהמה עד החזה נעשה צורך גבוה שיכול להוציא את האימורים, **וְלֹא צָרִיךְ אַחוֹלֵי שַׁבָּת** – ואין צורך שיחלל את השבת ויפשיט את יתר העור, **אֲבָל הָכָא** לגבי הקרבת העומר, **דְּלֹא אִיתְעֲבִיד לֵיהּ צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ** – שבשלש סאים בלבד לא נעשה צורך גבוה באופן מושלם, **וְצָרִיךְ לְאַחוֹלֵי שַׁבָּת** – ויש צורך גבוה בחילול השבת בקצירת שתי סאים נוספים, כדי שהעומר יהיה משובח יותר, **אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ** – יש לומר שסובר כרבנן, שעושים בשבת את כל צורך העומר, ומביאים אותו כפי שהיה בא בחול, ואכן אם היו סוברים שיש צורך להביאו בחול מחמש, היו מביאים כן אף בשבת.

רבה מקבל את דחיית הגמרא, ואומר ששיטת רבי ישמעאל שוה לשיטת תנא אחר: **אֶלָּא אָמַר רַבָּה, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד.** דִּתְנַן במשנתינו, **רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, בַּשַּׁבָּת** היה העומר **נִקְצָר בְּיָחִיד, בְּמַגָּל אֶחָד, וּבְקוּפָּה אַחַת, וּבַחוֹל** היה העומר נקצר **בִּשְׁלֹשָׁה** אנשים, **בְּשָׁלֹשׁ קוּפּוֹת, וּבְשָׁלֹשׁ מַגָּלוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל** היה העומר נקצר **בִּשְׁלֹשׁ קוּפּוֹת, וּבְשָׁלֹשׁ מַגָּלוֹת. מִי** [–וכי] **לֹא קָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים הָתָם,** שאפילו שמותר לקצור בשבת את העומר, מכל מקום מִכְּיוָן **דְּאֶפְשָׁר** להמנע מטירחה יתירה, **לֹא טָרְחִינַן, הָכָא נַמִּי** – אף כאן, לגבי העומר, יסבור שכְּיוָן **דְּאֶפְשָׁר** למעט בטירחת עשיית מלאכות רבות, **לֹא טָרְחִינַן.** כמו כן, רבי ישמעאל הסובר שמביאים רק שלש סאים שעורים, משום שיש למעט במלאכות שבת בכל מה שאפשר, יסבור שבשבת העומר נקצר ביחיד, ובמגל וקופה אחת.

מקשה הגמרא: **מַאי** – מה הראיה שרבי ישמעאל סובר כרבי חנינא סגן הכהנים, **דִּלְמָא** – שמא יש לומר **שַׁעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכָא** שמביאים את העומר משלש סאים בלבד, **אֶלָּא** משום **דְּלֵיכָּא פִּרְסוּמֵי מִילְּתָא** – שאין יותר פרסום למצות העומר אם יקצור חמש סאים, **אֲבָל הָתָם דְּאִיכָּא פִּרְסוּמֵי מִילְּתָא** – שכאשר שלשה אנשים קוצרים בשלש מגלות ונותנים לשלש קופות יש פרסום רב, **אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ** – נאמר שהוא סובר כרבנן, שגם בשבת היו קוצרים בשלשה, כדי לפרסם ההיפך מהבייתוסים האומרים שאין קרבן העומר בא אלא ביום ראשון בשבוע. דחיה נוספת: **אִי נַמִּי, עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים הָתָם** שקוצר ביחיד, משום **דְּבִין אִי יעשוהו בְּחַד, ובין אִי** יעשוהו **בִּשְׁלֹשָׁה, צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ מִיתְעֲבִיד כְּהִלְכָתוֹ** – נעשה הצורך גבוה, דהיינו צורך קרבן העומר כהלכתו, **אֲבָל הָכָא דְּלֹא אִיתְעֲבִיד כְּהִלְכָתוֹ צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ** – שלשיטת רבי ישמעאל לא נעשה הצורך גבוה כהלכתו, שהרי לשיטתו יש חילוק בין חול לשבת, שבחול בא העומר מחמש סאים, והוא משובח יותר, ובשבת בא משלש סאים והוא פחות משובח, **אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ** – יש לומר שהוא סובר כרבנן שבין בשבת ובין בחול בא העומר משלש סאים.

הגמרא מקבלת את הדחיה, ומביאה את דברי רב אשי: **אֶלָּא אָמַר רַב אַשִּׁי, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי יוֹסֵי אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד.** דִּתְנַן במסכת ראש השנה (כא:), לגבי קידוש החודש בבית דין על ידי עדים שראו את מולד הירח, **בֵּין שֶׁנִּרְאָה** הירח **בַּעֲלִיל** – בגלוי לעין כל, **וּבֵין שֶׁלֹּא נִרְאָה בַּעֲלִיל, מְחַלְּלִין עָלָיו** העדים שראוהו, **אֶת הַשַּׁבָּת. רַבִּי יוֹסֵי** חולק **וְאוֹמֵר, אִם נִרְאָה בַּעֲלִיל, אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת,** שבודאי אף בית דין ראו את מולד הירח. **מִי** [–וכי] **לֹא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָתָם** שאפילו שמותר לחלל את השבת לבוא להעיד על ראיית מולד הירח, מכל מקום, כְּיָון **דְּאֶפְשָׁר** להמנע מחילול שבת, **לֹא טָרְחִינַן** לבוא להעיד שראוה, **הָכָא נַמִּי** – אף כאן לגבי קצירת העומר, יסבור שמכְּיָון **דְּאֶפְשָׁר** להביא את העומר משלש סאים, **לֹא טָרְחִינַן** להביאו מחמש. כמו כן רבי ישמעאל הסובר שבשבת מביאים את העומר משלש סאים, יסבור שכשנראה בעליל אין מחללים את השבת.

מקשה הגמרא: **מַאי** – מה הראיה שרבי ישמעאל סובר כרבי יוסי, **דִּלְמָא** – שמא יש לומר **שַׁעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכָא** שמביאים את העומר משלש סאים בלבד, **אֶלָּא** משום **דְּלֵיכָּא** – שאין לומר שאם יבוא משלש **נִמְצֵאתָ אַתָּה מַכְשִׁילָן לֶעָתִיד לָבֹא, אֲבָל הָתָם** לגבי חילול שבת כשנראה בעליל, דְּאם לא נתיר לחלל השבת **נִמְצֵאתָ אַתָּה מַכְשִׁילָן לֶעָתִיד לָבֹא,** מאחר וגם כשלא נראה בעליל יטעו לחשוב שכמו שהם ראו את המולד גם בית דין ראוהו ואין לחלל שבת כדי להעיד, ויצא מכך מכשול שלא יקבע החודש כהלכתו, **אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ** – יש לומר שהוא סובר כרבנן שמחללים את השבת. דחיה נוספת: **אִי נַמִּי, עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָתָם** שכשנראה בעליל אין מחללים את השבת לבוא להעיד על ראיית המולד, **אֶלָּא** משום **דְּלֵיכָּא** – שאין בעדותם **צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ,** שהרי אין זה קרבן, **וְלֹא נִיתְּנָה שַׁבָּת לְדָחוֹת** – וגם לא ניתנה אותה השבת כבר לחילול משום צורך אחר, שמשום כך נאמר שהיות וכבר נדחתה השבת תדחה גם לכך, **אֲבָל הָכָא** – כאן, לענין קצירת העומר, **דְּאִיכָּא צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ** – שיש לגבוה צורך שיקצרו חמש סאים, שבכך יצא קרבן העומר משובח יותר, **וְנִיתְּנָה שַׁבָּת לְדָחוֹת** – וכן כבר ניתנה אותה השבת להדחות כדי לקצור שלש סאים, ולכן יש לומר שנדחית השבת אף לענין שמותר לקצור חמש סאים, **אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ** – יש לומר שהוא סובר כרבנן שאין חילוק בין שבת לחול.

הגמרא דנה בענין חילול שבת בשוגג, לענין קדשים: **אִיתְּמַר,** מי **שׁשָׁחַט** בשבת **שְׁתֵּי חַטָּאוֹת שֶׁל צִיבּוּר, וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא אַחַת,** כגון שחל ראש חודש או רגל בשבת, שצריך להקריב שעיר חטאת אחד, ושגג ושחט שתים. **אָמַר רַבָּה, וְאִיתֵּימָא** – ויש אומרים שרַבִּי **אַמִּי** אמר כן, **חַיָּיב** חטאת **עַל** שחיטת החטאת **הַשֵּׁנִיָּה, וּפָטוּר עַל** שחיטת **הָרִאשׁוֹנָה, וַאֲפִילּוּ** אם לבסוף נמצא **שֶׁנִּתְכַּפֵּר לוֹ בַּשֵּׁנִיָּה,** כגון שנשפך דם הראשונה ונפסל לאחר שחיטת השניה, חייב. **וַאֲפִילּוּ** אם קודם שחיטת השניה **נִמְצֵאת** הבהמה **הָרִאשׁוֹנָה כְּחוּשָׁה,** ושחט בהמה שניה שמינה, חייב.

מקשה הגמרא: **וּמִי אָמַר רַבָּה הָכִי** – וכי אמר רבה כך, **וְהָא** – והרי כך **אָמַר רַבָּה,** מי **שֶׁהָיוּ לְפָנָיו** בשבת **שְׁתֵּי חַטָּאוֹת,** והוצרך להקריב חטאת אחת בשבת, והיתה **אַחַת** מהן **שְׁמִינָה, וְאַחַת כְּחוּשָׁה,** אם **שָׁחַט** את **הַשְּׁמִינָה, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט** את **הַכְּחוּשָׁה, חַיָּיב** חטאת, שחילל את השבת בכך ששחט את הכחושה שלא לצורך. ואם שחט את **הַכְּחוּשָׁה, וְאַחַר כָּךְ** שחט את **הַשְּׁמִינָה, פָּטוּר,** לפי שכדין עשה ששחט את השמינה, מאחר שהראשונה היתה כחושה, **וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאוֹמְרִים לוֹ** לאחר שחיטת הכחושה, לך **וְהָבֵא** בהמה **שְׁמִינָה לְכַתְּחִלָּה, וּשְׁחוֹט.** והרי זה סותר את מה שנאמר בשמו של רבה שהשוחט שתי חטאות של ציבור, אפילו כשנמצאת הראשונה כחושה, חייב חטאת על שחיטת השניה.

הגמרא מתרצת שני תירוצים: **אִיבָּעֵית אֵימָא, סַמֵּי כְּחוּשָׁה מִקַּמַּיְיתָא** – יש להשמיט ממאמרו הראשון של רבה את דין 'כחושה', אלא דעת רבה היא שאם נמצאת הראשונה כחושה אינו חייב על השניה. **וְאִיבָּעֵית אֵימָא, הַהִיא** – המאמר שנאמר בו שהשוחט שתי חטאות חייב על השניה אפילו אם הראשונה היתה כחושה, **רַבִּי אַמִּי אָמְרָהּ,** ולא כאותם שאמרו שרבה אמרה.

הגמרא מביאה ספק בענין זה: **אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב אַשִּׁי,** שחט שתי חטאות, ואחר שחיטת השניה **נִמְצֵאת** הבהמה **הָרִאשׁוֹנָה כְּחוּשָׁה בִּבְנֵי מֵעַיִין,** שמתחילה היתה נראית שמינה, ואחר ששחטוה נמצאת כחושה בבני מעיה, **מַהוּ** – האם חייב חטאת על שחיטת השניה. ומבאר את צדדי הספק: **פָּתַר מַחֲשַׁבְתּוֹ אָזְלִינַן** – האם הולכים אחר מחשבתו, **וְנַכְרָא לְאִיסּוּרָא קָא מִיכַּוֵּין** – ובשעת שחיטת השניה נתכוין השוחט לשחוט שחיטה האסורה, שהרי עדיין לא נודע שהראשונה אינה ראויה, **אוֹ דִּלְמָא** – שמא **פָּתַר מַעֲשָׂיו אָזְלִינַן** – הולכים אחר מעשהו, ואחר שנמצאת הראשונה כחושה בבני מעיה נתברר למפרע שעשה כראוי בכך ששחט את השניה.

רב אשי פושט את ספיקו של רבינא: **אָמַר לֵיהּ** רב אשי, **לָאו הֵיינוּ דְּרַבָּה**

המשך בעמוד קנא

רש"י

אבל – גבי עומר דלא איתעביד צורך גבוה, כדאמרינן (ברבי ישמעאל) לעיל דבחמש שביחא מילתא טפי – אימא: כרבנן סבירא ליה, דאמרי דבשבת עבדינן כל מה דבעי ליה בבחול, ואי הוה בעי טפי – עבדינן, ובחול – בשלשה. **אבל התם** – מילתיה דרבי חנינא, דאיכא פרסומי מילתא בשלשה בני אדם טפי מביחיד – אימא: רבי ישמעאל כרבנן סבירא ליה, ועבדינן בשלשה לפרסם הדבר שקצירת העומר במוצאי חמשה עשר בניסן, מפני הביתוסים שאומרים אין העומר בא אלא באחד בשבת. **אבל הכא** – לגבי שלש סאין – לא איתעביד צורך גבוה בהלכתו אליבא דרבי ישמעאל, דקאמר: בחמש שביחא מילתא. **כין שנראה הלבנה בעליל** – לכל העולם. **אם נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת** – ללכת ולהעיד לבית דין שהרי אין צריך, כיון דבעליל נראה – בית דין נמי ראוהו. **אבל התם** – גבי לבנה, דאיכא מכשילן לעתיד לבא. דזימנין דלא יראה בעליל, ויאמרו העדים: כמו שראינוהו אנו, כן ראוהו בית דין, ולא נחלל שבת. ואיכא מכשול, דלא יהא חדש נקבע בהלכתו. **דליכא צורך גבוה** – דאינו קרבן, ולא ניתנה שבת לדחות אותו היום משום דבר אחר. **אבל הכא דאיכא צורך גבוה** – דבחמש שביחא מילתא. **וניתנה שבת לדחות** – אצל השלש סאין, ומגו דנדחה מפני השלש – נדחית נמי אצל החמש. **שחט בשבת שתי חטאות של ציבור** – כגון אחד מן שעירי עבודה זרה ושעירי רגל בשבת שבתוך הרגל. **חייב על השניה** – חטאת, דשוגג הוא. כסבור: מותר לשוחטן בשבת, הואיל ושל ציבור הוא. וטעה, דכיון דשחט ראשון – תו לא חזי האי לציבור. **ואפילו נתכפר בשניה** – כגון שנשפך דם הראשונה לאחר שחיטת שניה, דאיכא למימר: ליפטריה לגמרי, משום דקמייתא ברשות שחט, אף על גב דסוף לא כִּפֵּר אלא בשניה, ושניה נמי הואיל ובה כִּפֵּר – ליפטר עליה. אפילו הכי, חייב – אשניה, ופטור – אראשונה, דבתר שחיטה אזלינן. **אפילו נמצאת הראשונה כחושה** – קודם שחיטת שניה, ואיכא משום (מלאכי א) "הקריבהו נא לפחתך", ושחט שניה – חייב. **לפניו** – בשבת. **ולא עוד** – אלא אפילו לכתחילה אומרים לו לאחר שחיטת כחושה: הבא שמינה לכתחילה, ושחוט. **סמי כחושה** – ממילתא קמייתא דרבה. **ואיבעית אימא** – הא קמייתא רבי אמי אמרה, וסמי רבה מינה. **בבני מעיין** – מתחילה היה נראית שמינה, והשתא הוא דמשתכח כחושה. ומעיקרא כי שחט לשניה, לא שחטה ברשות, דהא עדיין לא נמצאת ראשונה כחושה. **מהו** – ואליבא דרבה קמיבעיא לה, דפטר היכא דנמצאת ראשונה כחושה קודם שניה, הכא מאי? **לאיסורא קמיכוין** – כי שחט שניה – למילתיה קמיכוין, דעדיין לא נודע לו כחישת ראשונה. האי "לאיסורא איכוין" – לאו דווקא, דהא שוגג, סבור מותר לעשות, הואיל ושל ציבור הוא. אלא לשחיטה אסורה איכוין. **בתר מעשה** – ואיגלאי למפרע דשפיר עבד. **לאו היינו דרבה ורבא** – כלומר, לתרוייהו חייב, דבתר מחשבה אזלינן. דעד כאן לא פטר רבה, אלא כיון דשמע שטבע תינוק – איכא למימר: מחשבתו נמי אתינוק הואי. **לאו היינו פלוגתייהו** – כלומר, לרבה – פטור, ולרבא – חייב האי שוחט. דטעמא דרבה דפטר – לאו משום דשמע, אלא משום דאזלינן בתר מעשיו, והוא הדין אפילו לא שמע. והאי דנקט "שמע" – לאשמועינן דאפילו שמע, כי העלה דגים בלא תינוק – חייב. **חולה שאמדוהו לגרוגרת** – ואם יאכל אחת – ירפא. **ואפילו בזה אחר זה** – דכולן למצוה נתכוונו – פטורין, דהזריז לחולה – משובח. **עוקץ** = זנב שהוא תולה בו. **דקממעט קצירה** – דאין קוצר אלא תלישה אחת.

דעד

תוספות

שחט שתי חטאות של ציבור — לא נקט עולות, משום דאיכא עולות טובא, (כמו שפירשתי), אבל חטאות ליכא אלא אחת ברוב פעמים. **ואפילו** נתכפר בשניה — לא דמיא לבעיא דבסמוך בתר מחשבתו אזלינן או בתר מעשיו — דהתם אם יבא אליהו ויאמר שהיא כחושה בבני מעיים, היה מביא שמינה. ולא דמי נמי לטעה בדבר מצוה ועשה מצוה. **להעלות** דגים והעלה דגים ותינוק רבא אמר חייב — לא דמי לאופה מיום טוב לחול דבפרק "אלו עוברין" (פסחים מו,ב) דפטרינן, מטעם "הואיל ומקלעי ליה אורחין", וגימא הכא נמי: הואיל ופטר ליה אתינוק, פטור נמי אדגים — דהתם הוא דאפייתו חזיא לצורך יום טוב, אבל הכא צידת דגים לא חזיא בשבת. **שתים** מייתינן כו' — לא מצי למיפשטה מהא דתניא בפרק שני דביצה (יז,א): ממלאה אשה קדירה בשר, אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. ממלא נחתום חבית של מים, אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד — דביום טוב דקיל, לא חיישינן. ולא דמי לשבת, דלא ניתן לדחות. והא נמי דשרינן גבי ינוקא דאשפוך חמימיה להחם אגב אימיה בעירובין (סח,א) — היינו על ידי גוי, כדפירש שם בקונטרס, וכן [פירש] רבינו חננאל. ואפילו מיירי על ידי ישראל, ניחא, דהכא ליכא אלא איסורא דרבנן, ובמקום מילה דהיא גופא דחזיא שבת — לא גזור.

משום

אֵימָא לָךְ כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ! אִי נַמִּי, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא הָתָם, אֶלָּא דְּאִיתְעֲבֵיד לֵיהּ צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ וְלָא צְרִיךְ אַחוֹלֵי שַׁבָּת, אֲבָל הָכָא דְּלָא אִיתְעֲבֵיד לֵיהּ צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ וְצָרִיךְ לְאַחוֹלֵי שַׁבָּת - אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ! אֶלָּא אָמַר רַבָּה: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. דִּתְנַן, רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר: בְּשַׁבָּת נִקְצַר בְּיָחִיד, בְּמַגָּל אֶחָד וּבְקוּפָּה אַחַת, וּבְחוֹל - בְּשָׁלֹשָׁה, בְּשָׁלֹשׁ קוּפּוֹת וּבְשָׁלֹשׁ מַגָּלוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל - בְּשָׁלֹשׁ קוּפּוֹת וּבְשָׁלֹשׁ מַגָּלוֹת. מִי לָא קָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים הָתָם: כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר - לָא טָרְחִינַן? הָכָא נַמִּי, כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר - לָא טָרְחִינַן? מִמַּאי? דִּלְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכָא, אֶלָּא דְּלֵיכָּא פִּרְסוּמֵי מִילְתָא, אֲבָל הָתָם דְּאִיכָּא פִּרְסוּמֵי מִילְתָא - אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ! אִי נַמִּי, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים הָתָם, דְּאִי בְּחַד אִי בִּשְׁלֹשָׁה צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ מִיתְעֲבֵיד בְּהִלְכָתוֹ, אֲבָל הָכָא דְּלָא אִיתְעֲבֵיד בְּהִלְכָתוֹ צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ - אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ! אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי יוֹסֵי אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. דִּתְנַן: בֵּין שֶׁנִּרְאָה בְּעָלִיל וּבֵין שֶׁלֹּא נִרְאָה בְּעָלִיל - מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם נִרְאָה בְּעָלִיל - אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. מִי לָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָתָם: כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר - לָא טָרְחִינַן? הָכָא נַמִּי כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר - לָא טָרְחִינַן. - מִמַּאי? דִּלְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכָא, אֶלָּא דְּלֵיכָּא נִמְצֵאתָ אַתָּה מַכְשִׁילָן לְעָתִיד לָבֹא, אֲבָל הָתָם דְּנִמְצֵאתָ אַתָּה מַכְשִׁילָן לְעָתִיד לָבֹא - אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ! אִי נַמִּי, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי הָתָם, אֶלָּא דְּלֵיכָּא צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ וְלֹא נִיתְּנָה שַׁבָּת לִדְחוֹת, אֲבָל הָכָא דְּאִיכָּא צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ וְנִיתְּנָה שַׁבָּת לִדְחוֹת - אֵימָא כְּרַבָּנַן סְבִירָא לֵיהּ. אִיתְּמַר: שָׁחַט שְׁתֵּי חַטָּאוֹת שֶׁל צִיבּוּר וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא אַחַת - אָמַר רַבָּה, וְאִיתֵּימָא רַבִּי אַמִּי: חַיָּיב עַל הַשְּׁנִיָּה, וּפָטוּר עַל הָרִאשׁוֹנָה. וַאֲפִילּוּ נִתְכַּפֵּר לוֹ בַּשְּׁנִיָּה, וַאֲפִילּוּ נִמְצֵאת רִאשׁוֹנָה כְּחוּשָׁה. וּמִי אָמַר רַבָּה הָכִי? וְהָא אָמַר רַבָּה: הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי חַטָּאוֹת, אַחַת שְׁמֵינָה וְאַחַת כְּחוּשָׁה, שָׁחַט שְׁמֵינָה וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט כְּחוּשָׁה - חַיָּיב. כְּחוּשָׁה וְאַחַר כָּךְ שְׁמֵינָה - פָּטוּר. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: הָבֵא שְׁמֵינָה לְכַתְּחִלָּה וּשְׁחוֹט! אִיבָּעֵית אֵימָא: סְמֵי כְּחוּשָׁה מִקַּמָּיְיתָא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: הַהִיא רַבִּי אַמִּי אֲמָרָהּ. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַשִׁי: נִמְצֵאת הָרִאשׁוֹנָה כְּחוּשָׁה בִּבְנֵי מֵעַיִן, מַהוּ? בְּתַר מַחֲשַׁבְתּוֹ אָזְלִינַן, וְגַבְרָא לְאִיסּוּרָא קָא מִיכַּוֵּן. אוֹ דִּלְמָא, בְּתַר מַעֲשָׂיו אָזְלִינַן? אָמַר לֵיהּ: לָאו הַיְינוּ דְּרַבָּה וְרָבָא? דְּאִיתְּמַר: שָׁמַע שֶׁטָּבַע תִּינוֹק בַּיָּם, וּפֵרֵשׁ מְצוּדָה לְהַעֲלוֹת דָּגִים, וְהֶעֱלָה דָּגִים - חַיָּיב. לְהַעֲלוֹת דָּגִים וְהֶעֱלָה דָּגִים וְתִינוֹק - רָבָא אָמַר: חַיָּיב, וְרַבָּה אָמַר: פָּטוּר. וְעַד כָּאן רַבָּה לָא קָא פָּטַר, אֶלָּא כֵּיוָן דְּשָׁמַע, אָמְרִינַן נַמִּי דַּעְתֵּיהּ אַתִּינוֹק, אֲבָל לֹא שָׁמַע - לָא. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר לֵיהּ: הַיְינוּ פְּלוּגְתַּיְיהוּ דְּרַבָּה וְרָבָא. דְּאִיתְּמַר: שָׁמַע שֶׁטָּבַע תִּינוֹק בַּיָּם, וּפֵרֵשׁ מְצוּדָה לְהַעֲלוֹת דָּגִים וְהֶעֱלָה דָּגִים - חַיָּיב. לְהַעֲלוֹת דָּגִים וְהֶעֱלָה תִּינוֹק וְדָגִים - רַבָּה אָמַר: פָּטוּר, וְרָבָא אָמַר: חַיָּיב. רַבָּה אָמַר פָּטוּר, זִיל בָּתַר מַעֲשָׂיו. וְרָבָא אָמַר חַיָּיב, זִיל בָּתַר מַחֲשַׁבְתּוֹ. אָמַר רַבָּה: חוֹלֶה שֶׁאָמְדוּהוּ לִגְרוֹגֶרֶת אַחַת, וְרָצוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם וְהֵבִיאוּ עֲשָׂרָה גְּרוֹגְרוֹת בְּבַת אַחַת - פְּטוּרִין, אֲפִילּוּ בְּזֶה אַחַר זֶה, אֲפִילּוּ קֹדֶם וְהִבְרִיא בְּרִאשׁוֹנָה. בְּעֵי רָבָא: חוֹלֶה שֶׁאָמְדוּהוּ לִשְׁתֵּי גְרוֹגְרוֹת, וְיֵשׁ שְׁתֵּי גְרוֹגְרוֹת בִּשְׁתֵּי עוֹקְצִין וְשָׁלֹשׁ בְּעוֹקֶץ אַחַת, הֵי מִינַּיְיהוּ מַיְיתִינַן? שְׁתַּיִם מַיְיתִינַן, דְּחָזוּ לֵיהּ. אוֹ דִּלְמָא, שָׁלֹשׁ מַיְיתִינַן, דְּקָא מִמַּעֲטָא קְצִירָה? פְּשִׁיטָא שָׁלֹשׁ מַיְיתִינַן,

דעד

תוספות

משום כרמל — "תקריב" — פירוש: רך ומלא. ואין זה גורעין ומוסיפין באמצע תיבה, דהוי כמו "שמלה" — "שלמה". **איבעית** אימא אין מעבירין על המצות — בפרק "איזהו מקומן" (זבחים מז,א) גבי פרים הפנימיים, דתנן: שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון, מפרש בגמרא: מאי טעמא? דאמר קרא "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד" — ההוא דפגע ברישא. פירש בקונטרס: דמ"אשר פתח אוהל מועד" דריש, דמשמע: יסוד שכנגד הפתח, וזהו מערבי של מזבח שהוא כנגד פתח ההיכל. ולא גרסינן "ההוא דפגע ברישא", דמשמע: מטעם שאין מעבירין על המצות. וכפירושו נראה, מדקאמר (זבחים נג,א) גבי שירי הדם של חטאות הציבור והיחיד, רבי ישמעאל אומר: זה וזה יסוד מערבי, דקסבר: ילמד סתום מן המפורש [מחטאת פנימי] — משמע, דמפורש בהדיא. ועוד דלמאן דאמר (שם): יסוד דרומי קאמר, ולמד ירידתו מן הכבש ליציאתו מן ההיכל, מהיכן פשוט לו זה יותר מזה? ועוד אמר בפרק "קדשי קדשים" (שם נח,ב): שיריים בהדיא כתיב בהו "אשר פתח אהל מועד". והשתא קשיא: דהיא גופה למה לי קרא? תיפוק ליה דאין מעבירין על המצות, כדאשכחן הכא! ובפרק שלישי דיומא (לג,א) דפריך: מאי שנא דיהיב מזרחית צפונית ברישא וכו', וגבי דישון מזבח הפנימי והמנורה אמרינן: [דישון] דמזבח קודם משום ד"אין מעבירין", וכן עבורי דרעא אטוטפתא אסורי! ומתרצין: דלא שייך "אין מעבירין על המצות" אלא כשיש שתי מצות לפניו, כגון דישון מזבח והמנורה, או כגון מצות קרנות שאין ידוע מהיכן יתחיל, וכן בהך דשמעתין שנוטל מן הקרוב. אבל לקבוע מקום אשפיכת שיריים — לא קבעו מהאי טעמא, אי לא דגלי קרא בהדיא.

ארור אדם אשר ילמד את בנו חכמת יוונית — והא דמשמע לקמן בסוף "שתי הלחם" (צט,ב) דמי שלמד כל התורה, כגון בן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל שרי, אי לאו משום דכתיב "לא ימוש". ולמאן דאמר: אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית — קיים מצות "לא ימוש", משמע דשרי! היינו היכא דאיכא צורך, דשמא היה קרוב למלכות, כדאשכחן בסוטה (מט,ב) דשל בית רבן גמליאל התירו להם ללמוד חכמת יוונית מפני שקרובין למלכות. ומה שלא התיר לו רבי ישמעאל — שמא לא היה כל כך צורך ציבור כמו ברבן גמליאל. ורבינו שמואל מפרש: דקודם גזירה היה. ואי אפשר להיות, דרבי ישמעאל — לאחר חורבן היה, שפדאו רבי יהושע, בפרק "הניזקין" (גיטין נח,א), ותינוק היה. ואפילו רבי ישמעאל אחר שהיה מעשרה הרוגי מלכות לא קדם כל כך, דרבן שמעון בן גמליאל נהרג עמו, ואמרינן: הלל וגמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה, ומלכות בית חשמונאי קדמו טובא, כדאיתא בפרק קמא דעבודה זרה (ט,א) דמלכות בית חשמונאי פסק בפני הבית מאה ושלש שעמד הורדוס. ואם תאמר: והלא בפולמוס של טיטוס גזרו, כדאיתא בפרק בתרא דסוטה (מט,א) דגזרו על עטרות כלות, ושלא ילמד אדם את בנו חכמת יוונית. ופולמוס של טיטוס היה בשעת חורבן, ומלכות בית חשמונאי קדמו טובא, כדאיתא בפרק קמא דעבודה זרה (ט,א) דמלכות בית חשמונאי פסק בפני הבית מאה ושלש! ותירץ הרב רבינו יעקב ברבי שמעון: דמעיקרא גזרו, ולא קיבלו מיניידהו, ולבסוף גזרו וקיבלו מיניידהו. ועוד יש לומר: דמעיקרא קאי ב"ארור" בעלמא, ואי בעי לקבולי עליה לטותא דרבנן — שרי. ולבסוף, גזרו ואסרו לגמרי. ומיהו קשה: דהא אמרינן (שבועות לו,א): "ארור" — בו קללה, בו נדוי. **ועל** אותה שעה שנינו מעשה שבא עומר מגגות צריפין — בירושלמי דשקלים (פרק חמישי הלכה ב) תני לה אאידך עובדא: שפעם אחת נשדפה ארץ ישראל כו', ובמסכת עדיות (פרק שישי משנה א) תניא עובדא דהכא על ההיא דתמיד של שחר קרב בארבע שעות. ורש"י פירש ב"תפלת השחר" (ברכות כד) דבימי שלמה היה, כשנשא בת פרעה, שישן עד ארבע שעות, והיו מפתחות של בית המקדש תחת מראשותיו, והכי נמי איתא בפסיקתא. **אמר** להו מרדכי — פירש בקונטרס דהוא מרדכי שהיה בימי אחשורוש. ותימה הוא לומר שהאריך ימים כל כך. ונראה על שם מרדכי הראשון היו נקראין הממונים על שמו, לפי שאינם ממנים אלא בקיאים בעלי שכל ומדע. **אסיבראה** — פירש בקונטרס: חור שבמזוזות הדלת, שתוחבין בו הבריח לנעול, וכן פירש בערוך. ועוד יש לפרש: סיברא — קבר, כמו (מגילה כט,א): מאבולא עד סיברא. ועוד יש לפרש: מקום סכר הנהר, כמו (ישעיה יט) "עושי שכר אגמי נפש". בעלי

רש"י

דעד כאן לא קאמר רבי ישמעאל – במתניתין למיבצר בלקיטת התבואה. **אלא משום דכי ממעט באכילה** – כלומר, בתבואה ממעטת קצירה – דלא קצר אלא שלשה סאין. אבל הכא, דכי ממעט בהנאת האוכל, מפיש בקצירה, דתליש שתי עוקצין – לא אמר דלימעוט באוכל. **משנה** (בשלשה בשלש מגלות) **לא ביכר** – לא בישל כל צרכו. **גגות צריפין ועין סוכר** – רחוק מירושלים מאד. **גמרא מאי טעם** – בעינן מן הקרוב. **כרמל** – תקריב רך ומלא – שתהא התבואה רכה ונמללת ביד. ואי מייתי מרחוק – נשיב לה זיקא, ומתקשה בדרך. האי "כרמל" במנחת העומר כתיב (ויקרא כג). **ואין מעבירין כו'** – והלכך כשיוצא מירושלים לבקש עומר – אותה שמוצא ראשון נוטל, דאין מעבירין על המצות. **הורקנוס ואריסטובלוס** – שני אחים היו. **והיה שם** זקן **אחד** – מבפנים. **חכמת יוונית** – רמיזות. **על אותה שעה כו'** – שאותן החיילות החריבו כל סביבות ירושלים.

מטא עומר – זמן עומר. **אכרזו** – הכריזו: כל מי שיודע תבואה, שיודיענה. **ההוא חרשא** = חרש, שומע ואינו מדבר. **אאיגרא** – גג. **צריפא** – בורז"ל, שאין לו גג אלא חד מלמעלה, ומן ערבה הוא. **מרדכי** – שהיה בימי אחשורוש. **שתי הלחם** – של חטין. **אעינא** – בעינו. **סיכרא** – חור שבמזוזות הדלת, שבו תוחבים הבריח לנעול. **קן** – שני עופות. **לזיבתי** – "אני מביא הקן זה". [וכן] "לימתי", [וכן] "לעונתי". **לזיבתה ממש** – דזבה מביאה לאחר ימי ספירה קן אחד. **לימתי ממש** – היינו זבה ששופעת כים. **לעונתה ממש** – היינו נמי לעונת קרבן זיבתה, ליום שמיני שלה. **דכולהו** – תלתא קינין, חדא פרידה חטאת וחדא עולה, דקן יולדת וזבה – אחד חטאת ואחד עולה. **כזוב סיכנה** – שהיתה שופעת דם יותר ונסתכנה למות, ונדבה לקינה להביא, דהויין תרויידהו עולת נדבה. וזו שאמרה "לימתי" – בים סיכנה, וזו שאמרה "לעונתי" – בעינה סיכנה. והיינו

דְּעַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָתָם, אֶלָּא דְּכִי מְמַעֵט בַּאֲכִילָה, קָא מְמַעֵט קְצִירָה. אֲבָל הָכָא, דְּכִי קָא מְמַעֵט בַּאֲכִילָה, קָא מַפְּשָׁא קְצִירָה - וַדַּאי שָׁלֹשׁ מַיְּתִינַן. **מִשְׁנָה** מִצְוֹת הָעֹמֶר לְהָבִיא מִן הַקָּרוֹב. לֹא בִּיכֵּר הַקָּרוֹב לִירוּשָׁלַיִם - מְבִיאִין אוֹתוֹ מִכָּל מָקוֹם. מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא הָעֹמֶר מִגַּגּוֹת צְרִיפִין, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם - מִבִּקְעַת עֵין סוֹכַר. **גְּמָרָא** מַאי טַעְמָא? אִיבְּעֵית אֵימָא: מִשּׁוּם "כַּרְמֶל". וְאִיבְּעֵית אֵימָא: מִשּׁוּם דְּאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת. "מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא [הָעֹמֶר] מִגַּגּוֹת צְרִיפִין". תָּנוּ רַבָּנַן: כְּשֶׁצָּרוּ מַלְכֵי בֵּית חַשְׁמוֹנַאי זֶה עַל זֶה, וְהָיָה הוּרְקָנוֹס מִבַּחוּץ וְאַרִיסְטוֹבּוּלוּס מִבְּפְנִים. בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ מְשַׁלְּשְׁלִין לָהֶן דִּינָרִין בְּקוּפָּה, וּמַעֲלִין לָהֶן תְּמִידִין. הָיָה שָׁם זָקֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מַכִּיר בְּחָכְמַת יְוָנִית, לָעֵז לָהֶם בְּחָכְמַת יְוָנִית, אָמַר לָהֶן: כָּל זְמַן שֶׁעֲסוּקִין בַּעֲבוֹדָה - אֵין נִמְסָרִין בְּיֶדְכֶם. לְמָחָר שִׁלְּשְׁלוּ לָהֶן דִּינָרִין בְּקוּפָּה, וְהֶעֱלוּ לָהֶן חָזִיר. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַחֲצִי חוֹמָה, נָעַץ צִפָּרְנָיו בַּחוֹמָה, וְנִזְדַּעְזְעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ: אָרוּר שֶׁיְּגַדֵּל חָזִיר, וְאָרוּר שֶׁיְּלַמֵּד בְּנוֹ חָכְמַת יְוָנִית. וְעַל אוֹתָהּ שָׁעָה שָׁנִינוּ: מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא עוֹמֶר מִגַּגּוֹת צְרִיפִין, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִבִּקְעַת עֵין סוֹכַר. כִּי מְטָא עוֹמֶר, לָא הָווּ יָדְעֵי מֵהֵיכָא אֵיתֵי עוֹמֶר, אַכְרְזוּ. אֲתָא הַהוּא חַרְשָׁא, אוֹתֵיב חָדָא יְדָא אַאִיגְּרָא וַחֲדָא יְדֵיהּ אַצְּרִיפָא. אֲמַר לְהוּ מָרְדְּכַי: מִי אִיכָּא דּוּכְתָּא דִּשְׁמָהּ "גַּגּוֹת צְרִיפִין" אוֹ "צְרִיפִין גַּגּוֹת"? בְּדַקּוּ וְאַשְׁכַּחוּהּ. כִּי בָּעֵי לַאֲתוּיֵי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, לָא הָווּ יָדְעֵי מֵהֵיכָא לַאֲתוּיֵי, אַכְרְזוּ. אֲתָא הַהוּא גַּבְרָא חַרְשָׁא, אוֹתֵיב יְדֵיהּ אַעֵינֵיהּ, וַחֲדָא יְדָא אַסִּיכְרָא. אֲמַר לְהוּ מָרְדְּכַי: וּמִי אִיכָּא דּוּכְתָּא דִּשְׁמָהּ "עֵין סוֹכַר" אוֹ "סוֹכֵר עַיִן"? בְּדַקּוּ וְאַשְׁכַּחוּ. הָנְהוּ שָׁלֹשׁ נָשִׁים דְּאַיְיתוּ שָׁלֹשׁ קִינִּין, חָדָא אָמְרָה "לְזִיבָתִי", וַחֲדָא אָמְרָה "לִימָתִי", וַחֲדָא אָמְרָה "לְעוֹנָתִי". סְבוּר מִינָּהּ: "זִיבָתִי" - זָבָה מַמָּשׁ, "לִימָתִי" - לִימָתִי מַמָּשׁ, "לְעוֹנָתִי" - לְעוֹנָתָהּ. דְּכוּלְּהוּ, חָדָא חַטָּאת וַחֲדָא עוֹלָה. אֲמַר לְהוּ מָרְדְּכַי: שֶׁמָּא בְּזוֹב סִיכְנָה? שֶׁמָּא בִּים סִיכְנָה? שֶׁמָּא בְּעֵינָהּ סִיכְנָה, דְּכוּלְּהוּ עוֹלוֹת נִינְהוּ? בְּדוּק וְאַשְׁכַּח. והיינו

דְּעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָתָם שמביא את העומר משלש סאים, אֶלָּא דְּכִי – שכאשר מְמַעֵט בַּאֲכִילָה, כלומר בתבואה, ומביא רק משלש סאים, קָא מְמַעֵט קְצִירָה – הרי הוא ממעט בקצירה, אֲבָל הָכָא לגבי חולה, דְּכִי קָא מְמַעֵט בַּאֲכִילָה – שכאשר ממעט ומביא שתי גרוגרות, קָא מַפְּשָׁא קְצִירָה – הרי הוא מרבה בקצירתו, שהרי קוצר שתי עוקצין, ולכך וַדַּאי שִׁשָּׁלֹשׁ מַיְיתִינַן – מביאים את שלשת הגרוגרות שבעוקץ אחד, ובכך ממעט במלאכת הקצירה בשבת.

משנה

המשנה מבארת מהיכן היו מביאים את השעורים של קרבן העומר: מִצְוַת הָעוֹמֶר לכתחילה, לְהָבִיא את השעורים מִן הַתבואה הגדלה קָרוֹב לירושלים. אך אם לֹא בִּיכֵּר הַקָּרוֹב לִירוּשָׁלַיִם – לא נתבשלה התבואה הקרובה לירושלים די צרכה, מְבִיאִין אוֹתוֹ מִכָּל מָקוֹם בארץ ישראל. מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא הָעוֹמֶר מִמקום הנקרא גַּגּוֹת צְרִיפִּין, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם באו מִבִּקְעַת עֵין סוֹכֵר.

גמרא

שנינו במשנתינו שלכתחילה מצוה להביא את העומר מהתבואה הגדלה קרוב לירושלים. הגמרא מבררת את טעם הדבר: מַאי טַעְמָא מצוה להביא מן הקרוב. משיבה הגמרא שתי תשובות: אִיכְּעִית אֵימָא, הטעם הוא מִשּׁוּם שנאמר (ויקרא ב יד) לגבי קרבן העומר, 'וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לה' אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׁ כַּרְמֶל' וגו', ומכאן יש ללמוד שעל התבואה להיות רכה ונמללת ביד, לכן מצוה להביאה מן הקרוב, שאם יביאוה מרחוק תתקשה בדרך על ידי הרוח. וְאִיכְּעִית אֵימָא, הטעם הוא מִשּׁוּם דְּאִין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת. כלומר, מצוה שבאה לידינו אסור לעבור עליה ולדחותה, ולכן מביאים את התבואה מהמקום הראשון הקרוב לירושלים.

שנינו במשנה: מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא [הָעוֹמֶר] מִגַּגּוֹת צְרִיפִּין, ושתי הלחם מבקעת עין סוכר.

הגמרא מביאה ברייתא המספרת את סיפור הדבר: תָּנוּ רַבָּנָן, כְּשֶׁצָּרוּ מַלְכֵי בֵּית חַשְׁמוֹנַאי זֶה עַל זֶה, וְהָיָה הוּרְקָנוֹס צר על ירושלים מִבַּחוּץ, וַאֲרִיסְטוֹבָּלוּס מִבִּפְנִים – בתוך ירושלים, שבה היה מולך, בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ אנשי ירושלים מְשַׁלְשְׁלִין לָהֶן – לצרים עליהם מבחוץ, דִּינָרִין של כסף מתרומת הלשכה בְּקוּפָּה, וְהיו אלו שבחוץ מַעֲלִין לָהֶן בקופה כבשים עבור קרבנות הַתְּמִידִין, הָיָה שָׁם – בתוך ירושלים זָקֵן אֶחָד, שֶׁהָיָה מַכִּיר בְּחָכְמַת יְוָנִית – רמזים, שהיו רומזים בידיהם או בשאר איברים, והוא לָעֵז לָהֶם – רמז לאלו שצרו על ירושלים, בְּחָכְמַת יְוָנִית, אָמַר לָהֶן, כָּל זְמַן שֶׁעַסּוּקִין אנשי ירושלים בַּעֲבוֹדָה של הקרבנות, אֵין הם נִמְסָרִין בְּיֶדְכֶם. לְמָחָר, שֶׁלְּשְׁלוּ לָהֶן אנשי ירושלים כדרכם דִּינָרִין בַּקּוּפָּה, וְהֶעֱלוּ לָהֶן הצרים מבחוץ, חֲזִיר, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ החזיר לְחֲצִי גובה הַחוֹמָה, נָעַץ [–תקע] את צִפָּרְנָיו בַּחוֹמָה כדרך חזיר כשגוררים אותו, וְנִזְדַּעְזְעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה על אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה מחמת כעס הקב"ה על חילול שמו. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ חכמים, אָרוּר מִי שֶׁיְּגַדֵּל חֲזִיר, וְאָרוּר מִי שֶׁיְּלַמֵּד את בְּנוֹ חָכְמַת יְוָנִית, וְעַל אוֹתָהּ שָׁעָה שצרו על ירושלים והחריבו את שדות התבואה שסביבותיה, שָׁנִינוּ במשנתינו, מַעֲשֶׂה שֶׁבָּא העוֹמֶר מִגַּגּוֹת צְרִיפִּין, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִבִּקְעַת עֵין סוֹכֵר.

הגמרא ממשיכה בסיפור פרטי המאורעות: כִּי מְטָא – כשהגיע זמן הקרבת העוֹמֶר, לֹא הֲווּ יָדְעֵי – לא ידעו ישראל, מֵהֵיכָא אַיְיתֵי עוֹמֶר – מהיכן יביאו שעורים להקרבת העומר, כי לא מצאו תבואה, אַכְּרֵזוּ – הכריזו, שמי שיודע היכן יש תבואה יבוא ויאמר, אֲתָא הַהוּא חְרֵשָׁא – הגיע אדם אחד שהיה אילם, אוֹתִיב חָדָא יְדָא אַאִינְּרָא – הניח יד אחת על גג, וַחֲדָא יְדֵיהּ אַצְּרִיפָּא – וידו אחת הניח על צריף, ולא ירדו הרואים לסוף דעתו, מה כוונתו ברמז זה, אָמַר לְהוּ מָרְדְּכַי, מִי אִיכָּא דּוּכְתָּא דִּשְׁמָהּ – האם יש מקום ששמו 'גַּגּוֹת צְרִיפִּין', אוֹ 'צְרִיפִּין גַּגּוֹת', שמא לכך מרמז האילם בהניחו יד אחת על גג ויד אחת על צריף, לומר ששם יש תבואה, בְּדָקוּ וְאַשְׁכְּחוּהָ – חיפשו ומצאו מקום הנקרא 'גגות צריפין' שבו היתה תבואה להקרבת קרבן העומר.

כִּי בָּעֵי לְאָתוּיֵי – כאשר רצו להביא את קרבן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, לֹא הֲווּ יָדְעֵי מֵהֵיכָא לְאָתוּיֵי – לא ידעו מהיכן יביאו חטים להקרבת הקרבן, אַכְּרֵזוּ – הכריזו שמי שיודע היכן יש תבואה יבוא ויאמר, אֲתָא הַהוּא גַּבְרָא חֵרְשָׁא – הגיע אותו אדם אילם, אוֹתִיב יְדֵיהּ אַעֵינֵיהּ – הניח ידו אחת על עינו, וַחֲדָא יְדָא אַסִּיכְרָא – ויד אחת על חור המנעול שנמצא במשקוף הדלת, אָמַר לְהוּ מָרְדְּכַי, וּמִי אִיכָּא דּוּכְתָּא דִּשְׁמָהּ – האם יש מקום ששמו 'עֵין סוֹכֵר', אוֹ 'סוֹכֵר עֵין', שמא לכך מרמז האילם בהניחו יד אחת על העין ויד אחת על 'סיכרא', לומר ששם יש תבואה, בְּדָקוּ וְאַשְׁכְּחוּ – חיפשו ומצאו מקום הנקרא בקעת עין סוכר שבו היתה תבואה להקרבת שתי הלחם.

הגמרא ממשיכה לספר על מרדכי שהבין רמזי לשונות בני אדם: מעשה בְּהַנְהוּ – אותן שָׁלֹשׁ נָשִׁים, דְּאַיְיתוּ שהביאו לבית המקדש שָׁלֹשׁ קִינִּין – זוג של שני עופות, חָדָא – אחת מהם אָמְרָה הריני מביאה קן זה לִזִיבָתִי, וַחֲדָא – ואחת מהם אָמְרָה הריני מביאה קן זה לִיְמָתִי, וַחֲדָא – ואחת מהם אָמְרָה הריני מביאה קן זה לְעוֹנָתִי. סָבוּר מִינָּהּ – הבינו מדברי האומרת שמביאה ל'זִיבָתִי' שכוונתה לְזָבָה מַמָּשׁ, כפי הדין שזבה מביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, כמו כן הבינו מדברי האומרת הריני מביאה קן זה לִיְמָתִי שכוונתה לִיַּמְתִּי מַמָּשׁ, דהיינו עבור זיבתה, ששופעת דם כים, כמו כן הבינו מדברי האומרת הריני מביאה קן זה לְעוֹנָתִי שכוונתה לְעוֹנָתָהּ ממש, דהיינו לעונת קרבן זיבתה, ביום השמיני, שאז היא מחויבת להביא קן. ונמצא דְּכוּלְּהוּ – שכל שלשת הקינים של שלשת הנשים הללו הינם קיני זבה, ויש בהם חָדָא – עוף אחד לַחַטָּאת, וַחֲדָא – ועוף אחד לעוֹלָה. אָמַר לְהוּ מָרְדְּכַי, מנין שכוונתם לקיני זבה, שֶׁמָּא זאת שאמרה 'הריני מביאה קן זה לזיבתי', בַּזּוֹב סִיכְנָה – היתה שופעת הרבה דם, ונסתכנה למות, ונדבה להביא קן. וזאת שאמרה 'הריני מביאה קן זה לימתי' שֶׁמָּא בַּיָּם סִיכְנָה – טבעה בים ובאה לידי סכנה, ונדבה להביא קן. וזאת שאמרה 'הריני מביאה קן זה לעונתי', שֶׁמָּא בְּעֵינָהּ סִיכְנָה – חלתה ונסתכנה בעיניה, ונדבה להביא קן, דְּכוּלְּהוּ עוֹלוֹת נִינְהוּ – שאם אכן כך היה, הרי שני העופות שבקינים הינם עולות נדבה. בָּדוּק וְאַשְׁכַּח – בדקו ומצאו שאכן צדק מרדכי בדבריו, ושני העופות שבקן הינם עולות נדבה.

וְהַיְינוּ דִּתְנַן במסכת שקלים (פ"ה מ"א), לגבי הממונים שהיו בבית המקדש, **פְּתַחְיָה** היה ממונה **עַל הַקִּינִּין** – הקופה שממנה היו קונים קינים. ופתחיה **זֶה מָרְדְּכַי. לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פִּתַחְיָה, לְפִי שֶׁפּוֹתֵחַ דְּבָרִים** שנאמרו בשיבושי לשון **וְדוֹרְשָׁן** – ומפרשם, וכמו שאמרו כאן שידע לפתור את כוונת האומרות 'לימתי' ו'לעונתי', **וְיוֹדֵעַ בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן.**

שואלת הגמרא: והרי **כּוּלְּהוּ סַנְהֶדְרִין נַמִּי יָדְעִי** – כל הסנהדרין גם היו יודעים **שִׁבְעִים לְשׁוֹן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין מוֹשִׁיבִים בַּסַּנְהֶדְרִין, אֶלָּא** דיינים **בַּעֲלֵי חָכְמָה, בַּעֲלֵי מַרְאֶה, בַּעֲלֵי קוֹמָה, בַּעֲלֵי זִקְנָה, בַּעֲלֵי כִשָּׁפִים, וְיוֹדְעִים שִׁבְעִים לְשׁוֹן, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא סַנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת מִפִּי הַתּוּרְגְּמָן** כשבעלי הדין מדברים בשפה שאינה מובנת לדיינים, שמא יחליף המתורגמן את הטענות והדיין יחייב את הזכאי. משיבה הגמרא: **אֶלָּא** מעלתו של מרדכי היתה, **דַּהֲוָה בָּיֵיל לִישָׁנֵי וְדָרֵישׁ** – שהיה בולל ומערב את כל הלשונות, ודורש ומפרש כוונת בני אדם, **וְהַיְינוּ דִּכְתִיב** בפסוק (נחמיה ז ז) **בְּמָרְדְּכַי** – על מרדכי, כינוי **בִּלְשָׁן,** וכפי המסופר לעיל לגבי 'גגות צריפין' ו'עין סוכר' שידע לדרוש ולפרש את כוונת האילם כשרמזיו היו בשתי לשונות, לשון הקודש וארמית.

משנה

המשנה מספרת כיצד היו קוצרים את העומר: **כֵּיצַד הֵן עוֹשִׂין, שְׁלוּחֵי בֵית דִּין** היו **יוֹצְאִין מֵעֵרֶב יוֹם טוֹב** של פסח לשדה השעורים, **וְעוֹשִׂין אוֹתָן כְּרִיכוֹת בְּמָחוּבָּר לַקַּרְקַע** – ואוגדים את ראשי השיבולים, בעודם מחוברים לקרקע, **כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נוֹחַ לִקְצוֹר** את האלומות במוצאי יום טוב.

כָּל הָעֲיָרוֹת הַסְּמוּכוֹת לְשָׁם, מִתְכַּנְּסוֹת לְשָׁם, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִקְצָר בְּעֶסֶק גָּדוֹל, ויראו הבייתוסים שהעומר נקצר במוצאי יום טוב, לא כדעתם שנקצר ביום ראשון שאחר השבת.

כֵּיצַד שֶׁהֶחֱשִׁיכָה – שנעשה לילה, ויצא יום טוב, **אוֹמֵר לָהֶן** הקוצר לבני העיירות שנקבצו, האם **בָּא הַשֶּׁמֶשׁ** – נעשה חשכה והגיע זמן הקצירה, והעם **אוֹמֵר** לו, **הֵן** – אכן, בא השמש. וחוזר הקוצר ושואל, האם **בָּא הַשֶּׁמֶשׁ,** והעם **אוֹמֵר** לו, **הֵן.** ממשיך הקוצר ושואל, **מַגָּל זוּ,** כלומר, האם במגל זה אקצור את התבואה, והעם **אוֹמֵר** לו, **הֵן** – אכן, במגל זה תקצור את התבואה. וחוזר הקוצר ושואל, **מַגָּל זוּ,** והעם **אוֹמֵר** לו, **הֵן.** ממשיך הקוצר ושואל, האם **בְּקוּפָּה זוּ** אתן את התבואה, והעם **אוֹמֵר** לו, **הֵן** – אכן, בקופה זאת תניח את התבואה. וחוזר הקוצר ושואל, האם **בְּקוּפָּה זוּ** אתן את התבואה, והעם **אוֹמֵר** לו, **הֵן.** אם חל ט"ז בניסן **בְּשַׁבָּת, אוֹמֵר לָהֶן** הקוצר, **שַׁבָּת זוּ,** כלומר, האם אקצור ואחלל את השבת, והעם **אוֹמֵר** לו, **הֵן** – אכן, קצור וחלל את השבת. וחוזר הקוצר ושואל האם אקצור **בְּשַׁבָּת זוּ,** והעם **אוֹמֵר** לו **הֵן.** מוסיף הקוצר ושואל בין בשבת ובין בחול, האם **אֶקְצוֹר, וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ, קְצוֹר.** וחוזר ושואל, **אֶקְצוֹר, וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ קְצוֹר.** הקוצר היה שואל **שָׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, וְהֵן אוֹמְרִים לוֹ** על שאלותיו **הֵן, הֵן, הֵן.** ומבארת המשנה, **כָּל כַּךְ לָמָּה** (לי) – מדוע היו צריכים לשאול כל כך הרבה פעמים. **מִפְּנֵי הַבַּיְיתוֹסִים, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים אֵין קְצִירַת הָעוֹמֶר בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב,** אלא במוצאי שבת, ולכן היו הקוצרים שואלים בקול רם, כדי להוציא מליבם של הבייתוסים ולהראותם שזמן הקצירה הוא במוצאי יום טוב.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא שמביאה ויכוחים שהיו בין החכמים למינים, וכן דינים שנקבעו מחמת השמחה עקב נצחון החכמים: **תָּנוּ רַבָּנַן** במגילת תענית (פרק א), **אֵלּוּ יָמִים** – אלו הימים נקבעו על ידי החכמים **דְּלָא לְהִתְעַנָּאָה בְּהוֹן** – שאסור להתענות בהם, **וּמִקְצָתָן** – ובמקצת מימים אלו קבעו **דְּלָא לְמִסְפַּד בְּהוֹן** – שאסור אף להספיד בהם את המת. ואלו הן, **מֵרֵישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן עַד תְּמַנְיָא בֵיהּ** – מראש חודש ניסן ועד שמיני בניסן, שבהם **אִיתּוֹקַם תְּמִידָא** – הועמד דין קרבן התמיד על משפטו הנכון, והצליחו החכמים במאבקם בויכוח נגד הצדוקים, ולכן קבעום ימים טובים **דְּלָא לְמִסְפַּד** – שאסור להספיד בימים אלו, ובודאי שאסור להתענות בהם, **וּמִתְּמַנְיָא בֵיהּ וְעַד סוֹף מוֹעֲדָא** – ומשמיני בניסן ועד סוף חג הפסח, **אִיתּוֹתַב חַגָּא דְּשָׁבוּעֲיָא** – נתיישב זמן חג השבועות כדינו, והצליחו החכמים במאבקם בויכוח נגד הבייתוסים, ולכן קבעום **דְּלָא (למספד) [לְהִתְעַנָּאָה]** – שלא להתענות בימים אלו.

שנינו בברייתא: **מֵרֵישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן וְעַד תְּמַנְיָא בֵיהּ** – מראש חודש ניסן ועד שמיני בניסן, בהם **אִיתּוֹקַם תְּמִידָא** – הועמד דין קרבן התמיד, ונקבע **דְּלָא לְמִסְפַּד** בימים אלו.

ביאור הויכוח בין החכמים למינים לגבי קרבן התמיד: **שֶׁהָיוּ צְדוֹקִים אוֹמְרִים,** אדם **יָחִיד מִתְנַדֵּב וּמֵבִיא** קרבן **תָּמִיד** מממונו, ואילו החכמים סברו שקרבן התמיד מגיע רק מממון הציבור. מבררת הגמרא: **מַאי דְּרוּשׁ** – מה דרשו הצדוקים, ומנין למדו דבר זה. ומשיבה שלמדו כן ממה שנאמר בתורה לגבי קרבן התמיד (שמות כט לט), **'אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם',** ומכך שנאמר 'תעשה' בלשון יחיד למדו הצדוקים שיחיד מתנדב ומביא קרבן תמיד. מבררת הגמרא: **מַאי אַהֲדְרוּ** – מה השיבו החכמים לצדוקים. ומשיבה שהשיבו להם ממה שנאמר בתורה (במדבר כח ב) **'אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ',** וממה שנכתב 'תשמרו' בלשון רבים יש ללמוד **שֶׁיִּהְיוּ כּוּלָּן בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה** משל הציבור.

שנינו בברייתא, **מִתְּמַנְיָא בֵיהּ וְעַד סוֹף מוֹעֲדָא** – משמיני בניסן ועד סוף חג הפסח **אִיתּוֹתַב חַגָּא דְּשָׁבוּעֲיָא** – נתיישב זמן חג השבועות כחכמים, ולכן קבעו **דְּלָא לְמִסְפַּד.**

ביאור הויכוח בין החכמים למינים לגבי חג השבועות: **שֶׁהָיוּ בַּיְיתוֹסִין אוֹמְרִים,** לעולם חל **עֲצֶרֶת** – חג השבועות, **אַחַר הַשַּׁבָּת** – ביום ראשון, ולמדו זאת הבייתוסים ממה שנאמר בתורה (ויקרא כג טו) 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת' ומשמע מפסוק זה שמתחילים לספור ספירת העומר מיום ראשון שהוא ממחרת השבת. **נִיטְפַּל לָהֶם רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְאָמַר לָהֶם, שׁוֹטִים, מִנַּיִן לָכֶם** שמה שנאמר בתורה 'ממחרת השבת' הכוונה לשבת ממש. **וְלֹא הָיָה אָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה מְשִׁיבוֹ דבר, חוּץ מִזֶּקֶן אֶחָד** מהבייתוסים, **שֶׁהָיָה מְפַטְפֵּט** ומתווכח **כְּנֶגְדּוֹ, וְאָמַר לוֹ, מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה,** ורצה להנות את ישראל, **וְיוֹדֵעַ שֶׁעֲצֶרֶת** – חג השבועות **יוֹם אֶחָד** בלבד **הוּא, עָמַד וְתִקְּנָהּ** – ולכן הוא תיקן שחג השבועות יהיה לעולם ביום ראשון **אַחַר שַׁבָּת,** כְּדֵי שֶׁיְּהוּ יִשְׂרָאֵל מִתְעַנְּגִין וחוגגים **שְׁנֵי יָמִים** רצופים, שבת ולמחרתו חג השבועות, **קָרָא עָלָיו** רבן יוחנן בן זכאי **מִקְרָא זֶה** שנאמר (דברים א ב), **'אַחַד עָשָׂר יוֹם מֵחוֹרֵב דֶּרֶךְ הַר שֵׂעִיר עַד קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ',** מפסוק זה נלמד שאם בני ישראל היו הולכים דרך הר שעיר יכלו להגיע לקדש ברנע שהיא סמוכה לארץ ישראל תוך אחד עשר יום,

רש"י

והיינו דתנן – במסכת שקלים. **פתחיה על הקינין** – על השופר ששמו "קינין", שהזמנדב קן מביא מעות ונותן לתוכו. דשלשה עשר שופרות היו במקדש, ויש בהם שנים ששמן "תורים" ו"גוזלי עולה", במסכת שקלים. **שפותח דברים ודורשן** – כגון "לימותי", "לעונתי". **בעלי קומה** – שירתתו מזן בעלי דינים, ולא ישקרו. **בעלי כשפים** – שאם יהא הנדון מכשף, והאור לא ישלוט בו – יעשו הן מכשפות, וימיתוהו בכל מיתה שיוכלו. **התורגמן** – שלא יחליף טענותיו ויחייבוהו. **דהוה בייל לישני** – בולל ומערבב הלשונות. **ודורשן** – כגון "עין סוכר" ו"גגות צריפין", והיינו דקרו ליה "מרדכי בלשן". **משנה כריכות** – כורכין וקושרין ראשי השבלים מלא אגרוף. **וכל עיירות הסמוכות לשם מתכנסות** – המולה גדולה, שיבינו בייתוסין שבמוצאי יום טוב קוצרין אותן, דבייתוסין לא מודו, כדמפרש לקמן. **אמר להן** – הקוצר לבני עיירות העומדות עליו. **בא השמש** – אמרו לו: הן. **מגל זה** – כלומר, במגל זה אקצור התבואה? **בקופה זו** – אתן התבואה? **שבת זו** – [כלומר] אקצור בשבת? **אמרו לו הין** – שלש פעמים שואל להן כל דבר. **וכל כך** – שהיה שואל, למה? **מפני הבייתוסים** – שאומרים: אין קצירת העומר במוצאי יום טוב אלא במוצאי שבת, כדמפרש בגמרא, לפיכך הקוצרים מגבידין קולן – כדי שישמעו בייתוסין, להוציא מלבן.

גמרא דלא **להתענאה בהון** – אבל למספד – שרי. (**במקצתן**) **ומקצתהון** – איכא דחמירי כולי האי, דאפילו למספד – אסור. **איתוקם תמידא** – הוקם התמיד על משפטו, כדמפרש לקמיה, דלא למספד. **עד סוף מועדא** – פסח. **איתותב** – נתיישב על דינו, שבאותן ימים נצחו חכמים את הבייתוסים. **דלא להתענאה** – אבל למספד – שרי, דלא הויא שמחה יתירה בשל עצרת כבשל תמיד. משום דעצרת לא היה שום ראיה לדברי בייתוסין, אבל בתמיד היתה ראיה לדבריהם, ותרוייהו מפרש לקמן. **תעשה** – לשון יחיד. **מאי אהדרו** – להו רבנן כשנצחום? **תשמרו** – לשון רבים. **כולן** – כל הקרבנות. **מנין לכם** – דהאי "ממחרת השבת" ממש הוא? **זקן אחד** – בייתוסי היה. **מפטפט** – בדברי ויכוחין. **אחד עשר יום וגומר** – שאם

תוספות

בעלי כשפים — פירש רב האי גאון: כדי לידע את הדין, כדאמרינן: העושה מעשה — חייב, האוחז העינים — פטור. והיינו דקאמר רבי אליעזר בסוף "ארבע מיתות" (סנהדרין סח,א); שאני שונה שלש מאות הלכות בנטיעת קישואין, וכדאמרינן נמי: אבל אתה למד להבין ולהורות. **ויודעים** בשבעים לשון — בסוף "אחד דיני ממונות" (שם יז,ב) משמע דסגי בשנים (אחד) לדבר, ואחד לשמוע. ואמר: רביעית אין למעלה הימנה. ו"כולהו סנהדרין" — לאו כולהו ממש. ו"אין מושיבין בסנהדרין" — לאו א"כולהו" קאי. אי נמי: התם — לדיני ממונות, והכא — לדיני נפשות. ולא סגי בעשרים ושלשה, דלכמה דברים צריך סנהדרי גדולה, כמו לזקן ממרא ולדון את השבט ועיר הנדחת, דבעי שבעים ואחד. **אלין** יומיא דלא להתענאה ומקצתהון דלא למספד — משמע שכולן אסורים בתענית, אבל בהספד — אין אסורים אלא מקצתן. והא דגרס בסוף "סדר תעניות כיצד" (תענית יח,א) "כל שאחריו בהספד אסור — בתענית מותר", ליתא. דאי מיתסר בהספד — כל שכן בתענית, כדמשמע הכא. אלא הכי גרסינן: "כל שאחריו בתענית אסור — בהספד מותר". ומתניתין דהתם נמי הכי מוכחת, דמזמיר ב"דלא למספד" מב"דלא להתענאה". וכי נקיט התם "כל שאחריו", הכי נמי היה מצי למנקט "כל שלפניו". דאי אמרת: לפניו בין בתענית בין בהספד אסור, אם כן למה לי שיהא מוטל בין שני ימים טובים.

מריש ירחא דניסן ועד תמניא איתוקם תמידא דלא למספד — כך הגירסא בכל הספרים. ובקונטרס פירש הטעם דלא הויא שמחה בשל עצרת כבשל תמיד: משום דבעצרת לא היתה שום ראיה לדברי בייתוסין, אבל בתמיד היתה קצת ראיה לדבריהם. ותרוייהו מפרש לקמן, ולהכי אסור אפילו למספד. ובסוף "סדר תעניות כיצד" (יז,ב) כתובה הגירסא להיפך: "איתוקם תמידא — די לא להתענאה. איתותב חגא דשבועיא — די לא למספד". וגירסא זו נכונה. מדפריך התם: למה ליה למימר עד סוף מועדא? נימא עד מועד, ומועד גופיה יום טוב הוא! ומשני: לא נצרכא אלא לאסור יום שלאחריו. כמאן? כרבי יוסי, דאמר: בין לפניו בין לאחריו — אסור. ואי כגירסא דשמעתין דגרסי "חגא דשבועיא — דלא להתענאה", אם כן, אפילו לרבי יוסי לא אתיא, דבהא כולי עלמא מודו דלאחריו מותר. דתנן התם: כל הכתוב במגילת תענית "דלא להתענאה" — בין לפניו בין לאחריו, מותר. רבי יוסי אומר: לפניו — אסור, לאחריו — מותר. אבל אי גרס "חגא דשבועיא — דלא למספד", אתי שפיר כרבי יוסי. כדתנן התם: כל הכתוב במגילת תענית "דלא למספד", לפניו — אסור, לאחריו — מותר. רבי יוסי אומר: בין לפניו לאחריו — אסור. ומיהו קצת קשה לגירסא זו, דפריך התם: למה לי למימר "מריש ירחא דניסן", לימא "מתרי בניסן", וראש חודש גופיה, דאורייתא? אמר רבא: לא נצרכא לאסור יום שלפניו. והשתא הוה ליה למפרך עלה: כמאן? כרבי יוסי, כדפריך בתר הכי. ושמא נטר עד לבסוף, ואבולה מילתא פריך. ואית ספרים דגרסי בתרוייהו "דלא למספד". **עמד** ותקנה — והקדוש ברוך הוא הסכים על ידו. **אחד** עשר יום — פירש בקונטרס: שאם היה מוליך את ישראל דרך הר שעיר, היו הולכים באחד עשר יום, שהיא סמוכה לארץ. ואם היה אוהבן, למה איחרן? ובפירוש חומש פירש: שכל אותו הדרך הלכו בשלשה ימים. וזה לשונו: "אחד עשר יום מחורב" — אמר להם משה לישראל: ראו מה גרמתם. אין לך דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך אחד עשר יום. ואתם הלכתם אותה בשלשה ימים. שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב, שנאמר: "ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחודש נעלה הענן" וגו'. בעשרים ותשעה בסיון שלחו המרגלים מקדש ברנע. צא מהן שלשים יום שעשו בקברות התאוה, אכלו בשר חדש ימים, ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגירה של מרים — נמצא שבשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך. וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם, למהר ביאתכם לארץ. ובשביל שקלקלתם, היסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה. עד כאן לשונו. והשתא נראה דלהכי מייתי האי קרא ד"אחד עשר יום" — דאם היה אוהב ישראל, למה איחרן ארבעים שנה, ולא הצליחו ללכת כמו שעשו באותן שלשה ימים?

וְהַיְינוּ דִּתְנַן: "פִּתְחִיָּה עַל הַקִּינִּין" - זֶה מָרְדְּכַי, לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "פִּתְחִיָּה"? שֶׁפּוֹתֵחַ דְּבָרִים וְדוֹרְשָׁן, וְיוֹדֵעַ בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן. כּוּלְּהוּ סַנְהֶדְרִין נַמִּי יָדְעֵי שִׁבְעִים לְשׁוֹן! דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין מוֹשִׁיבִים בַּסַּנְהֶדְרִין אֶלָּא בַּעֲלֵי חָכְמָה, בַּעֲלֵי מַרְאֶה, בַּעֲלֵי קוֹמָה, בַּעֲלֵי זִקְנָה, בַּעֲלֵי כְשָׁפִים, וְיוֹדְעִים שִׁבְעִים לְשׁוֹן, שֶׁלֹּא תְּהֵא סַנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת מִפִּי הַתּוּרְגְּמָן! אֶלָּא דַּהֲוָה בְּיֵיל לִישָׁנֵי וְדֵרֵישׁ, וְהַיְינוּ דִּכְתִיב בְּמָרְדְּכַי "בִּלְשָׁן". **מִשְׁנָה** כֵּיצַד הֵן עוֹשִׂין? שְׁלוּחֵי בֵית דִּין יוֹצְאִין מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְעוֹשִׂין אוֹתָן כְּרִיכוֹת בְּמִחוּבָּר לַקַּרְקַע, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נוֹחַ לִקְצוֹר. כָּל הָעֲיָרוֹת הַסְּמוּכוֹת לְשָׁם מִתְכַּנְּסוֹת לְשָׁם, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִקְצָר בְּעֵסֶק גָּדוֹל. כֵּיוָן שֶׁהֶחְשִׁיכָה, אוֹמֵר לָהֶן: בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמְרִים: הֵין. בָּא הַשֶּׁמֶשׁ? אוֹמֵר: הֵין. מַגָּל זוּ? אוֹמֵר: הֵין. מַגָּל זוּ? אוֹמֵר: הֵין. קוּפָּה זוּ? אוֹמֵר: הֵין. קוּפָּה זוּ? אוֹמֵר: הֵין. בְּשַׁבָּת, אוֹמֵר לָהֶן, שַׁבָּת זוּ? אָמַר: הֵין. שַׁבָּת זוּ? אָמַר: הֵין. אֶקְצוֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ: קְצוֹר. אֶקְצוֹר? וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ: קְצוֹר. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, וְהֵן אוֹמְרִים לוֹ: הֵין, הֵין, הֵין. כָּל כָּךְ לָמָּה לִי? מִפְּנֵי הַבַּיְתוֹסִים, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: אֵין קְצִירַת הָעוֹמֶר בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב. **גְּמָרָא** תָּנוּ רַבָּנַן: אֵלּוּ יוֹמַיָּא דְּלָא לְהִתְעַנָּאָה בְּהוֹן, וּמִקְצָתְהוֹן דְּלָא לְמִסְפַּד בְּהוֹן: מֵרֵישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן עַד תְּמַנְיָא בֵּיהּ - אִיתּוֹקַם תְּמִידָא, דְּלָא לְמִסְפַּד. וּמִתְּמַנְיָא בֵּיהּ וְעַד סוֹף מוֹעֲדָא - אִיתּוֹתַב חַגָּא דִּשְׁבוּעַיָּא, דְּלָא לְמִסְפַּד. מֵרֵישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן וְעַד תַּמְנְיָא בֵּיהּ - אִיתּוֹקַם תְּמִידָא, דְּלָא לְמִסְפַּד, שֶׁהָיוּ צְדוֹקִים אוֹמְרִים: יָחִיד מִתְנַדֵּב וּמֵבִיא תָּמִיד, מַאי דְּרוּשׁ? "אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם", מַאי אַהַדְּרוּ? "אֵת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי... תִּשְׁמְרוּ", שֶׁיִּהְיוּ כּוּלָּן בָּאִין מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. מִתַּמְנְיָא בֵּיהּ וְעַד סוֹף מוֹעֲדָא - אִיתּוֹתַב חַגָּא דִּשְׁבוּעַיָּא, דְּלָא לַמִּסְפַּד. שֶׁהָיוּ בַּיְתוֹסִין אוֹמְרִים: עֲצֶרֶת אַחַר הַשַּׁבָּת. נִיטְפַּל לָהֶם רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְאָמַר לָהֶם: שׁוֹטִים, מִנַּיִן לָכֶם? וְלֹא הָיָה אָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה מְשִׁיבוֹ, חוּץ מִזְּקֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מְפַטְפֵּט כְּנֶגְדּוֹ, וְאָמַר: מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה, וְיוֹדֵעַ שֶׁעֲצֶרֶת יוֹם אֶחָד הוּא, עָמַד וְתִקְּנָהּ אַחַר שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ יִשְׂרָאֵל מִתְעַנְּגִין שְׁנֵי יָמִים. קָרָא עָלָיו מִקְרָא זֶה: "אַחַד עָשָׂר יוֹם מֵחוֹרֵב דֶּרֶךְ הַר שֵׂעִיר",

אם

תוספות

כתוב אחד אומר תספרו חמשים יום — ואם תאמר: והלא לא ספרינן אלא ארבעים ותשעה יום? ויש לומר: שלא צוה הכתוב לספור חמשים, דהכי קאמר קרא: "עד ממחרת השבת השביעית" — שהוא יום חמשים — "תספרו". אי נמי: "חמשים יום תספרו" א"והקרבתם" דבתריה קאי, והכי קאמר: "עד ממחרת השבת השביעית תספרו" — ולא עד בכלל — "חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה".

מה חדש סמוך לביאתו ניכר — פירש בקונטרס: לביאת חשבונו ניכר מאימת מתחיל למנותו. דהיינו, מיום עשרים ותשעה משעת מולד לבנה, אף עצרת — סמוך למנין החמשים ניכר להם יום קבוע, דהיינו בששה עשר בחודש ממחרת יום טוב ראשון. שאם ממתינים עד לאחר השבת — אין שם היכר יום קבוע. דפעמים שמתחילים למנות בששה עשר, פעמים בשבעה עשר, פעמים בשמונה עשר, פעמים בתשעה עשר. ורבינו תם מפרש: מה חודש, סמוך לביאתו של חודש ניכר מתי יהיה ראש חודש, דמיד דמיכסי סיהרא ואינה נראית — כולי עלמא ידעי שהיום יהיה מולד, ולמחר יקדשו בית דין את החדש. אף עצרת, צריך שיהא ניכר וידוע לעולם זמן קדושתה סמוך לביאתה. דהיינו, אם מתחילין למנות בששה עשר בניסן — שיתנו עיניהם כמה הלבנה גדולה בחמשה לחודש. וכשיראה בסיון באותו שיעור, ידעו שלמחר יתקדש עצרת. ולקמן פריך: דלמא ביום טוב אחרון קאי, ויתנו עיניהם בשנים עשר בסיון. והרב רבינו משולם גריס: "מנה ימים וקדש יובל", משום ד"מנה ימים וקדש חודש" נפקא לן בריש מסכת מגילה (ה,א) מדכתיב "עד חדש ימים" — ימים אתה מונה לחדשים, ואי אתה מונה שעות לחדשים, חוו היא מדרש חכמים. ולא שייך למימר "אמרה תורה" אלא בדבר שהצדוקים מודים בו. כי ההוא דתני (בפרק בתרא דראש השנה) (כט,א): הכי אמרה תורה, הבא עומר בפסח ושתי הלחם בעצרת, דבהדיא כתיב. וכן ספירת יובל כתובה בהדיא. סמוך לביאת התחלת חשבונו ניכר — שלעולם מתחילין למנות למחרת שנת החמשים. אף עצרת, סמוך לביאת התחלת חשבונו יהא ניכר — שזה הוא למחרת יום טוב הראשון, ולא ישתנה לעולם. ורבינו תם אומר דמצינו בשילהי פרק קמא דראש השנה (טז,א) אמרה תורה: נסכו מים לפני בחג, אף על פי שאין הצדוקים מודים, שרגמוהו באתרוגיהן. ומיהו יש לחלק, משום דהתם קאמר "מפני מה אמרה תורה". אבל יש להביא ראיה מהא דאמרינן: "עולת חודש בחדשו" — אמרה תורה: חדש (חודש) והבא לי קרבן מתרומה חדשה, ואין צדוקין מודין בדרשה זו. ועוד קשה: דהוה ליה למימר: מנה שנים וקדש יובל, דימים לא מצינו. דהכי כתיב קרא "וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים". ועוד יש לפרש: מה חודש סמוך לביאתו ניכר כל שעה — על ידי חשבון מתי יבוא, שלעולם בשיעבור שלשים יום מראש חדש מקדשין את החדש. אף עצרת, סמוך לביאה ניכרת — על ידי חשבון השוה יש להכיר מתי יבא עצרת, שלעולם לאחר חמשים יהא עצרת. ולדברי הצדוקין אינה ניכרת יפה, דפעמים יש יותר. **מה** להלן רגל כו' — ולדבריהם, זימנין דהוי אחר הרגל, כגון דחל פסח באחד בשבת.

רגל ותחלת הרגל — אף על גב דעצרת יום אחד — כיון דיש לחגיגתו תשלומין כל שבעה, שייך בה "תחלת רגל". **וספרתם** לכם שתהא ספירה לכל אחד ואחד — גבי יובל כתיב (ויקרא כה) "וספרת לך" — דאבית דין קאמר להו רחמנא. ושמא בית דין סופרין ומברכין, כמו שאנו מברכין על ספירת העומר. וגבי זבה, דכתיב (שם טו) "וספרה" — לא שייך בה ברכה, כיון שסותרת. דאי חזיא אפילו בשביעי — סתרה. **רבי** יהודה בן בתירא אומר אינו צריך — בברייתא דלעיל דדרש רבי יהודה בן בתירא בענין אחר. ובספר שכתב רבינו גרשום מאור עיני הגולה מחק מהא בתרא "בן בתירא", וגריס "רבי יהודה" סתם. ושמא שנים היו, דאחד היה בזמן הבית, כדמוכח בריש פסחים (ג,ב). ועוד היה אחד, דאמרינן בירושלמי דרבי אליעזר ורבי יהושע ביטלו מכשפות מאביו של רבי יהודה בן בתירא שלא היה יכול להוליד. ואין לחוש במאי דתני ליה בתר תנאי בתראי, דהכי נמי תני מילתיה דרבי יוסי בתר רבי יוסי ברבי יהודה חבירו של רבי יוסי, פרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לד,א).

כתוב

וְאִם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה, לָמָּה אֵיחָרָן בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה? אָמַר לוֹ: רַבִּי, בְּכָךְ אַתָּה פּוֹטְרֵנִי? אָמַר לוֹ: שׁוֹטֶה, וְלֹא תְּהֵא תּוֹרָה שְׁלֵמָה שֶׁלָּנוּ כְּשִׁיחָה בְּטֵילָה שֶׁלָּכֶם! כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: "שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה", הָא כֵּיצַד? כָּאן - בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, כָּאן - בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶמְצַע שַׁבָּת. שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סוֹפֵר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹנֶה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מְעַמֵּר. רַבִּי יְהוּדָה לְמַטָּה. סִימָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "תִּסְפַּר לָךְ" - סְפִירָה תְּלוּיָה בְּבֵית דִּין, שֶׁהֵם יוֹדְעִים לְחַדֵּשׁ. "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" - מָחֳרַת יוֹם טוֹב, יְצָאת שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית שֶׁסְּפִירָתָהּ בְּכָל אָדָם. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אֲמָרָה תּוֹרָה: מְנֵה יָמִים וְקַדֵּשׁ חֹדֶשׁ, מְנֵה יָמִים וְקַדֵּשׁ עֲצֶרֶת. מַה חֹדֶשׁ - סְמוּךְ לְבִיאָתוֹ נִיכָּר, אַף עֲצֶרֶת - סְמוּךְ לְבִיאָתוֹ נִיכָּרֶת. וְאִם תֹּאמַר: עֲצֶרֶת לְעוֹלָם אַחַר הַשַּׁבָּת - הֵיאָךְ תְּהֵא נִיכָּרֶת מִשֶּׁלְּפָנֶיהָ? רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, אֲמָרָה תּוֹרָה: הָבֵא עוֹמֶר בְּפֶסַח וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּעֲצֶרֶת. מַה לְּהַלָּן - רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל, אַף כָּאן - רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: נֶאֱמַר "שַׁבָּת" לְמַעְלָה וְנֶאֱמַר "שַׁבָּת" לְמַטָּה. מַה לְּהַלָּן - רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל סְמוּךְ לָהּ, אַף כָּאן - רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל סְמוּךְ לָהּ. תָּנוּ רַבָּנַן: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם" - שֶׁתְּהֵא סְפִירָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" - מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְמָחֳרַת שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית? רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם" - כָּל סְפִירוֹת שֶׁאַתָּה סוֹפֵר לֹא יִהוּ אֶלָּא חֲמִשִּׁים יוֹם. וְאִם תֹּאמַר: מִמָּחֳרַת שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית - פְּעָמִים שֶׁאַתָּה מוֹצֵא חֲמִשִּׁים וְאֶחָד, וּפְעָמִים שֶׁאַתָּה מוֹצֵא חֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם, חֲמִשִּׁים וּשְׁלִשָּׁה, חֲמִשִּׁים וְאַרְבָּעָה, חֲמִשִּׁים וַחֲמִשָּׁה, חֲמִשִּׁים וְשִׁשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ,

הרי

רש"י

שאם היה משה מוליך את ישראל דרך הר שעיר, היו באין באחד עשר יום לקדש, שהיא סמוכה לארץ ישראל. **ואם אוהבן היה למה מאחרן ארבעים שנה** – ודיחוי בעלמא קאמר ליה, משום דהוא היה אומר דברי הבל. **לא תהא תורה שלמה** – (לעולם) לדחות אדם בקנה ובקש, כשיחה בטילה שלכם. דלנו יש ראיה, ולכם אין ראיה. **חמשים יום** – משמע: ימים ולא שבועות, וכתוב אחד אומר "שבועות" – ו"שבועות" לא קרי אלא אותן המתחילות באחד בשבת ומסיימות בשבת. **הא כיצד הא ביום טוב ראשון של פסח שחל בשבת** – דממחרתו – אחר השבת, דהוא יום הבאת עומר, ומתחילין לימנות – מתוקם "שבע שבתות תמימות תהיינה". **ביום טוב** – של פסח שחל להיות באמצע שבת, דמתחילין למנות למחרתו – מיתוקם קרא בחמשים יום ולא שבועות שלמות, אלא מתחילין למנות באמצע שבת. **תספר לך** – משמע: לך תהא מסורה הספירה. **ספירה תלויה בבית דין** – שבית דין קובעין המועדות, וצריך לשאל אימתי חל יום טוב ראשון של פסח, שמתחיל למנות הספירה ממחרת. **יצתה שבת בראשית** – שבת ממש, שספירתה תלויה בכל אדם, שאין צריך לאדם לישאל לבית דין אימתי חל יום ראשון, אלא ממתין עד שבת שבתוך הפסח, מתחיל. **מנה ימים וקדש חדש** – "עד חדש ימים" (דחדש), מנה תשעה ועשרים יום ויקדש חדש ביום שלשים. **מה חדש סמוך לביאת חשבונו ניכר** – מאימתי תתחיל למנות, דהיינו מיום עשרים ותשעה משעת מולד הלבנה. **אף עצרת סמוך לביאתו** – מנין החמשים ניכר להם יום קבוע שיתחילו למנות בו, דהיינו ממחרת יום טוב ראשון. שאם ממתינין עד לאחר השבת – אין שם היכר יום קבוע, דפעמים שמתחיל למנות בשבעה עשר, פעמים בשמונה עשר. **מה** להלן – בשתי הלחם בעצרת – רגל הוא ותחילת רגל. **אף יום הבאת עומר** – רגל ותחילת רגל. ואם נמתין עד לאחר השבת – פעמים שהיתה באה בסוף הרגל, כגון שחל פסח בשני בשבת. **שבת למטה** – "עד ממחרת השבת השביעית" וגו' (ויקרא כג) "והקרבתם מנחה חדשה", דהיינו עצרת. ונאמר "שבת" למעלה (שם) – "וספרתם לכם ממחרת השבת" וגו'. **מה** להלן – ב"שבת" שלמטה האמור בשתי הלחם. **רגל ותחילת רגל** – סמוך לאותה שבת, דהיינו עצרת המתחלת למחרת של שבת שביעית, לאחר שעברה שבוע. דאותה "שבת" היינו שבוע, אף שלמעלה האמורה בעומר – רגל ותחילת הרגל הוי סמוך לה, דהיינו יום ראשון של פסח שיהא סמוך (לרגל) לעומר. (אלמא) "ממחרת השבת" – מחרת יום טוב קאמר, דיום טוב קרוי "שבת", דכתיב (שם): "ביום הראשון שבתון". **לכל אחד ואחד** – שכל אחד חייב לספור. **כל ספירות שאתה סופר** – לעולם יהו שוות, שלא יהו בכולן אלא החמשים. כשם שאם חל פסח בשבת, שלדברי הכל אתה מונה מיום המחרת שהוא יום טוב שני של פסח, חמשים יום. אף לעולם לא תספור ימים מיום שני של פסח אלא חמשים. ואם תאמר: שבת בראשית – פעמים שאתה מונה לפי החשבון של אשתקד שהתחילה למנות מיום שני יהא עכשיו חמשים ואחד, כגון חל פסח (של) בערב שבת, ואתה מונה מאחד בשבת. חמשים ושנים – כגון אם חל בחמשי בשבת, חמשים ושלשה – כגון אם חל ברביעי בשבת, חמשים וארבעה – בשלישי, חמשים וחמש – בשני, חמשים ושש – באחד בשבת, מיום ראשון עד יום עצרת.

וכי

וְאִם כדבריך שמשֶׁה **רַבֵּינוּ אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל הָיָה, לָמָּה אֵיחָרָן** ועיכבן לישראל **בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה. אָמַר לוֹ** אותו בייתוסי לרבן יוחנן בן זכאי, **רַבִּי,** וכי **בְּכָךְ** – בתשובה כזאת **אַתָּה פּוֹטְרֵנִי,** והרי תשובה זו אינה תשובה נכונה כלל, **אָמַר לוֹ** רבן יוחנן בן זכאי, **שׁוֹטֶה, וְלֹא תְּהֵא תּוֹרָה שֶׁלָּמָּה שֶׁלָּנוּ כְּשִׂיחָה בְּטֵילָה שֶׁלָּכֶם,** כלומר, לא תוכלו לדחות את דברי תורתינו השלימה, בדברי הבל, כפי שיש לדחות את דבריכם שאינם כי אם שיחה בטילה, שלכם אין כל ראיה לדבריכם, ואילו לנו יש ראיה ממה **שכָּתוּב אֶחָד** לגבי ספירת העומר **אוֹמֵר** (ויקרא כג טז) 'עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית **תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם',** מפסוק זה משמע שסופרים חמשים יום ואין צורך שיהיו שבועות שלמים, מיום ראשון בשבוע ועד שבת, אלא סופרים חמשים יום מאיזה יום שיהיה עד שיושלמו חמשים יום, **וְכָתוּב אֶחָד** לגבי ספירת העומר **אוֹמֵר** (שם פסוק טו) 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה **שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה',** ומפסוק זה משמע שצריך לספור שבעה שבועות שלמים, המתחילים ביום ראשון בשבוע ומסתיימים בשבת, **הָא כֵּיצַד** מתיישבים שני פסוקים אלו, שלא יסתרו זה את זה, **כָּאן** – מה שנאמר 'שבע שבתות תמימות תהיינה' מתקיים **בְּיוֹם טוֹב** ראשון של פסח **שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת,** שבשנה זו מתחילים למנות ממחרת חג הפסח שהוא יום ראשון בשבוע, ומסיימים למנות ביום השבת השביעית, **כָּאן בְּיוֹם טוֹב** של פסח **שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶמְצַע שַׁבָּת,** שמתחילים למנות ממחרתו, ובשנה זו מתקיים מה שנאמר 'תספרו חמשים יום'.

תנאים אחרים הביאו ראיות אחרות לדברי חכמים, ותחילה מביאה הגמרא סימן לדברי תנאים אלו: (**שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סוֹ"פִר, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹ"נֶה, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מְע"מֵר, רַבִּי יְהוּדָה לְמַ"שָׁה.** מילים אלו הינם **סִימָן** לדברי התנאים המובאים להלן).

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ – אין צריך להביא ראיה מסתירת שני הפסוקים, אלא מעצם ציווי התורה יש להביא ראיה שאין פירוש 'ממחרת השבת' ממחרת שבת רגילה, **שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר** (דברים טז ט), 'שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת **תִּסְפָּר לָךְ',** ממילים אלו משמע שהספירה תהיה מסורה 'לך', והיינו שתהיה **הַסְּפִירָה תְּלוּיָה בְּבֵית דִּין, שֶׁהֵם יוֹדְעִים (לחדש ממחרת השבת מחרת)** [לְקַדֵּשׁ] את **יוֹם טוֹב** ראשון של פסח, לפי שהם מקדשים את ראש החודש, ולפי זה הם יודעים אימתי הוא 'ממחרת השבת' שבו מתחילים לספור, **יָצְאת שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית** – מה שאין כן שבת רגילה **שֶׁסְּפִירָתָהּ בְּכָל אָדָם** – שכל אדם יודע מעצמו אימתי חל יום ראשון שאחר הפסח, ואין הדבר תלוי בבית דין כלל.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, יש ללמוד דבר זה בבנין אב מראש חודש, שכן **אָמְרָה תּוֹרָה** לגבי ראש חודש, 'עַד חֹדֶשׁ יָמִים' (במדבר יא כ), פירוש הפסוק הוא, **מָנֶה** [–תספור] **יָמִים,** ואחר כך **קַדֵּשׁ** – קבע ראש **חֹדֶשׁ,** ולכך אמרה תורה 'עד חודש ימים' ללמדנו שקביעת החודש תלויה במספר ימים, וכמו כן אמרה תורה לגבי חג השבועות 'תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם', כלומר, **מָנֶה** חמשים **יָמִים, וְקַדֵּשׁ** – וקבע לאחריו חג **עֲצֶרֶת,** הרי שהושוו ראש חודש ועצרת בענין זה ששניהם חלים אחר מנין ימים, ויש להקיש ולומר, **מַה חֹדֶשׁ סָמוּךְ לְבִיאָתוֹ נִיכָּר** – כמו שלגבי ראש חודש יש סימן ניכר אימתי מתחיל למנות, היינו מיום עשרים ותשעה לחודש, שהוא תחילת חידוש הלבנה, **אַף עֲצֶרֶת סָמוּךְ לְבִיאָתָהּ נִיכָּרֶת** – גם לגבי עצרת יש יום קבוע וניכר שממנו מתחילים למנות, דהיינו ממחרת יום טוב ראשון של פסח, שהוא ט"ז ניסן **וְאִם תֹּאמַר** כדברי הבייתוסים **שֶׁעֲצֶרֶת לְעוֹלָם** היא ביום ראשון **אַחַר הַשַּׁבָּת** שבתוך הרגל, **הֵיאָךְ תְּהֵא נִיכֶּרֶת מִשֶּׁלְּפָנֶיהָ** – כיצד יהיה היכר באיזה יום בחודש מתחילים לספור, והרי אין לכך יום קבוע, שאם חל יום טוב ראשון של פסח בשבת מתחילים לספור בט"ז ניסן, ואם חל ביום שישי מתחילים למנות בי"ז, וכן כיוצא בזה.

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, יש ללמוד זאת בבנין אב ממקום אחר, שכך **אָמְרָה תּוֹרָה, הָבֵא עוֹמֶר בְּפֶסַח** ביום שבו מתחילים לספור ספירת העומר, **וְהבא שֶׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּעֲצֶרֶת,** כשנגמרים ימי הספירה, ויש ללמוד בנין אב כך, **מַה לְּהַלָּן** לגבי שתי הלחם הבאים בסוף הספירה, **רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל** – מביאים את הקרבן ברגל, דהיינו בחג השבועות, ויום הבאת הקרבן הוא תחילת הרגל, **אַף כָּאן** לגבי העומר, **רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל** – מביאים את הקרבן ברגל, ובתחילת הרגל, דהיינו במוצאי יום טוב הראשון של פסח, ואם הכוונה 'ממחרת השבת' ביום ראשון בשבוע לעיתים זה יכול לחול בסוף הרגל, כגון אם פסח חל ביום שני שיביאו את קרבן העומר ביום ראשון שלאחריו שהוא שביעי של פסח.

רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, יש ללמוד זאת בהיקש, **נֶאֱמַר שַׁבָּת לְמַעֲלָה** – בפסוק הראשון לגבי העומר, 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת', **וְנֶאֱמַר שַׁבָּת לְמַטָּה** – בפסוק השני לגבי שתי הלחם (שם כ טז), 'עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה', **מַה לְּהַלָּן** בשבת השביעית שנכתבה למטה, לגבי שתי הלחם, **רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל סָמוּךְ לָהּ** – חל הרגל סמוך לשבת השביעית, **אַף כָּאן** – לגבי הבאת קרבן העומר, **רֶגֶל וּתְחִלַּת רֶגֶל סָמוּךְ לָהּ** – חל זמן הבאת העומר סמוך לתחילת הרגל, והיינו למחרת יום טוב הראשון של פסח, שאף הוא נקרא שבת.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין ספירת העומר, וגם בה מבואר מדוע יש לפרש ש'ממחרת השבת' הכוונה ממחרת יום טוב ראשון של פסח: **תָּנוּ רַבָּנָן,** נאמר בתורה 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם', מהמילה 'לכם' יש ללמוד שצריך **שֶׁתְּהֵא סְפִירָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד,** דהיינו שכל אחד ואחד חייב לספור.

ממשיכה הברייתא: בהמשך הפסוק נאמר **'מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת',** אין הכוונה ממחרת שבת רגילה, אלא **מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב** ראשון של פסח. דנה הברייתא: **אוֹ** שמא נאמר שזה **אֵינוֹ** הפירוש 'ממחרת השבת', **אֶלָּא** 'ממחרת השבת' פירושו **לְמָחֳרַת שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית** – רגילה.

מביאה הברייתא כמה טעמים לדחיית פירוש זה: **רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר 'תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם',** ויש ללמוד מכך שכָּל **סְפִירוֹת שֶׁאַתָּה סוֹפֵר לֹא יְהוּ אֶלָּא חֲמִשִּׁים יוֹם** – לעולם יש לספור רק חמשים יום ולא יותר, וכשם שאם חל פסח בשבת מתחיל לספור חמשים יום מיום ראשון שהוא שני של פסח, כך לעולם יש לספור חמשים יום מהיום השני של פסח, **וְאִם תֹּאמַר** שפירוש 'ממחרת השבת' הוא **מִמָּחֳרַת שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית,** אם כן יש **פְּעָמִים שֶׁאַתָּה מוֹצֵא** מיום השני של פסח ועד עצרת **חֲמִשִּׁים וְאֶחָד** יום, כשיום טוב הראשון של פסח חל בערב שבת, שמתחיל למנות מיום ראשון שאחריו, ונמצא שיש חמשים ואחד יום מהיום השני של פסח ועד שבועות, **וּפְעָמִים שֶׁאַתָּה מוֹצֵא** מהיום השני של פסח ועד עצרת **חֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם** יום, כשיום טוב ראשון של פסח חל ביום חמישי בשבוע, ופעמים שיש **חֲמִשִּׁים וּשְׁלֹשָׁה** ימים מהיום השני של פסח ועד שבועות, כשיום טוב הראשון של פסח חל ביום רביעי בשבוע, ופעמים שיש **חֲמִשִּׁים וְאַרְבָּעָה** ימים מהיום השני של פסח ועד שבועות, כשיום טוב הראשון של פסח חל ביום שלישי בשבוע, ופעמים שיש **חֲמִשִּׁים וַחֲמִשָּׁה** ימים מהיום השני של פסח ועד שבועות, כשחל יום טוב הראשון של פסח ביום שני בשבוע, ופעמים שיש **חֲמִשִּׁים וְשִׁשָּׁה** ימים מהיום השני של פסח ועד שבועות, כשחל יום טוב ראשון של פסח ביום ראשון. **רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ** לטעם שהובא לעיל, אלא הטעם הוא,

שהֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דברים טז ט) 'שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפָּר לָךְ', ממילים אלו משמע שתהיה הַסְפִּירָה תְּלוּיָה בְּבֵית דִּין, שהם מקדשים את החודש, וקובעים מתי יחול יום טוב ראשון של פסח, שהוא הנקרא 'שבת', ואחריו מתחילים למנות, יָצְתָה שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית – מה שאין כן שבת רגילה, שֶׁסְּפִירָתָהּ בְּכָל אָדָם – שכל אדם יודע מעצמו אימתי חל יום ראשון שאחר יום טוב ראשון של פסח.

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, מה שנאמר (ויקרא כג טו) 'מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת' פירושו 'מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב ראשון של פסח'. ויש לשאול: אַתָּה אוֹמֵר שהכוונה מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא – אולי נפרש שהכוונה מִמָּחֳרַת שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית – ממחרת שבת רגילה, דהיינו ביום ראשון בשבוע. אמנם אין לפרש כן, שהרי אָמַרְתָּ – יש לך לומר כך, וְכִי נֶאֱמַר בתורה 'מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הַפֶּסַח', שמכך נדע את התאריך המדויק שבו מתחילים לספור, וַהֲלֹא לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא 'מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת', ומכיון דְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ מְלֵאָה שַׁבָּתוֹת, אם תאמר ש'ממחרת השבת' פירושו ממחרת שבת רגילה, צָא וּבְדוֹק לְאֵיזוֹ שַׁבָּת נתכוונה התורה, והרי לא מסתבר שהתורה לא אמרה תאריך מדויק מתי יש להתחיל לספור, ומכאן ש'ממחרת השבת' הכוונה ממחרת לשבת מיוחדת, שהיא יום טוב ראשון של פסח. רבי יוסי מביא ראיה נוספת: וְעוֹד יש להוכיח ש'ממחרת השבת' היינו ממחרת יום טוב ראשון של פסח, בהיקש, נֶאֱמְרָה שַׁבָּת לְמַטָּה – לגבי שתי הלחם, 'עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם' (ויקרא כג טז), וְנֶאֱמְרָה שַׁבָּת לְמַעְלָה – לגבי העומר, 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת' (שם כג טו), מַה לְּהַלָּן בשבת השביעית שנכתבה למטה, רֶגֶל וּתְחִילַת רֶגֶל – חל חג השבועות שהוא רגל ותחילת רגל סמוך לשבת השביעית, אַף כָּאן לגבי הבאת קרבן העומר, רֶגֶל וּתְחִילַת רֶגֶל – חל זמן הבאת העומר סמוך לתחילת הרגל, דהיינו למחרת יום טוב הראשון של פסח.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (דברים טז ח) 'שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת', וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שמות יב טו) 'שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ', ולכאורה שני פסוקים אלו סותרים, ויש ללמוד מכך שיש מצה הראויה לאכילה שבעה ימים, ויש מצה הראויה לאכילה רק ששה ימים, הָא כֵּיצַד, מַצָּה שֶׁאִי אַתָּה יָכוֹל לְאוֹכְלָהּ שִׁבְעָה ימים מִן הֶחָדָשׁ, דהיינו מצה מהתבואה החדשה שאי אפשר לאוכלה ביום הראשון של פסח, משום שעדיין לא הוקרב קרבן העומר המתיר את התבואה החדשה באכילה, אַתָּה יָכוֹל לְאוֹכְלָהּ שִׁשָּׁה ימים מִן הֶחָדָשׁ, והתורה באה ללמד שיש מצה הראויה לאכילה שבעה ימים, והיא מצה הבאה מהתבואה הישנה, ויש מצה הראויה לאכילה רק ששה ימים, והיא מצה הבאה מהתבואה החדשה, שמותרת באכילה רק מהיום השני של פסח. ומכאן שהעומר קרב ביום השני של פסח, שלדברי הבייתוסים אין דבר זה מתקיים, כאשר חל יום טוב ראשון של פסח ביום שני בשבוע, שמקריבים את העומר ביום ראשון שאחריו, ונמצא שאין אוכלים מצה מן החדש אלא אותו היום בלבד.

הברייתא ממשיכה לדרוש את הפסוק: נאמר בתורה (ויקרא כג טו–טז) 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַّבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה וגו'. תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'', ממשמעות פסוקים אלו יָכוֹל אני לכאורה לומר שִׁיקְצוֹר וְיָבִיא את העומר, וְאִימָתַי שֶׁיִּרְצֶה יִסְפּוֹר, ונפרש שכוונת התורה היא שממחרת השבת שהוא יום הבאת העומר יכול להתחיל לספור מתי שירצה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה תָּחֵל לִסְפּוֹר שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת' (דברים טז ט), כלומר שמתחילים לספור מזמן שיקצרו את הקמה במגל, מפסוק זה משמע שלאחר קצירת העומר וקודם הבאתו יתחילו לספור. וממשיכה הברייתא לדון: אִי 'מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ תָּחֵל לִסְפּוֹר', יָכוֹל אני לומר שיִּקְצוֹר וְיִסְפּוֹר, וְאִימָתַי שֶׁיִּרְצֶה יָבִיא את קרבן העומר, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַّבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה', שמשמע מפסוק זה שאין הספירה בשירה אלא משיגיע יום ההבאה, ואם כן צריך להביא ביום הספירה. וממשיכה הברייתא לדון: אִי 'מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם', יָכוֹל אני לומר שיִּקְצוֹר את התבואה, וְיִסְפּוֹר ספירת העומר, וְיָבִיא קרבן העומר בַּיּוֹם, תַּלְמוּד לוֹמַר 'שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה', אֵימָתַי אַתָּה מוֹצֵא שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת – שלמות, בִּזְמַן שֶׁאַתָּה מַתְחִיל לִימְנוֹת מִבָּעֳרֶב, שאז מתחיל היום והשבוע. יָכוֹל הייתי לומר שיִּקְצוֹר את התבואה, וְיָבִיא את קרבן העומר, וְיִסְפּוֹר ספירת העומר בַּלַּיְלָה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם', ויש ללמוד שמביא את העומר ביום ולא בלילה, הָא כֵּיצַד, את הִקְצִירָה וְאת הַסְּפִירָה עושה בַּלַּיְלָה, וְאת הַהֲבָאָה עושה בַּיּוֹם.

אָמַר רָבָא, כּוּלְּהוּ אִית לְהוּ פִּירְכָא – את כל הדרשות המוכיחות ש'ממחרת השבת' אינו ביום ראשון בשבוע יש לפרוך, בַּר מִתְּרֵתֵי תַּנָּאֵי בַּתְרָאֵי – חוץ מהוכחות שני התנאים האחרונים, בֵּין בְּמַתְנִיתָא קַמַּיְיתָא בֵּין בְּמַתְנִיתָא בַּתְרַיְיתָא – בין בברייתא הראשונה ובין בברייתא האחרונה, דְּלֵית לְהוּ – שאין להם פִּירְכָא.

ומפרש את שיש לפרוך על הדרשות בברייתא הראשונה: אִי – אם נלמד מִהדרשה דְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שלמד זאת ממה שבפסוק אחד נאמר 'תספרו חמשים יום', ובפסוק אחד נאמר 'שבע שבתות תמימת תהיינה', יש לדחות ראיה זו, דִּלְמָא – שמא ביאור הפסוק הוא כְּדְאַבַּיֵי, דְּאָמַר אַבַּיֵי, בספירת העומר יש מִצְוָה לְמִימְנֵי יוֹמֵי – לספור ימים, וְיש מִצְוָה לְמִימְנֵי שָׁבוּעֵי – לספור שבועות. ולכן נאמר בפסוק אחד שסופר ימים ובפסוק אחד נאמר שסופר שבתות, ושוב אין ראיה שפסוקים אלו באים ללמד ש'ממחרת השבת' אינו ביום ראשון בשבוע כדברי הבייתוסים.

אִי – אם נלמד מִהדרשה דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שלמד זאת ממה שנאמר 'שבעה שבעת תספר לך', והיינו שהספירה תהיה תלויה בבית דין, וְמהדרשה של רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שלמד זאת בבנין אב מראש חודש, יש לדחות, שמכל מקום אין ראיה שתחילת הספירה היא למחרת יום טוב ראשון, כי מִמַּאי דְּבְיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן קָאֵי – מנין ש'ממחרת השבת' פירושו ממחרת יום טוב ראשון של פסח, דִּלְמָא בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן קָאֵי – שמא יש לומר ש'ממחרת השבת' פירושו ממחרת יום טוב האחרון של פסח.

אך דרשתו דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל מבנין אב שיש ללמוד את קרבן העומר משתי הלחם, וְדרשתו של רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא מהיקש מה שנאמר 'שבת' בתחילת הספירה ו'שבת' בסיום הספירה, לֵית לְהוּ – אין להם פִּירְכָא.

וממשיך לבאר כיצד יש לפרוך את ראיות התנאים שבברייתא השניה: אִי – אם נלמד מִדרשתו דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, שלמד ממה שנאמר 'תספרו חמשים יום' שלעולם סופרים חמשים יום, וזה שייך רק אם מתחילים למנות לעולם מהיום השני של פסח ועד עצרת, שאם התחלת הספירה היא תמיד באחד בשבת יש פעמים שיספרו חמשים וששה יום, הֲוָה אָמִינָא – הייתי אומר, דִּלְמָא חֲמִשִּׁין לְבַר מֵהָנֵי שִׁיתָּא – שמא כוונת הפסוק שיש חמשים יום מהיום שמתחיל למנות, ואכן באופן שחל יום טוב ראשון באחד בשבת, שאז מתחיל למנות ביום ראשון בשבוע שאחר יום טוב ראשון של פסח, אין מנין ששה ימים אלו בכלל.

וכן אִי – אם נלמד מִדרשתו דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא שלמד זאת ממה שנאמר 'שבעה שבעת תספר לך', שהספירה תהיה תלויה בבית דין, יש לדחות, מִמַּאי דְּבְיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן קָאֵי – מנין ש'ממחרת השבת' פירושו ממחרת יום טוב ראשון של פסח, דִּלְמָא בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן קָאֵי – שמא יש לומר ש'ממחרת השבת' פירושו ממחרת יום טוב האחרון של פסח, שאף הוא נקרא שבת ותלוי ביד בית דין.

רַבִּי יוֹסֵי נַמִּי חָזֵי לֵיהּ פִּירְכָא – אף את סברת רבי יוסי שלא מסתבר ש'ממחרת השבת' הכוונה לשבת רגילה, שלא פירשה התורה לאיזו שבת כוונתה, ראוי להפריך, מנין שב'שבת' הכוונה ליום טוב הראשון של פסח ולא ליום טוב האחרון של פסח. וְהָיְינוּ דְּקָאָמַר רבי יוסי עצמו 'וְעוֹד' נאמרה שבת למטה ונאמרה שבת למעלה מה להלן רגל ותחילת רגל אף כאן רגל ותחילת רגל', שלדרשה זו אין פירכא.

הגמרא חוזרת לדין שנאמר לעיל בתוך הדברים: גּוּפָא – נשוב לעצם

המשך בעמוד קנה

רש"י

וכי נאמר ממחרת שבת שבתוך הפסח – דתדע שבשבת של פסח תתחיל לימנות? **וכל השנה מלאה שבתות** – ואם תאמר: שבת ממש – צא ובדוק איזה שבת! אלא ודאי יום טוב (של פסח) הוא. **מצה שאי אתה יכול לאוכלה שבעה מן החדש אתה יכול לאוכלה ששה** – שלמחר יקרב העומר, ואם תמתין עד לאחר השבת – נמצאת מבטל מקרא זה. כגון חל פסח בשני בשבת ולא תביא עומר עד לאחר השבת – נמצא שלא תאכל מצה חדש אלא אותו יום לבדו. **מיום הביאכם** – הכי משמע: משיגיע "ממחרת השבת", דהוא "יום הביאכם", הוכשרה ספירה משעה שתרצה: אם בו ביום, אם מחר. **תלמוד לומר מהחל חרמש** – משמע: לאחר קצירה וקודם הבאה תחל לספור. **תלמוד לומר מיום הביאכם** – דמשמע: לא הוכשרה ספירה אלא משיגיע יום הבאה. **אי מיום הביאכם** – דדרשינן השתא דשלשתן הוקבעו כאחד, יכול שלשתן ביום? **קצירה וספירה בלילה** – דקצירה לא סגי דלא מקמי ספירה, כדכתיב (דברים טז) "מהחל חרמש" וגו'. והבאה ביום – דכתיב (ויקרא כג) "מיום הביאכם". וקצירה מקמי הבאה דביום – דהא "מיום הביאכם" כתיב, ולא "משעת הביאכם" כתיב, וכיון דחשכה מבערב – "יום הביאכם" הוא **תרי תנאי דכתרייתא** – והיינו: "ועוד" דרבי יוסי, ורבי שמעון בן אלעזר. **אי מדרבן יוחנן [בן זכאי]** – דיליף מ"שבע שבתות" ו"חמשים יום" – ההוא דחד קרא אמר "ימים" וחד קרא אמר "שבתות" מיבעי ליה לכדאביי. **אי מדרבי אליעזר** – דאמר: תלויה בבית דין – נהי דאפיקתיה משבת ממש, אלא ממאי דממחרת יום ראשון מונה? דלמא מיום טוב אחרון! וכן לרבי יהושע דאמר: סמוך לביאה ניכרת – דלמא מיום טוב אחרון קאמר קרא, דהוי נמי היכר קבוע הוא, יום עשרים ואחד לניסן לעולם. **דלמא חמשים** – מיום שמתחיל למנות, דהיינו אחר השבת לבר משיתא. דאף על גב דחל פסח באחד בשבת, עד אחד בשבת האחר דהוו חמשים ששה – בהנך שית לא איכפת לן, דקרא לא נסיב אלא מיומא דמתחלינן למימני. האי דנקט שית – לאו דוקא, אלא סוף מילתא דרבי יוסי בר יהודה נקט. **רבי יוסי** – נמי חזי ליה פירכא, והיינו דקאמר "ועוד". **אמימר מני יומי ולא שבועי** – אמר: האי מניינא דהשתא – לאו חובה הוא, דהא ליכא עומר, אלא זכר למקדש בעלמא הוא, הלכך ביומי סגי. **משנה ומהבהבין** – בעזרה בשבלים. **וחכמים אומרים** – בתחילה חובטין אותו. ולא כדרך תבואה יבשה שחובטין אותן במקל שקורין פליי"ל, אלא בקנים לחים ובקולחות – בקלח של כרוב, כדי שלא יתמעך. ואחר כך מקיימין בו מצות קלי. **נותנין אותו באבוב** – כלי של נחשת, וזה שמו. **של גרוסות** – שלא היו טוחנות דק אלא עבה, שכן דרך הסולת. **וגרוסות** – היינו לשון גריסין, שטוחנין בהן פולין ואין מוציאה אלא הקליפה בנפה מהגרעינין בעצמן. שאם יטחנו יפה – יעבור כל הקליפה בנפה עם הסולת, ועל שם כך נקראת "גֶּרֶשׁ כרמל". **שלש עשרה נפה** – מפרש ב"אלו מנחות" (מנחות עו,ב): בדקה, בגסה, בדקה. **וחייב בחלה** – דחיוב חלה היינו גלגול דעיסה, וגלגול של זו ביד הדיוט הוא, לאחר שנפדה. **ופטור מן המעשרות** – דמירוח הוא ביד הקדש, ומירוח הקדש פוטר מן המעשר, כדמפרש בגמרא. **רבי עקיבא אומר כו'** – מפרש בגמרא. **גמרא זה אביב** – כלומר, ראשית קציר. אין

תוספות

כתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות — בסוף "ערבי פסחים" (פסחים קב,א) דריש מינה: מה שביעי רשות — אף ששה רשות, משום דכתיב "וביום השביעי". ובסוף פרק שני דחגיגה (יח,א) נמי דרשינן: מה שביעי עצור — אף כולן עצורים. ושמא תרתי שמעת מינה.

ואימתי שירצה יביא — והא דכתיב "ברמל", דאפילו מרחוק לא מייתי, משום "ברמל" — היינו למצוה.

דלית להו פירכא — אף על גב דאיכתריך נמי לרבי שמעון בן רבי אלעזר "מה שביעי רשות" כדפרישית, כולהו שמעינן. **זכר** למקדש הוא — נראה דבספק חשיכה יכול לברך, ואין צריך להמתין עד שיהא ודאי לילה, כיון שהוא ספיקא דרבנן. ועוד אומר: דאפילו ביום סמוך לחשיכה עדיף, משום "תמימות", כדאמרינן לעיל. ואין נראה. והיכא דשכח לספור בלילה, פסק בהלכות גדולות שסופר ביום. וכן היה נראה מתוך סתם מתניתין דסוף פירקין (עא,א), דתנן: מצותו בלילה לקצור, ואם נקצר ביום — כשר. אבל נראה לרבינו תם עיקר אידך סתמא דמתניתין דפרק שני דמגילה (כ,ב), ומייתי לה בסוף פירקין (עב,א): כל הלילה כשר לקצירת העומר כו', ודיקינן מינה דקתני לילה דומיא דיום: מה דיום בלילה — לא, אף דלילה ביום — לא. ואמרינן בריש מועד קטן (ג,ב): רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שלשה פרקים הללו והתירום. ומסיק רב אשי התם, דסבר לה כרבי ישמעאל דדרישי: מה חריש רשות — אף קציר רשות. יצא קציר העומר, שהוא מצוה, ודחיא שבת. וכיון דדחיא שבת — אין נקצר אלא בלילה, כדמוכח בסוף פירקין. ועוד: דרבי יוחנן דאמר (שם ד,א): עשר נטיעות — הלכה למשה מסיני, סבר לה כרבי ישמעאל דדרישי "מה חריש רשות", ודחי שבת! עוד חשיב כי האי גוונא הלכתא פסיקתא ב"הגחל קמא" (בבא קמא קב,א) ובפרק קמא דעבודה זרה (ז,א) גבי "כל המשנה ידו על התחתונה". ומיהו אין כל כך ראיה משם, דאין הלכה לגמרי כאותה משנה דקתני התם: וכל החחור בו ידו על התחתונה, ואין הלכה כן, כדמוכח בפרק "האומנין" (בבא מציעא עז,ב), ועיקר מילתא לא סמיך התם אלא אהא דהוי "מחלוקת ואחר כך סתם". ומהא דמוקי בסוף פירקין (עב,א) רבי אלעזר ברבי שמעון דאמר: נקצר שלא כמצותו פסול, כרבי עקיבא דאמר: כל מלאכה שאי אפשר כו' אין ראיה — דאף על גב דקיימא לן כרבי עקיבא, הא מסקינן התם דרבי נמי סבר לה כוותיה. עוד פסק בהלכות גדולות שאם הפסיק יום אחד ולא ספר — שוב אינו סופר, משום דבעיא "תמימות". ותימה גדולה הוא, ולא יתכן.

הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "תִּסְפֹּר לָךְ" - סְפִירָה תְּלוּיָה בְּבֵית דִּין, יְצָתָה שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית שֶׁסְּפִירָתָהּ בְּכָל אָדָם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" - מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב. אַתָּה אוֹמֵר: מִמָּחֳרַת יוֹם טוֹב, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִמָּחֳרַת שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית? אָמַרְתָּ: וְכִי נֶאֱמַר "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הַפֶּסַח"? וְהֲלֹא לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת", דְּכָל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ מְלֵאָה שַׁבָּתוֹת, צֵא וּבְדוֹק אֵיזוֹ שַׁבָּת. וְעוֹד, נֶאֱמְרָה "שַׁבָּת" לְמַטָּה וְנֶאֱמְרָה "שַׁבָּת" לְמַעְלָה. מַה לְּהַלָּן - רֶגֶל וּתְחִילַת רֶגֶל, אַף כָּאן - רֶגֶל וּתְחִילַת רֶגֶל. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "שִׁשָּׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת", וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר "שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ", הָא כֵּיצַד? מַצָּה שֶׁאִי אַתָּה יָכוֹל לְאוֹכְלָהּ שִׁבְעָה מִן הֶחָדָשׁ, אַתָּה יָכוֹל לְאוֹכְלָהּ שִׁשָּׁה מִן הֶחָדָשׁ. "מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם... תִּסְפְּרוּ" - יָכוֹל יִקָּצוֹר וְיָבִיא, וְאֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה יִסְפּוֹר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מֵהָחֵל חָרְמֵשׁ בַּקָּמָה תָּחֵל לִסְפֹּר". אִי "מֵהָחֵל חָרְמֵשׁ תָּחֵל לִסְפֹּר" - יָכוֹל יִקָּצוֹר וְיִסְפּוֹר, וְאֵימָתַי שֶׁיִּרְצֶה יָבִיא? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם". אִי "מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם" - יָכוֹל יִקָּצוֹר וְיִסְפּוֹר, וְיָבִיא בַּיּוֹם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה", אֵימָתַי אַתָּה מוֹצֵא "שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת"? בִּזְמַן שֶׁאַתָּה מַתְחִיל לִימְנוֹת מִבְּעֶרֶב - יָכוֹל יִקָּצוֹר וְיָבִיא וְיִסְפּוֹר בַּלַּיְלָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם", הָא כֵּיצַד? קְצִירָה וּסְפִירָה בַּלַּיְלָה, וַהֲבָאָה בַּיּוֹם. אָמַר רָבָא: כּוּלְּהוּ אִית לְהוּ פִּירְכָא, בַּר מִתְּרֵתֵי תַּנָּאֵי בַּתְרָאֵי בֵּין בְּמַתְנִיתָא קַמְּיֵיתָא בֵּין בְּמַתְנִיתָא בַּתְרָיֵיתָא דְּלֵית לְהוּ פִּירְכָא. אִי מִדְּרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי - דִּלְמָא כְּדְאַבַּיֵי, דַּאֲמַר אַבַּיֵי: מִצְוָה לְמִימְנֵי יוֹמֵי וּמִצְוָה לְמִימְנֵי שְׁבוּעֵי! אִי מִדְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - מִמַּאי דְּבְיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן קָאֵי? דִּלְמָא בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן קָאֵי! דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא - לֵית לְהוּ פִּירְכָא. אִי מִדְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה - הָוָה אָמִינָא: דִּלְמָא חַמְשִׁין לְבַר מֵהָנֵי שִׁיתָּא! אִי מִדְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא - מִמַּאי דְּבְיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן קָאֵי? דִּלְמָא בְּיוֹם טוֹב אַחֲרוֹן קָאֵי! רַבִּי יוֹסֵי נַמִּי - חָזֵי לֵיהּ פִּירְכָא, וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר "וְעוֹד". גּוּפָא, אָמַר אַבַּיֵי: מִצְוָה לְמִימְנֵי יוֹמֵי וּמִצְוָה לְמִימְנֵי שְׁבוּעֵי. רַבָּנַן דְּבֵי רַב אַשִּׁי מְנוּ יוֹמֵי וּמְנוּ שְׁבוּעֵי. אֲמִימָר מָנֵי יוֹמֵי וְלָא מָנֵי שְׁבוּעֵי, אָמַר: זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ הוּא. **משנה** קְצָרוּהוּ וּנְתָנוּהוּ בַּקּוּפּוֹת, הֱבִיאוּהוּ לָעֲזָרָה, וְהָיוּ מְהַבְהֲבִין אוֹתוֹ בָּאוּר, כְּדֵי לְקַיֵּים בּוֹ מִצְוַת קָלִי, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּקָנִים וּבְקוֹלְחוֹת חוֹבְטִין אוֹתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְמָעֵךְ. נְתָנוּהוּ לְאַבּוּב, וְאַבּוּב הָיָה מְנוּקָב, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הָאוּר שׁוֹלֵט בְּכוּלּוֹ. שִׁטְּחוּהוּ בָּעֲזָרָה, וְהָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ. נְתָנוּהוּ לְרֵיחַיִם שֶׁל גְּרוֹסוֹת, וְהוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ עֶשְׂרוֹן שֶׁהוּא מְנוּפֶה בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נְפָה. וְהַשְּׁאָר נִפְדֶּה וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם. וְחַיָּב בְּחַלָּה, וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר. רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב בְּחַלָּה וּבְמַעֲשְׂרוֹת. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: "אָבִיב" - זֶה אָבִיב. "קָלוּי בָּאֵשׁ" - מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְהַבְהֲבִין אוֹתוֹ בָּאֵשׁ, כְּדֵי לְקַיֵּים בּוֹ מִצְוַת קָלִי, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים:

אין כנף

אין

אין אור לְשׁוֹן קָלִי אֶלָּא דָּבָר אַחֵר. הָא כֵּיצַד וכו׳. אֵין לְשׁוֹן קָלִי אֶלָּא דָּבָר אַחֵר קַלִּיל. הָא כֵּיצַד? אַבּוּב שֶׁל קְלָיוֹת הָיָה שָׁם, וְהָיָה מְנוּקָב כְּכַבְּרָה, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הָאוּר שׁוֹלֶטֶת בְּכוּלּוֹ. "אָבִיב קָלוּי... גֶּרֶשׁ" - אֵינִי יוֹדֵעַ אִם אָבִיב קָלוּי אִם גֶּרֶשׁ קָלוּי, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "בָּאֵשׁ" - הִפְסִיק הָעִנְיָן. "כַּרְמֶל" - רַךְ וּמָל. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים וְעֶשְׂרִים לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ" - בָּא וְיָצַק לָנוּ, וְאָכַלְנוּ, וְנָוֶה הָיָה. וְאוֹמֵר: "נִתְעַלְּסָה בְּאֲהָבִים" - נִשָּׂא וְנִתַּן, וְנַעֲלָה וְנִשְׂמַח וְנִתְחַטֵּא בַּאֲהָבִים. וְאוֹמֵר "כְּנַף רְנָנִים נֶעֱלָסָה" - נוֹשֵׂא, עוֹלֶה, וְנִתְחַטֵּא. וְאוֹמֵר "כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֻגְדִּי" - יְרָאָתָהּ רָאֲתָה, נָטְתָה. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: "כַּרְמֶל" - כַּר מָלֵא. "וְרַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב בְּחַלָּה וּבְמַעַשְׂרוֹת". אָמַר רַב כָּהֲנָא, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא: מֵירוּחַ הֶקְדֵּשׁ אֵינוֹ פּוֹטֵר. מְתִיב רַב שֵׁשֶׁת: מוֹתַר שָׁלֹשׁ סְאִין הַלָּלוּ מֶה הָיוּ עוֹשִׂין בּוֹ? נִפְדֶּה וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם, וְחַיָּיב בְּחַלָּה וּפָטוּר מִן הַמַּעַשְׂרוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב בְּחַלָּה וּבְמַעַשְׂרוֹת. אָמְרוּ לוֹ: פּוֹדֶה מִיַּד גִּזְבָּר יוֹכִיחַ, שֶׁחַיָּיב בְּחַלָּה וּפָטוּר מִן הַמַּעַשְׂרוֹת. וְאִם אִיתָא דְּמֵירוּחַ הֶקְדֵּשׁ אֵינוֹ פּוֹטֵר, מַאי קָאָמְרִי לֵיהּ? הֵיא הִיא! וְעוֹד אִיתְּיבֵיהּ רַב כָּהֲנָא בַּר תַּחֲלִיפָא לְרַב כָּהֲנָא (בַּר מַתְּתְיָה): רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב בְּחַלָּה וּבְמַעַשְׂרוֹת, לְפִי שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ מָעוֹת אֶלָּא לְצוֹרֶךְ לֶחֶן! אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תַּלְמוּד עָרוּךְ הוּא בְּפִיו שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא: שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ מָעוֹת אֶלָּא לְצוֹרֶךְ לֶחֶן. אֲמַר רָבָא: פְּשִׁיטָא לִי דְּמֵירוּחַ הֶקְדֵּשׁ פּוֹטֵר. וַאֲפִילּוּ רַבִּי עֲקִיבָא לָא קָא מְחַיֵּב הָתָם - אֶלָּא שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ מָעוֹת אֶלָּא לְצוֹרֶךְ לֶחֶן, אֲבָל מֵירוּחַ הֶקְדֵּשׁ בְּעָלְמָא פּוֹטֵר. מֵירוּחַ הַגּוֹי - תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: תּוֹרְמִין מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִשֶּׁל גּוֹיִם - עַל שֶׁל גּוֹיִם, וּמִשֶּׁל כּוּתִיִּים עַל שֶׁל כּוּתִיִּים, וּמִשֶּׁל כֹּל עַל שֶׁל כֹּל, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: תּוֹרְמִין מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִשֶּׁל גּוֹיִם עַל שֶׁל גּוֹיִם, וּמִשֶּׁל כּוּתִיִּים עַל שֶׁל כּוּתִיִּים, אֲבָל לֹא מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל גּוֹיִם וְשֶׁל כּוּתִיִּים, וְלֹא מִשֶּׁל גּוֹיִם וְשֶׁל כּוּתִיִּים עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

גלגול

תוספות

כנף רננים נעלסה — בסיפרי בפרשה "ואתה הקרב אליך" גורס "נושא ומעלה לביצתה ומחתחה" — פירוש: בנחת מניחתה בקן שלה, דכתיב (איוב לט): "תעזוב לארץ ביצתה". ואי גרס "מתחטא", כמו שכתוב כמו כן בסיפרי, הוי נמי לשון הורדה, כדתנן ביומא (נז,ב): התחיל מחטא ויורד. וכן משמע נמי בפרק בתרא דבכורות (נז,ב), דפריך: ומי שדיא ליה? והא כתיב "כנף רננים נעלסה" כו׳ — אלמא לשון הורדה בנחת הוא, שלא תשבר. ויש מפרשים: לשון טיול, כמו "בן המתחטא לפני אביו" דחדוני המעגל, במסכת תענית (יט,א). ולא יתכן שם בבכורות (נז,ב). **אומר** היה רבי עקיבא מירוח הקדש אינו פוטר — הוה מצי למיפרך: היכי אתי משאינו מועשרו? הא בעינן "ממשקה ישראל" (יחזקאל מה); דבאינו מועשר עסקינן, מדקתני באותו שנפדה חיוב מעשר. **שלא** ניתנו מעות אלא לצורך לחן — והא דקתני "והשאר נפדה" — לית ליה, דלדידיה לא בעי פדייה. אי נמי: שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. **מירוח** הגוי תנאי היא דתניא תורמין כו׳ — תימה: דלמא ב"יש קנין" ו"אין קנין" פליגי? ויש לומר: דאי נמי פליגי ב"יש קנין", אבתי פליגי ב"יש מירוח", דהא בהא תליא. כדמוכח בגיטין בסוף "השולח" (מז,א) למאן דאמר "יש קנין", אם כן דריש: "דגנך" — ולא דגן גוי, ולא מימעיט ליה דיגון גוי. ומאן דאמר "אין קנין", דלא דריש "דגנך" — ולא דגן גוי, הוה דריש: דיגונך — ולא דיגון גוי. מיהו אין נראה כלל לומר כן, מדנקיט לקמן רבי מאיר ורבי יהודה לחיובא. ואין לומר דנקט עיקר פלוגתייהו במירוח, וכי מוקמת לה נמי ב"יש קנין", מכל מקום במירוח נמי פליגי, כדפרישית דהא בהא תליא — לא מצינו למימר הכי, דעל כרחין רבי מאיר אית ליה תרוייהו לחיובא: דאית ליה "אין קנין", ואית ליה "אינו פוטר", מדשרי לתרום משל כל על של כל. והיה נראה לומר איפכא: דאית ליה למימר תרוייהו לחיובא או לפטורא, משום דתלתא "דגנך" כתיבי, כדפירש בקתנטרס בסמוך. והשתא, חדא — לפטור מירוח הקדש, אינך תרי — הוי מיעוט אחר מיעוט לרבות מירוח גוי. והשתא מהיכן נמעט דיגון גוי, לומר ד"יש קנין"? הלכך, תרוייהו לחיובא. ומאן דאית ליה "יש קנין" מוקי חד — למירוח הקדש, וחד למירוח הגוי, וחד — ל"יש קנין". ומיהו קשה לפירוש זה, דבסוף "השולח" (שם מז,א) ובסוף פרק קמא דבכורות (יא,ב) מסיק למאן דאמר "אין קנין": דיגונך — ולא דיגון גוי; וצריך לומר: דודאי מאן דאמר "אין קנין" יכול לסבור נמי מירוח הגוי פוטר, ו"דגנך" שלישי — מוקי ליה לדרשא אחריתי, ולא מסתבר ליה למידרשיה למיעוט אחר מיעוט. אבל מאן דאית ליה "יש קנין" — בעל כרחך צריך לפטור מירוח הגוי, דלית לן לאוקומי לדרשא אחריתי כל כמה דאפשר לאוקומי לקרא כפשטיה: דיגונך — ולא דיגון גוי. והשתא משכח תנאי שפיר, דרבי מאיר על כרחין מחייב בתרוייהו, מדשרי משל כל על של כל. ורבי שמעון ורבי יוסי, אפילו סבירא להו "אין קנין", על כרחך נמי פטרי מירוח הגוי, מטעמא דפרישית. ובההיא דגיטין (מז,א) דקאמר: במאי קמיפלגי? מר סבר: "דגנך" — ולא דגן גוי, ומר סבר: דיגונך — ולא דיגון גוי, לא חש לפרש אלא חד "דגנך". אי נמי: הכי קאמר, ומר סבר: דיגונך — ולא דיגון גוי, והוי מיעוט אחר מיעוט. אבל ההיא דבכורות ליכא למימר הכי. ולהאי פירוש מצינו למימר דהאי דאיפליגו רבה ורבי אלעזר בגיטין ב"יש קנין" — אליבא דרבי יוסי פליגי, דאילו רבי מאיר על כרחך סבירא ליה ד"אין קנין". ועוד יש לפרש: דעל כרחך לא מיתוקמא פלוגתא דהכא אלא במירוח ולא ב"יש קנין", דשמעינן ליה לרבי מאיר דאמר "יש קנין" בפרק קמא דעבודה זרה (כ,ב). דתנן: אין משכירין בתים, ואין צריך לומר שדות, דברי רבי מאיר. ומפרש בגמרא: דאין צריך לומר שדות — משום דאית בה תרתי: חדא — קניית קרקע, וחדא — דמפקע להו ממעשר, פירוש: ד"יש קנין". והא דקאמר רבי מאיר הכא: משל כל על של כל — כגון תבואה במוץ שלה, שלקחה גוי מישראל ומרחה. דאי גדלה ברשות גוי — הוה ליה מן הפטור על החיוב. ומיהו בירושלמי משמע דרבי מאיר סבר "אין קנין". דתנן במסכת דמאי פרק חמישי: מעשרין משל ישראל על של הגוי, ומשל הגוי על של ישראל. ואמרינן בגמרא: מתניתין כרבי מאיר, דאמר: אין קנין לגוי בארץ ישראל לפטרו מן המעשרות. רבי יהודה ורבי שמעון אומרים: יש קנין. וירושלמי לטעמיה, דמפרש בסוף פרק קמא דמסכת עבודה זרה: בית — אינו מצוי להתברך מתוכו, שדה — מצוי הוא להתברך מתוכה. **רבי** יוסי ורבי שמעון אומרים כו׳ — מדשרי לתרום משל כותיים על של גוים ועל של ישראל אסר, משמע דסבירא ליה: כותים גירי אריות הן. והא דמשמע בפרק קמא דחולין (יד,א) גבי הלוקח יין מבין הכותיים, דלא אסרי רבי יוסי ורבי שמעון אלא משום דאין ברירה. אבל אם ניתקן — שרי בשתייה ההיא במטהר יינו של כותי. ואם תאמר: והא מסקינן בפרק קמא דשבת (טז,ב) אליבא דרבי יוסי דאמר

אף

רש"י

אין אור לשון קלי אלא דבר אחר – אם הוא מהבהבין אותו ממש באור, אינו נקרא "קלי". **דבר קליל** – בכלי נחושת קלל. **אלא דבר אחר נקרא קלי** – כלומר, על ידי דבר אחר. **אבוב** של **קליות** – מוכרי קליות. **אם אביב** קלוי – אם עד שלא יטחן נעשה קלוי, דהא "קלוי" דקרא א"אביב" קאי. או גרש קלוי, דלאחר טחינה נעשה קלוי, ו"קלוי" דקרא א"גרש" קאי. **הפסיק הענין** – דלא קאי א"גרש". **רך וטל** – נמלל ביד. **וכן הוא אומר** – דדרשינן נוטריקון. **בצקלונו** – ב׳ – בא, צ׳ – ויצק, ל׳ – לנו, ו׳ – ואכלנו, נ"ו – ונווה היה נאה היה הלחם. **נתעלסה** – במנאפת כתיב, שאומרת למנאף: נשא ונתן בינינו, ונעלה למטה, ונשמח. **ונתחטא** – נטייל, כמו (תענית יט) "בן מתחטא לפני אביו". **כנף רננים** – בר יוכני. **נעלסה** – נוטריקון: נושא ביצתו, עולה למעלה, ונתחטא ומורידו בקנו, שאינו מטיל ביצתו עד שיעלה בקן המיוחד לו. נ׳ – נושא, ע"ל – עולה, ח׳ – חטוי, והאי חטוי – לשון הורדה, כדתנן במסכת יומא (נח,ב): התחיל מחטא ויורד. **כר מלא** – האי "כר" – לשון: כרים וכסתות, שיהא הזוג של קליה מלא בגרעין, שיהא הגרעין מבושל כל צורכו. **מירוח** – הוא גמר מלאכה למעשר. **אינו פוטר** – דאפילו הכי חייב במעשר. **פודה מיד גזבר** – שאר חיטין הנצמחים ביד גזבר יוכיח, שפטור מן המעשר. מדקאמרי ליה הכי, מכלל דהוא מודה דמירוח הקדש בעלמא פוטר. דאי אינו פוטר, מאי קאמרי ליה? **היא היא** – כלומר, (הא) כי היכי דהכא פליגי, הכי [נמי] פליגי בפודה מיד גזבר. **רבי עקיבא מחייב** – בקמח הנותר מעשרון של עומר קמיירי. **לפי שלא ניתנו מעות הקדש אלא בצורך לחם** – לעשרון, אבל האחר – לא קידש. הלכך, לאו מירוח הקדש הוא, דהא לאו קדוש. אלמא מירוח פוטר, והכא משום דלא ניתנו מעות הוא. **מירוח הקדש פוטר** – כגון המקדיש עומרים גדשים, ומרחן גזבר – פטורין מן המעשר לעולם, כדמפרש לקמן: "דגנך" – ולא דיגון הקדש. **ומשל גוי** – כגון הלוקח מן הגוי, דקסבר: אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר. **ומשל כל על של כל וכו׳** – כלומר, מאיזה שירצה יתרם על חבירו, ואפילו משל גוים וכותיים על של ישראל. אלמא, מירוח גוי אינו פוטר, והוו להו שניהם חייבין. **אבל לא משל ישראל כו׳** – דקסבר רבי שמעון: מירוח הגוי פוטר, והוה ליה מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור.

אֵין ההבהוב באוּר [–באש] עצמה, פירושו של לָשׁוֹן קָלִי האמור בתורה, שאם עשו כן אין זה נחשב שקלוהו, אֶלָּא נקרא קלי רק כשקלוהו על ידי דָּבָר אַחֵר, כלומר כשהוא בכלי. (הא כיצד וכו׳) [לִישְׁנָא אַחֲרִינָא] – יש שגרסו בברייתא בנוסח זה, אֵין פירוש לָשׁוֹן קָלִי האמור בתורה, אֶלָּא דָּבָר (אחר) קָלִיל – היינו כלי העשוי מנחושת קלל, הָא כֵּיצַד היו עושים, אֲבוּב שֶׁל מוכרי קְלָיוֹת הָיָה שָׁם בעזרה, וְהָיָה מְנוּקָב כִּכְבָרָה [–כעין נפה] כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הָאוּר [–האש] שׁוֹלֶטֶת בְּכוּלּוֹ [–בכל מה שבכלי], והיו מכניסים בו את התבואה שנקצרה עבור העומר ומהבהבים אותה כשהיא שם.

׳אָבִיב קָלוּי גֶּרֶשׁ׳, אם היה נאמר כך בלבד, אֵינִי יוֹדֵעַ כיצד לפרש את הפסוק, אִם אָבִיב קָלוּי – אם קולים את התבואה כמות שהיא, או אִם גֶּרֶשׁ קָלוּי – אם קולים את התבואה כשהיא טחונה, כלומר אם קולים קודם הטחינה או לאחריה. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר ׳בָּאֵשׁ׳ בין ׳קלוי׳ ל׳גרש׳, שנאמר ׳אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׁ׳, הִפְסִיק בכך את הָעִנְיָן ביניהם, ש׳קלוי׳ נאמר על ׳אביב׳, וכוונת הפסוק הוא שיהיה אביב קלוי, כלומר שיקלו את התבואה קודם טחינתה.

׳כַּרְמֶל׳, נוטריקון הוא, רַךְ וָמָל, שתהיה התבואה עדיין רכה ונמללת ומתמעכת ביד.

הברייתא מביאה פסוקים נוספים הנדרשים בדרך נוטריקון: וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מלכים ב׳ ד מב) ׳וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִישָׁה וַיָּבֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים וְעֶשְׂרִים לֶחֶם שְׂעוֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ׳, ויש לדרוש את התיבה ׳בצקלונו׳ לשון נוטריקון, בָּא וְיָצַק [–ושפך] לָנוּ וְאָכַלְנוּ וְנָוֶה [–נאה] הָיָה הלחם. וְאוֹמֵר פסוק נוסף (משלי ז יח) ׳לְכָה נִרְוֶה דֹדִים עַד הַבֹּקֶר נִתְעַלְּסָה בְּאַהֲבִים׳, ויש לדרוש את התיבה ׳נתעלסה׳ לשון נוטריקון, נִשָּׂא וְנִתַּן וְנַעֲלֶה למיטה וְנִשְׂמַח וְנִתְחַטֵּא [–נטייל] בְּאַהֲבִים. וְאוֹמֵר פסוק נוסף (איוב לט יג) ׳כְּנַף רְנָנִים נֶעֱלָסָה׳, ויש לדרוש את התיבה ׳נעלסה׳ לשון נוטריקון, אודות העוף רננים, שהוא נוֹשֵׂא את ביצתו וְעוֹלֶה למעלה לקינו וְנִתְחַטֵּא [–ומורידה] שם, שאינו מטיל ביצים אלא בקינו המיוחד לו. וְאוֹמֵר פסוק נוסף (במדבר כב לב) ׳וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ ה׳ עַל מָה הִכִּיתָ אֶת אֲתֹנְךָ זֶה שָׁלוֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי יָרַ״ט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי׳, ויש לדרוש את התיבה ׳ירט׳ לשון נוטריקון, על סיבת נטיית האתון מן הדרך לפי שיָּרְאָתָה מפני שרָאָתָה את המלאך ועל כן נָטְתָה.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת הדורשת את התיבה ׳כרמל׳ בלשון נוטריקון ובאופן אחר: דְּבֵי [–בבית מדרשו של] רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא [–שנו ברייתא], ׳כַּרְמֶל׳ הוא נוטריקון כַּר מָלֵא, כלומר שיהיה הזג מלא בגרעין, כמו כר מלא בנוצות, וזהו על ידי שיהיה מבושל כל צרכו.

שנינו במשנה אודות המותר מקציר העומר שנפדה ונאכל לכל אדם שלדעת תנא קמא חייב בחלה ופטור מן המעשר, וְרַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב בַּחַלָּה וּבַמַּעֲשְׂרוֹת.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי עקיבא: אָמַר רַב כַּהֲנָא, מה טעם חייב רבי עקיבא, לפי שאוֹמֵר הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא שמֵירוּחַ [–החלקת כרי התבואה שנקצרה] שנעשה בהיות התבואה של הֶקְדֵּשׁ, אֵינוֹ פּוֹטֵר אותה מהפרשת תרומות ומעשרות.

חכמים סוברים שכיון שבעת מירוחה היתה קדושה, פטורה היא מהפרשה, ואף שנפדתה לאחר מכן, וטעמם הוא שכיון שמירוח התבואה הוא גמר מלאכתה המחייב אותה בהפרשת תרומות ובמעשרות, ובאותה עת היתה ביד הקדש הפטור מהפרשה, על כן לא תתחייב עוד. רבי עקיבא חולק, וסובר שמה שנתמרחה ביד הקדש אינו טעם לפוטרה, והרי היא חייבת במעשר.

הגמרא מקשה על כך מברייתא: מֵתִיב [–מקשה] רַב שֵׁשֶׁת, המוֹתַר [–מה שנשאר] מִשָּׁלֹשׁ סְאִין הַלָּלוּ שנקצרו לעומר, שלא הוצרכו לכולן אלא רק לעשרון אחד, מֶה הָיוּ עוֹשִׂין בּוֹ, נִפְדֶּה בדמים הניתנים להקדש, ויוצא לחולין וְנֵאָכֵל לְכָל אָדָם, וְחַיָּיב בַּחַלָּה וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב בַּחַלָּה וּבַמַּעֲשְׂרוֹת. אָמְרוּ לוֹ חכמים לרבי עקיבא, מדוע הנך מחייבו במעשרות, והלא דין הַפּוֹדֶה מַיִם גְּזֵרָה תבואה שנמרחה בהיותה הקדש, יוֹכִיחַ שלא כדבריך, שֶׁחַיָּיב בַּחַלָּה וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת, ומדוע שונה מותר קציר העומר שאתה מחייבו במעשרות. וקשה, וְאִם אִיתָא – ואם אכן סובר רבי עקיבא דְּמֵירוּחַ הֶקְדֵּשׁ אֵינוֹ פּוֹטֵר, מַאי קָאָמְרִי לֵיהּ – מה הוכחה היא זו מה שאמרו לו שפודה מיד גזבר יוכיח, הלא הִיא הִיא – הלא גם באופן זה עצמו סובר רבי עקיבא שחייב במעשרות כיון שאין מירוחו של גזבר פוטרו, אלא משאלתם מוכח שאף רבי עקיבא מודה שמירוח הקדש פוטר, ולכך שאלוהו מה בין כל תבואת הקדש שנפדית שאתה מודה בה שהיא פטורה, למותר קציר העומר. וְעוֹד אִיתִיבֵיהּ [–הקשה] רַב כַּהֲנָא בַּר תַּחֲלִיפָא לְרַב כַּהֲנָא (בר מתתיה) שאמר לעיל שטעמו של רבי עקיבא הוא שמירוח הקדש אינו פוטר, מברייתא ששנינו בה אודות מותר קציר העומר שנפדה, רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב בַּחַלָּה וּבַמַּעֲשְׂרוֹת לְפִי שֶׁמתחילה לֹא נִיתְּנוּ על ידי הגזבר מָעוֹת הקדש למוכר את העומר אֶלָּא לְצוֹרֶךְ לָהֵן – רק לעשרון הנצרך למנחה, והשאר לא נקנה ולא היה קדוש מעיקרו, ועל כן אין מירוחו מירוח הקדש אלא מירוח חולין, וחייב הוא במעשר כשאר כל תבואה. בברייתא זו מפורש שטעמו של רבי עקיבא אינו כפי שאמר רב כהנא שמירוח הקדש אינו פוטר.

מסיקה הגמרא: אֶלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, תַּלְמוּד עָרוּךְ הוּא בְּפִיו שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ מָעוֹת אֶלָּא לְצוֹרֶךְ לָהֵן.

הגמרא מביאה את דיניהם של מירוח וגלגול הקדש ונכרי, לענין חיוב במעשרות ובחלה: אָמַר רָבָא, פְּשִׁיטָא לִי, דְּמֵירוּחַ הֶקְדֵּשׁ פּוֹטֵר את התבואה ממעשרות, וַאֲפִילּוּ רַבִּי עֲקִיבָא המחייב את מותר קציר העומר במעשרות, אף שנמרח קודם שנפדה, לֹא קָא מְחַיֵּב הָתָם – אינו מחייב שם, במשנה, אֶלָּא מפני שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ מָעוֹת אֶלָּא לְצוֹרֶךְ לָהֵן, וכאמור בסוף הסוגיא הקודמת, אֲבָל מֵירוּחַ הֶקְדֵּשׁ בְּעָלְמָא [–במקום אחר] אכן פּוֹטֵר לדעת הכל.

אולם, מֵירוּחַ הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, האם הוא פוטר את התבואה ממעשרות, תַּנָּאֵי הִיא – שנוי הוא במחלוקת תנאים, דְּתַנְיָא, תּוֹרְמִין תרומות ומעשרות מִתבואה שֶׁל יִשְׂרָאֵל עַל תבואה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמִתבואה שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַל תבואה שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִתבואה שֶׁל כּוּתִיִּים עַל תבואה שֶׁל כּוּתִיִּים וּמִתבואה שֶׁל כֹּל אדם עַל תבואה שֶׁל כֹּל אדם אפילו משל עובד כוכבים וכותי על של ישראל, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה. טעמם הוא שאין מירוח עובד כוכבים וכותי פוטר את התבואה מן המעשר, ולפיכך דינה כדין תבואת ישראל לכל דבר. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, תּוֹרְמִין מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמִשֶּׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים עַל שֶׁל כּוּתִיִּים וּמִשֶּׁל כּוּתִיִּים עַל שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֲבָל לֹא מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְשֶׁל כּוּתִיִּים, וְלֹא מִשֶּׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְשֶׁל כּוּתִיִּים עַל [שֶׁל] יִשְׂרָאֵל. טעמם הוא שמירוח עובד כוכבים וכותי פוטר את התבואה מממעשרות, ואם יפריש מאותן תבואות על תבואה של ישראל או מתבואה של ישראל על תבואותיהם, נמצא שהוא מפריש מתבואה הפטורה ממעשרות על תבואה החייבת במעשרות או מתבואה החייבת במעשרות על תבואה הפטורה ממעשרות, ואין מפרישים מזה על זה. נמצא שנחלקו תנאים אם מירוח עובד כוכבים פוטר מן המעשר.

עין יעקב

דף לא עמ׳ ב רַב פָּפָּא אָמַר: אַבַּב[845] חַנְוָאתָא[846] נְפִישֵׁי אֲחֵי[847] וּמְרַחֲמֵי[848], אַבַּב[849] בִּזְיוֹנֵי[850] לָא אֲחֵי וְלָא מְרַחֲמֵי[851]. וְגַבְרֵי הֵיכָא מִיבְּדְקֵי[852]? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ[853]: בְּשָׁעָה שֶׁעוֹבְרִים עַל הַגֶּשֶׁר[854]. גֶּשֶׁר, וְתוּ לָא[855]? אֵימָא[856]: כְּעֵין גֶּשֶׁר[857]. רַב[858], לָא עָבַר בְּמַבְרָא[859] דְּיָתִיב בֵּיהּ[860] גּוֹי (עובד כוכבים)[861], אָמַר: דִּילְמָא[862] מִיפְּקִיד לֵיהּ[863] דִּינָא עֲלֵיהּ[864], וּ[865]מִתְּפִיסְנָא[866] בַּהֲדֵיהּ[867]. שְׁמוּאֵל לָא עָבַר אֶלָּא בְּמַבְרָא דְּאִית בֵּיהּ[868] גּוֹי (עובדי כוכבים)[869], אָמַר: שִׁטְנָא[870] בִּתְרֵי אוּמֵי[871], לָא שָׁלִיט[872]. רַבִּי יַנַּאי בָּדִיק[873] וְ[874]עָבַר[875]. רַבִּי יַנַּאי[876] לְטַעְמֵיהּ[877], דְּאָמַר: לְעוֹלָם אַל יַעֲמֹד אָדָם בִּמְקוֹם סַכָּנָה, לוֹמַר[878] שֶׁעוֹשִׂין לוֹ נֵס, שֶׁמָּא אֵין עוֹשִׂין לוֹ [נֵס], וְאִם עוֹשִׂין לוֹ נֵס מְנַכִּין[879] לוֹ מִזְּכֻיּוֹתָיו.

רש״י

אבב חנואתא נפישי אחי ומרחמי. לפתח החנות שמחלקים בו מזונות ויש שם עושר הרבה אחים והרבה אוהבים יש הכל נעשים אוהבים: **רחמי.** אוהבים: **אבב בזיוני.** במקום שיש הפסד ועוני: **לא אחי ולא מרחמי.** כך בשעת הסכנה הורע מזלה וחשיבותה וחדל פרקליטון שלה: **וגברי היכא מבדקי.** מעשים שלהם להזכיר עונם וזכיותם: **כעין גשר.** כל מקום סכנה כגון קיר נטוי ויוצא לדרך: **דילמא מיפקיד.** עכו״ם דינא על חטאיו ומתפיסנא בהדיה: **מברא.** ספינה שעוברין בה את הנהר: **בדיק.** הספינה שלא יהיה בה נקב: **מנכין.** פוחתין:

מתוך שיעורים באגדות חז״ל

845) בְּפָתַח 846) הַחֲנוּת שֶׁמְּחַלְּקִים בָּהּ מְזוֹנוֹת וְיֵשׁ שָׁם עֹשֶׁר, 847) יֶשְׁנָם הַרְבֵּה אַחִים 848) וְאוֹהֲבִים, כִּי לְכֻלָּם נָעִים לִהְיוֹת בְּמִחִיצַת מִי שֶׁמְּחַלֵּק דְּבָרִים טוֹבִים. אֲבָל 849) בְּפָתַח 850) הֶפְסֵד וְעֹנִי 851) אֵין אַחִים וְאֵין אוֹהֲבִים. הוּא הַדִּין לְאוֹתָהּ מְזַלְזֶלֶת בַּעֲבֵרוֹת, כָּל זְמַן שֶׁהָיְתָה בְּרִיאָה, אֲזַי הָיָה נִרְאֶה שֶׁפְּרַקְלִיטֶיהָ מַמְלִיצִים עָלֶיהָ טוֹב, כִּי בְּמַצָּבָהּ הַנּוֹכְחִי, אֵין הִיא זְקוּקָה לָהֶם. אֲבָל כְּשֶׁהִגִּיעָה לִהְיוֹת "עֲנִיָּה" הַזְּקוּקָה לְרַחֲמִים, הִיא תְּגַלֶּה שֶׁפְּרַקְלִיטֶיהָ אֵינָם חֲזָקִים דַּיָּם כְּדֵי לְסַנְגֵּר עָלֶיהָ. הַהֲנָחָה הַבְּסִיסִית וְהַפְּשׁוּטָה הִיא, שֶׁאִם הַלֵּידָה מְהַוָּה "מִבְחָן" לַנָּשִׁים, חַיָּב לִהְיוֹת גַּם מִבְחָן כָּלְשֶׁהוּ לַגְּבָרִים, וְלֹא רַק זֹאת אֶלָּא סָבִיר לְהָנִיחַ שֶׁמִּבְחָנֵי הַגְּבָרִים הֵם יוֹתֵר תְּכוּפִים וְיוֹתֵר קָשִׁים, שֶׁהֲרֵי בִּגְלַל חִיּוּבֵיהֶם הָרַבִּים בְּמִצְוֹת רַבּוֹת, יֵשׁ צֹרֶךְ לְהַעֲמִידָם בְּמִבְחָנִים מִדֵּי פַּעַם. עַל כֵּן שׁוֹאֶלֶת הַגְּמָרָא: 852) הֵיכָן נִבְדָּקִים הָאֲנָשִׁים? עַל כֵּן 853) דְּגְמָא בְּרוּרָה אֶפְשָׁר לִרְאוֹת 854) דְּגְמָא פְּרָקְטִית שֶׁהָיְתָה מְאֹד מְצוּיָה בְּאֶרֶץ בָּבֶל בִּזְמַן הַתַּלְמוּד, שֶׁבְּצוֹת רַבּוֹת הִשְׁתָּרְעוּ מִיּוּבְלֵי הַנְּחָלִים, וּבְכָל פִּנָּה הֵקִימוּ הַתּוֹשָׁבִים גֶּשֶׁר מְאֻלְתָּר, שֶׁקָּרַס פְּעָמִים רַבּוֹת תַּחַת רַגְלֵי הָעוֹבְרִים עָלָיו. זוֹ יְכוֹלָה לִהְיוֹת דְּגְמָא רַק בִּמְקוֹמוֹת בָּהֶם מְצוּיִים גְּשָׁרִים לָרֹב, וְלָכֵן שָׁאֲלוּ הַחֲכָמִים עַל דְּגְמָא זוֹ: הַאִם רַק 855) בְּגֶשֶׁר וְלֹא בְּדָבָר אַחֵר? כְּלוֹמַר: הַאִם יֶשְׁנוֹ רַעְיוֹן כָּלְשֶׁהוּ דָּוְקָא בְּגֶשֶׁר? עַל כָּךְ מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא, אֶלָּא 856) תַּגִּיד 857) דְּהַיְנוּ: כָּל מְקוֹם סַכָּנָה, כְּגוֹן קִיר נָטוּי, יוֹצֵא לַדֶּרֶךְ וְכַדּוֹמֶה, אֶלָּא שֶׁרֵישׁ לָקִישׁ צִיֵּן גֶּשֶׁר, כִּי בִּזְמַנָּם הָיוּ עוֹשִׂים גְּשָׁרִים מְאֻלְתָּרִים מַעֲנָפִים, וְדָבָר מָצוּי הָיָה שֶׁיִּתְמוֹטֵט גֶּשֶׁר מִדֵּי פַּעַם [רְשִׁימָה שֶׁל דְּגְמָאוֹת סַכָּנָה רְאֵה ש״ע יו״ד קט״ז]. כְּאָמוּר לְעֵיל, הַגֶּשֶׁר הָיָה סַכָּנָה מוּחָשִׁית, וַאֲנָשִׁים רַבִּים קִפְּחוּ אֶת חַיֵּיהֶם אוֹ לְפָחוֹת אֶת בְּרִיאוּתָם בִּקְרִיסָה וְהִתְמוֹטְטוּת. סַכָּנָה דּוֹמָה לַגְּשָׁרִים הָיְתָה גַּם בְּ"מִבְּרָא", שֶׁהִיא סִירָה הַמַּעֲבִירָה הוֹלְכֵי רֶגֶל מִצַּד אֶחָד לְצִדּוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל הַנַּחַל, הַשְּׁלוּלִית אוֹ הַבְּצָה. אִם כֵּן מַאֲלֶיהָ עוֹלָה הַשְּׁאֵלָה: אָנוּ יוֹדְעִים עַל אוֹדוֹת חַכְמֵי בָּבֶל, בְּמֶשֶׁךְ תְּקוּפָה אֲרֻכָּה הַמִּשְׁתָּרַעַת עַל פְּנֵי לְמַעְלָה מֵעֲשִׂרִים דּוֹרוֹת, וּרְבָבוֹת רַבָּנִים וְתַלְמִידֵיהֶם גָּרוּ לְאֹרֶךְ הַחוֹפִים, וְנִזְקְקוּ לְשֵׁרוּתֵי הַמַּעְבֹּרֶת הַזּוֹ לְלֹא הֶרֶף, וּבְכָל זֹאת לֹא יָדוּעַ לָנוּ עַל אֶחָד מֵהֶם, שֶׁקִּפַּח אֶת חַיָּיו בְּצוּרָה זוֹ. הַתְּשׁוּבָה הִיא בִּגְלַל אֶמְצָעֵי הַזְּהִירוּת הַמְּפֻלָּגִים שֶׁחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ נוֹקְטִים, הַמְּבֹאָרִים כָּאן. הָרִאשׁוֹן הוּא 858) שֶׁ 859) בִּסְפִינָה הָעוֹבֶרֶת אֶת הַנָּהָר, 860) שֶׁיָּשַׁב בּוֹ 861) הוּא נִמֵּק חֲשָׁשׁ זֶה וְ 862) שֶׁמָּא 863) נִגְזַר 864) דִּין עָלָיו לְחוֹבָה, 865) גַּם אֲנִי 866) אֶתָּפֵס 867) אִתּוֹ בְּחוֹבָתוֹ, שֶׁהֲרֵי הַ'מִּבְּרָא' מְהַוָּה מְקוֹם מִבְחָן, וְאִם יֵשׁ לִי שְׁכֵנִים רְשָׁעִים, עָלוּל לִפְגֹּעַ בִּי הַכְּלָל: "אוֹי לָרָשָׁע וְאוֹי לִשְׁכֵנוֹ" דְּגְמָא נוֹסֶפֶת מְבִיאָה הַגְּמָרָא עַל הֶחָכָם 868) שֶׁיֵּשׁ בּוֹ 869) נִמֵּק וְ 870) שָׂטָן 871) בִּשְׁתֵּי אֻמּוֹת 872) בְּבֵית אַחַת, 873) בָּדַק אֶת תַּקִּינוּת הַסְּפִינָה 874) כְּשֶׁמָּצָא אוֹתָהּ תַּקִּינָה 875) בָּהּ, מִתּוֹךְ הֲנָחָה וּמִתּוֹךְ תִּקְוָה שֶׁאֵין עָלָיו כָּל דִּיּוּן בַּשָּׁמַיִם – לֹא לִזְכוּת וְלֹא לְחוֹבָה, 876) עָשָׂה זֹאת כֵּיוָן שֶׁהוּא נוֹהֵג 877) לְטַעֲמוֹ וּלְשִׁיטָתוֹ, 878) וּלְקִוּוֹת 879) מַפְחִיתִים.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

א. צָרִיךְ לוֹמַר פָּרָשַׁת וַיְכֻלּוּ בִּתְפִילַת עַרְבִית[א] וְכָל הַמִּתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר וַיְכֻלּוּ מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ נַעֲשָׂה שׁוּתָּף לְהַקָּבָּ"ה בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית שֶׁנֶּאֱמַר[2] וַיְכֻלּוּ אַל תִּקְרֵי וַיְכֻלּוּ אֶלָּא וַיְכַלּוּ[ב] כְּלוֹמַר הַקָּבָּ"ה וְהוּא[3]:

חלק ב סימן רסח, דין הטועה בתפילת שבת, סעיף א

הלכתא רבתא

א] בתפלת ערבית - בתפלת עמידה, ואומרים 'ויכולו' פעם נוספת בסיום התפלה[1].

ב] אלא ויכלו - וַיְכַלּוּ בכ"ף פתוחה.

ג] הקב"ה והוא - שעל ידי שישראל מקיימין מצות השבת - פועלים חיות העולמות וקיום מעשה בראשית לששה ימים הבאים אחר שבת, וזהו שותפות כדין וכהלכה[3].

ציונים והוספות

1) כמבואר להלן סעיף יב, ויש לומר בליל שבת 'ויכולו' ג' פעמים (באמצע התפלה, לאחר התפילה, ובקידוש, ראה של"ה מסכת שבת פרק תורה אור (קא, א), אליה רבה ס"ק יב)), ולכך מי שלא אמר 'ויכולו' בעמידה, יאמר פעמיים לאחריה כדי להשלים הג' פעמים - אבל אין מחזירין אותו.

2) בראשית ב, א.

3) אור החיים על הפסוק ויברך אלהים את יום השביעי, הובא בשער הכולל פכ"ח.

טעם נוסף על פי המובא להלן סעיף יב לגבי 'ויכולו' שלאחר התפלה שיש בזה הגדת עדות על מעשה שמים וארץ, וממילא על ידי העדות נודע ונתקיים הדבר (חדא"ג מהרש"א שבת קיט, ב).

שולחן ערוך – הלכות שבת

ט מותר ללוות בריבית של דבריהם לצורך סעודת שבת ויו"ט
או לצורך שאר סעודת מצוה אם אי אפשר ללוות בלא ריבית:

י זכור את יום השבת לקדשו וגו' דרשו בית שמאי שתהא
זוכרו מאחד בשבת שאם נזדמן לך חלק יפה תהא מתקנו
לשבת ואמרו עליו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד
שבת כיצד מצא בהמה נאה לוקחה ואומר זו לשבת מצא אחרת
נאה הימנה לוקחה ומניחה לשבת ואוכל את הראשונה בחול
נמצא אוכלה לזו כדי שהיפה תאכל בשבת אבל הלל הזקן מדה
אחרת היתה בו שהיה אומר ברוך ה' יום יום יעמס לנו צרכינו
ואף הלל מודה שכדברי בית שמאי יותר נכון לעשות אלא שהיה
בוטח בה' שבודאי יזמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים:

יא עזרא תיקן שיהיו מכבסים בגדים בחמישי בשבת מפני
כבוד השבת כדי ללבוש לבנים בשבת אבל בערב שבת אין
פנאי לכבס מפני שצריך להתעסק בצרכי שבת:

יב נוהגין ללוש כדי שיעור חלה כל אחד בביתו לעשות מהם
לחמים לבצוע עליהם בשבת ולא ליקח לחם מן השוק כמו
בשאר ימים ודבר זה מכבוד שבת ויו"ט ואין לשנות המנהג:

יג (ובמקומות שאוכלים פת של נכרים כל ימות החול טוב
ליזהר שלא לאכול בשבת ויו"ט כי אם מלחמים הכשרים
שנילושו בביתו שזהו כבוד שבת ויו"ט):

חלק ב סימן רמב, להזהר בכבוד שבת סעיפים ט־יג

א אסרו חכמים לומר לנכרי לעשות לנו מלאכה בשבת בין
בחנם בין בשכר ואע"פ שאומר לו מקודם השבת שיעשה
בשבת ואע"פ שאינו צריך לאותה מלאכה עד לאחר השבת
שכשהנכרי עושה בשבת הוא עושה בשליחות הישראל ואע"פ
שאין אומרים שלוחו של אדם כמותו מן התורה אלא בישראל
הנעשה שליח לישראל שנאמר בתרומה כן תרימו גם אתם
תרומת ה' ודרשו חכמים גם לרבות שלוחכם מכאן ששלוחו של
אדם כמותו ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית אבל
הנכרי אינו בתורת שליחות מן התורה מכל מקום מדברי סופרים
יש שליחות לנכרי לחומרא.

ויש רמז לאיסור זה בשבת ויו"ט מן התורה שנאמר ביו"ט כל
מלאכה לא יעשה בהם משמע אפילו ע"י אחרים שאין מצווים
על השביתה ביו"ט וקל וחומר לשבת ומכל מקום אין זו אלא
אסמכתא בעלמא.

ועיקר האיסור אמירה לנכרי בין בשבת בין ביו"ט אינו אלא
מדבריהם כדי שלא תהא שבת קלה בעיני העם ויבאו לעשות
בעצמן וכן ביו"ט ואפילו בחולו של מועד וכן בשאר כל איסורין
שבתורה כמו שיתבארו במקומן:

ב והפליגו חכמים באיסור זה וגזרו בו גזרות כגון אם עשה
הנכרי מעצמו בשביל ישראל אסרו ליהנות בשבת ממלאכתו
ולמוצאי שבת עד בכדי שיעשה משום גזרה שמא יאמרו לו
לעשות בשבת.

וכן אם רואהו עושה מלאכה בשבת בשבילו פעמים שצריך
למחות כגון אם יגיע לישראל ריוח ממנה אפילו לאחר השבת
(ואם גם לו מגיע ריוח ממנה יתבאר בסימן רמ"ד ורנ"ב):

חלק ב סימן רמג, דין המשכיר שדה ומרחץ לנכרי. סעיפים א־ב

תורה אור

תוכן הפרק: קדושת השבת התלוי' בעבודת בני ישראל

ומעתה יובן ג"כ ענין לעשות את השבת.

הובא לעיל שהלשון "לעשות את השבת" משמעו שבנ"י עושים את השבת, שקדושת שבת תלוי' בעשיית ועבודת בנ"י, ולכאורה הלא שבת מיקדשא וקיימא (כפי שהקשה בתחילת המאמר).

אך עם הקדמת כל הנ"ל יובן הדבר:

כי שבת הוא בחינת חכמה [עילאה].

והענין, דהנה "שורש השבת בבחינת חכמה עילאה.. משום שנאמר בשבת ושמרתם את השבת כי קודש הוא כו' וכל קודש הוא בחינת חכמה, שבה מלובש אור אין סוף עצמו כמ"ש הוי' בחכמה".

כלומר: בשבת עולה החיות מהתלבשותה באותיות דיבורו ית' (היא בחינת "חכמה תתאה") לשרשה ומקורה בחכמה עילאה.

ובחכמה אתברירו.

אך גם בחינת החכמה (היינו בחינת חכמה עילאה), אף שהיא למעלה מן העולמות (שהרי התהוות העולמות היא רק על ידי דיבורו ית', שהיא בחינת "חכמה תתאה" כנ"ל), מכל מקום יש לה איזה קשר ושייכות לעולמות.

שלכן אמרו בזהר "בחכמה אתברירו", שהכח "לברר" את הטוב מן הרע הוא מבחינת החכמה (אלא שזהו על ידי שחכמה עילאה יורדת ומתלבשת בחכמה תתאה, כפי שימשיך בסמוך, וכפי שנתבאר לעיל בפירוש "נובלות חכמה שלמעלה תורה").

ולכן אמרו רז"ל בשבת דבור אסור, כי סייג לחכמה שתיקה, והוא בחינת עליית חכמה תתאה בחכמה עילאה.

בשבת יש איסור לא רק על עשיית מלאכה אלא גם הדיבור בענייני מלאכה. והטעם הפנימי לזה, כי התהוות העולמות בששת ימי המעשה היא ע"י דיבורו ית' (בחינת חכמה תתאה), וביום השבת עולה החיות לבחינת חכמה עילאה שלמעלה מדיבור [וכמאמר חז"ל "סיג לחכמה שתיקה", שהדרך להשיג חכמה היא על ידי שתיקה, שדיבור הוא למטה מחכמה (עילאה) והשגת חכמה היא על ידי שתיקה ולא ע"י דיבור].

ועליית החיות למעלה בשבת היא עליית חכמה תתאה (בחינת דיבור, כנ"ל) לחכמה עילאה (שלמעלה מדיבור).

ועל כן, כדי שתאיר באדם בחינת "חכמה עילאה" צריך להיות גם אצלו ענין ה"שתיקה", "דבור אסור".

(לכן בשבת בורר אסור, כי בחכמה אתברירו הוא על ידי התלבשות חכמה עילאה בחכמה תתאה לברר בירורים, והיינו ביומין דחול, אבל בשבת שהוא עליית חכמה תתאה בחכמה עילאה לכן דבור אסור).

זהו גם הטעם הפנימי לאיסור בורר בשבת, כי התוכן הפנימי של מלאכת בורר הוא - בירור הטוב מן הרע (הנקרא "עבודת הבירורים" כנ"ל), שעבודה זו היא על ידי "התלבשות חכמה עילאה בחכמה תתאה", וכפי שנתבאר לעיל בפירוש "נובלות חכמה שלמעלה תורה", שעל ידי שהתורה (חכמה עילאה) יורדת למטה (ענין חכמה תתאה) להתלבש בענייני עולם הזה ודברים גשמיים, ניתן הכח "להבדיל בין הטמא ובין הטהור"; משא"כ כשחכמה תתאה עולה בבחינת חכמה עילאה, העבודה אינה "לברר בירורים" (בירור טוב מן הרע) אלא עלי' מחיל אל חיל בקודש גופא.

[והנה עלי' זו בחיות העולמות עד לשרשה ומקורה בחכמה עילאה זוהי קדושת שבת שמאירה בעולם מצד עצמה, ועל זה אמרו שבת מיקדשא וקיימא.

ועתה יתחיל לבאר את החידוש בקדושת שבת הנפעל על ידי עשיית בנ"י, "לעשות את השבת" - ע"פ משנת"ל בביאור מעלת העבודה בקיום מצוות מעשיות:]

והנה על ידי הבירורים ממעשה המצות שנעשו ביומין דחול, נמשך מבחינת ענג עליון לבחינת חכמה.

נתבאר לעיל שעל ידי קיום מעשה המצות גשמיים, בבחינת אתכפיא ואתהפכא, לברר בירורי נוגה, ממשיכים גילוי התענוג העליון בחכמה.

ונמצא שעל ידי עבודת הבירורים דבנ"י (בקיום מצוות מעשיות) במשך ששת ימי המעשה, הם ממשיכים קדושה נעלית יותר מקדושת שבת (שהיא רק בחינת חכמה עילאה).

[והולך ומבאר בפרטיות יותר איך שעל ידי קיום המצוות בעולם הזה ממשיכים "תענוג העליון":]

דהנה החכמה נקראת עדן שמקבל מבחינת התענוג, ומבחינת עדן נמשך לגן, וזהו ענין גן עדן העליון וגן עדן התחתון ששם נהנין מזיו השכינה.

עדן (מלשון עידון) הוא לשון עונג, והחכמה נק' "עדן", לפי שהיא מקבלת מתענוג העליון (כנ"ל בפירוש "והחכמה מאין תמצא", דמקור החכמה הוא מעונג העליון),

וזהו פירוש "גן עדן" - "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן", שנמשכת הארה מחכמה ("עדן") ל"גן עדן", שהוא בינה, ענין הבנה והשגה [ובכללות, יש שתי מדריגות בגן עדן, גן עדן התחתון וגן עדן העליון], ששם נשמות יושבות ונהנות מזיו השכינה, היינו שמתענגים מהשגה באלקות שנמשך להם שם מבחינת חכמה.

אבל יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, כי ע"י המצות ממשיכים עצמות ענג העליון שלמעלה מבחינת חכמה.

נתבאר לעיל שתענוג העליון מובדל בערך מבחינת החכמה, שלכן נק' בשם "אין" ("והחכמה מאין תמצא"), שמזה מובן שבחכמה ישנה רק הארה קטנה מבחינת תענוג העליון, ומכ"ש הארת העונג העליון בגן עדן (בינה הנמשכת מחכמה) שאינה אלא זיו והארה בעלמא, כדיוק ל' חז"ל "נהנין מזיו השכינה";

אך על ידי המצוות נמשך מעצמיות התענוג העליון שלמעלה מעלה מבחינת החכמה, וכנ"ל בפירוש נוסח ברכת המצות "אשר (קדשנו במצותיו)". ולכן אמרו "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא".

וזהו הכל ע"י ו' יומין דחול, ששת ימים תעבד:

לפי הפירוש הפנימי, "ששת ימים תעבוד" קאי על עבודת השם, אלא שזוהי עבודת בנ"י בששת ימי המעשה, שענינה "לברר בירורים" (ע"י קיום מצוות מעשיות).

וזהו גם דיוק ל' "תעבוד", ד"עבודה" הוא לשון תיקון, כמו "עורות עבודין" [שמעבדים עור גס של בהמה ומתקנים אותו עד שיהי' ראוי ללבוש], וזהו ענין ה"עבודה" דששת ימי המעשה ("ששת ימים תעבוד"), "לברר בירורים" ולתקנם על ידי מצוות מעשיות שנעשים מדברים גשמיים.

ועל ידי עבודה זו נמשך אור עליון ביותר ("תענוג העליון"), שלמעלה מקדושת שבת.

וזהו הצווי זכור את יום השבת לקדשו, ומבואר לעיל הקושיא דהא שבת מיקדשא וקיימא.

והענין מובן על פי מה שנתבאר, כי באמת בחינת שבת מצד עצמו מיקדשא וקיימא, שהוא בחינת קדש, בחינת חכמה.

שבת נק' "קדש", דקדש היא בחינת חכמה, ועל בחינה זו ד"קודש" אמרו דשבת מיקדשא וקיימא מאליו, ולא ישראל מקדשים אותו.

אך כדי להמשיך בחינת גילוי ענג העליון שיומשך ויתגלה בחכמה, הוא ע"י ישראל, ע"י מעשה המצות שעושין כל ימות החול, שאומרים אשר קדשנו במצותיו וצונו, שממשיכים מבחינת אשר ענג העליון בבחינת ראשית חכמה כנ"ל:

על ידי עבודת בנ"י בקיום מצוות מעשיות (במשך ימי החול) נמשך גילוי בחינת עונג העליון (שלמעלה מחכמה) בבחינת [ראשית] חכמה, ו"עיקר ענין זה, ההמשכה מלמעלה למטה [היינו גילוי עונג העליון למטה], הוא בשבת".

והמשכה זו היא היא תוספת הקדושה שנמשכת בשבת על ידי עבודת בני ישראל, שעל זה נאמר "זכור את יום השבת לקדשו" ו"לעשות את השבת".

[לסיכום:

יש ב' ענינים בשבת, עצם קדושת היום שהיא מיקדשא וקיימא, ולמעלה ממנה ישנה בחינת גילוי העונג העליון בשבת, שהיא תלוי' במעשה דבני ישראל בימי החול, וזוהי עבודתם "לעשות את השבת" ולקדשה].

ב.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(לח) **והנה** גם בחי' המל' שנק' רחל עקרת הבית נאמ' בה ושם הקטנה רחל והוא בהיותה כלולה במדות דאצי' שהוא ה"א אחרונה דשם הוי' כו' וכשיורדת למטה בבי"ע להיות ראש ומקור נק' עקרת הבית וגם אימא ומטרונא כו' (או להיפוך שכאשר יורדת למטה מסתתרת בצמצום כמ"ש בזהר דאזעירת גרמה כנקודה כו' אז נק' ה"א קטנה בה"א בראם מאין ליש להיו' מלכותו בכל משלה שאין לזה ערך לכמו שהיא באצי' שהוא ד' רבתי דאחד שלמעלה הרבה מבשכמל"ו כידוע בענין ועד בחלופי אתוון דאחד כו' להיו' שבאצי' היא אחת ממדותיו דאיהו כו' וד"ל וכך הוא בענין מט"ט דנער הייתי היינו בקטנות שלו בבריאה גם זקנתי בעלותו בבחי' האצי' היפוך הנ"ל) והנה גם בחי' יעקב שנק' משפיע לרחל והוא מדות דאצי' שנמשכים לדבור שזהו יחוד יעקב ורחל קול ודבור כו' נק' גם הוא קטן וכמ"ש ותלבש את יעקב בנה הקטן כמו עד"מ מדות שבלב שרק אפס קצה מהם נגלה בדבור לזולתו ואין להם ערך לעצם המדות שאינו רק חיצוניות דחיצונית כך אור שפע המדות דאצי' בדבור העליון בחי' חיצוניות דמדות דאצי' בעצם מהותן דאיהו וחיוהי כו' ע"כ נק' יעקב קטן ורחל קטנה ביחודם בקול ודבור למטה כו' (ואע"פ שיעקב נק' בריח התיכון שמבריח מן קצה העליון דכתר שהוא הרצון והתענוג שלמעלה מן החכמה עד קצה התחתון דדבור אדרבה מזה עצמו מוכרח שהוא נק' קטן מפני שהשפע דמדות בדבור בבי"ע הוא בתכלית הקטנות אע"פ ששרשו מתחיל בקצה העליון דרצון כו' הנה יש בזה ראש וסוף עכ"פ שהוא ראשית צמצום הרצון שמוגבל רק לדבר זה האחרון שהוא הדבור שהוא בא בבחי' הגבול ממש בבי"ע שאין לזה ערך כלל לעצמות האורות דאצי' דאיהו כו' ואע"פ שמבריח מן הקצה כו' הכל הוא רק בשביל קטנות השפע וגם זה בא בבחי' גבול בראש וסוף משא"כ באצי' עצמו שאור א"ס מאיר שם דאיהו וחיוהי חד כמו שהוא עצמו אין לו תחלה ואין לו תכלה כו' כמו כל דבר שאינו בגדר גבול שאין בו ראש וסוף כך עצם מדותיו בבחי' א"ס ואין הכתר נק' ראש והמל' סוף רק לענין הילוך השפע מאצי' לבי"ע שבזה נק' יעקב בריח התיכון כו' כנ"ל וע"כ נק' קטן מאחר שיש לשפע זו קצה בראש ובסוף בגבול ממש א"כ ה"ז בבחי' הקטנו' והגבול לגבי אורות דע"ס דאצי' עצמו דעצמות אא"ס מאיר שם שאין לו ראש וסוף כנ"ל וד"ל:

שער החנוכה

ג.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

אך להבין איך היתה התהוות גבורות קשות הנ"ל מגבורות דתהו הקדושים שהם תכלית הטוב. יובן ע"פ מארז"ל (חגיגה י"ג ב') ע"פ סערת ה' חימה כו' מתחולל על ראש רשעים יחול (ירמי' כ"ג י"ט) ושזהו הגיהנם שנעשה מזיעתן של חיות פי' זיעתן של חיות הוא עד"מ באדם הזיעה היא פסולת החמימות שיוצא כמ"כ הגם שחיות הקודש בחי' ההתלהבות שלהם הוא בקדושה האלקית עכ"ז מבחי' הפסולת של ההתלהבות יומשכו גבורות קשות כמשל הכעס שיכעס האדם שהי' לו התלהבות בתפלה על הרשעים והוא ענין בינה דינין מתערין מינה ר"ל הדיני' מתערי' על אותו שאינו מתבונן משא"כ חכמה בחי' ביטול מקור החסדים כנ"ל בענין באור פני מלך חיים שאין מתערי' ממנו דיני' כ"כ גם על מי שאינו בטל וז"ש אב הרחמן וכמ"ש במ"א, והנה גבורות קשות הנ"ל הנק' זיעתן של חיות היוצא מהפסולת ממנו יוצא נהר דינור ר"ל שמזה מתהוי' שלוחי הדין הנ"ל שתובעים דין תמיד כי זה מגמתם. ועד"ז יובן ענין התהוות גבורות דנוגה משבה"כ דגבורות דתהו הנ"ל. וזהו מאמר שר של אדום במה שנמנע לקבל התורה משום דכתיב בה לא תרצח, שכל מגמת התורה לברר בירורי נוגה שהם גבורות קשות הנ"ל ולהעלותם לקדושה ואז יומתקו ע"י החסדים וזהו ענין מ"ע ומל"ת של"ת הם הפרדת הרע לא תרצח שלא ליתן מקום להתפשטות גבורות קשות הנ"ל שמהם בא הרציחה ואח"כ מ"ע המשכת חסדים. ולכן מיאן האדום בחי' גבורות קשות בזה באמרו שכבר בירכו אביו ועל חרבך תחי' (בראשית כ"ז מ') כי עיקר חיותו מפעולת הדין כנ"ל וא"כ התורה מנגדת לו ואיך יקבלה, ושרש הענין כי יניקת קליפות הטמאות הוא באמצעות הקליפת

נוגה שמעורבת טו"ר וע"י הטוב היא מקבלת מהקדושה
וע"י הרע משפעת לקליפות הטמאות ועיקר כוונת התורה
להפריד טוב שבנוגה מן הרע שבה ואז בלע המות לנצח
כי רע בלבד אין לו קיום וזה הי' טענת אדום שהרי על
חרבו יחי' ממה שמקבל מרע דנוגה שהנוגה נק' להט
החרב המתהפכת כו' (בראשית ג' כ"ד) וא"כ בלאו
דרציחה שיופרד הטוב דנוגה מן הרע שבו לא יהי' לו קיום
והכל עולה לכוונה א' עם משנת"ל בענין הגבורות קשות
שהם מהרע דנוגה כו': והנה כ"ז הוא בחול אבל בשבת
שאז זמן עליות העולמות כולם אז הקליפות כולם
מתחבאים כנ"ל וכ"ה בזהר ויקהל דף ר"ג ע"ב שאפי'
חייביא דגיהנם נייחי' והטעם שאז אין לגיהנם שרש יניקה
למעלה כלל שהרי התהוותו מפסולת היוצא מהגבורות
הנק' זיעתן של חיות וזה אינו נמשך אלא בחול שאז זמן
ירידת העולמות ממעלה למטה וא"כ יוצא הזיעה הנ"ל
אבל בשבת שכולם בבחי' עליי' לא נמשך כלל זיעתן של
חיות בבחי' ירידה ולפיכך הגיהנם נח בשבת ובחול חוזר
האור לירד אז חוזר הגיהנם לקבל מזיעתן כו' ועד"ז כל
שלוחי הדין אין שולטי' בשבת שיניקתם ג"כ מפסולת
הגבו' ובשבת אין נמשך פסולת כו' ושרש הענין לפי
ששבת הוא גילוי אלהות שלמעלה מבחי' הצמצומים עד
שיהיו התהוות הדינים וכמשל המלך כשהוא בתענוג גדול
מתמתקים הגבורות כידוע ואינו בבחי' צמצומים כלל.
גדולה מזו אמרו בשבת שאפי' הטוב שבנוגה נפרד מן הרע
שבנוגה בשבת ע"י שלהובא דבטש בנוגה בע"ש שדוחה
את הרע דנוגה למטה מטה כמ"ש בזהר ויקהל שם וכדפי'
במק"מ ע"ש האריז"ל ומזה יצא מצות רחיצת פני' ידים
ורגלים בחמין מע"ש שהוא דוגמת שלהובא לדחות הרע
דנוגה שבגוף ונפש הבהמית ויהי' כולו טוב בשבת ואז
יוכלל הטוב דנוגה בקדושה האלהית הן למעלה והן באדם,
וכמו ששמעתי מפיו הקדוש של מורינו ורבינו נ"ע בכפר
פייענא בימים שלפני הסתלקותו בטבת תקע"ג על ענין
האכילה בשבת ששמענו מפ"ק כמה פעמים ע"פ צדיק
אוכל לשובע נפשו שהאכילה דשבת אינה כשל חול לברר
בירורים כמ"ש ובטן רשעים תחסר (משלי י"ג כ"ה) ר"ל
לברר ניצוצו' מהקליפות הנק' רשעים להוציא בלעם
מבטנם אבל בשבת בורר אסור אלא האכילה היא כמ"ש
רישי' דקרא צדיק אוכל לשובע נפשו ר"ל ע"י העונג
באכילה ממשיך תענוג העליון ואז עולה המאכל ונכלל
בתענוג העליון דאא"ס ואין זה בדרך בירור טוב מרע שזה
אסור כנ"ל אלא דרך העלאה שמעלים הטוב למעלה יותר
וכנודע שיש ב' מיני בירורים א' בירור ראשון להפריד
הטוב מהרע, ב' בירור שני שהטוב הנברר הנק' מ"ן מבררו
מ"ד והוא ענין העלאה וע"ד בירור ב' הוא אכילה דשבת
כו', ושאלתי ממנו אז מאחר שהאכילה היא מאכלים
גשמיים שהם מעורבים טו"ר שהרי אותו הלחם והבשר
מתבואה ובהמה א' שאוכלים ממנו בחול שמעורבים טו"ר
כידוע שכל הדברים שבעוה"ז מעורבים טו"ר ושרש' מק"נ
כמ"ש בלק"א א"כ איך יתכן לומר שבשבת אין מבררים
הטוב מן הרע אלא מעלים הטוב דא"כ מה נעשה ברע
שהי' במאכל וא"כ בהכרח שמתברר כו', והשיבני שזה
אינו כי בשבת נפרד הטוב שבנוגה מן הרע שבנוגה מערב
שבת למעלה וכן בכל דברים גשמיים הנמשכים מנוגה
ומלובש בהם הנוגה ובחול מעורבים טו"ר כמו שהנוגה
מעורבת טו"ר אבל בשבת גם מהם מתפרד הרע דנוגה
ונשארים רק טוב (וזה נעשה בפנימיו' הכח שבמאכל
ולפיכך אין ניכר מבחוץ לעין הרואה) וא"כ כל המאכלים
בבוא שבת נעשים רק טוב ולכן א"צ לבירור אלא כוונת
האכילה הוא להעלות הטוב למעלה מעלה כו': העולה
מזה שבשבת נפרד הטוב מהרע עד שגם הטוב דנוגה נפרד
מהרע וא"כ מובן מזה שבשבת אין שולטין בעולם הגבורו'
קשות הנ"ל שהם שלוחי הדין הנמשכים מהרע דנוגה
ולפיכך נצטוינו בלאו דהבערה כי כשמדליק האדם אש
יעורר ח"ו למעלה התגברות גבורות קשות הנ"ל מה שהם
אינן שולטים בלא"ה בשבת (משא"כ במקדש היו מעוררים
אש העליון שנמצא בשבת בחי' התגלות הכתר הנ"ל
שבמקדש לבד יכולים לעוררו כו'). וא"כ מובן ג"כ שרש
ענין האזהרה שלא לענוש בשבת שהוא ג"כ מטעם הנ"ל
שלא לעורר שלוחי הדין שלמעלה הנמשכים מגבו' קשות
שאין שולטים בשבת כו' ולפיכך נדרשו שניהם מפסוק א'
הבערה והעונש כי שניהם ענין א' וד"ל: ואחר כל הנ"ל
המעיין בזהר ויקהל דף ר"ג ע"ב ימצא כל דברינו אלה
ברמז תא חזי כיון דעאל שבתא כל אשין דאשא קשי'
אתטמרו ואפי' אשא דגיהנם ובגין דלא לאתערא אשא
אחרא כתיב לא תבערו אש כו' אשא דמדבחא אמאי אלא
כו' וכ' המק"מ שהתירוץ הוא מ"ש ד' ר"ח ע"א כל אשין
אחרנין אטמרו בר אשא חד דקדושה עילאה דאתגלי'
ואתכליל בקדושה דשבתא ור"ל כמ"ש למעלה שהקליפו'
הנק' אש נכנעי' ומתחבאים ולפיכך לא תבערו אש שלא
לעוררם רק אש א' קדוש נעלה מעלה מעלה מאיר בשבת
ואותו אין ממשיכים אלא במקדש וכמ"ש למעלה פ"א,
וע"ש בזהר שביאר שפעולת ברכת מאורי האש בהבדלה
הוא שנמשך הארה מאש הקדוש הנ"ל להכניע הקליפות
הנק' אש והיינו ע"י הברכה כו':

איסור לא תבערו אש

ד.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

והענין כי הנה כתיב לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו כנגד ג' עולמות בי"ע, בריאה יש מאין, וצורת החומר, ועשי', והם כנגד ג' בחי' מחשבה דיבור ומעשה, מחשבה הוא כנגד בריאה שאותיות המחשבה הוא דבר חדש, כי ראשית ההרגש מאותיות הוא במחשבה, והגם כי שרש האותיות הם מקדמות השכל וכמ"ש באגה"ק ובבה"ז כי ה' מוצאות הפה בומ"ף מהשפתיים וכו' אינם אלא שבהם וע"י עובר הדיבור כמ"ש בס"י וקבעם בפה, אבל שרש האותיות הוא מקדמות השכל ודיבור שרשו ממדבר, מ"מ הרי שם אינם מורגשים עדיין והרי הם כאילו אינם, והראי' דכאשר נופל לאדם איזה בריקת וסקירת השכל הן ממילי דעלמא והן מלימוד התורה, הרי אינו יודע עדיין מהותו האיך ומה הוא, אלא כאשר בא לידי השגה והבנה, וההשגה וההבנה הוא ע"י אותיות המחשבה, ואם בריקת וסקירת השכל אינו ידוע בלי אותיות המח', מכ"ש קדמות השכל, ועיקר ההרגש מאותיות הוא באותיות המחשבה, ולכן נק' בשם בריאה יש מאין, כי לפי ב' הפי' בפי' אין, שאין הוא הארה בעלמא או אין שאינו מושג, הפי' הוא שהוא דבר חדש, כי לא יתכן לומר שמציאות היש כמו שהוא עכשיו הי' כלול בהאין הקדום למציאת היש שאל"כ ה"ז השתלשלות, אלא שהי' שם באופן אחר וא"כ ה"ה דבר חדש, וזהו שאמרו שהבריאה היא דבר מלא דבר שהכוונה הוא שהוא מלא דבר ממש, שהאיך יתכן לומר שיהי' מציאות כזה קודם, אלא הוא מלא דבר, שא"א לנו לכנות ע"ז שם דבר מאחר שאינו מושג, רק שדוגמתו יש באצי' אבל הוא רוחניות יותר באין ערוך, וכערך ריחוק הבורא מהנברא שהרי כלים דאצי' הם חד עם בחי' איהו לברוא בהן וע"י יש מאין כמ"ש בד"ה איהו וחיוהי באגה"ק, ולפ"ז אין הפי' מבריאה שהוא דבר חדש שלא הי' כלל אלא שנק' דבר חדש ע"ש שלא הי' מהות כזה בבחי' הרגש הבריאה כמו שהוא עכשיו. וכן יובן באותיות המחשבה שהגם שהיו האותיות קודם בקדמות השכל, אלא מפני ששם הי' באופן אחר בלי הרגש כלל נק' מחשבה דבר חדש, כי פעולת המחשבה שמביא גילוי ההעלם העצמי לגבי עצמו, וה"ז העלם וגילוי, וא"כ כמו שהי' בהעלם ה"ז העלם וא"א לכנות לו שם אלא כמו שהוא בא לידי גילוי וכשבא לידי גילוי ה"ז מחשבה. ועד"ז הוא מל' דאצי' הנעשית עתיק לבריאה כי עתיק דבריאה נעשה מגילוי ההעלם דמל' דאצי' כמו שהוא באצי'.

ד"ה שערך כעדר העזים [הנחה מוגה]

ה.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

וזהו בד"כ ההפרש בין מצות לתורה דע"י מצות י"ל שבא לבחי' אהבה כרשפי אש הנ"ל כי הנה המצות הן בבחי' זמן ומקום דוקא (י"ל להיותן בבחי' רמ"ח אברים דז"א שהוא שרש המקום והזמן כנ"ל), ולזאת פעולתם בעבירה הוא לבוא לבחי' אהבה הנ"ל שהיא ע"י ההתבוננות דביטול הזמן ומקום כנ"ל, והיינו שיש בחי' מקום וזמן הן בגשמיות והן ברוחניות כנ"ל אלא שהן בטלים לגבי אא"ס כו' ועי"ז נעשה בחי' האהבה כרשפי אש כו', אבל התורה היא למעלה מזמן ומקום והיינו מצד הגילוי דאוא"ס למטה וממילא הזמן והמקום בטלים במציאות לגמרי שז"ע היחוד והדביקות האמיתי כו' כנ"ל שמגיע ע"י התורה כו' כנ"ל. וזהו כי נר מצוה וכמו שדרשו רז"ל בסוטה דמצוה מגינה לפי שעה דהיינו בבחי' זמן והיינו בחי' אהבה הא' ותורה אור שמגינה לעולם והיינו בבחי' אהבה הב' הנ"ל:

קיצור. יבאר אשר להמשיך אור בהיש שהוא חושך הוא ע"י התורה, מוחין הארה כללית, והמצות, אברין דמלכא הארה פרטית. ע"י המצות בא לאהבה כרשפי אש, ע"י התורה לאהבה כמים. ונתבארו ההתבוננות המביאות לאהבות אלו. בתפלה הוא פסוד"ז ושמו"ע.

ו.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרצ"ז

בכל לבבך - מצד השגת אלקות, שמחיה העולמות והנבראים. בכל נפשך - ע"י התבוננות בסובב כל עלמין, שמובדל מעולמות, רוצה ליכלל באור א"ס, כי מצד הנפש האלקית טבעה נמשכת לשרשה, נר הוי' נשמת אדם

אָמְנָם הָאַהֲבָה דְּ"בְכָל נַפְשְׁךָ" הִיא כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[22] "אֲפִלּוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ", דְּאַהֲבָה זוֹ חֲרֵי אֵינָהּ דּוֹמָה כְּלָל לְהָאַהֲבָה הַקּוֹדֶמֶת דְּ"בְכָל לְבָבְךָ", דְּ"וְאָהַבְתָּ בְּכָל לְבָבְךָ" הִיא בִּמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין, שֶׁזֶּהוּ מִצַּד הַהַשָּׂגָה שֶׁמַּשִּׂיג אֱלֹקוּת, וְהַיְנוּ דִּכְשֵׁם דְּאַהֲבַת חַיֵּי נַפְשׁוֹ הִיא מִפְּנֵי שֶׁמַּרְגִּישׁ טוּב־טַעַם בְּעִנְיַן הַחַיּוּת, וְלִהְיוֹתוֹ מַרְגִּישׁ טוּב־טַעַם בְּעִנְיַן הַחַיּוּת, לָכֵן הוּא אוֹהֵב אֶת נַפְשׁוֹ וְחָפֵץ בִּמְאֹד בְּגִלּוּי וְהִתְפַּשְּׁטוּת חַיּוּתוֹ, וּכְמוֹ כֵן הוּא בְּרוּחָנִיּוּת בְּעִנְיַן אַהֲבַת הָוָי', דְּסִבַּת הָאַהֲבָה הִיא הַטּוּב־טַעַם שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּאֱלֹקוּת, וְהוּא עַל יְדֵי הָאוֹר וְחַיּוּת אֱלֹקֵי הַמְחַיֶּה אֶת הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים, וְהַיְנוּ עַל יְדֵי פְּרָטֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּ"מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ הָוָי'" וּ"מַה גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ הָוָי'", שֶׁבָּא לִידֵי הַשָּׂגָה גְּמוּרָה, וְכָל הַשָּׂגָה שַׁיָּךְ רַק בִּבְחִינַת מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין, שֶׁזֶּהוּ הָאֱלֹקוּת שֶׁמִּתְצַמְצֵם וּמִתְלַבֵּשׁ בָּעוֹלָמוֹת, שֶׁבָּזֶה שַׁיָּךְ הַשָּׂגָה, אֲבָל הָאַהֲבָה דְּ"בְכָל נַפְשְׁךָ" הִיא עַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא הַסּוֹבֵב כָּל עָלְמִין, שֶׁמֻּפְלָא וּמֻבְדָּל מֵהָעוֹלָמוֹת, וְעַל יְדֵי טִיב הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּהֶרְגֵּשׁ הַפְּלָאַת אוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא מֵהָעוֹלָמוֹת הִנֵּה נַעֲשֶׂה הָרָצוֹא בִּבְחִינַת עֲלִיָּה וְהִתְכַּלְּלוּת שֶׁרוֹצֶה לְהִכָּלֵל בְּאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים כה, א) "אֵלֶיךָ הָוָי' נַפְשִׁי אֶשָּׂא" בִּבְחִינַת מְסִירַת נֶפֶשׁ. דְּהִנֵּה בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ הָרֵי יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת וְאָפְנֵי מְסִירַת נֶפֶשׁ, הַמְּסִירַת נֶפֶשׁ דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְהַמְּסִירַת נֶפֶשׁ דְּנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, דְּהַמְּסִירַת נֶפֶשׁ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית דְּרוֹצֶה לְהִכָּלֵל בְּאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, דְּזֶה מַה שֶּׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית רוֹצֶה לְהִכָּלֵל בְּאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, הִנֵּה עִנְיָן זֶה הוּא עִנְיָן טִבְעִי בְּהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁבִּטְבְעָהּ הִיא רוֹצֶה לְהִכָּלֵל בְּאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְטַעַם וְסִבַּת הַדָּבָר הוּא, דְּשֹׁרֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הוּא מֵעַצְמוּת אוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא, וְטֶבַע כָּל דָּבָר הוּא לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ לִמְקוֹרוֹ וְשָׁרְשׁוֹ, אֲשֶׁר כֵּן הוּא גַּם בְּהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לִהְיוֹתָהּ חֵלֶק אֱלַקּהּ מִמַּעַל מַמָּשׁ, לָכֵן הִנֵּה בְּטִבְעָהּ הִיא נִמְשָׁכָה לְאוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא.

ל"ג בעומר, תרצ"ז

23) ראה במאמר שלפני זה (דיבור המתחיל יפה שעה אחת) ובהערה 40 שם.

לקוטי דיבורים

סדרו של יהודי פשוט בשנים עברו היה לקום לפנות בוקר בימי החורף, ובימי הקיץ מוקדם מאד וללכת לבית המדרש, להיות רשום בחברת תהלים, לאמר כל התהלים לפני התפלה, ללכת לעסק, ולשעת מנחה לבוא לבית המדרש לשמוע "עין יעקב", מדרש, דף גמרא, דבר שהעסיק אותם כמה שעות, מביאים לבית מאמר רז"ל, מדה טובה, הנהגה טובה, סיפור מתנא או אמורא, ומספרים על כך גם לילדים הקטנים ובכל בני הבית היו מוחדרים הדברים בלבותיהם והכניסו בהם חיות בכיבוד אב ואם והוחדר בהם קדושת התורה והמצוות.

יהודים ונשים יהודיות אלה בהנהגתם הבריאה העמידו את בית ישראל, ונתנו לנו את גדולי הגדולים וגאוני עולם.

מי שניחון בפיסת מוח ויכול להתבונן ולראות במחשבתו את הציור של העולם הבא. יודעים אנו ש"כל הנשמות מתאימות ואב אחד לכולנו"[15], הרבי אומר[16] "נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו יתברך", כל הנשמות מושרשות באצילות, ולהלכה - עשרה יהודים הם מנין ואילו תשעה משה רבנו, למרות שדיבר הוי' עם משה פנים אל פנים, אין הם מהווים מנין.

כשנשמה חוזרת לעולם האמת, כלומר כשחוזרים מן היריד, שהרי העולם הזה הוא "יריד", הורדת נשמה לעולם הזה נקראת הורדת נשמה על ה"יריד", "היום

15) תניא פל"ב.

16) תניא פ"ב.

לעשותם"[17], העולם הוא יריד שיכולים לקנות בו מצוה, מדה טובה. וכאשר חוזרים מהיריד בודקים את הסחורה שקנו בעולם הזה.

באה נשמה שלמדה תורה ועסקה בעבודה והאירה באור תורה ברבים, זיכתה את הרבים בתשובה ומעשים טובים, ולנשמה זו היה גוף ובני בית והיתה עליה לדאוג למזונות ופרנסה גשמית, ומובאות כל הנשמות שהחזיקו ביהודי זה שעסק בתורה ועבודה ובבני ביתו, ובית דין של מעלה פוסק שהישוב'ניק שהחזיק בו או האיש והאשה שנתנו את ה"ימים" - יש להם חלק בתורה ובעבודה שאותו גדול התעסק בהן, ונשמותיהם של אותם יהודים ונשים פשוטים שהחזיקו בלומדי התורה - נמצאות במחיצתם של היכלי התורה בהן שוכנות נשמות גדולי התורה.

מי שיש לו מוח בקדקדו מסוגל להבין את תענוג הנשמות של האנשים הפשוטים שנתנו לנו את הגאונים והצדיקים הגדולים ביותר, ואותם יהודים נעשו יהודים תמימים בריאים מהליכתם לבית המדרש להתפלל שלש פעמים ביום ולשמוע "עין יעקב" ומדרש.

כיום שגביר הוא זה שיש לו בית, הרי גביר גדול יותר יש לו שני בתים, והוא טרוד ומוטרד - מי שהולך כל יום לבית המדרש להתפלל - הוא כבר בעל מדריגה, אך לבוא ללמוד אין לו זמן, ללמוד דף גמרא - קשה מדי עבורו, קשה לו להניח את ראשו לכך, ללמוד "עין יעקב" ומדרש - לא מתאים לו, האם ילך להתיישב בין היהודים הפשוטים. הסוף הוא שהוא נשאר מסכן, ערום מתורה. כשלא לומדים - לא יודעים, וכאשר לומדים - יודעים. בעסקים יש להם ב"ה ראש טוב וממציאים המצאות יפות וסברות עמוקות. אילו היו מניחים את ראשם - היו מבינים היטב דף גמרא, אלא שחסר משהו, והמשהו הזה אכן מר מאד. יעזור להם השי"ת בהכרת האמת.

יהודים ניחונו ב"ה בכוחות גדולים, יכולים אנו להיווכח בכך בדורנו אנו, דור יתום כזה, כל כך הרבה שונאים ורודפים מכל צד ופינה, מוכים מבית ומבחוץ, רודפי הדת ר"ל מצד אחד ובעלי הטובות עם רשימות ההיתרים וההכשרים מצד שני. ובכל זאת ישנו ב"ה בלי עין הרע וכן ירבו, חלק גדול מאד של נוער שהם ב"ה במצב טוב מאד, וחלק גדול יותר שמסוגל להיות טוב אילולא "נקרש הדם" כאמור לעיל.

יהודים יש להם כוחות גדולים. כשיהודי עומד בשוק מוכר את סחורתו ובין קונה לקונה מהרהר בדבר תורה ומשמיע אימרה יהודית בלימוד - הרי עליו מתקיים השוק כולו; כשיהודי הולך ברחוב, אף אחד אינו מסתכל עליו, וברחוב רעש והמולה, והוא חוזר על פסוק חומש, תהלים, משנה, פרק תניא - הרי כל אלה מתקיימים בזכות זה, שכן האמת היא הרי ש"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"[18], הקב"ה ברא את השמים ואת הארץ בגלל שני ה"ראשית": תורה וישראל. תורה היא אור ואור הוא נר, ככתוב[19] "נר ה' נשמת אדם" - הרי כשנשמה בגוף הולכת ברחוב ומהרהרת או אומרת דבר תורה - קיים העולם על אותו יהודי.

אסור להיות מוטעה. כשאדם הוא עשיר ומחשיב את עצמו לעני - הרי ישאר עני ר"ל. חסידים מוכרחים לדעת שהם עשירים, שלא יטעו את עצמם ולרצות לצאת ידי חובה בשיעור משניות, גמרא, עין יעקב, מדרש, עשיית טובה ליהודי וכו', לא! אסור להיות מוטעה, לחסידים ישנה ירושה בטבע מהותם, יש להם הרגש פנימי, לבת אש, אין זה שלנו, אין זה בא לנו בכוח עצמנו ובעבודתינו, זה בא לנו בירושה מאבותינו, בעבודה יכול כל אחד להגיע לכך, אכן זקוקים ליגיעה עצומה, אך יכולים להגיע לכך. ואילו לחסידים זה בא בירושה, וזה מתבטא בבנים ובבני בנים לדורי דורות. בודאי שקיים הבדל באיזה מצב בכלל ובאיזה מצב רוחני נמצאים.

שמעו סיפור. בפטרבורג היה עשיר גדול, מוטרד בעסקים גדולים ומסובב בעשירים גדולים יהודים ולהבדיל נכרים, חי בדירת פאר ובתענוגים גדולים, וישמן ויבעט, בגלוי לא חילל את השבת, מכוח הנהגתו אין מה לדבר, בחדרו היה תלוי תמונתו של הרבי הזקן. פעם אחת בי"ט כסלו, לקח קצת משקה בחברת כמה חסידים שביקרו אצלו, דיברו והתוועדו כפי שהיה נהוג אצל זקני החסידים ואופן התוועדותם שרצו באמת לעשות טובה לזולת ברוחניות, ודיבוריהם היו יוצאים מן הלב. בתוך כך הרגישו שבעל הבית איננו, ובכן התוועדו בינם לבין עצמם. זה ארך אבל זמן רב והלכו לראות היכן בעל הבית, נכנסו לחדרו והנה הוא שוכב על הריצפה מול תמונתו של הרבי ובוכה בקול מר: רבי הצילני! ומאז השתנה לגמרי ונעשה שומר תורה ומצוה. הכרתי (לפני המלחמה) את שני בניו שהיו מהאברכים העשירים בעלי התענוגים בפטרבורג - וגם בהם היתה הירושה מסבם או מאב־סבם.

לחסידים ירושה מאבותיהם ואבות אבותיהם, המהווה בטחונות ונאמנות מסויימות. ואסור להיות מוטעה.

חסידים צריכים ללמוד חסידות ולעסוק בעבודה, עבודה שבלב, תפלה, עבודה שבלב עם הלב משמעה בירור המדות, מדה לא טובה, לא רק מדה רעה, שכן

17) דברים ז, יא.
18) בראשית א, א.
19) משלי ו, כג.

מדה רעה היא דבר אסור, אלא מדה לא טובה - היא טרפה. ומן ההכרח שתהיה מדה טובה. כבר דיברו על כך רבות, ש"ואהבת לרעך כמוך"[20] הוא כלי ל"ואהבת את ה' אלקיך"[21].

בכל מצוה יש גוף המצוה ונשמת המצוה, וכמו במצות תפילין ההנחה על הזרוע ועל הראש היא גוף המצוה, והכוונה של מצות תפילין היא הנשמה. הכוונה במצות תפילין היא בשני ענינים, של ראש ושל יד. השל ראש הוא ענין ההשגה. השגה כשלעצמה אין בה שום ענין, האמת של ההשגה היא פועל טוב, כמאמר[22] "אין חכם כבעל הנסיון" המביא את החכמה בנסיון בפועל. תפילין של ראש הוא ההשגה של 'עבודה' ותפלין של יד הוא מדות אהבה ויראה, הרי כשם שאלה שאינם מניחים תפילין ה' ישמרנו הם "קרקרפא דלא מנח תפילין"[23], כך גם ברוחניות, ביחס לאלה שאינם מקיימים מצות תפילין. צריכים ללמוד חסידות ולהבינה כל אחד לפי ערכו, זהו תפילין של ראש, וצריכים להגביל את המדות, שהמדות שבלב תהיינה על פי שכל התורה - זהו תפילין של יד.

אסור להיות מוטעה. חסידים הם ב"ה עשירים, עשירים בדעה, עשירים ברגש טוב ובהתלהבות, וכל זה בא לנו בירושה מאבותינו, ובכוח זה צריכים לפעול בתורה ועבודה ובבירור וזיכוך המדות, והשי"ת בודאי יעזור.

ר"ט וכ' כסלו תרצ"א

20) ויקרא יט, יח.
21) דברים ו, ה. יא, א.
22) עקדה שער יד.
23) ראש השנה יז, א.

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרנ"ג

מזמן לזמן במשך כשלשה שנים לשבתו של ר' גדליה ברוך בדענעבורג התגדל מספר סוג העוברים ושבים, הבני תורה המטיפים בהבתי כנסיות נאומים בלתי רגילים ומשונה משאר המגידים המוכיחים את קהל השומעים במוסריהם ומתארים לפניהם את העונשים המרים שבשבעה מדורי גיהנם.

בשנה הרביעית - היא שנת תצ"ח — בחג השבועות לאחר קריאת התורה, בעת אשר בית הכנסת חברה קדישא הי' מלא מפה אל פה, הנה לפתע פתאום עלה ר' גדלי' ברוך על הבימה, וישא את קולו לאמר,

היום הזה הנה בכל שנה ושנה כיום עמדינו בהר סיני לקבל את התורה הקדושה[15], ומתאר בדברים חוצבי לבת אש את גודל קודש מעמד הר סיני, באימה ברתת ובזיעה[16], אף עתה עלינו לקבל את התורה הקדושה ולהיות בשמחה גדולה על החסד הגדול אשר עשה ה' אלקינו עמנו ובחר בנו לזכנו אותנו בתורתו ומצוותיו.

ובגמרו דבריו סיפר אשר בחסדי השי"ת נתגלה אחד הצדיקים הנסתרים אוהב ישראל ומדבר בשבחן מורה להם דרכי עבודת השם קיום המצוות בשמחה והנהגה במדות טובות באהבת ישראל, ויספר להם מנפלאות מורנו הבעש"ט נ"ע ומופתיו.

וכנאומו בבית הכנסת חברא קדישא הנה נשא מדברותיו גם בהשני בתי כנסיות חברה פועלי צדק, ו'שומרים לבוקר' שהי' מבקרם מזמן לזמן.

נאומיו וסיפוריו של רג"ב סנדלר התפשטו בעיר ולפנות ערב ביום הראשון בחג השבועות קודם תפלת [. . .] הנה כבר עמדו חבורות חבורות בהבתי כנסיות ויספרו את סיפורי הרג"ב מנפלאותיו ומופתיו של הבעש"ט.

14) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק (צ, א).
15) ראה פסיקתא דרב כהנא פיסקא יב (בחודש השלישי).
ילקוט שמעוני יתרו רמז רעא. רוקח סימן רצו.
16) ברכות כב, א. מועד קטן טו, א. וראה תו"א יתרו סז, ב.

ביום השני דחג השבועות התאספו קהל רב בהבתי כנסיות חברה קדישא פועלי צדק ושומרים לבקר, ורג"ב נאם מעל הבימה בדבר מצות ואהבת לרעך כמוך[17] על יסוד המעשה דהלל[18], ויכלול את נאומו בסיפורי מעשיות מאת הנהגתם הטובה של ישראל תמימי לב באמונה פשוטה מה שהגביה רוחם של האנשים הפשוטים והנשים הפשוטות להיות גם הם יהודים חשובים למקום ב"ה.

במשך ימי השבוע התפשט תוכן נאומיו של רג"ב בעיר, והגבאים דבית מדרש הגדול הזמינוהו אשר ביום השבת אחר תפלת המנחה ידרוש ברבים.

נאומו של רג"ב על יסוד המשנה[19] משה קיבל תורה מסיני וכו' כי העיקר הוא הקבלה איש מפי איש והאמונה בצדיקים וחכמי ישראל עשה רושם אדיר גם על הבני תורה.

במשך הקיץ בשעורי הלימוד פרקי אבות בבית המדרש הגדול, הנה נוכחו לדעת כי ר' גדלי' ברוך הסנדלר בקי בכמה מסכתות ולומד סוגיא עמוקה בטוב טעם ומני אז נוסדה חבורת מקושרי מורנו הבעש"ט נ"ע.

כשתי שנים שקד רג"ב בלימודים עם אחוזת מרעים אברכים בני תורה בעלי כשרון עפ"י שיטת מורנו הבעש"ט נ"ע ובחדש תמוז תק"א הולכים להם רג"ב עם קבוצת אנשים למעזיבוז אל מורנו הבעש"ט, ומתעכבים שמה עד אחר חג סוכות תק"ב וחוזרים לעירם שמחים וטובי לב ממולאים בתורה ודרכי עבודה ומודרכים באופני ההנהגה במדות טובות ואהבת ישראל.

לאט לאט התפשטה תורתו של הבעש"ט ושיטתו בין קהל עדת ישורון בעיר דענעבורג, וכמעט אשר בכל בית כנסת מבתי כנסיות הוקבע איזה לימוד או זמני סיפורי נפלאות ממופתי הבעש"ט מה שעשה רושם גדול על אנשי העיר בכלל, ועל מרי לב וקשי יום בפרט.

באחד הלילות אחר תפלת ערבית בחדש טבת בשנת תק"ד ישב לו ר' משה חיים - אבי ר' שלמה באַשעס - באחת הפינות בבית הכנסת שומרים לבקר, שומע שיחתם של איזה אנשים מושפעי הבעש"ט ומספרים איך כי איש ואשה חשוכי בנים באים בשנים באו אל הבעש"ט ויתחננו כי יברך אותם בבן זכר, וישים עליהם הבעש"ט ערך כסף בשביל צדקת פדיון שבויים ויברכם והבטיח להם בן זכר, והשי"ת הקים את דברי ברכתו, ויתן להם השי"ת בן בעל כשרון, ויוסף לברכם באריכות ימים כי יכניסו את בנם זה לתורה וחופה.

הסיפור הזה עורר מחשבות רבות בלב ר' משה חיים, וכעבור איזה ימים סיפר לאשתו מרים את כל אשר שמע, ואמר עוד כי עלה בדעתו אשר גם המה יסעו אל האיש האלקים הזה, ואולי יחוס וירחם השי"ת עליהם על ידי ברכותיו של הצדיק.

מרים, אשת ר' משה חיים היתה משתתפת בעניני ההתעסקות באספקת רפואות ומזונות ליולדות, הכנסת כלה וגידול יתומים ויתומות עם האשה באַשע אשתו של ר' גדליה ברוך סנדלר, ושמעה מפי' הרבה סיפורים אודות הבעש"ט אשר היא בעצמה לא הרתה במשך כשמונה שנה אחר חתונתה, ותסע אל הבעש"ט ויברכם בזרעא חייא וקיימא ויקיים ד' את ברכתו והבטחתו ויולידו בן ושתי בנות בריאים ויפים.

ובשמעה דברי אישה שמחה בלבבה, ותענהו כי טובה היא העצה במאד. ומאז שמעה מפי האשה בעלת הסגולות את אשר היתה עמה ועם ונשים אחרות, חשבה כי גם הם היו צריכים לנסוע אל הצדיק

17) קדושים יט, יח.
18) שבת לא, א.
19) אבות רפ"א.

אבל לא חפצה לדבר אתו בזה שלא לצערו, ועתה כשהוא אומר לה את זה היא נהנית מהצעתו ומוכנה לקיימה.

עבר חודש ושנים, ור' משה חיים עוד טרם החליט לעשות את מסעו למעזיבוז, כי דבר אחד עכבתו, והוא אשר מעולם לא יצא מחוץ לעיר מולדתו, וזה שלשים שנה אחר חתונתו בכל זה הנה אף פעם אחת לא ביקר את הורי אשתו וקרוביו הדרים בישוב כשלשים פרסה מעיר מולדתו.

פעמיים ושלש כבר דיברה אשתו עמו על אודות המסע, ובכל פעם ענה כי חפץ ומשתוקק במאד אבל ירא הוא לצאת במסע כזה, כי כל הדרכים בחזקת סכנה[20] ומה גם דרך רחוקה כזו.

רמ"ח ואשתו הצטערו במאד על אשר אינו עולה בידם לנסוע אל הבעש"ט, אבל לא יכלו לעשות מאומה.

באחד הימים קודם חג הפסח ומרים אשת רמ"ח הולכת עם באַשע אשת רג"ב אל כפר אחד הקרוב אל העיר לבקר אחת היולדות העניות אשר נוסף על בני' ובנותי' שהולידה מכבר, ילדה תאומים.

בחזרתם דיברה באַשע על גודל העניות והדלות של היולדת, הילדים והילדות היחפים והרעבים וחובקים אשפתות.

ותען מרים ותאמר, צדיק ה' כי כל מעשהו חסד, האשה העני' הלזו ילדה שנים עשר ואותי הכלים השי"ת ולא נפקדתי, ותבך.

ותנחמה באַשע לאמר, כי תתחזק בבטחונה בד' ותיעצה כי תסע אל הצדיק במעזיבוז, ותספר מרים לבאַשע את מחשבת בעלה ותתאונן על גודל פחדנותו מפני סכנת דרכים.

בחוה"מ פסח שמע רמ"ח כי קבוצת אנשי' ורג"ב בראשם מתכוננים לעלות לרגל על חג השבועות להצדיק וישמח על השמועה הטובה, ויספר לאשתו ויחליטו כי גם הם ישתתפו בהמסע.

20) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. קה"ר ג, ב (ב).

אגרות קודש

ב"ה. א' י"ב סיון תרפ"ג

ראסטאוו דאן

אל ידידינו אנ"ש די בכל אתר ואתר

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה.

בזה הנני לעורר, לתת לב על החזקת הכולל חב"ד יצ"ו אשר בעה"ק ירושלים תוב"א. כל אחד ואחד מאנ"ש שי' עליו החובה והמצוה מאת הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע להחזיק ידי אחינו יחיו, היושבים בקדש, על התורה והעבודה, ולהיות בעזרם, ביד רחבה, בכל הדרוש להם, שלא יהי' להם שום דאגה מדאגת וטרדת הפרנסה, ואז יהי' ביכלתם להיות מסורים ונתונים, בכל לבם ונפשם אל העבודה האלקית, אשר זה כל האדם. אמנם להיות כי לא כל אדם זוכה לזה לבוא אל הקדש פנימה, ולשקוד בתורה ועבודה, אשר על כן, על ידי שנותן חלק מיגיעתו ופרנסתו לטובת אחינו שי' היושבים בקדש, ועוסקים רק בתורה ועבודה, ה"ה כאלו משתתף בזה.

ובגלל זאת יתברך מאת ה' אלקינו בברכה כפולה ומכופלת, בבני חיי ומזוני רויחא. וכאמור שמח זבולון בצאתך, וישכר באהליך, ופרש"י ז"ל, זבולון וישכר עשו שותפות, זבולון לחוף ימים ישכון, ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של ישכר, והם יושבים ועוסקים בתורה. לפיכך הקדים זבולון לישכר, שתורתו של ישכר, ע"י זבולון היתה.

וכל איש החפץ בחיים ואור מצות כ"ק אבותינו רבותינו הק', ולהנות באור זכותם, אשר יאהיל עליו ועל כל אשר לו, יקבע שופר של צדקה זו בביתו, כמצות כ"ק אבותינו רבותינו הק', ויתברך בברכה כפולה ומשולשת האמורה במכתבי קדש הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק', זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע מאז ומקדם.

ויקבלו החוה"ש והברכה מאדה"ש כאו"נ וידידם עוז הדו"ש וחפץ בטובם בגו"ר והמצפה לראות בטוב ישראל ובהרמת קרן התורה והעבודה, המברכם

יוסף יצחק שניאורסאהן

מכ' הכללי המצורף לזה, כתוב על מנת ותנאי כפול ומשולש כאשר ההנהגה תהי' כאמור, בלי שום שינוי ח"ו מחפץ ורצון אבות, ואז יכולים לפרסמו בכל המקומות כדמותו, ובכל אופן אשר יביא תועלת בעזה"י. ואם ח"ו וח"ו אין ההנהגה כן אז לא יוכלו להשתמש בו ודבריי אלו כאלו לא נאמרו, כי אם הנני חושב את הכולל למוסד המנגד לרצון אבות ואנגד לו בכל תוקף ועז, אך תקותי חזקה כי יתנו לבם ודעתם שיהי' כפי רצון אבות.

[אג"ק מוהריי"צ כרך יד]

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אייר, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הארוך נתקבל מכתבו מעש"ק עם המוסגר בו, ובמ"ש אם יקפיד שהלימוד עם בנו שי' יהי' דוקא באידיש ולא באנגלית.

הנה כיון שהוא וכן זוגתו שיחיו יודעים אידיש, ושיעור שעות הלימוד של בנו בחדר מצומצמות הן ביותר כמנהג מדינה זו, נכון שהתרגלות בנו לדבר אידיש ולהבנתו, יתעסקו בזה הוא וזוגתו תחי' ובחדר עתה עד שיתרגל באידיש, ילמוד באותה השפה שרגיל בה יותר למען לרכוש לו ידיעות עוד.

בטח ינצלו יום הבהיר הילולא דרשב"י ככל האפשרי להפצת המעינות ולהחזקת היהדות בכלל.

ולהודעתו מיום הולדת בנם... שי', יהי רצון שתהי' שנת הצלחה אצלו בעניני יראת שמים והתמדה ושקידה בלימוד תורתנו תורת חיים, והוא וזוגתו שיחיו ירוו ממנו ומכל יו"ח שי' רוב נחת חסידותי.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

פרק ג משנה ה

רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר, כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עוֹל תּוֹרָה, מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ. וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עוֹל תּוֹרָה, נוֹתְנִין עָלָיו עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ:

נקודות משיחות קודש

השאלות במשנתנו: א. קבלת עול תורה אינה ענין למדת חסידות דוקא. ב. "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ" – כלום אין שכר על קבלת עול תורה אלא זה בלבד? ג. הקשר לבעל המאמר – רבי נחוניא בן הקנה.

והביאור:

הַמְקַבֵּל עָלָיו עוֹל תּוֹרָה – היינו מי שלומד תורה מצד קבלת עול, לא מצד התענוג שיש לו בלימודו; מורגש אצלו ה"עול", ולא התענוג. עבודה זו היא בניגוד לטבע האדם, שהרי מטבע הדברים הוא שאדם מתענג ביותר מהבנה והשגה, ולמרות זאת אין הוא עוסק בתורה מצד התענוג שבדבר אלא מצד "עול תורה". ולכן מתנהגים עמו כנגד מדה: **מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עוֹל מַלְכוּת** – אף שמצד טבע העולם הרי "דינא דמלכותא דינא"[1]. **וְעוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ** – אף שבדרך הטבע צריך להיות "הנהג בם מנהג דרך ארץ"[2].

ואילו **הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עוֹל תּוֹרָה** – אלא לימודו הוא מתוך תענוג, שהיא עבודה טבעית, **נוֹתְנִין עָלָיו עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ** – כפי שמתחייב מצד טבע העולם.

וענין זה קשור לרבי נחוניא בן הקנה, שהי' מופלג בתורה, הן בתורת הנגלה, כמאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו[3] "נראין דברי רבי נחוניא בן הקנה מדברי ומדבריכם", וכן בתורת הנסתר, כידוע שהוא המחבר דספר הבהיר, ואם כן ברור שלימודו הי' בתכלית השלימות, באופן של תענוג; ואף על פי כן דרש ותבע לימוד באופן של "עול" דוקא.

לפי זה יש לבאר גם מה שמצינו[4] שרבי נחוניא בן הקנה הי' מתפלל בכניסתו לבית המדרש "יהי רצון כו' שלא תארע תקלה על ידי": כאשר לימוד התורה הוא מתוך תענוג, אין מקום לחשש מענין בלתי רצוי, אפילו מצד הגוף והנפש הבהמית, שכן היות שתענוגו של האדם מלובש בתורה, חודרת התורה בכל פרטי כחותיו[5]; ואילו כשהלימוד הוא באופן של "עול", שלילת וביטול התענוג, הן התענוג דנפש האלקית והן התענוג דנפש הבהמית, יתכן שמצד הגוף והנפש הבהמית תהי' "תקלה".

(לכאורה יש להקשות על זה ממה שידוע שכאשר העבודה היא מתוך תענוג, הרגש מציאותו, ישנה אפשרות לענין בלתי רצוי, ואילו כאשר העבודה היא מתוך קבלת עול וביטול אין לחשוש לכך.

אולם, כד דייקת שפיר אין כאן סתירה. שכן, שם מדובר באדם שלא בירר וזיכך את כל התענוג שלו, כח התענוג כשלעצמו נשאר כמקודם, אלא שברגע זה משתמש בו ללימוד התורה, ואחר כך משתמש בו לדברים אחרים. ואילו כאן מדובר באדם שהתורה חדרה בכל כחותיו, הן כחות הפנימיים, שכל ומדות, והן כחות המקיפים, רצון ותענוג, עד שאין לו תענוג אחר מלבד התענוג בתורה. ופשוט שבמצב כזה אין שום אפשרות שיבוא לידי תקלה, שכן בכל מציאותו אין שום נקודת־אחיזה לענין בלתי רצוי. אולם כאשר הוא מקבל על עצמו "עול תורה", בחינת קבלת עול, הרי אין לו דרך כיצד לבחון היכן מונחת מציאותו)[6].

כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עוֹל תּוֹרָה

יש לדקדק בזה: לימוד התורה גורם תענוג ושמחה, ככתוב[7] "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", ואם כן כיצד מתאים הביטוי "עול תורה"?

אלא כוונת התנא היא, שגם כשאין לו לאדם חיות בלימודו, עקב טרדות גשמיות שונות המבלבלות אותו, עליו להתחזק וללמוד תורה מתוך קבלת עול תורה. ועל ידי זה שאינו מתחשב עם טרדות העולם ולומד תורה בדרך קבלת עול, זוכה להשתחרר מהן: "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ".

ובכדי להוציא מדעת אלו הסוברים שהעצה לטרדות הנ"ל היא למעט בלימודו ועל ידי זה יקל לו, ממשיך התנא ללמדנו שלא היא, ואדרבה – "כל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ".

[ובכדי להקל על האדם בעבודה זו, הנה מן השמים הראו שגם לפי חוקי המדינה הדבר כן: רבנים ותלמידי ישיבה המקבלים עליהם עול תורה פטורים מ"עול מלכות" – "טורח המלך[8] וחיילותיו"[9].

1. גיטין י, ב.
2. ברכות לה, ב.
3. ב"ב י, ב.
4. ברכות כח, ב.
5. וראה סוטה כא, א: תורה מגנא ומצלא.
6. משיחות ש"פ ואתחנן, עקב תשמ"ה – על פי רשימת השומעים בלבד.
7. תהלים קיט, קסב.
8. פיה"מ.
9. משיחת ש"פ בהר תשי"ט – על פי רשימת השומעים בלבד.

פרשת בהר

כה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה: ג שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: (לוי) ד וּבַשָّנָה הַשְּׁבִיעִת שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמֹר: ה אֶת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצוֹר וְאֶת־עִנְּבֵי נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: ו וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ: ז וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל: ס (ישראל) ח וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה: ט וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם: י וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ: יא יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְזִרֶיהָ: יב כִּי יוֹבֵל הִוא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: יג בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות א עמ׳ 273)

וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר (כה, א)

מַה שְׁמִטָּה . . אַף כֻּלָּן (רש״י)

דַּוְקָא שְׁמִטָּה מְלַמֶּדֶת עִקָּרוֹן זֶה, כִּי הִיא מְסַמֶּלֶת אֶת כָּל הַתּוֹרָה. דְּהִנֵּה, בְּמִצְוָה זוֹ יֵשׁ קְדֻשָּׁה גְּדוֹלָה, בְּדוֹמֶה לִקְדֻשַּׁת שַׁבָּת; אַךְ אֵין בָּהּ פְּרִישׁוּת מִן הַחֵלִין (מֵתֶר לַעֲשׂוֹת בָּהּ מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ עֲבוֹדַת אֲדָמָה). וְאַף בְּכָל מִצְוָה כָּךְ: יֵשׁ לְקַיְּמָהּ מִתּוֹךְ דְּבֵקוּת רוּחָנִית, וְיַחַד עִם זֹאת חוֹבָה לְהַקְפִּיד עַל הַפְּרָטִים הַגַּשְׁמִיִּים הַשּׁוֹנִים.

שני יד וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו: טו בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי־תְבוּאֹת יִמְכָּר־לָךְ: טז לְפִי | רֹב הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעֹט הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מֹכֵר לָךְ: יז וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יח וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וִישַׁבְתֶּם עַל־הָאָרֶץ לָבֶטַח:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כז עמ׳ 147)

וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ (כה, יז)

וְלֹא יַשִּׂיאֲנוּ עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ (רש״י)

בְּפָרָשַׁת תָּבֹא, לְגַבֵּי ״מַשְׂגֶּה עִוֵּר בַּדֶּרֶךְ״, נָקַט רַשִׁ״י ״וּמַשִּׂיאוֹ עֵצָה רָעָה״. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּאן מַיְרֵי בְּאוֹנָאַת דְּבָרִים, וְלָכֵן פֵּרֵשׁ שֶׁהַחִסָּרוֹן הוּא רַק בִּנְתִינַת הָעֵצָה (הָעֵצָה הִיא לַהֲנָאַת הַיּוֹעֵץ, לֹא לְטוֹבַת הַשּׁוֹאֵל). וְאִלּוּ בְּ״מַשְׂגֶּה עִוֵּר״, שֶׁהוּא אֶחָד מִי״א אֲרוּרִים שֶׁבַּתּוֹרָה, פֵּרֵשׁ שֶׁהָעֵצָה עַצְמָהּ הִיא רָעָה.

שלישי טז וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ: כ וְכִי תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרָע וְלֹא נֶאֱסֹף אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ: כא וְצִוִּיתִי אֶת־בִּרְכָתִי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית וְעָשָׂת אֶת־הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים: כב וּזְרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וַאֲכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד | הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשָׁן: כג וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי־לִי הָאָרֶץ כִּי־גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי: כד וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשמ״ט ב עמ׳ 744)

וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ (כה, יט)

יֵשׁ לְפָרֵשׁ, שֶׁהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת הַפֵּרוֹת שֶׁלָּהּ דַּוְקָא - כְּפִי כֹּחָהּ בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה, לִפְנֵי שֶׁנִּתְקַלְקְלָה. וּכְפִי שֶׁדָּרְשׁוּ חֲזַ״ל עַל הַפָּסוּק ״וְנָתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ״ (הַיְבוּל שֶׁלָּהּ): ״לֹא כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא עוֹשָׂה עַכְשָׁו, אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשָׂה בִּימֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן . . נִזְרַעַת וְעוֹשָׂה פֵּרוֹת בֶּן יוֹמָהּ״.

רביעי כה כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹאֲלוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו וְגָאַל אֵת מִמְכַּר אָחִיו: כו וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ גֹּאֵל וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ: כז וְחִשַּׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהֵשִׁיב אֶת־הָעֹדֵף לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ: כח וְאִם לֹא־מָצְאָה יָדוֹ

דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמִּכְרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כז עמ' 189)

וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית (כה, כ)

'שֵׁשׁ שָׁנִים' וְ'הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית' הֵם כְּנֶגֶד שֵׁת אַלְפֵי שְׁנִין דְּהָוֵי עָלְמָא וְהָאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי. וְנִשְׁאֶלֶת הַשְּׁאֵלָה - כֵּיצַד יָכוֹל הַדּוֹר שֶׁלָּנוּ, הַיָּרוּד וְהַחָלָשׁ, לְהָבִיא אֶת הַגְּאֻלָּה? עַל כָּךְ בָּאָה הַבְטָחַת ה', שֶׁאִם תַּעֲשׂוּ אֶת כָּל הַתָּלוּי בָּכֶם, אֶתֵּן אֶת בִּרְכָתִי וּ'זְרִיעַת הַשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית' תַּשִּׂיג אֶת מַטְּרָתָהּ וְתָבִיא אֶת הַגְּאֻלָּה, אַף שֶׁהַ'שָּׁדֶה' כְּחוּשָׁה, שֶׁהֲרֵי נֶעֱבְדָה בְּמֶשֶׁךְ שֵׁשׁ שָׁנִים.

חמישי כט וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹּר בֵּית־מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד־תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ: ל וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּעִיר כתיב אשר־לא קרי אֲשֶׁר־לוֹ חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל: לא וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ יֶחְשָׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ וּבַיֹּבֵל יֵצֵא: לב וְעָרֵי הַלְוִיִּם בָּתֵּי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם: לג וַאֲשֶׁר יִגְאַל מִן־הַלְוִיִּם וְיָצָא מִמְּכַר־בַּיִת וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בַּיֹּבֵל כִּי בָּתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם הִוא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לד וְשֵׂדֶה מִגְרַשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם הִוא לָהֶם: ס לה וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וָחַי עִמָּךְ: לו אַל־תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ: לז אֶת־כַּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא־תִתֵּן אָכְלֶךָ: לח אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֶת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 45)

שָׁנָה תְּמִימָה (כה, ל)

לְהָבִיא חֹדֶשׁ הָעִבּוּר (ערכין ט, ג)

בְּ'תְמִים' מָצִינוּ שְׁנֵי עִנְיָנִים. א. שְׁלֵילַת מוּם וְחִסָּרוֹן. ב. שְׁלֵמוּת נוֹסֶפֶת, שֶׁלֹּא רַק שֶׁלֹּא חָסַר בּוֹ דָּבָר, אֶלָּא שֶׁהוּא 'תָּמִים'. וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ הַהֶבְדֵּל בֵּין תָּמִים לְ'שָׁלֵם': שָׁלֵם - הֶעְדֵּר הַחִסָּרוֹן. תָּמִים - תְּמִימוּת יְתֵרָה. וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ לְגַבֵּי שָׁנָה: כַּאֲשֶׁר חֶשְׁוָן וְכִסְלֵו מְלֵאִים הִיא שְׁלֵמָה, וּכְשֶׁהִיא מְעֻבֶּרֶת הִיא תְּמִימָה.

ששי לט וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר־לָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד: מ כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: מא וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: מב כִּי־עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד: מג לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ: מד וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה: מה וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה: מו וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 238)

כִּי עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (כה, מב)

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ 'בָּנִים' לִפְנֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְאֵלּוּ הַכִּנּוּי 'עֶבֶד' נִתְחַדֵּשׁ בָּהֶם רַק בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְאִיכָּא בֵּינַיְיהוּ: כַּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה הִיא מִתּוֹךְ אַהֲבָה, כְּבֵן הַמְמַלֵּא אֶת רְצוֹן אָבִיו, מְעֹרֶבֶת בָּהּ הַרְגָּשַׁת מְצִיאוּתוֹ. אַךְ כַּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה הִיא מִתּוֹךְ קַבָּלַת עֹל, כְּעֶבֶד הַמְּשָׁרֵת אֶת רַבּוֹ, אֵין כָּאן הַרְגָּשַׁת מְצִיאוּתוֹ, כִּי עֶבֶד אֵינוֹ מְצִיאוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְכָל מַהוּתוֹ הוּא 'כַּסְפּוֹ' וּרְכוּשוֹ שֶׁל הָאָדוֹן.

שביעי מז וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: מח אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֻנּוּ: מט אוֹ־דֹדוֹ אוֹ בֶן־דֹּדוֹ יִגְאָלֻנּוּ אוֹ־מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֻנּוּ אוֹ־הִשִּׂיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל: נ וְחִשַּׁב עִם־קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: נא אִם־עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ: נב וְאִם־מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב־לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ: נג כִּשְׂכִיר שָׁנָה בְשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ: נד וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הִוא וּבָנָיו עִמּוֹ: מפטיר נה כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כו א לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל

וּמַצֵּבָה לֹא־תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה:

פפפ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם לט עמ' 435)

לא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים (כו, א)

הוֹאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אַף אֲנִי כְּמוֹתוֹ (רש"י)

הָעֶבֶד סָבוּר שֶׁמֻּתָּר לוֹ לְחַקּוֹת אֶת רַבּוֹ בְּמַעֲשֶׂה, לְלֹא אֱמוּנָה, שֶׁבְּאֹפֶן כָּזֶה אֵין כָּאן עֲבוֹדָה זָרָה (אֶלָּא שֶׁבֵּית דִּין מַעֲנִישִׁים עַל כָּךְ מִשּׁוּם שֶׁ"הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינַיִם"). מְלַמְּדֵנוּ הַכָּתוּב, שֶׁאֵין לְרַבּוֹ שְׁלִיטָה עָלָיו אֲפִלּוּ בִּתְחוּם הַמַּעֲשֶׂה. וְכַמְּבֹאָר בַּתַּנְיָא, שֶׁיְּהוּדִי מוֹסֵר נַפְשׁוֹ "שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת רַק אֵיזֶה מַעֲשֶׂה לְבַד נֶגֶד אֱמוּנַת ה' אֶחָד, כְּגוֹן לְהִשְׁתַּחֲוּוֹת לַעֲבוֹדָה זָרָה, אַף שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִין בָּהּ כְּלָל בְּלִבּוֹ".

נ"ז פסוקים, חטי"ל סימן. לאחוו"ה סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לקריאה בציבור ושנים מקרא ואחד תרגום בירמיה פרק לב

לב ו וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ז הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שַׁלֻּם דֹּדְךָ בָּא אֵלֶיךָ לֵאמֹר קְנֵה לְךָ אֶת־שָׂדִי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה לִקְנוֹת: ח וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דוֹדִי כִּדְבַר יְהוָה אֶל־חֲצַר הַמַּטָּרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קְנֵה נָא אֶת־שָׂדִי אֲשֶׁר־בַּעֲנָתוֹת אֲשֶׁר | בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִין כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַיְרֻשָּׁה וּלְךָ הַגְּאֻלָּה קְנֵה־לְךָ וָאֵדַּע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא: ט וָאֶקְנֶה אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדִי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת וָאֶשְׁקְלָה־לּוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שְׁקָלִים וַעֲשָׂרָה הַכָּסֶף: י וָאֶכְתֹּב בַּסֵּפֶר וָאֶחְתֹּם וָאָעֵד עֵדִים וָאֶשְׁקֹל הַכֶּסֶף בְּמֹאזְנָיִם:

יא וָאֶקַּח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הֶחָתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְאֶת־הַגָּלוּי: יב וָאֶתֵּן אֶת־הַסֵּפֶר
הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־נֵרִיָּה בֶּן־מַחְסֵיָה לְעֵינֵי חֲנַמְאֵל דֹּדִי וּלְעֵינֵי הָעֵדִים הַכֹּתְבִים בְּסֵפֶר
הַמִּקְנָה לְעֵינֵי כָּל־הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצַר הַמַּטָּרָה: יג וָאֲצַוֶּה אֶת־בָּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר:
יד כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָקוֹחַ אֶת־הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה
וְאֵת הֶחָתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגָּלוּי הַזֶּה וּנְתַתָּם בִּכְלִי־חָרֶשׂ לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים: טו כִּי כֹה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקָּנוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת וּכְרָמִים בָּאָרֶץ הַזֹּאת: טז וָאֶתְפַּלֵּל
אֶל־יְהוָה אַחֲרֵי תִתִּי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־נֵרִיָּה לֵאמֹר: יז אֲהָהּ אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה |
אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכֹחֲךָ הַגָּדוֹל וּבִזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה לֹא־יִפָּלֵא מִמְּךָ
כָּל־דָּבָר: יח עֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים וּמְשַׁלֵּם עֲוֹן אָבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל
הַגִּבּוֹר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: יט גְּדֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה אֲשֶׁר־עֵינֶיךָ פְקֻחוֹת עַל־כָּל־דַּרְכֵי
בְּנֵי אָדָם לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו: כ אֲשֶׁר שַׂמְתָּ אֹתוֹת וּמֹפְתִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבְיִשְׂרָאֵל וּבָאָדָם וַתַּעֲשֶׂה־לְּךָ שֵׁם כַּיּוֹם הַזֶּה: כא וַתּוֹצֵא אֶת־עַמְּךָ
אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְיָד חֲזָקָה וּבְאֶזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גָּדוֹל:
כב וַתִּתֶּן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה
יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת בהר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	5:47	5:43	8:38	8:36	9:10	9:08	10:19	10:18	19:28	19:32	19:53	19:58	19:11	20:08
חיפה (ק)	5:43	5:39	8:36	8:34	9:08	9:05	10:18	10:16	19:30	19:34	19:56	20:01	19:04	20:12
ירושלים (ק)	5:43	5:38	8:36	8:34	9:07	9:05	10:17	10:15	19:29	19:33	19:54	19:59	18:52	20:08
תל אביב (ק)	5:47	5:42	8:38	8:35	9:10	9:08	10:19	10:18	19:28	19:33	19:54	19:59	19:12	20:11
אוסטריה וינה (ק)	5:21	5:13	8:33	8:28	9:04	9:00	10:20	10:17	20:21	20:30	20:55	21:04	20:10	21:22
אוסטרליה מלבורן (ח)	7:03	7:08	9:06	9:08	9:38	9:40	10:31	10:32	17:29	17:24	17:56	17:51	17:06	18:02
אוקראינה אודסה (ק)	5:30	5:22	8:38	8:34	9:10	9:06	10:25	10:22	20:17	20:25	20:50	20:58	20:06	21:02
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	5:07	4:58	8:18	8:13	8:50	8:45	10:05	10:02	20:06	20:15	20:40	20:49	19:55	20:53
אוק. ז'יטומיר (ק)	5:27	5:18	8:40	8:36	9:13	9:08	10:29	10:26	20:37	20:46	21:12	21:22	20:26	21:26
אוקראינה קייב (ק)	5:18	5:09	8:33	8:28	9:04	9:00	10:21	10:18	20:31	20:40	21:07	21:17	20:21	21:21
אוקראינה דונייצק (ק)	4:57	4:48	8:07	8:03	8:39	8:35	9:55	9:52	19:55	20:03	20:28	20:37	19:43	20:41
איטליה מילאנו (ק)	5:59	5:51	9:05	9:01	9:37	9:33	10:52	10:49	20:41	20:49	21:13	21:21	20:29	21:38
אקוואדור קיטו (ח)	5:59	5:59	8:33	8:33	9:03	9:03	10:05	10:05	18:21	18:21	18:43	18:43	18:03	18:47
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:32	7:37	9:36	9:39	10:09	10:11	11:03	11:04	18:07	18:02	18:33	18:28	17:45	18:40
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:33	8:39	10:34	10:37	11:05	11:08	11:57	11:59	18:49	18:43	19:17	19:12	18:26	19:16
ארה"ב בולטימור (ק)	5:58	5:52	8:56	8:53	9:28	9:25	10:40	10:38	20:09	20:14	20:37	20:43	19:55	20:47
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:43	5:36	8:44	8:41	9:16	9:12	10:28	10:26	20:03	20:09	20:32	20:38	19:50	20:52
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:44	5:37	8:44	8:41	9:16	9:13	10:28	10:26	20:02	20:08	20:31	20:38	19:49	20:52
ארה"ב דטרויט (ק)	6:15	6:08	9:18	9:15	9:50	9:46	11:03	11:01	20:43	20:50	21:13	21:20	20:31	21:34
ארה"ב היוסטן (ק)	6:30	6:26	9:20	9:18	9:52	9:50	11:01	10:59	20:06	20:10	20:31	20:35	19:51	20:46
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:53	5:48	8:48	8:45	9:19	9:17	10:29	10:28	19:46	19:51	20:12	20:17	19:32	20:28
ארה"ב מיאמי (ק)	6:37	6:33	9:23	9:21	9:55	9:53	11:03	11:01	19:58	20:01	20:22	20:26	19:43	20:36
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:39	5:32	8:39	8:36	9:12	9:08	10:24	10:22	19:58	20:04	20:27	20:34	19:45	20:50
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:33	5:26	8:37	8:34	9:08	9:05	10:21	10:19	20:01	20:08	20:31	20:38	19:49	20:51
בוליביה לה פאס (ח)	6:37	6:38	9:02	9:03	9:31	9:32	10:30	10:31	18:21	18:19	18:44	18:42	18:01	18:46
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:01	5:51	9:16	9:11	9:48	9:43	11:05	11:02	21:18	21:27	21:54	22:04	21:07	22:27
בלגיה בריסל (ק)	6:01	5:52	9:16	9:12	9:48	9:43	11:05	11:02	21:18	21:27	21:54	22:04	21:07	22:25
בלרוס ליובאוויטש (ק)	4:59	4:48	8:22	8:17	8:54	8:48	10:14	10:10	20:47	20:58	21:28	21:40	20:38	21:44
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:25	6:28	8:41	8:42	9:12	9:13	10:09	10:10	17:41	17:38	18:04	18:01	17:20	18:08
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	6:10	6:13	8:26	8:28	8:58	8:59	9:55	9:56	17:28	17:25	17:51	17:48	17:08	17:55
בריטניה לונדון (ק)	5:16	5:06	8:33	8:28	9:05	9:00	10:22	10:19	20:38	20:48	21:15	21:26	20:28	21:47
בריטניה מנצ'סטר (ק)	5:18	5:07	8:38	8:33	9:10	9:04	10:28	10:25	20:54	21:05	21:33	21:45	20:45	22:10
גרמניה ברלין (ק)	5:19	5:09	8:37	8:32	9:09	9:04	10:27	10:24	20:47	20:57	21:25	21:36	20:38	21:40
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:45	5:36	9:00	8:56	9:32	9:27	10:49	10:45	20:59	21:08	21:34	21:44	20:48	21:48
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:28	6:31	8:44	8:45	9:14	9:15	10:11	10:12	17:40	17:37	18:04	18:01	17:19	18:05
הודו בומביי (ח)	6:05	6:03	8:46	8:44	9:18	9:17	10:24	10:23	19:05	19:07	19:28	19:31	18:49	19:35
הודו פונה (ח)	6:00	5:58	8:42	8:40	9:14	9:12	10:19	10:18	19:02	19:04	19:25	19:28	18:46	19:32
הונגריה בודפשט (ק)	5:14	5:05	8:23	8:19	8:55	8:51	10:10	10:07	20:07	20:15	20:41	20:49	19:56	20:53
טורקיה איסטנבול (ק)	5:51	5:45	8:52	8:48	9:24	9:21	10:36	10:34	20:10	20:16	20:39	20:46	19:57	20:50
יוון אתונה (ק)	6:19	6:13	9:16	9:13	9:48	9:45	10:59	10:57	20:25	20:30	20:52	20:58	20:11	21:02

לוח זמנים לשבוע פרשת בהר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מולדובה קישינב (ק)	5:37	5:29	8:45	8:40	9:17	9:13	10:32	10:29	20:26	20:34	20:59	21:07	20:14	21:11
מקסיקו מ. סיטי (ק)	6:57	6:54	9:43	9:42	10:13	10:11	11:20	11:19	20:10	20:12	20:33	20:35	19:54	20:39
ניו זילנד קרייסטצ'רצ' (ח)	7:26	7:33	9:21	9:24	9:54	9:57	10:44	10:47	17:25	17:18	17:54	17:48	17:00	17:52
נפאל קטמנדו (ח)	5:13	5:09	8:04	8:02	8:35	8:33	9:43	9:42	18:47	18:51	19:12	19:16	18:32	19:20
סינגפור סינגפור (ח)	6:54	6:53	9:23	9:22	9:55	9:55	10:57	10:57	19:09	19:09	19:30	19:31	18:51	19:35
פולין ורשא (ק)	4:49	4:39	8:07	8:02	8:39	8:34	9:57	9:53	20:17	20:27	20:55	21:06	20:07	21:10
פרו לימה (ח)	6:14	6:15	8:35	8:35	9:07	9:08	10:06	10:07	17:55	17:54	18:17	18:16	17:36	18:20
צרפת ליאון (ק)	6:15	6:07	9:22	9:18	9:54	9:50	11:09	11:06	21:00	21:08	21:32	21:40	20:48	21:56
צרפת פריז (ק)	6:15	6:07	9:28	9:23	9:59	9:55	11:15	11:12	21:20	21:28	21:54	22:03	21:09	22:22
קולומביה בוגוטה (ח)	5:36	5:36	8:13	8:12	8:43	8:42	9:46	9:46	18:09	18:10	18:31	18:32	17:52	18:36
קנדה טורונטו (ק)	5:57	5:50	9:02	8:58	9:34	9:30	10:47	10:45	20:32	20:39	21:02	21:10	20:19	21:25
קנדה מונטריאול (ק)	5:29	5:21	8:36	8:32	9:08	9:04	10:22	10:20	20:13	20:20	20:45	20:53	20:01	21:09
קפריסין לרנקה (ק)	5:47	5:42	8:39	8:37	9:13	9:10	10:22	10:21	19:37	19:42	20:03	20:09	19:23	20:13
רוסיה מוסקבה (ק)	5:27	5:15	8:54	8:48	9:25	9:18	10:45	10:41	21:26	21:38	22:09	22:22	21:18	22:49
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	5:52	5:44	9:01	8:57	9:33	9:29	10:48	10:45	20:43	20:51	21:16	21:25	20:32	21:29
שוייץ ציריך (ק)	5:54	5:46	9:05	9:01	9:36	9:32	10:52	10:49	20:51	20:59	21:24	21:33	20:40	21:49
תאילנד בנגקוק (ח)	5:51	5:49	8:28	8:27	9:01	9:00	10:05	10:05	18:38	18:39	19:00	19:02	18:21	19:06

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
תחילת ליל שלישי ו' אייר

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail:Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 :פקס www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00268
08/05/2011

P.P.
שולם
1949
תל אביב